

DOCUMENTA 25
UNISA 1982

Thalusamaipfi
ya nyambotharu
yo khwiniswaho

LUVENDA
LUVHURU · LUISIMANE

Vhavhekanyi
P J WENTZEL
T W MULOIWA

YUNIVESITHI YA AFURIKA-TSHIPEMBE
PRETORIA
1982

Verbeterde
drietalige
woordeboek

Improved
trilingual
dictionary

VENDA
AFRIKAANS **AFRIKAANS**
ENGELS **ENGLISH**

Samestellers *Compilers*
P J WENTZEL
T W MULOIWA

UNIVERSITEIT
VAN SUID-AFRIKA

UNIVERSITY
OF SOUTH AFRICA

PRETORIA

1982

© 1982 Universiteit van Suid-Afrika
Alle regte voorbehou

Tweede druk 1990
Derde druk 1994
Vierde druk 1999
Vyfde druk 2003
Sesde druk 2009

ISBN 978-1-86888-295-3

Gedruk deur BusinessPrint

Uitgegee deur die
Universiteit van Suid-Afrika
Muckleneuk, Pretoria

© 1982 University of South Africa
All rights reserved

Second impression 1990
Third impression 1994
Fourth impression 1999
Fifth impression 2003
Sixth impression 2009

ISBN 978-1-86888-295-3

Printed by BusinessPrint

Published by the
University of South Africa
Muckleneuk, Pretoria

1

LUVENDA • AFRIKAANS • ENGLISH

Zwi re ngomu • Inhoud • Contents

MARANGAPHANDA	vi
VOORWOORD	vii
PREFACE	viii

1	LUVENDA • AFRIKAANS • ENGLISH	3-82
	Kha vhashumisi	
	Zwiga na zwikhau	
2	AFRIKAANS • LUVENDA	85-146
	Vir die gebruiker	
	Simbole en afkortings	
3	ENGLISH • LUVENDA	149-207
	For the user	
	Symbols and abbreviations	

Marangaphanda

Nzudzanyo iyi yo khwiniswaho ya *Drietalige Elementêre Woordboek/Trilingual Elementary Dictionary: VENDA · AFRIKAANS · ENGLISH*, Yunivesithi ya Afurika-Tshipembe 1976 a i athu u vha nzudzanyo yo tšandavhuwaho ye ya vha yo lavhelelwa sa zwe zwa bulwa kha 'Marangaphanda' a mushumo wo bulwaho afho n̄tha.

Nzudzanyo ya mathomo ya t̄halusamaipfi ya nyambo tharu yo vha hone nge ha vhone t̄hoḏea kha matshudeni vhane vha ita khoso ya Tshipentshela (Speciale kursus/Special Course) ya Luvenda uri vha fariswe nga mutevhe wa maipfi ane a shumiswa nga misi. Nga murahu ha u ganḏiswa, zwo ḑo vhone uri dzangalelo na u t̄hoḏea ha mushumo wo raliho zwo zwa zwiḥulusa vḥukuma u ya nga he zwa vho lavhelelwa na uri zwo sumbedza u t̄hoḏea ha t̄halusamaipfi t̄hukhu ya maipfi a shumiswaho nga misi.

Siani la t̄halusamaipfi kha luambo lu ngaho Luvenda, ri wana hu na t̄hoḏea idzi:

1. T̄halusamaipfi t̄hukhu ya nyambo mbili kana tharu ya maipfi a shumiswaho nga misi.
2. T̄halusamaipfi yo t̄andavhuwaho ya nyambo mbili kana tharu ine ya katela zwiḥwe-vho sa maipfi a shumiswaho kha maambe na khalo dza maipfi.
3. T̄halusamaipfi sa ya Vho-Van Warmelo ine ya pfi *Tshivenda-English Dictionary* (1937) ine nzudzanyo yayo yo sedzuluswaho ya lavhelelwa u ḑo wanala hu si kale.

Sa zwenezwo, vḥavhekanyi vho ḑiimisela u thoma nga liḡa la u thoma nga u bveledza t̄halusamaipfi iyi t̄hukhu ine nga vḥuphara – na musi hu tshi dzhielwa nzele zwi re ngomu – ya ḑo fhambana na mushumo wa u thoma wo rangaho uno. Tshivhalo tsha maipfi o dzheniswaho kha nzudzanyo ino yo sedzuluswaho, tsho engedzedzwa kavhili; nahone, nga liḥwe sia tsumbo dza kushumiselwe ndi dzo elwaho u ya nga he zwa wanala dzo tea u vha hone. Khalo a yo ngo tsha sumbedzwa, zwi-sa ambe uri vḥadzudzanyi vho vhone i sa tou vha na mushumo muḥulwane. Khalo yo tea u vha hone kha mushumo wo buliwaho kha 2 afho n̄tha. Ngauralo, ndi lutamo lwa vḥavhekanyi u thoma nga liḡa la vḥuvhili hu si kale.

Zwi humbulelwa uri avho vha tamaho u shumisa bugu iyi, vha na ndivho t̄hukhu ya phendaluambo na sisiteme ya mibvumo ya Luvenda. Ngauralo, zwiḥwe-vho zwi elanaho na izwi a zwi nga ḑo ḡewa afha.

Musi hu tshi vhekanywa t̄halusamaipfi iyi ho shumiswa t̄halusamaipfi na mitevhe ya maipfi zwo vhalaho hune idzi dzi tevhelaho dza vha khulwane:

- (a) T̄halusamaipfi ya Vho-Van Warmelo yo bulwaho afho n̄tha kha 3.
- (b) Venda Terminologie en Spelreëls | Venda Terminology and Orthography no. 3 (1972) yo vhekanyiwaho na u ganḏiswa nga Muhasho wa Pfundo na Vhugudisi.

Fulwana 1982

Voorwoord

Hierdie verbeterde uitgawe van die *Drietalige Elementêre Woordeboek: VENDA · AFRIKAANS · ENGELS*, Universiteit van Suid-Afrika 1976 is nie die meer volledige uitgawe wat oorspronklik in die genoemde werk se 'Voorwoord' in die vooruitsig gestel is nie.

Die oorspronklike uitgawe van die Drietalige Woordeboek het voortgespruit uit die behoefte wat daar bestaan het aan 'n praktiese woordelys wat deur studente wat die Spesiale Kursus in Venda aan die Universiteit van Suid-Afrika volg, geraadpleeg kon word. Na publikasie is daar egter gevind dat daar 'n wyer belangstelling in so 'n woordeboek bestaan en dat die primêre behoefte 'n praktiese klein woordeboek is.

Op die gebied van woordeboeke vir 'n taal soos Venda bestaan daar naamlik minstens die volgende behoeftes:

1. 'n Praktiese twee- of drietalige elementêre woordeboek.
2. 'n Omvattende twee- of drietalige woordeboek wat oa ook idiomatiese gebruik en toon van woorde bevat.
3. 'n Naslaan-woordeboek soos NJ van Warmelo se *Tshivenda-English Dictionary* (1937) waarvan 'n grondig hersiene uitgawe hopelik in die nabye toekoms die lig sal sien.

Die samestellers het dus besluit om by stap *een* te begin en hierdie verbeterde woordeboek te produseer wat in 'n groot mate – ook wat inhoud betref – sal verskil van die elementêre werk wat dit voorafgegaan het. Die aantal inskrywings is verdubbel, maar terselfdertyd is voorbeelde van gebruik in die hersiene uitgawe beperk tot enkele gevalle waar dit as onontbeerlik beskou is. Ook is weggedoen met toonaanduiding wat nie beteken dat die samestellers dit daarmee as minder belangrik wil afmaak nie. Dit hoort egter tuis by 'n werk soos dié wat in punt 2 hierbo genoem word. Dit word dan ook in die vooruitsig gestel dat daar so spoedig moontlik met hierdie tweede fase begin sal word.

Dit word aanvaar dat persone wat die boek wil gebruik 'n elementêre kennis van die grammatika en klanksisteem van Venda het en verdere toeligting van hierdie aspekte word dus nie hier verskaf nie.

By die samestelling van hierdie woordeboek is daar van verskeie bestaande woordeboeke en -lyste gebruik gemaak waarvan die belangrikste die volgende twee is:

- (a) Die woordeboek van Van Warmelo in punt 3 hierbo genoem.
- (b) Die Venda-terminologie en spelreëls no. 3 (1972) soos opgestel en uitgegee deur die Departement van Onderwys en Opleiding.

Julie 1982

Preface

This improved edition of the *Trilingual Elementary Dictionary: VENDA · AFRIKAANS · ENGLISH*, University of South Africa 1976 is not yet the more comprehensive edition that was envisaged in the 'Foreword' of the above work.

The original edition of the Trilingual Dictionary was the result of the need to provide those students who follow the Special Course in Venda with a practical word list. After publication it was found, however, that the interest in and need for such a work was much wider than anticipated and that the basic need pointed towards a small practical dictionary.

In the field of dictionaries for a language like Venda there are at least the following needs:

1. A practical bi- or trilingual elementary dictionary.
2. A comprehensive bi- or trilingual dictionary which inter alia also includes idiomatic use and tone of words.
3. A reference dictionary like Van Warmelo's *Tshivenda-English Dictionary* (1937) of which a thoroughly revised edition is envisaged for the near future.

The compilers therefore decided to start with step *one* by producing this improved dictionary which to a large extent – also as far as content is concerned – will differ from the elementary work which was its forerunner. The number of entries were doubled in the revised edition but at the same time examples of use were limited to only the few instances which were found to be indispensable. Tone is no longer indicated, which does not imply, however, that the compilers regard it of lesser significance. Tone is considered to belong to a work like the one mentioned in 2 above. It is therefore also the intention to start with this second phase as soon as possible.

It is taken for granted that those who want to make use of the book, have at least an elementary knowledge of the grammatical and sound systems of Venda and therefore further information on these aspects will not be supplied here.

In compiling this dictionary use was made of several existing dictionaries and word lists of which the following two need special mentioning:

- (a) The dictionary of Van Warmelo as mentioned in point 3 above.
- (b) The Venda terminology and orthography no. 3 (1972) as compiled and published by the Department of Education and Training.

July 1982

Kha vhashumisi

(Vir die gebruiker : Kyk deel twee)

(For the user : See part three)

Heyi !halusamaipfi yo khethekhanywa nga zwipiḁa zwiraru zwine zwa vha:

TSHIPIḁA TSHA 1: Luvenda-Luvhuru-Luisimane;

TSHIPIḁA TSHA 2: Luvhuru-Luvenda;

TSHIPIḁA TSHA 3: Luisimane-Luvenda.

Mutevhe wa alifabete ndi wa misi lune a u ṭḁi ṭhalutshedzo nga nḁani kha zwi tevhelaho he ha shumiswa tswayo u itela u engedza alifabete ya Tshiroma:

Zwiga zwa dentala (ndumalulimi) ḁ, ḁ, ḁ na ṭ dzi rangela ḁ, ḁ, ḁ na ṭ ngeno vela ḁ yone i tshi tevhela ḁ.

Izwi zwi amba uri maipfi ane, sa tsumbo, a thoma nga ḁ o vhekanywa nga tshao na hone a rangela a thomaho nga ḁ.

Maipfi a Luvenda a wanalaho kha tshaka mbili dza maipfi dza tsiko dzi re *madzina* na *maiti*, ho ngo tou sumbedzwa, arali hu si afho fhedzi hune ha nga bvedeza khanganyiso. Afho ndi hune madzina a sumbedzwa nga (nw | n), maiti nga (ww | vb). Zwi songo ralo, maiti o nwalwa sa matsinde fhedzi o rangwa nga tshifhandi (-) u sumba uri ndi matsinde nge thangi *u-* ya siiwa. Tshakha dzinwe dzoṭhe dza maipfi dzo sumbwa kha zwitangi, tsumbo liḁadzisi nga (byw | adv); liṭaluli nga (adj), na manwe.

Madzina o ḁewa na thangi dza vḁunzhi (hune dza wanala) dzo nwalwa zwitangini; tsumbo *muthu* (*vha-*) hune ra kona u vḁona uri *muthu* ndi dzina liṇe kha vḁunzhi ḁa vḁa *vhathu*. Ngauralo-ha, zwi a konadzea-vho u ṭḁa vḁunzhi ha madzina fhasi ha vḁuthihi hao nga u shumisa thangi ya vḁuthihi vḁudzuloni ha thangi ya vḁunzhi. Ngauralo, dzina ḁi ngaho *vḁatukana* ḁi ḁo lavheleswa nga fhasi ha *mutukana*.

Afho hune ndivhanyiso yo raliho i sa konadzee u ya nga u tevhedza ḁḁila iyo zwi tshi khou itiswa nga tshanduko ya mibvumo, zwoṭhe vḁuthihi na vḁunzhi zwo fḁiwa, hu tshi tevhedzwa alfabete. Izwi zwi kwama madzina a tshakha *ḁi-/ma-* na a *lu-/dzi(n)-*, sa

gole (makole) wolk | cloud

hune vḁunzhi ha hone ha vḁa ho ḁewa hu hoṭhe:

makole cf **gole**

ngauri a zwi konadzei u wana vḁuthihi nga u shumisa thangi ya vḁuthihi *ḁi-* vḁudzuloni ha thangi *ma-*;

luvhavvu (mbavvu) cf **luvhavvu**

vhunga kha dzina **mbavvu**, thembanyungi (nasala) ya thangi *dzi(n-)* i ita uri themba ya u thoma ya tsinde **-vhavvu** i kwamiwe nga tshanduko ya mubvumo.

Afho hune thangi (*dzi-*) ya tevhela ipfi ḁo dzheniswaho, hu fanela u dzhielwa nzhele vḁukuma: Izwi a zwi ambi uri nga khombe-khombe vḁunzhi hu fanela u thoma nga *dzi-*. Naho hu uri *dzi-* i nga ḁi shumiswa, kanzhi a i anzeli u wanala, sa *kholomo* (*dzi-*) hune *kholomo* ḁa vḁa dzina ḁi re kha vḁuthihi na vḁunzhi (naho hu uri kha vḁunzhi hu nga ḁi pfi *dzikholomo*). Afha *dzi-* i vho shuma sa 'tshisumbi' tsha kha vḁunzhi tshi sumbaho uri dzina ndi ḁa lushaka lufḁio lwa madzina. Ho raloho phambano vḁukati ha vḁuthihi na vḁunzhi i vḁonala nga pḁano (maimela) dzi farakanyaho manwe maipfi fhungoni na madzina o raliho, sa

kholomo yanga i dangani (My bees is in die kraal | My beast is in the kraal)

kholomo dzanga dzi dangani (My beeste is in die kraal | My cattle are in the kraal)

Maḡaluli a ḡalulaho madzina a lushaka lwa *n-/dzi(n)-* na one a ḡisa tshanduko dza mibvumo. Ngauralo-vho a zwi konadzei u a ḡoḡa nga ḡḡila ya misi. One o ḡwalwa ho ḡhambanaho, sa

-rema (*adj*) swart | black

fhedzi ri dovha ra wana

thema (*adj kl | cl n-/dzi(n)- cf -rema*)

Tsumbo dzi tevhelaho dzi bvisela khagala muhumbulo uyu

tshimange tshanga tshirema 'My swart kat | my black cat'

fhedzi

mmbwa yanga thema 'My swart hond | My black dog'

(dzi)mmbwa dzanga thema 'My swart honde | My black dogs'

Madzina a lushaka lwa *vhu-* a nga shuḡwa nga ḡḡila tharu dzo ḡhambanaho:

- (i) nga u sumbedza uri vhunzhi vhu dzhia thangi *ma-*, sa *vhuriha* (*ma-*), hune vhunzhi ndi *mariha*
- (ii) nga u sumbedza vhunzhi na vhuthihi uri ndi zwithihi, sa *vhusiku* (mv die selfde | pl the same), ndi uri *vhusiku* i nga vha 'nag | night' kana 'nagte | nights'
- (iii) nga a sumbedza uri dzina ndi ḡa ngelekanyo (abstrak | abstract), sa *vhubva* (abstr) ndi uri vhunglekanyo ha *vhubva* a vhu na vhuthihi kana vhunzhi.

Khalo ya muzika i re na vhuimo vuhulwane kha sisiteme ya mibvumo ya Luvenda, a i ngo sumbedzwa nzudzanyoni iyi. A i vhonali yo tea kha nzudzanyo iyi ḡhukhu, zwi tshi itiswa nga:

Khalo sa zwe ya sumbedzwa nzudzanyoni ya u thoma, i fanela u vhonwa i khalo theo fhedzi, ndi uri musi maipfi a tshi bulwa o ima oḡhe, a tshi dzhiiwa o ralo sa zwiḡa zwi re maipfi luamboni. Zwi a konadzea uri khalo idzi dzi shanduke vhekuma musi ipfi ḡo shumiswa mafhungoni. Vhunga tshanduko idzi dza khalo dzi tshi langulwa nga milayo ya khalo i konḡaho, a zwo ngo tea u katela khalo kha mushumo uyu. Ane a sa vhe muambi wa Luvenda ha nga ḡo kona u shumisa milayo iyi arali a sa fariswi nga muambi wa Luvenda. Muthu o raloho a nga vhuelwa lu sa vhudziswi a edzisela zwine ḡevhe dza pfa. Vhaambi vha Luvenda a vha na khakhathi malugana na kholo.

Khalo yo sumbedzwa fhedzi aḡho hune ra wana maipfi mavhili ane a fana, ngeno zwine a amba zwi tshi ḡhambanywa nga khalo, sa

ḡhoho (dzi-) (hh) kop | head

ḡhoho (dzi-) (lh) aap | monkey, ape

Khalo tharu dzine dza shumiswa dzi sumbedzwa dzi zwitangeni nga ḡḡila hedzi:

(h) : ḡḡha

(l) : ḡhasi

(d | f) : i waho

Hu na tshiga tshithihi tsha mupeleḡo tshine tsha fanela u dzhielwa nzhele – ndi *l*. U rangani ho vha hu tshi shumiswa tshiga tshithihi tsha fonetika u tshi imela – ndi tsha mubvumo wa khokhonya u bulwaho musi ḡhodzi ya lulimi i tshi kwama luthihi kha *aliveola* sa musi ri tshi ri -lila. Zwino-zwino tshiga itshi tshi vho ḡivhonadza kha tshinwe tshiga tsha fonetika tshine tsha vha themba-lateral a i sa thithiswiho, sa kha *l* ya ipfi ḡa Luisimane 'long'. Luvenda mubvumo uyu u wanala kha maipfi-mapambwa a musalauno, sa

alimanaka : Afr almanak

hosiḡele : Afr hostel

khalenda : Afr kalender

eropuleni : Eng aeroplane

litha : Eng litre

Fhedzi-ha na heneḡha zwi a shanduka, vhunga *l* i tshi nga vha themba-khokhonya kha maḡwe mapambwa, sa

lagane: Afr laken

hune / i sa vhe laterala.

Zwiga na zwikhau

Vhunzhi ha zwiga zwine zwa shumiswa afha zwi khagala. U tinya khanganyiseo zwi tevhelaho zwo tea u bulwa:

- | : u fhanda maipfi a Luvhuru na Luisimane
- / : u fhanda maipfi ane a fhambanywa nga minwe mibvumo, sa *poswolboswo*
- ~ : tshi imela ipfi jo swifhadzwaho kana ja mutheo

Zwikhau zwo jalutshedzwa nga Luvhuru na Luisimane kha 'Vir die gebruiker' na kha 'For the user'

A

aa! groetvorm (slegs deur vroue) | form of greeting (by women only)
abunomala *cf Eng* abnormal
-adza *cf -ala* dek (tafeldek oorgooi), ooprol/uitsprei soos 'n mat | put on table cloth, spread out/unroll as mat
-adzama bedek | cover (with cloth, etc)
-adzima leen aan/van | borrow; lend
adzo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
-adzulula mat ooprol/verwyder | roll or fold up (eg a mat)
afha hier | here
afho daar | there; yonder
Afurika Afrika | Africa
Afurika-Tshipembe Suid-Afrika | South Africa
aho (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
-aina *cf Eng* stryk, pers | iron, press
aini (dzi-) *cf Eng* strykyster | iron (instrument)
aisi (*slegs* | *only kl* | *cl n-*) *cf Eng* ys | ice
-akha strek (soos tou) | stretch (as rope)
-akhamadza verras, laat wonder; verstom, verwonder | take aback, take by surprise, cause to wonder; abash, astonish
-akhamala verwonderd/verras/verstom wees | be taken aback, be taken by surprise; be abashed
akhaanthu (dzi-) *cf Eng* rekening | account
akwo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
aJa (*ma- demonstr*) doerdie | yonder
aJo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
-ala uitsprei | spread out
-alafha/-lafha genees, gesondmaak | heal, cure, doctor
-alamela broei | brood
-alamula gaap | yawn
-alavha seil | sail
alikhoholi (dzi-) *cf Eng* alkohol | alcohol
alimanaka/almanaka (dzi-) *cf Afr* almanak, kalender | calendar
alitare (dzi-) *cf Afr* altaar | altar
-alus laat opgroei, grootmaak | let grow up, rear
-aluwa grootword, aangroei (bevolking); gedy | grow up, increase (population); thrive
alwo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
-amba praat, gesels, bespreek; bedoel | speak, talk, discuss; mean
-amba-amba babbel | chatter
-ambadza aantrek (iemand anders) | dress/clothe (someone else)
-ambara aantrek, dra | dress oneself, wear, clothe

-ambe(le)la verdedig (saak), praat namens | advocate, defend (a case), speak for
-ambisa vry, mekaar die hof maak, aanlê | court (try to win someone's affection), woo
-ambulula blootlê, openbaar | disclose, reveal
-ambusa laat/help oor rivier gaan | ford across; assist in crossing water
-ambuwa deur rivier gaan; deur rivier waad | ford; wade through
anu (*poss*) van julle, julle s'n | of you, your(s)
-anwa vrugte dra (plante en bome); (op)lewer | bear fruit (plants and trees); yield
-ana sweer, eed neem | swear, take an oath, vow
-andana saamwerk | co-operate
-anda vermeerder, meer word, aangroei | increase, become numerous
-andedza bevrug | fertilize
-andes vreeslik baie wees; wemel, krioel | be very many/much; teem
-andisa vermeerder, vermenigvuldig | increase in quantity, multiply
-anea in son ophang om droog te word | hang out or put in sun to dry
-anetshela (*llll*) vertel aan | narrate, relate
-anetshela (*hhhl*) vir iemand iets in die son sit | ophang om droog te word | put or hang up something to dry in sun for somebody
anga (*poss*) van my, my(ne) | of me, my, mine
-anganya beoordeel; verheel | evaluate; imagine
ano (*ma- demonstr*) hierdie hier naby | these here nearby
-anza *cf -andisa*
ao (*poss*) van hulle, hulle (s'n); daarvan | of them, their(s); its
apula (*ma-*) *cf Afr* appel | apple
apulakoswo (*ma-*) *cf Afr* appelkoos | apricot (fruit)
-apulaya *cf Eng* aansoek doen | apply (for post)
-ara opeker, oopsny (vint) | operate (medically), cut (a boil)
arali as | if (*voegw* | *conj*)
-aravha antwoord gee (met uitroep) | respond (with a call)
ashu (*poss*) van ons, ons (s'n) | of us, our(s)
asi (dzi-) *cf Afr* as | axle
-atama mond oopmaak; wyd oop wees (enige opening); breed/wyd wees | open mouth; be wide open (of any opening); be broad/wide
-atamisa verbreed, wyer maak | widen, broaden
-athu (*ww* | *verbal elem*) nog nie | not yet *eg a thi*
athu fhedza ek het nog nie klaar nie | I have not yet finished
-atsamula nies | sneeze
atsho (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

au (poss) van jou, jou(ne) | of you, your(s)
-avha (ww | vb) (kos) opskep | dish up, serve up food
avha (vha- demonstr) hierdie, hier | these here
avho (poss) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
avho (vha- demonstr) daardie | those
avhuđi (kwalif poss | poss kwalif) goeie | good, nice eg **mađi avhuđi** goeie water | nice water
awara (dzi-) cf Eng uur | hour
awe (poss) van hom, sy, syne; van haar, haar,

hare | of him, his; of her, her(s)
-awela rus; verdaag | rest; repose; adjourn
awo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
axennde (dzi-/maaxennde) cf Afr 'agent' advokaat, prokureur | advocate, lawyer, attorney
aya (ma- demonstr) hierdie hier | these here
ayo (poss) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
ayo (ma- demonstr) daardie | those
azwo (poss) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

B

baba (vho-) pa, vader | daddy, father
babalasi (slegs kl n- | cl n- only) cf Afr 'bewerasing' nadors | hangover
-babamela fladder | flutter (bird)
bada (dzi-) cf Afr pad | road; ~ **ya fulaimatshini**: aanloopbaan | runway
badela (dzi-) vergoeding | fee
-badela cf Afr betaal | pay
badzhi (dzi-) cf Afr baadjie | coat, jacket
bafu (ma-) cf Eng bad | bath
bafurumu (dzi-) cf Eng badkamer | bathroom
-baga/-baka cf Afr bak | bake
bai (ma-) kombers | blanket
-bainda cf Eng 'bind' bind ('n boek) | bind (a book)
baisigira (dzi-) cf Eng fiets | bicycle
bais(i)kopo (dzi-) cf Eng bioskoop | bioscope
bakete (ma-) cf Eng emmer | bucket (unit of capacity)
bako (mapako) grot | cave
-bala misluk | fail to do
-balangana uitmekaar gaan, verdaag | disperse, scatter, adjourn
-balanganya (tr) uitmekaargaan | disperse
bale (mavhale) vlakke | plain
-balea bars | burst
-balelwa oorwin wees; faal om te doen | be overcome; fail to do
baloni (ma-) cf Afr ballon | balloon
bambahosi (ma-) cf Afr 'pampelmoes' pomelo | pomelo, grapefruit
-bambela swem | swim; bathe
bambelo (ma-) swembad | swimming pool
bambmbiri (ma-) cf Afr papier | paper
-banda plat lê | lie flat
-bandedza afplat, plat of gelyk maak | flatten
-bandisha cf Eng 'bandage' (wond) verbind | dress (a wound)
bandishi (dzi-) cf Eng verband | bandage
banga (mapanga) groot mes; swaard | big knife; sword

bango (mapango) groot paal | big pole
bani (mapani) vlakke van mupanibome | plain of mupani trees
bannda (ma-/dzi-) cf Afr band, strop, platriem | strap
bannga (dzi-) bank vir geld; bank sonder rugleuning | bank for money; bench without back rest
-bannga cf Eng deponeer, belê | deposit, bank
baolodzhi (kl | cl n-) cf Eng biologie | biology
bapawe (ma-) cf Afr papaja | paw paw
baphathi (ma-) plaatyster | sheet-iron
bapu (ma-) vlerklose sprinkaan | wingless locust | grasshopper
bara (dzi-) cf Eng kruiwa; kroeg | wheelbarrow; bar
basari (dzi-) cf Eng beurs | bursary *
basi cf bisi
-basoba cf Afr pasop!, oppas! | be careful!, look out!
-bata met hande vang (slegs insekte en ander klein voorwerpe) | catch with the hands (only small animals and insects)
-baudela cf Afr 'bout' vasbout | bolt (up)
baudu (dzi-) cf Afr bout | bolt
-bea yster bewerk, yster smee | forge iron
-beba verwek, haar, lewe/geboorte skenk; abba (op rug) | beget, bear, give birth; carry on back (child)
-bebelwa gebore word vir | be born for
bebu! (ideof | ideoph) uitroep gebruik om baba te nooi om op rug getel te word | exclamation used to invite baby to be put on back
-bebwa gebore word | be born
bege (dzi-) cf Eng 'bag' handsak | handbag
bekhari (dzi-) cf Eng bakkerij | bakery
bele (dzi-) cf Eng 'bale' rol | roll; cf Eng 'bell' toeter | hooter, horn
bengele (ma-) cf Eng armband | bangle
bennde (dzi-) cf Eng orkes | band (music)
bentshe (dzi-) cf Eng bank (met rugleuning) |

bench, desk (with back rest)
bere (dzi-) *cf Afr* perd | horse; ~ **ya nduna** (dzi-): hings | stallion; ~ **ya tsadzi** (dzi-): merrie | mare
beregisi (ma-) *cf Afr* perske | peach
bete (ma-) kakkerlak | cockroach
betshelo (ma-) aambeeld | anvil
bibi (dzi-) *cf Afr* pyp | pipe
-bidiga omrol (soos donkie) | roll over (as donkey)
-bidigama omrol (soos wanneer in pyn) | roll over (as of pain)
bidzi (dzi-) *cf Afr* 'puts' put | well, pit
bigiri (dzi-) *cf Afr* (drink-) beker | jug, mug, goblet
-bika kook | cook
biko (ma-) sweet | perspiration, sweat
bindu (ma-) besigheid; profyt. wins. bate | business; profit, gain
-bindula profyt/wins maak; baat by | make a profit, gain
birifikheisi (dzi-) *cf Eng* aktetas | briefcase
biriki (dzi-) *cf Afr* rem, brik | brake; ~ **ya muya** (dzi-): lugrem | air brake
bisi(basi) (dzi-) *cf Afr/Eng* bus | bus
bisimusi (dzi-) *cf Eng* besigheid | business
Bivhili (dzi-) *cf Afr* Bybel | Bible
-boḡa wind opbreek | belch
boḡelo (ma-) *cf Afr* bottel | bottle
boḡelotshitolo (dzi-) *cf Eng* drankwinkel | bottle-store
boḡoro (dzi-) *cf Afr* botter | butter
-boda duik, induik | dent
bodo (dzi-) *cf Afr* pot (vir kook) | pot (cooking)
bofu (ma-) blinde | blind person
bogisi (ma-) *cf Eng* doos, kassie | box, case
bokoto (ma-) bokram | billy-goat/he-goat
bola (dzi-) *cf Eng* bal | ball
-bommba *cf Afr* pomp, oppomp | inflate, pump
bommbi (dzi-) *cf Afr* 'pomp' kraan, pyp (vir water, ens) | tap, pipe (for water, etc)
bommba (dzi-) *cf Afr* pomp (vir lug, olie) | pump (for air, oil)
bomo (dzi-) *cf Afr* bom | bomb
bonndo (dzi-) *cf Afr* pond | pound
bono (ma-) visioen, gesig; toneel (in drama) | vision; scene (in drama)
bontshisi (dzi-) *cf Afr* 'boontjies' groenboon | green bean
-bonya oë toemaak | close eyes
-bonyolola oë oopmaak | open eyes
-bonyolosa oë laat oopmaak | let eyes open
-bonyolowa oop wees (van oë) | be open (of eyes)
bonyongo (ma-) lawaai, rumoer | commotion, hubbub
-bora/-vhora *cf Afr* boor | drill, bore

boro (dzi-) *cf Afr* boor | drill
boroho (dzi-) *cf Afr* brug | bridge
boroḡo (dzi-) *cf Afr* bord | plate
boswo *cf poswo*
bothani (kl | cl n-) *cf Eng* botanie | botany
bovhelo (ma-) duik, deuk | dent
-buba baie vroeg opstaan | rise very early in morning
-bubela vroeg gaan na | go early to
-buḡa kortpad steek | take short cut
-buḡa-buḡa (rond)swerf, (rond)dwaa | roam, wander
buḡo (ma-) rigting | direction (course taken)
bugu (dzi-) *cf Afr/Eng* boek | book; ~ **ya nyimbo** (dzi-) liederbundel | hymnbook; ~ **ya u vhalala** (dzi-) leesboek | reader
-bula openbaar maak; bely; erken: uiter | disclose, reveal; confess, profess, admit; pronounce
bulannga (ma-) *cf Afr* plank | plank
bulasi (dzi-) *cf Afr* plaas | farm
-bulasitela/-pulasitela *cf Eng* pleister | plaster
bulasitela/pulasitela (dzi-) *cf Eng* pleister | plaster
bulatifomo (dzi-) *cf Eng* perron | platform
-bulatsha *cf Eng* borsel | brush
bulatsho (dzi-) *cf Eng* borse | brush
buli (ma-) gat (soos in kleren) | hole (as in clothes)
bulo (mapulo) skuim | foam
Bulugwane Pietersburg | Pietersburg
buluvhulu (ma-) paddavis | tadpole
-bumpa/-humpa mis ('n teiken) | miss (a target)
bundu (mapundu) galbult, klont, geswel, gewas | tumour/lump (on skin)
bune (ma-) aan-aan (spel) | game of 'touch'
bunga (ma-)latrine | latrine
bunyu (ma-) kaal persoon | naked person
buphutha (ma-) idioot, domkop | idiot
buranndi (dzi-) *cf Eng* brandewyn | brandy
buse (ma-) stof | dust
buto/butu (maputo/maputu) bondel (klere), pak | pack, bundle (clothes)
butswu (dzi-) *cf Eng* stewel | boot (shoe)
butu (dzi-) *cf Eng* bagasiebak | boot (of car); *cf butu*
buvhi (ma-) spinnekop | spider
-bva opkom (son); uitgaan; kom van, uitkom, voortspruit, ontstaan | rise (of sun); go out, come out; emerge, originate; ~ **malofha**: bloei | bleed
-bvafha lui wees | be lazy
bvani (ma-) waatlemoen | watermelon
-bvela kule padgee | go out of the way
-bvela phanda aangaan, voortgaan, vooruitgaan, gedy | go ahead, proceed, advance, thrive
-bveledza veroorsaak, aanleiding gee tot, te

-bvelela

gevolg hê, laat verwesenlik; oplewer, opbring | cause, result, materialize; produce, yield

-bvelela voorkom, aangetref word, verskyn, verwesenlik, tot gevolg hê; slaag; gedy | appear, occur, happen, materialize, result; succeed; thrive

-bvelelaho gevorderd, modern | advanced, modern

-bvisa verwyder; uithaal; uitskakel; afhaal, weglaat | take/cut out; produce; eliminate, remove; ~ **tshika** skoonmaak, lett verwyder vullis | clean, lit remove dirt

-bvou (*hulpww* | *aux verb*) so pas | just

-bvuda lek | leak

-dijukufhadza

-bvula uittrek, afstroop, afhaal (hoed); abdi-keer, neêrlê, afstand doen van | unclot, undress, take off (hat), strip; abdicate

-bvuma dreun, donder, brom, gons | thunder; roar; drone

-bvumba voorspel, waarsê, raai | tell fortunes, guess, predict, foretell

-bvumela antwoord op 'n groet | reply to a greeting

bvumo (ma-) roem, faam | fame

bvungwi (*byw* | *adv*) agter in hut | deep in back of hut

-bwa grawe in grond | dig

bwere (ma-) pulp, moes | pulp

bwerepwere (ma-) lafaard | coward

bwindi (ma-) pulp, moes | pulp

D

-da kom, opdaag | come, turn up

qabaqaba (ma-) domkop, dwaas, gek | fool

qabula (ma-) *cf Afr* aartappel | potato

-dadza volmaak | fill

-dadzisa laat volmaak, byvoeg | let fill up, supplement

qafula/qafula (dzi-) *cf Afr* tafel | table

qaka (ma) **maṭaka** veld; bos, woud | forest; bush, wood

-qala vol word, oorstrom; volop word, baie wees | be plentiful, be abundant; become full, flood

qaleqale (ma-) vuilgoedhoop, ashoop, vullishoop | rubbish-heap, ash-heap

qambatshekwa (ma-) krap | crab

qambuwo (ma-) oorgang (oor rivier); drif | drift; crossing/ford (over river)

qamu (ma-) bors, uier | breast, udder

qana (ma-) honderd | hundred

qaraṭa (dzi-) *cf Afr* draad | wire; ~ **ya sefo** (dzi-) sifdraad | wire mesh

qasi (*byw* | *adv*) onder, verder af | below, further down

qavhu (ma-) rietbok | reedbuck

-qe (*hulpww* | *aux vb*) uiteindelik | ultimately

-deka *cf Afr* dek (dak) | thatch

-qela kom vir, kom na, kom namens | come for, come in one's stead

qembe (*slegs ekv li-* | *sing li- only*) wonder | marvel, wonder

qi (*ww* | *verbal elem*) gedurig/voortdurend doen | do continually

-diadza uitgestrek wees (land) | be outstretched (country)

-diqowedza jouself gewoond maak | to accustom oneself

-qidzima jouself ontsê; vas; onthou van | stint yourself; fast; abstain

-qifara jouself gedra | behave yourself

-qifha lekker/geurig/smaaklik wees | be sweet, taste nice/good

-qifhisa lekker/geurig/smaaklik maak | flavour, be made nice

-qifunza leer (jouself leer) | learn (teach oneself)

-qigeda ontspan | relax, be comfortable

-qihudza trots wees; jouself eer; te groot vir jou skoene wees | be proud; honour yourself; be too big for one's boots

-qihwala swanger wees | be pregnant

-dikukumusa trots wees | be proud

-dikumedza (toe)wy, bestee | offer, devote

-qilandula ontken | abnegate

-qinekedza oorgee, jouself onderwerp; toewy, bestee | submit oneself, surrender; devote

qinga (ma-) kluit | clod

-qinyadza beskeie wees | be modest

-qiphiga geniet, plesier hê | enjoy

qirama (dzi-) *cf Afr* drama | drama

qiresi (dzi-) *cf Afr* adres | address (of letter)

qiruma (ma-) *cf Afr* drom | drum (container)

-qirovhedza berou hê | repent

qirowa (dzi-) *cf Eng* laai | drawer

-qisa laat kom, bring; indien, inbring; voorsien, aflewer | let come, bring, submit, supply; deliver, introduce

-qisedza aflewer | deliver (goods)

qisi (ma-) (grond)gebied | territory

-qisola berou hê, bely, betreur | regret, repent, confess

-qijukufhadza jouself verootmoedig/verneder; nederig/beskeie wees | humble oneself; be modest/humble

dithu (**maḍithu**) monster | monster
-divha ken. weet; herken | know; recognise
Divhabivhili (*kl* | *cl n-*) Bybelstudie | Biblical studies
-divhadza rapporteer, verwittig, voorstel, bekendstel, bekend maak | introduce, make known to, announce, inform, notice, report
divhahungo (*geen mv* | *no pl*) sintaksis | syntax
divhakhemiki (*kl* | *cl n-*) chemie, skeikunde | chemistry
divhambalelano (*kl* | *cl n-*) rekeningkunde | accountancy
divhambalo (*slegs ekv n-* | *sing n- only*) rekeningkunde | arithmetic
divhamela (*kl* | *cl n-*) botanie | botany
divhamurungo (*kl n-*, *geen mv* | *cl n-*, *no pl*) naaldwerk (as vak) | needlework (as subject)
divhapfunzo (*kl* | *cl n-*) opvoedkunde | education (subject)
divhashango (*kl* | *cl n-*) aardrykskunde | geography
divhavhukonesi (*kl* | *cl n-*) kuns | art
divhavhulimi (*kl* | *cl n-*) landboukunde | agricultural science
divhavhutshilo (*kl* | *cl n-*) biologie | biology
divhavhuvhambadzi (*kl* | *cl n-*) handel (vak) | commerce (subject)
divhazwakale (*dzi-*) geskiedenis | history
-divhea bekend wees | be known
-divhika rapporteer/aanmeld (vir werk) | report (for work), announce
-divhisa kennisgee, verwittig, aankondig, aanmeld, verklaar | inform, announce, notice,

proclaim
-divhofha bly (by besluit); jouself vasmaak | abide (by decision); tie oneself
-diwanela verwerf, aanleer, aanskaf | acquire
-do (*toekomende tyd format* | *future tense format*) sal | will, shall
-dodza smeer (met salf), salf | anoint, grease, smear, rub in
-dola aansmeer, salf | smear, anoint
-dologa cf *Afr* tolk, vertolk, uitleë | interpret
dologi (*dzi-*) tolk | interpreter
domukiri (*dzi-*) cf *Afr* domkrag | jack
dongololo (*ma-*) duisendpoot | millipede
donzhe (*kl* | *cl li-*) gom, lym | glue, gloy
dora (*ma-*) dors | thirst
dorobo (*dzi-*) cf *Afr* dorp, stad | village, town, city
-dowedza gewoonnd maak, aankweek; oefen (verstandelik) | accustom, make someone used to, cultivate (a habit); exercise (mentally)
-dowela gewoonnd raak aan, geneig wees om | get used to; be inclined to
dukwane/tukwane (**ma/tukwane**) lyk opgewek deur toorkrag | zombi, corpse revived by witchcraft
dula (*ma-*) padda | frog
dulu (*ma-*) graanskuur | granary
dumbu (*ma-*) storm, stormwind | storm, gale
-dura cf *Afr* duur | expensive
-durea baie duur | be very expensive
divha (*ma-*) son; dag | sun; day
-divhudza vervel | cast (skin)

D

dagafala (*dzi-*) cf *Afr* 'dagvaar' dagvaarding | summons
-dagafala cf *Afr* dagvaar | summons
-daha (*ww* | *vb*) rook, snuif | smoke, take snuff
daisi (*ma-*) cf *Eng* dobbelsteen | die (pl dice)
dakalo (*ma-*) blydschap, vreugde, gejuig, gejubel; plesier, genot | gladness, happiness, joy, jubilation, pleasure
-dala (*ww* | *vb*) kuier, besoek aflê | visit, call upon
-dala (*adj*) groen (kleur) | green (colour) eg **muri mudala** 'n groen boom | a green tree; **furi lidala** 'n groen pampoen | a green pumpkin; **mafhuri madala** groen pampoene | green pumpkins; **tshitaka tshidala** 'n groen struik | a green shrub; **bugu dala** groen boek(e) | green book(s); **lufayo ludala** 'n groen merk | a green mark; **vhuruku vhudala** 'n groen

broek | a green pair of trousers; **kuruku kudala** 'n groen broekie | a green little pair of trousers
-dalela besoek bring aan | bring visit to
dali (*ma-*) malaria, koors | malaria, fever
damu (*ma-*) cf *Afr* dam | dam for storing water
danana (*ma-*) gek, domkop, dwaas | fool
danda (*matanda*) paal | pole
danga (*ma-*) beeskraal | cattle kraal
-dantsa cf *Afr* dans | dance
dantsi (*dzi-*) cf *Afr/Eng* dans | dance
datumu (*dzi-*) cf *Afr* datum | date
davhi (*matavhi*) tak | branch
davhuha (*ma-*) karos, velkomsers | kaross
-dededza kind lcer om te loop; onderrig | help child to take his first steps; teach
-dedeleka steier | stagger
-deka cf *Afr* dek (tafel) | lay (table)

- dekesela** (dzi-) *cf Afr* deksel (kastrol) | lid (Europ pot)
- dekulula** tafel afdek | clear a table
- dembelala** swaai | swing
- dembutete/dembetiti** (ma-) swaai | swing
- denga** *cf* **taqula**
- denga** halfvol (houer soos pot, koppie, ens) | half-full (container like pot, cup, etc)
- dennde** (dzi-) *cf Afr* tent | tent
- denya** (adj) dik | thick *eg* **muri mudenya** 'n dik boom | a thick tree; **miri midenya** dik bome | thick trees; **danda jidenya** 'n dik paal | a thick pole; **thamu ndenya** 'n dik stok | a thick stick; **luṭanga ludenya** 'n dik riet | a thick reed; **thanga ndenya** dik riete | thick reeds
- deri** (dzi-) *cf Eng* melkery | dairy
- dethe(le)** (ma-) skedel, kopbeen | skull
- devha** afdop, uitdop | shell
- devhula** (byw | *adv*) noorde | north
- dia** aanval, slaan; dek (van diere) | attack, beat, hit; copulate, cover (of animals)
- diaboulo** (vho-) Satan | Satan
- dibeithi** (dzi-) **debat** | **debate**
- dimela** verdwyn | vanish
- dina** pla, hinder, teister, steur, aanstoot gee; bekommer | harass, trouble, disturb, annoy, offend; worry
- dinala** gepla wees, bekommerd wees, wanhoop oor 'n saak | be troubled/worried, despair about something
- dindi** (ma-) groot gat in grond | big hole in ground
- dinwa** aanstoot neem; gepla word | take offence, be troubled
- diphosita** *cf Eng* belê, deponeer | deposit, bank
- diphositi/diphosito** (dzi-) *cf Eng* deposito, belegging | deposit
- disitshatsha** (dzi-) *cf Eng* ontslag (uit werk) | discharge (from work)
- diso** (ma-) skof, beurt | shift, turn
- divhitha** klop, pols, bons | throb, palpitate
- doba** optel | pick up
- dodedza** optel; versamel | pick up lot of things
- dodela** bekruij | stalk, steal upon
- dodo** (ma-) idioot, domkop | idiot
- dodoma** koes-koes hardloop | run dodgingly
- dogima** (dzi-) *cf Eng* leerstelling, dogma; leer | doctrine, dogma
- dokotela** (ma-) *cf Afr/Eng* dokter, arts; doktor | medical doctor, surgeon; doctor; *ook* | *also cf* **vhodokotela** (eervorm | respect form)
- dokotirini** (dzi-) *cf Eng* leerstelling, dogma; leer | doctrine, dogma
- domba** (ma-) luislangdans; inisiasieritueel | initiation rite
- dombo** (matombo) rots | rock
- donc** (ma-) vlek | stain
- donngi** (dzi-) *cf Afr* donkie | donkey, ass
- dope** (*slegs ekv ji-* | *sing ji-* only) klomp sagte modder | mass of soft mud
- dovha** herhaal, weer doen | repeat, do again
- dovholola** herhaal oor en oor; hersien | repeat continuously; revise
- dubekana** toustaan | queue
- duda** (ma-) verkoue | cold (ailment)
- dudedza** warm maak | warm up
- dudela** warm wees, lou-warm wees | be warm, lukewarm
- dududu!** ideof van vreedzaamheid | ideoph of peacefulness
- duga** vlam, opvlam, in vlamme opgaan, met vlam brand | flare up, burn up with a flame, blaze
- dugu** (dzi-) doek; sakdoek; kopdoek | cloth; handkerchief; head gear
- dukana** (ma-) niksnuits seun, sterk jong seun (neerhalend) | strong lad (disparagingly)
- dumba** (matumba/madumba) murasie; ruïne van hut, verlate hut | ruins of a hut; old unoccupied/abandoned hut
- dundelo** (ma-) blaas | bladder
- dunga** sout word/wees | be/become salty
- dungammmbwa** (ma-) oogtand | canine
- dungi** (ma-) suur | acid
- dungo** (ma-) lit (van vinger/riet, ens); lettergreep, sillabe | node (of finger/reed, etc); syllable
- dupo** (ma-) belydenis | confession
- dwadze** (malwadze) epidemie | epidemic
- dyambila** (ma-) swart mamba | black mamba
- dyelo** (ma-) krop (van voël) | crop (of bird)
- dzadza** (ma-) flenter | rag
- dzadzo** (poss) van hulle, hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
- dzaho** (poss) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
- dzakwo** (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
- dza|o** (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
- dzala** (kl | cl **ji-**, geen **mv** | *no pl*) slymerige diarree | slimy diarrhoea
- dzalwo** (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
- dzaqu** (poss) van julle, julle (s'n) | of you, your(s)
- dzanga** (ma-) lekkerny | delicacy
- dzanga** (poss) van my, my(ne) | of me, my, mine
- dzanganda** (ma-) toing, flenter | tatter
- dzao** (poss) van hulle, hulle (s'n); daarvan | of them, their(s); its
- dzashu** (poss) van ons, ons (s'n) | of us, our(s)
- dzatsho** (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
- dzau** (poss) van jou, jou(ne) | of you, your(s)

dzavho (poss) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
dzavhuḡi (kwalif poss | poss kwalif) goeie | good, nice eg **khonani dzavhuḡi** goeie vriende | good friends
dzawe (poss) van hom, sy(ne); (van) haar, hare | of him, his; of her, her(s)
dzawo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
dzayo (poss) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
dzawo (poss) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
-dzea 'n vrou trou | marry a woman
-dzedza laat opbly | stay up late
dzedze (ma-) sandvlooi; luis (op hoenders/honde, ens) | sand flea; louse (on fowls/dogs, etc)
-dzekisa lobola betaal (vader vir seun) | pay dowry (eg father for son)
dzekiso cf **thakha**
dzema (ma-) gewoonte | habit
dzembe (malembe) ploeg, skoffelpik; snytand | plough, hoe; incisor
zdenengu (ma-) groot soort kriek | cricket (large species)
dzeu (ma-) kiestand, maaltand | molar
-dzeula herkou | ruminant
dzhafurow (vho-) cf **Afr** 'juffrou' dominee se vrou | minister's wife
dzhamu (dzi-) cf **Eng** konfyt (fyn) | jam (preserve)
dzharata (dzi-) cf **Afr** jaart (lengtemaat); erf, werf, terrein (soos van skool) | yard (measure of length), yard (as of school)
dzhasi (ma-) cf **Afr** jas | over-coat
-dzhavhula skielik/met geweld gryp | seize/lay hold of forcibly/suddenly
dzhege (dzi-) cf **Eng** 'jug' (drink) beker | goblet; cf **Eng** domkrag | jack
dzhekiseni (dzi-) cf **Eng** inspuiting | injection
dzheji (dzi-) cf **Eng** jellie | jelly
dzhele (dzi-) cf **Eng** tronk | jail
-dzhena ingaan, bywoon | enter, attend (a meeting/school)
dzhenala (dzi-) cf **Eng** tydskrif | periodical, journal
dzhenerala (vho-) cf **Eng** generaal | general
-dzhenisa laat ingaan; inbring | let enter: introduce
dzhenuwo (ma-) skrik, skok | fright, shock
Dzheremane Duitsland | Germany
dzhesi (dzi-) cf **Eng** trui | jersey
dzhesi (ma-) dun riet (vir matte vleg) | thin reed (for plaiting mats)
-dzhia neem; konfiskeer, verbeurd verklaar, beset (gebied); beskou | take, fetch; confis-

cate, occupy territory; regard
-dzhiela nzhele let wel | nota bene
dzhiphio cf **Eng** 'GPO' hoofposkantoor | general post office
-dzhiulula terugkry | recover (eg stolen goods)
dzhogo (dzi-) cf **Afr** juk | yoke
dzhulu (ma-) soldaat-termiet | soldier termite
-dzida kerm, kreun, steun, kla | moan, groan
-dzidzivhala bewusteloos wees | be unconscious
-dzika (wind) bedaar; (water) verhelder; (pyn) afneem, verminder | abate, calm down; (water) clarify
dzija (dzi- demonstr) doerdie | yonder
dzima (ma-) ploegtyd | ploughing time
-dzima uitdoof, blus (vuur of vlam); dors les; snoep, beroof, ontnem | extinguish (a flame or fire); stint, be stingy, keep back from, deprive; quench
-dzimula (dors) les | quench (thirst)
dzina (ma-) naam; naamwoord; opskrif, titel | name; noun; title
-dzinga doof word/wees | be/become deaf
dzingandevhe (ma-) dowe | deaf person
-dzinginya skud; voorstel | shake; propose
-dzinginyea skud, bewe (aarde) | shake, quake, tremble (as earth)
-dzinginyisa laat skud | make to shake
dzivha (ma-) streek, gebied | region
dzino (dzi- demonstr) hierdie hier naby | these here nearby
dziñwe (adj dzin-) cf -ñwe
dzivha (ma-) kuil (water), poel | pool (in river)
-dzivha voorkom | prevent
-dzivhisa verhoed, voorkom, belet | prevent, prohibit, forbid
-dzivhulusa iemand laat bykom | cause a person to recover (eg from swoon)
-dzivhuluwa bykom | recover one's senses
dzomo (malomo) groot mond | big mouth
dzone (selfst vnw | abs pron) (kl | cf **dzin-**) hulle | they
dzothē (kwantit kl dzin-) | kwantit cl dzin-) alles, almal; alleen | all; alone
-dzou (hulpww | aux verb) goumaak | hurry
-dzudza laat regop sit (eg sieke) | make one sit up (eg a sick person)
-dzudzanya beplan, (voor)berei | plan, prepare
dzudzu (ma-) watte; depper | cotton-wool; swab
-dzula (ww | vb) gaan sit; woon, bly | sit down; live, stay, dwell, abide, reside; (hulpww | aux vb) gedurig (doen) | (do) continually
dzuli-dzuli (ideof, ideoph) kort-kort doen, gedurig doen met onderbreking | do time and again, do continually with interruptions eg ~ o bva hy gaan kort-kort uit | he goes out time and again
dzulo (ma-) sitting | session

-dzumba

- dzumba wegsteek | hide
- dzumbama wegkruip, jouself versteek | hide oneself
- dzumbulula versteekte voorwerp tevoorskyn haal | reveal something hidden
- dzumhuluwa skielik verskyn | appear suddenly
- dzunde (ma-) werk vir kaptein gedoen; ploeg-land van kaptein | labour performed for a chief; cultivated land of chief
- dzungu (kl | cl li- abstr) duiseligheid | dizziness, giddiness

fanitsha

- dzungudza skud (vloeistof/kop); swaai (stert) | shake (liquid/head); wag (tail)
- dzungulusa (tr) roteer | rotate
- dzunguluwa (intr) roteer | rotate
- dzuvha (maluvha) bloeisel, blom | blossom, flower
- dzwala lewe skenk (diere), lam | give birth (animals), lamb
- dzwatswatswa (ma-) jagspinnekop | hunting spider

E

- ea? (hl) stem nie saam met wat gedoen word | does not approve with what is done
- ea? (lh) is dit so? | is that so?
- edana gelyk wees, so groot wees soos; pas | be equal to, as large as; suit, fit
- edanyisa gelyk maak | make even
- edela gaan lê; slaap; aan die slaap | lie down; sleep; asleep
- edza naboots; namaak; wees soos; rol speel (in toneelstuk) | mimic, imitate; be like; act
- edzisa probeer; navolger, naboots, na-aap | attempt; ape, imitate, mimic
- ee! ja! | yes!
- ekezozo (dzi-) cf Eng uitlaattyp | exhaust (vehicle)
- ekiselereita (dzi-) cf Eng versneller, gaspedaal | accelerator
- ekisirei (dzi-) cf Eng X-strale | X-rays
- ekonomi (kl | cl n-) cf Afr ekonomie | economics, economy
- ela meet; vloei | measure; flow (of river)
- elekanya dink oor saak, mediteer | think about a matter, meditate, ponder
- elela vloei (rivier) | flow (river)
- eleledza gelykmaak, assimileer | assimilate
- elelwa onthou; in herinnering bring; in gedagte hou | remember; recollect; keep in memory

- eletshedza waarsku, herinner, aanmaan, raadgee; wysheid meedeel | remind, advise, warn; impart wisdom
- emere (dzi-) cf Afr emmer | bucket (unit of capacity)
- emula begeer | covet, crave, desire
- eoda reis; gaan; loop | go; walk; journey
- endedza leiding gee; vervoer | guide, lead; transport
- ene (selfst vnw | abs pron) hy; sy | he; she
- engedza byvoeg, wysig; aanlas | amend, add, extend; supplement
- engedzea aangroei (meer word) | increase
- engedzedza oordryf, vergroot, meer byvoeg | exaggerate, enlarge, add some more
- enng (dzi-) cf Afr ink | ink; ~ ya u gandisa: drukkersink | printing ink
- epistola (dzi-) sendbrief | epistle (cf letter)
- eregisi (dzi-) cf Afr eertjie | pea
- eropuleni (dzi-) cf Eng vliegtuig | aeroplane
- ethe (kwantit | quant) alleen | alone
- evangeli (dzi-) cf Afr evangelie | gospel
- evho! O nee! (slegs vroue) | O no! by no means (used by women only)
- exa cf Afr eg | harrow
- exe (dzi-) cf Afr eg | harrow

F

- fa doodgaan, sterf | die
- faburiki (dzi-) cf Afr fabriek | factory
- faduku (dzi-) cf Afr vadoek | dish-cloth
- faela (nw | n) (dzi-) cf Eng lêer, omslag | file
- faela (ww | vb) liasseer | file documents
- fafadzela bespuit | spray
- fagi (ma-) cf Afr vaattjie, drom, kuip | barrel (container), drum
- famba (ma-) skouerblad | shoulder-blade

- fana ooreenstem, ooreenkom, lyk soos, eners wees | resemble, be similar to
- fanela moet (as hulpww); behoort te, verplig wees; pas | must (as aux vb), ought; be obliged, be under obligation, have to do something; suit
- fanelaho (ww rel | vb rel) geskikte, toepaslike | appropriate
- fanitsha (dzi-) cf Eng meubels, huisraad | furni-

-fanyisa

- ture
-fanyisa (-fanyisedza) vergelyk met, teken, afteken, beskrywe; fotografeer | compare with, liken, depict; photograph
-fanyisedza cf -fanyisa
-fara vashou, hou vas; aangryp; vang; vat; gryp; arresteer | hold; catch; grasp; take; seize; arrest
-farakana saamwerk | co-operate
-farakanea besig wees (sodat jy nie ander noodsaaklike dinge kan doen nie) | be engaged (so as to be unable to attend to other urgent matters)
-farela verskoon, vergeef, verontskuldig | excuse, forgive
-farelaho (ww rel | vb rel) waarnemende | acting
-farelela vashou aan | hold onto
-farisa help | help, assist
-farwa gevat word; gearrester word | be held; be arrested
-fasha vang (eg vis/diere) | catch (eg fish/animals)
fasikoti (dzi-) cf Afr voorskoot | apron
fasitjere (ma-) cf Afr venster | window
-faya merk | put one's mark on one's property
feila (nw | n) (dzi-) cf Afr vyl | file
-feila (ww | vb) cf Eng druip; afvyl | fail; file
feisi (ekv n-, mv ma- | sing n-, pl ma-) cf Afr vuist; boks (sport), bokskuns | fist; boxing
fekhihi (dzi-) cf Eng fabriek | factory
-fela sterf vir | die for
-fema asemhaal | breathe
-fembedza snuif | sniff, take snuff
feme (dzi-) cf Eng firma | firm
ferese (dzi-) cf Afr vers | verse
fesheni (dzi-) cf Eng mode | fashion
-fha gee, skenk, voorsien, toeken | give, present, provide, award, offer
fhafu (ma-) long | lung
-fhahea ophang; uithang oor | hang out over
-fhahula uitskep (meel uit stamper); afhaal (iets wat hang); kastreer | scoop out (meal from mortar); take down (something hanging); castrate
-fhahulula afhaal van hoë plek | lift off something that is hanging high
fhala doer, daar ver | yonder
-fhala krap | scrape
-fhalaadza (tr) laat oorstroom | cause to overflow
-fhahala (intr) oorstroom | overflow
-fhambana verbysteek (mekaar verbysteek op pad); kruis, uitmekaar gaan; verskil | cross (on way); part; go apart; differ, disagree
-fhambanya onderskei | distinguish, differentiate
-fhambuwa vuilmaak, ontas (slegs vir babas) | defecate (infants only)
-fhandula kloof, oopkap, in twee kap | split,

-hinduwa

- cleave, cut in half
fhano (byw | adv) hier | here
-fhanza (khuni) kloof (hout) | split (wood) into pieces
-fhanzhela instamp/indruk/inpak (in houer) | ram in (into container)
fhasi op grond; onder; vloer | below; underneath; floor
-fhaa bou | build
-fhaela bou vir; bou om | build for; build around
-fhausa wakker maak | wake up somebody else
-fhatutshedza seën; laat sien (vir eerste maal) | bless; cause to see (for first time)
-fhaa wakker word/wees | awake(n)
-fhedza klaarmaak, afhandel, volbring, uitvoer, vervul, finaliseer, beëindig | finish, complete, bring to an end, accomplish, conclude, settle, finalise, terminate
fhedzi (voegw | conj) slegs, maar, somer maar | but, only, merely; (byw | adv) nakend | naked
-fhedzisa voltoo | make an end to; do for last time
-fhetha son trek water | four to five o'clock in afternoon
-fhetheda wapper, fladder | flutter, stream (flag)
-fhethera wan | winnow
-fhela ophou; opraak; eindig | come to an end; finish
-fhelekedza/-fheletshedza vergesel | accompany
-fhelisa afskaf, ophef, herroep; uitroei, uitwis | abolish; exterminate
-fhembeledza cf -rudza mbilu stilmaak, laat be-
daar, paai, kalmeer; oorhaal, ompraat, aanmoedig, oorreed; vlei, pamperslang | pacify, appease, console, calm down; coax; encourage, persuade
-fhenga ontleed ('n sin) | analyse (a sentence)
-fhanya verslaan, oorwin, wen, te bowe kom | defeat, conquer, win, overcome
-fheta verraa; boor (kalander, houtboorder); draai (bv met meelmenger wanneer pap begin kook) | betray, bore (as of weevil or woodborer); whisk (eg porridge in early stage of cooking)
fhethu (lokat | locat) plek; perseel | place; locality; site
fhethuhupo (lokat | locat) milieu, omgewing | milieu
-fhidza afwesig wees; dag oorslaan | be absent; skip a day
-fhiamelwa kortasem raak | get short of breath
-fhima verdink | suspect
-fhiaa/-phiaa styf vasmaak | tie tightly
-fhindula antwoord | answer
-fhindutshela vroeg gaan na | go early to
-fhinduwa vroeg opstaan | rise very early

-fhio

- fhio? watter? | which?
- fhira (hh) verbygaan, oortref; lei (in spel); skerp wees (mes) | pass, surpass; lead (in game); be sharp (knife)
- fhira (ll) ontwrig, verswik, verstuit | dislocate
- fhirea ontwrig/verswik/verstuit wees | be dislocated
- fhirela verbygaan vir | pass by for
- fhirisa aangee, oorhandig; oorsein, uitsend | hand over to; transmit
- fhisa warm; verbrand, skroei | hot; burn, scorch
- fhodza gesondmaak | heal, cure
- fhodzisa afkoel; koud blaas | cool; blow on to cool
- fhola gesond word, aansterk; koel word | recover, recuperate, heal (a wound); become cool
- fhoma (be)smeer | smear (with dirty substance)
- fhondo (ma-) voëlkuiken | chick of bird
- fhufha vlieg; spring; spring oor | fly; jump; jump over
- fhufhela oorspring; oorvlieg; spring op | fly over; jump over/onto
- fhufhuma bloei (bome); oorkook | blossom; boil over
- fhufhumisa bloei (bome); opkook | blossom; boil up
- fhufhura afstof | dust
- fhufhurea blare verloor | lose leaves
- fhula dors; mielies afmaak | thresh; shell (maize)
- fhulufhedza cf -fulufhedza
- fhulufhedzea/-fulufhedzea betroubaar wees | be reliable
- fhulufhedziso (ma-) belofte | promise
- fhulufhela/-fulufhela vertrou, hoop | hope, trust
- fhulufhelo/-fulufhelo (ma-) hoop, vertrou | trust, hope
- fhulufhudza/-fulufhudza laat wanhoop | cause to despair
- fhulufhuwa/-fulufhuwa wanhoop | despair
- fhulufhuwo/-fulufhuwo (ma-) wanhoop | despair
- fhululedza skril vreugdeklanke maak | ululate
- fhuluja skrop, afvee, opvee, dweil, skoonvee | wipe off, clean off, swab
- fhumudza stilmaak; troos, paai | console, pacify, comfort; silence
- fhumula stilbly | be silent
- fhungo (ma-) (veral mv | esp plural) saak; woord; sin | word; sentence; matter
- fhungudza(r) verminder, kleiner maak, afneem, aftrek, verlig | diminish, take off from, decrease, relieve, subtract, lessen, reduce, lower
- fhungudzea (intr) afneem, aftrek, verminder | decrease
- fhura bedrieg; kul | deceive; cheat

fuloutu

- fhuja steek na/in (soos in vuur) | poke at/into (as into fire)
- figara (dzi-) cf Eng tekening, diagram | figure, diagram
- finya oprol (moue, ens) | roll up (as of sleeves, etc)
- firidzhi (dzi-) cf Eng yskas | fridge
- firifa cf Afr vryf (vloer) | rub, polish (floors)
- fobvu (ma-) dief | thief
- foda cf Eng 'photo' fotografeer | photograph, take a photo
- fodo (dzi-) cf Eng 'photo' kamera | camera
- fogisi (ma-) cf Eng 'fox' speurder | detective
- fola (ma-) tabak; snuif | tobacco; snuff
- fola (militêre) dril | (military) drill
- fomo (dzi-) cf Eng vorm | form; ~ ya khumbelo (dzi-) aansoekvorm | application form
- forogisi (ma-) cf Afr 'vuurhoutjies' vuurhoutjies - doos | matchbox
- forogo (dzi-) cf Eng vork (tuin en huis) | fork (garden and house)
- foroma (zwidina) cf Afr 'vorm' stene maak | mould/form bricks
- foromo (dzi-) cf Afr 'vorm' steenvorm | brick-mould
- fosholo (dzi-) cf Eng skopgraaf | shovel
- fuiqa veertig | forty
- fuiwa vee teel | rear cattle
- fuka aantrek, jouself bedek (met kombers, ens) | cover oneself (eg with blanket)
- fukedza (lll) gat met grond opvul | cover/fill in hole with earth
- fukedza (hhh) met lap of kombers bedek | cover with cloth or blanket
- fukula (hhh) afhaal/oopmaak (bedekking) | uncover
- fukula (lll) uithaal (grond uit gat, ens) | remove (soil from hole, ditch, etc)
- fula (hh) spring van oog | twitch of eye
- fula (hh) smee (yster bewerk) | forge (iron)
- fula (ll) afhaal (pot van vuur) | remove (pot from fire)
- fula (ll) wei | graze
- fula (ll) pluk (vrugte) | pick (fruit)
- fula (ma-) maroelavrug | fruit of marula tree
- fulaha (dzi-) cf Afr vlag | flag
- fulaimatshini (dzi-) cf Eng 'fly machine' vliegtuig | aeroplane; bada ya ~: aanloopbaan | runway
- fulaja (dzi-) cf Eng woonstel | flat
- fulauru (dzi-) cf Eng meelblom, fynmeel | flour
- fulela dek (dak) | thatch
- fulelse (dzi-) cf Eng woonstel | flat
- fulo (ma-) jag, jaggeselskap | hunt
- fulobo (dzi-) cf Eng kovert | envelope
- fuloro (dzi-) cf Eng vloer | floor
- fuloutu (dzi-) cf Eng stryplank (van messelaar)

-fulufhedza

- | float (of buider)
-fulufhedza/-fhulufhedza vertrou, glo | trust, believe
-fulufhedzea/-fhulufhedzea betroubaar/eerlik wees | be trustworthy/honest
-fulufhedzisa/-fhulufhedzisa belowe | promise
fulufhedziso/fhulufhedziso (ma-) belofte | promise
-fulufhela/-fhulufhela glo in, vertrou; hoop | trust, believe; hope
fulufhelo/fhulufhelo (ma-) vertrou, geloof in; hoop | trust in, faith in; hope
Fulwana Julie | July
Fulwi Junie | June
fumalo tagtig | eighty
-fumba geïnisieer/besny word, ingewy word | be initiated/circumcised
fumbili twintig | twenty
-fumbisa cf -rubisa iemand stuur vir inwyding | send someone to be initiated
fumbu (*slegs kl li- ekv | cl li- sing only*) masels | measles
fumi (mahumi) tien | ten
fumiiga veertien | fourteen
fumimalo agtien | eighteen
fumimbili twaalf | twelve
fumiraru dertien | thirteen
fumirathi sestien | sixteen
fumisumbe sewentien | seventeen
fumiṭahe negentien | nineteen
fumiṭhanu vyftien | fifteen
fumithihi elf | eleven
-fumula neus blaas | blow nose
-funa wil; hou van, liefhê, bemin; verkies; benoedig; wens | desire, wish, want; love, like, prefer, favour; require
-funana mekaar liefhê | love each other
-fundedza cf -funzedza
-funea beminlik | lovable
-funeaho (*ww rel | vb rel*) beminlike, innemende | amiable

galamulo

- funga (hh)** aan brand steek, aansteek | kindle a fire, set alight
-funga (ll) merk, brandmerk | brand
-fungelela gretig wees (ten spyte van probleme) | be eager, be keen (in spite of hardships)
funguvhu (mahunguvhu) kraai | crow
-funwaho (*ww rel | vb rel*) geliefde | beloved
-funza leer, onderrig; opvoed, lesgee; preck | teach, instruct; educate, conduct lesson; preach
-funzedza onderrig deur demonstrasie | teach by demonstration
Fura Frankryk | France
-fura (hh) versadig raak/wees | be satiated
-fura (ll) vuur aanblaas met blaasbalk | blow fire with bellows
-furalala jou rug draai op; ignoreer, negeer | turn one's back upon; ignore
furaru dertig | thirty
furathi sestig | sixty
Fureisitata cf Afr Vrystaat | Orange Free State
-furema cf Eng raam | frame
fureme (dzi-) cf Eng raam | frame
furi (mafhuri) pampoenplant; pampoen | pumpkin plant; pumpkin
furu (dzi-) cf Afr groenvoer | fresh fodder; cf Afr voering | lining
-fusha bevredig, versadig laat raak; kwalifiseer | satiate, satisfy; qualify
-fushea tevrede gestel wees | be satisfied
fusumbe sewentig | seventy
futahe negentig | ninety
futhanu vyftig | fifty
-futelela entoesiasies wees | be enthusiastic
futhi (konj | conj) boonop | furthermore
futhibola (*geen mv as spel | no pl as game*) cf Eng voetbal; sokker | football; soccer
fuvhalo (ma-) besering | injury
-fuwa boer met, vee aanhou, teel (diere); mak maak (tem) | farm, rear, raise, breed (live-stock); domesticate, keep (animals)
fuyu (mahuyu) wildevy; vy | wild fig fruit; fig

G

- gabelo (ma-)** golf | wave
-gada (hh) plat druk | press down
-gada (ll) perdry; gallop | ride a horse; gallop (of horse)
-gadedzela vasstamp (paal in gat), indruk in | ram down (pole in hole), press down into
-gadeledza vasdruk; indruk in houer (soos groente in kookpot) | press down into container; press down (in wrestling)
-gadza pot op vuur sit | put pot on fire

- gaela** bespot, uitkoggel | mock
gaga (ma-) groen vrug | unripe (immature) green fruit
gai (makai) neet | nit
gaidi (dzi-) cf Eng gids (boek) | guide (book)
galaga (dzi-) cf Afr kalk | whitewash, lime; ~ ya vhumili: landboukalk | agricultural lime
-galaga cf Afr 'kalk' afwit | whitewash
galakuni (ma-) cf Afr kalkoen | turkey
galamulo (ma-) gaap | yawn

gali

gali (makali) groot kleipot | large clay pot
-gama *cf Afr* kam (hare) | comb (hair)
gambogo (*slegs kl n- | cl n- only*) *cf Afr* kapok | snow
gamba (dzi-) *cf Afr* kamp | camp
Gambani op Sibasa; *lett* in die kamp | at Sibasa; *lit* in the camp
gamu (dzi-) *cf Afr* kam (vir hare) | comb (for hair)
-ganama op rug lê | lie on one's back
-gandisa/-kandisa druk (boek), publiseer | print (books), publish
gandiso *cf khandiso*
ganda (makanda) groot vel; skil, dop, skaafsel | big hide/skin; shell, peel
gani (ma-) *cf Afr* kan | can
ganunu (dzi-) *cf Afr* kanon | cannon
ganzhe (ma-) hangslot | padlock
-gara *cf Afr* karring | churn
garadzhi/giradzhi/giratshi (dzi-) *cf Afr* garage | garage
garaša (dzi-) *cf Afr* kaart | card
-gasha (vas) bind | tie, bind
gathi (*slegs met neg si | with neg si only*) min | few; *eg* **vhathu vha si ~** min mense | a few people
gatho (ma-) slinger | sling
-gaya maal (in meul) | grind (in mill)
gazete (dzi-) *cf Eng* staatskoerant, gaset | gazette
geḡela (dzi-) *cf Afr* ketel | kettle
-gega stol, verdik, vries | coagulate, freeze
gegulu (ma-) lelike ou vrou | ugly old woman
-gekha stamp teen; bots | strike/knock against; clash, bump, collide
gemo (ma-) bod, aanbod (by veiling) | offer (in auction)
-gera *cf Afr* 'skêr' knip met skêr | cut with scissors/clipper; shear
gere (dzi-) *cf Eng* rat | gear
Gerika Griekeland | Greece
gese (dzi-) *cf Eng* gas | gas
gethe (dzi-) *cf Eng* hek | gate
gi! ideof van mielies stamp/van lekker gaan sit | ideoph of stamping mealies/of sitting down nicely
gidi (zwigidi) *cf tshigidi* duisend | thousand
-gidima hardloop | run
-gidimedza jaag | chase
giradzhi *cf garadzhi*
giramafoni *cf gramafoni*
giranadila (ma-) *cf Afr/Eng* grenadellavrug | grenadilla fruit
giratshi *cf garadzhi*
giravhulo (dzi-) *cf Eng* gruis | gravel
-girisra *cf Afr/Eng* ghries | grease
girisra (dzi-) *cf Afr/Eng* ghries | grease
girivhana (dzi-) *cf Afr* kruiva | wheelbarrow

-gudisa

-goba (ll) (-gobela) plant (mielies, ens) | plant (maize, etc)
-goba (hh) raaskiet | hit the mark
-goda trek, verhuis | move, migrate
godi (ma-) donga, spoelsloot | donga
-godima afklim, afkom, afgaan | descend, go down
gofhi (dzi-) *cf Afr* koffie | coffee
-gogoḡedza voorwerp laat leun teen | lean object against
-gogoḡela leun teen (persoon) | lean against (person)
gogo (ma-) menigte mense | crowd
gokoko (ma-) groot blik | large tin
gole (makole) wolk; swerm sprinkane | cloud; swarm of locusts
golofo (dzi-) *cf Afr/Eng* gholf | golf
goloi (dzi-) voertuig, rytuig, (sleep)wa | carriage, waggon, trailer
-gomala stomp word | become blunt (like a knife)
gomane (dzi-) *cf Afr* 'kommando' troep | troop
-gomela kerm, kreun | moan, groan
gomelelo (ma-) droogte | drought
gona (ma-) knie | knee
gondo (ma-) breë voetpad | broad track/path
goni (ma-) arend | eagle
gonobva (kl | cl li-) lusteloosheid | listlessness
-gonya opklim (berg, boom), opstyg, opvaar, opgaan | ascend
gonyongo (ma-) halfvol (houer soos sak, ens) | half-full (container like bag, etc)
goṇoṇo (ma-) kewer, tor | beetle
goo! ideofoon van yskoud wees | ideophone of being iccold
gopwa (magopwa/makopwa) armholte | armpit
goroi (dzi-) *cf Afr* koring | wheat
goswi (ma-) lafaard | coward
gota (ma-) indoena, hoofman; raadslid | induna, headman; councillor
-gotsha/-otsha braai | roast (over fire)
govha (ma-) vallei | valley
-govhela omdraai (draad); beleër; vinnig in mond stop | wind around (wire); besiege; quickly stuff into mouth
govho (makovho) (lh) bloedklont | blood-clot
govho (ma-) (ll) haakstok | crook(stick) (stick with hook at end)
govholano (ma-) oorlog | battle
gramafoni/giramafoni (dzi-) *cf Eng* grammofoon | gramophone
gramu (dzi-) *cf Eng* gram | gram
guḡa (ma-) veranda, stoep | verandah, stoep
-guda leer, studeer | learn, study
gudedzi (ma-) onderwyserskollege | teacher training college
-gudisa onderrig, leer, oplei | teach, train

gufha (ma-) bosluis | bush-tick
-gula bedrieg, kul | cheat
gulokulo (ma-) adamsappel, strottehoof, larinks | adam's apple, larynx
gulu (dzi-) (hh) cf Afr koeël | bullet
gulu (ma-) (lh) grootpens (van diere) | paunch (of animals), rumen
-guma (hh) eindig, beëindig, ophou | end (come to an end), stop, terminate
-guma (ll) (ww | vb) afsluk (poeieragtige stof soos suiker, meel, snuif) | swallow (powdery substance like flour, sugar, snuff)
guma (ma-) (nw | n) swerm bye | swarm of bees
gumba (makumba) cicr | egg
gumbese (ma-) cf Afr kombers | blanket
gumbululo (ma-) donga, spoelsloot | donga
gundo (ma-) wen, oorwinning | win, victory
-gunea cf -gwinea
-gungula kla | grumble
gungwa (ma-) boot, kano | boat, canoe
-gunubedza cf Afr 'knoop' knoop vasmaak | button up
gunubu (dzi-) cf Afr knoop | button

-gunubula losknoop | unbutton
gunwe (ma-) duim; groottoon | thumb; big toe
gurannya (dzi-) cf Afr nuusblad, koerant; pers newspaper; press
guvhukuvhu (ma-) waterval | waterfall
guyo (ma-) maalklip | grinding stone
-gwadama kniel | kneel
-gwadamela aanbids | worship
gwala (ma-) breë oopgetrapte pad | broad track or trailpath
gwama (slegs kl | i- | cl | li- only) tesourie | treasury
-gwara bespot, uitkoggel | mock
gwati (makwati) bas | bark (thick)
gwavha (ma-) cf Eng koejawel | guava
gwavhavha (makwawhavha) koggelmander, klipsalmander | rock-lizard
gwedzho (ma-) boorgatpomp | pump on bore-hole
gwekwe (ma-) cf tshikwekwe
-gwinea -gwineha teruggaan op woord; terugval, afvallig word | go back on one's word; backslide
gwitha (makwitha) uil | owl

H

-ha (enklitiese | enclitic elem) dan (dui nadruk, ens aan) | then (expresses emphasis) eg ri do mu wana-ha ons sal hom dan kry | we shall then find him
habe (konj | conj) boonop | furthermore
-hada skoonmaak (land), grassny | clear (land), cut grass (with sickle)
-hadzima cf -adzima
-hadzinga braai (droog soos koffiebrand) | roast (dry in a pot like coffee)
hadzo (poss) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
hafha (demonst) hier | here
hafhu (byw | adv) weer ('n keer) | again; (voegw | conj) maar | but
haho (poss) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
hai! nee! | no!
haka (dzi-) cf Afr haakspeld, haak | safety-pin, hook
hakwo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
hajo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
-halifha woes/kwaai/braaf wees; skerp (soos mes) | be fierce/brave; sharp (like knife)
-halimedza vlietende blik laat gaan | give sweeping glance
-halulusa bleik | bleach
-haluluwa bleek word, verbleik | become blea-

ched/pale, fade
halwa (ma-, ekv | sing vhu-) hier, sterk drank | beer, alcoholic drink
halwo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
-hama melk | milk
hamula (dzi-) (nw | n) cf Afr hamer | hammer
-hamula (ww | vb) uitdroog (weefstof); uitdruk (vlocestof) | wring (cloth); squeeze out (fluid)
hanu (poss) van julle, julle (s'n) | of you, your(s)
hanwani (lokat | locat) in die mond | in the mouth
hana (nw | n) (kl | cl vhu- abstr) kinderjare; kinderagtigheid | childhood; childishness
-hana (ww | vb) ontken, stry, objekteer, weier, beswaar maak, weerstaan | refuse, deny, object, resist
-hanedza opponeer; ontken | deny, refuse to admit; oppose
-hanedzana argumenteer, verskil | argue, disagree
-hanela berooft; ontnem; vertel, verhaal | deprive; narrate, relate
-hanelela/-hanela vertel, verhaal | narrate, relate
hanga (poss) van my, my(ne) | of me, my, mine
-hanganea in ellende bring, raad-op wees, kwel | distress
hangei (demonst) doer ver | there, yonder
-hangwa vergeet; ignoreer, negeer | forget; ig-

-hangwela

nore

-hangwela vergeef | forgive

hani? (*vraagw* | *inter*) hoe? | how?

-hanisa verbied | prohibit, forbid

-hanya lewe; ontkom met lewe | live; escape with one's life

-hanyisa red, verlos uit dood | save, redeem from death

hao (*poss*) van hulle, hulle (s'n); daarvan | of them, their(s); its

harafu (*dzi-*) *cf* *Afr* graaf | spade

harane/harani (*dzi-*) gare, garing | cotton, thread

-harika *cf* *Afr* hark | rake

hariki (*dzi-*) *cf* *Afr* hark | rake

-hasa strooi, rondstrooi | scatter

-hasekanya (rond)strooi | scatter

-haseledza gesels | chat

-hasha (rond)strooi, saai; natpat (water gooi na), spat; uitsaai | scatter; sow; splash out (water at); broadcast (on radio)

hashu (*poss*) van ons, ons (s'n) | of us, our(s)

Hasikhukhuni (*lokat* | *locat*) Sekoekoeniëland | Sekukuniland

-haswela lap (klere) | patch (clothes)

-haṭula besleg ('n saak); regsprek, vonnis fel | settle (a case); pass sentence, judge

Hatshivhasa Sibasa

hatsho (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

hatsi (*kl* | *cl vhu-*; *kollektief* | *collective*: *mv* | *pl mahatsi*) gras | grass

hau (*poss*) van jou, jou(ne) | of you, your(s)

havha (*vha-* *demonstr*) hierdie einste | these very ones

havha dit is doerdies | they are yonder ones

havhiya (*dzi-*) senuweeaanval | hysterics

havho (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

havho (*vha-* *demonstr*) daardie einste | those very ones

havhuda (*kwalif poss* | *poss qualif*) goeie | good, nice *eg* **vhudzulo** ~ 'n goeie sitplek | a nice seat; **u tshimbila** ~ goeie reis (om te reis) | good/nice travelling

hawe (*poss*) van hom, sy(ne); (van) haar, hare | of him, his; of her, her(s)

hawo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
haya (*ma-*) (*nw* | *n*) tuiste, woonplek | home, dwelling place

-haya (*ww* | *vb*) inspuit | vaccinate

haya (*ma-* *demonstr*) hierdie einste | these very ones

hayani (*byw* | *adv*) huis toe, tuis | at home

hayo (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)

hayo (*ma-* *demonstr*) daardie einste | those very ones

-hona

Hazulu Zoeloeland | Zululand

hazwo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

hedzi (*dzi-* *demonstr*) hierdie einste | these very ones

hedzo (*dzi-* *demonstr*) daardie einste | those very ones

heke (*dzi-*) *cf* *Afr* hek | gate

heji (*li-*; *ḡi-* *demonstr*) hierdie einste | this very one

hejo (*li-*; *ḡi-* *demonstr*) daardie einste | that very one

hele (*lokat* | *locat*) *cf* *Afr* hel | hell

hemmbe (*dzi-*) *cf* *Afr* hemp | shirt

henengeo daar | there, thither

hetshi (*tshi-* *demonstr*) hierdie einste | this very one

hetsho (*tshi-* *demonstr*) daardie einste | that very one

-hevhedza fluister | whisper

heyi (*mi-*; *n-* *demonstr*) hierdie einste | these/this very one(s)

heyo (*mi-*; *n-* *demonstr*) daardie einste | those/that very one(s)

hezwi (*zwi-* *demonstr*) hierdie einste | these very ones

hezwo (*zwi-* *demonstr*) daardie einste | those very ones

-hira *cf* *Afr* huur | rent, hire

histiri (*dzi-*) *cf* *Eng* geskiedenis | history

-hoda *cf* *Eng* bestel | order (goods)

hodela (*dzi-*) *cf* *Afr* hotel | hotel

-hoha trek | pull

hoho (*vhu-*; *u-* *demonstr*) daardie einste | that/those very one(s)

hohu (*u-* *demonstr*) hierdie einste | this very one

hokhi (*dzi-*) *cf* *Afr/Eng* hokkie | hockey

hokoko (*ma-*) dief | thief

hoku (*ku-* *demonstr*) hierdie einste | this very one

hokwo (*ku-* *demonstr*) daardie einste | that very one

-hola verdien, salaris ontvang | receive salary, earn

-hotedza bespot, uitkoggel | mock, ridicule

-holefhadza verlam, kruppel/lam maak | cripple, make lame

-holefhala (*intr*) lam wees | be lame

holo (*dzi-*) *cf* *Eng* saal | hall

holodeni (*dzi-*) *cf* *Eng* vakansie | holiday; ~ **ya Mvuwo** (*dzi-*) Paasvakansie | Easter holiday

holosela (*dzi-*) *cf* *Eng* groothandel | wholesale

holu (*lu-* *demonstr*) hierdie einste | this very one

holwu (*lu-* *demonstr*) daardie einste | that very one

-homela *cf* *-hoya*

-hona *cf* **-khina** toesluit | bar, lock (as door)

-hona snork | snore

hone (voegw | conj) maar | but; (byw | adv) daar, teenwoordig | present
honndo (dzi-) cf Afr steenoond; oond | brick-kiln; oven
-honza vuuropmaak, vuur aansteek | kindle/light a fire
hos(i)tele (dzi-) cf Eng hostel | hostel
hothe almal, alles, alleen; orals | all, alone; everywhere
hothe-hothe orals | everywhere
-hofole hoes | cough
hovho (vhu- demonstr) daardie einste | that/those very one(s)
hovhu (vhu- demonstr) hierdie einste | this/these very one(s)
-hoya bespot, uitkoggel | mock, ridicule
hoyo (mu- demonstr) daardie einste | that very one
hoyu (mu- demonstr) hierdie einste | this very one
-hudza vergroot | enlarge, extend
-hudzedza oordryf, vergroot | exaggerate, enlarge, extend
hufha aangesien | seeing that
huhulu (adj u-) cf -hulu
hula (u- demonstr) daardie | yonder
-hula groei, groot word; gedy | grow, attain maturity; thrive
hulapfu (adj u-) cf -lapfu
-hulisa laat groot word; eer, respekteer, vereer, ophemel, verhef | let grow big; exalt, honour, respect, show respect
-hulu (adj) groot | big, large eg **muthu muhulu** 'n groot persoon | a big person; **vhathu vhaulu** groot mense | big people; **lijo lihulu** 'n groot oog | a big eye; **tshinoni tshihulu** 'n groot voël | a large bird; **mbwa khulu** groot hond(e) | big dog(s); **vhusunzi vuhulu** groot miere | large ants
-hulunga pleister | plaster
-hulwane (adj) groot, volwasse, uitgegroeide, belangrike | big, mature, adult (elder), important eg **muthu muhulwane** 'n belangrike/volwasse persoon | an important/adult (elder) person; **vhathu vhaulwane** belangrike/volwasse mense | important/adult (elder) people; **miri mihulwane** volwasse (uitgegroeide) bome | adult (mature, full-grown) trees; **mahosi mahulwane** belangrike

idzi (dzi- demonstr) hierdie hier | these here
idzo (dzi- demonstr) daardie | those
ifa (mafa) erfenis | inheritance

kapteins | important chiefs; **mbudzi khulwane** uitgegroeide bok(ke) | mature goat(s); **lutsinga luhulwane** 'n belangrike aar | an important vein
-huma omdraai na, terugkeer, agteruitgaan; krimp | turn back, reverse; shrink
-humbela versoek, vra; aansoek doen; pleit | beg, request; ask for, apply (for post); plead
-humbelela vra namens | beg on behalf of
-humbudza adviseer, wysheid medeel | advise, impart wisdom
-humbula onthou, dink oor; oorweeg; inag neem | remember, recollect, think over, consider; decide by oneself
-humbulela verdink; verbeel | suspect; imagine
-humisa terugbesorg | return something
-humpa/-bumpa mis ('n teiken) | miss (a target)
-hunga vasmaak, op lyn steek | tie up, (eg goats)
-hungulula losmaak (diere) | untie (animals)
huno (u- demonstr) hierdie hier naby | this here nearby
huwe (adj u-) cf -nwe; (byw | adv) elders | elsewhere; ~ na ~: oral(s), waar ook al | anywhere
huthihi (adj) cf -thihi
-huvha blaf | bark
-huvhadza wond, seermaak, beseer; benadeel, beskadig, kwaad aandoen | wound, hurt, injure, harm
-huvhala seerkry, beseer word | be injured, get injured
-huvhelwa gepik/gebyt word (deur slang) | be bitten (by snake)
-huwelela roep, hard roep na | call, shout
-hwahwamala krimp | shrink
-hwala dra, aandra; vervoer; ontvoer | carry; transport; abduct
-hwaya krap | scratch
-hwelela aankla | lay a charge
-hwenya flink stap | walk briskly
-hwesa optel/oplig op | lift onto; ~ mulandu: beskuldig | accuse
hweja (vho-) cf Eng kelner waiter
-hwetekana krimp | shrink
hwii ideof van doodstil wees | ideoph of being absolutely quiet
-hwiha land skoonmaak; gras sny (met sekel) | clear (land); cut grass (with sickle)

I

ii! ja! | yes!
iina! ina! (tussenw | interj) ja, werklik | yes, truly
i|a (mi-; n- demonstr) doerdie | yonder

ili (li-; *qi-* demonstr) hierdie hier | this here
ilo (li-; *qi-* demonstr) daardie | that
-ila taboe wees | be taboo
-ima opstaan; gaan staan; stop | stand up (on one's feet); stop
-imba sing | sing
-ime(le)la wag vir; verteenwoordig; (saak) verdedig; simpatie gaan betoon aan bedroefdes | wait upon; represent; defend (a case); pay visit of condolence to bereaved person
-imisa opsig, staanmaak; rem, stop; opskort | place upright, cause to stand; stop, brake; suspend
-imiswa verdaag | adjourn
igo/ino (maṅo) tand | tooth
India Indië | India
-inga byvoeg | supplement
-ingamela inspekteer | inspect
**ino (mi-; n- demonstr) hierdie hier naby | these/this here nearby
inwi (selfst vnw | *abs pron*) jy/julle | you
inwe (*adj n-* cf -*nwe*)
ipfi (maipfi) woord; stem; term (in taal) | voice; word; term (in language)
IQ (dzi-) cf *Eng* intelligensieskewoënt | intelligence quotient**

-ira noem, benoem, naam gee | name
iri (dzi-) cf *Afr* uur | hour
-isa stuur; laat gaan; aliewer, neem na; lei | take to, deliver; send; lead
-isedza aflewer | deliver (goods)
isha (maisha) meer | lake
ishaho volgende jaar | next year
itali (voegw | conj) tog | after all
ifo/ifo (maṅo) oog; visier | eye; sight (of firearm)
-ita doen, maak, vervaardig | do, make, manufacture
-itea moontlik/uitvoerbaar wees | be possible/feasible
-itesa oordoen | overdo
-itisa aanleiding gee tot, veroorsaak | cause
**itshi (tshi- demonstr) hierdie hier | this here
**itsho (tshi- demonstr) daardie | that
-itulula losmaak (eg knoop) | undo
iwe jy | you
**iyi (mi-; n- demonstr) hierdie hier | these/these here
**iyi (mi-; n- demonstr) daardie | those/those
**izwi (zwi- demonstr) hierdie hier | these here
**izwo (zwi- demonstr) daardie | those
izwo! (*tussenv | interj*) nou!, dan!, dus! | now then!, thus!************

K

-ka pluk (blomme, vrugte); water skep | pick fruit; pluck flowers; draw water
-kadzinga/-hadzinga bak, braai (in houër) | roast (in container)
-kaidza tereg wys; uitskel, berispe, waarsku | rebuke; scold, reprimand, warn
-kakamela hakkel | stutter, stammer
-kakarika/-kakatika worstel; rondskaarrel, baie besig wees | struggle; hurry to and fro
-kala cf *Afr* 'skaal' weeg | weigh
-kalaha oud word (man) | age; grow old (men only)
kale (*byw | adv*) lank gelede | long ago
kamara (dzi-) cf *Afr* kamier | room
-kamha dronk maak | intoxicate
-kamhisa dronk maak | intoxicate someone
-kambiwa dronk wees | be drunk
-kambwa dronk besope wees | drunk (to be drunk)
-kana (w | vb) oes | harvest, reap
kana (*byw | adv*) cf *luṅa*
kana (voegw | conj) of | or, whether
-kana-kana huiwer, in twyfel wees | hesitate, be in doubt
-kanda stenig; kap (met hamer) | stone; hammer

-kandekanya stukkend kap met hamer | hammer to pieces
-kandisa cf -*gandisa*
-kanda trap | step on/trample; tread
-kanga braai | roast over open fire
-kanganyisa verwar | puzzle, baffle
-kanuka (ver)wonder; verbaas/verras wees | wonder; marvel at
-kanukana aangrens | border on
-kanukisa verbaas, verras | surprise
kanzhi (*byw | adv*) dikwels, gewoonlik | often, usually
-kanzwa meedeel, deelagtig maak; voed | impart; feed
kanwe (*byw | adv*) eenmaal | once
Kapa cf *Afr* Kaapprovinsie | Cape Province
kapuṅeni (vho-) cf *Afr* kaptein | captain
kararu (*byw | adv*) cf *luṅa* driemaal | thrice
-karusa wakkermaak, wek | (a)rouse, wake from sleep
-karuwa opskrik, wakkerskrik, wakker wees; opstaan (uit slaap) | awaken, arise (from sleep); be awake
-kaswa oplek (soos hond) | lap up (as dog)
kaṭanu cf *luṅa*

katekasasi (dzi-) *cf Afr* katekasie | catechism
katekisima (dzi-) *cf Eng* kategismus | catechism (publication)
kathihi gelyktydig, eenmaal | simultaneously, once; *cf luthihi*
-kavha neerstryk/land (soos vliegtuig/voël) | land (like plane/bird)
-kavhanga bedink, versin | devise
-kavhili *cf luvhili*
-kegula oud word (vrou) | age (woman)
kereke (dzi-) *cf Afr* kerk | church
kha (*byw ekstensie* | *adv ext*) op, na, by | on, to, at
khaha (dzi-) skaapram | ram, male sheep
-khada handgee | shake hands
kha di (*net bevestig* | *positive only*) nog | still
-khada dryf, aanjaag/aandryf (eg beeste) | drive (eg cattle)
-khadela injaag | drive into
khadi (dzi-) springtou | skipping rope
khadzimu|avha (dzi-) springhaas | springhare
khagala (*byw* | *adv*) in die openbaar, (buitenkant) | in public (outside)
khaidzo (dzi-) waarskuwing | warning
-khakha verbru, fouteer, sondig; oortree, skend | err, make mistake, do wrong, sin; trespass, violate
khakhathi (dzi-) probleem, moeilikheid; gewoel, aktiwiteit; oproer | trouble, problem; bustle, activity; uproar
-khakhea verkeerd wees | be wrong
-khakhedza in hock dryf, op heterdaad betrap | drive into a corner, catch red-handed
-khakhela aanstoot gee, benadeel; oortree, misdryf | give offence, wrong a person
khakhelo (dzi-) oortreding, misdryf; aanstoot | offence
-khakhisa mislei | mislead
-khakhisea mislei wees | be misled
khakho (dzi-) fout, vergissing | error, mistake
-khakhulula hervorm, regmaak, verbeter | reform, improve, correct, put right
khakhululo (dzi-) reformasie, hervorming, verbetering | reform, improvement, reformation, correction
khajenda *cf khalenda*
khaladi (dzi-) suster van manlike persoon; broer van vroulike persoon | sister of male person; brother of female person
khalafhasi (dzi-) laagtoon | low tone
khalantha (dzi-) hoogtoon | high tone
khalenda/khajenda (dzi-) *cf Afr* almanak, kalender | calendar
khali (dzi-) kleipot (vir kook) | earthenware pot (for cooking)
khalo (dzi-) aksent, klem; toon(hoogte) | accent; tone, pitch (in music)

khamba (dzi-) bergskilpad | mountain tortoise
khambana (dzi-) snuifdosie | snuff-box
khanelo (dzi-) (melk)emmer | (milk)pail
khamera (dzi-) *cf Eng* kamera | camera
khano (dzi-) oes | harvest
khana (dzi-) bors | chest
khanelo (ma-) *cf Eng* kers | candle
khanelo (dzi-) druk, uitgawe; pers | print; press
khanda *cf lukanda*
khando *cf vhukando*
khandedzano (dzi-) debat | debate
khandedzo (dzi-) ontkenning | denial
khanga (dzi-) tarentaal | guineafowl
khagala *cf khagala*
khagala (dzi-) giftige slang, venomous snake
khanganee (dzi-) ellende, kwelling | distress
khaganyiso (dzi-) verwarring | puzzle
khagwa (dzi-) vergeetagtigheid | forgetfulness
khagwelo (dzi-) vergifnis | forgiveness
khani (dzi-) argument | argument; (ww | vb) dzhia ~: debatteer | debate
khani? (kha mini?) waarin?, waarop? | in what?, on what
khantini (dzi-) *cf Afr* kantien (drinkplek) | cantien
-khantsela *cf Eng* kanselleer (in rekenkunde) | cancel (in arithmetic)
-khanya *cf -penya*
khanyisavhanwe (vho-) redder | rescuer
khaphethe (dzi-) *cf Eng* mat | carpet (woven)
khaphu (dzi-) *cf Eng* koppie, trofee (beker) | cup (drinking), trophy (cup)
khaphuthendeleki (dzi-) wisseltrofee (floating trophy)
-kharamedza stoot ('n persoon) | push (a person)
-kha|ha stol, verdik | coagulate
khajhulo (dzi-) uitspraak/beslissing; oordeel, vonnis | sentence, judgement; verdict
-khathushela genade betoon, ontferm oor | have mercy upon, pity
khathushelo (siegy kl n- | cl n- only) genade, ontferming medelye | mercy; pity
-khaukana in stukke breek (soos 'n lyn); 'n einde maak aan | break to pieces (as with a rope); make an end to
-khaula afbreek (soos lyn); afkort; einde maak aan 'n saak; in die ban doen | break off (as a rope); abbreviate; make an end to an affair; excommunicate
-khauledza kortpad steek; einde maak aan | make an end to; take short cut
khaulo (dzi-) afkorting | abbreviation
-khavhisa versier, dekoreer | decorate
khavhishi (dzi-) *cf Eng* kool | cabbage
khavhiso (dzi-) versiering | decoration

khavho (dzi-) skeplepel (vir bier) | ladle (for beer)
khavhu (dzi-) vlam | flame
khedzi (dzi-) sak | bag, sack
kheisi (dzi-) *cf Eng* kassie | case
khhekhe (dzi-) *cf Eng* koek | cake
-khelusa laat afdwaal | coax away
-kheluwa afdwaal, terugval (kerklik) | deviate, desert (one's church)
khemisi (dzi-) *cf Eng* apteek | chemist
khemisitiri (kl | cl n-) *cf Eng* chemie, skeikunde | chemistry
khere/kheri (dzi-) *cf Afr* kerrie | curry
-kherefa *cf Eng* 'care of' adreseer | put on address
khereo (dzi-) *cf Eng* 'care of' adress | address (of letter)
kheri (dzi-) *cf khere*
kherotse (dzi-) *cf Eng* geelwortel | carrot
-khesha *cf Eng* 'cash' wissel | draw (cheque)
kheshe (dzi-) *cf Eng* kontant | cash
-khetha kies, verkies, uitsoek, stem | elect, choose, select, vote; isolate
-khethekanya skei, verdeel | separate
khethekanyo (dzi-) afdeling, skeiding, verdeling, gedeelte, isolasie | section, separation, isolation
khetho (dzi-) keuse, stem; verkiesing | selection, vote; election
-khethwa (*adj mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, ens* | *etc*) heilige | sacred, holy
khezwi!? (*tussenw* | *interj*) verbaasde onsteltenis | surprised annoyance
khihi/khiyi (dzi-) *cf Eng* sleutel | key
khilogramu (dzi-) *cf Eng* kilogram | kilogram
khilolitha (dzi-) *cf Eng* kiloliter | kilolitre
khilomitha (dzi-) *cf Eng* kilometer | kilometre
-khiqa sluit /lock
-khiqulula oopsluit | unlock
khirikhethe (dzi-) *cf Eng* krieket | cricket (game)
Kh(i)risimusi *cf Khushumusi*
khirayoni (dzi-) *cf Eng* kleurkryt, tekenkryt | crayon
-khisa *cf Eng* soen | kiss
khisi (dzi-) *cf Eng* soen | kiss
-khiya *cf -khiqa* sluit | lock
khiyi *cf khii*
-khiyulula oopsluit | unlock
khobvu (dzi-) pampoenpulp | pulp of cooked pumpkin
-khoda eer, prys | praise
khofhe (dzi-) slaap | sleep
khofheni in die gesig, gesig | face, in/on the face
khoho *cf lukhohe*
-khokha ophoop | heap up, pile up
-khokhekha (*intr*) opgehoop wees | be piled up

-khokhekanya (*tr*) ophoop (baie dinge opme-kaar) | pile up (many things on top of one another)
khokho (dzi-) (*hh*) *cf Eng* kakao | cocoa
khokho (dzi-) (*ll*) hoop (klippe, ens) heap (stones, etc)
khokhokho! ideof van klop aan deur | ideoph of knocking at door
khokhonya (*nw* | *n*) (dzi-) houtkapper (voël) | woodpecker
-khokhonya (*ww* | *vb*) klop | knock at
kholedzo (dzi-) bespotting | mockery
kholidzhi/kholishi (dzi-) *cf Eng* kollege | college
kholodiringi (dzi-) *cf Eng* 'cooldrink' koeldrank | soft (cold)drink
kholomo (dzi-) bees; koei | head of cattle; cow; beast
khoma (dzi-) *cf Eng* komma | comma
khomba (dzi-) hubare jongmeisie | girl of marriageable age
khombe (dzi-) oujongkêrel | unmarried man ie bachelor
khombethedzo (dzi-) aandrang | insistence
khombisi (dzi-) *cf Eng* ingemaakte vleis | canned meat, corned beef
khombo (dzi-) gevaar; ramp; ongeluk | misfortune, danger; accident
khombole (dzi-) fluit (met lip en tande) | whistle (by lip and teeth)
khonqelo (dzi-) weerstand van liggaam teen siekte | resistance of body against disease
khogo (dzi-) sleutel | key
-khona *cf Eng* 'corner' draai maak | take a turn
khonani (dzi-) vriend | friend
khondo (dzi-) agterdeel (dier) | rump
khone (dzi-) *cf Eng* hoek | corner
khongoni (dzi-) wildebees | wildebeest
khonkhela (dzi-) beton | concrete
khonkhirithi (dzi-) *cf Eng* beton | concrete
khonwali (dzi-) tikmasjien | typewriter
khonwalo (kl | cl n-) tikskrif | typewriting
khophi (dzi-) *cf Eng* afskrif, kopië | copy
khoro (dzi-) poort/ingang na stat; vergaderplek vir mans; raad, hof | gateway/entrance to village; meeting place for men; council, court
khorsa *cf Eng* kruis ('n tjek) | cross (a cheque)
khosi (dzi-/mahosi) kaptein, koning(in) | chief, king, queen
khoso (dzi-) *cf Eng* kursus | course (of instruction)
khosikhulu (dzi-) opperhoof | paramount chief
khotho (dzi-) *cf Eng* hof, gereghof | court
khotho (u nwa ~) verdrink | drown
khothesheni (dzi-) *cf Eng* aanhaling | quotation
khotho (dzi-) reunhond | male dog
khothoni (dzi-) tronk | jail
khotsi (vho-) vader | father

khotsimuhulu (vho-) oom (vader se ouer broer) | uncle (father's elder brother)
khotsimunene (vho-) oom (vader se jonger broer) | uncle (father's younger brother)
khoudu (dzi-) *cf Eng* kode | code: ~ **ya poswo/boswo** (dzi-) poskode | postal code
-khoutha *cf Eng* aanhaal | quote
khovhe (dzi-) vis | fish
khovhekanyo (dzi-) verdeling, uitdeling | distribution
Khristo *cf Eng* Christus | Christ
Khubvumedzi September | September
khuda (dzi-) hoek | corner
khudano (dzi-) botsing | clash, collision, bump
khudavhavha *cf lukudavhavha*
-khuda beskut | shelter, shield
khufhi (dzi-) bol, knol | tuber
khuhu (dzi-) hoender | fowl
khuhumulambo (dzi-) waterhoender | waterfowl
-khukhula laat struikel, verlei | cause to stumble, lead astray (*fig*)
-khukhulea verlei wees (*fig*) | be misled, be led astray (*fig*)
-khukhulisa laat struikel; verlei (*fig*) | cause to stumble; lead astray (*fig*)
-khukhulwa struikel oor; verlei word (*fig*), laat struikel | cause to stumble, stumble over; be led astray (*fig*)
khukhwana (dzi-) kuiken | chicken; *cf lukukwana*
khulane (dzi-) gerf | sheaf
khuleanungo (*kl* | *cl n-*, *abstr*) uitputting | exhaustion
khuli (dzi-) (*hh*) mis, mistige weer, misnewel | fog, vapour, mist
khuli (dzi-) (*ll*) heupgewrig | thigh joint
khuliso (dzi-) respek, eer, agting | respect, honour
khulu (*adj n-/dzin-*) *cf -hulu*
khuluponi (dzi-) troon | throne
khulwane (*adj n-/dzin-*) *cf -hulwane*
khumba (dzi-) slak; skulp | snail; shell (of snail)
khumbelo (dzi-) aplikasie, aansoek (om betrekking); versoek | application (for post); request
khumbi *cf lukumbi*
khumbudo (dzi-) herinnering; advies; aanmaning | advice; reminder; remembrance
khumbulelo (dzi-) verbeelding | imagination
khundu (dzi-) middellyf, heup | hip, waist
khungulu (dzi-) bol, sfeer (ronde voorwerp) | sphere
khuni (dzi-) hout, vuurmaakhout | wood, firewood; *cf luhuni*
-khunyeledza uitvoer, vervul, volbring | accomplish
khunyeledzo (dzi-) uitvoering, voltooiing | ac-

complishment
-khunyelela (*intr*) vergader, versamel, byeenkom | gather, assemble
khunyeleli (dzi-) vergadering, byeenkoms (by hoofman) | assembly, meeting, gathering (at chief)
khunzi (dzi-) baasspeler, bullebak, belhamel, voorbok | bully, ringleader
khunzikhunzi (dzi-) rivierwal | river-bank
khura (*nw* | *n*) *cf luhura*
-khura (*ww* | *vb*) bewe (van koue, vrees); ontbied, byeenroep; gelykmaak (skraap) | shiver/tremble (of cold, fear); summon; level (a surface like road)
khurukhuru (dzi-) loerie | lourie (purple crested)
-khurumula afhaal/oopmaak (bedekking) | uncover
khushini (dzi-) *cf Eng* kussing (stoel) | cushion
Khushumusi (dzi-) *cf Eng* Kersfees | Christmas
-khuthadza troos; paai, kalmeer | appease, console, pacify
khuthadzo (dzi-) vertroosting, troos; paaiery | appeasement, consolation
khuvhangano (dzi-) vergadering | meeting
khuvhanganyo (dzi-) versameling, insameling, samestelling | collection, compilation
khwairi (dzi-) *cf Eng* koor | choir
khwali (dzi-) patrys | partridge
khwanḁa (dzi-) hoef | hoof
-khwaḁa sterk/stewig wees; vet wees; hard wees (hout) | be strong/firm; be powerful; be fat; be hard (wood)
-khwaḁhisa versterk; bevestig, bekragtig, aanmoedig, aandring, beklemtoon, verseker | emphasize, strengthen, assure, confirm, accentuate, encourage, insist
khwaḁhisedzo (dzi-) bevestiging, goedkeuring | confirmation
khwatha (dzi-) beuel, trompet | bugle, trumpet
khwea *cf lukwea*
khwine beter | better
-khwinisa verbeter, wysig | improve, amend
kilasi/kilasi (dzi-) *cf Afr/Eng* klas | class
kilasirumu/kilasirumu (dzi-) klaskamer | classroom
kilatshi (dzi-) *cf Eng* koppelaar | clutch
kilaba (dzi-) *cf Eng* klub | club
kiliniki/kliniki (dzi-) *cf Eng* kliniek | clinic
-kima *cf Eng* knoei, planne beraam | scheme
kofi *cf gofhi*
-kokodza trek, aantrek | pull, draw, haul, attract
-kokota uitskraap (aanbrandel uit pot) | scrape out crusts/last bits of food from pot/spoon
-kokovha kruip | crawl
-koloda *cf Afr* 'skuld' skuld | owe
kolonele (vho-) *cf Afr* kolonel | colonel

-kombama krom wees (eg paal) | be crooked (eg pole)
-kombamisa krom maak, buig | make crooked, bend
-kombetshedza verplig, dwing, forseer, aanspoor, aandring | force, compel, insist, urge
-kombodza verblind | blind
-kombodzala verblind word | be blinded
komiki (dzi-) *cf Afr 'kommetjie'* koppie | cup
-kona kan; in staat/geskik/bekwaam wees, be-meester, regkom, slaag | be able to, be capable, manage, succeed, master
-konadzea moontlik wees | be possible
-konana omgang hê; vriende wees, bevriend wees | associate with; be friends
-kongda moeilik wees, swaar wees | be hard/difficult
-kongelela verduur, volhard, aanhou, uithou, verdra, trotseer | persevere, tolerate, brave
-konea moontlik/uitvoerbaar wees | be possible/feasible
konforomasi (dzi-) *cf Afr 'konfirmasie'* bevestiging in kerk, aanneming (aflegging van geloofsbelydenis) | confirmation
kongongo! ideof van baie donker wees | ideoph of being very dark
-koniwa reggekry word | be possible to be done
-konou (-konau) (*hulpww* | *aux vb*) slaag om te doen | manage to do
kontiraka (dzi-) *cf Afr* kontrak | contract; **-ita** ~: kontrakteer | contract
-konyola breek (kryt/stok) | break (chalk/stick)
-kopa *cf Eng* transkribeer, oorskryf | transcribe, copy
kopi (dzi-) (*hh*) *cf Afr* koppie | cup
koporal (vho-) *cf Afr* korporaal | corporal
-koreka *cf Eng 'correct'* merk, nasien (eksamen-skryfte, ens) | mark, correct (examination scripts, etc)
-korola *cf Afr* aanlê, korrel | aim
-koropa *cf Afr* skrop | scrub
-kotama buk, krom wees; kniel | bend forward, stoop; kneel
kotara (dzi-) *cf Eng* kwartaal, termyn | quarter (in time), term
kotishi (dzi-) sylyn, syspoor | siding
-kovha uitdeel | divide, allot
-kovhekanya uitdeel, verdeel | distribute
-kovhela ondergaan | set (sun)
-khovelana verdeel onder mekaar | divide among each other
-kovhola kop beseer met klipgooi | injure head by throwing stone
-kuda(na) bots, stamp teen | clash, collide, bump against
-kudedza aanhits, opstook | abet
kudala (adj) cf -dala

kudambo (zwi-) riviértjie | rivulet
kudambwana (zwi-) spruit, riviértjie | runnel, rivulet
kudanya (adj) cf -denya
kuduna (zwi-) kwaal, siekte | ailment
-kudzela eiers lê | lay eggs
kuhulu (adj) cf -hulu
kuhulwane (adj) cf -hulwane
kuitele (zwi-) manier van doen, prosedure | way of doing; procedure
kukalana (zwi-) klein kleipotjie | small clay pot
-kukumedza aanhits, aanspoor, opstook | instigate, incite, urge
-kukumusa 'n ballon opblaas | inflate a balloon
-kukumuwa opswel | swell up
-kukuna knibbel, bene kou | knibble, gnaw
kuja (ku- demonstr) doerdie | yonder
-kula uittrek (tand, bylsteel, ens) | extract (tooth), pull out (as axe handle)
kulala (adj) cf -lala
kulapfu (adj) cf -lapfu
kule (byw | adv) ver | far
-kulukusha uitspoel (mond) | rinse (mouth)
-kulumedza aanhits | incite, urge
-kuma bulk, brul | bellow
-kumba versamel met hande, heeltemal wegneem, soos wegspoel deur rivier | gather with hands, take/wash away completely as by river
-kumbela versamel vir | collect for
-kumedza sluimer, dut, aan slaap raak; vaak wees; oorhandig, neerlê, abdikeer | slumber, doze, drop off to sleep; be sleepy; hand over, abdicate
kuṇu (adj) cf -ṇu
-kunama oorhel, kantel, skuins staan | incline, tilt
-kunamisa kantel | tilt
-kunda wen, te bowe kom, oorwin, verslaan, oorweldig, oorrampel | win, overcome, conquer, defeat
-kundwa verloor (wedstryd); faal om te doen | lose (match); fail to do
-kunga verlei; aantrek, aantrek (skoonheid) | entice; attract (beauty)
kungafha (adj) cf -ngafha
kungafhala (adj) cf -ngafhala
kungafhani? (adj) cf -ngafhani?
kungafhano (adj) cf -ngafhano
kungafho (adj) cf -ngafho
-kungulusa (tr) afrol (teen helling) | roll down (slope)
-kunguluwa (intr) afrol (teen helling) | roll down (slope)
kunko (zwi-) klein potjie | small pot
kuno (ku- demonstr) hierdie hier naby | this here nearby

kuñwe

kuñwe (*adj*) *cf* -ñwe

-kupa grondvloer vasslaan | pound a mud floor

kupali (*zwi-*) partikel, deeltjie | particle

kupeletele (*geen mv* | *no pl*) spelling | spelling

kupfufhi (*adj*) *cf* -pfufhi

kupida (*zwi-*) partikel, deeltjie | particle

kurema (*adj*) *cf* -rema

-kurufulula *cf* Afr 'skroef' losskroef | unscrew

kusekene (*adj*) *cf* -sekene

kuseŋha (*adj*) *cf* -seŋha

kuswa (*adj*) *cf* -swa

kuŋuku (*adj*) *cf* -ŋuku

kuthihi (*adj*) *cf* -thihi

kutshena (*adj*) *cf* -tshena

kutswu (*adj*) *cf* -tswu

kutswuku (*adj*) *cf* -tswuku

-kuvha 'n lap was, wasgoed was; klaar raak van vrugte van boom af | wash (as clothes); getting finished of last fruit

kuvhange (*zwi-*) baanblad | pitch (on cricket field)

-kuvhangana (*intr*) vergader, saamkom, byeenkom, byeenbring | gather, collect, assemble

-kuvhanganya (*tr*) bymekaarmaak, saamstel, vergader, stapel, ophoop, kollekteer | collect, gather, assemble, pile, heap up

-kuvhatedza omhels | embrace

kuvhi (*adj*) *cf* -vhi

kuvhisi (*adj*) *cf* -vhisi

kuvhumbele (*zwi-*) bou | build

kuvhuya (*adj*) *cf* -vhuya

-kuya maal (op klip) | grind (on stone)

kwadzo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

kwaho (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)

kwakwo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

lavhudi

kwalo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

kwawo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

-kwama aanraak | touch (lightly)

kwano (*poss*) van julle, julle (s'n) | of you, your(s)

kwana (*zwana*) kindjie | small child

kwanga (*poss*) van my, my(ne) | of me, my, mine

kwao (*poss*) van hulle, hulle (s'n); daarvan | of them, their(s); its

kwashu (*poss*) van ons, ons (s'n) | of us, our(s)

-kwata *cf* Afr kwaad word/wees | be/become cross

kwatsho (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

-kwatula iets wat styf vassit afstroop (eg bas, seël) | strip something that is firmly fixed (eg bark, stamp)

kwau (*poss*) van jou, jou(ne) | of you, your(s)

kwavho (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

kwavhudi (*kwalif poss* | *poss kwalif*) goeie | good, nice *eg* kwana kwavhudi 'n goeie kindjie | a nice little child

kwawe (*poss*) van hom, sy(ne); (van) haar, hare | of him, his; of her, her(s)

kwawo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, its, thereof

kwayo (*poss*) daarvan sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)

Kwazulu Kwazulu | Kwazulu

kwazwo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

-kweta krap | scratch

kwotŋe (*kwanitit* | *quantit*) almal, alles; alleen; die hele | all; alone; the whole

L

-la eet | eat

ladzo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

laho (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)

laiburari (*dzi-*) *cf* Eng biblioteek | library

-laisa *cf* Afr 'laai' oplaai | load

-laisulula aflaai, afpak | unload

lakwo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

lalo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

lalwo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

laqu (*poss*) van julle, julle (s'n) | of you, your(s)

langa (*poss*) van my, my(ne) | of me, my, mine

lao (*poss*) van hulle, hulle (s'n), daarvan | of them, their(s), its

Lara November | November

lashu (*poss*) van ons, ons (s'n) | of us, our(s)

latsho (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

lau (*poss*) van jou, jou(ne) | of you, your(s)

lavho (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

lavhudi (*kwalif poss* | *poss kwalif*) goeie | good, nice *eg* duvha lavhudi 'n goeie dag | a nice day

Lavhuḡa Donderdag | Thursday
Lavhuraru Woensdag | Wednesday
Lavhuḡanu Vrydag | Friday
Lavhuvhili Dinsdag | Tuesday
lawe (poss) van hom, sy, syne; van haar, haar, hare | of him, his; of her, her(s)
lawo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
layo (poss) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
lazo (poss) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
-lea eetbaar wees | be edible
leḡere (ma-) *cf Afr* letter | letter of alphabet
leḡere (ma-) *cf Afr* lekker(goed) | sweet
-lela iemand se deel eet | eat somebody's share
leri (dzi-) (ll) *cf Afr* leer | ladder
leri (ma-) (ll) *cf Afr* luier, babadoek | napkin
-lesa ooreet | overeat (oneself)
levhehthiri (dzi-) *cf Eng* latrine | lavatory, latrine
liafukhada (ma-) *cf Afr* avokado | avocado
liambe (ma-) idiom, idiomatiese uitdrukking | idiom, idiomatic expression
lianga (ma-) aasvoël | vulture
libodetshelo (ma-) duik, deuk | dent
libu (ma-) perdeby | wasp
libulafethu (ma-) lokatief | locative
libulazwithihi (ma-) sinoniem | synonym
liḡadzisi (ma-) bywoord | adverb
lidala (adj) *cf* -dala
lidenya (adj) *cf* -denya
liḡavhathu (ma-) kannibaal | cannibal
lifanyamuthu (ma-) persoonifikasie | personification
lifanyisi (ma-) vergelyking | simile
liḡhambanyi (ma-) teenoorgestelde | opposite
liḡhasi (ma-) wêreld, aarde | world, earth
liḡhaḡa (ma-) tweeling | twin
liḡfurandḡa (ma-) grenadellavrug | grenadilla fruit
liga (ma-) tree, skrede; stadium | pace; stage
ligero (ma-) *cf mugero*
ligwa Vaalrivier | Vaal River
liḡaha (ma-) liggaamshare (menslik) | human hair on body
liḡhamakholomo (ma-) witreier, bosluisvoël | cat-tle-egret
liḡhanisi (ma-) *cf Eng* tuig, harnas | harness
liḡhevudzi (ma-) asbes | asbestos
liḡhoro (ma-) politieke party | political party
liḡhulu (adj) *cf* -hulu
liḡhulwane (adj) *cf* -hulwane
liḡhwarahwara (ma-) skurk, skelm | rogue
liḡidioma (ma-) *cf Afr/Eng* idioom | idiom
liḡisimane (ma-) *cf Eng* Engelsman | Englishman
liḡiti (ma-) werkwoord | verb
liḡitiḡitaluli (ma-) werkwoordrelatief | verbal relative

liivha (ma-) duif | dove
liḡhathulambilu (ma-) tragedie | tragedy
liḡhavha (ma-) kapmes, hakmes | matchet
liḡkuwa (ma-) witmens | White man; European
liḡkoyotsheli (ma-) stomp (van tand) | stump (of tooth)
liḡkumedzwa (ma-) voorstel, mosie | proposal, motion
liḡla (li-; ḡi- *demonstr*) doerdie | yonder
liḡla (mala) ingewande | great intestine
liḡlakhanḡhana (ma-) toing, flenter | tatter
liḡlala (adj) *cf* -lala
liḡlapfu (adj) *cf* -lapfu
liḡlema (ma-) kannibaal | cannibal
liḡlidzavhana (ma-) boskraai | trumpeter hornbill
liḡlinga (ma-) wiel | wheel
liḡluvhazuvha (maluvha) blommetjie; bloeisel | small flower, blossom
liḡmaga (ma-) *cf Afr* 'maak' fabriek | factory
liḡmudi (ma-) *cf Eng* wyse, modus | mood; ~ **la** tsumbo: indikatiefmodus | indicative mood; ~ **la** thendelo: subjunktiemodus | subjunctive mood; ~ **liḡlaeli**: imperatiemodus | imperative mood; ~ **tshitevheli**: partisipiale modus (sitatiemodus) | participial mood
liḡo *cf* **ino**
liḡu (adj) *cf* -gu
liḡulakhovhe (ma-) reier | heron
liḡaḡha (adj) *cf* -ḡaḡha
liḡaḡhala (adj) *cf* -ḡaḡhala
liḡaḡhani? (adj) *cf* -ḡaḡhani?
liḡaḡhano? (adj) *cf* -ḡaḡhano?
liḡaḡho (adj) *cf* -ḡaḡho
liḡavha (ma-) pakkier | pack-animal
liḡwende (ma-) muntstuk (silwer) | coin (silver)
liḡngo (ma-) *cf Afr* mango | mango
liḡno (li-; ḡi- *demonstr*) hierdie hier naby | this here nearby
liḡnyanyu (ma-) ideofoon | ideophone
liḡnzani (adj) *cf* -nzani?
liḡwalo (ma-) dokument, geskrif | document, writing
liḡwe (adj) *cf* -ḡwe
liḡvhelwa (ma-) ooievaar, sprinkaanvoël | stork
liḡfanisi (ma-) konkord, skakel | concord
liḡpufhi (adj) *cf* -pufhi
liḡpongoro (ma-) hek se dwaripaal | pole to bar a gateway
liḡrangdzeu (ma-) voorkiestand | pre-molar
liḡrema (adj) *cf* -rema
liḡsa voer, voed, laat eet | feed, cause to eat
liḡsala (ma-) voornaamwoord | pronoun
liḡsalambalo (ma-) kwantitatiewe vnw | quantitative pronoun
liḡsala vhukuma (ma-) selfstandige vnw | absolute

pronoun
lisala vhushaka (ma-) relatiewe vnw | relative pronoun
lisasaladzi cf liṭalazaza (ma-) ligstraat | ray
lisekene (adj) cf -sekene
liseṭha (ma-) (nw | n) silwergeld | silver coin
liseṭha (adj) cf -seṭha
lisumbi (ma-) demonstratief | demonstrative
lisunzi (ma-) taamlike groot mier | fairly large ant
liswa (adj) cf -swa
liswole (ma-) cf Afr soldaat | soldier
liswuhana (ma-) jongman | young man
liṭaḍulu (ma-) hemel | heaven
liṭalazaza (ma-) ligstraat, sonstraat | sunbeam, ray of light
liṭaluli (ma-) adjektief | adjective
liṭanganyi (ma-) voegwoord | conjunction
liṭanwa (ma-) toneelstuk | play
liṭo cf iṭo
liṭuku (adj) cf -ṭuku
liṭete (adj) cf -tete
liṭherorisi (ma-) cf Eng terroris | terrorist
liṭhihi (adj) cf -thihi
liṭhumbu (ma-) binneband | tube
liṭikedzi (ma-) hulpwerkwoord | auxilierv/deficient verb
liṭshena (adj) cf -tshena
liṭshudeni (ma-) student | student

liṭswu (adj) cf -tswu
liṭswuku (adj) cf -tswuku
liṭhadzi (ma-) merk, litteken | scar
liṭhanda cf tshivhanda
liṭhanga (ma-) mededinger | rival
liṭhele (ma-) mielieplant | mealie plant
liṭhi (adj) cf -vhi
liṭhiḍa (ma-) graf | tomb, grave
liṭhisi (adj) cf -vhi
liṭhoḍa/voḍa (mavhoḍa) kalf | calve
liṭhudzisi (ma-) vraagwoord | interrogative
liṭhumbi (ma-) partikel (in gramm): vormelement, morfeem | formative, morpheme; particle (in grammar)
liṭhungu (ma-) grenadellavrug | grenadilla fruit
liṭhuru (ma-) Boer (onaangename betekenis) | Boer (less pleasing connotation)
liṭhuya (adj) cf -vhu
liṭi (dzi-) cf Eng verlof | leave
liṭantsi (ma-) cf Afr gans | goose
liṭhakandila (ma-) pionier | pioneer
liṭondoria (dzi-) cf Eng waskamer | laundry
liṭone (selfst vnw | abs pron) dit | it
liṭorana (dzi-) cf Eng 'lorry' bakkie | van
liṭori (dzi-/ma-) cf Eng vragmotor | lorry, truck
liṭothe (kwantit | quant) alleen; die hele | alone; the whole

L

labi (ma-) cf Afr lap, materiaal, doek, kleedingstof | cloth, rag, material
-ladza laat gaan slaap | put to bed
-laedza rigting aanwys; boodskap gee; verwys | direct a person; give a message; refer
-laela instruksies gee, opdrag gee (veral laaste wense uitspreek); voorskryf; totsiens sê | instruct (as on leaving or before one's death); direct; say goodbye
-lafha behandel medies | treat with medicine
lagane (ma-) cf Afr laken | sheet
laisentsi (dzi-) cf Eng lisensie | licence
-lakatedza rondstrooi | litter
-lala (ww | vb) gaan lê; slaap | lie down; sleep
-lala (adj) oud | old **eg muthu mulala** ou persoon | old person; **vhatu vhalala** ou mense | old people; **muḍi mulala** ou stat | old village; **midji milala** ou statte | old villages; **gungwa lilala** ou boot | old boat; **magungwa malala** ou bote | old boats; **tshithu tshilala** ou ding | old thing; **zwienda zwilala** ou skoene | old shoes; **thovho ndala** | old mat(s); **lufhanga lulala** ou mes | old knife

-lalama lank leef | live long
-lalela aandete nuttig; voorlê | have one's supper; waylay
-lamba weier | refuse
Lambamai April | April
lamma (ma-) cf Afr lamp | lamp
-lamukisa bevry, red | rescue
-lamula tussenbeide tree; vegtendes uitmekaar maak | separate fighting party; interfere on behalf of
-lamulela verdedig; tussenbeide tree | defend losing side
-landula weier, ontken, afswear | refuse, deny, abnegate
-langa beheers; toesig hou; kontroleer | have control over; control, supervise
-langana afspraak maak, (saam) besluit; komplot since | make appointment, decide together; plot (scheme)
-lapfa lank/hoog wees | be long tall high
-lapfesa baie lank word | grow very tall
-lapfu (adj) lank, hoog | long, tall, high **eg muthu mulapfu** 'n lank persoon | a tall person; **vha-**

thu vhalapfu lang mense | tall people; **miri milapfu** lang/hoë bome | tall trees; **danda lilapfu** lang paal | long pole; **matanda malapfu** lang pale | long poles; **tshidimela tshilapfu** lang trein | long train; **nnḁu ndapfu** hoë huis(e) | high house(s); **lufhanga lulapfu** lang mes | long knife; **vhusiku vhalapfu** lang nag | long night

-laṭa weggooi, vermors, verspil; verlaat | throw away, discard, waste; abandon

-laula administreer, kontroleer; beheers; waar-sê; dirigeer | administrate, direct; control; foretell; conduct

-lavhelesa kyk (na); ondersoek (deur dokter); inspekteer, toesig hou | look (at); examine (by doctor); inspect, supervise

-laya beveel; raadgee, aanraai, wysheid mee-deel, dws onderrig | command; advise, admonish, impart wisdom, ie teach

lebulu (dzi-/ma-) cf *Afr* lepel | spoon

lefuthenente (vho-) cf *Eng* luitenant | lieutenant

-lela kind oppas/grootmaak | bring up a child

-leludza vereenvoudig | simplify

-leluwa lig wees | be light (in weight)

-lema kind bederf | spoil child

-lemedza swaar/moeilik maak; beklemtoon | burden, overburden; accentuate

-lemela swaar wees, swaar druk op, moeilik wees | be heavy, weigh down upon; be hard (work)

-lenga laat wees | be late, delay

-lengisa vertraag | delay

-lepalepa steier, struikelend loop | stagger, walk stumbling

-levha stout; kwaai, venynig, boosaardig | be naughty; be vicious, mischievous

-levhudza swaai | swing

-lidza (tr) laat huil; betreur; bespeel; lui (tr) | cause to cry; deplore; cause to sound; ring a bell; play a musical instrument

-lifha betaal, skuld/boete betaal, kompenseer, vergoed | pay, compensate, pay fine/debt, settle account

-lifhedza wreek, wraak neem | take revenge, retaliate

-lifhedzela wreek, wraak neem | avenge

-lifhisa beboet | fine

-lila (intr) huil, kla, (be)treur, weeklaag, rou; lui (klok) | cry, complain, lament, mourn; re-sound (eg bell)

-liladza (tr) oë opslaen | lift up eyes

-lilala (intr) kop op lig; oë ophcf | lift up head; look upwards

-lilisa vertroos | console

-lima ploeg, spit, pik, grond bewerk, boer | plough, dig, cultivate, till, farm

-limeaho ploegbaar wees | be arable

-limuwa/-limuha besef; opmerk | realise; note

-linda waghou, uitkyk | guard, protect, watch over

-lindela wag vir | await, wait for

-linga tempteer, versoek; probeer, aandurf; ondersoek, toets | tempt, dare; try; risk; examine, test

-lingana ewe groot wees, genoeg wees, pas; plat/gelyk wees | be equal/enough, fit; be flat/even

-linganaho (ww *rel* | vb *rel*) voldoende, genoeg | adequate, enough

-linganya afplat, plat of gelyk maak | flatten, make even

-linganyisa gelyk maak; grootte/vorm, ens vergelyk; vergoed, kompenseer; standardiseer | level; compare size/form, etc; compensate; standardise

-lingedza probeer, trag | attempt

lini? (vraagw | interr) wanneer? | when?

lini na lini (byw | adv) vir altyd en altyd | for ever and ever

-lisa vee oppas | herd

litha (dzi-) cf *Eng* liter | litre

litheretsha (dzi-) cf *Eng* letterkunde | literature

-litsha los, laat gaan, vrylaat, laat vaar | leave, leave alone, release, let go

-litshedza prysgee, laat vaar; in steek laat | abandon; forsake

-livha reguit gaan in rigting van | go straight for/proceed in direction of

-livhala vergeet | forget

-livhana kyk na mekaar, teenoor mekaar wees | face each other, be opposite each other

-livhuha dank, bedank, dankbaar wees | thank, be thankful/grateful

logobugu (dzi-) cf *Afr/Eng* logboek | log-book

loko (dzi-) slot | lock

-londa spoorsny | track, follow a spoor

-longa insit | put into

-longela insit | put into

-lora droom | dream

-losha groet (nederig groet met hande klap); salueer | greet (humbly by clapping hands); salute

-loshana/-reshana mekaar groet | greet each other

-lovha tot niet gaan, sterf (mense), oorlede wees | perish, die (people), be dead

-lovhea week, natmaak | soak (in water)

-lovhedza onderdompel; doop | immerse/immerse; baptize

-lowa/-loya toor | bewitch

-lozwa laat verlore raak, laat omkom | cause to get lost/to perish

luambo (nyambo/ngambo) taal | language

luanakha cf *fluanakha*

luare (nyare) lemmetjie (skeer) | razor blade
luaviavi (nyaviavi/vhuaviavi) verkleurmanneltjie | chameleon
lubađa (vhu-/mbađa) staf, wandelstok | staff, walking stick
lubuvhi (vhu-) spinnerak | web
luđi (slegs ekv | sing only) vloeistof | liquid
luđimuya (geen mv | no pl) wasem, damp | vapour
ludala (adj) cf -dala
ludede (ndede) gordel (vir vroulike persone) | girdle (for females)
ludena (adj) cf -denya
ludima (vhu-) strook land | strip of land
ludivhitha (vhu-) slagaar | artery
luduna (vhu-) lang skraal man | tall slender man
ludungela (abstr) souterigheid | saltiness
Ludzheremane Duits | German (language)
ludzi (nnzi) lyn, tou | string, twine
ludzimo (abstr) suinigheid | stinginess
lufayo (pfayo) merk | mark
lufhafha (phapha) vlerk | wing
lufhalafhala (phalaphala) beuel, trompet | bugle, trumpet
lufhanga (phanga) mes | knife
lufhanza (phanza) houtsplinter | splinter of wood
lufhefha (geen mv | no pl) ligte windjie | breeze
lufhefo (phefho) klitser (klitsstok om pap te roer) | whisk
lufhiha (kl | cl lu-) tering, tuberkulose | tuberculosis
lufhimavhaeni (byw | adv) (aand)skemer(ing) | twilight, dusk
lufhuri (phuri) pampoenplant | pumpkin plant
lufo (mpfo) (skep)lepel (van hout) | ladle (of wood), wooden spoon
lufu (mpfu) dood, sterfgeval | death, case of death
lufuno (kl | cl lu- abstr) liefde; wil | love; good-will, will
Lufura Frans | French
-luga goed | be in order, good
lugauswu (vhu-) cf Afr 'kous' frokkie | vest
Lugerika Grieks | Greek (language)
-lugisa regmaak, voorberei; herstel | put in order, put right, fix up, prepare; repair
-lugisela regmaak vir | prepare for
lugubo (ngubo) diarree, maagwerking (by kalwers) | diarrhoea (with calves)
Luheveru Hebreeus | Hebrew (language)
luhoŋola (khoŋhola) hoë (TB) | cough (TB)
Luhuhi Februarie | February
luhuni (khuni) stuk hout | single piece of firewood
luhulu (adj) cf -hulu
luhulwane (adj) cf -hulwane

luhura (khura) heining | fence, hedge
luimbo (nyimbo) lied, gesang | hymn, song
Luisimane cf Eng 'Englishman' Engels | English (language)
-luka brei, vleg | plait, braid, knit
Lukalanga cf **Tshikalanga (geen mv | no pl)** Shonataal | Shona language
-luka maano plan bedink, beplan | plan, devise a plan
lukanda (khanda) vel (van mens) | human skin
Lukhađa cf **Tshikhhađa**
lukhohe (khohe, vkhukhohe) meerkat, rooi-muishond | meerkat, slender mongoose
lukoko (vhu-) aanbrandel | crust of food burnt fast to sides and bottom of pot
lukudavhavha (khudavhavha) elmboog | elbow
lukukwana (vhu-) kuiken | chicken
lukumbi (khumbi) privaat stoep van hoofman se slaaphut | private verandah of chief's sleeping hut
lukunda (vhu-/ma-) armband, voetring, enkelring | bracelet, bangle
lukwea (khwea) sekel | sickle
luja (lu- demonstr) doerdie | yonder
lula (vhu-) ingewand | bowel, intestine; *mv | pl mala* ingewande, binnegoed | intestines, entrails; **mala mahulu**: dikderm | colon; **mala masekene**: klein ingewande | small intestines (cattle)
lulala (adj) cf -lala
-lulama reguit wees | be straight
-lulamisa verbeteringe aanbring; reguit maak | straighten; make corrections, correct
lulapfu (adj) cf -lapfu
lulebvu (ndebvu) baard | beard
lulege (ndege) cf Afr 'blik (met deksele)' kantien | billycan
lulimi (ndimi) tong; taal | tongue; language
-luma byt, pik | bite
lumano (vhu-) tang | tongs, pliers, pincers
Lumbelule Olifantsrivier | Olifants River
-lumelisa groet, groete stuur | greet; send greetings/ regards
lumende (vhu-) milt | spleen
-lumula (af) speen, wean, ab lactate
lumuya (geen mv | no pl) ligte windjie | light breeze
lumvelo (vhu-) strook papier | strip of paper
luŋa/kaŋa (byw | adv) viermaal | four times
luŋala cf **luwala/ŋala**
luŋanga ((dzi)ŋanga) horing | horn; ~ **luw ndou**: olifantant | elephant tusk
luŋu (adj) cf -ŋu
luŋwenwe (vhu-) moeras, vlei | swamp
lunako (abstr) aantreklikheid, skoonheid | attractiveness, charm, beauty
Lundevhele (geen mv | no pl) Ndebeletaal | Nde-

-lunga

bele language

-lunga sout opsit/byvoeg | put salt on, add salt
lungana? (byw | adv) hoeveel maal? | how many times?, how often?

lungafha (adj) cf -ngafha

lungafhaja (adj) cf -ngafhaja

lungafhani? (adj) cf -ngafhani?

lungafhano? (adj) cf -ngafhano

lungafho (adj) cf -ngafho

lungano ((dzi)ngano) volksverhaal, diereverhaal, fabel | folktale, fable

luno (lu- demonstr) hierdie hier naby | this here nearby

lunyadzo (abstr) skaamtelooheid | impudence

lunzani? (adj) cf -nzani?

-lunzhedza inryg | string

luñwalo (ma-) brief | letter

luñwe (adj) cf -ñwe

lunyuny (vhu-) muskiet | mosquito

lunzhi (byw | adv) dikwels | often

lupendelo (phendelo) soom | hem

lupenyo (phenyo) glans, bliksem | lightning

lupepele (vhu-) sny, skyf | slice

lupfufhi (adj) cf -pfufhi

lupfumo (geen mv | no pl) rykdom, skat | treasure, wealth, riches

lurale (thale) draad | wire

luranga (thanga) pampoenplant | pumpkin plant

luraru/kararu (byw | adv) driemaal | thrice

Lurashia Russies | Russian (language)

lurema (adj) cf -rema

lurere (geen mv | no pl) botsels | buds

lurofhe (kl | cl lu-) slym, modderige slym | slime, muddy slime

lurumbu (geen mv | no pl) sy (van liggaam) | side (of body)

lurwanzhivha (vhu-) valk | hawk

lusekene (adj) cf -sekene

luselo (tselo) wanmandjie | winnowing basket

lusese (tsetse) clan, stam | clan

luseŋha (adj) cf -seŋha

lushada (geen mv | no pl) geraas, lawaai | din, noise

lushaka (tshakha) ras, soort; clan, stam, familie, volk, nasionaliteit, tipe, spesie | race, type, tribe, clan, family, nation, breed, species, nationality

lushie (vhu-/tshie) pasgebore baba, baie klein suigling | newly born baby, very small infant

lusie (tsie) wimper, ooghaar | eyelash

lusunzi (vhu-) miertjie | small kind of ant

luswa (adj) cf -swa

luswayo (tswayo) merkie | tick (mark)

Luswazi (geen mv | no pl) Swazitaal | Swazi language

luswetho (abstr) ongehoorsaamheid | disobedience

luvhele

luswielo (tswielo) besem | broom

luswinga (tswinga) versperring, hindernis | barrier

luŋa (nŋha) bedryf | act

luŋaha (thaha) kakebeen, kaak | jawbone, jaw

-luŋana rusie maak met mekaar | be at loggerheads with someone

luŋanga (thanga) riet | reed

luŋanu/kaŋanu (byw | adv) vyfmaal | five times

luŋavula (geen mv | no pl) herfs | autumn

luŋingo (thingo) telefoon | telephone

luŋuku (adj) cf -ŋuku

lutambo (vhu-) tou, lyn | rope, string, twine

lutamo (slegs ekv | sing only) wil, begeerte | will, desire

lutanda (vhu-/thanda) dun paal, stok | thin pole, stick; ~ lwa mulilo (thanda dza...) vuurhoutjie | match

lutange (geen mv | no pl) spruit, loot, uitloopsel | sprout

lutavhi (vhu-) takkie | twig

lutendo (kl | cl lu-) geloof | faith, belief

lutete (adj) cf -tete

luthithi (adj) cf -thihi; (byw | adv) cf kathihi eenmaal | once

Luthoza Xhosataal | Xhosa language

lutombo (geen mv | no pl) uitspanseel; blou; groot plat rots | sky; blue; large flat rock

Lutshaina Sjinees (taal) | Chinese (language)

lutshale (vhu-) groen waterpadda | green waterfrog

lutshena (adj) cf -tshena

lutshetshe (vhu-) baie klein baba | very small infant

lutsinga (tsinga) aar | vein

lutswu (adj) cf -tswu

lutswuku (adj) cf -tswuku

luunzhi (qunzhi/nyunzhi) els | awl

Luvenda Vendataal | Venda language

-luvha eer betoon, huldig; aanbid | do homage; worship

luvhavvu (mbavvu) ribbebeen | rib

luvhadzi (ma-) merk, litteken | scar

luvhale (ma-) boomlose vlakte | treeless plain

luvhalelo (mbalelo) lat (vir dak opsit) | strip or withy (used as wattling of roof)

luvhange (mbange) speelveld, sportgrond, skoon stuk grond | open piece of land as playground, clearance, sportsfield

luvhanda (mbanda) poeier | powder

luvhando (mbando) klap | clout, smack

luvhata (mbata/mbate) dorsvloer | thrashing/threshing floor

-luvhedza doodmaak/slag vir rituele doeleindes; kastreer | kill/slaughter for ritual purposes; castrate

luvhele (geen mv | no pl) soort sorghum | species

of millet
-luvheledza pleit, smeek | plead, beseech, implore
-luvhelela baie nederig wees; smeek, pleit | be very humble; implore, plead
luvhemba (mbemba) laag (grond, ens) | layer (of soil, etc)
luvhengelambiluni (abstr) wrok | grudge
luvhengo (abstr) haat | hatred
luvhenzhelele (vhu-/mbenzhelele) honderdpoot | centipede
luvhi (adj) sleg(te) | bad; (nw | n) (abstr) die dood | death cf **lufu**
luvhili/kavhili (byw | adv) tweemaal | twice
luvhilo (geen mv | no pl) spoed | speed
luvhisi (adj) rou, groen | raw, green; (nw | n) (geen mv | no pl) vars melk | fresh milk
luvholela (mbolela) steek | sting
luvhomba (geen mv | no pl) room | cream
luvhondo (mbondo) muur | wall, as of hut
luvhone (mbone) lamp | lamp
luvhonela (geen mv | no pl) swak gesig | poor sight
luvhudzi enkele kophaar | single hair on head
luvhudzuleli (mbudzuleli) blaaspyp | blowpipe
luvhungu (kollekt, mv selfde | collect, pl same) boorwurm | stalk borer
Luvhuru (geen mv | no pl) Afrikaans | Afrikaans
Luvuvhu Levuburivier | Levubu River
luvhuya (adj) cf -vhuya
luvi (mmvi) enkele grys haar | single grey hair
luwa (nngwa) krans, afgrond | cliff, precipice, krantz
luzhambo (nzhambo) gil | scream, shriek, yell
Luzulu Zoeloe-/Zulutaal | Zulu language
luzwa (nnzwa) riem | riem, thong
-lwa veg, baklei; worstel | fight, struggle
lwadzo (poss) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
lwaho (poss) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
lwakwo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof,

its
lwaljo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
lwala (nala) nael | nail
-lwala sick/ongesteld wees | be ill/unwell
lwalwo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
lwanu (poss) van julle, julle (s'n) | of you, your(s)
lwanakha/luanakha (nyanakha) struik vir heining | shrub for hedges
lwanga (poss) van my, my(ne) | of me, my, mine
lwanzhe (malwanzhe) see | sea
lwao (poss) van hulle, hulle (s'n); daarvan | of them, their(s); its
lwashu (poss) van ons, ons (s'n) | of us, our(s)
lwatsho (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
lwatsi grashalm | blade of grass
lwau (poss) van jou, jou(ne) | of you, your(s)
lwavho (poss) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
lwavhudi (kwalif poss | poss qualif) goeie | good, nice eg **luimbo lwavhudi** 'n goeie lied | a nice song
lwawe (poss) van hom, sy(ne); (van) haar, hare | of him, his; of her, her(s)
lwawo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
lwayo (nw | n) (nayo) voet, voetspoor | foot, footprint
lwayo (poss) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
lwazwo (poss) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
lwefha (nyefha) slegte reuk, stank | bad smell, stench
-lwela veg vir; verdedig | fight for; defend
lwendo (nyendo) reis; toer | journey; trip; ~ **nga mufhe (nyendo...)** lugreis | air-travel
lwobo (ndwobo) cf Afr loop (van geweer) | barrel (of gun)
lwone (selfst vnwlabz pron) dit | it

M

maalaqadza (slegs mv | pl only) oorlogsalarm | war alarm
maambebe (slegs mv | pl only) manier van praat, idiomatiese uitdrukkings | manner of speaking, idiomatic expressions
maambiwa (slegs mv | pl only) notule | minutes
maambwaita (slegs mv | pl only) bedrywende vorm | active voice
maambwaitwa (slegs kl ma- | cl ma- only) ly-dende vorm, passief | passive voice

maanda/mannda (slegs mv | pl only) krag, lewenskrag, vitaliteit | strength, power, vitality; force, vim
maanea (kl | cl ma-; ekv en mv selfde | sing and pl same) stelwerk, opstel | essay, composition
maano (slegs mv | pl only) planne; slinksheid, streke | plans; cunning, tricks
mabalane (vho-) klerk | clerk
mabebo (slegs mv | pl only) geboorte | birth;

mabulannga

quvha ja ~: geboortedag | date of birth;
redzhisja ya ~: geboorteregister | register of birth
mabulannga (*slegs mv | pl only*) *cf* Afr 'plank' timmerhout, planke | timber, planks
mabuto/mabutu cf buto
madai/midai (*slegs mv | pl only*) humor, geestigheid | humour
madautsha (*byw | adv*) dagbreek | dawn
madembe (*slegs mv | pl only*) wonderwerk | miracle (*cf* **dembe**)
maqi (*slegs mv | pl only*) water | water; ~ **a u** **lamba**: badwater | bath-water; ~ **a tsheladzo/mugero**: besproeiingswater | irrigation water; ~ **a u nwa**: drinkwater | drinking water; ~ **a mvula**: reënwater | rain-water; ~ **a tie**: tee-water | tea-water
madaisi (*slegs mv | pl only*) *cf* Eng 'dies' skroefdraad; *cf ook* **daisi** | thread (on bolt); *cf also* **daisi**
madala (*adj*) *cf* **-dala**
madekwana (*byw | adv*) aand | evening; ~ **a matshelo**: môreaand | tomorrow night
madekwe (*byw | adv*) gisteraand, laasnag | last night
madenya (*adj*) *cf* **-denya**
maduda (*slegs mv | pl only*) slym (van neus) | mucus (nasal)
madzanga (*ekv | sing dzanga*) enigiets lekkers of moois | anything nice or beautiful
madzharini/madzharina (*slegs mv | pl only*) *cf* Eng margarien | margarine
madzheni (*slegs mv | pl only*) aanknopingspunt | starting-point
madzhisijaraŋa (**vho-**) *cf* Afr magistraat | magistratre
madzhorho (**vho-**) *cf* Afr majoor | major
madzimba (*slegs mv | pl only*) laat mielies (wat laat geoes word) | late mealies (harvested late)
mafhande (*slegs mv | pl only*) kruispaaie | crossroads
mafhaŋa (*slegs mv | pl only*) tweeling | twins
mafhi (*slegs mv | pl only*) melk | milk
mafhungo (*cf* *ekv | sing fhungo*; *gebruiklik in mv | commonly used in pl*) nuus; saak, aangeleentheid, boodskap; woorde | news; affair, message; words
mafhungoswa (*slegs mv | pl only*) nuus | news
mafhuri *cf* **furi**
mafulo *cf* **pfulo**
mafuloni (*slegs mv | pl only*) weiveld | grazing area, at pasture
mafulufulu (*abstr*) entoesiasme, ywer, geesdrif | enthusiasm, zeal
mafumo *cf* **pfumo**
mafunda *cf* **mathakho**

makunzwu

magazini (**dzi-**) *cf* Eng tydskrif | magazine
mage (*slegs mv | pl only*) dikmelk | curdled milk
magumo (*slegs mv | pl only*) end, slot, uiteinde | end, conclusion
mahaŋa (*lhh*) *cf* **shaŋa**
mahaŋa (*llh*) (*slegs mv | pl only*) ryp | frost
mahala *cf* **sala**
mahoŋa *cf* **nwahoŋa**
mahono (*slegs kl ma-* | *cl ma-* only) snork | snore
mahosi *cf* **kho**
mahothi *cf* **vothi**
mahulu (*adj*) *cf* **-hulu**
mahulwane (*adj*) *cf* **-hulwane**
mahumi *cf* **fumi**
mahumi maŋa *cf* **fuiŋa**
mahunguvhu *cf* **funguvhu**
mahuyu *cf* **fuyu**
maine (**vho-**) geneesheer, spesialis, dokter | doctor, specialist
maipfi *cf* **ipfi**
maisha *cf* **isha**
maitele (*mv selfde | pl same*) tradisie; sisteem, stelsel | tradition; system
makai *cf* **gai**
makali *cf* **gali**
makanda *cf* **ganda**
makete (*ekv in mu-* **kl**, *mv in mi-* **kl** | *sing in mu-* **cl**, *pl in mi-* **cl**) *cf* Eng mark | market *eg makete muthithi* een mark | one market; **makete minzhi** baie markte | many markets
makhadzi (**vho-**) vader/kaptein se suster, suster aan vaderskant | chief's/father's sister
makhaha (*slegs mv | pl only*) graansorghum | sorghum millet
makheŋe (*slegs mv | pl only*) dikmelk | curdled milk
makhulu (**vho-**) grootouer; grootvader, oupa; grootmoeder, ouma; skoonvader/-moeder; skoonouer (man se kant); (*slegs mv*) skoonfamilie | grandparent, grandfather/-mother; father-in-law; mother-in-law; in-law
makhulukuku (**vho-**) verre voorsaat, voorvader | remote ancestor, fore-father
makhulu-tshinna (**vho-**) skoonvader (vrou se vader) | father-in-law (wife's father)
makhulu-tshisadzi (**vho-**) skoonmoeder (vrou se moeder) | mother-in-law (wife's mother)
makhwitha *cf* **gwitha**
makole *cf* **gole**
makopwa *cf* **gopwa**
makovho *cf* **govho**
makumba *cf* **gumba**
makunzwu (*slegs mv | pl only*) oorwas; draderige weefsel binne pampoen, ens waarin pitte voorkom | ear-wax; soft contents of pumpkin, etc, wherein pips are embedded

- makuse** (*slegs mv | pl only*) skaamhare | pubic hair
- makwati** *cf gwati*
- makwavhavha** *cf gwavhavha*
- makwevho** (*slegs mv | pl only*) handel, besigheid | business, commerce
- maljiwa** (*slegs mv | pl only*) eetware, voedselware | foodstuffs
- mala** (*slegs mv | pl only*) derms, ingewande | intestines; *cf lula*
- mala** trou, lobola betaal | marry, pay dowry
- malala** (*adj*) *cf -lala*
- malalo** (*slegs mv | pl only*) beddegoed | bedding
- malamba** (*slegs kl ma- | cl ma- only*) betaling, beloning, salaris | reward, remuneration, pay, salary, wages
- malapfu** (*adj*) *cf -lapfu*
- malasha** (*slegs mv | pl only*) kole, steenkool | coal
- malajwa** (*slegs mv | pl only*) vullis; uitskot | refuse; waste
- malege** (*slegs mv | pl only*) sinkplaat | corrugated iron
- malembe** *cf dzembe*
- malende** (*slegs mv | pl only*) dans(soort) met sang | dance with singing
- mali** (*slegs ekv n- | sing n- only*) geld, munt | money
- maliba** (*slegs mv | pl only*) graansorghum | sorghum millet
- malo** *cf thanu-na-ntharu* ag | eight
- malofha** (*slegs mv | pl only*) bloed | blood
- malomo** *cf dzomo*
- malugana na...** omtrent | concerning
- malume** (*vho-*) swaer (vrou se broer); oom (aan moederskant) | brother-in-law (wife's brother); uncle (on mother's side)
- maluvha** *cf dzuvha*
- malwadze** *cf dwadze; vhwadze*
- mama** drink aan, suig (eg kind) | suck (as infant at mother's breast)
- mamana** soen | kiss
- mambule** (*slegs mv | pl only*) net | net
- mametshedza/-mometshedza/-momekedza** vas-lym, vasplak | glue
- mamisa** soog, laat suig | suckle
- mamvele** (*slegs mv | pl only*) lang dierehare; maanhaar | long hair of animals; mane
- mapa** (*adj*) *cf -pa*
- mapu** (*adj*) *cf -pu*
- manditi/mandithi** (*slegs mv | pl only*) towerkuns (toorkuns) | magic
- manea** *cf maanea*
- maneto** (*abstr*) moegheid, uitputting | tiredness, exhaustion, weariness
- mangadza** verbaas, verras, verstom, verwonder; skok | amaze, surprise, taken aback, astonish, abash; shock
- mangala** verbaas/verras/verstom/verwonder wees | be surprised/amazed/taken aback/abashed; marvel at
- mangana?** (*adj*) *cf -ngana?*
- manngi** (*mimanggi*) *cf Afr* mandjie | basket
- manweledzo** (*slegs mv | pl only*) opsomming, samevatting | summary
- manyoro** (*slegs mv | pl only*) *cf Eng* mis, kunsmis, bemestingsstof | manure, fertilizer
- manzani?** (*adj*) *cf -nzani?*
- manzhi** (*adj*) *cf -nzhi*
- Mañwalo** (*mv van | pl of lunwalo*) die Skrif | the Scriptures
- manwe** (*adj*) *cf -ñwe*
- maorapfene** sononder | sunset
- mapa** (*mimapa*) *cf Eng* landkaart | map
- mapako** *cf bako*
- mapanga** *cf banga*
- mapango** *cf bango*
- mapani** *cf bani*
- mapazha** (*slegs kl ma- | cl ma- only*) omloop, kruipseer | ringworm
- mapendane** (*vho-*) *cf Eng* verwer | painter
- mapufufhi** (*adj*) *cf -pfufhi*
- mapufuele** (*slegs mv | pl only*) intrige, knoop (in letterkunde) | plot (in literature)
- mapfura** (*slegs mv | pl only*) olie, vet | oil, fat
- mapulo** *cf bulo*
- mapundu** *cf bundu*
- maputo/mabuto** *cf buto/butu*
- maraga** (*dzi-*) *cf Eng* merk | mark
- maraho** *cf shaho*
- marama** *cf shama*
- marambo** *cf shambo*
- marangaphanda** (*slegs mv | pl only*) inleiding | introduction
- mararu** (*adj*) *cf -raru*
- mare** (*slegs mv | pl only*) spuug, speeksel | saliva
- marema** (*adj*) *cf -rema*
- marifhi** (*slegs mv | pl only*) pos (briewe) | mail (post); *cf vhurifhi*
- marimba** *cf shimba*
- marinini** (*slegs mv | pl only*) tandvleis | gums (of teeth)
- maroroma** (*slegs mv | pl only*) moeras, vlei | swamp
- marotha** *cf shotha*
- marubi** *cf shubi*
- maruḡa** (*slegs mv | pl only*) waterpokkies | chickenpox
- marumbi** (*slegs mv | pl only*) skoot | lap; *cf shumbi*
- masakha** (*slegs mv | pl only*) grens | border, boundary
- masalela** *cf tsalela*
- masalelabanngani** (*slegs mv | pl only*) banksaldo

| bankbalance
masekene (*adj*) *cf* -sekene
maseo (*slegs mv | pl only*) gelag | laughter
maseŋha (*adj*) *cf* -seŋha
mashosho (*slegs kl ma- | cl ma- only*) stampmies | samp
mashudu (*slegs mv | pl only*) seën, geluk, blydschap | luck, good fortune, happiness
mashudumavhi (*abstr*) ongelukkig | unfortunately
mashumisele (*slegs mv | pl only*) gebruik (van iets) | use (of something)
masi (*dzi-*) *cf* Eng mis (kerklik) | mass (religious)
masiari (*byw | adv*) bedags, vroegmiddag | daytime, early afternoon; ~ **tshivhangalala** (*byw | adv*) middag | midday
masilamusi (*slegs mv | pl only*) towerkuns (toorkuns) | magic
masimu *cf* tsimu
masipala (*vhomasipala*) *cf* Eng 'municipal' munisipaliteit | municipality
masombesombe sigsagsgewys | zigzag
maswa (*adj*) *cf* -swa
maswikisi (*slegs kl ma- | cl ma- only*) voorwoord | preface
masworoŋa (*slegs mv | pl only*) skaafplek | chafe
masworoŋo *cf* masworoŋa
maswuruŋu *cf* masworoŋa
maŋafa/matyaŋa (*slegs mv | pl only*) vlei | vlei, swamp, marsh
maŋaka *cf* ŋaka
maŋamba *cf* samba
maŋambi *cf* sambi
maŋanu (*adj*) *cf* -ŋanu
maŋaphuwo *cf* magumo (*slegs mv | pl only*) slot (van geskrif) | conclusion
maŋuku (*adj*) *cf* -ŋuku
matalani (*slegs mv | pl only*) werf, agterplaas | yard (enclosed ground)
matanda *cf* danda
matavhi *cf* davhi
matete (*adj*) *cf* -tete
mathakho (*slegs mv | pl only*) vrygewigheid | generosity
mathemateki (*tkl | cl n-*) *cf* Eng matesis, wiskunde | mathematics
mathihi (*adj*) *cf* -thihi
mathina/matsina (*voegw | conj*) so | so
mathomo (*slegs mv | pl only*) begin, inleiding, aanvang; aanknopingspunt | start, beginning, introduction; starting point: (*abstr*) herkoms, oorsprong | origin
mathukhwi (*slegs kl ma- | cl ma- only*) vuilgoed, vullis | rubbish
matombo *cf* dombo
matope (*slegs mv | pl only*) sagte modder | soft mud

matotatombo sononder | sunset
-matsha *cf* Eng marsjeër | march
matshafa (*slegs mv | pl only*) moeras, vlei | swamp
matshale (*slegs mv | pl only*) weer | weather
matshale (*byw | adv*) môre | tomorrow
matsheloni (*byw | adv*) in die oggend | in the morning
matshena (*adj*) *cf* -tshena
matshilele (*slegs mv | pl only*) manier van lewe, lewenswyse | way of living
matsina *cf* mathina
matswu (*adj*) *cf* -tswu
matswuku (*adj*) *cf* -tswuku
matulwi (*slegs mv | pl only*) graansorghum | sorghum millet
matumba *cf* dumba
mavhala *cf* vala
mavhale *cf* bale/luvhale boomlose vlakte | treeless plain
mavhambe (*slegs mv | pl only*) gelyke spel | tie (in competition)
mavharivhari (*slegs kl ma- | cl ma- only*) gerug | rumour
mavheevhee (*slegs kl ma- | cl ma- only*) gerug | rumour
mavhele mielies | maize; *cf* ekv | *cf* sing vele
 mielieplant | maize plant
mavhi (*adj*) *cf* -vhi
mavhiŋani (*lokat/locat*) begraaftplaas | graveyard
mavhili (*adj*) *cf* -vhili
mavhisi (*adj*) *cf* -vhisi
mavhivho *cf* vivho
mavhudzi (*mv van | pl of*) **luvhudzi/vudzi** hare | hair
mavhumbudu (*slegs kl ma- | cl ma- only*) opgehoopde grond vir plant | mound/ridge of soil for planting
mavhusele (*slegs mv | pl only*) manier van regeer | manner of ruling
mavhuthu (*slegs mv | pl only*) menigtes; massas | crowds; masses
mavhuya (*adj*) *cf* -vhuya
mavili (*slegs mv*) boks (sport), bokskuns | boxing
mavu (*slegs mv | pl only*) grond | soil, earth
mawela (*slegs mv | pl only*) ongeluk | accident
mawi (*slegs mv | pl only*) pampoentjies | mumps
mazha gelyktydig | simultaneously
mazwale (*vho-*) skoonsuster (manspersoon se jonger broer se vrou); skoonmoeder (man se moeder); skoonvader (man se vader); skoonouer (vrou se kant); skoondogter | sister-in-law (male person's younger brother's wife); mother-in-law (husband's mother); father-in-law (husband's father); parent-in-law (wife's side); daughter-in-law

mazwifhi (*slegs mv | pl only*) leuens; valsheid, onwaarheid | lies; falsehood, untruth
mbabvu *cf* **luvhavvu**
mbaqa (**dzi-**) wandelstok, staf | walking stick, staff; *cf* **lubaqa**
mbaqa (**dzi-**) byl | axe, hatchet
mbadelandisedzo (**dzi-**) afleweringskoste | delivery charges
mbadelo (**dzi-**) betaling, vergoeding, kompensasie | payment, fee, compensation
mbadelophanda (**dzi-**) voorskot | advance (of money)
mbaishaho jaar na volgende jaar | year after next year
mbalelano (**dzi-**) rekening | account (reckoning)
mbalelo *cf* **luvhalelo**
mbalo (**dzi-**) getal, telling, syfer, nommer, aantal; som (in rekenkunde) | number, figure, quantity; sum (in arithmetic)
mbamahoja (*byw | adv*) voorlaasjaar | the year before last
mbamatshelo (*byw | adv*) oormôre | day after tomorrow
mbambadzelano ya mikovhe aandebeurs | stock exchange
mbambadzo (**dzi-**) handel, verkoping | trade, commerce, sale
mbambe (**dzi-**) resies, wedloop | race
mbamulovha (*byw | adv*) eergister | the day before yesterday
mbamphanda (*byw | adv*) oormôre | the day after tomorrow
mbamphanda-igaho (*byw | adv*) oor drie dae | three days hence
mbamulovha-uja (*byw | adv*) die dag voor eergister | three days ago
mbanda *cf* **luvhanda**
mbando *cf* **luvhando**
mbangisano (**dzi-**) dispuut, argument | dispute
mbata/mbate *cf* **luvhata**
mbanzhe (**dzi-**) dagga | dagga
mbanwahoja *cf* **mbamahoja**
mbanwakani (*byw | adv*) jaar na volgende jaar | the year after the next
mbava (**dzi-**) dief | thief
mbebo (*slegs ekv n- | sing n- only*) nageslag, kroos | offspring, descendants
mbehu *cf* **mbeu**
mbekanya (**dzi-**) tabellering/tabulering | tabulation
mbekanyamushumo (**dzi-**) program | programme
mbekanyo (**dzi-**) versameling, samestelling | compilation
mbele *cf* **luvhale**
mbelesa (**dzi-**) pakos | pack-ox
mbemba *cf* **luvhemba**
mbenzhelele *cf* **luvhenzhelele**

mbeo (**dzi-**) aanstelling (in pos) | appointment (in post)
mbeu/mbehu (**dzi-**) saad; seks | seed; sex
mbevha (**dzi-**) muis | mouse
mbevehve (**dzi-**) stomme | dumb person
mbiqi (**dzi-**) sebra | zebra
mbidzo (**dzi-**) roeping | calling
mbifho/mbipo (*abstr, kl | cf n-*) lelikheid | ugliness
mbila (**dzi-**) (*ll*) xilofoon | xylophone
mbila (**dzi-**) (*hh*) dassie | dassie, rock-rabbit
mbilaelo (**dzi-**) ontevredenheid, klagte | dissatisfaction, complaint
mhamutondo (**dzi-**) xilofoon | xylophone
mbili (*adj n-/dzin-*) *cf* -**vibili**
mbilisa/mbiliso (**dzi-**) suurdeeg | yeast
mbilu (**dzi-**) hart, kern, pit | heart, kernel, core
mbilwana (**dzi-**) vinnige humeur | quick temper
mbingano (**dzi-**) bruilof, troue(ry) | wedding, bridal
mbipo *cf* **mbifho**
mbisi (*adj n-/dzin-*) *cf* -**vhis**
mbiti (**dzi-**) (*abstr*) woede | rage, fit of temper, fury
-mbo (*hulpww | aux verb*) dadelik | immediately
mbodo (**dzi-**) duik, deuk | dent
mbofhano (**dzi-**) eenheid | unity
mbofholowo (**dzi-**) vryheid, ontslag | freedom, discharge, acquittal
mboho (**dzi-**) bul | bull
mbokofo (**dzi-**) bokram | he-goat
mbolela *cf* **luvholela**
mbondo *cf* **luvhondo**
mbone *cf* **luvhone**
mbongola (**dzi-**) donkie | donkey, ass
mbonzhe (**dzi-**) vars wond, sny | fresh wound, cut
mbudzi (**dzi-**) bok | goat
mbudziso (**dzi-**) vraag | question
mbudzuleli *cf* **luvhudzuleli**
mbuedzedzo (**dzi-**) vervanging | replacement
mbuelo (**dzi-**) voordeel, wins, inkomste, bate | advantage, benefit, income, gain, profit; **muthelelo wa ~**: inkomstebelasting | income tax
mbulu (**dzi-**) likkewaan (land) | land iguana
mbulumadi (**dzi-**) waterlikkewaan | water iguana
-mbulumbuwa (*intr*) *cf* -**phiguluwa**
mbulungelo (**dzi-**) pakkamer | store-room
mbulungo (**dzi-**) deposito, belegging; begrafnis | deposit; burial, funeral
mbumbelo (**dzi-**) baarmoeder | womb
mbumbo (**dzi-**) afleiding; struktuur, vorming | derivation; formation, structure
mbumbwa (**dzi-**) bol pap of klei (soos met hand gedruk) | lump or ball of porridge or clay (formed with hand)
mbungu (**dzi-**) wurm, larwe, maaier | worm,

mbungwa

larva, maggot
mbungwa *cf* **mbumbwa**
mbuvha (dzi-) padkos | provisions for journey
mbuya (adj n-/dzin-) *cf* -vhuya
mbwanana (dzi-) hondjie; saailing | puppy; seedling
mbwandamedza onderdompel | immerge/immerse
medala (dzi-) *cf* Eng medalje | medal
medzha (vho-) *cf* Eng majoor | major
-mela groei, ontkiem, uitspruit | grow, germinate, sprout
metshe (mimetshe) *cf* Eng wedstryd | match
miqai (slegs mv | pl only) grap | joke
midala (adj) *cf* -dala
midenya (adj) *cf* -denya
mihani (slegs mv | pl only) gesprek | conversation
mihovhi (abstr) vraatsug, gulsigheid | gluttony, greediness
mihulu (adj) *cf* -hulu
mihulwane (adj) *cf* -hulwane
-mila insluk, sluk | swallow
milala (adj) *cf* -lala
milapfu (adj) *cf* -lapfu
milayo (slegs mv | pl only) terme, voorwaardes | terms, conditions
miledzo (slegs mv | pl only) grens | border
milieu (dzi-) *cf* Eng milieu | milieu
millilitha (dzi-) *cf* Eng milliliter | milliliter
milimitha (dzi-) *cf* Eng millimeter | millimetre
milora (ekv | sing **mulora** nie algemeen | not common) as | ash
mimanngi *cf* manngi
mimuru *cf* muru
miqa (adj) *cf* -qa
miqo (adj) *cf* -qo
mingana? (adj) *cf* -ngana?
mini? (vraagw | interr) wat? | what?
minisita (dzi-) *cf* minisita o **tuwa**; minisita dzo **tuwa** (dws ekv in klas **mu-** | ie sing in cl **mu-**) minister | minister
minzani? (adj) *cf* -nzani?
minzhi (auj) *cf* -nzhi
miñwe (adj) *cf* -ñwe
miñwongo *cf* ñwongo
minwovha *cf* ñwovha
miora *cf* milora
mipfufhi (adj) *cf* -pfufhi
miraru (adj) *cf* -raru
mirema (adj) *cf* -rema
misekene (adj) *cf* -sekene
miseŋha (adj) *cf* -seŋha
misho (slegs mv | pl only) stuipe/stuiptrekkings | convulsions
misi *cf* musi; (konj | conj) wanneer | when
miswa (adj) *cf* -swa

mpho

miswaswo (slegs mv | pl only) humor, geestigheid | humour
miŋambi *cf* sambi
miŋanu (adj) *cf* -ŋanu
miŋuku (adj) *cf* -ŋuku
mitete (adj) *cf* -tete
mitha (dzi-) *cf* Eng meter | metre
mithihi (adj) *cf* -thihi
mitshena (adj) *cf* -ishena
mitswu (adj) *cf* -tswu
mitswuku (adj) *cf* -tswuku
mivhi (adj) *cf* -vhi
mivhili (adj) *cf* -vhili
mivhisi (adj) *cf* -vhisi
mivhuya (adj) *cf* -vhuya
mmane (vho-) skoonsuster (vrou se jonger suster of manspsoon se ouer broer se vrou); tante (moeder se jonger suster) | sister-in-law (wife's younger sister or male person's elder brother's wife); aunt (mother's younger sister)
mmawe! aanspreekvorm; uitroep van pyn | form of address; interjection used in pain/distress
mmbate (mimbete) *cf* Afr/Eng bed | bed
mmbi (dzi-) (nw | n) leër | army
mmbi (adj n-/dzin-) sleg | bad
mmbo (dzi-) tsetsevlug | tsetsefly
mmbwa (dzi-) hond | dog
mme (vho-) moeder | mother
mmemuhulu (vho-) skoonsuster (vrou se ouer suster); tante (moeder se ouer suster) | sister-in-law (wife's elder sister); aunt (mother's elder sister)
mmvi *cf* luvi
moŋoro (mimoŋoro) *cf* Afr motor | car, motorcar
moŋorosikepe (mimoŋorosikepe) *cf* Afr modderskerm | mudguard
-momekedza/-mometshedza *cf* -mametshedza
-mona wentel, draai, omdraai, omgaan (om hoek) | rotate, revolve, go round corner, turn round
-mona-mona wentel; draal, talm, versuim | linger, loiter about; tarry, go round and round
monde (mi-) (nw | n) linkerhand | left-hand
monde (byw | adv) links | left
mopo (mimopo) *cf* Eng stokdweil/-feil, toudoek | swab, mop
mpama (pipama) klap op oor | clout/smack (box) on ears
mpengo (kl mu- van mu-/vha- met mv kl mi- | cl mu- of mu-/vha- with pl cl mi-) malle, krank-sinnige | lunatic
mpfo *cf* lufu
mpfu *cf* lufu
mpho (dzi-) geskenk, present, aanleg, begaafheid; aanbod; toekenning | talent, gift, present, offer; award

mphwe (dzi-) (lh) volstruis | ostrich
mphwe (dzi-) (lh) soetriet | sweet sorghum
mpikisano (mi-) kompetisie | competition
mpunga/mupunga (graan: *slegs kl mu-* | grain: *cl mu-* only; plant | plant: **mi-**) rys | rice
muaino (mi-) cf Eng strykwerk | ironing
mualavhi (vha-) matroos | sailor
muvaluwa (vha-) volwassene, grootmens | adult
muambara (mi-) mode | fashion
muambasada (vha-) cf Eng ambassadeur | ambassador
muambeli (vha-) advokaat | advocate
muambi (vha-) spreker; redenaar | speaker; orator
muambiwa (vha-) derdepersoon (grammatika) | third person (grammar)
muangelo (vha-) cf Eng engel | angel
muano (mi-) gelofte, eed | vow, oath
muapostola (vha-) cf Eng apostel | apostle
Muaraba (Vha-) Arabier | Arab (person)
muari (vha-) chirurg | surgeon
muaro (mi-) operasie (medies) | operation (medical)
mubebi (vha-) ouer | parent
mubiki/mubikeli (vha-) kok | cook
mubirigadia (vha-) cf Eng brigadier | brigadier
mubulo (mi-) uitspraak | pronunciation
mubva (vha-) luiard | lazy person, sluggard
mubvana (vha-) jong getroude vrou met een kind | young married woman with one child
mubveledi (vha-) produsent | producer
mubvumbi (vha-) waarsêer; voorspeller | diviner; foreteller, soothsayer; ~ **wa mutsho**: weervoorspeller | one who forecasts weather
mubvumbi (mi-) wydverspreide reën | wide-spread rain
mubvumo (mi-) dreuning, gedreun, donderslag, donder(weer) | rumbling, roaring, thunder-bolt
muḍali (mi-) katoen, gare | cotton, cotton-plant
muḍalo (mi-) vloed; oorfloed; oorwinningsfees | flood; feast after victory; abundance
muḍi (mi-) stat; baarmoeder | village, kraal; womb
muḍifho (mi-) geur, smaak | flavour, savour
muḍigudisi (vha-) student | student
muḍinda (vha-) boodskapper | messenger
muḍirivhe (mi-) cf Afr 'druwe' wynstok | vine
muḍisedzi (vha-) voorsiener | supplier
muḍivhadzi (vha-) aankondiger, afkondiger | announcer
muḍivhi (vha-) geleerde | scholar
muḍivhisi (vha-) aankondiger, afkondiger | announcer
muḍoro (mi-) cf Afr turksvy, alle soorte kaktus | prickly pear, all kinds of cactus
muḍuhulu (vha-) swaer (suster se man); skoon-

seun; kleinkind; nefie/niggietjie (suster se kinders) | brother-in-law (sister's husband); son-in-law; grandchild; nephew/niece (sister's children)
muḍahi (vha-) roker | smoker
muḍala (adj) cf -dala
muḍali (vha-) besoeker | visitor
muḍantsi (vha-) cf Afr/Eng danser | dancer
muḍavhi (mi-) grasland, weiland; sportgrond, speelgrond | meadow, grassy plain; sports-field, playground
muḍededzi (vha-) onderwyser | teacher
muḍenya (adj) cf -denya
muḍiafeisi (vha-) cf Afr 'vuus' bokser | boxer
muḍiakoni (vha-) cf Afr diaken | deacon
muḍikoni (vha-) cf Eng diaken | deacon
muḍivhiho (mi-) klop, bons; hartklopping, polsslag | throb; palpitation
muḍuha (mi-) ry/tou (mense) | queue/row (of people)
muḍugo (mi-) vlam | flame
muḍulu (mi-) grassoort | thick rush
muḍuthwa (mi-) bergrug | ridge of hill/mountain
muḍzadze (vha-) vrou wat pas geboorte geskenk het | recently confined woman
muḍzedze (mu-) kam (van hoender) | comb (of fowl)
Mudzheremane (Ma-) Duitser | German (person)
muḍzi (mi-) wortel | root
muḍziauzwifha (vha-) leuenaar | liar
muḍzidzihalo (abstr) bewusteloosheid | unconsciousness
muḍzimba (vha-) jagter | hunter
muḍzimu (mi-) voorouer, stamvader; voorvaderlike gees, god | ancestor, ancestral spirit, god; ~ **usili**: afgod | idol
Mudzimu (geen mv | no pl) God | God; ~ **muraru**: Drie-eenheid | Trinity
muḍzinginyo (mi-) skudding | shaking, tremor; ~ **wa shango (mi-)**: aardskudding/-bewing | earthquake, earth tremor
muḍzio (mi-) kleihouer (houer van klei) | earthenware vessel
muḍzudzo (mi-) skikking | settlement
muḍzulaphanda (vha-) voorsitter | chairman
muḍzulatshidzulo (vha-) voorsitter | chairman
muḍzuli (vha-) bewoner, inwoner | dweller
muḍzumbamo (mi-) wegkruipertjie (spel) | hide-and-seek
muḍzunguluwo (mi-) rotasie, draaiing | rotation
muḍza (vha-) akteur | actor
muḍo (mi-) maat, afmeting | measure(ment)
muḍededzi (vha-) gids (persoon) | guide (person)
muengedzo (mi-) skedule; aanhangsel, byvoegsel, vermeerdering | schedule; supplement;

- increase; ~ **wa muholo (mi-)**: verhoging | increment
- mueni (vha-)** besoeker, kuiergas | visitor, guest
- muevangeli (vha-)** cf *Afr* 'evangelis' evangelis | evangelist
- mufaragwama (vha-)** tesourier | treasurer
- mufara(mu)kovhe (vha-)** aandeelhouer | shareholder
- mufaramuṭa (vha-)** huisvrou | housewife
- mufarekano (vha-/mi-)** bywyf, minnares; ook vrou se geheime minnaar | concubine, mistress; also woman's secret/illegal lover
- mufarisi** helper; eggenoot/eggenote | helper; spouse/wife
- mufaro (mi-)** mandjie met deksel | basket with lid
- mufemo (mi-)** asemhaling, asem | breathing, breath
- mufhaṭi (vha-)** bouer; messelaar; argitek | builder; mason, bricklayer; architect
- mufhaṭisani (vha-)** buurman | neighbour
- mufhingi (mi-)** hef, handvatsel, steel | haft, handle
- mufhirifhiri (mi-)** stryd | strife
- mufhiso (mi-)** hitte; koors | fever; heat
- mufhoho (mi-)** vingergiers (sorghumsoort met aar soos vingers van hand) | finger-millet
- mufhululu (mi-)** gehuil | ululation
- mufhuri (vha-)** bedrieër | deceiver, cheat
- mufolo (mi-)** (militêre) dril | (military) drill
- mufu (vha-)** oorledene, afgestorwene | late person, deceased, dead
- mufula (mi-)** maroelaboom | marula tree
- mufulatsimbi (vha-)** (grof)smid | (black)smith
- mufuli (vha-)** (grof)smid | (black)smith
- mufumakadzana (vha-)** mejuffrou | miss
- mufumakadzi (vha-)** vrouepersoon, mevrou, dame; kapteinsvrou, koningin | woman, lady, madam; chief's wife, queen, missis/mis-sus (Mrs)
- mufumbi (vha-)** ingewyde | initiate
- mufumbu (mi-)** semels | bran
- mufunwa (vha-)** skat, liefing, geliefde | darling, beloved one, favourite
- mufunzi (vha-)** leraar, predikant, dominee | minister of religion, reverend, parson
- mufunzirumwa/mufunziruhwa (vha-)** sendeling | missionary
- Mufura (Ma-)** Fransman | Frenchman
- mufuranṅḁa (mi-)** grenadellaplan | granadilla plant
- Mufurukanere (Vha-)** Afrikaner | Afrikaner
- mufuwu (vha-)** veeboer | one who rears cattle, cattle rearer
- mugaḽane (mi-)** bosluiskoors | tick-bite fever
- mugandṣi/mukandṣi (vha-)** uitgewer | publisher
- mugandiso (mi-)** druk | print
- mugayi (vha-)** meulenaar | miller
- mugayo (geen mv | nopl)** (mielie)meel | mealic-meal
- mugede (vho-)** so-en-so | so-and-so
- mugego (mi-)** stolling/verdikking (van bloed) | coagulation (of blood)
- mugekho (mi-)** botsing | clash, collision, bump
- Mugerika (Vha-)** Griek | Greek (person)
- mugero (mi-)** 'n voor, sloot | water-furrow
- Mugivhela (mi-)** Saterdag | Saturday
- mugodi (mi-)** myn, mynskaag, put | mine, shaft, pit
- mugovhelo (mi-)** beleg, beleëring | siege
- mugudeleli (vha-)** spesialis | specialist
- mugudisi (vha-)** breier, afrigter | trainer, coach
- mugudiswa (vha-)** leerling, skolier | pupil, scholar
- Mugula (Ma-)** Indiër | Indian
- mugumo (mi-)** grens, einde | boundary, end
- mugwarelo (mi-)** gordel (vir manlike persone) | girdle (for males)
- muhadzinga (vha-)** term wat vroue van poligamis gebruik om na mekaar te verwys | term used by wives of polygamist to refer to each other
- muhali (vha-)** held, dappere | hero, courageous person
- muhami (vha-)** melker | milker
- muhanga (mi-)** raamwerk | framework
- muhashi (vha-)** radio-omroeper | radio announcer
- muhasho (mi-)** departement | department (state administration); eg ~ **wa Pfunzo**: Onderwysdepartement | Education Department
- muhatululi (vha-)** regter | judge
- muhedeni (vha-)** cf *Afr* heiden | pagan, heathen
- Muhevheru (Vha-)** Hebreër | Hebrew (person)
- muholo (mi-)** loon, salaris, ouderdomspensioen | salary, old age pension, pay, wages
- muhoyo (mi-)** sarkasme | sarcasm
- muhulu (adj)** cf -hulu
- muhulwane (adj)** groot, volwasse, uitgegroeide, belangrike | big, mature, adult, important; (nw | n) (vha-) ouderling, volwassene | church elder, adult
- muhumbeli (vha-)** applikant | applicant
- muhumbulo (mi-)** gedagte, aanmerking, idee; geheue | thought, idea, remark, comment; memory
- muhura (vha-)** buurman | neighbour
- muhuyu (mi-)** (wilde)vyeboom | (wild) figtree
- muhwaba (mi-)** biltong | biltong
- muhwali (vha-)** draer | carrier, one who carries a load
- muhwalo (mi-)** bagasie, drag, vrag | luggage, burden, load
- muhwe (vha-)** bruidegom | bridegroom

muhweleli (vha-) klaer (geregtelik) | complainant (in law), plaintiff
muhwelelwa (vha-) beskuldigde, verweerder, aangeklaagde | defendant, accused
muimbi (vha-) sanger(es) | singer
muimeleli (vha-) advokaat | advocate
muimeli (vha-) verteenwoordiger | representative
muina (mi-) gat (klein/rond soos muisgat) | hole (small round like that of mice)
muingameli (vha-) inspekteur | inspector
Muisimane (Ma-) cf Eng Engelsman | Englishman
muitanee (vha-) medepligtige | accomplice
muittatshinwi (vha-) duiker | diver
muittazwivhi (vha-) sondaar | sinner
muuto (mi-) handeling | action
mukala (mi-) sening | sinew
mukalaha (vha-) ou man | old man
Mukalanga (Vha-) Shona (persoon) | Shona (person)
mukaluli (vha-) dweper, yweraar | zealot
mukandjisi (vha-) drukker | printer
mukando (mi-) melk van mense | milk of human beings
mukano (mi-) grens | border
mukapu (mi-) slappap | thin porridge
mukavhavhe (mi-) suurlemoenboom | lemon tree
mukegulu (vha-) ou vrou | old woman
mukene (vho-) so-en-so | so-and-so
Mukhaḍa (Vha-) Kgatla (persoon) | Kgatla (person)
mukhaha (slegs ekv | sing only mu-) melk | milk
mukhakhi (vha-) oortreder | trespasser
mukhethwa (vha-) heilige | saint
Mukhriste (vha-) cf Afr Christen | Christian
mukhwa (mi-) goeie maniere; gewoonte | good manners; habit, custom
mukoki (mi-) biltong | biltong
mukololo (vha-) prins, prinses | prince, princess
mukoma (vha-) hoofman, indoena | headman, induna
mukomana (vha-) ouer broer van manlike persoon, ouer suster van vroulike persoon | elder brother of a male person, elder sister of a female person
mukombo (mi-) naeltjie | navel
mukonde (mi-) naboom; steen seep; opgeskepte strook pap | naboom; bar of soap; strip of laded porridge
mukonjiraka (vha-) cf Afr 'kontrak' aannemer, kontrakteur | contractor
mukonyi (mi-) stronk | stalk
mukoṅwo (mi-) voorarm | forearm
mukosi (mi-) harde gil; alarm | long drawn-out yell; alarm; scream, shriek, yell

mukoto (mi-) straat | street
mukovhe (mi-) aandeel | portion, share
mukovhori (mi-) naelstring | umbilical cord
mukukulume (mi-) haan | cock, rooster
mukukumedzi (vha-) opstoker, aanhitser | instigator
Mukula (pleknaam | placename)
mukulo (mi-) keel | throat
mukumba (mi-) huid, vel; leer | hide, skin; leather
mukutu (mi-) pylkoker | quiver
mukuvhanganyi (vha-) samesteller, versamelaar | compiler
mukuwe (mi-) grys loerie, kwê-voël | grey lorie, go-away bird
mukwama (mi-) sak | bag, large pocket
mukwasha (vha-) bruidegom; swaer (suster se man); skoonseun | bridegroom; brother-in-law (sister's husband); son-in-law
mulajfa (vha-) erfgenaam | heir, successor
mulajburari (vha-) bibliotekaris | librarian
mulji (vha-) eter | eater
muladza (mi-) oorskietkos (vir volgende dag) | left over food (for following day)
mulaedza (mi-) boodskap | message
mulafhazwifuwo (vha-) dicrearts, vecarts | veterinary
mulala (adj) cf -lala
mulalavhungu (mi-) melkweg | milky way
mulalo (mi-) vrede | peace
mulambo (mi-) rivier | river
mulamu (vha-) swaer (vrou se broer) | brother-in-law (wife's brother)
mulamukisi (vha-) redder | rescuer
mulamuli (vha-) middelaar | mediator
mulanda (vha-) dienaar; onderdaan | servant; subject
mulandu (mi-) skuld (fout of finansiële skuld); aanklag, saak | fault, case; guilt; debt, charge; (ww | vb) wana ~: veroordeel, skuldig bevind | convict
mulangadzulo (vha-) speaker | speaker (of house of parliament)
mulangaluvhande (vha-) baanbeampste | track official
mulangi (vha-) bestuurder, opsigter, opsiener | manager, overseer
mulanguli (vha-) skeidsregter | referee
mulapfu (adj) cf -lapfu
mulavhelesi (vha-) opsiener, superintendent | superintendent, supervisor, invigilator
mulayo (mi-) wet, gebod; akte | law, command(ment); act
muleli (vha-) kinderoppasser | nurse (of children)
mulemalema (mi-) vlermuis | bat (insect eating)
Mulemba (Vha-) 'n Lemba | a Lemba

mulenzhe (mi-) heen, voet | leg, foot
mulevho (mi-) proklamasie | proclamation
mulifho (mi-) boete, betaling, vergelding | retribution; payment of fine
mulila (mi-) beespaadjie | cattle track
mulili (vha-) armlastige | pauper
mulilo (mi-) vuur, vuurhoutjie | fire, match
mulimi (vha-) ploëer | person who ploughs, ploughman
mulimisi (vha-) landbou-beampte | agricultural officer
mulimo (mi-) gif | poison
mulindi (vha-) wag; opsigter | watchman; caretaker
mulindi (mi-) gat | hole in ground
mulinga (mi-) wiel | wheel
mulingi (vha-) eksaminator, versoeker | examiner, tempter
mulingo (mi-) versoeking; toets, eksamen | temptation; test, examination
mulisa (vha-) herder, veewagter, beeswagter | herdsman, herdboey, shepherd
mulisa (geen mv | no pl) hik (by kinders) | hiccup/hiccough (with children)
mulivhaguvha (mi-) sonneblom | sunflower
muloi (vha-) townenaar, townares | sorcerer, sorceress, witch, wizard
mulomo (mi-) mond; lip; snawel | mouth; lip; beak; ~ **wa n̄ha**: bolip | upper lip; ~ **wa fhasi**: onderlip | lower lip
mulonga (mi-) stroombed; diep sloot | watercourse; deep ditch
mulora (mi-) as | ash
mulori (vha-) dromer | dreamer
muloro (mi-) droom | dream
mulovha (byw | adv) gister | yesterday
mulovhedzi (vha-) doper | baptist
muludzi (mi-) fluit (met lippe) | whistle (with lips)
muluki breier, vlegter | one who plaits basket-work/knits
mulwade (vha-) pasiënt, sieke | patient, one who is ill
mulwi (vha-) vegter, bakleier | fighter
munomo (mi-) omwenteling, revolusie | revolution
-mupa suig ('n lekker) | suck (a sweet)
mupango (mi-) deur-opening, ingang | doorway, entrance
mupé (vha-) eienaar, heer; Here | owner, master, lord; Lord
mupo (slegs ekv | sing only) sout | salt
mupu (adj) cf -pu
munamedzwa (vha-) passasier | passenger
munameli (vha-) passasier | passenger
munango (mi-) keuse, keuring | selection
mundende (mi-) ouderdomspensioen | old age

pension
Mundevhele (Ma-) Ndebele (persoon) | Ndebele (person)
mungafha (adj) cf -ngafha
mungafhala (adj) cf -ngafhala
mungafhani? (adj) cf -ngafhani?
mungafhano (adj) cf -ngafhano
mungafho (adj) cf -ngafho
mungu (mimungu) kaf | chaff
munithi (mimunithi) cf Eng minuut | minute (time)
munna (vha-) man, eggenoot | man, husband
munनावहणे (vho-) manlike oorledene | late/deceased male person
munukhelela (mi-) aangename reuk | good smell
munukho (mi-) slegte reuk | bad smell
munwe (mi-) vinger; vingerafdruk | finger; fingerprint
munyadzea (vha-) verworpeling | abject
munyadiwa (vha-) cf munyadzea
munyanya (mi-) fees, huweliksfees | feast, marriage festival
munyanyavhalo (mi-) kwaal, siekte | ailment
munyanyuwo (mi-) opwinding, opgewondenheid | excitement
munzani? (adj) cf -nzani?
muñadzi (mi-) hoed | hat
muñño (mi-) gebrom, gegons | drone (deep humming sound)
muñwaleli (vha-) sekretaris | secretary
muñwali (vha-) skrywer, skryfster, outeur | author, authoress, writer
muñwalo (mi-) handskrif | handwriting
muñwalululo (mi-) transkripsie | transcription
muñwanakiswa (vha-) aangenome kind | adopted child
muñwe (adj) cf -ñwe
muofisi (vha-) cf Eng 'office' beampte | official; ~ **wa vhumili** (vha-) landbou-beampte | agricultural officer
muofisiri (vha-) cf Afr offisier | officer
muoli (vha-) kunsskilder | artist, painter
muombano (mi-) worsteling | struggle
muomva (mi-) piesang (boom en vrug) | banana (tree and fruit)
muongi (vha-) verpleegster | one who nurses a patient
mupani (mi-) mopanieboom | mopani tree
mupapa (vha-) cf Eng 'papal'/Afr 'paap' pous | pope
mupfa (mi-) doring | thorn
mupfudze (slegs ekv | sing only) mis | manure
mupufhi (adj) cf -pfufhi
mupfuki (vha-) oortreder | trespasser
mupfuluwo (mi-) trek | migration, trek
mupfumba (vha-) (kuier)gas | guest
mupfumedzi (geen mv | no pl) middelaar | medi-

ator
mupfumi (vha-) ryk persoon. ryke | rich person. wealthy person
muphulandila (vha-) pionier | pioneer
muphulusi (vha-) verlosser | saviour
mupinduleli (vha-) vertaler | translator
mupo (*slegs ekv mu- | sing mu- only*) natuur | nature
mup(o)rofita (vha-) *cf Eng* siener; profeet | seer; prophet
mupureki (vha-) predikant, prediker | preacher
muraḡo (mi-) lid (van liggaam of instansie) | member, part of body; limb; ~ **wa khoro** (mi-) raadslid | member of council
murafho (mi-) generasie, ras, geslag | generation, race (of people)
muraga (muranga) (mi-) nuwe bouterrein, halfklaar/pasklaar gebou(e); veepos | new building site, building(s) under construction, newly constructed building(s); cattle-post
murahu/murau (*byw | adv*) agter; agteruit, agterwaarts | behind; aback, backwards
murambo (mi-) patat | sweet potato
muranga *cf muraga*
murangaphanda (vha-) leier | leader, pioneer
Murashia (Ma-) Rus | Russian (person)
muratho (mi-) brug | bridge
murathu (vha-) jonger broer van manlike persoon; jonger suster van vroulike persoon | younger brother of male person; younger sister of female person
murau *cf murahu*
muredzo (mi-) aanhaling | quotation
Murema (Vha-) (*nw | n*) Swarte | Black (person)
murema (adj) *cf -rema*
Murena (*slegs ekv | sing only*) meneer; die Here | the Lord; sir, mister
murēna (ma-) prins, seun van kaptein | prince, son of chief
murēndi (vha-) digter | poet
murēnganyiso (mi-) wisseling, ruiling | exchange
murēngi (Vha-) (*nw | n*) koper | buyer
murēngisi (vha-) handelaar | trader, salesman
murēo (mi-) lokval, strik | trap, snare
murērelo (mi-) aanbidding | worship
murēremelo (mi-) bewing | trembling; ~ **wa shango**: aardbewing (aardskudding) | earth tremor
murērisano (mi-) bespreking | discussion
murēro (mi-) spreekwoord; bespreking | proverb; discussion
muri (mi-) boom | tree
murivha (mi-) swerm voëls | swarm of birds
muro (mi-) sous | sauce
muroho (mi-) groente | vegetables
murole (mi-) ouderdomsgroep; skoolstanderd | age-group; school standard

Muroma (Vha-) Romein | Roman
murotho (mi-) koue | coldness, chilliness
muru (mimuru) *cf Afr* 'moer' skroefdraad | thread on bolt
muruhurela (mi-) hitte | heat
murumihwa (vha-) hoodskipper, gestuurde | messenger
murundo (mi-) urine | urine
murundu (mi-) besnydenisskool | circumcision school
murungi (vha-) kleremaker | dressmaker, tailor
murungo (mi-) soom: naaldwerk | seam; needle-work
murunzi (mi-) skadu(wee); hoed (koninklike taal) | shadow, shade; hat (royal language)
murūwā (vha-) engel, gestuurde | angel
mururo (mi-) trek | trek
murutshu (mi-) aambeel | pile (disease)
Murwa (Vha-) Boesman | Bushman
murwa (vha-) seun | son
musadzi (vha-) vrou; eggenote | wife; woman
musadziwāvhave (vho-) vroulike oorledene | late/deceased female person
musaintsi (vha-) *cf Eng* wetenskaplike | scientist
musalauno (*geen mv | no pl*) moderne tye | modern times
musanda (mi-) kaptein se stat | chief's village, capital
musangwe (mi-) boks(sport), bokskuns | boxing
musēkene (adj) *cf -sekene*
muselwa (vha-) bruid | bride
musendo (mi-) skaaf | plane
musetha (adj) *cf -setha*
museto/musetho (mi-) dubbeltjie | devil's thorn
musetelare (vha-) *cf Afr* 'setlaar' nedersetter | settler
musēvhe (mi-) pyl | arrow
mushai *cf mushayi*
mushavhi (vha-) *cf Mulemba*; handelaar; vlugteling | trader; fugitive
mushavho (mi-) vlug (in vrees) | flight (in fear)
musha(yi) arme, armlastige | poor person, pauper
mushidzhi (mi-) wewenaar(sgras); slagter | black-jack; butcher
mushinzhi (mi-) swerm insekte | swarm of insects
musho (mi-) geskenk van man aan skoonfamilie | vir troue | marriage object given by man to in-laws
mushonga (mi-) medisyne | medicine
mushumeli (vha-) dienaar, bediende; diaken | servant, attendant; deacon
mushumelwa (vha-) werkgever | employer
mushumi (vha-) werker, werksman, arbeider, werknemer | worker, employee, labourer
mushumisi (vha-) operateur | operator (of ma-

mushumo

chine)
mushumo (mi-) werk, taak, diens; nut, voor-deel; plig, beroep, pos | job, work, use; duty; occupation, post; service, task, labour
mushumogudwa (mi-) beroep, bedryf (hou, ens) | occupation, trade (building, etc)
musi (mi-) (*hh*) dag | day
musi (mi-) (*ll*) stamper | pestle
musimisi (*voegw* | *conj*) wanneer (as), terwyl | when (if), while
musiamelo (mi-) *cf* **tshisiamelo** kussing | pillow
musidzana (vha-) meisie | girl
musiki (vha-) skepper | creator; (*slegs ekv* | *sing only*) Skepper | Creator
musili (*slegs ekv* | *sing only*) kruit | gunpowder
musilisili (mi-) korhaan | bustard, korhaan
musina (*slegs ekv* | *sing only*) koper (metaal) | copper
musingavhadzimu (mi-) reënhoog | rainbow
musingili (vha-) armlostige | pauper
musingo (mi-) slurp | trunk
musipha (mi-) spier | muscle
musiwana (vha-) arme; weeskind | poor person; orphan
muso (*kl* | *cl mu-*, *geen mv* | *no pl*) graan(korrel) | grain (of wheat, maize, etc); corn, wheat, etc consisting of grains
musudzuluwo (mi-) beweging | movement
musuku (*geen mv* | *no pl*) goud | gold (sub-stance)
musumbavhaloi (mi-) voorvinger | fore-finger
Musumbuluwo Maandag | Monday
Musuthu (Vha-) 'n Sotho | a Sotho person
muswa (vha-) (*mv* | *n*) jongeling, jongmeisie | a youth; (*adj*) *cf* **-swa**
muswaswo (mi-) grap | joke
Muswazi (Ma-) Swazi (persoon) | Swazi (person)
musweleli (vha-) dweper, yweraar | zealot
muswikeli (vha-) gunsteling | favourite
muswiko (mi-)/u swika (*infin*) aankoms | arrival
muswiri (mi-) lemoenboom | orange tree
muṭa (mi-) werf, gesin | courtyard, family
muṭahabvu (vha-) manlike oorledene | late/deceased male person
muṭalano (mi-) egskeiding | divorce
muṭalutshedzeli (vha-) vertaler | translator
muṭalutshedzi (vha-) tolk | interpreter
muṭamaṭisi (mi-) *cf* *Afr* 'tamaties' tamatieplant | tomato plant
muṭana (mi-) rug | back
muṭangano (mi-) vergadering, byeenkoms | meeting, gathering, assembly
muṭanzieli (vha-) predikant, prediker | preacher
muṭanzwa (mi-) suurpruim (boom) | sour plum (tree)
muṭaṭisano (mi-) kompetisie | competition
muṭavha (mi-) sand | sand

mutondo

muṭhannga (vha-) jongman | young man
muṭhogomeli (vha-) opsigter | caretaker
muṭodzi (mi-/ma-) traan | tear
muṭodo (mi-) ruggraat, werwelkolom | spinal column, vertebral column, backbone, spine
muṭolo (vha-) weduwee | widow
muṭolowadzi (vha-) wewenaar | widower
muṭoli (vha-) opsiener | supervisor
muṭore (mi-) wei | whey
muṭu (mi-) waterbessieboom | waterberry tree
muṭudo (mi-) filter | filter
muṭuku (*adj*) *cf* **-ṭuku**
muṭwa (*kollekt* | *collect*) termiet | termite
mutakalo (mi-) gesondheid | health
Mutale Mutalerivier | Mutale River
mutalo (mi-) lyn | line (stripe)
mutambi (vha-) speler, atleet; akteur | player, athlete; actor
mutambisi (vha-) skeidsregter | referee
mutambo (mi-) spel | game, play
mutande (mi-) rankplant, klimopplant | climber
mutavha (mi-) stel, versameling | set
mutendeleki (vha-) rondloper, swerwer | vaga-bond, vagrant
mutendi (vha-) gelowige, Christen | believer, Christian
mutengelele (mi-) sirkel | circle
mutengo (mi-) koste, prys, waarde | cost, price, value
muteo (mi-) fondament | foundation
mutete (*adj*) *cf* **-tete**
mutevheli (vha-) opvolger | successor
mutevhetsindo (mi-) ritme | rhythm
muthada (vha-) kêrel | chap
muthaiphi (vha-) tikster | typist
muthelelo (mi-) belasting | tax, taxation; ~ **wa mbuelo** inkomstebelasting | income tax
muthenga (mi-) veer | feather
muthetshelo (mi-) smaak | taste
mutihi (*adj*) *cf* **-thihi**
muthotho (mi-) sous | sauce
Muthoza (Ma-) Xhosapersoon | Xhosa person
muthu (vha-) mens, menslike wese | person, human (being)
mutushi (vha-) helper | helper
mutubi (mi-) deksel | cover, lid
mutikedzelo (mi-) subsidie | subsidy
mutikedzi (vha-) aanhanger | supporter
mutivho (mi-) melodie, wysie | melody, tune (music)
muto (mi-) nominasie, benoeming | nomination
mutobvu (mi-) lood; soldeersel | lead; solder
mutoli (mi-) heuning | honey
mutomba (mi-) melie-uitloopse | sprout of mealie
mutondi (vha-) weldoener | benefactor
mutondo (mi-) kiaatboom | teak, kiaat

mutovholo

mutovholo (mi-) vervolging | persecution
mutsekiso (wa shango) (mi-) aardskok | earth-shock
mutshaeli (vha-) (wa)drywer; sweep (van parlement) | driver (of oxen with whip); whip (of parliament)
Mutshaina (Ma-) Sjinees (persoon) | Chinese (person)
mutshakavhili (mi-) verduistering | eclipse
Mutshangana (Vha-) Shangaan | Shangaan
mutshato (mi-) troue(ry), bruilof, huweliksfees | wedding (feast), marriage festival
mutshelo (mi-) vrug | fruit
Mutshena (Vha-) (nw | n) Blanke | European. White
mutshena (adj) cf -tshena
mutshenzhe (kollekt/collect) termiet | termite
mutsherere (mi-) witstertmuishong | white-tailed mongoose
mutshefo (mi-) klipmuur | stonewall
mutshidzi (vha-) verlosser, redder | saviour, rescuer
mutshila (mi-) stert; suffiks, agtervoegsel | tail; suffix
mutshilitshili (mi-) ruggraat, werwelkolom | vertebral column, spinal column
mutshimbidzafulaimatshini (vha-) vlieënier, loods | aviator, pilot
mutshimbidzamusumo (vha-) seremoniemeester | master of ceremonies
mutshimbidzi (vha-) bestuurder | driver
mutshimbili (vha-) reisiger | traveller
mutshini (vha-) danser | dancer
mutshini (mi-) cf Afr/Eng masjien | machine; ~ wa u gara (mi-) karring | churn
mutshinyali (vha-) armlostige | pauper
mutshipiso (mi-) cf Eng 'cheap' uitverkoping | sale
mutsho (nw | n) die weer | weather; (byw | adv) dagbreek, oggendkraai | dawn, sunrise
Mutshona (Vha-) Shona-persoon | Shona person
mutshudeni (vha-ma-) cf Eng student | student
mutshutshisi (vha-) aanklaer | prosecutor
mutsi (mi-) rook | smoke
mutsiqi (mi-) wasem, damp | vapour
mutsula (vha-) ambagsman, vakman | artisan, craftsman
mutswana (vha-) vreemdeling, uitlander | stranger, foreigner
mutshindo (mi-) voetstap | footprint
mutsinga (mi-) nek | neck
mutswi cf mbava
mutswu (adj) cf -tswu
mutswuku (adj) cf -tswuku
mutswule (mi-) gare/garing | yarn
mutukana (vha-) seun | boy
mutuku (mi-) suur pap | sour porridge

muvhuya

mutuli (mi-) stampblok | mortar
mutumba (mi-) opslaan-hut | temporary hut
mutupo (mi-) totemgroepnaam | name of totem group
mutupulo (mi-) uitroeiing, verdelging | eradication
muomo/muvumo (mi-) soort wildeveboom | species of wild fig tree
muunga (mi-) akasiafamilie | acacia family
muvaletwa (vha-) aangehoudene | detainee
muvango (mi-) mengsel | mixture
Muvenda (Vha-) 'n Venda | a Venda person
muvhadabulannga (vha-) skrynwerker | carpenter
muvhadi (vha-) skrynwerker, houtwerker | carpenter
muvhala (mi-) kleur | colour
muvhale (mi-) bergvlamboom | coral tree
muvhali (vha-) leser | reader (person)
muvhekanyi (vha-) samesteller, versamelaar | compiler
muvhera (vha-) jong getroude man | young married man
muvhi (adj) cf -vhi; (nw | n) slegte persoon | bad person
muvhigo (mi-) rapport | report
muvhilaeli (vha-) klaer | complainant, plaintiff
muvhili (mi-) liggaam | body
muvhisi (adj) cf -vhisi
muvholho (mi-) gordel (vir vroue na bevalling); spantou | girdle (for confined women); milking-rope/strap
muvhoni (vha-) toeskouer, siener; waarnemer | spectator, seer, prophet; observer
muvhuḁa (mi-) vlakhaas | plains hare, grey hare
muvhuḁakhomu (mi-) groot vlakhaas | large plains hare
muvhula (mi-) soort boom | kind of tree
muvhulahi/muvhulai (vha-) moordenaar | murderer
Muvhumbi (slegs ekv | sing only) Skepper | Creator
muvhumbi (vha-) pottebakker | potter
muvhundu (mi-) koppie, rantjie, heuwel | hill, hillock
muvhungo (mi-) grenadellaplant | granadilla plant
Muvhuru (Ma-) cf Afr Boer, Afrikaner | Afrikaner, Boer
muvhusi (vha-) regeerder | ruler
muvhuso (mi-) owerheid, regering, koninkryk, staat | authority, government, kingdom, reign, state
muvhuya (adj) cf -vhuya (nw | n) 'n goeie persoon | a good person

muvhuye (vha-) skoonsuster (vroulike persoon se broer se vrou) | sister-in-law (female person's brother's wife)
muvhuyu (mi-) kremetartboom | baobab tree
muvi (vha-) iemand wat afslag | somebody that slaughters
muvo cf **muvo**
muvo (mi-) abattoir, slagpale | abattoir
muvo (geen mv | no pl) stuifmeel | pollen
muvo cf **muvo**
muvo (mi-) oproer, opstand | revolt
muvo (mi-) slagpale, abattoir | abattoir
muwatu (geen mv | no pl) ys | ice
muya (mimuya) wind, lug; gees, siel | wind, air; spirit, soul
Muyamukhethwa (geen mv | no pl) Heilige Gees | Holy Spirit
muzhakandila (vha-) pionier | pioneer
muziamu (mi-) cf Eng museum | museum
muzika (mi-) cf Eng musiek | music
Muzioni (Vha-/Ma-) cf Eng Sionist | Zionist
Muzulu (Ma-) cf Eng Zoeloe-/Zulupersoon | Zulu person
muzwala (vha-) neef, niggie | cousin (cross-cousin)
muzwifhi (vha-) leuenaar | liar
muzwimbelo (mi-) hardlywigheid, verstopping | constipation
muzwimi (vha-) jagter | hunter
mvelaphanda (dzi-) vooruitgang | progress; ad-

vance
mveledzi (dzi-) oorsaak | cause
mvelelo (dzi-) sukses; resultaat, gevolg | success; result, consequence
mvula (dzi-) reën | rain
mvulatswinga (dzi-) inleiding | introduction
mvuledzo (dzi-) beëindiging, afhandeling | conclusion
mvumbo ya **mutsho** weervoorspelling | weather forecast
mvumi (dzi-) donderwolk | thundercloud
mvutshelano (dzi-) politieke opstand | political revolution
mvuvhelo (dzi-) kleipot vir water | earthenware/clay pot for water
mvuvhu (dzi-) seekoei | hippopotamus
mvuvavhafa (dzi-) opstanding | resurrection
Mvuvo (dzi-) Paasfees, opstanding uit dood | Easter, resurrection from dead
mwahola cf **nwaho**
mwakani cf **nwakani**
mwedzi (mimwedzi) maan, maanlig, maanskyn; maand | moon, moonlight, moonshine; month
-mwemwela/-nwenwela glimlag | smile
-mwethuwa/-nwethuwa glimlag skelm | smile slyly
mwongo (mv selfde | pl same: kl | cl mu-/mi-) murg | marrow

N

-na (adj) vier | four eg **vhathu vha** vier mense | four people; **vhana vha** vier kinders | four children; **miri miga** vier bome | four trees; **maṇo maṇa** vier tande | four teeth **zwithu zwina** vier goed | four things; **khuhu nga** vier hoenders | four fowls; **vhurifhi vhu** vier briewe | four letters
naasi/naasi cf **namusi**
ṇala (mv van | pl of **lwala/luṇala**) kloue | claws
ṇaledzi/ṇeledzi (dzi-) ster | star
ṇama (dzi-) vleis | meat; ~ **ya kholomo**: bees-vleis | beef; ~ **ya khuhu**: hoendervleis | chicken; ~ **ya mbudzi**: bokvleis | goat's meat; ~ **ya nguluvhe**: varkvleis | pork; ~ **ya nngu**: skaapvleis | mutton; ~ **ya phukha**: wildsvleis | venison, buck
-ṇama verdwyn | vanish, disappear (*slegs in | only in: o ṇama o ya*)
ṇamana/ṇamane (dzi-) kalf | calf
ṇamusi/ṇaasi/naasi (byw | adv) vandag | today
-ṇana baie word, vermeerder, erger word | increase, become worse

-ṇanesa laat vermeerder | cause to increase
-ṇapisa oordryf, vergroot | exaggerate
ṇanga (dzi-) rietfluit | reed flute, blow pipe; cf **luṇanga**
-ṇanzwa lek (met tong) | lick
ṇanwaha (byw | adv) vanjaar | this year
ṇari (dzi-) buffel | buffalo
ṇawa (dzi-) boon | bean; ~ **thethe** (dzi-) groen-boon | green bean
ṇayo cf **lwayo**
-ṇe (relat uitg | suff) self (hyself/syself/hulleself, ens) | self (himself/herself/themselves, etc) eg **ene muge** myself | himself
-ṇea gee, skenk, aanbied, voorsien, toeken | give, present, provide, award, offer; ~ **ndaala**: beveel, bevel gee | give command
ṇefhungo (vho-) onderwerp (gramm) | subject (grammatical)
-ṇekedza oorhandig aan, offer, aangee | hand over to, offer to (pass)
ṇeleṭe (dzi-) cf **Afr naal** | needle
nemene (dzi-) klein vlieënde termiet | small

flying termite
nemuḍi (vho-) eienaar/baas van huis | owner/
 master of house/village
nendila (vho-) bemiddelaar, tussenpersoon | in-
 termediary
-nenga wegsloop (ongemerkt) | slip off (unobtru-
 sively), sneak off/away
-netshedza cf **-nekedza**
-noka smelt; flou word | melt; faint
nonzhe (dzi-) gom (van boom); harpuit, hars |
 gum (of tree); resin, glue
notshi (dzi-) (*slegs in mv | pl only*) by; heuning |
 bee; honey
notshinduna (dzi-) hommeltu, waterdraer |
 drone
nowa (dzi-) slang | snake
nowana (dzi-) wurm (ingewands-) | worm
 (round, intestinal)
-nu (*adj*) nat (groen), vogtige | wet (green),
 moist, damp eg **muthu muḍu** 'n nat persoon |
 a wet person; **vhathu vhaḍu** nat mense | wet
 people; **muri muḍu** groen (nie droë) boom |
 green (not dry) tree; **mavu maḍu** nat grond |

moist soil; **tshithu tshinu** 'n nat ding | a wet
 thing; **nguvho nḍu** nat kombers(e) | wet blan-
 ket(s); **luhuni luḍu** nat (groen) stuk hout |
 wet (green) piece of wood; **vhukopfu vhuḍu**
 nat meliemeel | moist mealmeal
-nukadza natmaak, benat, bevogtig | moisten,
 wet
-nukala nat word/wees, deurweek; absorbeer
 vog | be/become wet/soaked; absorb mois-
 ture
-nula uit water oppik | take out of water (as fish
 by bird)
-nugedza sprinkel (sout, ens) | sprinkle (salt,
 etc)
nunzhi cf **luunzhi**
-nupela sink (onderduik) | submerge (dive under
 water)
-nுவhela induik/insink in | dive down into
-nwa smelt; absorbeer (vog) | melt, smelt; ab-
 sorb (moisture)
-nwelela geabsorbeer word (soos water deur
 spons), insink, insak (water in grond) | be
 absorbed, sink in (as water in soil or sponge)

N

-na reën | rain
na (*konnektief | connective*) en, plus, ook, saam
 (met) | and, also, plus, (together) with
naa? 'n vraagwoord | an interrogative word; cf
kani?/ḥḥa?
naho (*voegw/conj*) alhoewel | (al)though, even if
nahone (*konj | conj*) boonop | furthermore
naho zwo ralo nogtans | yet, nevertheless
-naka mooi, goed | beautiful, good
-nakaho (*ww rel | vb rel*) aantreklike, bekoorlike
 | attractive
na kathihi nooit | never
-nakisa opknop, aan kant maak; versier, deko-
 reer | tidy; decorate, make beautiful
nakiso (dzi-) versiering | decoration
nakudze/namudze (vho-) dinges | what-do-you-
 call-him/-it; what's name
-nama lap (muur met pleister; klere) | patch (a
 wall or clothing)
-nambatedza vaslym, vasplak, aanheg, vasheg,
 opklap (seël) | glue, attach, stick onto
 (stamp)
-nambatela kleef, aankleef, vasklem | cling, stick
 to, be attached to
-namela opklim, klim, bestyg; ry | mount, climb,
 ascend; ride
namudze cf **nakudze**
nandi! uitroep vir aandag trek | exclamation to
 attract attention

-nanga kies, keur, uitsoek, verkies | elect,
 choose, select
nangwe (*voegw | conj*) selfs as | although, even if
-napudza/-napula pakgee | give hiding
Natala cf *Afr* Natal | Natal
nati (dzi-) cf *Eng* moer (van hout) | nut (of bolt)
-navhula pakgee | give hiding
nḍala (dzi-) honger, hongersnood | hunger, fa-
 mine; **-vha na ~, -pfa ~**: honger wees | be
 hungry
nḍevhe (dzi-) oor | ear
nḍila (dzi-) pad, voetpad, roete; manier | road,
 footpath, route, way
nḍivhadzani (dzi-) bekendstelling, voorstelling |
 introduction
nḍivhadzo (dzi-) kennisgewing, aankondiging,
 afkondiging | announcement, notice (formal
 intimation)
nḍivhaḷaiburari (*kl | cl n-*) biblioteekkunde |
 library science
nḍivheo (dzi-) herkenning | recognition
nḍivhiso (dzi-) kennisgewing, aankondiging, af-
 kondiging | notice, proclamation, announce-
 ment
nḍivho (*abstr*) kennis, intellek, intelligensie |
 knowledge; intellect, intelligence; **~nyanga-
 redzi/~zwayo**: algemene kennis | general
 knowledge
nḍou (dzi-) olifant | elephant

ngdowedzo (dzi-) oefening (van geheue en skool-werk) | exercise (mental and school work)
ngdowelo (dzi-) gewoonte | a being accustomed to, habit
ngduhu (dzi-) grondboon | peanut, monkey-nut
ndaedza (dzi-) instruksie, gebruiksaanwysing; verwysing | instruction/direction for use; reference
ndaela (dzi-) voorskrif; bevel, aanvoering; laaste wense van sterwende | prescription; command; advice (as especially last words/wishes of dying man)
ndalelo (dzi-) hinderlaag | ambush
ndalukano (dzi-) kwalifikasie | qualification
ndangambebo (dzi-) geboortebepanking | birth-control
ndangano (dzi-) komplot; afspraak | engagement, appointment; plot (scheme)
ndango (dzi-) kontrole | control
ndapfu (adj n-/dzin-) cf -lapfu
ndau (dzi-) leeu | lion
ndaulo (dzi-) bestuur, administrasie | administration
ndayo (dzi-) instruksie; tug | order; discipline
ndebvu (kl | cl dzi-) baard | beard; cf **lulebvu**
ndede cf ludele
ndededzi (dzi-) leesboek vir beginners | reader for beginners
ndege cf lulege
ndeme (dzi-) waarde | value
ndenya (adj n-/dzin-) cf -denya
ndifhedzo (dzi-) vergelding, (weer)wraak | revenge, retaliation
ndifhiso (dzi-) boete, betaling | fine, payment of fine
ndifho (dzi-) betaling, vergoeding, kompensasie | payment, compensation
ndilo (dzi-) houtbord | wooden platter
ndima (dzi-) ploegland (stuk); hoofstuk | ploughed land (piece of); chapter
ndimana (dzi-) vers | verse
ndimi cf lulimi
ndimo (dzi-) akkerbou, grondbewerking | tillage
ndinganyiso (dzi-) vergoeding, kompensasie | compensation
ndingedzo (dzi-) poging | attempt
ndishi (dzi-) cf Eng skottel | dish
ndivhanele (dzi-) verhouding (van getalle) | ratio (of numbers)
ndovhedzo (dzi-) doop | baptism
ndivho (dzi-) doel, mikpunt, oogmerk | objective, aim
ndivhuho (kl | cl dzi-, abstr) erkentlikheid, dank, dankbaarheid | gratefulness, gratitude, /~ thanks
ndovhololo (dzi-) herhalingsoefening; herhaling, hersiening | drill; repetition, revision

ndozwo (dzi-) verlies | loss
ndugiselo (dzi-) voorbereiding | preparation
ndulamiso (dzi-) verbetering | correction
ndulu (dzi-) gal | gall, bile
ndumeliso (slegs kl dzi- | cl dzi- only) groete | regards, greetings
nduna (dzi-) indoea | induna; cf **mukoma**
ndunduma (dzi-) koppie, rantjie | hill, hillock
nduvho (dzi-) teken van eerbetoen, hulde; geskenk/present aan hoofman | (token of) homage; present/gift to chief
ndwevha (dzi-) fluit | whistle
ndwobo cf lwobo
nekilesi (dzi-) cf Eng halsnoer | necklace
-nembeledza (tr) ahang; ophang | hang down; suspend
-nembelela (intr) ahang | hang down
-nenga/-ninga voorwerp tref | hit object
-nengisa walg, vies maak; aanstootlik/beledigend wees, naar maak | be loathsome, disgust, be offensive; cause nausea
-nengwa walg aan, vies wees | be disgusted
nese (dzi-/ma-) cf Eng verpleegster | nurse (of sick)
-neta moeg word | become tired
netibola (dzi-) cf Eng netbal | netball
-netisa uitput, moeg maak | exhaust, tire
-netulusa verfris | refresh
-nga lyk soos | look like **eg tshithu tshi no nga sa itshi** iets wat soos hierdie een lyk | something that looks like this
-nga- (potensieel | potential) kan | can **eg a nga zwi ita** hy kan dit doen | he can do it
nga (assosiatief | associative) omtrent | about
nga (instrum) deur middel van, met | by (means of)
ngade (dzi-) cf Eng tuin | garden
-ngafha (adj) (antwoord op | answer to -ngafhani?) só groot, soveel (nie telbaar) | so big/so much **eg n'wana mungafhani? (n'wana) mungafha** hoe groot is die kind? so groot | how big is the child? so big; **mutavha mungafhani? (mutavha) mungafha** hoeveel sand? soveel | how much sand? so much; **mafi mangafha** soveel water | so much water; **mbudzi nngafha** só 'n groot bok | a goat so big
ngafhadzo (dzi-) sein, teken | signal
-ngafha (adj) só groot/soveel soos doerdie | as big/much as yonder **eg n'wana mungafha** 'n kind só groot soos doerdie | a child as big as yonder; **mutavha mungafha** soveel sand soos doerdie | as much sand as yonder **cf -ngafha**
-ngafhani? (adj) hoe groot? hoeveel? (nie telbaar) | how big?, how much? **eg n'wana mungafhani?** hoe groot/oud is die kind? (lett

'n kind wat hoe groot?) | how old/big is the child? (lit a child who (is) how big?); **vhana vhangafhani?** hoe groot/oud is die kinders? | how big/old are the children?; **mutavha mungafhani?** hoeveel sand? | how much sand? **miri mingafhani?** hoe groot is die bome? | how big are the trees?; **liivha lingafhani?** hoe groot is die duif? | how big is the dove?; **mafi mangafhani?** hoeveel water? (lett water wat hoeveel?); | how much water?; **tshifhinga tshingafhani?** hoe 'n lang tyd/hoeveel tyd? | how much/long time?; **mbudzi nngafhani?** hoe groot bok(ke) | how big goat(s)?; **vhutungo vhangafhani?** hoeveel pyn? | how much pain?

-ngafhano (*adj*) so groot/soveel soos hierdie hier naby | so big/much as this here nearby **eg nwana mungafhano** 'n kind so groot soos hierdie een hier naby | a child as big as this one here nearby; **mutavha mungafhano** sóveel sand soos hierdie (hier naby) | as much sand as this (here nearby) *cf* **-ngafha**

-ngafho (*adj*) so groot/soveel soos daardie | so big/much as that **eg nwana mungafho** 'n kind só groot soos daardie | a child as big as that; **mutavha mungafho** sóveel sand | so much sand; **mafi mangafho** sóveel water | so much water; **mbudzi nngafho** 'n bok só groot soos daardie | a goat as big as that

ngafhi? (*vraagw* | *interr*) waar?, waarheen? | where?, whereto?

ngagadeli (*dzi*-) domkrag | jack

-ngalangala verdwyn | vanish

ngalelo (*dzi*-) besetting (van vyandelike gebied) | occupation (of enemy territory)

nga maanda (*byw* | *adv*) veral, grootliks, erg | especially, greatly, much

ngambo *cf* **luambo**

ngamula (*dzi*-) heer | gentleman

-ngana? (*adj*) hoeveel? | how many? **eg vthuthu vhangana?** hoeveel mense? | how many people?; **miri mingana?** hoeveel bome? | how many trees?; **mano mangana?** hoeveel tande? | how many teeth?; **zwikolo zwingana?** hoeveel skole? | how many schools?; **mbudzi nngana?** hoeveel bokke? | how many goats?; **vhurifhi vhungana?** hoeveel briewe? | how many letters?

nga ndani ha ... behalwe | except **eg vho da vhothe nga ndani ha malume** hulle het almal gekom behalwe oom | they all came except for uncle

nganea (*dzi*-) storie | story

nganeapfufhi (*dzi*-) kortverhaal | short story

nganetshelo (*dzi*-) vertelling, verhaal | narration, narrative

nganganyo (*dzi*-) verbeelding | imagination

ngani? hoekom?, waarom?; waarmee? | why?; by what? (met kopul | with copul **ndi**)

ngani-ha? *cf* **ngani?**

ngangoho (*byw* | *adv*) werklik, regtig | really, truly

ngano (*dzi*-) volksverhaal | folk-tale; *cf* **lungano ngau** *cf* **ngauri**

ngaurali (*byw* | *adv*) so, soos hierdie | like this, thus

ngauralo (*byw* | *adv*) so, soos daardie, daarom, gevolglik | thus, like that, therefore, consequently

ngauri (*voegw* | *conj*) want | because, since

nga u javhanya (*byw* | *adv*) vinnig | quickly, fast

ngavhe (*voegw* | *conj*) as, indien | if, if only

ngavhuya (*voegw* | *conj*) later, agterna | later on, afterwards

nge *cf* **ngauri/ngavhe**

ngeḁane (*dzi*-) *cf* **Afr** ketting | chain

ngelelo (*dzi*-) oorweging | consideration

ngeletshedzo (*dzi*-) advies; waarskuwing, aanmaning | advice; warning, reminder

ngeno (*byw* | *adv*) hierheen, hiernatoe | here, hither

ngeo daar | there, thither

ngilasi (*dzi*-) *cf* **Eng** glas (die stof); drinkglas; bril | glass (the substance); drinking glass; spectacles, glasses

ngoho (*dzi*-) waarheid; feit | truth; fact

ngoho (*byw* | *adv*) inderdaad, waarlik, werklik | truly, indeed

ngoma (*dzi*-) trom; inisiasieskool; gesonke fontanel (soos by siek babas) | drum; initiation school; sunken fontanelle (as with sick babies)

ngomu (*byw* | *adv*) binne, binnekant/verkeerde kant van klere | inside, inside/wrong side of clothes

ngosha (*dzi*-) lied | song

ngoḁa (*dzi*-) dubbelbuik-kalbas, oa as waterbottel deur reisigers gebruik | double-bellied calabash used also as traveller's water-bottle

ngowa (*dzi*-) sampioen | mushroom; ~**mpengo**: giftige sampioen | poisonous mushroom

ngubo *cf* **lugubo**

ngudo (*dzi*-) les | lesson

ngululu (*dzi*-) klipspringer | klipspringer

nguluvhe (*dzi*-) vark | pig

nguvho (*dzi*-) kombers; klere | blanket; clothes

nguwane (*dzi*-) hoed | hat

ngwana (*dzi*-) lam | lamb

ngwaniwapo (*vho*-) inboorling | aborigine

ngweḁa (*dzi*-) krokodil; kampioen | crocodile; champion

-ninga *cf* **-nenga**

ningo (*dzi*-) neus | nose

nipulu (*dzi*-) *cf* **Eng** nippel | nipple

-nita

-nita *cf Eng* brei | knit
nkho (dzi-) pot, kleipot | clay pot
nqa (*adj n-/dzin-*) *cf -ṅa*
nqa? *cf naa?*
nṅe (*selfst vnw | abs pron*) ek | I
nṅu (*adj n-/dzin-*) *cf -ṅu*
nnḡa (*byw | adv*) buite(kant) | outside
nnḡu (dzi-) hut, huis | hut, house
nnda (dzi-) luis | louse
nndwa (dzi-) geveg, oorlog, rusie | fight, war
nnḡaḡha (*adj n-/dzin-*) *cf -nnḡaḡha*
nnḡaḡhaḡa (*adj n-/dzin-*) *cf -nnḡaḡhaḡa*
nnḡaḡhani? (*adj n-/dzin-*) *cf -nnḡaḡhani?*
nnḡaḡhano (*adj n-/dzin-*) *cf -nnḡaḡhano*
nnḡaḡho (*adj n-/dzin-*) *cf -nnḡaḡho*
nnḡana? (*adj dzin-*) *cf -nnḡana?*
nnḡu skaap | sheep; ~ *ya tsadzi* ooi | ewe
nnḡwa *cf luwa*
nnḡwe (dzi-) luiperd, tier | leopard, tiger
nnḡi? (vho-) wie? | who?; ~ *na* ~: enigiemand | anybody
nnzani? (*adj n-/dzin-*) *cf -nzani?*
nnzhi (*adj dzin-*) *cf -nzhi*
nnzi *cf ludzi*
nnzwa *cf luzwa*
-no reeds | already
-nomala (*poss stam | stem*) *cf Eng* normaal | normal
-nona vel wees; vrugbaar wees (grond) | be fat; be fertile (soil)
noṅhe (*kwantit | quant*) julle almal; julle alleen | you all; you alone
-notha *cf Eng* 'notice' aftree | retire
-nothisa *cf Eng* kennisgee | give notice
noti (dzi-) *cf Eng* noot (in musiek) | note (in music)
notibugu (dzi-) *cf Eng* aantekeningboek | notebook
notsi (dzi-) *cf Eng* geskrewe aantekening | written note
-nou selfs | even if
nṅha (*byw | adv*) op, bo-op, bokant | (on) top (of), above, up; *cf luṅa*
nṅhu (dzi-) waterbessie | waterberry
nṅhwa (dzi-) groot vlieënde termiet | large flying termite
nṅhihi (*adj n-*) *cf -ṅhihi*
nṅho (dzi-) vars wond | fresh wound
ntsa (dzi-) duiker | duiker
ntswa (*adj n-/dzin-*) *cf -swa*
ntswu (*adj n-/dzin-*) *cf -tswu*
nukha sleg ruik, stink | smell badly
-nukhedza ruik aan, snuif | smell at, snuff, sniff
-nukhela sleg ruik vir | smell badly for
-nukhelela lekker ruik | smell nice
nundo (dzi-) hamer | hammer
nungo (*kl | cl dzi- abstr*) ywer, fluksheid, krag;

-nzani?

weerstand | diligence; strength, force, resistance
nungu (dzi-) (*lh*) ystervark | porcupine
nungu (*vhlungu*) (*lh*) kraletjie, pèrel | bead, pearl
-nwa drink | drink
-nwela khothe verdrink | drown
-nweledza opsom | summarise
-nyala ontlaas | relieve oneself, stool
-nyadza ondermyn; verag, verwerp, minag, bededig | undermine; underestimate; despise; insult, defy
-nyadzea geringskat | be counted little
nyakhamadzo (dzi-) verbasing, verwondering | astonishment
nyala (dzi-) njala; ui | nyala; onion
-nyala ontlaas | ignore
nyalo (dzi-) oppervlakte | area
-nyamalala verdwyn | vanish
nyambo *cf luambo*
nyamulemalema (vho-) vlermuis | bat; *cf mule-malema*
nyamunaithi (dzi-) *cf Eng* 'lemonade' koeldrank | cold (soft) drink
nyanakha *cf lwanakha*
nyandiselo (dzi-) produk van vermeningvulding | product of multiplication
-nyanyula (*tr*) prikkel, aanspoor | excite
-nyanyuwa (*intr*) prikkel, aanspoor | excite
nyavhanyavha (dzi-) gewoel, drukte, bedrywigheid | bustle
nyaviavi *cf luaviavi*
nyawelo (dzi-) rus | rest
nyefha *cf lweḡha*
nyelelwo (dzi-) geheue, nagedagtenis | memory
nyeletshedzo *cf ngeletshedzo*
nyemulo (dzi-) begeerte | desire, will
Nyendavhusiku Desember | December
nyendedzi (dzi-) gids (boek) | guide (hook)
nyendo *cf lwendo*
nyimbo *cf luimbo*
nyito (dzi-) handel, daad | act, deed
nyofho (dzi-) vrees, skrik | fear, fright
nyolo (dzi-) tekening, diagram | figure, diagram
nyonesano (dzi-) vaarwel | farewell
nyongwe (dzi-) gal | gall, bile
nyonyoloso (dzi-) (fisiese) oefening | (physical) exercise
-nyora bemes | fertilize
nyumo (dzi-) wildevy (vrug) | wild fig (fruit)
nyungeledzo (dzi-) betowering | charm
nyunzhi *cf luunzhi*
-nzani? (*adj*) watter kleur? | what colour? *eg moḡoro munzani?* watter kleur motor? | what colour (is the) car?; *mimoḡoro minzani?* watter kleur motors? | what colour (are the) cars? *ḡiluvha ḡinzani?* watter kleur blom? |

what colour flower?: **mbudzi nnzani?** watter kleur bok(ke)? | what colour goat(s)?: **vhu-rotho vhunzani?** watter kleur brood? | what colour bread?

nzhambo cf luzhambo

-nzhenzhema cf -penya vonkel, flonker, flikker | sparkle, glitter

-nzhi (adj) baie | many/much *eg* **vhathu vhanzhi** baie mense | many people; **miri minzhi** baie bome | many trees; **maḡi manzhi** baie water | much water; **zwithu zwinzhi** baie goed | many things; **tshede nnzhi** baie geld | much money; **vhuswa vhunzhi** baie pap | much porridge; **kholomo nnzhi** baie beeste | many

cattle

nzhinga (dzi-) heer | gentleman
-nzhwanzhwamedza styf vasmaak | tie tightly
nzie (dzi-) eetbare sprinkaan | edible locust
nnzinzivhalo (abstr) bewusteloosheid | unconsciousness
nnzivhuluwo (dzi-) herstel | recovery
nnzudzano (dzi-) uitgawe | edition
nnzudzanyo (dzi-) plan | plan
nnzulele (dzi-) geaardheid/natuur (van persoon of ding) | nature (of person or thing)
nnzwii/nnzwii-nnzwii ideof van baie donker wees | ideoph of being quite dark

N

ḡname (dzi-) vrek, gierigaard | miser

-ḡnaḡa cf -roḡa

ḡnaga (dzi-) toordokter, dokter | witch-doctor, doctor

-ḡnaḡa argumenteer | argue

nee ideof van geluid van eg bosapie | ideoph of noise of eg bush baby

-ḡnēza knibbel | nibble

ḡno/ḡnoo ideof van stilte/vreedsaamheid | ideoph of quietness/peacefulness

-ḡnoḡa brom (by/vlieg) | hum (bee/fly)

-ḡnuḡuna brom | mutter/grumble

ḡnwaha (miḡnwaha) jaar | year

ḡnwahoḡa/mahoḡa (byw | adv) laasjaar | last year

ḡnwakani/mwakani (byw | adv) volgende jaar | next year

-ḡnwala skryf; aanstip | write; note

-ḡnwalisa registreer (as student) | register (as student)

-ḡnwalulula transkribeer, oorskryf | transcribe, copy

ḡnwana (vhana) kind | child

-ḡnwakisa aanneem (kind) | adopt (a child)

ḡnwanyana (vhananyana) meisie | girl

ḡnwando (mi-) dou | dew

ḡnwatela (miḡnwatela) sweer, geswel | ulcer

ḡnwavha (miḡnwavha) bergpas | mountain pass

-ḡnwe (adj) sekere, ander, sommige | certain, other, some, another *eg* **muḡnwe muthu** 'n sekere/ander persoon | a certain/another person; **vhathu vhaḡnwe** sekere/ander mense | certain/other people; **miḡnwe miri** sekere/ander bome | certain/other trees; **liḡnwe ḡuvha** sekere/ander dag | certain/other day; **tshiḡnwe tshikolo** 'n sekere skool | a certain school; **iḡnwe khuhu** 'n ander hoender | another fowl; **dziḡnwe khuhu** ander hoenders | other fowls

ḡnwedzi cf mwedzi

ḡnwenda (miḡnwenda) kleed (tradisioneel vir vrouepersone) | (traditional for females) garment

-ḡnweḡwela cf -mwemwela

-ḡnwethuwa cf -mwethuwa

ḡnwongo (miḡnwongo) murg | marrow

ḡnwovha (miḡnwovha) suikerriet | sugar-cane

O

oda (dzi-) cf Eng 'order' bestelling (van goedere) | order (for supplying goods)

-ofha bang, bevrees | afraid, fear

-ofhisa bangmaak | frighten

-ofisi (dzi-) cf Eng kantoor; amp | office

oili (dzi-) cf Eng olie | oil

-ola (af) teken, beskrywe | depict, draw

-oma droog word, uitdroog; hard wees (grond) | dry away, become dry; be hard (soil)

-omba slaan (trom); aangryp, vasgryp | beat (drum); hold firmly

-ombana worstel | struggle

-omba-omba klop | knock

-ombedza slaan vinnig op/teen (eg trom); beklemtoon | beat fast on (eg drum); emphasize

-ombedzela beklemtoon | emphasize

-ombela inslaan (spyker) | knock in (nail)

-ombesa inspan (forseer) | strain

-omelela weerstaan, sterk teenstaan; met alle mag vashou/terughou; volhard, aandring | oppose strongly, resist; persevere; hold on with all one's might

-omisa (tr) uitdroog | dry away

-onda

- onda maer word | become lean
- one (*selfst vnw | abs pron*) hulle | they
- onesa groet (by vertrek). afskeid neem. vaarwel sê | say goodbye/farewell
- onesana mekaar groet | say farewell to each other
- onga verpleeg | nurse (sick person)
- ongolowa stadig doen | do slowly
- onyolosa oefen (fisies) | exercise (physically)

- pafula dwaal, swerf | wander (about)
- paka *cf Eng* parkeer; pak | park; pack
- pakata mieliekop dra aan melieplant | bear fruit/cobs (of maize)
- pala skrop | scratch
- pamba leen van | borrow
- pambuwa afwyk, afdwaal | deviate
- pamudza klap | smack
- pana *cf Afr* inspan, optuig | harness, yoke
- pandamedza agtervolg | pursue, chase
- pandela wegjaag, uitsit, ontslaan (uit werk) | chase away, discharge, drive off, sack (from work)
- pani (dzi-) *cf Afr* pan | pan
- panulula *cf Afr* 'span' uitspan | unyoke, unharness
- papamala dryf (op vloeistof) | float
- paŋekanya saammaak; verbind | club together; connect
- pata vasknyp (tussen bene) | seize/press (as with tweezers), grip between legs
- pea wan | winnow
- peleja *cf Eng* 'spelt' spel | spell
- pendela aflei. gevolgtrekking maak; (om)soom | conclude; hem
- penga mal word/wees | be/become crazy, be mad
- peni (dzi-) *cf Afr/Eng* pen; pennie (geldstuk) | pen; penny (coin)
- penisela (dzi-) *cf Eng* potlood | pencil
- pennda *cf Eng* verf, skilder | paint
- pennde (dzi-) *cf Eng* verf | paint
- penya blink, glinster, skitter, flikker, skyn, vonkel | shine, glitter, flash, sparkle
- penyisa blink maak; verheerlik, van gedaante verander | polish; transfigure
- petirol *cf* petirol
- peta vou | fold
- pfa hoor, aanhoor, voel, proe; waarneem met sintuie (oë uitgeslote); verstaan; spug | hear, feel, taste; perceive with sense organs (eyes excluded); understand; spit
- pfala (dzi-) vokaal, klinker | vowel

-pfufhi

- ora bak, warmmaak in son/by vuur | bask, warm up in sun/at fire
- orosa terug dryf huis toe in aand (vee) | drive home cattle in evening
- orowa terugkeer in aand (vee) | return in evening (cattle)
- othe (*kwantit | quantit*) alles, almal, alleen | all, alone
- otsha *cf* -gotsha
- oveni (dzi-) *cf Eng* oond | oven

P

- pfala verstaanbaar, hoorbaar | be audible, be understandable
- pfalaho (*ww rel | vb rel*) duidelike | clear
- pfalandothe (dzi-) vokaal, klinker | vowel
- pfalanyana (dzi-) semivokaal | semi-vowel
- pfalwo so sê | say like that
- pfana klaarkom met mekaar | agree with one another
- pfanelo (dzi-) verpligting; plig; reg | obligation; what is meet and proper; right; duty
- pfano (dzi-) verbond, bondgenootskap; goedkeuring | alliance; agreement
- pfanopheledzo (dzi-) rym | rhyme
- pfanyisedzo (dzi-) gelykenis | parable
- pfarelo (dzi-) verskoning, ekskuus, apologie | apology, pardon, excuse; (*ww | vb*) -humbela ~: verskoning/ekskuus vra, apologie aantekening | apologize
- pfariso (dzi-) hulp | help
- pfayo *cf* lufayo
- pfela vhuŋungu bejammer, jammer kry | have sympathy with
- pfelela bevredig, tevrede wees; versadig wees | be satisfied; be satiated
- pfene (ma-) bobbejaan | baboon
- pferula vuurhoutjie trek | strike a match
- pfesesa begryp, goed verstaan, waardeer | understand well, appreciate
- pfi word gesê, heet | is said, is called; *cf* -ri
- pfiriri (dzi-) oproer | uproar
- pfisa vhuŋungu teleurstel | disappoint
- pfufhi (*adj*) kort | short *eg* muthu mupfufhi kort persoon | short person; vhathu vhapfufhi kort mense | short people; miri mipfufhi kort bome | short trees; danda lipfufhi 'n kort paal | a short pole; matanda mapfufhi kort pale | short poles; tshifhinga tshipfufhi 'n kort tyd | a short time; ngudo pfufhi kort les(se) | short lesson(s); ludzi lufufhi kort tou | short twine (string); vhurukhu vhuupfufhi 'n kort broek | short pair of trousers; kuduna kupfufhi baie kort mannetjie | very short little man/manikin

-pfufhifhadza verkort; afkort | abridge, abbreviate; shorten
pfufhifhadzo (dzi-) afkorting | abbreviation
pfufho (dzi-) prys, beloning | prize
-pfuka spring oor; oortree, skend; oorsteek (pad); oorslaan | jump over; trespass, contravene; cross (a road); skip; violate
-pfula skiet (met pyl); spiesgooi | shoot (with arrow); cast a spear
pfulo (mafulo) weiding | grazing, pasturage
-pfulusa laat verhuis | cause to move/migrate
-pfuluwa trek, migreer, verhuis | migrate, move
-pfuma ryk word | become wealthy
-pfumedzan(ya) versoen twee partye | reconcile two parties
-pfumela intree namens 'n skuldige | intercede on behalf of guilty one
-pfumelela voorspraak maak (namens iemand wat gefouteer het) | intercede (on behalf of someone who has done wrong)
-pfumisa verryk | enrich
pfumo (ma-/mafumo) assegaai, spies | spear, assegai
-pfuṇa knoop | knot
pfundo (ma-) knoop | knot
pfunzo (dzi-) opvoeding, onderwys, onderrig, les, preek; leer, leerstelling, dogma | education, instruction, lesson, sermon; doctrine, dogma
-pfuredza vuur aanblaas | blow a fire
pfururedzi (dzi-) blaaslamp | blowlamp
pfushazwifwo (dzi-) veevoer | fodder
-pfutsekisa cf Afr 'voertsek' wegjaag | chase away dog
-pfuvha faal | fail to put something right
pha ideof van baie vol wees | ideoph of being quite full
-phaḡaladza (tr) uitmekaargaan | disperse
-phaḡalala (intr) uitmekaargaan | disperse
phaḡi (dzi-) jeuksiekte | scabies
phaha (dzi-) wildekat | wild cat
phaiphi (dzi-) cf Eng pyp (water, ens) | pipe (water, etc)
-phakha mildadig gee/uitdeel | distribute/give generously
-phakhela uitdeel (kaarte) | deal (cards)
phala (dzi-) rooibok | rooibok (impala)
phalamenne (dzi-) cf Afr parlement | parliament
phalaphala (dzi-) swartwitpens | sable antelope; cf lufhalafhala
phamba (dzi-) medisyne (met magiese krag) | drugs (with magical power)
phambala (dzi-) bok-ooi | she-goat
phambano (dzi-) dispuut, argument, verskil van opinie | dispute, disagreement, difference of opinion

phambanyiso (dzi-) skeiding, verdeling | separation
phambo (dzi-) hen | hen
phame (dzi-) skerpioen | scorpion
phana (dzi-) graafstok | digging stick
phanḡa (dzi-) (nw | n) voorkop; bles, kaalkop | forehead; bald crown (of head); (byw | adv) voor | in front, before; -ya/-isa ~: voortgaan, aanhou | continue
phande (dzi-) mik (van boom) | fork (in branch)
Phando Januarie | January
phanga (dzi-) woestyn | desert; cf lufhanga
phangami (dzi-) leier | leader
phangwa (dzi-) vlakvark; vraat, gulsigaard | warthog; glutton
-phanisha cf Eng straf | punish
phanishimennde (dzi-) cf Eng straf | punishment
phanza cf lufhanza
phanzi (dzi-) gevaar, ongeluk | danger, misfortune
phapha cf lufhafha
phaphana (dzi-) klein drinkkalbassie | small calabash used as drinking vessel
phara (dzi-) cf Eng mik (in boom); paraḡaaf | fork (in tree); paragraph
pharafeni (dzi-) cf Afr paraffien, lampolie | paraffin
-phasa cf Eng slaag; water uit mond spuit by voorvader-aanbidding | succeed/pass (in examination); squirt water from mouth during ancestral spirit worship
phasedzhi (dzi-) cf Eng gang | passage, corridor
phasela (dzi-) cf Eng pakket | parcel
phashane (dzi-) sandaal | sandal
phaṡhekanyo (dzi-) samevatting, opsomming | summary
phaṡhutshedzo (dzi-) seën | blessing
phathi (dzi-) cf Eng party (fees) | party
phavilion (dzi-) cf Eng pawiljoen | stand, pavilion
phedzo (dzi-) uitwissing, uitroeiing | extermination
phele (dzi-) hiëna (gespikkelde), wolf | hyena (spotted), wolf
pheletshedzi (dzi-) begeleier | attendant
pheliso (dzi-) cf phedzo
phembeledzo (dzi-) paaier | appeasement, consolation
phendo (dzi-) sinsontleding | analysis (of sentence)
phendelo cf lupendelo
phenyiso (dzi-) verheerliking (van Christus) | transfiguration (of Christ)
phenyo cf flupenyo
phepha (ma-) cf Eng papier; vraestel | paper; examination paper; ~ la mulingo (ma-) eksamenvraestel | examination paper

phepho

phepho (dzi-) koue | cold, chilliness
phese (dzi-) *cf Eng* beursie | purse
phesheni (dzi-) *cf Eng* pensioen | pension
phetho *cf* **luñeño**
-phetha *cf* **-kunyedza** beëindiging | finish, terminate
phetho(dzi-) *cf* **khunyeledzo (dzi-)**; **lupeto** besluit | decision
-phetsha *cf Eng* lap (binneband) | patch
phetho (dzi-) lap (op binneband) | patch (on tube)
phidza (dzi-) afwesigheid | absence
-phigulusa (tr) *cf* **-phiguluwa (intr)**
-phiguluwa (intr) rol, omrol (soos donkie/stomp hout/drom) | roll over (as stone/log/donkey)
philiphili (dzi-) rivieroewer | riverbank
philisi (dzi-) *cf Eng* pil | pill
phimo (dzi-) maat | measure: ~ **ya ndivho/vhuta-li/thalukanyo (dzi-)** intelligensieskoënt | intelligence quotient
-phina *cf* **-fina**
phindulelo (dzi-) vertaling | translation
phindulo (dzi-) antwoord | answer, reply
-phinyela verdwyn | disappear: ~ **nga zwiñuku:** verbleik | fade
-phirimela insak (soos bees in modder) | sink away into (as in mud)
phiriodi (dzi-) *cf Eng* periode | period (on timetable)
phiriphiri (dzi-) peper | pepper
phisalema (dzi-) *cf Eng* psalm | psalm
phofu (dzi-) eland | eland
pholisa (ma-) *cf Afr/Eng* polisie | police
-pholisha *cf Eng* poleer, opvryf, poets | polish
pholishi (dzi-) *cf Eng* politoer, waks | polish
phombwe (dzi-) egbreker | adulterer
phondi (dzi-) moordenaar | murderer
-phopha *cf* **-rotha**
phopho (dzi-) vrattjie | wart
phosho (dzi-) lawaai, geraas, rumoer | noise
phukha (dzi-) dier, wildedier, wild | animal, wild animal, game
phula (dzi-) was | wax
-phula deurboor, deursteek | pierce
phuleiri (dzi-) *cf Eng* tang | pliers
phulethi/pulethi (dzi-) bord | plate
phuli (dzi-) slaaf | slave
phulu (dzi-) os | ox
phuluphithi (dzi-) *cf Eng* preekstoel | pulpit
-phulusa verfris; red, verlos, bevry | refresh; save, redeem, deliver
phuluso (dzi-) redding, bevryding, verlossing | redemption, deliverance
phuluvhulu (dzi-) steenbok | steenbok
phumudzo (dzi-) vertroosting, troos; paaiery | appeasement, consolation, comfort
-phumula uitvee, afvee, uitwis, afdroog; deur-

posofisi

haal, kanselleer | dry (dishes), wipe off, swab; cancel, erase
phungo (dzi-) reputasie | reputation
phungo mbuya (dzi-) roem, faam | fame
phungubwe/phunguhwe (dzi-) jakkals | jackal
-phunya uitvee; afbreek (huis) | erase; break down (house), demolish
phuphu (dzi-) pilaar | pillar
phuphula (dzi-) idioot, domkop | idiot
-phuphuledza bevoel, betas | feel all over
-phuresa *cf Eng* pers (klere) | press (clothes)
phuri *cf* **luñhuri**
-phusukanya uitroeï, vernietig | destroy, annihilate
phuthumennde (dzi-) *cf Afr* 'portmanteau' reistas, handkoffer | suitcase
phuvhe (dzi-) perdevlieg | horsefly
-pia pootjie | trip
-piđa buig (bv yster) | make crooked, bend
-pika (hh) *cf Afr* 'pik' kap (met pik) | dig (with pick)
-pika (ll) vertrou op | rely on
piki (dzi-) *cf Eng* pik | pick
-pikisa uitlok tot ongeldige argument | provoke to an invalid argument
-pikisana wedwyer, meeding | compete
-pikiřa *cf Afr* inspekteer | inspect
-pila afweer | ward off
-pilela beskut | shield, shelter
-pima meet | measure
-pindulela vertaal | translate
piřirolo/peřiroli (geen mv | no pl) *cf Afr/Eng* petrol | petrol
-pofula blind word | blind (to become blind)
poi ideof van wink met oog | ideoph of winking with eye
-poidza knipooğ | blink
politiki (slegs kl n- ekv | cl n- sing only) *cf Afr* politiek | politics
-pomba omdraai (verband), verbind (wond) | wind around (bandage), bandage
-pombedza styf ombind | wind tightly around
-pombolola (tr) afrol (van rol) | unwind, unroll
-pombolowa (intr) afrol (van rol, ens) | unwind, unroll
-ponda moor | murder
pone (ma-) celt, blaar | callosity, blister
-ponya oorleef | survive
-ponyoka lewendig ontsnap aan gevaar, oorleef | escape alive from danger, survive
-porofita *cf Afr* profeteer | prophesy
profito (dzi-) *cf Eng* profyt, wins | profit
porompiřa (dzi-) *cf Afr* trompet | trumpet
-posa (hh) *cf Afr* in pos doen | post
-posa (ll) gooi | throw
posmasta (dzi-) *cf Eng* posmeester | postmaster
posofisi (dzi-) *cf Eng* poskantoor | post office

poswo (dzi-) *cf Afr* betrekking | post (occupation)
poswo/boswo (slegs kl n- | cl n- only) *cf Afr* pos (briewe), briewe; poskantoor | mail (letters), letters; post office; ~ **ya muyani**: lugpos | airmail
prinsipala (ma-) *cf Eng* prinsipaal, skoolhoof | principal, headmaster
pulaka (dzi-) *cf Eng* vonkprop | spark plug
pulane (dzi-) *cf Eng* bouplan | building plan
pulasitela/-bulasitela *cf Eng* pleister | plaster
pulasitele/bulasitele (dzi-) *cf Eng* pleister | plaster
phulethi (dzi-) *cf Eng* bord | plate
puloto (dzi-) *cf Eng* erf, bouterseel, hoewe, stuk(kie) grond; intrige, knoop (in letterkunde) | plot (of land; in literature)
pureke (dzi-) *cf Afr* preek | sermon

purekesitulu (dzi-) *cf Afr* preekstoel | pulpit
-puta verwelk; vuismaak | wither; make fist
-putela oortrek, toedraai | cover, wrap
-pwanyeledza (vas) druk, indruk (in kamer) | squeeze (as into room), press
pwanyepwanye (dzi-) gewoel, drukte, bedrywigheid | bustle
-pwasha stukkend breek (pot/glas), inbreek in huis | break (pot/glass/house); smash, shatter
-pwashea gebreek/breekbaar wees (pot/glas) | be broken/breakable (pot/glass)
-pwasheho (ww rel | vb rel) breekbare (pot/glas) | breakable, fragile (pot/glass)
-pwashekana (intr) in stukkies breek | shatter into pieces
-pwashekanya (tr) breek in stukke (pot/glas) | break in pieces (pot/glass)

R

raba (dzi-) *cf Eng* uitveër | rubber
-rabela smeek, bid, aanbid | implore, pray, worship
-rabeledza vlei, pampeleng; smeek, pleit | coax; beseech, plead, implore
rabulasi (vho-) boer | farmer
radio (dzi-) *cf Afr* radio, draadloos | radio
-rafha uithaal (eg heuning) | take out (eg honey)
-rafhuwa stadig droog word (grond na reën) | dry slowly (soil after rain)
raga/raka (dzi-) *cf Afr* rak | shelf
ragabii (dzi-) *cf Afr* rugby, voetbal | rugby
-raha skop | kick
raisi (slegs kl n- | cl n- only) *cf Eng* rys | rice
raliwei (vho-) spoorweg (dws personifikasie) | railway (ie personification)
-ralo so, so maak | so, like that, do like that; *eg ni ralo/ni ite nga u ralo* maak so | do like that
Ramaandaothe/Ramandaothe Almagtige Almighty
ramavhengele (vho-) *cf Afr* 'winkel' winkelier | store-keeper, shop-keeper
ramavili (vho-) bokser | boxer
-ramba uitnooi, saamroep | call together, summon, invite
ramilayo (vho-) prokureur, advokaat | lawyer, attorney, solicitor
-randela voorskryf (boeke, ens) | prescribe (books, etc)
-ranga begin, eerste doen | do first, begin, lead
-ranga phanda voorgaan, lei | lead
-rangela eerste wees | be first
randda (dzi-) *cf Afr* Rand | Rand
Randani (lokat | lokat) Rand | Rand

raposwo (vho-) posmeester | postmaster
-raru (adj) drie | three *eg Mudzimumuraru* die Drie-eenheid | the Trinity; **vhatu vhararu** drie mense | three people; **midgi miraru** drie statte | three villages; **maiya mararu** drie duive | three doves; **zwikolo zwiraru** drie skole | three schools; **mbudzi tharu** drie bok(ke) | three goat(s); **vhurifhi vharuru** drie briewe | three letters
-rasa (-ita phosho) *cf Afr* raas | make noise
Rashia Rusland | Russia
rasiti (dzi-) *cf Eng* kwitansie, bewys | receipt
rathi *cf* thanu-na-nthihi ses | six
-rathisa uitsend, oorsien | transmit
raundu (dzi-) *cf Eng* ronde (soos in boks) | round (as in boxing)
-rea visvang; wip stel | fish; set a trap
-rega vuurmaakhout versamel/hymekaarmaak | collect/gather firewood
-redza laat gly; aanhaal; naamgee, noem | cause to slip; quote; name
-redzemuwa gly | slip
-redzista(ra) (dzi-) *cf Eng* register | register
rekhitsha (dzi-) *cf Eng* rektor | rector
-rekhoda *cf Eng* opneem | record
-rekhodo (dzi-) *cf Eng* rekord | record
-rema (ww | vb) kap, atkap; pyn | chop (down); ache
-rema (adj) swart (donker) | black (*cf* dark complexion) *eg muthu murema* swart persoon | black person; **vhatu vharema** swart mense | black people; **vala jirema** swart kompleksie | black complexion; **mavala marema** swart kompleksies | black complexions; **tshiduna**

tshirema 'n donker mannetjie | a dark little man; **kholomo thema** swart bees(te) | black (head of) cattle; **thoho thema i laya thoho tshena** lett die swartkop adviseer die witkop, dws ook die jongere kan die ouere van raad bedien | lit the black head advises the white head; ie also a young person can advise an elderly one
-remba skinder, klets | backbite, slander, gossip
-rembeḡa los wees (nie styf) | be loose
-rembulusa omdraai (iets anders); bekeer | turn over (something else); convert
-rembuluwa omdraai; bekeerd raak | turn round; be converted
-renda prys, loof, versoek | praise, beg, request
-renga (aan)koop | buy, purchase, shop
-renganyisa wissel, ruil, ruilhandel dryf | exchange, barter
-rengisa verkoop, smous, handeldryf | sell, hawk, trade
-rengisedzana cf -renganyisa
-rengiselana cf -renganyisa
-rengulula terugkoop; verlos, loskoop | buy back; save, redeem, ransom
rennde (dzi-) cf Eng huur | rent
-rera bespreek | discuss
-rerela aanbid | worship
-reremela bewe, tril (aarde) | shake (earth)
-resha/-losha groet, begroet, salueer | greet, salute
-reshana/-loshana mekaar groet | greet each other
-ri (ww | vb) sê | say; (hulpww | aux verb) wan-neer, toe | when
riṅe (selfst vnw | abs pron) ons | we
-rina noem, benoem, naam gee | name
rinngi (dzi-) cf Eng ring | ring
riphabuliki (dzi-) cf Eng republiek | republic
riphotho/ripoto (dzi-) cf Eng rapport | report
-ritha roer; karring | stir; churn
-rivesa cf Eng agteruitry, tru/troei | reverse (ve-

nicle)
rlvse (dzi-) cf Eng trurat | reverse (gear)
-rivhisa verdof/demp (motorligte) | dim (lights of car)
-ro (hulpww | aux vb) ongelukkig | unfortunately
roboto (dzi-) cf Eng robot | robot
-roḡa gulsig eet | eat greedily
rokho/rogo (dzi-) cf Afr rok | dress; ~ **ya made-kwana**: aandrok | evening dress
rolo (dzi-) cf Afr rol | roll
rothe (kwantit | quantit) ons almal; ons alleen | we all; we alone
-rotha drup | drip, drop (of tears, etc)
-rothedza plant (mielies, ens) | plant (as of maize)
-rothisa miḡodzi tranen stort | shed tears
-rothodza afkoel | make cool, chill
-rothola koud/koel wees | be cold/chilly/cool
-ruba besny word | be circumcized
-rubisa laat besny | cause to be circumcized
-ruḡa (maḡo) oë oopmaak (wyd), staar | open eyes (wide), stare
-rudza stil maak, kalmeer, laat bedaar | pacify, calm; ~ **mbilu** cf -nḡembeleḡza
ruḡa (dzi-) cf Eng liniaal | ruler
-rula drag van kop afhaal, drag neersit; tevrede wees | remove load from head, set down load; be contented
-ruma stuur | send
-rumela stuur vir; wegstuur | send for; send away
rumu (dzi-) cf Eng kamer | room
-runda urineer | urinate, pass water
-runḡa steek; naaiwerk doen, weef, brei, aan-werk, aannaai; uitspruit, ontkiem | pierce, stab (with horns/spear); do needlework, weave, sew (on); sprout
-rura trek, verhuis | move, migrate
-rusa cf Afr roes | rust
-rwa slaan; aanrand | beat; hit, strike, thrash, whip; assault; ~ **luṅingo/thelefonti** telefoneer | telephone

S

sa (vergelykings-element | element of comparison) soos | like, as
sa athu (hulpww | aux vb) voor | before
-sabothedza cf Eng saboteer | sabotage
saga (ma-) cf Afr sak | bag
sagaduku/saduku (dzi-) cf Afr sakdoek | handkerchief
saha (dzi-) cf Afr saag | saw
-saha (ww | vb) cf Afr saag | saw
-saina cf Eng teken | sign
saintsi (kl | cl n-) cf Eng wetenskap | science

saizi (dzi-) cf Eng nommer, grootte, maat | size
sakaramente (dzi-) cf Eng sakrament | sacrament
sala (mahala) houtskool | charcoal
-sala agterbly | remain behind
saladi (dzi-) cf Eng slaai | salad
sale (dzi-) cf Afr saal | saddle
-salutha cf Eng salueer | salute
saluthi (dzi-) cf Eng saluut | salute
-samaraisa cf -nweleḡza
samari (dzi-) cf Eng opsomming | summary

samba (maṭamba) vloek(-woord); belediging | curse; abuse, insult
sambelo (ma-) wasbak/-kom, skottel | basin
sambi (ma-/maṭambi/mitambi) kudde, trop, vee-trop | herd (of livestock); flock/troop (of animals)
-sanda iemand se gevoelens seermaak | hurt one's feelings
Sankambe (geen mv | no pl) persoonifikasie van hasie/skilpad | personification of tortoise/hare
sanzwelo (ma-) wasbak | sink
sanzwo (ma-) waskamer | laundry
-sasaladza kritiseer | criticize
sasaladzi (ma-) sonstraal | sunbeam
-sasamedza aanhits (hond) | urge, incite (dog)
Saṭhane (vho-) cf Afr Satan | Satan
saṭhe (ma-) roosterbrood | toast
Savhatha (dzi-) cf Afr/Eng Sabbath | Sabbath
-sea lag; bespot | laugh; ridicule
-sea-sea aanhou lag | keep on laughing
-sedza bekyk, aandag gee aan; ondersoek (deur dokter) | observe, look at carefully; examine (by doctor)
-sedzesa inag neem, dophou, oorweeg; inspek-teer, ondersoek | consider carefully; inspect, watch, investigate
sedzheni (vho-/ma-) cf Eng sersant | sergeant
-sedzisa laat bekyk | cause to observe
-sedzulusa hersien | revise
-sefa cf Afr sif | sieve, sift
sefo (dzi-) cf Afr/Eng sif; kluis | sieve; safe
sefoḍaraṭa (dzi-) cf Afr gaas/sifdraad | wire mesh
segere (dzi-) cf Afr sekel | sickle
segerete (dzi-) cf Eng sigaret | cigarette
seila (dzi-) cf Afr/Eng seil | sail
-seisa laat lag | make to laugh
-sekene (adj) skraal, dun, nou | slender, thin, narrow eg muthu musekene 'n skraal persoon | a slender person; vḥathu vḥasekene skraal mense | slender people; mugero musekene 'n nou sloot | a narrow water-furrow; miri misekene dun bome | thin trees; danda jisekene 'n dun paal | a thin pole; matanda masekene dun pale | thin poles; zwitanda zwisekene dun stomp/stok | thin stump/stick; boroho tsekene nou brug/brûe | narrow bridge(s); vḥuswa vḥusekene dun pap | thin porridge; kudambo kusekene 'n nou riviervloed | a narrow rivulet
sekwa (ma-) eend | duck
-sela wan | winnow
sele (dzi-) cf Eng uitverkoop | sale
seli (byw | adv) anderkant, oorkant | beyond, on other side; ~ na luja: oorkant | on other side; ~ na luno: duskant | on this side
-sema vloek, uitskel, beledig; tereg wys, ver-

maan, berispe | curse, abuse, insult, scold, swear; reprimand
-semana twis | quarrel
semennde (dzi-) cf Afr/Eng sement | cement
-senda skaaf, glad maak | plane, smoothen
-sendama skuins wees | slant, be slanting
-sendeka voorwerp laat leun teen | lean object against
-sendela naderkom | approach, move nearer
-sendelela naderkom na | approach to
-senengedza cf -senengedza
-senga saak in hof bespreek; verhoor word (in hof) | discuss a case in court; be tried (in court)
-senengedza/-senengedza kielie | tickle
-sengisa verhoor 'n saak in hof | try a case in court
-sengulusa kritiseer (literatuur, ens), ontleed; ondersoek | criticize (literature), analyse; investigate
sente (dzi-) cf Eng sent | cent
senthimitha (dzi-) cf Eng sentimeter | centimeter
sentsasi (dzi-) cf Afr/Eng sensus | census
-seṭha (adj) grys | grey
seteleminennde (dzi-) cf Eng vestiging (van kolonie) | settlement (of colony)
-setha cf Eng vraestel opstel; stel (masjien, ens) | set paper; set (machine, etc)
sethe (dzi-) cf Eng stel, versameling (wiskunde) | set
-seva cf Eng dien (in tennis) | serve (in tennis)
-sevha kos (pap) lekker maak met bykos; alarm gee, waarsku | make food palatable by adding relish; give alarm, warn of something
-sevisa cf Eng versien (voertuig) | service (a vehicle)
sevisi (dzi-) cf Eng diens (tennis/voertuig) | service (tennis/vehicle)
shaḍa (mahaḍa) skouer | shoulder
shaho (maraho) sitvlak, boud | buttock
shaka (ma-) stam-/bloedverwant, familiebetrekking | relative, kinsman
shama (marama) wang, kies | cheek
shambo (marambo) been | bone
-shamula styf vasmaak | tie tightly (as with cord)
-shanavhiḍa kriel, wael, wiggel, writhe
-shanda verdraai; iets omdop (soos klere) | turn inside out (like clothes); distort, misinterpret
-shanduka/-shanduwa verander raak (opinie verander) | change (also one's opinion/mind)
-shandukisa (laat) verander, wysig, omsit, omwissel | (cause to) change, alter, convert, amend
-shandula omkeer; herlei | reduce; turn over
-shandulula regte kant na buite omkeer (bv klere) | turn right side out (eg clothes)
shango (ma-) staat, land, aarde, wêreld, gebied |

country, land, state (area belonging to tribe); area, world, earth
shangohaya (ma-) geboortegrond/-land, tuisland | homeland
-shasha natsprinkel, natpat | sprinkle (with water)
-shata besmeer; toepleister | smear; close up with plaster
-shavha vlug vir, weghardloop | run away, escape, flee
-shavhela vlug na/in rigting van | flee to/in direction of
shawara (dzi-) *cf Eng* stort(bad) | shower
-shaya kortkom, benodig, arm wees | lack, need, be poor
shedulu (dzi-) *cf Eng* skedule | schedule
-shela ingooi, inskink, intap; operd | pour, pour into; earth up
-sheledza natlei, besproei | irrigate, water
-shelela ingooi vir | pour in for
sheleni (dzi-; ma-) *cf Eng* tiensent-stuk; sjieling | ten cent coin; shilling
-shenga kou | chew
-shengedza terroriseer, sleg behandel, pynig, martel | ill-treat, torture, torment, terrorise
-shengela sukkel, swaarkry, ly | suffer, be harassed
shere (dzi-) *cf Eng* aandeel (op aandelemark) | share (on stock exchange)
-shidzha keel afsny | slit throat
shimba (marimba) poot, klou | paw
-shishimisa beledigend wees, aanstootlik wees | be offensive
-shona skaam wees | be ashamed
shondo (dzi-) smidswinkel | forge, smithy
-shonisa beskaam, skaam maak, verleë maak; teleurstel | put to shame, abash; disappoint
shopho (dzi-/ma-) *cf Eng* winkel | shop
shotha (marotha) druppel | drop
shubi (marubi) ruïne van stat | ruin of village
-shivudhazda seën, gelukkig maak | bless, make happy
-shula met mis smeer (vloer) | smear with dung (floor)
-shulula uitgooi; bloed vergiet | pour out; shed blood
-shuluwa uitgegooi wees; maag werk | be poured out; have loose stomach
-shuma werk, dien | work, serve, labour
shumbi (marumbi) dy; skoot | thigh; lap
-shumela bedien, dien, werk vir | serve, work for
-shumesa swoeg, swaar werk | toil
-shumesaho (ww *rel* | vb *rel*) fluks | diligent
-shumisa laat werk; gebruik, toepas; hanteer (masjien) | cause to work; apply, use; operate (machine)
-shumisana mekaar help werk | help each other

in work

-shumisea bruikbaar, maklik om te gebruik | useful, easy to use
Shundunthule Mei | May
-shusha afskrik, skrik maak | scare, frighten away
-shushedza bangmaak, skrikmaak; dreig, intimideer | frighten, scare; threaten, intimidate
-shuvhama op maag lê | lie on stomach
sia (ma-) seksie, afdeling; rigting | section; direction
-sia agterlaat, verlaat | leave behind, abandon
sialala tradisie | tradition
siangane (dzi-) agtergrond (van persoon) | background (of person)
siaṭari (ma-) bladsy | page
sibadela/tshibadela (zwibadela) *cf Afr* hospitaal | hospital
-siedza weglaat, oorslaan | leave out, skip
-siela laat by vir 'n ander | leave over for another
sifhere (dzi-) *cf Afr* syfer | figure (numeral)
sigareṭe *cf segeṭe*
-sika skep, formeer; komponeer, toonset; aflei; vuurmaak | create; compose; derive; make fire
-sikitedza invryf | rub in
-sila (ma-) lap, materiaal, kledingstof | cloth, material
silabasi (dzi-) *cf Eng* leerplan, syllabus | syllabus
silaha (dzi-) *cf Afr* 'slag' slaghuis | butchery
silahapani (ma-) slagpale | abattoir
-sili (*egte rel* | *true rel*) vreemde | strange, foreign
siliga (dzi-) *cf Eng* systof | silk
-silinga stout wees | be naughty
-silingisa mislikheid veroorsaak | cause nausea
-silingwa mislik/naar wees | have nausea
silini (dzi-) *cf Eng* solder, plafon | ceiling
silivhere (dzi-) *cf Eng* silwer | silver
silivhindi (ma-) stink soort sprinkaan | smelling species of locust
-sima uitbroei (insekte); plant (bome); insit (lied) | breed (insects); plant (trees); start (a song)
simbe (ma-) lewendige kool (vuur) | ember
-simula oorplant, verplant | transplant
-sina vrot word, bederwe, verrot | decay, rot
-sinda stamp (mielies) | crush, stamp (maize)
-sinya wink, knipoog | wink
-sinyedza wink/knipoog vir | wink at
-sinyusa kwaadmaak, vertoorn, aanstoot gee | enrage, provoke, infuriate, offend
-sinyutshela kwaad wees vir iemand | be angry with someone
-sinyuwa kwaad word; aanstoot neem | become angry; take offence

sipikiṭere (zwi-) *cf Eng* inspekteur | inspector
sipitikopo (zwipitikopo) *cf Eng* 'speed cop' verkeersbeampte | traffic inspector
sirapu (dzi-) *cf Eng* stroop | syrup
sisteme (dzi-) *cf Eng* stelsel, sisteem | system
-siṭa sweet; sleg word van pap | suppurate; porridge turning bad
sofa (ma-) *cf Eng* rusbank | sofa
sofuthibola (dzi-) *cf Eng* sagtebal | softball
soga (ma-) wildernis | wilderness
sokou (*hulpww* | *aux vb*) sommerk net | simply
-sola skinder, foutvind | gossip, find fault
-solisea onbevredigend | unsatisfactory
-somba (ver)draai, (ver)wring | twist, wring
-sombela wring/draai vir | wring/twist for
-songa verdraai, verwring | twist
songo (*bevelvorm se negatiewe element* | *negative formative imperative*) moenie | don't
sosara (dzi-) *cf Eng* piering | saucer
soso (dzi-) *cf Eng* sous | sauce
-stela *cf Afr* stel | set
-suḡa deursy, filtreer, suiwer | strain, filter
-sudzulusa verskuif, verplaas, oorplass | transfer, move, shift
-suka looi, brei (vel); knie | tan, dress (hide); knead
-sukanya verteer | digest
sukhwa (ma-) laksman, janfiskaal | butcher-bird
suko (ma-) deeg | dough
-sukumedza vooruit stoot | push forward, shove
-suma verwittig, inligting gee (aan senior) | inform (a superior)
-sumba wys, aandui, aanwys | show, indicate, point at
sumbe sewe | seven; *cf* ṭhanu-na-mbili
-sumbedza wys, bewys; uitstal, vertoon | show, demonstrate, display; prove
-sunguvhela verdwyn | disappear
sunzi (ma-) mier | ant
-suṭa motreën | drizzle
-sutula afslag | skin
-suvha gly | slip
-swa (*ww* | *vb*) (aan)brand | burn, ablaze
-swa (*adj*) jong (persoon); nuwe | young (person); new; *eg* mufunzi muswa 'n nuwe/jong predikant | a new/young minister (of religion); *miri miswa* nuwe bome | new trees; *malagane maswa* nuwe lakens | new sheets; *zwienda zwiswa* nuwe skoene | new shoes; *ḡiresi ntswa* nuwe adres | new address; *vhu-dzulo vhuswa* nuwe sitplek | new seat
-swadza skywe sny | slice
-swaswa grapmaak | joke

swaramula (ma-) *cf Afr* 'suurlemoen' lemoen | orange
-swaṭha aanraak in 'aan-aan'-spel | touch in game of 'touch'
swaṭhe! (*ideof* | *ideoph*) *cf* -swaṭha
-swaya merk, brandmerk; swenk *cf Afr* 'swaai' | brand, put one's mark upon; swerve *cf Afr* 'swaai'
Swazini Swaziland | Swaziland
-swenda skuifel (soos haba of persoon wat op sitvlak by steil plek afgaan) | shuffle (like baby or person who goes down steep place on seat)
-swetha ongehoorsaam wees, veronagsaam | disobey
-swiela uitvee | sweep
-swielela uitvee vir; besoekers ontvang | sweep for; receive visitors
-swiḡhadza verduister, verdonker; swart maak | eclipse; blacken
-swiḡhala donker word | become dark
swigiri (dzi-) *cf Afr* suiker | sugar
-swika bereik, aankom; aanbreek (dag) | arrive, reach; dawn
-swikela (*ww* | *vb*) aankom vir, bereik | arrive for, reach; (*hulpww* | *aux vb*) tot(dat) | until
-swikisa bekendstel, voorstel, aanmeld; by bestemming bring | introduce, announce; bring to destination
swili (dzi-) parmantigheid, koppigheid | impertinence, cheekiness, obstinacy, stubbornness
swina (ma-) vyand | enemy
-swinga blind word | blind (to become blind)
swiri (ma-) *cf Afr* 'suur' lemoen | orange (fruit)
-swiswa bruikleen, huurleen | lease-lend
swiswi (ma-) duisternis, donkerte | darkness
-swiswiṭa hyg | wheeze
-swiṭa begrawe, wegsteek | bury, hide
-swiṭula middagete nuttig | have one's midday meal/lunch
-switsha *cf Eng* aanskakel | switch on
switshi (dzi-) *cf Eng* skakelaar | switch
swobo (dzi-) *cf Afr* sop | soup
-swoga aandryf, dryf, aanjaag | drive
swogisi (dzi-) *cf Afr* 'sokkies' sokkie | sock
swole (dzi-) *cf Eng* sool | sole
-swolodela *cf Afr* solder | solder
Swondaha *cf Afr* Sondag | Sunday
-sworoṭa | **-swuroṭa** skaaf (tussen bene, ens) | chafe (between legs, etc)
-swotola skil (afskil) | pare, peel (off)
-swuroṭa *cf* -sworoṭa
swuthu (dzi-) *cf Eng* pak klere | suit

T

ṭaḍa (*poss*) geel | yellow *eg wa/tsha/zwa ṭaḍa*
ṭaḍulu (*byw* | *adv*) in hemel | in heaven
ṭafula (*dzi-*) *cf Afr* tafel | table
-ṭafuna kou | chew
ṭaha (*ma-*) heuningkoek | honeycomb
-ṭaha uitbreek (soos beeste); wegloop (meisie, vrou) | break out (like cattle); elope (girl, woman)
-ṭahadza laat verweer. opdra (klere) | let become worn
-ṭahala verweer. oud word | wear out, become old
ṭahe *cf ṭhanu-na-nṅa* nege | nine
-ṭahela (*hhh*) kortkom | lack, be short of, need
-ṭahela (*III*) wegloop met man | elope with man
-ṭahisa laat wegloop na jouself; ontvoer | cause to elope to oneself; abduct
-ṭahula skoffel | weed, hoe
-ṭala skei, verlaat | divorce, desert
-ṭalifha slim/skrander/intelligent wees; slu/ge-slepe wees | be intelligent/clever; be sly
-ṭalukanya onderskei, begryp. herken (verskil), besef | distinguish, recognise, understand, realize
-ṭalula voortrek; kwalifiseer (*nw of, vnw*) | favour; qualify (*n or pron*)
-ṭalusa verduidelik; herken | explain; recognise
-ṭalutshedza verduidelik, duidelik maak; uitlê | explain, make clear difference; clarify; interpret
-ṭalutshedzela vertaal; ophelder | translate; clarify
ṭamaṭisi (*ma-*) *cf Afr* tamatie | tomato
-ṭamba was jouself, bad | wash oneself, bath
-ṭambu(lu)wa urineer (eufemisties) | urinate, pass water (euphemistic)
-ṭana vertoon, uitstal | display
ṭanga (*ma-*) stonk | stalk
-ṭangana ontmoet, saamkom | meet, come together; ~ ṭhoho: verwar | confuse
-ṭanganedza toegang verleen, toegelaat word, aanneem, opneem, verwelkom, aanvaar, ontvang | admit (allow access), welcome, accept, receive, contract for (work)
-ṭanganedzeaho (*ww rel* | *vb rel*) aanneemlike | acceptable
-ṭanganedzwa bevestig word, belydenis aflê (in kerk); verwelkom word | be confirmed (in church); be welcomed
-ṭanganya verbind, aaneenheg, aanmekaarbind, aaneenskakel, saambring, verenig, saamvoeg; optel (getalle) | connect, bring/tie together, link, join, unite; add (figures); ~ ṭhoho (*tr*) verwar, deurmekaarmaak | con-

fuse
-ṭanganyisa bymekaartel, optel (getalle); meng, laat saamkom | total (figures); mix, let bring together
-ṭangula roof, plunder | rob, plunder, strip
ṭano (*ma-*) vertoning, uitstalling, skou | display, show
-ṭanu (*adj*) vyf | five *eg vhatu vṭanu* vyf mense | five people; *miri miṭanu* vyf bome | five trees; *maḍuvha maṭanu* vyf dae | five days; *zwiṅoni zwiṭanu* vyf voëls | five birds; *mbudzi ṭhanu* vyf bokke | five goats; *vhurifhi vhuṭanu* vyf briewe | five letters
-ṭanza opgooi, vomeer, braak; jong, kleintjies kry | vomit; litter
-ṭanziela bewys; getuig, getuienis aflê; verklaar; preek | prove; testify, certify; witness; preach
-ṭanzwa (iets, kind) was, reinig, suiwer | cleanse, wash (child)
ṭapiṭa (*dzi-*) *cf Afr* tapyt | carpet (lino, not woven)
-ṭarafa *cf Afr* straf | punish
ṭari (*ma-*) blaar; noot (papiergeld) | leaf; note (money)
-ṭasela stroom, inval | raid
-ṭaṭa redeneer, argumenteer, stry | reason, argue
-ṭaṭela (geweer) laai | load (a gun)
-ṭaṭisa met iemand redeneer | argue with someone
-ṭaṭisana debatteer, redetwis, wedywer, meeding | debate, dispute, compete
-ṭavha plant (saad); son styg aan hemele | plant (seed); sun rises in heavens
-ṭavhanya gou maak, haas | hurry, hasten
-ṭavhanyedza vinniger gaan/doen; jaag | go/do faster; speed
-ṭereka *cf Eng* staak | strike; *cf Afr* trek (van tee) | draw (of tea)
ṭereṭere (*dzi-*) *cf Afr* trekker | tractor
ṭhafamuhwe Maart | March
ṭhaha *cf luṭaha*
ṭhalukanyo (*kl* | *cl n-*, *abstr*) intellek, intelligensie | intellect, intelligence
ṭhalusamaipfi (*dzi-*) woordeboek | dictionary
ṭhaluso (*dzi-*) verduideliking, kommentaar | explanation, commentary
ṭhalutshedzo (*dzi-*) verduideliking, interpretasie, uitleg, vertolking, betekenis; vertaling | explanation, interpretation, meaning; translation
ṭhama (*dzi-*) vriend(in), maat | friend, mate
ṭhambamaḍi ṭhambelamaḍi (*dzi-*) swaeltjie | swallow
ṭhame (*dzi-*) sekretarisvoël | secretary-bird

thamu

thamu (dzi-) stok, lat, straf | switch, stick, punishment
thanga (dzi-) (*hh*) dak | roof
thanga (ll) *cf* **luṭanga**
thanganedzo (dzi-) toegang | admission
thanganyelo (dzi-) som (totaal) | sum (total)
thanganyo (dzi-) aanenskakeling, las | connection, joint
thango (dzi-) byekorff | beehive
thangu (dzi-) dolosse | divining die
Thangule Augustus | August
thanu (*adj n-/dzin-*) *cf* **-tanu**
thanzi (*dzi-*) getuie | witness
thanziela (dzi-) sertifikaat | certificate; ~ **ya mabebo** geboortsertifikaat | birth certificate
thanzwa (dzi-) suurpruim (vrug) | sour plum (fruit)
thañwe *cf* **khamusi**
-tharamudza strek (soos arms) | stretch (as arms)
tharu (dzi-) luislang | python, boa constrictor
thase (dzi-) vonk | spark
thatha braai (op oop vuur); brood rooster | roast (on open fire); toast bread
thathamula steierwerk, ens afbreek | break down scaffolding, etc
thathuvha ondersoek (deur dokter) | examine (by doctor)
-thavha inspuit; slag; stoot met horings, deurbor | inject; slaughter; stab with horns, pierce
thavhanyedza (dzi-) iemand wat jaag | one who hurries
-thavhela inspuit; slag vir | inject; slaughter for
-the (*kwantit* | *quantit*) hele, almal | whole, all
thingo *cf* **luṭingo**
thiraka (dzi-) *cf* **Eng** trok | truck
thirei (dzi-) *cf* **Eng** skinkbord | tray
thirekhe (dzi-) *cf* **Eng** baan (atletiek) | track
thoḏea (dzi-) benodigdheid; vereiste | requirement
thodzi (dzi-) spits, punt (van voorwerp) | point/tip (of object)
-thogomela aandag skenk aan, omsien na | pay attention to, care for
thogomelo (dzi-) aandag | attention; **nga** ~ (*adv*) aandagtig | attentively
thoho (dzi-) (*hh*) kop; hoof; hoofpyn; onderwerp, opskrif, titel | head; headache; subject, heading, title, topic; ~ **ya tshikolo (dzi-)** skoolhoof | headmaster
thoho (dzi-) (*lh*) aap | monkey, ape
tholana (dzi-) vers | heifer
tholo (dzi-) inspeksie | inspection
-thompha eer, vereer, respekteer | honour, respect
thompho (dzi-) eer, respek, agting | honour,

-tuku

respect
thoni (*slegs mv dzi- | pl dzi- only*) beskeidenheid; skaamte, skande | modesty; disgrace, shame
-thonifha respekteer, respek betoon | respect
thonono (dzi-) kriek | cricket
-thopha (op)stapel, (op)hoop | heap, pile (stones, etc)
thorofolo (dzi-) *cf* **Afr** troffel | trowel
-thothona jeuk | itch
thotshe (dzi-) aar (van graan) ear (of corn)
thudwa/thuda (dzi-) kameelperd | giraffe
thukhu (*adj n-/dzin-*) *cf* **-tuku**
-thukhukana (*intr*) breek in stukke (tou/riem) | break into pieces (rope)
-thukhukanya (*tr*) breek in stukke (tou/riem) | break into pieces (rope)
-thukhula afsit, amputeer; breek (riem/tou) | break (rope); amputate
thulo (dzi-) rooihaas | red hare
thulogutshi (dzi-) groot rooihaas | large red hare
thumetshedzo (dzi-) aanhegself/bylae van boek | addendum, appendix
thumo (dzi-) las, voeg (in houtwerk) | joint (in carpentry)
thungu (dzi-) speen, tepel | nipple, teat
thungununu (dzi-) visvanger (voël) | kingfisher
-thupha bekommer, ontstel | worry, annoy
-thuphea bekommerd/ontsteld wees | be worried/annoyed
thuthuwedzo (dzi-) invloed, aanmoediging | influence, encouragement
-thuvha vere pluk | pluck feathers
tiironngo (dzi-) *cf* **Afr** tronk | jail
-toḏa soek, wil; benodig | seek, search for; require
-toḏea benodig word | be wanted
toḏou (*hulww* | *aux vb*) amper | nearly, almost
-toḏzimela loer oor | peep over
-tohola eerste stadium van mielies stamp | first stage of stamping maize
-toka instamp/inslaan (pale) | ram in (poles in ground); ~ **dennde**: tent opslaan | pitch a tent
-tokisa kruisvra | cross-question
-tola spioeneer op; inspekteer; pasiënt besoek | spy on; inspect; visit patient
-tolela loer deur | peep through
-toma insit, insteek (eg kers in blaker) | stick into (as candle in candlestick)
-tomola uithaal, uittrek | extract, pull out
-tovhosa wanhoop veroorsaak | cause despair
-tovhowa wanhoop; opgee vir verlore | despair; give up for lost
-tuda filtreer, deursy, suiwer | filter, strain
-tuda hink, mank loop | limp
-tukisa uitspoel (wasgoed) | rinse (washing)
-tuku (*adj*) klein, min, jong | small, few, young,

little *eg* **muthu mutuku** 'n klein persoon | a small person; **vathu vhaŭuku** klein/min mense | small/few people; **muri mutuku** 'n klein boompie | a small tree; **miri mituku** klein/min bome | small/few trees; **zwiri zwi-tuku** klein/min boompies | small/few little trees; **nnḡu ʃhukhu** klein huis of klein/min huise | small house or small/few houses; **kuḡu kuḡuku** klein huisie | small little house
-tutukufhadza verneder, verlaag, nederig wees; verklein | humble, diminish, abase, make small
-tutukufhala verneder word; klein word | humble oneself; become small
tukwane cf dukwane
-tutushelwa/-tutushela verlang na | long/yearn for
-tuma (saam)voeg (soos by houtwerk); aanme-kaar bind (soos tou) | join (as in carpentry); make longer (as rope by adding another bit)
-tunga uitart, terg, uitlok | provoke, tease

-tutungufhadza bedroef, laat treurig voel | grieve, deplore
-tutungufhala treurig voel, betreur | feel sad, be sad
-tutungula wan | winnow
-tusa uitskakel; aftrek | eliminate, cut out; sub-tract, deduct
-tutula slyp, skerp maak | whet, sharpen
-tutuwedza beïnvloed; aanmoedig | influence; urge on; encourage
-tushela gaan na (in rigting van), weggaan van, verlaat dws agterlaat | go towards, go away from, ie leave behind, desert
-tuvia verlang (na iemand) | long for (a person), crave, yearn
-tuwa (*ww* | *vb*) vertrek, weggaan | leave, de-part, go away; (*hulpww* | *aux vb*) netnou, nou-nou | just now
-tutwisa laat vertrek | cause te depart/leave
twa (*ww* | *vb*) dag deurbring | spend the day; (*hulpww* | *aux vb*) gedurig | continually

T

-ta nomineer, benoem, kies, aanwys | nominate, designate, choose
-taidza flikker, aanflits | flash, flicker
-takadza bly maak, verbly, verheug, aanstaan, behaag, geval, vermaak, amuseer | please, delight, amuse
-takala bly wees; gesond wees | be glad/happy, rejoice; be healthy
-takalela bly/verheug wees oor; bewonder, waar-deer; begunstig | rejoice, be glad of/about; admire, appreciate, favour
-takula op lig, optel | lift up, lift away
-takuwa opstaan (van sitplek) | arise, get up (from seat)
tala (*ma-*) afdak | lean-to
-tala lyn trek; swem | draw a line; swim
-talela onderstreep | underline
talente (*dzi-*) *cf Eng* talent | talent
-tama begeer, bewonder; wens; gretig wees; beny; verkies | wish, admire, desire; be eager; envy; prefer, crave
-tamba speel, rol speel | play, act
-tambisa (ver)mors, verspil; speel met | waste; play with
-tambudza pla, hinder; sleg behandel, terrori-seer | trouble; ill-treat, terrorise
-tambula sukkel, swaarkry; worstel, ly | suffer, be harassed; struggle
-tameaho (*ww* *rel/vb* *rel*) wenslike, verkieslike | desirable
-tamela toewens; bewonder vir, begeer vir |

wish; admire for, desire for, wish for
-tamisa jaloes maak | make jealous
-tanda omdraai (draad/klimopplant om paal) | wind around (wire/climber plant around pole)
-tandavhadza wydsbeen laat sit | let sit with legs apart
-tandavhala wydsbeen sit | sit with legs apart
-tanga omsingel; aankeer | round up; encircle, surround; *cf -tinga*
tanzhe (*ma-*) eersgeborene | first-born
-tata kleinserig wees | be over-sensitive
-tea pas styf, fondament lê; kwalifiseer (vir be-trekking) | fit, suit, lay foundation, qualify
tenda (*hh*) (*voegw/conj*) mits, op voorwaarde dat | provided
-tenda (*ll*) glo in; saamstem, instem, erken | believe in, assent, agree to, acknowledge; ~
mulandu: erken skuld/aanklag | admit a charge
-tendela toelaat, toegang verleen, goedkeur | allow, admit (to premises), permit
-tendeleka dwaal, swerf | wander
-tengama dryf | float
teo (*dzi-*) term (in taal) | term (in language)
-tepa bewerig | shaky
-tete (*adj*) sag(te) | soft *eg* **muroho mutete** sagte groente | soft vegetables; **legere litete** 'n sagte lekker | a soft sweet; **zwikoli zwitete** sagte mieliekoppe | soft cobs of green maize; **ndu-hu thethe** sagte grondbone | soft peanuts;

lukanda lutete 'n sagte vel (van mens) | soft human skin; **vhuswa vhutete** sagte pap | soft porridge
-tetemela bewee | quiver, tremble, shiver
-tevhekana in enkel-gelid loop | proceed in single file
-tevhela volg (op) | follow, succeed
-tevhuha uitgooi, stort | pour out, spill
thabelo (dzi-) gebed, diens, biduur, godsdiens-oefening | prayer, service, devotion
Thabelo ya Murena (*slegs ekv | sing only*) die Onse Vader | Lord's Prayer
thaela (ma-) cf Eng buiteband | tyre
thagalu (dzi-) erdvark, miervreter | antbear, ant-eater
thai (dzi-) cf Eng das; raaisel | tie; riddle
thaidzo (dzi-) probleem | problem
thaila (dzi-) cf Eng teël | tile
-thaipha cf Eng tik | typewrite
thaiphiraita (dzi-) cf Eng tikmasjien | typewriter
thakha (dzi-) huweliksbeeste; beeste in algemeen | marriage cattle; cattle in general
thakho (dzi-) voordeel | benefit
thakhuwo (dzi-) hemelvaart | ascension
thale cf **lurale**
thambo (dzi-) (*hh*) pit (van vrug) | pip (of fruit)
thambo (dzi-) (*ll*) tou | rope
thambudzo (dzi-) mishandeling | ill-treatment
thamhulo (dzi-) kwelling, lyding | distress, suffering
-thamuwa spring, huppel | jump, skip, hop
thanda (dzi-) stok, paal; timmerhout | pole, stick; timber; cf **lutanda**
thanele (dzi-) cf Eng tonnel | tunnel
thanga (dzi-) mangels; pampoenplant; pampoenpit | tonsils; pumpkin plant; pumpkin pip; cf **luranga**
thangi (dzi-) voorvoegsel, prefiks | prefix
thani (dzi-) cf Eng ton | ton
-thanya intelligent/skrander/slim wees; listig/geslepe wees | be intelligent/clever; be cunning
-thanyaho (*ww rel | vb rel*) geslepe, listige | cunning
-thanyesa te slim wees; slu/geslepe wees | be too clever, be sly
tharu (*adj n-dzin-*) cf **-raru**
thatha (dzi-) vlooi | flea
-thatha blare van tak afstroop; uitsit, wegjaag, skors, verban | remove leaves from branch, chase away, banish, expel, sack
-thathamala losmaak/uittrek (eg naaldwerk) | undo needlework
-thathedza omsingel, aanval (as groep) | surround, tackle (as group)
thaula (dzi-) cf Eng handdoek | towel
thavha (dzi-) berg | mountain

thawa (dzi-) cf Eng toring | tower
theilara (dzi-) cf Eng snyer, kleremaker | tailor
thekenelo (dzi-) antwoord (in wiskunde) | answer (in mathematics)
thekhisi (dzi-) cf Eng taxi, huurmotor | taxi
-thela belasting betaal | pay tax
thefoni (dzi-) cf Eng telefoon | telephone
thelegiramu (dzi-) cf Eng telegram | telegram
thelevishini (dzi-) cf Eng televisie | television
thema (dzi-) (*nw | n*) swartrenoster | black rhinoceros; (*adj n-dzin-*) cf **-rema**
themba (dzi-) konsonant | consonant
thembuluso (dzi-) verandering, wysiging | alteration
thembuluwo (dzi-) bekering | conversion
theme (dzi-) cf Eng term (in wiskunde) | term (in maths)
-themendela aanbeveel, goedkeur | approve, recommend
themendelo (dzi-) aanbeveling | recommendation; **vhurifhi ha ~/luhwalo lwa ~** aanbevelingsbrief | letter of recommendation
themometa (dzi-) cf Eng termometer | thermometer
thempheretsha (dzi-) cf Eng temperatuur | temperature
-thena snoei; kastreer | prune; castrate
thendele (dzi-) tol (speelding) | top (toy)
thendelo (dzi-) goedkeuring, toestemming, ooreenkomst, afspraak, permit, lisensie, (wets)bepaling | approval, assent, agreement, permission, permit, licence, provision (in law)
thengiselano (dzi-) wisseling, ruilhandel | exchange, barter
thengiso (dzi-) uitverkoop | sale
thengo (dzi-) aankoop | purchase
thengululo (dzi-) verlossing, redding | redemption, deliverance
thenisi (dzi-) cf Eng tennis | tennis
theo (dzi-) aanleg | lay-out
thepe (dzi-) cf Eng kraan | tap
therisano (dzi-) bespreking | discussion
thero (dzi-) (skool)vak/-onderwerp | (school) subject
theshano (dzi-) aanhef (brief), begroeting | salutation
thethe (*adj n-dzin-*) cf **-tete**
-thetshela proe | taste
-thetshesela luister na, gehoorsaam | listen to, obey
theyhekano (dzi-) volgorde | order (sequence)
-thihi (*adj*) een, selfde | one, same eg **muthu muthihi** een/selfde persoon | one/same person; **muri muthihi** een selfde boom | one same tree; **jijo jithihi** een selfde tand | one same tooth; **tshithu tshithihi** een/selfde ding | one/same thing; **mhudzi nthihi** een selfde

bok | one/same goat; **luvhone luthihi** een/selfde lamp | one/same lamp; **kuḍu kuthihi** een/selfde huisie | one/same little house; *vgl ook mv* | *also cf pl*: **vthathu vthathihi** dieselfde/verwante mense | the same/related people; **miri mithihi** dieselfde soort bome | the same type of trees; **zwigoni zwithihi** dieselfde soort voëls | the same kind of birds

thiibii (*geen mv* | *no pl*) *cf TB* tering | tuberculo-sis; *cf* **luhiha/luhoḷola**

thikhihi (dzi-) *cf Eng* kaartjie | ticket

thikho (dzi-) aanhang | support

thikhwa (dzi-) hik | hiccup/hiccough

thili (dzi-) *cf Eng* 'till' kontantlaai, geldlaai, kas-register | cash register, till

thimothimo (dzi-) twyfel | doubt

thimu (dzi-) *cf Eng* span (sport) | team (in sports)

thini (dzi-) *cf Eng* blik | tin

thinwaipfi (dzi-) rededeel | part of speech

thiphotho (dzi-) *cf Eng* teepot | teapot

-thitha pyn veroorsaak, soos aan oop wond raak | cause pain/annoyance (eg when touching open wound)

-thithisa ingryp, 'n handelend onderbreek | interfere, interrupt an action

thitho (dzi-) beweging (van gras, ens) | movement (of grass, etc)

thitshara (ma-) *cf Eng* onderwyser | teacher

-thivha toestop, voorkom, belet, verbied; (aan)keer; bedek (eg wolke) | prevent, forbid, plug, obstruct, barricade, round up; close up (eg clouds); ~ **vhudzulo**: vervang | replace

-thivhela belet, verbied, voorkom; verskans, versper; vermom | forbid, prevent, barricade, obstruct, block; disguise

thivhelo (dzi-) verbod | prohibition

thoilethe (dzi-) *cf Eng* toilet | toilet

-thola aanstel, in diens neem, huur ('n persoon) | appoint, hire (a person), employ

tholelo (dzi-) vakature | vacancy

tholo (dzi-) koedoe | koodoo (kudu)

-thoma begin; aanknoop (gesprek); voortspruit, ontstaan; begin met inisiasie | begin; enter into conversation; originate, start; begin with initiation

thomba (dzi-) pokke | smallpox

thombo *cf* **lutombo**

-thomolola weer begin | start again

thonga (dzi-) (knop)kierie | knobkerrie, club

thoni (dzi-) *cf Eng* toon | tone

thopie (*slegs mv dzi-* | *pl dzi- only*) sagte modder | soft mud

thoro (dzi-) pit (van mielie), korrel (van sout, suiker, koring) | grain (of salt, sugar, wheat)

-thositha *cf Eng* heildronk instel | toast

thosithi (dzi-) *cf Eng* heildronk | toast

-thotha doop in sous | dip in sauce

-thothonya uitbroei; uitdop | hatch; shell; break open an egg

Thovhela (*slegs ekv* | *sing only*) Kaptein | Chief

thovho (dzi-) (*hh*) mat, slaapmat | sleeping mat

thovho (dzi-) (*ll*) skoen, sandaal | shoe, sandal

thovholo (dzi-) wildernis, woestyn | wilderness, desert

thovuma (dzi-) fontanel | fontanelle

-thuba plunder, beset (gebied) | plunder, occupy (territory)

thukhwi (*slegs kl dzi-* | *cl dzi- only*) vuilgoed, vullis | rubbish

-thula stamp (met motor) | bump (with car)

thulwi (dzi-) hoop (soos grond, sand) | heap, pile (as of soil, sand)

thumba (dzi-) tydelike hut | temporary hut

thumbu (dzi-) buik, maag, pens | stomach, abdomen, belly

thumbuni diarree (by mense) | diarrhoea (with humans)

thumo (dzi-) sending | mission

thunda (dzi-) boggel | hump

thundu (dzi-) besittings, bagasie | possessions, luggage, goods

thungo (*byw* | *adv*) opsy, sywaarts, sy, kant, langsaan | side, alongside, aside

-thuntsha skiet, afvuur (vuurwapen) | shoot, fire (firearm)

thunzhi (dzi-) heupbeen | hipbone

thunzi (dzi-) vlieg | fly

thuṅwa (dzi-) boodskapper met bose opdrag | messenger on evil errand

-thupha ophoop (eg grond) | heap/pile up (eg soil)

thuri (dzi-) muishond (stink) | polecat

-thusa help; verlig | help, assist; relieve, aid

thusedzi (dzi-) apparaat, toestel | device

thuso (dzi-) hulp; verligting | help; relief, aid

thusula (dzi-) vuilsiekte, sifilis | syphilis

thutha (dzi-) hamel | wether

-thutha uitvee, uitwis, deurhaal; verniel, vernietig, verwoes, afbreek, uitroei, kanselleer | erase, cancel; destroy, demolish, annihilate

thuthuthu (dzi-) motorfiets | motorcycle, motorbike

thwelamaḡinga (dzi-) eg | harrow

-tiba toemaak (met deksel); beskut | close, put a lid on; shade

-tivedza beskut | shade

-tibula deksel afhaal | take off lid

tie (dzi-) *cf Afr/Eng* tee | tea

-tika ondersteun (soos 'n pilaar) | support (like a pillar)

-tikedza stut, aanhang | prop up, support

-tikedzela subsidieer | subsidize

-timatima twyfel, huiwer | doubt, hesitate
 -tinga omring, omsingel | encircle, surround
 -tinya koets (koes), ontduik, verhoed | dodge, avoid
 -titilidza vergroot, oordryf | augment, exaggerate
 tombo (ma-) klip; grafsteen | stone; tombstone
 -tonda met sorg hanteer | treat with care
 -toolola vertel, verhaal | relate, narrate
 -tota knyp | pinch
 -tovhola vervolg, agtervolg | persecute, pursue
 tou (ww /verbal elem) gee ww intensiewe betekenis dws 'werklik, inderdaad' | gives verb intensive meaning, ie 'indeed, really'
 Transifala cf Afr Transvaal | Transvaal
 Transkei Transkei | Transkei
 -tsa afklím, afkom; diep wees | descend, dismount, get down from; be deep
 tsadzi (dzi-) wyfie | female animal
 -tsaho (ww rel | vb rel) diep | deep
 tsaino (dzi-) cf Eng 'sign' handtekening | signature
 tsalela (masalela) oorblyfsel | remains
 tsanga (dzi-) strydbyl | battle axe
 tsanwa (dzi-) klik met tong (van verontwaardiging) | a lateral click with tongue (in annoyance)
 tsatsaladzo (dzi-) kritiek, satire | criticism, satire
 tsekene (adj n-/dzin-) cf -sekene
 tselo cf luselo
 tsemano (dzi-) twis | quarrel
 tsengo (dzi-) hof, hofsak, regsgeding, verhoor | court, court-case, trial
 tsenguludzo (dzi-) ondersoek | investigation
 tsenguluso (dzi-) literêre kritiek; ondersoek; ontleding | literary criticism; investigation; analysis
 tsepe (dzi-) springbok | springbuck
 -tseremuwa gly | slip
 tsetha (adj n-/dzin-) cf -setha
 tsetse cf lusese
 -tsetsema skuifelend loop | walk shuffling
 tse-tse-tse ideof van skuifelend loop | ideoph of walking shuffling
 tsevhí (dzi-) iemand wat teen dreigende gevaar waarsku, brandwag | one who warns against impending danger, sentinel
 tsevhó (dzi-) waarskuwing | warning
 -tsha (ww | vb) dag word, daag, ophou van reën | become day, dawn, stopping of rain; (ww | verbal elem) nog nie, nie meer nie | not yet, no longer
 -tshadzha cf Eng laai (battery) | charge (battery)
 tshadzo (poss) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
 -tshacla slaan (met sweep) | whip
 tshafumi (zwa-) tiende | tenth, tithe

tshaho (poss) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle s'n | of it, thereof, its; of them, their(s)
 tshaiṇa (zwaṇa) 'n vierde/kwart | a fourth/quarter eg tshaiṇa tsha tshedele 'n kwart van die geld | a quarter of the money
 Tshaina Sjina | China
 tshaini (dzi-) cf Eng ketting | chain
 tshakha cf lushaka
 tshakwo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
 tshajo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
 tshalana (dzi-) cf Afr tjalie | shawl
 tshali (dzi-) cf Afr 'tjalie' reisdeken | rug
 tshalo (zwaló) graf | grave
 tshalwo (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
 tshanda (zwanḁa) arm, hand; handskrif; mou | arm, hand; handwriting; sleeve; ~ tshinna/tshihulu/tsha u ja: regterhand | right hand; ~ tsha monde/tshisadzi: linkerhand | left hand
 tshagu (poss) van julle, julle (s'n) | of you, your, yours
 tshandukiso (dzi-) verandering, wysiging, omsetting | alteration, conversion
 tshanduko (dzi-) verandering | change
 Tshandululo (geen mv | no pl) Gereformeerde | Reformed; eg Kereke ya Tshandululo Gereformeerde Kerk | Reformed Church
 tshanga (nw | n) (dzi-) pupil van oog, kyker | pupil of eye
 tshanga (poss) van my, my(ne) | of me, my, mine
 tshao (poss) van hulle, hulle (s'n); daarvan | of them, their(s), its
 tshapo (dzi-) cf Eng 'shop' werkswinkel | workshop
 tshararu (zwararu) een derde | one third
 tsharathi sesde | sixth
 tshashu (poss) van ons, ons (s'n) | of us, our(s)
 tshasumbe sewende | seventh
 tshafanu (zwaḁanu) 'n vyfde | a fifth eg tshafanu tsha tshedele 'n vyfde van die geld | a fifth of the money
 -tshata trou | wed, marry
 -tshatsha ontslaan (uit hospitaal) | discharge (from hospital)
 tshatshaofisi (dzi-) cf Eng aanklagkantoor | charge office
 tshatsho (poss) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
 tshau (poss) van jou, jou(ne) | of you, your(s)
 tshauja regterkant | righthand
 tshavhi (dzi-) vlugteling | refugee
 tshavho (poss) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

tshavhuḍi (*kwalif poss* | *poss kwalif*) goeie | good, nice *eg tshithu tshavhuḍi* 'n goeie ding | a good thing
tshavhuḍungu (*zwavhuḍungu*) galblaas | gall bladder
tshawe (*poss*) van hom, sy, syne; van haar (haar), hare | of him, his; of her, her(s)
tshawo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
-tshayaipfi (*poss*) stemlose | voiceless
tshayo (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
tshazwo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, thir(s)
-tsha sny | cut (with knife), slice; ~ **mafungo**: besluit | decide
tshedza (*zwedza*) lig | light
tshee (*hulpwv* | *aux vb*) nog | still
-tshefa *cf Eng* skeer | shave
tshefu (*dzi-*) *cf Afr* gif | poison
tsheke (*dzi-*) *cf Eng* tjek | cheque
tshelede (*dzi-*) *cf Afr* geld | money
tsheledzo (*dzi-*) besproeiing | irrigation
-tshelwa verslaap | oversleep
tshene (*dzi-*) onkruid | weed
-tshena (*adj*) wit | white *eg muthu mutshena* 'n wit persoon | a white person; **vhatshu vhatshena** wit mense | white people; **munadzi mutshena** 'n wit hoed | a white hat; **minadzi mitshena** wit hoede | white hats; **mapo matshena** wit tande | white teeth; **tshiqoni tshitshena** 'n wit voël | a white bird; **khuhu tshena** wit hoender(s) | white fowl(s); **luvhondo lutshena** 'n wit muur | a white wall; **vhurotho vhutshena** wit brood | white bread; **kuḡu kutshena** wit huisie | white little house
tshengedzo (*dzi-*) mishandeling | ill-treatment
-tshenisa wit maak | make white
-tshenusa skrikmaak, skok | startle, shock
-tshenuwa (-*tshuwa*) skrik | start in fright, be startled
-tshenzhemo (*abstr. kl* | *cl n-*) ondervinding; kennisgewing; aandag | experience; notice; attention
tshéo (*dzi-*) besluit | decision
-tshesa laat opbly | stay up late
tshete ideof van stil wees | ideoph of being quiet
-tshetshékana (*intr*) opgesny word in klein stukkes | be cut up into small pieces
-tshetshékanya (*tr*) opsny in klein stukkes | cut up into small pieces
-tshetshela in stukkes sny | cut into pieces
tshiakha (*dzi-*) borsbeen; borsstuk | sternum; brisket
tshialaṭa/tshilaṭa (*dzi-*) graf | grave
tshiambaro (*dzi-*) klee | clothing, garment
tshiambela (*dzi-*) astrantheid, parmantigheid |

impertinence
tshiambi (*dzi-*) spreker | lecturer, speaker, orator
tshiawelo (*dzi-*) rusplek; punt | place of rest; full stop
tshibadela *cf sibadela*
tshibandidi (*dzi-*) *cf Afr* bandict, gevangene | convict, prisoner
Tshibeli (*geen mv* | *no pl*) Peditaal | Pedi language
tshibigiri (*dzi-*) *cf Afr* spyker | nail
tshibode (*dzi-*) skilpad | tortoise
tshibonda (*dzi-*) knopkierie | knobkierie
tshibudzi (*dzi-*) latrine | latrine
tshibveledzi (*dzi-*) aanleiding, oorsaak | cause, motive, reason
tshibveledzwa (*dzi-*) opbrengs, produk | product, produce
tshidalatshanda (*dzi-*) jong suigling van omtrent drie maande | young infant of about three months
tshidamba (*dzi-*) *cf Afr* 'stamp' stampmielies | samp
tshidiitisi outomatiese | automatic
tshidolo (*dzi-*) salf, salwing | ointment, anointment
tshidula (*dzi-*) paddatjie | small frog
tshidumbumukwe (*dzi-*) warrelwind | whirlwind
tshidakwa (*dzi-*) dronkklap | drunkard
tshidala (*adj*) *cf -dala*
tshidenya (*adj*) *cf -denya*
tshidikadika (*dzi-*) uvula, kleintongetjie | uvula
tshidimela (*dzi-*) *cf Eng* 'steam' trein | train
tshidina (*dzi-*) *cf Afr* steen | brick
tshidini (*dzi-*) lastige iets; bekommernis, moei-likheid | something which troubles; worry, trouble
tshidodo (*dzi-*) insek | insect
tshidongo (*dzi-*) bak (vir bykos) | bowl
tshidulo (*dzi-*) *cf tshidzulo*
tshiduna (*dzi-*) manlike dier | male animal
tshidza (*dzi-*) graf | grave
-tshidza spaar (lewe); verlos, red | save (life); redeem, rescue
Tshidzheremane Duits | German (language)
tshidzimu (*geen mv* | *no pl*) toordoktersfooi/vergoeding | fee for treatment by witchdoctor
tshidzivhaswina (*dzi-*) vesting | fortress
tshidzo (*dzi-*) verlossing, redding | redemption, deliverance, salvation
tshidzulo/tshidulo (*dzi-*) stoel, sitplek | chair, seat
tshidzumbé (*dzi-*) geheimhouding | secrecy
tshie *cf lushie*
tshieletshedzi (*dzi-*) aandenking | keepsake (souvenir)
tshielo (*dzi-*) maat | measure

tshienda (zwi-) skoen | shoe
tshienda-hongolo (zwi-) alleenloper bobbejaan of aap; kluisenaar (figuurlik) | solitary baboon or ape (kicked out); hermit (figurative)
tshindedzi (zwi-) gids (voorwerp) | guide (object)
tshiendeulu (zwi-) begraafplaas (van hoofmanne) | graveyard (of chiefs)
tshiendisi (zwi-) voertuig | vehicle
tshienge/tshihenge (zwi-) pynappel | pineapple
tshieve (zwi-) bosluis | bushtick
tshifakhole (zwi-) epileptiese toeval | epileptic fit, epilepsy
tshifani (zwi-) *cf* Afr van | surname
tshifanyisamudzimu (zwi-) afgodsbeeld | idol
tshifanyiso (zwi-) portret, prent, beeld, foto, tekening, diagram; gelykenis | picture, figure, diagram; parable; portrait, likeness, photograph
tshifaredzi (zwi-) skinkbord | tray
tshifhambano (zwi-) kruis | cross
tshifhande (zwi-) bergpas | mountain-pass
tshifhango (zwi-) hael | hail
tshifhaji (zwi-) meesterbouwer | masterbuilder
tshifhato (zwi-) gebou | building
tshifhajuwo (zwi-) gesig, voorkoms, aangesig | face, countenance
tshifhatwa (zwi-) boustruktuur | building structure
tshifhe (vhotshifhe) priester | priest
tshifhefho (zwi-) laat herfs | late autumn
tshifhefashango (zwi-) terroris | terrorist
tshifheji (zwi-) verraaier; kalandar, houtboorkewer | traitor; weevil, wood-borer
tshifhinga (zwi-) tyd; geleentheid | time; opportunity
tshifhinganyana (zwi-) wyle, rukkies | while
tshifhiwa (zwi-) bydrae (vir kerk), geskenk, present | contribution, present, gift (for church) *cf* **zwifhiwa**
tshifi (dzi-) *cf* Eng skof | shift
tshifu (zwi-) val, wip | trap (for small animals)
tshifuwa *cf* **tshifuwo**
tshifukedzi (zwi-) bedekking, oortreksel | cover
tshifuko (zwi-) *cf* **tshiambaro** kled | garment, clothing, dress
tshifumbo (*slegs ekv | sing only*) masels | measles
tshifunga (*geen mv | no pl*) bilharzia | bilharzia
Tshifura Frans | French
tshifushathakha (zwi-) veevoer | fodder
tshifuwo (zwi-) huisdier, vee | domestic animal
tshiga (zwi-) teken, simbool, kenteken; standpunt (in argument); punt (op agenda) | sign, symbol, mark, token, keepsake; point (in argument; on agenda)
tshigayo (zwi-) meul | flourmill
Tshigierika Grieks | Greek (language)

tshigero (zwi-) *cf* Afr 'sker' skaapskêr, tuinskêr | scissors, shears
tshigevhenga (zwi-) skurk, skelm | rogue, thief
tshigidi (zwi-) duisend | thousand: *cf* Afr 'skier' geweer (met gegroefde loop) | rifle (with grooved barrel); ~ **tsha zwigoni** (zwi-): windbuis | airgun
tshigina (zwi-) oorring | ear-ring: *cf* **tshiniina**
tshigodelo (zwi-) *cf* Afr skottel | dish
tshigonjiri (zwi-) *cf* Afr 'koolteer' teer | tar
tshiguthe (zwi-) boomstomp | stump of tree
tshigwada (zwi-) groep | group
tshihali (zwi-) wapen | weapon
tshihaswa (zwi-) lap (op kleren) | patch (on clothing)
tshihedeni (*abstr*) *cf* Afr heidendom | paganism
tshihenge *cf* **tshienge**
Tshieheheru Hebreeus | Hebrew (language)
tshihoho (zwi-) streepmuishond | banded mon-goose
tshihole (zwi-) kreupele | cripple
tshihuka (zwi-) *cf* Eng 'hook' vishoek | fish-hook
tshihule (zwi-) bondel gerwe | bundle of sheaves
tshihulu (*adj*) *cf* -hulu
tshihulwane (*adj*) *cf* -hulwane
tshihumbudzi (zwi-) aandenking | keepsake (souvenir)
tshihumbulwa (zwi-) feit | fact
tshihunde (zwi-) graspol | tuft (of grass)
tshihwali (zwi-) draer | carrier
tshiila (zwi-) taboe | tabu
Tshiilafuri westelike Vendataal | western Venda language
tshiiledzwa (zwi-) taboe | taboo/tabu
tshiiimbasi (zwi-) busstop | busstop
tshiimo (zwi-) grootte, statuur, bou | stature, size, build
Tshiisimane *cf* Eng 'Englishman' Engels | English (language)
tshiitea (zwi-) voorkoms, gebeurtenis, verskynsel | occurrence
tshiitisi (zwi-) rede, aanleiding, oorsaak | reason, cause, motive
tshiito (zwi-) daad | deed, act
tshiitwa (zwi-) voorwerp (grammaties) | object (grammatical)
tshiivha (zwi-) duif | dove, pigeon
tshiivha(na) (zwi-) epilepsie, vallende siekte | epilepsy
tshika *cf* **tshikha**
tshikadzi (zwi-) vroulike | female
tshikafu (zwi-) *cf* Eng serp, halsdoek | scarf
tshikalakhalo (zwi-) toonhoogte | pitch (in music)
tshikalamvula (zwi-) reënmeter | rain gauge
Tshikalanga (*geen mv | no pl*) Shonataal en -kultuur | Shona language and culture

tshikambi

tshikambi (zwi-) drank (sterk/alkoholiese) | liquor, alcoholic drink
tshikavhavhe (zwi-) suurmoleen | lemon
tshikegulu (zwi-) derogatief vir | derogative for: mukegulu
tshikei (zwi-) *cf* Afr skei, jukskei | yoke pin
tshikeleme (zwi-) *cf* Afr skelm, skurk | rogue
tshikepe (zwi-) *cf* Afr skip, lynboot, stoomboot | boat, liner (ship)
tshikete (zwi-) *cf* Eng romp, halfrok | skirt
Tshikhaḡa (geen mv | no pl) Kgatlataal | Kgatla (language)
tshikha/tshika (zwi-) vullis | dirt, refuse
tshikhala (zwi-) afstand, distansie | distance
tshikhau (zwi-) kortpad | short cut
tshikhogo (zwi-) pryslied | praise poem
tshikhokhonono (zwi-) insek | insect
tshikhopha (zwi-) aalwee (aalwyn) | aloe
Tshikhriste (abstr) Christelike sedes | Christian rites
tshikhuna (zwi-) koppigheid, ongehoorsaamheid | disobedience, obstinacy
tshikhwhikwi (zwi-) maag/magie van voël | stomach of bird
tshikimu (zwi-) *cf* Eng skema | scheme
tshikokovhi (zwi-) reptiel | reptile
tshikolara (zwi-) *cf* Eng geleerde, vakkundige | scholar
tshikoli (zwi-) groenmieliekop | cob of green maize
tshikolo (zwi-) *cf* Afr skool | school
tshikolodo (zwi-) *cf* Afr skuld (finansieel) | debt
tshikolofisi (zwi-) *cf* Eng skoolfooi | school fees
tshikonḡisi (zwi-) struikelblok | stumbling-block
tshikondo (zwi-) heiligebeen, kruis (van mens) | rump, sacrum
tshikota (zwi-) graansorghum met hang-aar | sorghum millet with ear hanging down
tshikukwana (zwi-) kuiken | chicken
tshikumbu (zwi-) groot kalbas met lae buik | large low-bellied calabash
tshikundisi (zwi-) moeilikheid, struikelblok | difficulty
tshikungulu (zwi-) kwartel | quail
tshikunwana (zwi-) kleintoontjie, toon | small toe, toe
tshikuruḡiraiva (zwi-) *cf* Eng skroewedraaier | screwdriver
tshikurufu (zwi-) *cf* Afr skroef | screw
tshikwaikwai (zwi-) kinkhoes | hooping/whooping cough
tshikwama (zwi-) sak (in klere); aktetas; beursie | pocket; briefcase; purse
tshikwara (zwi-) klipkoppie | stony hill
tshikwawhavha *cf* gwawhavha
tshikwekwe (zwi-) strik | snare
tshija (tshi- demonstr) doerdie | yonder

Tshindevehele

tshijai (zwi-) *cf* Eng sny, skyf | slice; *cf* Afr (krop)slaai | lettuce
tshijagama (zwi-) roofdier | animal (of prey)
-tshila leef | live
tshilala (adj) *cf* -lala
tshilalelo (zwi-) aandete, Nagmaal | supper, Holy Communion; ~ Tshikhethwa Nagmaal | Lord's supper, Holy Communion
tshilapfu (adj) *cf* -lapfu
tshileithi (zwi-) *cf* Eng 'slate' dakteël | roof tile
Tshilemba Lembataal en -kultuur | Lemba language and culture
tshileme (zwi-) gewig, tarra, massa; aksent, klem | weight, tare, mass; accent
tshilibana (zwi-) slagyster | (spring-)trap
tshilidzi (kl | *cf* tshi- abstr) genade | grace, pity
tshilikadzi (dzi-) weduwee | widow
tshililo (zwi-) gehuil | weeping
tshilimela (geen mv | no pl) Sewegesternte, Plejades | Pleiades
tshilimo (zwi-) somer | summer
tshilinganyo (zwi-) standaard | standard
tshiliriwa (zwi-) oes, gesaaid, gewas | crop
tshilonda (zwi-) seerplek, sweer, wond | sore, wound, ulcer
tshiluḡi (zwi-) vloeistof | liquid
tshimama (zwi-) soogdier | mammal
tshimangadzo (zwi-) verrassing | surprise
tshimange (zwi-) kat | cat
tshimauswu (zwi-) *cf* Afr smous | hawker
tshimbevha (zwi-) komplot | plot, conspiracy; *cf* tshiphiri
Tshimbedzi noord-oostelike Vendataal | north-east Venda language
-tshimbidza lei, bestuur | lead, drive
-tshimbila loop, reis | walk, travel
-tshimbila-tshimbila wandel | stroll
-tshimbilelana assosieer met | associate with
tshimebi/tshimibi (zwi-) sweep | whip
tshimedzi (zwi-) lente | springtime
Tshimedzi Oktober | October
tshimela (zwi-) plant | plant
tshimima (zwi-) fees | feast
tshimota (zwi-) klein abses/sweer/geswel, (bloed)vin(t), pitsweer | small abscess/ulcer, boil
tshimuma (zwi-) stomme | dumb person
tshigonji (zwi-) voël | bird
tshigorobadzi (zwi-) *cf* Afr onderbaadjie | waistcoat
tshigu (adj) *cf* -gu
-tshina dans; ingewy word, geïnisieer word | dance; be initiated
tshinambatedzwa (zwi-) aanhegsel | attachment
tshinamo (zwi-) lap (op klere) | patch (on clothing)
Tshindevehele (geen mv | no pl) Ndebeletaal en

tshinepe

-kultuur | Ndebele language and culture
tshinepe (zwi-) *cf Eng* foto | photo(graph), snap
tshineri (*geen mv* | *no pl*) swak Venda soos deur
 Blankes gepraat | poor Venda as spoken by
 Whites
tshingafha (*adj*) *cf* -ngafha
tshingafhaja (*adj*) *cf* -ngafhaja
tshingafhani? (*adj*) *cf* -ngafhani?
tshingafhano (*adj*) *cf* -ngafhano
tshingafho (*adj*) *cf* -ngafho
 -tshingama skuins wees | be slanting
tshino (tshi- *demonstr*) hierdie hier naby | this
 here nearby
tshinodo (zwi-) *cf Afr* sinode | synod
 -tshintsha wissel (geld), kleinmaak | change
tshintshi (dzi-) *cf Eng* kleingeld | change
 (money)
tshinungo (zwi-) (hand-)gewrig, pols | wrist,
 joint (in anatomy); ~ **tsha lwayo**: enkel |
 ankle
tshinwi (zwi-) kern/pit (van sweer) | core (of
 boil)
tshinwi, ita ~ duik (in water) | dive: -fa ~ ver-
 drink | drown
tshinwiwa (zwi-) drank | drink
 -tshinya skend, vermors, verspil: beskadig, ver-
 niel, bederf; sondig | damage; err. do wrong,
 sin; violate; waste
 -tshinyadza verniel, vernietig, verwoes, beska-
 dig, bederf (kanse), ruineer | destroy, dam-
 age, spoil, ruin
tshinyadzo (dzi-) (*hhl*) kwaad, skade, beskadi-
 ging, nadeel, vernieling, verwoesting | harm,
 damage, destruction, mischief
tshinyadzo (zwi-) (*Ill*) belediging, minagting |
 disrespect, insult
tshinyai (zwi-) roet | soot
 -tshinyala bederf raak: agteruitgaan (bederfbare
 produk) | become spoiled/damaged; deterio-
 rate
tshinyalelo (dzi-) verlies | loss
tshinyalo (dzi-) (*hhl*) skade, beskadiging | dam-
 age
tshinyalo (zwi-) (*Ill*) verstuiting | sprain
tshinzani (*adj*) *cf* -nzani?
tshinzhovho/tshinzhovhi (zwi-) vishoek | fish-
 hook
tshinainai (zwi-) vuurvlieg | firefly
tshinina/tshigina (zwi-) ooring | ear-ring
tshinwe (*adj*) *cf* -nwe
 -tshipa verwurg, smoor: goedkoop wees | stran-
 gle, choke; be cheap
tshipagere (zwi-) *cf Eng* (moer-)sleutel | spanner
 -tshipana stoei | wrestle
tshipango (zwi-) bagasiebak | boot (of car)
tshipano (zwi-) *cf Afr* span (osse) | span (of
 oxen)

tshisekene

tshipanzi (zwi-) klein soort sprinkaan | small
 species of locust/grasshopper
tshipata (zwi-) keerwal | weir (in river)
tshipatshi (zwi-) beursie, sakportefeuje | purse,
 wallet
tshipeidi (zwi-) *cf Eng* graaf | spade
tshipoke (zwi-) *cf Afr* spek | bacon
Tshipembe (*byw* | *adv*) Suide | South
tshipengo (zwi-) malheid, gekheid, kranksinnig-
 heid | madness, craziness
tshipere (zwi-) *cf Eng* noodwiel | spare wheel
tshipufhi (*adj*) *cf* -pfufhi
Tshiphani sentrale Vendataal | central Venda
 language
tshiphiri (zwi-) sameswering, geheim, komplot |
 plot, conspiracy, secret
tshipiqa (zwi-) stukkie (seep, ens); strook (pap);
 porsie, gedeelte; passasie | piece, portion,
 part; section; strip (of porridge); passage
tshipimbi (zwi-) koppigheid, ongehoorsaamheid
 | obstinacy, stubbornness, disobedience
tshipintshi (zwi-) *cf Eng* spinasie | spinach
tshipirirangi (zwi-) *cf Eng* veer (van voertuig/hor-
 losie, ens) | spring (of vehicle/watch, etc)
tshipise (zwi-) warmbron | hot spring
tshipitshi (zwi-) *cf Eng* toespraak | speech
tshipoko (zwi-) *cf Eng* speek | spoke
tshipuka (zwi-) klein diertjie | small animal
tshipulumbu (zwi-) *cf khungulu*
tshiputeli (zwi-) oortreksel | cover
tshiraho (zwi-) boom (van houer) | bottom (of
 container)
tshiranda (zwi-) beursie | purse
Tshirashia Russies | Russian (language and cul-
 ture)
tshirathisi (zwi-) sender | transmitter
tshirema (*adj*) *cf* -rema
tshirendo (zwi-) gedig, pryslied | poem, praise
 poem
tshirengululi (zwi-) losprys | ransom
tshirethe (zwi-) hakskeen, polvy | heel
tshiri (zwi-) struik | shrub
Tshironga suid-oostelike Vendataal | south-east-
 ern Venda language
tshirukhwe (zwi-) hamerkop | hammerhead
tshirulu (zwi-) wolkbreuk, stortreën |
 cloudburst, heavy downpour
tshirulwane (*poss*) geel | yellow *eg wa/tsha/*
zwa/dza tshirulwane
tshirumbi (zwi-) dy, bobeen | thigh, upper leg
tshirundu (zwi-) groot mandjie | large basket
tshisadzi (*geen mv* | *no pl*) vrouemaniere | femi-
 nine habits
tshisefamuya (zwi-) lugsuiweraar, lugfilter | air
 cleaner/filter
tshisefaoili (zwi-) oliefilter | oil-filter
tshisekene (*adj*) *cf* -sekene

tshisele (zwi-) ratel | ratel, badger
tshiseo (zwi-) gelag | laughter
tshisettha (adj) *cf* -setha
tshisevho (zwi-) alarm | alarm
tshisevho (zwi-) bykos (sous, ens by pap) | relish, savoury, side dish
tshishasha (zwi-) bo-arm | upper arm
tshishelo (zwi-) tregeter | funnel
tshishumiswa (zwi-) toestel, apparaat, werktuig | device, tool, utensil
tshisiamelo (zwi-) kopkussing | pillow, headrest
tshisibe (zwi-) *cf* Afr seep | soap; ~ **tsha u tamba**: badseep | bath-soap; ~ **tsha u kuvha**: wasseep | wash-soap; ~ **tsha luvhanda**: poeierseep | powder soap
tshisikwa (zwi-) skepsel, kreatuur | creature
tshisima (zwi-) fontein, bron | spring, fountain, source
tshisimana (zwi-) karkatjie | sty(e)
tshisiwana (zwi-) arme; weeskind | poor one; orphan
tshisumbabudo (zwi-) rigtingaanwyser | direction indicator
tshisumhangila (zwi-) uithangbord, padwyser | signpost
tshisusu (zwi-) skoenlapper | butterfly
Tshisuthu tsha Devhula (geen mv | *no pl*) Noord-Sotho | Northern Sotho
tshiswa (adj) *cf* -swa
Tshiswazi (geen mv | *no pl*) Swazitaal en -kultuur | Swazi language and culture
tshiswiutulo (zwi-) middagete | lunch, midday meal
tshiifafu (zwi-) *cf* Eng personeel | staff
tshiifaha (zwi-) nes | nest
tshiifaka (zwi-) struikgewas, bossie | undergrowth, small bush, shrub
tshiifalula (zwi-) voortrekkery, begunstiging | favouritism
tshiifandavhathu (zwi-) verhoog | stage, platform
tshiifanga (zwi-) kombuis | kitchen, cooking hut
tshiifangu (zwi-) skild | shield
tshiifarafu (zwi-) *cf* Afr straf | punishment
tshiifarafa (zwi-) *cf* Afr straat | street
tshiifarafainwa (zwi-) stopstraat | stop street
tshiifasi (zwi-) *cf* Afr 'stasie' sendingstasie | mission station
tshiifefu (zwi-) ken | chin
tshiifemembe (zwi-) *cf* Eng stempel, seël | stamp
tshiifereke (zwi-) *cf* Eng staking | strike
tshiiferepe (zwi-) *cf* Afr streep | stripe
tshiifhavhelo (zwi-) (slag)offer | offering, sacrifice
tshiifhopho (zwi-) stapel, hoop (soos klippe, ens) | heap, stack (as of stones)
tshiifiki (zwi-) *cf* Eng wandelstok | walking stick
tshiifiriki (zwi-) *cf* Afr strek, gebied | region

tshiifiriri (zwi-) fluit | whistle
tshiifitshi (zwi-) *cf* Afr stasie | station
tshiifofu (zwi-) *cf* Afr stoof | stove
tshiifokisi (zwi-) (tronk)sel | prison cell
tshiifokoni (zwi-) *cf* Eng voorraad | stock, supply
tshiifoni (zwi-) rolystervark | hedgehog
tshiiforopo (zwi-) *cf* Afr strop | strop (for oxen)
tshiifuhu (zwi-) wreedheid | cruelty
tshiifuku (adj) *cf* -fuku
tshiifumbulwa (zwi-) uittreksel | extract
tshiifungu (geen mv | *no pl*) hoendervel | goose-flesh
tshiifutulo (zwi-) slypsteen | whetstone
tshiifutuwedzi (zwi-) motief, aansporing, dryfveer | incentive, motive
tshiifuvho (zwi-) verlange na | longing/yearning for
tshiifaela (zwi-) *cf* Eng styl, mode | style
tshiifaitai *cf* tshiifainai
tshiifakadzi (zwi-) pret, vermaak | amusement
tshiifale (zwi-) *cf* Afr stal | stable
tshiifamba (zwi-) gif | poison
tshiifambarekhodo (zwi-) platespeler | record-player
tshiifambiswa (zwi-) speelding | toy
tshiifanda (zwi-) blok, stomp | log, stump
Tshiifandani (op) Louis Trichardt | (at) Louis Trichardt
tshiifannde (zwi-) *cf* Eng standplaas | stand (plot)
tshiifatimenne (zwi-) *cf* Eng verklaring | statement
tshiifediamu (zwi-) *cf* Eng stadion | stadium
tshiifeidzhi (zwi-) *cf* Eng verhoog | stage
tshiifemba (zwi-) *cf* phaphana (dzi-)
tshiifenededzi (zwi-) ronde voorwerp | round object
tshiifendi (geen mv | *no pl*) gelowige se lewenswyse | believer's way of life
tshiifete (adj) *cf* -tete
tshiifheu (slegs ekr | *sing only*) namiddag | late afternoon
tshiifhihi (adj) *cf* -thihi
tshiifhithisi (zwi-) terugslag, struikelblok | setback, stumbling-block
tshiifhoma (zwi-) stippel, puntjie | point, small dot
Tshiifhoza Xhosataal en -kultuur | Xhosa language and culture
tshiifhu (zwi-) iets, ding | thing, object
tshiifibo (zwi-) deksel | lid
tshiifili (zwi-) *cf* Eng staal | steel
tshiifitimu (zwi-) *cf* Eng stoom | steam
tshiifitizi (zwi-) *cf* Eng 'stairs' verdieping | storey
tshiifitolo (zwi-) *cf* Eng pakkamer, winkel | store-room, shop
Tshiifshaina Sjinees (taal en kultuur) | Chinese (language and culture)

tshitshavha (zwi-) stam, volk | tribe
tshitshena (adj) cf -tshena
tshitshidzi (zwi-) ding wat verlos | thing that saves
tshitshimbili (zwi-) groot abses/sweer, vint, bloedvint(t), pitsweer | boil, big ulcer/abscess
tshitshudeni (zwi-) cf Eng student | student
tshitsiro (zwi-) skerm | screen
tshitswu (adj) cf -tswu
tshitswuku (adj) cf -tswuku
tshitukana (zwi-) seuntjie | little boy
tshitumba (zwi-) varkhok, hoenderhok, bokk-raal, skaapkraal | pig sty, fowl pen, goat kraal, sheep fold
tshitumbu (zwi-) lyk | corpse
tshitundwana (zwi-) mandjie met deksel | basket with lid
tshitungulo (zwi-) halssnoer (as talisman) | necklace (as talisman)
tshitupu (zwi-) cf Afr stoep | stoep
tshiikhuvha (zwi-) drumpel | threshold
tshiulu (zwiulu) miershoop | antheap
tshiungulela (zwi-) sooibrand, suur | hearthburn
tshiughwane (zwi-) blaarpens | omasum
tshiveki (zwi-) vlot | float (raft)
Tshivenda (geen mv | no pl) Venda taal en -kultuur | Venda language and culture
-tshivha jaloers wees op | be jealous of
tshivhala (zwi-) aantal, hoeveelheid | quantity, number
tshivhana (zwi-) klein/nou inkomplek | narrow entrance (at back of village enclosure)
tshivhanda (zwi-) gedierde, roofdier | beast of prey
tshivhanga (zwi-) hoogte, (teen berg, ens) | slope, uphill place
tshivhangani (zwi-) aanleiding, oorsaak | cause, motive, reason
tshivhaso (zwi-) vuurherd | hearth, fireplace
tshivhevhe (zwi-) krampt | cramp
tshivhi (adj) cf -vhi; (nw | n) (zwi-) sonde, slegte daad | sin, bad deed eg **ri hangwele zwivhi**
zwashu vergeef ons ons sonde | forgive us our sins
tshivhidzo (zwi-) byeenkoms of vergadering soos belê deur regerende persoon (magistraat, hoofman, ens); gemeente | meeting/assembly/gathering as called by governing officer (eg magistrate, chief); congregation
tshivhili (geen mv | no pl) in persoon | in person eg **ndo muvhona nga tshivhili** ek het hom in persoon/lewend lywe gesien | I saw him in person
tshivhindi (zwi-) lewer; moed, dapperheid | liver; courage, bravery
tshivhingwi (zwi-) bruin hiëna | brown hyena
tshivhisi (adj) cf -vhisi

tshivhoni (zwi-) spieël | mirror
tshivhotshwa (zwi-) gevangene, prisoner, bandiet | prisoner, convict
tshivhudzisi (zwi-) vraagteken | question mark
tshivhumamumbo (zwi-) eienskap, karaktertrek | trait
tshivhumbeo (zwi-) vorm, hou, struktuur | structure, build, shape, form
tshivhumbi (zwi-) partikel (in grammatika), vormelement, morfeem | particle (in grammar), formative, morpheme
tshivhumbwa cf tshisikwa
tshivhunu (zwi-) wurm, maaier | worm, maggot
tshivhuru (geen mv | no pl) Afr taal en -kultuur | Afr language and culture
tshivhuya (adj) cf -vhuya; (mv | n) (zwi-) voordeel | advantage, benefit
tshiwo (zwi-) voorkoms, gebeurtenis, verskynsel | occurrence
tshixele (zwi-) kindjie, suigling; oppasser | small child, infant; nurse
tshixwatusi (zwi-) yskas | fridge
Tshizulu (geen mv | no pl) Zoeloe-/Zulutaal en -kultuur | Zulu language and culture
tshizwa (zwi-) houd van dier (slagding) | hindleg of a beast
tshizwimbo (zwi-) groot sweet/geswel, vint, bloedvint(t), pitsweer | boil, big ulcer
tshoko (dzi-) cf Eng kryt | chalk
tshohe (kwantit | quantit) die hele; alleen | the whole; alone; (byw | adv) baie, heeltemal | very, completely, entirely, altogether
tshone (selfst vnw | abs pron) dit | it
-tshouka cf Eng smoor ('n masjien) | choke (a car)
tshouka (dzi-) cf Eng smoorklep | choke
-tshova cf Eng 'shove' kaart skommel; kruitstoot; fiets trap | shuffle cards; push (as of wheel barrow); pedal (as of bicycle)
tshova (ma-/dzi-) heesstertwaaier | whisk
tshugela (dzi-) cf Eng suiker | sugar
tshugulu (dzi-) witrenoster | white rhinoceros
tshumelo (dzi-) diens | service
tshuni (dzi-) cf Eng melodie, wysie | melody, tune
tshupu (dzi-) cf Eng binneband | tube
-tshutshudza intimideer | intimidate
-tshuwa cf -tshenuwa
tsideo (dzi-) verstuiting | dislocation (of joint)
tsie cf lusie
tsikaipfi (kl | cl n-) vokalisasie | vocalization
-tsikeledza pers. druk | press
tsiki (dzi-) biologiese sel | biological cell
tsikidzi (dzi-) weeluis, wandluis | bedbug
-tsikinyedza oë vryf | rub eyes
tsiko (dzi-) afleiding; vorming, skepping | deri-

vation, formation, creation

- tsilingwane** (dzi-) mislikheid, naarheid | nausea
tsilu (ma-) domkop, dwaas | fool, blockhead
-tsilufhala dwaas/dom wees | be stupid
-tsimba (dzi-) muskeljaatkat | genet
tsimbe (dzi-) stoei | wrestling
tsimbi (dzi-) yster; klok | iron (metal); bell
tsimu (masimu) tuin, landery, ploegland | land under cultivation, garden
tsinde (ma-) geslag (geneties); stam | race (genetic); stem
tsinga cf lutsinga
tsini (byw | adv) naby | near, nearby, close to; ~ ha naas, langs, langsaan, digby | beside, next to
tsinyuso (dzi-) oortreding, misdryf; aanstoot | offence
tsinyuwo (dzi-) woede | anger, rage
tsira (dzi-) veiligheid | safety
-tsira beskut; verberg; uitsig bederf, verduister (tussen iemand en bron van lig of hitte in beweeg) | shade; obscure, screen, eclipse (stand between person and source of light or heat or view)
tsiravhulwadze (kl | cl n-) higiëne, gesondheidsleer | hygiene
-tsireledza beskerm, beskut | shield, shelter, protect
tsireledzo (dzi-) versekering, beskerming, veiligheid | insurance, protection, security
-tsiruwa bedank (uit pos); padgee uit iemand se lig of gesigsveld | resign; move out of one's light or view
tsiruwo (dzi-) bedanking (uit pos) | resignation
-tsitsa/-tsisa verneder, verlaag, neerlaat, afbring | abase, bring down, lower
-tsitsinyea kneus | bruise
tsitsinyeo (dzi-) kneus(plek) | bruise
tsotsi (ma-) tsotsi | tsotsi
tsudzuluso (dzi-) verplasing, oorplasing | transfer
tsukanyo (dzi-) spysvertering | digestion
tsumbalandu (dzi-) rekening | account
tsumbavhuge (dzi-) akte | deed, act
tsumbedzo (dzi-) aanduiding, voorbeeld | indication, example
tsumbo (dzi-) aanduiding, voorbeeld; bewys | indication, example; proof
-tswa steel | steal
Tswane Pretoria

tswayo cf luswayo

-tswela steel vir | steal for

tswielo cf luswielo

tswikiso (dzi-) bekendstelling, voorstelling | introduction

tswina (dzi-) akkedis | lizard

tswinga cf luswinga

tswio (dzi-) nier | kidney

tswipu! ideof van klap met sweet | ideoph of flicking/striking with whip

-tswiridza kwetter, tjilp | chirp

tswititi! (ideof | ideoph) van pylreguit wees | of being absolutely straight

-tswitswima bloei (bloed) | bleed

-tswonzwa suig (met strooitjie) | sip (with straw)

tswotswi (ma-) tsotsi | tsotsi

-tswu swart | black eg **musadzi mutswu** 'n donker vrou | a woman of dark complexion; **vhasadzi vhaswu** donker vroue | women of dark complexion; **mushonga mutswu** swart medisyne | black medicine; **mavu matswu** swart grond | black soil; **bugu ntswu** swart boek(e) | black book(s); **lusunzi lutswu** swart mier | black ant; **vhusunzi vhwtswu** swart miere | black ants

-tswuka ryp wees/word; vuil word | be ripe, become ripe; become dirty

-tswukaho (ww rel | vb rel) vuil | dirty

-tswukisa rooi maak; vuilsmeer | redden; soil, dirty

-tswuku (adj) rooi | red eg **muthu mutswuku** 'n rooi persoon (lig van aanskyn) | a red person (of light complexion); **mutshelo mutswuku** 'n rooi vrug, | a red fruit; **matombo matswuku** rooi klippe | red stones; **zwiambaro zwitswuku** rooi klere | red clothes; **thanga tswuku** rooi dak(ke) red roof(s); **lulimi lutswuku** rooi tong | red tongue

-tumba hurk | squat

-tumukana (intr) opgesny word in klein stukkies | be cut up into small pieces

-tumukanya (tr) opsný in klein stukkies | cut up into small pieces

-tumula (tr) kort afsny (lyn): amputeer | cut off short (rope); amputate

-tumuwa (intr) tot skielike einde kom; kort afgesny word (lyn) | be cut off short (rope): come to abrupt end

-tupula ontwortel, uitroei | eradicate (tear up by roots), uproot

U

uho (vhu-; u- demonstr) daardie | that/those
uhu (u-; vhu- demonstr) hierdie hier | this/these

here

-ukhutha afskud, uitskud (stof) | shake out/off

(dust)

uku (*ku- demonstr*) hierdie hier | this here**ukwo** (*ku- demonstr*) daardie | thatu|a (*mu- demonstr*) doerdie | yonder**ulu** (*lu- demonstr*) hierdie hier | this here**ulwo** (*lu- demonstr*) daardie | that**-unga/-uunga** (*hh/hhh*) donder/dreun (van rivier) | thunder, roar, moan (as of river)**-unga** (*ll*) aanlok | entice**unga/vhunga** (*voegw | conj*) soos | as like**-ungeledza** betower | charm**-ungula** afskep, afroom | skim**uno** (*mu- demonstr*) hierdie hier naby | this here nearby**uri** (*voegw | conj*) dat, sodat | that, in order that**-uunga** *cf* **-unga/-uunga** (*hh/hhh*)**uvho** (*vhu- demonstr*) daardie | that/those**uvhu** (*vhu- demonstr*) hierdie hier | this/these here**uyo** (*mu- demonstr*) daardie | that**uyu** (*mu- demonstr*) hierdie hier | this here

V

vala (*mavhala*) streep | stripe**-vala** toemaak | close (a door)**valavu** (*dzi-*) *cf Eng* klep | valve**-valela** toemaak vir; aanhou | close for; detain**-vanga** meng | mix**-vangana** (*intr*) gemeng raak | get mixed up**-vanganya** (*tr*) meng | mix**-vanganyisa** meng | mix**vaterepasi** (*dzi-*) *cf Afr* waterpas | level (spirit-level)**-vaya** steek (doring) | prick (thorn)**veini** (*dzi-*) *cf Afr* wyn | wine**-veka** dryf (stil/gladweg) | float (smoothly/quietly)**vele** *cf mavhele***vemu** (*ma-*) rower | robber**Venda** (*klas/class* | *li-*) Venda(land) | Venda(land)**veno** (*slegs ekv, kl* | *li-* | *sing only cl* | *li-*) haat | hatred**veni** (*dzi-*) *cf Eng* bakkie | van**vese** (*dzi-*) (*hh*) *cf Eng* vers | verse**vese** (*dzi-*) (*hh*) *cf Eng* frokkie | vest**-veta** krap | scratch**-vha** (*kopulat ww | copulat vb*) wees, word | be, become**-vhaga** houtwerk doen, skrynwerk doen | carve wood, do carpentry**vhadzo** (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)**vhafuwi** (*slegs mv | pl only*) kaptein | chief**vhaho** (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)**vhahulu** (*adj*) *cf -hulu***vhahulwane** (*adj*) *cf -hulwane***-vhaima** glinster, flikker, flonker | glitter, sparkle**-vhaisa** seermaak; bedroef; benadeel, beskadig | hurt; grieve, harm**-vhaisala** seergekry hê; bekommerd wees | be hurt; be troubled**vhakwo** (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its**vhaja** (*vha- demonstr*) doerdie | yonder**vhajo** (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its**-vhala** lees; leer; studeer | read; study; count**vhala** (*adj*) *cf -lala***vhalapfu** (*adj*) *cf -lapfu***-vhaledza** bespreek (plek) | reserve (a seat)**-vhalela** latwerk op dak sit | wattle**vhallow** (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its**-vhamba** strek (soos nat vel met penne) | stretch (as wet hide with pegs); kruisig | crucify; ~ **maano**: beplan | plan**-vhambadza** handel dryf, smous | trade, hawk, offer for sale, sell**-vhambadzaseli** uitvoer | export**-vhambadza** vergelyk, tabelleer | compare, tabulate**vhamusanda** (*slegs mv | pl only*) kaptein | chief**vhana** (*adj*) *cf -na***vhangu** (*poss*) van julle, julle (s'n) | of you, your(s); (*adj*) *cf -nu***vhana** *cf nwana***ghananyana** *cf nwananyana***-vhanda** klap; hande klap | clout, smack; clap (hands)**-vhandalala** jouself platdruk teen | flatten oneself against**-vhanga** (*ww | vb*) veroorsaak, aanleiding gee tot; betwis, redetwis | cause; dispute**vhanga** (*poss*) van my, my(ne) | of me, my, mine**vhanganana?** (*adj*) *cf -ngana?***-vhangisa** verskil, stry | raise a dispute/quarrel**vhano** (*vha- demonstr*) hierdie hier naby | these here nearby**-vhanyuludza** pad oop forseer | force one's way through**vhanzani** (*adj*) *cf -nzani?***vhanzhi** (*adj*) *cf -nzhi***vhanwe** (*adj*) *cf -nwe***vhao** (*poss*) van hulle, hulle (s'n); daarvan | of them, their(s); its

vhapfufhi (*adj*) *cf* -**pfufhi**
vharru (*adj*) *cf* -**raru**
vharema (*adj*) *cf* -**rema**
vhase (*vho-*) *cf* *Afr* baas | boss
-vhase vuurmaak/-opmaak | kindle (a fire)
vhasekene (*adj*) *cf* -**sekene**
vhashu (*poss*) van ons, ons (s'n) | of us, our(s)
vaswa (*adj*) *cf* -**swa**; (*nw* | *n*) (*vir ekv cf* | for
sing cf muswa)
vhafanu (*adj*) *cf* -**fanu**
vhafuku (*adj*) *cf* -**fuku**
vhathihi (*adj*) *cf* -**thihi**
vhathu (*slegs mv* | *pl only*) mensheid, bevolking,
mensdom | humanity, mankind, population,
human race; *cf* **muthu**
vhatshe (*adj*) *cf* -**tshena**
vhatshe (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof,
its
vhatswu (*adj*) *cf* -**tswu**
vhatswuku (*adj*) *cf* -**tswuku**
vhau (*poss*) van jou, jou(ne) | of you, your(s)
-vhavha suur/bitter wees; pyn | be sour/bitter;
ache
-vhavhalela omsien na | care for
vhavhi (*adj*) *cf* -**vhi**
vhavhili (*adj*) *cf* -**vhili**
vhavho (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them,
their(s)
vhavhuđi (*kwalif poss* | *poss kwalif*) goeie | good,
nice *eg* **vhathu** **vhavhuđi** goeie mense | nice
people
vhavhuya (*adj*) *cf* -**vhuya**
vhawe (*poss*) van hom, sy, syne; van haar, haar,
hare | of him, his; of her, her(s)
vhawo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof,
its
vhayo (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle
(s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
vhazwo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them,
their(s)
-vhea neersit, opsit (op vuur); bêre, hou, spaar;
aanstel | put down; put on fire; put away,
keep, spare; appoint
vhege (*dzi-*) *cf* *Afr* week | week
-vhekanya versamel, saamstel, (voor)berei,
groeper, rangskik, pak | gather, prepare,
group, pack, arrange, put in order, compile
Vhembe Limpoporivier | Limpopo River
-vhenga haat, verfoei, verafsku | hate, detest,
abhor
vhengele (*ma-*) *cf* *Afr* winkel | shop; ~ **ja bugu**:
boekwinkel | bookshop; ~ **ja halwa**: drank-
winkel | bottle-store
-vhengema (*cf* -**penya**) glinster, flonker, flikker |
glitter, sparkle
-vhetshele opsy sit; neersit vir | set aside, put
down for

-vheula skeer | shave
-vhi (*adj*) sleg(te) (lelike) | bad (ugly) *eg* **muthu**
muvi 'n slegte persoon | a bad person; **vhathu** **vhavhi** slegte mense | bad people; **muđi**
muvi 'n slegte stat | a bad village; **maitele**
muvi slegte dade | bad deeds; **tshikolo**
tshivi 'n slegte skool | a bad school **ndwa**
mbi 'n slegte geveg | a bad fight; **mbilu**
mbi slegte hart(e) | bad heart(s); **vhuko-**
nani **vhuvhi** slegte vriendskap | bad friend-
ship; **kuduna** **kuvhi** 'n slegte mannetjie | a
bad little man
-vhibva ryp/gaar word | ripen, get ready (like
food)
-vhibvela vrugbaar wees | be fertile
-vhibvisa gaarmaak | cook, prepare food
-vhidza roep | call, summon
-vhidzelela roep hard na | call out loudly to
-vhihfa lelik/sleg wees; haatlik/afskuwelik wees;
agteruitgaan | be ugly/bad; abhorrent, abom-
inable; deteriorate
-vhika aanhangig maak, klag lê, aanmeld ('n
saak) | report/announce (a matter), lay a
complaint
-vhila (*hh*) eis, opeis, aanspraak maak op |
claim, demand
-vhila (*ll*) kook; gis | boil; ferment
-vhilaela kwel, kla, ontevrede wees, teleurstel,
gepla word | be troubled, dissatisfied; disap-
point, complain
vhili (*ma-*) *cf* *Afr* wiel | wheel
-vhili (*adj*) twee | two *eg* **vhathu** **vhavhili** twee
mense | two people; **miri** **mivhili** twee bome |
two trees; **mafo** **mavhili** twee oë | two eyes;
zwithu **zwivhili** twee goed | two things;
mbudzi **mbili** twee bokke | two goats; **vhur-**
rifi **vhuvhili** twee briewe | two letters
-vhilula vroeg wees | be early
-vhimbila (rond) dwaal, (rond) swerf | wander,
roam
-vHINGA trou, bruid huis toe bring | marry, bring
one's bride home
-vhisi (*adj*) rou, groen (onryp) | raw, green (un-
ripe) *eg* **mutshelo** **muvhisi** groen (onryp) vrug
| green (unripe) fruit; **jinngo** **livhisi** groen
mango | green mango; **tshikoli** **tshivhisi** rou
mieliekop | raw cob of maize; **gama** **mbisi**
rou vleis | raw meat; **vhula** **vhuvhisi** rou inge-
wande | raw entrails
-vhivha afgunstig wees, jaloers wees, jaloers
wees op | be jealous of each other
-vhivhana jaloers wees op mekaar | be jealous of
each other
-vho (*enklities* | *enclitic*) ook | also
-vhofha (vas) bind, vasmaak, (vas) draai,
(in)draai; rem | tie, screw in, bind, fasten; tie
together, tighten; brake

-vhofholola

-vhofholola losmaak, losdraai, ontslaan, vrylaat | unscrew, loosen, untie; discharge, release
acquit, set free

-vhofholowa (*intr*) *cf* **-vhofholola**

-vhomba brul | roar

vhomme (*eervorm/honorific*) predikantsvrou | wife of minister of religion; *cf* **mme**

-vhona sien, waarneem; beskou; besef | see, observe; regard; realize

-vhonadzaho (*ww rel* | *vb rel*) helder | clear

-vhnala sigbaar wees | be visible

vhone (*selfst vnw* | *abs pron*) hulle | they

-vhonea (*hhh*) sigbaar wees | be visible

-vhonea (*lll*) ligmaak | illuminate

-vhonehshela verlig, besny | illuminate for

-vhololola spioeneer op | spy on

-vhora *cf* **Afr** boor | bore, drill; *cf* **-bora**

vhoro/boro (*dzi-*) *cf* **Eng** boor | bore

vhoth (*kwantit* | *quantit*) almal, hulle almal: alleen | all, they all, everybody; alone

vhuaḁa (*abstr*) onnetheid | untidiness

vhuanḁani (*abstr*) betrekking, verhouding | relation, relationship

vhuawela (*mw selfde* | *pl same*) rusplek | resting place

vhuawelo (*abstr*) rustigheid | restfulness

vhubebwa (*mv selfde* | *pl same*) geboorteplek | place of birth

vhubunyu (*abstr*) kaalheid, naaktheid | nakedness

vhubva (*abstr*) luiheid | laziness

Vhubvaḁuvha (*byw/adv*) Ooste | East

vhubvo (*abstr*) bron, oorsprong, herkoms | origin, source

vhudabagaba (*abstr*) dwaasheid | foolishness

vhudi (*abstr*) goedheid, mooiheid | goodness

vhudidzimi (*abstr*) onthouding | abstinence

vhudifari (*abstr*) gedrag, optrede | conduct, behaviour

vhudigedi (*abstr*) gemak | ease

vhudiitisi (*nga ~*, *byw* | *adv*) outomaties | automatically

vhudikukumusi (*abstr*) trots | pride

vhudikumedzi (*abstr*) toewyding, eerbiediging | devotion

vhudikekedzi (*abstr*) toewyding, eerbiediging | devotion

vhudirovhedzi (*abstr*) berou | repentance, regret

vhudisoli (*abstr*) berou | repentance, regret

vhuditukufhadzi (*abstr*) beskeidenheid | modesty

vhudivha|aiburari (*kl* | *cl n-*) biblioteekkunde | library science

vhudivhavhulafazwifuwo (*abstr*) veeartsenykunde | veterinary science

vhudala (*adj*) groen (kleur) | green (colour); (*nw* | *n*) (*abstr*) groenheid (van kleur) | greenness

(of colour)

vhudanana (*abstr*) dwaasheid, gekheid | foolishness

vhudededzi (*abstr*) onderwysberoep | teaching profession

vhudele (*abstr*) netheid, sindelikheid | cleanliness, tidiness

vhudele (*poss*) netjies | neat *eg wa/tsha/zwa/dza*

vhudanya (*adj*) dik | thick; (*nw* | *n*) (*abstr*) dikheid | thickness

vhududo (*abstr*) warmte | warmth

vhudyavhathu (*abstr*) kannibalisme | cannibalism

-vhudza vertel, rapporteer | tell, report

vhudzadze (*abstr*) bevalling, verlossing | confinement, accouchment

-vudzedza vuur aanblaas | blow fire; *cf* **-kukumudza**

vhudzimba (*mv selfde* | *pl same*) jag | hunt

vhudzingandevhe (*abstr*) doofheid | deafness

-vhudzisa vra ('n vraag) | ask (a question)

-vhudzisela vraag vra namens | ask a question on behalf of

vhudzivha (*mv selfde* | *pl same*) diepte | depth

-vhudzula afwaai, waai; doodblaas (kers) | blow off, blow; blow out (candle)

vhudzulo (*mv selfde* | *pl same*) verblyfplek, tuiste, woning, sitplek; posisie, plek waar iets staan | abode, dwelling, residence; seat; position, place where object stands

vhudzumbamo (*mv selfde* | *pl same*) wegkruipplek | hideout (hiding place)

-vhuedzedza terugplaas | replace

-vhuelwa absorbeer vog; baat, bevoordeel, voordeel trek | absorb moisture; gain, benefit

vhuededzi (*mv selfde* | *pl same*) vervoer | transport

vhuendi (*kl* | *cl vhu-*) verkeer | traffic

vhufa *cf* **ifa** (**mafa**)

vhufhaḁi (*abstr*) argitektuur, boukunde | architecture

vhufhelo (*abstr*) einde | end, conclusion

vhufhetashango (*abstr*) terrorisme | terrorism

vhufhufhedzei/vhufulufhedzei (*abstr*) eerlikheid | honesty

vhufhura (*abstr*) bedrog | deceit, fraud, cheating

vhufobvu (*abstr*) diefstal, stelery | theft, thieving

vhufuteleli (*abstr*) ywer | zeal

vhufuwi (*abstr*) veeteelt; boerdery | animal husbandry, farming

vhugabelo (*mv selfde* | *pl same*) kus, strand | shore

vhugai? (*vraagw* | *interr*) hoeveel? | how much?

vhugedi (*abstr*) gerief, gemak | comfort

vhugoswi (*abstr*) lafhartigheid | cowardice

vhugudisi (*abstr*) oefening, opleiding | training

vhuhadzi

vhuhadzi (*mv selfde | pl same*) vrou se nuwe huis by eggenoot | woman's new home with husband
vhuhali (*abstr*) skerpheid; dapperheid, moed | sharpness; courage, bravery
vhuhedeni (*abstr*) cf *Afr* heidendom | heathenism
vhuhosi (*abstr*) kapteinskap, koninklikheid | royalty, chieftainship
vhuhota (*abstr*) sieklikheid, swak gesondheid, swakheid | weakness, ill-health
vhuhulu (*adj*) groot | big, large; (*nw | n*) (*abstr*) grootte, nommer; grootheid | greatness, largeness, size, bigness
vhuhulwane (*adj*) groot, volwasse, belangrike | big, adult, important; (*nw | n*) (*abstr*) grootheid, volwassenheid, belangrikheid | greatness, adulthood, importance
vhuhwavo (*abstr*) vriendelikheid | kindness
vhuiamafulaimatshini lughawe | airport
vhuiamana (*abstr*) swangerskap | pregnancy
vhuimeli (*abstr*) verteenwoordiging | representation
vhuiamo (*abstr*) vakature; posisie | vacancy; position
vhuisedzi (*abstr*) aflowering | delivery
vhuitatshoga (*nga ~, byw | adv*) outomaties | automatically
vhuitwa (*abstr*) aktiwiteit | activity
Vhukalanga Noorde | North
vhukale (*abstr*) ouderdom | age
vhukando (*khando*) voetspoor | footprint
vhukangi (*abstr*) opposisie (in parlement) | opposition (in parliament)
vhukati (*geen mv | no pl*) kern, middelpunt | centre; (*byw | adv*) in middel, tussenin | in middle/centre, in between
vhukati ha in middel van | in middle of
vhukavhafulaimatshini cf **vhuiamafulaimatshini**
vhukavhelo (*geen mv | no pl*) aanloopbaan | runway
vhukhakhi (*abstr*) fout, vergissing; misdaad | error, mistake, crime
vhukhethwa (*abstr*) heiligheid | holiness
vhukhonekhone sigsagsgewys | zigzag
vhukhopfu (*geen mv | no pl*) meel (gestampte) | meal (stamped)
Vhukhriste (*abstr*) Christendom | Christianity
vhukhudo (*mv selfde | pl same*) beskutting | shelter
vhukofhe (*mv selfde | pl same*) ('n) dutjie | (a) nap
vhukole (*abstr*) swangerskap | pregnancy
vhukoma (*abstr*) hoofmanskap | headmanship
vhukomani (*abstr*) vriendskap | friendship
vhukondeleli (*abstr*) volharding, deurstetingsvermoë | perseverance

-vhumba

vhukonesi (*abstr*) kuns | art
vhukoni (*abstr*) bekwaamheid, vaardigheid, vermoë | ability, skill, efficiency
Vhukovhela Weste | West
vhukukumedzi (*abstr*) opstokery, aanhitsing | instigation
vhukule (*geen mv | no pl*) afstand, distansie | distance
vhukuma (*byw | adv*) suiwer, werklike, egte; baie | pure, real; much
vhukungi (*abstr*) aanloklikheid | attractiveness
vhukuse (*mv selfde | pl same*) skेरwol; kort dierehare | fleece of sheep; short hair of animals
vhukwila (*abstr*) kunsie, kunsgreep, slenter(slag) | trick
vhulja (*vhul- demonstr*) doerdie | yonder
vhula (*geen mv | no pl*) ingewande | entrails; (*mv | pl mala cf lula*)
-vhulaha doodmaak, moor | kill, murder
vhulala (*adj*) oud | old; (*nw | n*) (*abstr*) oudheid, ouderdom | old age (senility), oldness
vhulali (*geen mv | no pl*) roes | rust
vhulalo (*mv selfde | pl same*) slaapplek | sleeping place
vhulamukanyi (*abstr*) justisie | justice (as of state department)
vhulangambebo (*abstr*) geboortebepערking | birth control
vhulapfu (*adj*) lank, hoog | long, tall, high; (*nw | n*) (*abstr*) lengte, hoogte | length, height
-vhulaya cf **-vhulaha**
vhulema (*abstr*) kannibalisme | cannibalism
vhuleme (*abstr*) swaardeid, struikelblok, moeilikheid | difficulty, hardness, heaviness
vhulenda (*abstr*) sagmoedigheid, nederigheid, vriendelikheid | meekness, gentleness, kindness
vhulimbo (*mv selfde | pl same*) voëlym | bird-lime
vhulimi (*abstr*) *geen mv | no pl* landbou; boerdery | agriculture; farming
vhuloi (*abstr*) toewy | sorcery, witchcraft
vhulondavhathu (*abstr*) welsyn | welfare
vhulondi (*abstr*) versigtigheid | care, carefulness
vhuludu (*abstr*) eensaamheid | loneliness
-vhulunga deponeer, opgaar, bère, spaar, belê | deposit, store, save (money), bank
vhulungu (*geen mv | no pl*) halsnoer; krale (om nek) | beads (string of, or single bead); necklace
vhuluvhi (*geen mv | no pl*) harsings | brain
vhulwa (*slegs kl vhu- | cl vhu- only*) etter, vuilgoed | pus, matter
vhulwadze (*ma-*) siekte, kwaal | disease, illness, sickness
-vhumba vorm, skep; aflei | mould, create; de-

-vhumbulusa

rive

-vhumbulusa (tr) cf **-phiguluwa** (intr)

-vhumbuluwa (intr) cf **-phiguluwa** (intr)

vhumeselane (abstr) cf Afr 'messelaar' messelwerk | bricklaying

vhumuthu (abstr) persoonlikheid | personality

vhumvumvu (abstr) eensaamheid | loneliness

vhuna (adj) vier | four; (nw | n) (abstr) alvier, vierde | all four, fourth (adj in Afr/Eng) eg **vhuna havho** *let* die vier van hulle, dws hulle alvier | *lit* the four of them, ie all four of them; **gere ya vhuna** die vierde rat | the fourth gear

vhunendila (abstr) bemiddeling | intermediation

vhunu (adj) nat (groen), vogtige | wet (green), moist, damp; (nw | n) (abstr) natheid (groenheid), vogtigheid | wetness (greenness), moistness, dampness

vhunaki (abstr) aantreklikheid | attractiveness, charm

-vhunamelo (mv selfde | pl same) leer | ladder

vhunga (voegw | conj) terwyl, aangesien | seeing that, whereas

vhungafha (adj) cf **-ngafha**

vhungafhala (adj) cf **-ngafhala**

vhungafhani? (adj) cf **-ngafhani**?

vhungafhano (adj) cf **-ngafhano**

vhungafho (adj) cf **-ngafho**

vhungana? (adj) cf **-ngana**?

vhungolo (abstr) diepte | depth

vhunna (abstr) manlikheid | masculinity, manhood

vhuno (vhu- demonstr) hierdie hier naby | this/these here nearby

vhunzani? (adj) cf **-nzani**?; (nw | n abstr) gehalte | quality

vhunzhi (adj) cf **-nzhi**; (nw | n) (abstr) (hoe)veelheid, meervoud, meerderheid, massa, groot getalle | mass, great number, majority; plural; quantity

vhunanga (geen mv | no pl) beroep van medisyne-man te wees | art of medicine man

vhunwe (adj) cf **-nwe**

vhuongelo (geen mv | no pl) verpleeginrigting | nursing home

vhupangwa (abstr) vraatsug, gulsigheid | gluttony, greediness

vhupfiwa (abstr) invloed | influence

vhupufuhi (adj) kort | short; (nw | n) (abstr) kortheid | shortness

vhupfumedzanyi (abstr) versoening | reconciliation

vhuphara (mv selfde | pl same) wydte, breedte | breadth, width

vhupholisa (geen mv | no pl) polisiemag | police force

vhuphulusi (abstr) verlossing, redding | redemp-

tion, deliverance

vhupo (mv selfde | pl same) omgewing, gebied | area, surrounding

vhupofu (geen mv | no pl) blindheid | blindness

vhupombwe (geen mv | no pl) owerspel | adultery

vhupondi (mv selfde | pl same) moord | murder

vhuponyi (abstr) veiligheid | safety

vhuporofita (abstr) profesie | prophecy

vhupuli (geen mv | no pl) slawerny | slavery

vhura (mv selfde | pl same) boog | bow

vhuraḍo (abstr) lidmaatskap | membership

vhurangane (mv selfde | pl same) ontbyt | breakfast

vhurangaphanda (abstr) leierskap | leadership

vhuraru (nw | n) (abstr) derde (in rangorde) | third (in order of rank); (adj) cf **-raru**

Vhuraruthihi (geen mv | no pl) Drie-eenheid | Trinity

vhuredzi (geen mv | no pl) gladheid, glyerigheid | slipperiness

vhurema (adj) swart | black; (nw | n) (abstr) swartheid | blackness

vhurena (abstr) glorie, roem, heerlikheid; koninklikheid | glory; royalty

vhurendi (abstr) digkuns | poetry

vhuri (mv selfde | pl same) rooibloem, mieliegif, rooibossie | witchweed

vhurifni (ma-) cf Afr brief | letter

vhuriha (ma-) winter | winter

vhurotho (ma-) cf Afr brood | bread

vhurukhu (ma-) cf Afr broek | trousers

vhurumiwa (abstr) sending | mission

-vhusa regeer | rule over, govern

vhusabothadzhi (abstr) cf Eng sabotasie | sabotage

vhusadzi (abstr) vroulikheid | femininity

vhusekene (adj) cf **-sekene**; (nw | n) (abstr) skraalheid, dunheid, nouheid | slenderness, thinness, narrowness

vhuseṭha (adj) cf **-seṭha**; (nw | n) (abstr) grysheid | greyness

vhushai (abstr) armoede, gebrek, behoefte | poverty, want, need

vhushaka (nw | n) (abstr) stambloedverwantskap | kinship, blood relationship

vhushavhelo (mv selfde | pl same) toevlug(soord) | place of refuge

vhushavi (abstr) handel | commerce, trade

vhushie cf **lushie**

vhushumesi (abstr) ywer, fluksheid | diligence

vhusifhelembilu (abstr) geduld | patience

vhusiku (mv selfde | pl same) snags, nag, nagte | at night, night, nights

vhusikukati (byw | adv) middernag | midnight

vhusilondi (abstr) slordigheid, sorgeloosheid, agtelosigheid | carelessness

vhusithetsheseli (*abstr*) ongehoorsaamheid | disobedience
vhusoli (*abstr*) sarkasme | sarcasm
vhusufo (*slegs vhu- / vhu- only*) motreën, reën-bui | shower of rain, drizzle
vhuswa (*maswa*) (*hh*) pap | porridge
vhuswa (*lh*) *cf* -swa (*adj*): (*nw* | *n*) (*abstr*) nuutheid, jonkheid | newness, youthfulness
vhusweleli (*abstr*) *cf* **mafulufulu**
vhuswina (*abstr*) vyandskap, vyandigheid | hostility, enmity
vhuṭafuṭafu (*abstr*) onsin | nonsense
vhuṭala (*mv selfde* | *pl same*) voetspoor (mens en dier) | footprint (man and animal)
vhuṭali (*abstr*) intellek, intelligensie, wysheid | intellect, intelligence, wisdom
vhuṭama (*abstr*) vriendskap | friendship; comradeship; (*ww* | *vb*) -ita ~: vriendskap betoon | befriend
vhuṭambo (*mv selfde* | *pl same*) fees (seremonieël) | feast (ceremonial)
vhuṭanu (*adj*) *cf* -ṭanu; (*nw* | *n*) (*abstr*) al vyf, vyfde | all five/the five of, fifth *eg* **vhuṭanu havho** lett die vyf van hulle, dws hulle al vyf | lit the five of them, ie all five of them; **gere ya vhuṭanu** die vyfde rat | the fifth gear
vhuṭanzi (*mv selfde* | *pl same*) getuienis, sekerheid, bewys | evidence, certainty, proof
vhuṭolo (*mv selfde* | *pl same*) wonderwerk | miracle
vhuṭudzi (*abstr*) skandaal | scandal
vhuṭuku (*adj*) klein, min | small, few; (*nw* | *n*) (*abstr*) kleinheid, jeug(digheid), minheid | smallness, fewness, youth(fulness) *eg* **vhuṭuku hawe** sy kleinheid | his smallness; **vhuṭukuni hawe** in sy jeug(digheid) | in his youth(fulness); **vhuṭuku hazwo** die minheid daarvan | the fewness thereof
vhuṭumathingo (*mv selfde* | *pl same*) telefoonsentrale | telephone exchange
vhuṭungu (*abstr*) pyn: smart, droefheid, verdriet, leed, spyt; gif | pain, ache, sorrow, grief, sadness; poison
vhutami (*abstr*) gretigheid | eagerness
Vhutendi (*abstr*) Christendom | Christianity
vhutete (*adj*) sag(te) | soft; (*nw* | *n*) (*abstr*) sagtheid, pap van baie fyn meliemeel | softness, porridge of very fine mealmeal
vhutveheleli (*abstr*) strengheid | strictness
-vhuṭha (*tr*) byeenbring | assemble, gather
-vhuṭhana (*intr*) vergader, byeenkom | assemble, gather
vhuṭherorisi (*abstr*) *cf* Eng terrorisme | terrorism
vhutetsheseli (*abstr*) gehoorsaamheid | obedience
vhuṭhihi (*adj*) *cf* -ṭhihi; (*nw* | *n*) (*abstr*) eenheid, eendrag; enkelvoud | unity; singular

vhutshivha (*abstr*) voorkoming | prevention
vhutshomi (*abstr*) oorspronklikheid | originality
vhutshu (*lh*) (*kl* | *cl* **li-**) regiment (soldate) | regiment (of soldiers)
vhutshu (*ll*) (*abstr*) goedhartigheid, menslikheid | goodwill, charity, kindheartedness, benevolence
vhutoko (*geen mv* | *no pl*) mis | fresh cattle dung
vhutoto! ideof van moeilik wees | ideoph of being difficult
vhutshena (*adj*) *cf* -ṭshena; (*nw* | *n*) (*abstr*) witheid | whiteness
vhutshilo (*geen mv* | *no pl*) lewe | life
vhutshiloshedza (*abstr*) beskawing | civilization
vhutshinyadzi (*abstr*) sabotasie | sabotage
vhutshinyi (*geen mv* | *no pl*) sondiging; misdaad | sinning, sin; crime
vhutshivha (*abstr*) suinigheid, inhaligheid | closefistedness, niggardliness
vhutshi (*geen mv* | *no pl*) rook | smoke
vhutshila (*abstr*) vlyt, vakmanskap | craft, craftsmanship
vhutshilu (*abstr*) dwaasheid, domheid | stupidity, foolishness
vhutswu (*adj*) *cf* -ṭswu; (*nw* | *n*) (*abstr*) swartheid, donker kompleksie | blackness, dark complexion
vhutswuku (*adj*) *cf* -ṭswuku; (*nw* | *n*) (*abstr*) rooiheid, ligheid (van aanskyn) | redness, lightness (of complexion)
vhuungi (*abstr*) aanloklikheid | attractiveness
vhuvenu (*abstr*) rowery | robbery
vhuvhagabulannaga (*abstr*) houtwerk, timmerwerk | carpentry
vhuvhagi (*abstr*) timmerwerk, houtwerk; hout-snywerk | carpentry, woodwork; wood carving
vhuvhanga (*abstr*) verraad | treason
vhuvhava (*abstr*) stelery, diefstal | theft, thieving
vhuvhi (*adj*) *cf* -vhi; (*nw* | *n*) (*abstr*) sleghheid, kwaad, euwel | badness, evil
vhuvhili (*adj*) *cf* -vhili; (*nw* | *n*) (*abstr*) altwee, tweede | both, second (*adj in Afr/Eng*) *eg* **vhuvhili hashu ri ṭhano** lett die twee van ons, dws ons altwee is hier | lit the two of us, ie we both are here; **ndi ṭwaha wa vhuvhili** lett dit is die jaar van die tweede, dws dit is die tweede jaar | lit it is the year of the second, ie it is the second year
vhuvhisi (*adj*) *cf* -vhisi; (*nw* | *n*) (*abstr*) groenheid (onrypheid) | greenness (unripeness)
vhuvhulahi (*mv selfde* | *pl same*) moord | murder
vhuvhusi (*geen mv* | *no pl*) bestuur, administrasie | administration
vhuvhuya (*adj*) *cf* **vhuya**
vhuveledi (*abstr*) *cf* Eng sweiswerk | welding
-vhuya terugkeer | return

-vhuya (*adj*) goeie | good *eg* muthu muvhuya 'n goeie persoon | a good person: **vhathu vha-vhuya** goeie mense | good people; **muṭa muvhuya** 'n goeie gesin | a good family; **miṭa mivhuya** goeie gesinne | good families; **fhungo livhuya** 'n goeie idee | a good idea; **mafhungo mavhuya** goeie nuus | good news; **zwithu zwivhuya** goeie goed | good things; **mbilu mbuya** goeie hart (goedhartig) | good heart (good-hearted); **lupfumo luvhuya** goeie rykdom | good wealth

-vhuyelela aangroei (been) | knit (limbs)

Vhuzioni (*abstr*) *cf Eng* Sionisme | Zionism

vhuzwimbatsingatshivhununi (*geen mv | no pl*) aambeï | pile, disease of lower rectum: *cf murutshu*

-via opereer, afslag | operate, skin

vili (**ma-**) vuis | fist

-vilidza boks | box

vilinga (**ma-**) verwarring | confusion

-vilingana (*intr*) verwar/deurmekaar raak | confuse

-vilinganya (*tr*) verwar, deurmekaarmaak | confuse

vimu (**dzi-**) *cf AfrlEng* vim (wasmiddel) | vim (washing agent)

viniga (**dzi-**) *cf Eng* asyn | vinegar

vivho (**mavhivho**) jaloesie | jealousy

voḡa *cf livhoḡa*

volovolo (**dzi-**) *cf Eng* rewolwer | revolver

-vota *cf Eng* stem | vote

vothi (**mahothi**) deur (nie die opening) | door (not opening)

voto (**dzi-**) *cf Eng* stem | vote

vudzi/livhudzi (**mavhudzi**) kophare van mense | human hair on head

-vula oopmaak | open

-vuledza aflei, voltooi, klaarmaak, gevolgtrekking maak | conclude, finish, complete

vuluvulu (**ma-**) pofadder | puff-adder

vumba (**ma-**) klei | clay

-vunda breek (arm/been, ens) | break (arm/leg, etc)

-vundea gebreek wees (arm/been, ens) | be broken (arm/leg, etc)

-vhundekana (*intr*) breek in stukke | break into pieces

vundu (**ma-**) provinsie | province

varanḡa (**dzi-**) *cf Eng* veranda | verandah

-vusa wakkermaak: groet | rouse, wake; greet

-vusuludza hernu | renew

-vutshela opstaan/wakker word met doel om ... : vroeg gaan na; in opstand kom, rebelleer | rise with purpose to ... ; go early to: revolt

-vuwa wakker word, opstaan | wake up, arise, rise

W

-wa val | fall

wadzo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

waho (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)

-wainda *cf Eng* opwen | wind-up

waini (**dzi-**) *cf Eng* wyn | wine

wakwo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

wajo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

walwo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

wagu (*poss*) van julle, julle (s'n) | of you, your(s)

-wana vind, kry, verwerf, verkry, bekom, aanskaf; baat, bevoordeel; bepaal | find, obtain, get, acquire, attain; gain, benefit; determine

-wanala te vinde wees, verkrygbaar | be obtainable

wanga (*poss*) van my, my(ne) | of me, my, mine

-wanedza betrap | catch red-handed

wao (*poss*) van hulle, hulle (s'n); daarvan | of them, their(s), its

washu (*poss*) van ons, ons (s'n) | of us, our(s)

watshi (**dzi-**) *cf Eng* horlosie | clock, watch: ~ **ya u lila** wekker | alarm clock

watsho (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

wau (*poss*) van jou, jou(ne) | of you, your(s)

wavho (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

wavhuḡi (*kwalif poss | poss kwalif*) goeie | good, nice *eg* muthu wavhuḡi 'n goeie persoon | a good person; **muṭa wavhuḡi** 'n goeie gesin | a good family

wawe (*poss*) van hom, sy, syne; van haar, haar: hare | of him, his; of her, her(s)

wawo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its

wayo (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)

wazwo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

-wedza laat/help oorgaan oor rivier; iemand stuur vir inwyding | let/help someone cross a river; send someone to be initiated

-wela

- wela oor/deur rivier gaan, oorsteek (rivier) | cross/ford (a river), wade through
- weleda *cf Eng* sweis | weld
- welela plat wees | be flat
- wikiende (dzi-) *cf Eng* naweek | weekend
- wina *cf Eng* wen | win
- wisa laat val | let fall; drop

-zhuvhula

- wiva *cf Eng* weef | weave
- wone (*selfst vnw* | *abs pron*) dit | it
- wonoyo (*demonstr kl* | *cl mu-*) daardie einste een (naby jou) | that very one (near to you)
- wofhe (*kwantit* | *quantit*) alleen; die hele | alone; the whole
- wulu (*slegs ekv n-* | *sing n- only*) *cf Eng* breiwool | wool for knitting

X

- xa opdroog, verdamp | run dry, evaporate
- xaradene (dzi-) *cf Afr* gordyn | curtain
- xaxadza gorrel | gargle
- xaxara effentjies kook, prut | simmer
- xedza weggooi, iets verloor; mislei | lose something; lead astray, mislead

- xedzwa mislei wees, verlei word | be misled, be led astray
- xela wegraak | get lost
- xisa laat opdroog; oorwin in spel | cause to run dry; beat opponent in game
- xwatuwa yskoud word/wees | he/become frozen

Y

- ya gaan | go
- yadzo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
- yaho (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
- yakwo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
- yalo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
- yalwo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
- yapu (*poss*) van julle, julle (s'n) | of you, your(s)
- yanga (*poss*) van my, my(ne) | of me, my, mine
- yao (*poss*) daarvan, van hulle, hulle (s'n) | its, of them, their(s)
- yashu (*poss*) van ons, ons (s'n) | of us, our(s)
- yatsho (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
- yau (*poss*) van jou, jou(ne) | of you, your(s)
- yavho (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)

- yavhuḏi (*kwalif poss* | *poss qualif*) goeie | good, nice *eg* miṭa yavhuḏi goeie gesinne | good families; mmbwa yavhuḏi 'n goeie hond | a good dog
- yawe (*poss*) van hom, sy, syne; van haar, haar, hare | of him, his; of her, her(s)
- yawee! *cf yawee!*
- yawo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
- yayo (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
- yazwo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) of them, their(s)
- yela gaan vir | go for
- yone (*selfst vnw* | *abs pron*) dit, hulle | it, they
- yoṭhe (*kwantit* | *quantit*) alleen; almal, die hele | all, the whole; alone
- yowee!/yawee! (*interj*) uitroep van pyn of verrassing | exclamation of pain or surprise
- yunivesithi (dzi-) *cf Eng* universiteit | university

Z

- zanyuka vinnig loop met lang tree | walk fast with long strides
- zennge (ma-) *cf Afr* geriffelde sinkplaat, sink | corrugated iron
- zero *cf Afr/Eng* zero | zero
- zhamba skreeu, gil | scream, shriek, yell, shout
- zhambu! ideof van klap met sweep; ideof van 'n klein bietjie bier of slaap kry | ideoph of

- cracking a whip; ideoph of having a little bit of beer or sleep
- zhambula met sweep klap; klein bietjie bier of slaap kry; dut, uiltjie knip | strike with/crack whip; have a little bit of beer or sleep; doze
- zhana (ma-) jongby in koek | young bee in comb
- zhendedzi (ma-) agent | agent
- zhuvhula wegskeur, weggryp, gryp | snatch

away, tear away, clutch, seize
Ziloto *cf Eng* Selote (sekte) | Zealot (sect)
zipi (**dzi-**) *cf Eng* ritssluiting | zip
zouni (**dzi-**) *cf Eng* sone | zone
zoo (**dzi-**) *cf Eng* dieretuin | zoo
-zua afgooi, verloor (blare) | shed
-zwa wind opbreek; maer(der) word | belch; get thin/thinner
zwadzo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
zwaho (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
zwakwo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
zwaŋo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
-zwala saai (met hand) | sow (by hand)
zwalon (*lokat* | *locat*) begraafplaas | graveyard
zwalwo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
zwanu (*poss*) van julle, julle (s'n) | of you, your(s)
zwanda *cf tshanda*
zwanga (*poss*) van my, my(ne) | of me, my, mine
zwao (*poss*) van hulle, hulle (s'n) daarvan | of them, their(s); its
zwashu (*poss*) van ons, ons (s'n) | of us, our(s)
zwatsho (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
zwau (*poss*) van jou, jou(ne) | of you, your(s)
zwauro (*voegw* | *conj*) dat | that
zwavho (*poss*) van hulle, hulle (s'n) | of them, their(s)
zwavho (*voegw* | *conj*) dan maar | but then
zwavhuŋi (*byw* | *adv*) goed, mooi | well, nicely
eg vho shuma zwavhuŋi hulle het goed gewerk | they worked nicely; (*kwalif* *poss* | *poss* *qualif*) goeie | good, nice **eg ndi zwithu zwavhuŋi** dit is goeie goed | they are nice things
zwawe (*poss*) van hom, sy(ne); van haar, haar, hare | of him, his; of her, her(s)
zwawo (*poss*) daarvan, sy (haar) | of it, thereof, its
zwayo (*poss*) daarvan, sy (haar); van hulle, hulle (s'n) | of it, thereof, its; of them, their(s)
zwazwo (*poss*) van hulle, hulle (s'n) of them, their(s)
zwedza *cf tshedza*
zweezwino *cf zwezwino*
zwezwino/zweezwino (*byw* | *adv*) nou-nou | just now
zwadzwa (*slegs mv* | *pl only*) beddegoed | bedding
zwiambaro (*slegs mv/pl only*) klere | clothes
zwiambo (*slegs mv* | *pl only*) gesprek; skinderpraatjies | talk; gossip
zwidewe (*slegs mv* | *pl only*) aanhalingstekens |

quotation marks
zwidisedzwa (*slegs mv* | *pl only*) verskaffing | supply
zwidala (*adj*) *cf -dala*
zwidenya (*adj*) *cf -denya*
zwidzihulusi (*slegs mv* | *pl only*) verversings | refreshments
zwifanyiso (*zwa muhumbulo*) (*slegs mv* | *pl only*) beeldspraak | imagery
-zwifha lieg | lie, be false
zwifhiwa (*slegs mv* | *pl only*) kollekte, kerkinsameling | (church) collection
zwifwo (*slegs mv* | *pl only*) lewende hawe | livestock
zwifuko (*slegs mv* | *pl only*) klere | clothes
zwihulu (*adj*) *cf -hulu*
zwihuluhulu veral, vernaamlik | especially
zwihulwane (*adj*) *cf -hulwane*
zwikadzwa (*slegs mv* | *pl only*) slukkie | sip
zwija (*zwi-* *demonstr*) doerdie | yonder
zwija (*voegw* | *conj*) as, wanneer | when
zwijwa (*slegs mv* | *pl only*) kos; maal(tyd) | food; meal
zwilala (*adj*) *cf -lala*
zwilapfu (*adj*) *cf -lapfu*
-zwima jag | hunt
-zwimba opswel | swell up
-zwimbela verstop, hardlywig maak | constipate
zwina (*adj*) *cf -na*
zwina (*adj*) *cf -nu*
zwingafha soveel | so much
zwingafhala (*adj*) *cf -ngafhala*
zwingafhani? (*adj*) *cf -ngafhani?*
zwingafhano (*adj*) *cf -ngafhano*
zwingafho (*adj*) *cf -ngafho*
zwingana? (*adj*) *cf -ngana?*
zwino (*zwi-* *demonstr*) hierdie hier naby | these here nearby; (*byw* | *adv*) nou | now
zwinzani? (*adj*) *cf -nzani?*
zwinzhi (*adj*) *cf -nzhi*
zwinwe (*adj*) *cf -nwe*
zwipufhi (*adj*) *cf -pfufhi*
zwipotso (*slegs mv* | *pl only*) *cf Eng* 'sports' atletiek | athletics
zwiraru (*adj*) *cf -raru*
zwirema (*adj*) *cf -rema*
zwisekeke (*adj*) *cf -sekeke*
zwiseŋha (*adj*) *cf -seŋha*
zwiswa (*adj*) *cf -swa*
zwitanu (*adj*) *cf -itanu*
zwituku (*adj*) *cf -tuku*; (*byw* | *adv*) effens, 'n bietjie | slightly, a little
zwitukuŋuku (*byw* | *adv*) baie klein bietjie | a very little
zwitete (*adj*) *cf -tete*
zwithihi (*adj*) *cf -thihi*
zwitshele (*slegs mv* | *pl only*) skinderpraatjies |

zwitshena

gossips

zwitshena (*adj*) *cf* -tshena

zwitswu (*adj*) *cf* -tswu

zwitswuku (*adj*) *cf* -tswuku

zwivhi (*adj*) *cf* -vhi; (*nw* | *n* *cf* tshivhi)

zwoṭhe

zwivhili (*adj*) *cf* -vhili

zwivhisi (*adj*) *cf* -vhisi

zwivhuya (*adj*) *cf* -vhuya

zwone (*selfst vnw* | *abs pron*) hulle | they

zwoṭhe (*kwantit* | *quantit*) alleen, alles | all, alone

AFRIKAANS • LUYENDIA

2

Vir die gebruiker

Hierdie woordeboek is in drie dele verdeel, naamlik:

DEEL 1: Venda-Afrikaans-Engels;

DEEL 2: Afrikaans-Venda;

DEEL 3: Engels-Venda.

Die alfabetiese volgorde is die normale en verg nie verdere verduideliking nie, behalwe in die volgende gevalle waar daar van diakritiese tekens gebruik gemaak word om die Romeinse alfabet aan te vul:

Die dentale simbole **ɖ**, **ɗ**, **ɳ** en **ɽ** gaan die gewone **d**, **t**, **n** en **r** vooraf terwyl die velêre **ŋ** weer ná die gewone **n** voorkom.

Dit impliseer dat woorde wat byvoorbeeld met **ɖ** aanvang eerste en apart geplaas word van woorde wat met **d** aanvang.

Vendawoorde wat tot die primêre twee woordsoorte behoort, nl *naamwoord* en *werkwoord*, word slegs as sulks onderskei waar hulle teenoor ander inskrywings wat daarmee ooreenstem, gestel word. Andersins word naamwoorde onderskei deur die klasprefikse wat daarna in hakies aangegeë word; werkwoorde word onderskei deur die koppeltekens wat vooraan die stamme gevoeg word om aan te toon dat dit stamme is sonder die infinitiewe prefiks *u-*; al die ander woordklasse soos bywoord, adjektief, voegwoord word na die inskrywing in hakies aangedui.

Die klasprefikse waaraan die naamwoorde uitgeken word, is dié van die meervoudsvorms van die naamwoorde, bv *muthu* (*vha-*) waarvan afgelei moet word dat *muthu* 'n naamwoord is met meervoudsvorm *vhatu*.

In die geval van die meeste naamwoordklasse kan meervoudsvorms dus ook nageslaan word onder die enkelvoudsinstrywings – begin die woord bv met *vha-* word dié vervang met *mu-* en word die woord onder *mu-* nageslaan. In gevalle waar so 'n omstelling weens klankverandering nie voor die hand liggend is nie, word beide die enkelvoudsvorms en meervoudsvorms gegee. Dit geld veral klasse *li-* / *ma-* en klasse *lu-* / *dzi(n)-*, bv

gole (**makole**) wolk | cloud

met 'n aparte meervoudsinstrywing

makole cf **gole**

omdat die enkelvoudsvorm nie meganies verkry kan word slegs deur die weglating van *ma-* of die vervanging daarvan deur *ɫ-* nie;

luvhavvu (**mbabvu**) ribbebeen | rib

met 'n inskrywing

mbabvu cf **luvhavvu**

omdat die nasaal van *mbabvu* se klasprefiks (*dzi*)*n-* veroorsaak dat die aanvangskonsonant van die naamwoordstam *-vhabvu* klankverandering ondergaan.

Gevalle waar (*dzi-*) as meervoudsprefiks op inskrywings volg verdien spesiale aandag: Hier beteken dit nie dat die meervoudsvorm noodwendig met *dzi-* moet aanvang nie. Hoewel die *dzi-* gebruik kan word, word dit in die reël weggelaat, bv *kholomo* (*dzi-*) waar *kholomo* beide enkel-

vouds- en meervoudsbetekenis kan hê (hoewel *dzikholomo* ook 'n moontlike meervoudsvorm is) en die *dzi*- dan slegs 'n aanduiding is van die klas waartoe die betrokke naamwoord behoort. In sulke gevalle word die onderskeid na vore gebring deur die skakels wat ander woorde in die sin aan so 'n naamwoord verbind, bv

kholomo yanga i dangani 'my bees is in die kraal'
kholomo dzanga dzi dangani 'my beeste is in die kraal'

Ook kan adjektiewe wat sulke naamwoorde kwalifiseer omrede van klankveranderinge nie meganies nageslaan word nie en hulle word as afsonderlike inskrywings hanteer, bv

-rema (*adj*) swart | black

maar dan ook

thema (*adj kl* | *cl n-(dzin-)* cf **-rema**)

Dit blyk duidelik uit die volgende voorbeelde:

tshimange tshanga tshirema 'my swart kat'

maar

mmbwa yanga thema 'my swart hond'
(dzi)mmbwa dzanga thema 'my swart honde'

Vir naamwoorde wat tot klas *vhu*- behoort, is daar drie maniere waarop hulle hanteer word:

- (i) deur aan te dui dat die meervoudsvorm in klas *ma*- is, bv *vhuriha* (*ma*-), dws met *mv mariha*
- (ii) deur aan te dui dat die *mv* dieselfde is, bv *vhusiku* (*mv* selfde), dws *vhusiku* beteken 'nag' of 'nagte'
- (iii) deur aan te dui dat die naamwoord 'n abstrakte inhoud het, bv *vhubva* (*abstr*), dws die abstrakte begrip 'luiheid' het nie 'n enkelvouds- of meervoudsinhoud nie.

Musikale toon wat 'n belangrike deel uitmaak van die klanksisteem van Venda, word nie in hierdie hersiene uitgawe oral aangedui nie. Dit word nie as noodsaaklik beskou vir so 'n klein-formaat woordeboek nie en wel om die volgende redes:

Toonaanduidings soos dit in die oorspronklike uitgawe voorkom, moet slegs as basiese toon beskou word soos wanneer die woorde in isolasie uitgespreek word as leksikale items. Binne sinsverband kan hierdie toonpatrone radikaal verander. Weens hierdie veranderlikheid word toon dus nie in hierdie praktiese werk aangedui nie daar dit vir die nie-Vendasprekende wat begin om die taal aan te leer van weinig nut is omdat dit nie vir hom moontlik is om ook die toonreëls wat in sinsverband funksioneer te implimenteer nie. En vir die Vendasprekende is die toon van die taal in elk geval nie 'n probleem nie.

Toon word dus slegs in uitsonderlike gevalle aangedui om onderskeid te maak tussen woorde wat behalwe vir toonverskille dieselfde uitspraak het. Byvoorbeeld:

thoho (dzi-) (*hh*) kop | head
thoho (dzi-) (*lh*) aap | monkey, ape

Die verskillende toonhoogtes word dus soos volg in hakies aangedui:

- (*h*) hoog
- (*l*) laag
- (*d*) dalend

Een skrifsimbool van die konvensionele skryfwyse in Venda, nl *l*, verdien spesiale verduideliking. Oorspronklik het hierdie simbool 'n eenduidige fonetiese verwysing gehad, nl dié van 'n tikklank wat met 'n enkele tik van die voortong teen die tandrif uitgespreek word soos in *-lila* 'huil'. In die jongste tyd word hierdie simbool *l* egter ook met 'n verdere fonetiese verwysing gebruik, nl as 'n laterale duurkonsonant, dws soos die *l* van 'lag' in Afrikaans. Dit is die geval by verskeie leenwoorde van meer resente oorsprong waarvan die woorde in die oorspronklike taal dié klank bevat, bv.

<i>alimanaka</i>	: Afr almanak
<i>hosiṭele</i>	: Afr hostel
<i>khalenda</i>	: Afr kalender
<i>eropuleni</i>	: Eng aeroplane
<i>liha</i>	: Eng litre

Dit is egter 'n tendens wat nie na alle leenwoorde wat hieronder ressorteer, deurwerk nie, bv

lagane: Afr laken

waar / 'n tikklank-verwysing het en nie 'n laterale nie.

Simbole en afkortings

Die meeste simbole en afkortings wat gebruik word, is voor die hand liggend, maar die volgende moet genoem word om verwarring te voorkom:

	: verdeling tussen Afrikaanse en Engelse inskrywings
/	: om twee alternatiewe vorms te skei, eg <i>poswolboswo</i>
~	: verteenwoordig die sleutelwoord
adj	: adjektief (byvoeglike naamwoord)
byw	: bywoord
cf	: vergelyk (dié afkorting word verkies omdat dit vir beide Afrikaans en Engels geld)
demonstr	: demonstratief (aanwysende voornaamwoord)
eg	: byvoorbeeld (word om dieselfde rede verkies as cf)
ekv	: enkelvoud
intr	: intransitief (onoorganklik)
kollekt	: kollektief
konj	: konjunktief (voegwoord)
kwalif	: kwalifikatief
kwantit	: kwantitatief
lett	: letterlik
mv	: meervoud
neg	: negatief (ontkennend)
nl	: naamlik
nw	: naamwoord
ow sk	: onderwerpskakeel
pos	: positief (bevestigend)
poss	: possessief (besitvorm)
pred	: predikatief
rel	: relatief
tr	: transitief (oorganklik)
tussenw	: tussenwerpsel
vraagw	: vraagwoord
vw sk	: voorwerpskakeel
ww	: werkwoord

aaklig *cf* **flelik** wees
aalwee/aalwyn tshikhopha (zwi-)
aalwyn tshikhopha (zwi-)
aambeeld betshelo (ma-)
aambe murutshu (mi-), vhuzwimbatsingatshi-
 vhununi (*geen mv*)
aan-aan (*nw*) (*die spel*) bune (ma-); (*ww*) ~
speel: -swaŋha
aanbeland *cf* **aankom**
aanbeveel -themendela
aanbeveling themendelo (dzi-)
aanbevelingsbrief luiwalo + lwa themendelo
 (ma-), vhurifhi ha themendelo (ma-)
aanbid -rabela, -rerela, -lulva, -gwadamela
aanbidding murerelo (mi-)
aانبied *cf* **gee**
aانبind *cf* **vasbind**
aانبلاas -vhudzedza; *vuur met blaasbalk* ~:
 -fura
aانبod (*aانبiedings*) mpho (dzi-), tshifhiwa
 (zwi-); (*eg by veiling*) gemo (ma-)
aانبbrand -swa
aانبbrandsel lukoko (vhu-)
aانبbrand steek *cf* **aانبsteek**
aانبreek -swika
aانبbring (*verbetering*) -khakhulula; (*verande-*
ring) -qisa; *heining, ens*, ~: -fhaŋa
aانبd (*byw*) madekwana
aانبdag (*nw*) tshenzhemo (dzi-); thogomelo
 (dzi-); (*ww*) ~ *skenk*: -dzhiela tshenzhemo/
 nzhele, -thogomela
aانبdagtig (*byw*) nga thogomelo
aانبblad gurandza ya madekwana (dzi-)
aانبddiens thabelo ya madekwana (dzi-)
aانبdeel mukovhe (mi-); ~ *op aانبdeemark*:
 shere (dzi-) *cf* **Eng** 'share'
aانبdeelhouer mufara(mu)kovhe (vha-)
aانبdelebeurs/-mark mbambadzelano ya mi-
 kovhe (dzi-)
aانبdenking tshihumbudzi (zwi-); tshieletshedzi
 (zwi-)
aانبdete (*nw*) tshilalelo (zwi-); (*ww*) ~ *nuttig*:
 -lalela
aانبdmaal tshilalelo (zwi-)
aانبdra *cf* **dra**
aانبdraai (*vasdraai*) -vhofha
aانبdrang khombetshedzo (dzi-)
aانبdring -omelela, -khwaŋhisa, -kombetshedza
aانبdrok rokho/rogo ya madekwana (dzi-)
aانبdryf -khada, -swoga
aانبdui -sumba
aانبduiding tsumbo (dzi-), tsumbedzo (dzi-)
aانبdurf -linga
aانبeenheg *cf* **aانبheg**

aaneenskakel -tŋanganya, -tuma
aaneenskakeling tŋanganyo (dzi-)
aانبerd *cf* **operd**
aانبflits *cf* **flikker**
aانبgaan -bvela phanda; *cf* **voortuitgaan**
aانبgaande malugana na . . . , hu tshi humbulwa,
 nga ha . . .
aانبgebore -mamela (*oms krywing dmv besits-*
konstr) *eg* vhuwadze ha u mamela *aangebore*
siekte; tshipengo tsha u mamela *aangebore*
malheid
aانبgee -nekedza, -fhirisa
aانبgehoudene muvalelwa (vha-)
aانبgeklaagde muhwelwela (vha-); *cf* **verweerder**
aانبgeleentheid mafhungo (*slegs mv*)
aانبgenaam -takadzaho (*ww rel*); *van* ~ *wees*
 (*ideof*): khithi!
aانبgenome kind munwanakiswa (vha-)
aانبgesien (*voegw*) hufha, matsina, vhunga
aانبgesig tshifhaŋuwo (zwi-), khofheni (*lokat*)
aانبgetekende *cf* **geregistreerde**
aانبgetref word -bvelela
aانبgrens -kanukana, -ita masakha
aانبgrensende -kanukanaho (*ww rel*), -itaho ma-
 sakha (*ww rel*)
aانبgroei (*meer word*) -engedzea, -anda, -aluwa;
 ~ *van ledemaat*: -vhuyelela
aانبgryp -fara, -omba
aانبgrypend -rithaho (*ww rel*), -kwamaho (*ww*
rel)
aانبhaal -khoutha *cf* **Eng** 'quote', -redza
aانبhaling khotshesheni (dzi-) *cf* **Eng** 'quotation',
 muredzo (mi-)
aانبhalingstekens zwidvhe (*slegs mv*)
aانبhang (*nw*) thikho (dzi-); ~*er*: mutikedzi
 (vha-); (*ww*) -tika
aانبhangig maak -vhika (mulandu)
aانبhangsel muengedzo (mi-)
aانبhef (*van brief*) theshano (dzi-)
aانبheg -nambatedza
aانبhegsel (*aan brief*) tshinambatedzwa (zwi-);
 (*bylae van boek*) thumetshedzo (dzi-)
aانبhegting tshinambatedzwa (zwi-)
aانبhins -kulumedza, -kugedza, -kukumedza;
hond ~: -sasamedza
aانبhitser *cf* **opstoker**
aانبhitting *cf* **opstokery**
aانبhoor -pfa, -thetshelasa
aانبhoorder muthetshelasi (vha-)
aانبhou (*volhard*) -kondelela; (*voortduur eg*
droogte) -yal-isa phanda; *dief* ~ (*in straat*):
 -fara; *skuldige* ~ (*in tronk*): -valela; *diere* ~:
 -fuwa; ~ *lag*: -sea-sea
aانبhoudend *cf* **gedurig**

aanhouding u vaelwa (*infinit*)
aanjaag -khada (*eg beeste*)
aankeer -thivha, -tanga
aankla -hwelela, -pota *cf Eng 'report'*
aanklaer mutshutshisi (vha-)
aanklag mulandu (mi-)
aanklagkantor tshatshaofisi (dzi-) *cf Eng 'charge office'*
aanklee *cf aantrek*
aankleef -nambatela
aanklop -khokhonya
aanknoop (*gesprek*) -thoma (mihani)
aanknopingspunt mathomo (*slegs mv*), madzhe-
 no (*slegs mv*)
aankom -swika
aankomeling muswiki (vha-)
aankomende -daho (*ww rel*), -tevelaho (*ww rel*); ~ (*voertuig*): -sendelaho (*ww rel*)
aankoms muswiko (mi-)
aankondig -divhisa, -divhadza; ~ *oor radio*:
 -hasha
aankondiger mudivhisi (vha-), mudivhadzi
 (vha-); (*omroeper*) muhashi (vha-)
aankondiging (*afkondiging*) ndivhiso (dzi-);
 ndivhadzo (dzi-)
aankoop (*nw*) thengo (dzi-); (*ww*) *cf koop*
aankweek (*gewoonte*) -dowedza
aanland *cf aankom*
aanlas -engedza, -tuma
aanlê (*korrel met geweer*) -korola *cf Afr 'korrel'*;
 ~ *by meisie*: -ambisa
aanleer *cf leer*
aanleg (*van geboue*) theo (dzi-); (*talent*) mpho
 (dzi-)
aanleiding (*nw*) (*oorsaak*) tshiitisi (zwi-), tshi-
 vhang (zwi-), tshibveledzi (zwi-); (*ww*) ~
gee tot: -bveledza, -itisa, -vhanga; *na ~ van*:
cf aangaande; weens/na ~ van: nga nṭhāni ha
 ... *eg nga nṭhāni ha phepho ... weens die*
koue, nga mulandu wa ... *eg nga mulandu*
wa phepho weens die koue
aanliggend *cf aangrensend*
aanlok -kunga, -unga
aanloklike -kungaho (*ww rel*), -ungaho (*ww rel*)
aanloklikheid vhukungi (*abstr*), vhuungi (*abstr*)
aanloopbaan vhukavhelo (*mv selfde*), bada ya
 fulaimatshini (dzi-)
aanmaak (*meng*) -vanganya (*tr*); (*gemeng raak*)
 -vangana (*intr*)
aanmaan -eletshedza, -humbudza
aanmaning nyeletshedzo/ngeletshedzo (dzi-)
aanmekaarbind -tanganya, -vhofha
aanmekaarheg *cf aanmekaarbind*
aanmeld (*persoon*) -swikisa, -divhisa; ~ *vir*
werk: -divhika
aanmerking muhumbulo (mi-)
aanmerklik *cf grootliks*

aanmoedig -tutuwedza, -khwaṭhisa
aanmoediging tṭhuhwedzo (dzi-)
aannaai *cf aanwerk*
aanneem (*kind*) -ṇwanakisa; (*geskenk*) -tanga-
 nedza; ~ *vir 'n werk*: tṭanganedza (konti-
 raka); (*voorstel*) -tṭanganedza (likumedzwa)
aanneemlike -tṭanganedzeaho (*ww rel*)
aannemer (*kontrakteur*) mukontiraka (vha-) *cf*
Afr 'kontrak'
aanneming (*aflugging van geloofsbelydenis*) u
 tṭanganedzwa (*infinit*), konforomasi (dzi-) *cf*
Afr 'konfirmasie'
aanraai -laya
aanraak -kwama
aanrand -rwa
aanskaf -wana, -ḍiwanela
aanskakel (*elektrisiteit*) -switsha *cf Eng 'switch'*
aansmeer -ḍola, -ḍodza
aansoek (*nw*) (*om betrekking*) khumbelo (dzi-);
 (*ww*) -apulaya *cf Eng 'apply'*, -humbela
aansoekvorm fomo ya khumbelo (dzi-)
aanspoor -tutuwedza, -kukumedza, -khwaṭhisa
aansporing tshiṭutuwedzi (zwi-)
aanspraak maak op *cf opeis*
aanstaan -takadza
aansteek (*vuur*) -honza, -vhasa; (*lamp*) -funga *cf*
opsteek
aanstel -vhea, -thola
aanstelling mbeo (dzi-)
aansterk -fhola
aanstip -riwala
aanstoot (*nw*) khakhelo (dzi-), tsinyuso (dzi-);
 (*ww*) ~ *gee*: -khakhela, -sinyusa, -dina, -shi-
 shimisa, -nengisa; ~ *neem*: -sinyuwa, -dinwa
aanstootlik wees *cf beledigend wees*
aantal tshivhalo (zwi-), mbalo (dzi-)
aanteken *cf registreer*
aantekening (*kort brief*) luriwalo (ma-); *ge-*
skrewe ~: notsi (dzi-) *cf Eng 'notes'*
aantekeningboek bugu ya notsi (dzi-), notibugu
 (dzi-) *cf Eng 'notebook'*
aantrek (*skoonheid*) -kunga, -uunga; *klere* ~:
 -ambara, -ambadza, -fuka; (*soos magneet*)
 -kokodza
aantreklike -nakaho (*ww rel*)
aantreklikheid lunako (*abstr*), vṭhunaki (*abstr*)
aanvaar -tṭanganedza
aanval -dia; *as groep* ~: *cf omsingel*
aanvang mathomo (*slegs mv*)
aanvoer (*beveel*) -laya, -nea ndaela
aanvoering (*bevel*) ndaela (dzi-)
aanwerk (*met naald*) -runga
aanwys *cf aandui*
aanwysing (*van gebruik*) ndaedzo (dzi-)
aap thoho (dzi-)
aar (*bloed*) lutsinga (tsinga); (*graan*) tṭhotshe
 (dzi-)

aard -bvelela, -bvela phanda, -aluwa
aardbewing mudzinginyo (wa shango) (mi-)
aarde lijhasi (*Bybelse term*); shango (ma-)
aardrykskunde qivhashango (*kl n*-)
aardskok mutsekiso wa lijhasi (mi-)
aardskudding mudzinginyo (wa shango) (mi-),
 mureremelo (wa shango) (mi-)
aardtrilling cf **aardskudding**
aartappel dabula (ma-) cf *Afr*
asvoël lijanga (maanga)
abba -beba
abdikeer -bvula (vhuhosi), -kumedza (vhuhosi)
abnormaal -si wa misi, -si a misi, -si tsha misi, -si
 ha misi, *ens*; wa/tsha/dza abunomala (*poss*)
 cf *Eng* 'abnormal'; ~e *vrag*: muhwalo wo
 kalulaho (mi-)
abses (*klein*) tshimota (zwi-); (*groot*) tshitshi-
 mbili (zwi-); cf *sweer*
absoluut (*byw*) vhukuma
absorbeer (*vog*) vhuclwa, -nwa; **ge~ word**:
 -nwelela
adamsappel gulokulo (ma-)
adjektief lijaluli (ma-)
administrasie -vhuvhusi (*geen mv*), ndaulo (dzi-)
administrateur -laula
adres qiresi (dzi-) cf *Afr*, kherefo (dzi-) cf *Eng*
 'care of'
adressee -kherefa cf *Eng* 'care of'
advies ndaela (dzi-), khumbudzo (dzi-), ngele-
 tshedzo (dzi-)
adviseer -humbudza, -eletshedza
advokaat muimeleli (vha-), muambeli (vha-),
 axennde (dzi-/maaxennde) cf *Afr* 'agent',
 ramilayo (vho-)
afbreuk -thutha; (*steierwerk, ens*) -thathamula;
 (*lyn*) -khaula; (*hut, huis*) -phunya
afbring -tsitsa
afdak tala (ma-); cf *skuur*
afdek (*tafel*) -dekulula
afdeling khethekanyo (dzi-); (*seksie*) sia (ma-)
afdop (*uitdop*) -thothonya, -devha
afdroog -phumula
afdraal -kheluwa, -pambuwa; *laat* ~: -khelusa
afgestorwene mufu (vha-)
afgod mudzimu u sili (mi-); ~sbeeld: tshifanyisa-
 mudzimu (zwi-)
afgooi (*blare*) -zua, -wisa
afgrond luwa (nngwa)
afgunstig wees -vhivha
afhaal -bvisa, -bvula, -dzhia; *deksel, ens* ~:
 -tibula; ~ *van hoë plek*: -fhahulula; *blare van*
tak ~: -thatha; *vrag van kop* ~: -rula; *bedek-*
king ~: -fukula, -khurumula; *pot van vuur*
 ~: -fula
afhandel -fhedza
afhandeling mvuledzo (dzi-)
afhang -nembelela (*intr*), -nembeledza (*tr*)

afklim -tsa, -godima
afkoel fhola; *laat* ~: -fhodzisa, -rothodza
afkom -tsa, -godima
afkondig -qivhadza
afkondiger cf **aankondiger**
afkondiging cf **aankondiging**
afkort -khaula, -pfufhifhadza
afkorting khaulo (dzi-), pfufhifhadzo (dzi-)
aflaai -laisulula
aflei -sika, -vhumba; (*gevolgtrekking maak*)
 -fhedza, -vuledza, -pendela
afleiding tsiko (dzi-), mbumbo (dzi-)
aflewer *goedere* ~: -isa, -isedza, -qisa, -qisedza
aflewering vhuisedzi (*abstr*)
aflewering koste mbadlandisedzo (dzi-)
afmaak (*mielies*) -fhula
afmeting muelo (mi-)
afneem (*pyn*) -dzika; cf **verminder**
afplat -linganya, -bandedza
afripter mugudisi (vha-)
Afrika Afurika
Afrikaans Luvhuru (*klas lu*-), Tshivhuru (*klas*
tshi-)
Afrikaner Mufurukagere (Vha-); Luvhuru (Ma-)
afrol (*teen helling*) -kunguluwa (*intr*), -kungu-
 lusa (*tr*), -phiguluwa (*intr*), -phigulusa (*tr*),
 -vhumbuluwa (*intr*), -vhumbulusa (*tr*); *van*
rol ~: -pombolola (*tr*), -pombolowa (*intr*)
afroom cf **afskep**
afsit cf **amputeer**
afskaf -fhelisa
afskied neem -onesa
afskep (*afroom*) -ungula
afskil -swotola
afskrif khophi (dzi-) cf *Eng* 'copy'
afskrik -shusha, -shushedza, -ofhisa
afsku (*gee aan*) -nengisa; (*hê aan*) -nengwa
afskud (*stof*) -ukhutha
afskuwelik -vhifha
afslag -via, -sutula
afslagter muvii (vha-)
afsluk -mila; (*soos suiker, meel*) -guma
afсны -haqa; (*gras/bossies*) -hwivha, -gera; *keel*
 ~: -shidzha
afspeen cf **speen** (*ww*)
afspreek (*mv*) ndangano (dzi-); (*ww*) ~ *maak*:
 -langana
afstand (*rw*) tshikhala (zwi-), vhukule (*mv*
selfde); (*ww*) ~ *doen van*: -bvula, -kumedza
afstof -fhufhura
afstroop (*klere*) -bvula; (*iets wat styf vassit soos*
bus of seel) -kwatula; (*blare*) -thatha
afswaar -landula
afteken -fanyisa, -ola
aftree -notha cf *Eng* 'notice'
aftrek -fhungudza (*tr*), -fhungudza (*intr*), -tusa
afvallig (*word*) cf **terugval**

afvee -fhuluṭa, -phumula
 afvuur ('n geweer) -thuntsha
 afwaai -vhudzula
 afweer -pila
 afwesig (wees) cf oorslaan (dag)
 afwesigheid phidza (dzi-)
 afwit -galaga cf Afr 'kalk'
 afwyk -pambuwa
 ag malo, ṭhanu-na-ntharu
 agent zhendedzi (ma-)
 agtelosig cf sorgeloos
 agtelosigheid vhusilondi (abstr)
 agter (byw) murau/murahu
 agterbly -sala
 agterdeel (dier) khondo (dzi-)
 agterdog u humbulela infinit, u fhima (infinit)
 agtergrond (van persoon) siangane (dzi-)
 agterhaal -fhirela
 agterlaat -sia; (laat agterbly vir) -siela
 agterna nga murahu (byw), nga vhuya (byw)
 agterplaas cf werf
 agteruitgaan -vhifha; (hederfbare produkte)
 -tshinyala
 agtervoegsel mutshila (mi-)
 agtervolg -pandamedza, -tovhola
 agterwaarts murahu (byw)
 agtien fumimalo
 agting ṭhompō (dzi-), khuliso (dzi-)
 akasia (familie van doringbome) muunga (mi-)
 akkedis tshwina (dzi-)
 akkerbou ndimo (dzi-)
 aksent tshileme (zwi-), khalo (dzi-)
 akte tsembavhūne (dzi-), mulayo (mi-)
 aktetas tshikwama (zwi-), birifikheisi (dzi-) cf
 Eng 'briefcase'
 akteur mutambi (vha-), muedza (vha-)
 aktiewe -ḡalaho mafulufulu
 aktiwiteit khakhathi (dzi-), vhuitwa (abstr), mu-
 shumō (mi-)
 alarm tshisevhi (zwi-), mukosi (mi-) oorlogs-~:
 maalaḡadzha (slegs mv)
 albei vhuvhili ha-eg vhuvhili hashu albei van ons
 algemene kennis nḡivho nyangaredzi, nḡivho
 zwayo
 alhoewel (voegw) naho
 alkohol alikoholi (dzi-) cf Afr
 alkoholiese drank tshikambi (zwi-)
 alleen eṭhe (kl mu- van mu-/vha-), vhoṭhe (kl
 vha), woṭhe (kl mu- van mu-/mi-), oṭhe (kl
 ma-), dzoṭhe (kl dzin-), ens (kwantitatief)
 alles oṭhe (kl ma-), yoṭhe (kl mi-), dzoṭhe (kl
 dzin-), hoṭhe (kl vhu-), ens; tshiṛiwe na
 tshiṛiwe
 Almagtige Ramaandaoṭhe
 almal vhoṭhe (kl vha-), yoṭhe (kl mi-), oṭhe (kl
 ma-), zwoṭhe (kl zwi-), dzoṭhe (kl dzi-),
 hoṭhe (kl vhu-); muṛiwe na muṛiwe

almanak khalenda (dzi-) cf Afr 'kalender', ali-
 manaka/almanaka (dzi-) cf Afr
 altaar alitare (dzi-) cf Afr
 altwee cf albei
 altyd maḡuvha oṭhe, tshifhinga tshoṭhe, nga
 misi, misi yoṭhe; vir ~ en ~: lini na lini
 ambagsman cf vakman
 ambassadeur muambasada (vha-) cf Eng 'am-
 bassador'
 amp ofisi (dzi-) cf Eng 'office'
 amper -ṭoḡou (hulpww)
 amputeer -tumula, -ṭhukhula
 amuseer cf vermaak (ww)
 ander (sekere, sommige) -ṛwe (adj) (mu-, vha-,
 mi-, ṭi-, ma-, tshi-, zwi-, n- (inwe), dzin-
 (dzinwe), lu-, vhu-, hu-, ku-) vir vbb cf -ṛwe
 in Ve afḡ
 anderkant (berg) murahu (ha thavha)
 antwoord (nw) phindulo (dzi-); (ww) -ḡhindula:
 ~ op groet: -bvumela; ~ met uitroep: -ara-
 vha; ~ in wiskunde: thekhenelo (dzi-)
 anus tshivhunu (zwi-)
 apologie (nw) pfarelo (dzi-); (ww) ~ aanteken:
 -humbela pfarelo
 apostel muapostola (vha-) cf Afr
 apparaat thusedzi (dzi-), tshishumiswa (zwi-)
 appel apula (ma-) cf Afr
 appelkoos apulakoswo (ma-) cf Afr
 applikant muhumbeli (vha-)
 applikasie khumbelo (dzi-)
 appliseer cf aansoek doen
 April Lambamai
 apteek khemisi (dzi-) cf Eng 'chemist'
 Arabier Muaraba (Vha-) cf Eng 'Arab'
 arbeider mushumi (vha-)
 arend goni (ma-)
 argitek muḡaṭi (vha-)
 argitektuur cf boukunde
 argument khani (dzi-); cf dispuut
 argumenteer -ṇaṇa, -ṭaṭa, -hanedzana
 arm (nw) (kyk hand) tshandḡa (zwanda); bo-~:
 tshishasha (zwi-); voor-~ mukoṇwo (mi-);
 (ww) ~ wees: -shaya
 armband lukunda (vhu-/ma-), bengcle (ma-) cf
 Eng 'bangle'
 arme mushai/mushayi (vha-), musiwana (vha-)
 armholte gopwa (magopwa/makopwa)
 armlostige mulili (vha-), musingili (vha-),
 mutshinyali (vha-), mushai (vha-)
 arrester -fara
 arts cf dokter
 as (nw) (van vuur) milora (ekv mulora nie alge-
 meen); (van voertuig) asi (dzi-) cf Afr
 as (voegw) kana, arali
 asbes ṭihevudzi (ma-)
 asem mufemo (mi-)
 asemhaal -fema

asemhaling u fema (*infini*)
 ashoop ǃaleǃale (ma-)
 assegaai pfumo (mafumo)
 assimileer -eleledza
 assosieer met -konana, -tshimbilelana
 astrant/parmantig wees -vha na swili

astrantheid tshiambela (zwi-), swili (dzi-)
 asyn viniga (dzi-) *cf Eng 'vinegar'*
 atleet *cf speler*
 atletiek zwipotso (*slegs mv*) *cf Eng 'sports'*
 Augustus Thangule
 avokado liafukhada (ma-) *cf Eng 'avokado'*

B

baadjie badzhi (dzi-) *cf Afr*
 baan (*atletiek*) ǃhirekhe (dzi-) *cf Eng 'track'*
 baanbeampie mulangaluvhande (vha-)
 baanblad kuvhande (zwi-)
 baar (*verwek, gebore word*) -beba
 baard lulebvū (ndebvu)
 baarmoeder muǃi (mi-), mbumbelo (dzi-)
 baas vhasa (vho-) *cf Afr; (van huis)* nemuǃi (vho-)
 baasspeler khunzi (dzi-)
 baat -vhuelwa, -wana
 baba lutshetshe (vhu-)
 babbel -amba-amba
 bad (*nw*) bafu (ma-) *cf Eng 'bath'; (ww)* -tamba
 badkamer bafurumu (dzi-) *cf Eng 'bathroom'*
 badseep tshisibe tsha u tamba (zwi-)
 badwater muǃi a u tamba
 bagasie muhwalō (mi-), thundu (dzi-)
 bagasiebak butu (dzi-) *cf Eng 'boot'*, tshipango (zwi-)
 baie (*adj*) -nzhi (vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin- (nnzhi), vhu-) *vir vbb cf -nzhi in Ve afd; (byw)* nga maanda
 baie (*wees*) -ǃala
 bak (*nw*) tshidongo (zwi-); (*ww*) brood ~: -baga/-baka *cf Afr; eiers, ens* ~: -hadzingal/-kadzinga
 bakkery bekhari (dzi-) *cf Eng 'bakery'*
 bakkie veni (dzi-) *cf Eng 'van'*, ǃorana (dzi-) *cf Eng 'lorry'*
 baklei -lwa
 bal bola (dzi-) *cf Eng 'ball'*
 ballon baloni (ma-) *cf Afr*
 ban (*in die ~ doen*) -khaula
 band bannda (dzi-/ma-) *cf Afr*
 bandiet *cf gevangene*
 bangmaak -ofhisa, -shushedza
 bang (*wees*) -shavha, -ofha
 bank (*nw*) (*geld*) bannga (dzi-) *cf Afr; (om op te sit)* bannga (dzi-) *cf Afr; (met leuning)* bentshe (dzi-) *cf Eng 'bench'; (ww)* -bannga, -vhulunga, -diphositha *cf Eng 'deposit'*
 banksaldo masalelabanngani (*slegs mv*)
 Bantoe Murema (Vha-)
 bars -balea
 bas gwati (makwati)

bate *cf wins*
 beampie muofisi (vha-) *cf Eng 'office'*, mushumeli (vha-)
 beboet -lifhisa
 bed mmbete (mimbete) *cf Afr*
 bedaar (*wind*) -dzika; *laat* ~: -fhembeledza, -rudza (mbilu)
 bedags masiari (*byw*)
 bedank -livhuha
 bedanking tsiruwo (dzi-); ndivhuho (dzi-)
 beddegoed malalo (*slegs mv*), zwiadzwa (*slegs mv*)
 bedek (*jouself met kombers*) -fuka; (*met lap of iets*) -fukedza; (*duisternis/kleed*) -adzama; (*wolke*) -thivha
 bedekking tshifukedzi (zwi-)
 bederf -tshinya; ~ *raak*: -sina, -tshinyala; *kind* ~: -lema
 bedien -shumela
 bediende mushumeli (vha-)
 bedink -kavhanga; 'n *plan* ~: -luka maano
 bedoel -amba
 bedrieër mufhuri (vha-)
 bedrieg -fhura, -gula
 bedroef -tjungufhala (*intr*); -tjungufhadza (*tr*), -vhaisa, -thavha mbilu
 bedrog vhu fhura (*abstr*)
 bedryf (*handel*) mushumogudwa (mi-); (*in to-neelstuk*) luṭa (nṭha)
 bedrywende vorm maambwaita (*slegs mv*)
 bedrywigheid *cf gewoel*
 beëindig -fhedza, -guma, -phetha; *saak* ~: -khaula, -khauledza
 beëindiging mvuledzo (mi-)
 beeld tshifanyiso (zwi-)
 beeldspraak zwifanyiso (zwa muhumbulo) (*slegs mv*)
 been (*ledemaat*) mulenzhe (mi-); shambo (ma-rambo)
 bees kholomo (dzi-); ~boer: mufuwi (vha-); ~(*te*)pos: muraga (mi-); ~kraal: danga (ma-); ~paadje: mulila (mi-); ~trop: sambu (ma-/maṭambi/miṭambi)
 beeskraal danga (ma-)
 beespaadje mulila (mi-)
 beesstert-waaier tshovha (ma-/dzi-)

beesvel mukumba (mi-)
 beesvleis nama ya kholomo (*kl n*-)
 beeswagter mulisa (*vha*-)
 begeer -tama, -funa, -emula, -tođa
 begeerte lutamo (thamo), nyemulo (*dzi*-)
 begeleier pheletshedzi (*dzi*-)
 begin (*nw*) mathomo (*slegs mv*); (*ww*) -thoma,
 -ranga; *weer* ~: -thomolola; 'n lied ~: -sima
 beginners-lesboek ndededzi (*dzi*-)
 begraafplaas mavhidi (*lokat*), zwalon (*lokat*);
 ~ *van hoofmanne*: tshiendeulu (*zwi*-)
 begrafnis mbulungo (*dzi*-)
 begrawe -vhulunga, -swița
 begroet -resha, -losha
 begroeting theshano (*dzi*-)
 begryp -pfesesa
 begunstiging tshițalula (*zwi*-)
 behaag -takadza
 behalwe nga ndani ha
 behandel (*met medisyne*) -alafha, -lafha
 beheers -laula, -langa
 behoefte vhușhai (*abstr*)
 behoort -fanela
 beide vhuvhili ha *eg* vhuvhili hashu *beide van*
ons
 beïnvloed -țuțuwedza, -dzhenisa muya
 bejammer -pfela vhuțungu
 bekeer -rembulusa (*tr*), ~ *raak*: -rembuluwa
 (*intr*)
 bekend -qivhea
 bekendmaak -qivhadza
 bekendstel -qivhadza, -swikisa
 bekendstelling *cf* voorstelling
 beker (*drinkbeker*) bigiri (*dzi*-) *cf* Afr
 bekering thembuluwo (*dzi*-)
 beklemtoon -lemedza, -khwațhisa, -ombedzela
 bekom -wana; *volwassenheid* ~: -hula
 bekommer -dina
 bekommernis tshidini (*zwi*-)
 bekoorlik *cf* aantreklik
 bekragtig -khwațhisa
 bekruipe -dodela
 bekwaamheid vhușkoni (*abstr*)
 bekwame -konaho (*ww rel*)
 bekyk -sedza
 belaglike -seisaho (*ww rel*), -sa pfalesi, -sa pfa-
 liho (*ww rel*)
 belangrike -hulwane (*adj*) (*mu*-, *vha*-, *mi*-, *li*-,
ma-, *tshi*-, *zwi*-, *n*-/dzin- (*khulwane*), *lu*-,
ku-, *ens*) *vir vbb cf* -hulwane *in Ve afd*
 belangrikheid vhușhulwane (*abstr*)
 belastig (*nw*) muthelo (*mi*-); (*ww*) ~ *betaal*:
 -thela
 belê -vhulunga, -diphosita *cf* Eng 'deposit',
 -bannga *cf* Eng 'bank'
 beledig -nyadza, -sema
 beledigend (*wees*) -shishimisa, -nengisa, -shonisa

belediging samba (mațamba), tshinyadzo (*zwi*-)
 beleër -govhela
 beleëring mugovhelo (*mi*-)
 beleg mugovhelo (*mi*-)
 belegging *cf* deposito
 beleet -thiva, -thivhela, -dzivhisa; *cf* verbied
 belhamel khunzi (*dzi*-)
 beloŧte fulufhedziso/fhulufhedziso (*ma*-)
 beloning malamba (*slegs kl ma*-); *cf* prys
 belowe -fulufhedzisa/fhulufhedzisa
 bely -bula, -qisola
 belydenis (*van sonde*) u bula (*infini*t), dupo
 (*ma*-); ~ aflê: -țanganedzwa
 bemeeester -kona
 bemes -nyora
 bemestingstof *cf* kunsmis
 bemiddelaar qendila (*vho*-)
 bemiddeling vhușendila (*abstr*)
 bemin -funa
 beminlik -funeca; *cf* innemend
 beminlikheid *cf* innemendheid
 benadeel -huvhadza, -vhaisa; (*persoon*) -kha-
 khela
 benat -nukadza
 benodig -funa, -tođa, -shaya, -țahela
 benodigtheid țhođea (*dzi*-)
 benoem ta-, -rina, -ira
 benoeming muto (*mi*-)
 beny -tama
 beoordeel -anganya; 'n *geskrewe kunswerk* ~:
 -sengulusa
 bepaal -wana
 bepaling (*wets*~) thendelo (*dzi*-)
 beplan (*plan maak*) -dzudzanya, -vhamba/-luka
 maano
 bère -vhea, -vhulunga
 berei *cf* voorberei
 berg thavha (*dzi*-)
 bergpas tshifhande (*zwi*-), nwavha wa thavha
 (minwavha...)
 bergrug muduthwa (*mi*-)
 bergskilpad khamba (*dzi*-)
 bergvlamboom muvhale (*mi*-)
 bereik -swika, -swikela
 berispe -sema, -kaidza
 beroemde -qivheaho (*ww rel*), wa/tsha/la țvu-
 mo/phungo mbuya (*poss*)
 beroep mushumo(gudwa) (*mi*-)
 beroof -dzima, -hanela
 berou (*nw*) vhușisoli (*abstr*), vhușirovhedzi
 (*abstr*); (*ww*) -qisola, -qirovhedza
 beseer -huvhadza (*tr*); -huvhala (*intr*); *iemand*
met klip ~: -kovhola
 besef -limuwa/-limuha
 besem luswielo (tswielo)
 besering fuvhalo (*ma*-)
 beset (*gebied*) -thuba, -dzhia; *sitplek* ~: -dzula

besetting

besetting (*van vyandelike gebied*) ngalelo (dzi-)
besigheid bisimusi (dzi-) *cf Eng 'business'*, ma-
kwevho (*slegs mv*), bindu (ma-)

besit -vha na

besittings thundu (dzi-)

beskaam -shonisa

beskadig -tshinya, -tshinyadza, -huvhadza,
-vhaisa

beskawing vhutshilotsheza (*abstr*)

beskeidenheid vhuḏitukufhadzi (*abstr*), ṭhoni
(*slegs mv dzi-*)

beskeie -ḡinyadza

beskerm -tsireledza; *cf beskut*

beskerming tsireledzo (dzi-)

beskou -dzhia, -vhona

beskrywe -fanyisa, -ola

beskuldig -vhea mulandu

beskuldigde muhwelelwa (vha-)

beskut -khuda, -pilela, -tsireledza, -tsira, -tiba,
-tivedza

beskutting vhuikhudo (*mv selfde*)

beskyn -vhoneishela

besleg ('n *saak*) -haṭula

beslissing khaṭhulo (dzi-)

besluit (*nw*) phetho (dzi-), tsheo (dzi-); (*ww*) ~
in oorlog met ander: -langana; *alleen* ~:
-humbula; -tshea mafhungo

besmeer -shata, -fhoma

besny (*word*) -ruba, -fumba; *laat* ~: -rubisa,
-fumbisa

besnydenis u ruba (*infini*), u fumba (*infini*);
~skool: murundu (mi-)

besoek ~ *aflē*: -dala; ~ *bring aan*: -dalela; *pa-*
sient ~: -ṭola

besoeker (*gas*) mucni (vha-); (*na ander plek*)
mudali (vha-)

besope *cf dronk*

bespat *cf spat*

bespeel (*musiekinstrument*) -lidza

bespot -hoya, -holedza, -gwara, -gaela, -sea

bespotting u hoya (*infini*), kholedzo (dzi-)

besprek -amba, -rera; *plek* ~: -vhaledza

bespreking therisano (dzi-), murerisano (mi-),
mureri (mi-)

besproei -sheledza

besproeiing tsholedzo (dzi-)

besproeiingswater maḡi a tsholedzo, maḡi a mu-
gero

bespuit -fafadzela

bestee -ḡinekedza, -ḡikumedza; *geld* ~: -shu-
misa tshelede

bestel -hoda/oda *cf Eng 'order'*

bestelling (*van goedere*) hoda/oda (dzi-) *cf Eng*
'order'; (*afspreek*) ndangano (dzi-)

bestuur (*nw*) ndaulo (dzi-); (*ww*) (*saak*) -langa;
(*motor*) -tshimbidza, -reila *cf Afr 'ry'*, -ḡirai-
va *cf Eng 'drive'*

beweging

bestuurder mulangi (vha-), mutshimbidzi (vha-)

bestyg (*opklm*) -namela, -gonya

beswaar aanteken -hana

betaal -badela *cf Afr*; 'n *skuld vereffen*: -lifha;

belasting ~: -thela; *huweliksgoed* ~: -mala;

huweliksgoed vir seun ~: -dzekisa

betaling malamba (*slegs kl ma-*), mbadelo (dzi-),
ndifho (dzi-)

betas -phuphuledza

betekenis ṭhalutshedzo (dzi-)

beter khwine; *dii is* ~: ndi khwine

beton khonkhela (dzi-), khonkhirithi (dzi-) *cf*
Eng 'concrete'

betower -ungeledza, -tswa muhumbulo

betowering nyungeledzo (dzi-)

betrap (*op heterdaad*) -khakhedza, -wanedza

betreffende *cf aangaande*

betrekking (*pos*) mushumo (mi-), poswo (dzi-)
cf Afr 'pos'; (*verhouding*) vhuandani (*abstr*)

eg vhuandani na khonani dzawe verhouding

met syhaar vriende; met ~ tot: *cf aangaande*

betreur -lila (*intr*), -lidza (*tr*), -ṭungufhala (*intr*),
-ṭungufhadza (*tr*), -pfisa vhuṭungu, -ḡisola

betreurenswaardige -lidzaho (*ww rel*), -ṭungu-
fhadzaho (*ww rel*), -pfisaho vhuṭungu

betroubaar -fhuḷufhedzea/-fulufhedzea

betroubare -fulufhedzeaho/-fhuḷufhedzeaho (*ww*
rel)

betwis -vhanga

beuel (*trompet*) khwatha (dzi-), lufhalafhala
(phalaphala)

beurs basari (dzi-) *cf Eng 'bursary'*

beursie tshipatshi (zwi-), tshikwama (zwi-),
phese (dzi-) *cf Eng 'purse'*, tshiranda (zwi-)

beurt diso (ma-)

bevalling vhudzadze (*abstr*)

beveil -ṇea ndaela, -laya

bevel ndaela (dzi-), ndayo (dzi-)

bevestig -khwaṭhisa; ~ *word in kerk*: -ṭanga-
nedzwa

bevestiging (*aflegging van geloofsbedenken*)
khwaṭhisedzo (dzi-); (*in kerk*) u ṭanga-
nedzwa (*infini*), konforomasi (dzi-) *cf Afr*
'konfirmasie'

bevoel *cf betas*

bevochtig -ṇukadza

bevolking vhathu (*slegs mv*) *cf muthu*

bevoordeel -vhuelwa, -wana

bevredeg -fusha, -pfelela

beveers -ofha

beviend -konana

bevrug -sima, -andedza

bevry -lamukisa, -tshidza, -phulusa

bevryding phuluso (dzi-)

bewaar -vhuḷunga

bewe -reremela, -tetemela, -khura

beweging musudzuluwo (mi-); ~ *van gras*, *ens*:

bewerig

thitho (dzi-)
bewerig (*wees*) -tepa
bewerk (*yster*) -bea, -fula
bewing mureremelo (mi-)
bewonder -tama, -takalela
bewoner mudzuli (vha-)
bewusteloos -dzidzivhalo
bewusteloosheid mudzidzivhalo (*abstr*), nzinzi-vhalo (*abstr*)
bewys (*nw*) vhuṓanzi (*mv selfde*), tsumbo (dzi-), *barishi* (dzi-) *cf Eng 'receipt'*; (*ww*) -ṓanziela, -sumbedza
biblioteek laiburari (dzi-) *cf Eng 'library'*
biblioteekkunde ndivhalaiburari (*kl n-*), vhuḍi-vhalaiburari (*kl vhu-*)
bibliotekaris mujaiburari (vha-)
bid -rabela
biduur (*diens*) thabelo (dzi-)
bier halwa (mahalwa)
bietjie (*byw*) zwiṓuku; (*baie min*) zwiṓukuṓuku
bilharzia tshifunga (*geen mv*)
biltong mukoki (mi-), muhwaba (mi-)
bind (*vas*~) -vhofha, -gasha
binne (*byw*) ngomu
binneband tshupu (dzi-) *cf Eng 'tube'*, liṓhumbu (ma-)
binnegoed mala (*slegs mv*)
binnekant (*van kler*) ngomu (*byw*) (*dws verkeerde kant*)
binnekort hu si kale (*byw*)
binneplaas muṓa (mi-)
biologie qivhavhutshilo (*kl n-*), baolodzhi (*kl n-*) *cf Eng 'biology'*
bioskoop bais(i)kopo (dzi-) *cf Eng 'bioscope'*
bitter -vhavha
blaar (*van boom*) ṓari (ma-); (*aan handelvoete*) pone (ma-)
blaarpens tshiuthwane (zwi-)
blaas (*nw*) dundelo (ma-); (*ww*) -vhudzula; *dood*~: -dzima; *trompet*~: -lidza; *neus*~: -fumula; *vuur aan*~: -vhudzedza, -pfuredza
blaaslamp pfururedzi (dzi-)
blaaspyp luvhudzuleli (mbudzuleli)
bladsy siaṓari (ma-)
blaf -huvha
Blanke Mutshena (Vha-)
bleek (*word*) *cf verbleek*
bleik -halulusa
bles *cf kaalkop*
blik thini (dzi-) *cf Eng 'tin'*; *groot*~: gokoko (ma-); (*met deksel*) lulege (ndege)
bliksem lupenyo (phenyo)
blind (*word*) -pofula, -swinga
blinde bofu (ma-)
blindheid vhupofu (*abstr*)
blink -penya, -khanya, -vhengema, -nzhenzhe-ma; ~*maak*: -penyisa

boodskapper

bloed malofha (*slegs mv, klas ma-*)
bloedklont govho (makovho)
bloedverwant shaka (ma-)
bloedverwantskap vhushaka (*abstr*)
bloedvin(t) tshimota (zwi-), tshizwimbo (zwi-), tshitshimbili (zwi-)
bloei (*bloed*) -tswitswima, -bva malofha; (*borne*) -fhufhuma, -fhufhumisa
bloeiisel dzuvha (maluvha)
blok *cf stomp*
blom dzuvha/liṓuvha (maluvha)
blootli *cf openbaar*
blou lutombo (*geen mv*)
blus -dzima
bly (*wees*) -takala; (*woon*) -dzula; ~ *by besluit*: -divhofha
blydschap dakalo (ma-)
bo (*byw*) nṓha
bo-arm tshishasha (zwi-)
bobbejaan pfeṓe (ma-)
bobeen *cf dy*
bod gemo (ma-)
bodem tshiraho (zwi-); *cf boom*
boek bugu (dzi-) *cf Afr*
boekwinkel vhengele la bugu (ma-)
Boer Muvhuru (Ma-); Liṓvuru (Ma-) (*derogatief*) *cf Afr*; Mufurukanere (Ma-) *cf Afr 'Afrikaner'*
boer (*nw*) rabulasi (vho-); (*ww*) -lima, -fuwa
boerdery vhumili (*mv selfde*); vhuṓuwi (*mv selfde*)
Boesman Murwa (Vha-)
boete (*geld*) mulifho (mi-)
boggel thunda (dzi-)
bok mbudzi (dzi-)
bokant (*bo-op*) (*byw*) nṓha
bok-ooi phambala (dzi-)
bokram bokoṓo (ma-), mbokoṓo (dzi-) *cf Afr 'bok'*
boks -vilidza, -rwa nga vili
bokser ramavili (vho-), mudiafeisi (vha-) *cf Afr 'vuist'*
bokskuns *cf boks(sport)*
boks(sport) mavili (*slegs mv*), feisi (ma-) *cf Afr 'vuist'*, musangwe (mi-)
bokvleis nama ya mbudzi
bol (*sfeer*) khungulu (dzi-), tshipulumbu (zwi-); (*van plant*) khufhi (dzi-); (*van pap of klei*) mbumbwa (dzi-)
bom bombo (dzi-) *cf Afr*
bondel (*klere*) butu (maputu), buto (maputo)
bondgenootskap *cf verbond*
bons (*klop*) (*nw*) mudivhitho (mi-); (*ww*) -divitha
boodskap maṓhungo (*slegs mv*), mulacedza (mi-)
boodskapper mudinda (vha-), murumiwa (vha-); ~ *met bese opdrag*: thuniwa (dzi-)

boog vhura (*mv selfde*)
boom muri (mi-); ~ *van houer*: tshiraho (zwi-)
boomstomp cf **stomp**
boonop nahone (*konj*), futhi (*konj*), habe (*konj*), nga n̄ha ha, nga nn̄ani ha
boontjie nawa (dzi-)
bo-op n̄ha (*lokat*)
boor (*nw*) boro/vhoro (dzi-) cf *Afr*; (*ww*) -bora/ -vhora cf *Afr*
boorkewer tshifheji (zwi-)
boorwurm luvhangu (*kollekt, geen mv*)
boot -gungwa (ma-)
bord pulethi (dzi-) cf *Eng* 'plate', borofo (dzi-) cf *Afr*
bors (*Eng* 'chest') khana (dzi-); (*Eng* 'breast') damu (ma-)
borsbeen tshiakha (zwi-)
borsel (*nw*) bulatsho (dzi-) cf *Eng* 'brush' (*ww*) -bulatsha cf *Eng* 'brush'
bos daka (majaka); *klein* ~sie: tshiakha (zwi-)
boskraai lilidzavhana (ma-)
bosluis tshievhe (zwi-), gufha (ma-)
bosluiskoors mugalane (mi-)
bosluisvoel lihamakholomo (ma-)
bot -tuma lurere
botanie qivhamela (*kl n-*), bothani (*kl n-*) cf *Eng* 'botany'
bots -kuḁa(na), -gekha
botsels lurere (*geen mv*)
botsing khuḁano (dzi-), mugekho (mi-)
bottel boḁelo (ma-) cf *Afr*
botter boḁoro (dzi-) cf *Afr*
bou (*nw*) tshiimo (zwi-), tshivhumbeo (zwi-), kuvhumbelwe (zwi-); (*ww*) -fhaḁa
boud (*van dier, slagding*) tshizwa (zwi-); (*sitvlak van mens*) vunu (mavhunu)
bouer mufhaḁi (vha-)
boukonde vuhfhaḁi (*geen mv*)
bouperseel puloto (dzi-) cf *Eng* 'plot'
bout baudu (dzi-) cf *Afr*
bowendien nga nn̄ani ha
braaf cf **woes**
braai (*in houer*) -hadzinga, -kadzinga; (*op oop vuur*) -gotsha/-otsha, -ḁaḁha, -kanga
braak (vomeer) -tanza
brand (aan~, aan ~ *wees*) -swa; -fhisa
brandewyn buranndi (dzi-) cf *Eng* 'brandy'
brandmerk -swaya, -funga
brandwag (*op hoē uitkykpos*) tsevhi (dzi-)
breed -aḁamaho (*ww rel*)
breedte vhumphara (*mv selfde*)
breek (*ledemaat, stok, ens*) -vunḁa; *ledemaat, stok, ens in stukke* ~: -vunḁekana (*intr*), -vunḁekanya (*tr*); (*pot, glas, ens*) -pwasha; *pot, ens, in stukke* ~: -pwashékana (*intr*), -pwashékanya (*tr*); (*tou, riem, ens*) -ḁhukhula, -khaula; *tou, ens, in stukke* ~:

-ḁhukhukana (*intr*), -ḁhukhukanya (*tr*); (*kryt, stok, ens*) -konyola; *kryt, ens, in stukke* ~: -konyokana (*intr*), -konyokanya (*tr*)
breekbaar -vhunḁea; -pwasha; -ḁhukhuwa; -konyowa
brei (*met wol*) -luka, -runga, -nita cf *Eng* 'knit'; *velle* ~: -suka
breier (*met wol*) muluki (vha-); (*in sport*) mugu-disi (vha-)
brief vhurifhi (ma-) cf *Afr* luiwalo (ma-)
briek cf **rem**
brigadier mubirigadia (vha-) cf *Eng* 'brigadier'
bril ngilasi (dzi-) cf *Eng* 'glass'
bring (aan~) -ḁisa
broei -alamela
broek vhurukhu (*mv selfde*) cf *Afr*
broer ouer ~ *van manspersoon*: mukomana (vha-); *jonger ~ van manspersoon*: murathu (vha-); ~ *van vroulike persoon*: khaladzi (dzi-)
brom -bvuma, -ḁuḁuna, -ḁoḁa (*by/vlieg*)
bron tshisima (zwi-); vhubvo (*mv selfde*)
brood vhurotho (ma-) cf *Afr*
brug boroho (dzi-) cf *Afr*, muratho (mi-)
bruid muselwa (vha-)
bruidegom mukwasha (vha-), muḁuhulu (vha-), muhwe (vha-)
bruidskat thakha (dzi-), dzekiso (ma-)
bruikbaar -shumisea
bruikleen (*lewende hawe*) -swiswa
bruilof mutshato (mi-), mbingano (dzi-)
brul -vhomba, -kuma
buffel nari (dzi-)
buig (*eg yster*) -piḁa, -kombamisa; (*persoon*) -kotama
buik thumbu (dzi-)
buiteband thaḁa (ma-) cf *Eng* 'tyre'
buite(kant) (*byw*) nnḁa
buitendien nga nn̄ani ha; cf **boonop**
buk -kotama
bul mboho (dzi-)
bulk -kuma
bullebak khunzi (dzi-)
bus bisi/basi (ma-) cf *Eng* 'bus'
busstop tshimabisi (zwi-)
buurman muhura (vha-), mufhaḁisani (vha-)
by (*nw*) (*heuning*~) ḁotshi (dzi-); (*byw ekstensie*) kha, ha
Bybel Bivhili (dzi-) cf *Afr*
Bybelstudie !ḁivhahivhili (*kl n-*)
bydrae tshifhiwa (zwi-)
byeenbring -kuvhanganya, -vhutha
byeenkom -kuvhangana, -vhuthana, -khunyelela
byeenkoms cf **vergadering**
byeenroep cf **ontbied**
byekorof ḁhango (dzi-)
bykor. (*uit beswying*) -dzivhuluwa (*intr*); (*laat*

~) -dzivhulusa (tr)
 bykos tshisevho (zwi-)
 byl mbaḡo (dzi-)
 bymekaarmaak (vergader) -kuvhanganya (tr);
 vuurmaakhout ~: -reḡa
 bymekaartel (optel) -ḡanganyisa
 byt -luma

byvoeg -inga, -engedza, -ḡadzisa; meer ~:
 -engedzedza
 byvoeglike naamwoord cf adjektief
 byvoegsel muengedzo (mi-)
 bywoon -dzhena
 bywoord ḡḡadzisi (ma-)
 bywyf mufarekano (vha-/mi-)

C

chemie ḡivhakhemiki (kl n-), khemisitiri (kl n-)
 cf Eng 'chemistry'
 chirurg dokotela (vho-/ma-), muari (vha-)
 Christelike sedes Tshikhriste (geen mv)
 Christen Mutendi (vha-), Mukhriste (vha-)

Christendom Vhukhriste (abstr), Vhutendi
 (abstr)
 Christus Khristo cf Eng 'Christ'
 clan (stam) lushaka (tshakha), lusese (tsetse)

D

daad nyito (dzi-), tshiito (zwi-)
 daag (dag word) -tsha
 daaglikḡ ḡuvha ḡiḡwe na ḡiḡwe, ḡuvha na ḡuvha
 daar ngeo, afho, henengeo
 daardie uyo (mu-: muthu uyo ~ mens; muri uyo
 ~ boom); avho (vha-: vthathu avho ~
 mense); iyo (mi-, n-: miri iyo ~ bome; ḡama
 iyo ~ vriend); ḡlo (ḡi-, ḡi-: ḡlo ḡlo ~ oog; ḡithu
 ḡlo ~ monster); ayo (ma-: maḡo ayo ~ oḡ);
 itsho (tshi-: tshithu itsho ~ ding); izwo (zwi-:
 zwithu izwo ~ goed); idzo (dzi-: ḡama idzo
 ~ vriende); ulwo (lu-: luvhone ulwo ~
 lamp); uvho (vhu-: vhuswa uvho ~ pap); uho
 (u-, vhu-: u sea uho ~ soort gelag; vhuswa
 uho ~ pap, cf uvho); ukwo (ku-: kuthu ukwo
 ~ dingetjie); ~ einste: hoyo (mu-: hoyo
 muthu ~ einste mens; hoyo muri ~ einste
 boom); havho (vha-: havho vthathu ~ einste
 mense); heyo (mi-, n-: heyo miri ~ einste
 bome; heyo ḡama ~ einste vriend); heḡo (ḡi-,
 ḡi-: heḡo ḡiḡo ~ einste oog; heḡo ḡithu ~
 einste monster); hayo (ma-: hayo maḡo ~
 einste oḡ); hetsho (tshi-: hetsho tshithu ~
 einste ding); hezwo (zwi-: hezwo zwithu ~
 einste goed); hedzo (dzi-: hedzo ḡama ~
 einste vriende); holwo (lu-: holwo luvhone ~
 einste lamp); hovho (vhu-: hovho vhuswa ~
 einste pap); hoho (vhu-, u-: hoho vhuswa ~
 einste pap, cf hovho vhuswa; u sea hoho ~
 einste gelag); hokwo (ku-: kuthu hokwo ~
 einste dingetjie)

daárdie cf doerdie
 daarna nga murahu (byw)
 daarom ngauralo (konj)
 daarvan (besitsvorm) besitskakel plus besitsam,

eg wawo, waḡo, watsho, tshawo, tshaḡo,
 tshatsho
 dadelik -mbo (hulpww); na zwenezwo, nga u
 ḡavhanya
 dag ḡuvha (ma-); musi (mi-) eg musi wa mvula
 op 'n reëndag; ~ voor eergister: mbamulo-
 vhaḡa (byw)
 dagbreek maḡautsha (byw), mutsho (byw)
 dagga mbanzhe (dzi-)
 dagvaar -dagafala cf Afr
 dagvaarding dagafala (dzi-) cf Afr 'dagvaar'
 dak ḡanga (dzi-)
 dakteel cf teel
 dam damu (ma-) cf Afr
 dame mufumakadzi (vha-)
 damp cf wasem
 dan -ha (ww suff), ndi hone
 dank (nw) ndivhuho (abstr); (ww) -livhuha
 dankbaar -livhuha
 dankbaarheid ndivhuho (kl dzi-, abstr)
 dans (nw) dantsi (dzi-) cf Eng ; ~ met sang:
 malende (slegs mv); (ww) -tshina, -dantsa
 danser mutshini (vha-), mudantsi (vha-), ḡambi
 (dzi-)
 dapper cf moedig
 dappere (held) muhali (vha-)
 dapperheid vuhali (abstr), tshivhindi (kl tshi-,
 abstr)
 das thai (dzi-) cf Eng 'tie'
 dassie mbila (dzi-)
 dat (voegw) zwaari, uri
 datum datumu (dzi-) cf Afr
 debat khandezano (dzi-), dibeithi (dzi-) cf Eng
 'debate'
 debatteer -dzhia khani, -ḡaḡisana

deeg suko (ma-)
 deesdae maduvha ano
 dek (*dak met gras*) -fulela, -deka *cf* Afr; (*tafel*)
 -deka *cf* Afr; (*van diere*) -dia
 dekreer -nakisa, -khavhisa
 deksel tshitibo (zwi-), mutibo (mi-), dekesela
 (dzi-) *cf* Afr
 demonstratief lisumbi (ma-)
 departement muhasho (mi-); ~ *van landbou*:
 muhasho wa vhumili (mi-)
 deponeer -vhumlunga, -diphosita *cf* Eng 'deposit',
 -bannga *cf* Eng 'bank'
 deposito diphositi/diphosito (dzi-) *cf* Eng 'de-
 posit', mbulungo (dzi-)
 depper dzudzu (ma-)
 derde (*een derde*) tshararu (zwa-); (*in rangorde*)
 vharuru eg gere ya vharuru *die* ~ *rai*
 derdens (*byw*) tsha vharuru *cf* -raru
 derdeparty musizwawe (vha-), tsireledzo ya wa
 vharuru (dzi-)
 derdepersoos (*grammatika*) muambiwa (vha-)
 derm lula (vhula); groot~: lila (ma-)
 dertien fumiraru
 dertig furaru
 Desember Nyendavhusiku
 desnieteenstaande *cf* nogtans
 deuk *cf* duik
 deur (nw) vothi (mahothi); ~opening muṅango
 (mi-)
 deur (*instrumentaal*) nga-
 deurboor -thavha, -phula, -runga
 deurbring (*dag*) -ṭwa
 deurgaana *cf* waad
 deurgang ndila (dzi-), gondo (ma-), bada (dzi-)
cf Afr 'pad'
 deurhaal *cf* uitvee
 deurlopende -sa tumuwi, -sa tumuwiho (*ww rel*)
 eg thaluso i sa tumuwiho ~ *kommentaar* (*lett*
kommentaar wat nie tot einde kom nie)
 deurmekaarmaak *cf* verwar
 deur middel van (*met*) nga (*instrum*)
 deurnat (*in reën*) -ṅukala
 deuropening muṅango (mi-)
 deurstettingsvermoë *cf* volharding
 deurskynend -vhoṇadza
 deurstee (*deurboor*) -phula
 deursyng -ṭuḍa, -suḍa
 diagram *cf* tekening
 diaken mushumeli (vha-), mudikoni (vha-) *cf*
 Eng 'deacon', mudiakoni (vha-) *cf* Afr
 diarree (*by kalwers*) lugubo (ngubo); (*by*
mense) thumbuni, u shela (*infiniit*); *slymerige*
 ~: dzala (*kl* |i- *geen mv*)
 dief mbava (dzi-), fobvu (ma-), hokoko (ma-),
 mutswi (vha-)
 diefstal vhumvha (*abstr*), vhumfobvu (*abstr*)
 dien -shumela; ~ *in tennis*: -seva *cf* Eng 'serve'

dienaar mushumeli (vha-), mulanda (vha-)
 diens tshumelo (dzi-), mushumo (mi-); kerk~:
 thabelo (dzi-); ~ *van voertuigin tennis*: se-
 visi (dzi-) *cf* Eng 'service'
 diep (*ww*) ~ wees: -tsa; (*kwelif*) -tsaho (*ww rel*)
 diepte vhumzivha (*abstr*), vhumgolo (*abstr*)
 dier phukha (dzi-)
 dierearts mulafhazwifuwo (vha-)
 diereituin zuu (dzi-) *cf* Eng 'zoo'
 diereverhaal lungano (ngano)
 diertjie (*klein tipe*) tshipuka (zwi-)
 digby tsini ha
 digkuns vhumendi (*abstr*)
 digter murendi (vha-)
 dik -denya (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-,
 n-/dzin- (ndenya), lu-, ku-, ens) *vir vbb cf*
 -denya *in Ve afd*
 dikheid vhumdenya (*abstr*) *cf* -denya
 dikmelk magege (*slegs mv*), makhethe (*slegs*
mv)
 dikwels (*byw*) lunzhi, kanzhi
 dirigeer (*koor*) -laula
 ding tshithu (zwi-)
 dinges nakudze (vho-), namudze (vho-), mu-
 kene (*geen mv*)
 dink -humbula
 Dinsdag l. avhuvhili
 dispuut mbangisano (dzi-), phambano (dzi-)
 distansie *cf* afstand
 dit (*selfst vnw*) wone, lone, tshone, yone, lwone,
 hone, kwone; (*basiese ow sk en vw sk*) u-, li-,
 tshi-, i-, lu-, vhu-, hu-, ku-; (*voltooide tyd ow*
sk) wo-, lo-, tsho-, yo-, lwo-, ho-, kwo-;
 (*verhalende ow sk*) wa-, la-, tsha-, ya-, lwa-,
 ha-, kwa-
 dobbelsteen daisi (ma-) *cf* Eng 'dice'
 doel ndivho (dzi-)
 doen (*maak*) -ita; (*ongedaan maak*) -itulula; *laat!*
help ~: -itisa; ~ *vir*: -itela; *ge*~ wees: -itwa;
laat ~ *word*: -ititwa; *stadig* ~: -ongolowa;
oordoens (*intens*): -itisa
 doerdie (dāardie, *dws daar ver in afstand of in*
tyd) ulā (mu-: muthu ulā dāardie mens - *daar*
ver of na wie voorheen verwys is; muri ulā ~
 boom); vhaḷa (vha-: vhatu vhaḷa ~ *mense*);
 ilā (mi-, n-: miri ilā dāardie bome, thama ilā
 dāardie vriend); lila (li-, di-: liṭo lila ~ *oog*,
 qithu lila ~ *monster*); alā (ma-: maṭo alā ~
 oë); tshila (tshi-: tshithu tshila dāardie ding);
 zwila (zwi-: zwithu zwila ~ *go*); dziḷa (dzi-:
 thama dziḷa ~ *vriende*); luḷa (lu-: luvhone
 luḷa dāardie lamp); vhuḷa (vhu-: vhuḷa
 vhuswa ~ *pap*); huḷa (u-: u sea huḷa dāardie
 soort gelag); kuḷa (ku-: kuthu kuḷa dāardie
 dingetjie)
 dogma *cf* leerstelling
 dogter ṅwana wa musidzana (vhana vha-); ~ *van*

hoofman: mukololo (vha-)
dokter (nw) dokotela (ma-); *cf* vhdokotela (eervorm), *cf* Afr; maine (vho-), nanga (dzi-); (ww) -alafha
doktor dokotela (ma-) *cf* Afr
dokument iinwalo (ma-)
dolosse thangu (dzi-)
dom -tsilufhala
domheid vhusilu (*abstr*)
dominee (leraar) mufunzi (vha-)
domkop tsilu (ma-), danana (ma-), qabaqaba (ma-); *cf* idioot
domkrag dzhege (dzi-) *cf* Eng 'jack', domukiri (dzi-) *cf* Afr, ngagadeli (dzi-)
donder (bulder) (nw) ~weer: mubvumo (mi-); (ww) -bvuma; (soos rivier) -unga/-uunga
donderbui tshirulu tsha mibvumi (zwi-)
Donderdag Lavhuna
donderslag mubvumo (mi-)
donderstorm mvula ya mibvumo (dzi-)
donderwolk mvumi (dzi-)
donga godi (ma-), gumbululo (ma-)
donker (ww) ~ word: swifhala; (*ideof*) kongongo! (*ideof van baie* ~) nzwii!; nzwii-nzwii!
donkerte swiswi (ma-)
donkie mbongola (dzi-), donngi (dzi-) *cf* Afr
dood lufu (mpfu), luvhi (*abstr*)
doodgaan -fa, -lovha (*net vir mense*)
doodmaak -vhulaha/-vhulaya
doodstil (*ideof van ~ wees*) hwii?, -noo!
doof (word/wes) -dzinga
doofheid vhudzingandevhe (*abstr*)
doeie mufu (vha-)
doop (nw) ndovhedzo (dzi-); (ww) -lovhedza; in sous ~: -thotha
doos bogisi (ma-) *cf* Eng 'box'
dop (van eierneut/peul/oester, ens) ganda (ma-kanda)
doper mulovhedzi (vha-)
doring mupfa (mi-)
dorp qorobo (dzi-) *cf* Afr
dors (nw) qora (ma-); (ww) ~ wees: -pfa qora/-vha na qora; ~ les: -dzimula qora; *graa* ~: -fhula
dorsvloer luvhata (mbata/mbate)
dou nwando (mi-)
dowe (persoon) dzingandevhe (ma-)
dra (n gewig) -hwala, -takula; ~ op rug: -beba; *klere* ~: -ambara; *vrugte* ~: -anwa
draad lurale (thale), qaraqa (dzi-) *cf* Afr, *gaas* ~: -sif ~: sefoqaraqa (dzi-) *cf* Afr
draadloos *cf* radio
draai (nw) khone (dzi-) *cf* Eng 'corner'; (ww) -somba; *om as* ~: -mona; ~ *maak* -khona *cf* Eng 'corner'
draaiing *cf* rotasie
draal -lenga, -mona-mona

draer muhwali (vha-); tshihwali (zwi-)
drag muhwalo (mi-)
drama qirama (dzi-) *cf* Afr
drang u fhisea (*infiniit*)
drank tshinwiwa (zwi-); *sterk* ~: halwa (ma-, *ekv kl* vhu-), tshikambi (zwi-); *koel* ~: kholo-diringi (dzi-). *cf* Eng 'cold drink' nyamunai-thi (dzi-) *cf* Eng 'lemonade'
drankwinkel vhengele la halwa (mavhengele a ...), boqelotshitolo (dzi-) *cf* Eng 'bottle-store'
dreig -shushedza
dreun -bvuma; ~ *van rivier*: -unga/-uunga
dreuning mubvumo (mi-)
drie -raru (*adj*) (Mu-: *slegs vir Drie-eenheid*, vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin- (tharu), vhu-) *vir vbb cf* -raru in *Veafd*
Drie-eenheid Mudzimumuraru (*geen mv*), Vhu-raruthi (*geen mv*)
driemaal (*byw*) luraru, kararu
drif qambuwo (ma-)
dril (nw) (*militêre*) mufolo (mi-); (*herhalings-oefening*) ndovhololo (dzi-); (ww) -fola
drink -nwa; ~ *aan* (*suig*): -mama; *laat* ~ *aan* (*soog*): -mamisa
(drink)beker bigiri (dzi-) *cf* Afr, dzhege (dzi-) *cf* Eng 'jug'
drinkwater maḍi a u nwa
droefheid u tšungufhala (*infiniit*), vhuṭungu (*abstr*)
drom fagi (ma-) *cf* Afr 'vaatjie', qirumu (ma-) *cf* Afr
dromer mulori (vha-)
dronk (*maak*) -kamba; -kambisa; ~ *wees/word*: -kambiwa, -kambwa
dronkaard tshidakwa (zwi-)
dronklap tshidakwa (zwi-)
droog (word) -oma; (*stadig na reën* ~) -rafhuwa
droogte gomelelo (ma-)
droom (nw) muloro (mi-); (ww) -lora
drui ngirivhe (dzi-) *cf* Afr
druip -feila *cf* Eng 'fail'
druiwes *cf* wynstok
druk (nw) khandiso (dzi-), mugandiso (mi-); (ww) -gandisa/-kandisa; (*skrif*) -niwala
drukker mukangisi (vha-)
drukkersink ennge ya u gandisa (dzi-)
drukpers gandiso/khandiso (dzi-)
drukte *cf* gewoel
drumpel tshiukhuvha (zwi-)
drup -rotha, -phopha
druppel shotha (marotha)
dryf -papamala, -tengama; *still/gladweg* ~: -veka *cf* aandryf; *vee hui*stoe ~: -orosa
dryfveer tshituṭwedzi (zwi-)
drywer (*van osse met sweep*) mutshaeli (vha-)
dubbeltjie museṭo/museṭho (mi-)

duidelik -vha khagala
duidelike -pfalaho (ww *rel*)
duif [liivha (maivha), nzhiivha (dzi-), tshiivha (zwi-)]
duik (*deuk*) (nw) mbodo (dzi-), libodetshelo (ma-), bovhelo (ma-); (ww) -boda; ~ *in water*: -ita tshinwi
duiker ntsa (dzi-); muitatshinwi (vha-)
duim gunwe (ma-)
duiseligheid dzungu (*kl li- abstr*)
duisend (tshi)gidi (zwi-)
duisendpoot dongololo (ma-)
duisternis swiswi (ma-)
Duits Tshidzheremane, Ludzheremane
Duitser Mudzheremane (Ma-)
Duitsland Dzheremane
duiwe *cf* **satan**
duin -sekene (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (tsekene), lu-, vhu-, ku-) *vir vbb cf*

-sekene *in Ve afd*
duinheid vhusekene (*abstr*)
duskant seli na luno
dut (*uiltjie knip*) -zhambula; *ideof van 'n bietjie* ~: zhambu!
dutjie (nw) vhukofhe (*mv selfde*)
duur dūra *cf Afr*
dwaal (rond~) -vhimbila, -buḡa-buḡa, -tende-leka, -pafula
dwaas (nw) *cf domkop, gek*; (ww) ~ *wees: cf dom (wees)*
dwaasheid vhutsilu (*abstr*), vhuḡabaḡaba (*abstr*)
dwarlat (*vir dak*) luvhalelo (mbalelo)
dwaarspaal (*oor hek*) lipongoro (ma-)
dweil *cf opvee*
dweper (*yweraar*) mukaluli (vha-), musweleli (vha-); (*van sekte*) ziloto *cf Eng 'zealot'*
dwing -kombetshedza
dy shumbi (marumbi), tshirumbi (zwi-)

E

eed (nw) muano (mi-); (ww) ~ *neem*: -ana
eelt ponc (ma-)
een -thihi (*adj*) (mu-, li-, tshi-, n- (nthihi), lu-, vhu-, ku-) *vir vbb cf* -thihi *in Ve afd*
eend sekwa (ma-)
eendrag vhuthihi (*abstr*)
eenheid vhuthihi (*abstr*), mbofhano (dzi-)
eenmaal luthihi (*byw*), kaṁwe (*byw*), kathihi (*byw*)
eensaamheid vhumvumvu (*abstr*), vbuludu (*abstr*)
eenvoudig *cf maklik*
eer (nw) thompho (dzi-), khuliso (dzi-); (ww) -thompha, -hulisa; *cf huldig*; ~ *betoon*: -lulvha
eerbetoon (*teken van*) nduvho (dzi-)
eerbied thoni (dzi-)
eerbiediging *cf toewyding*
eergister mbamulovha (*byw*)
eerlike -fhulufhedzeaho/-fulufhedzeaho (ww *rel*)
eerlikheid vhufulufhedzei/vhufulufhedzei (*abstr*)
eersgeboore tanzhe (ma-)
eerste u thoma/u ranga (*infin*) *eg* muthu wa u thoma *lett persoon van eerste, dws die eerste persoon*
eerstens (*byw*) tsha u thoma *cf* -thoma
eet -la; ~baar: -lea; oor~: -lesa; *gulsig* ~: -roḡa
eetbaar -lea
eetbare -leaho (ww *rel*)
eetware majiwa (*slegs mv*)
effens (*byw*) zwiṱuku
eg (nw) exe (dzi-) *cf Afr*, thwelamaḡinga (dzi-);

(ww) -exa *cf Afr*, -rwela maḡinga
egbreker phombwe (dzi-)
eggenoot/note mufarisi (vha-); (*slegs manlik*) munna (vha-); (*slegs vroulik*) musadzi (vha-)
egskeiding muṭalano (mi-)
eienaar (*heer*) muṇe (vhane); ~ *van huis*: ṇe-muḡi (vho-)
eienskap tshivhumbamvumbo (zwi-)
eier gumba (makumba)
einde magumo (*slegs mv*), vhuḡhelo (*abstr*)
eindig -fhela, -guma
eis *cf opeis*
ek (*selfst vnw*) ṇṇe; (*basiese ow sk*) *pos*: ndi-, *neg*: thi-; (*voltooide tyd ow sk*) *pos*: ndo-, *neg*: tho-; (*verhalende tyd ow sk*) *pos en neg*: nda-
ekonomie ekonomi (*kl n-*) *cf Afr*
eksamen mulingo (mi-)
eksamenvraestel phepha la mulingo (ma-)
eksaminator mulingi (vha-)
ekskuus (nw) pfarelo (dzi-); (ww) ~ *vra*: -hum-bela pfarelo
eland phofu (dzi-)
elders (*êrens anders*) huṁwe
elf fumithihi
elke -riwe na -riwe
elkeen muṁwe na muṁwe, tshiṁwe na tshiṁwe, *ens*
ellende (nw) khanganeo (dzi-); (ww) *in* ~ *bring*: -hanganea
elmoog lukuḡavhavha (khuḡavhavha)
els luunzhi (ṇunzhi/nyunzhi)
emmer emere (dzi-) *cf Afr*, bakete (ma-) *cf Eng*

'bucket'; **melk**~: khamelo (dzi-)
en na *eg* munna na musadzi *man en vrou*
end magumo (*slegs mv*)
eners -fana
engel muruŵa (vha-), muangelo (vha-) *cf Eng 'angel'*
Engels Tshiisimane, Luisimane *cf Eng 'Englishman'*
Engelman Muisimane (Ma-), L̥iisimane (Ma-) *cf Eng 'Englishman'*
enigiemand nnyi na nnyi
enkel tshinungo tsha lwayo (zwi-)
enkelvoud vthuthihi (*abstr*)
entoestasme mafulufulu (*abstr*), vhusweleli (*abstr*)
entoestasies -futelela
epidemie dwadze (malwadze)
epilepsie tshifakhole (zwi-), tshiivha(na) (zwi-)
erdvark thagalu (dzi-)

erf (nw) dzharaŋa (dzi-) *cf Eng 'yard'*, puloto (dzi-) *cf Eng 'plot'*; (ww) ~ uit *erflating*: -la ifa
erfenis ifa (mafa), vhuŋa (*abstr*)
erfgenaam muŋaifa (vha-)
erg (*baie*) (*byw*) nga maanŋa, vhuŋuma
erger word (*vermeerder*) -ŋaŋa
erken -tenda, -bula
erkentlikheid ndivhuho (*kl dzi-*, *abstr*)
ertjie eregisi (dzi-) *cf Afr*
eter muŋi (vha-)
etter vhuŋwa (*geen mv*)
euwel vhuŋvi (*abstr*)
evangelie evangeli (dzi-) *cf Afr*, mafhungo ma-
 ŋifha/mavhuŋa (*slegs mv*)
evangelis muevangeli (vha-) *cf Afr*
ewebeeld tshifanyiso (zwi-)
ewige -sa gumihlo, -sa fheliho (ww *rel*)

F

faal -pfuvha
faam *cf roem*
fabriek limaga (ma-) *cf Afr 'maak'*, faburiki (dzi-) *cf Afr*, fekhithiri (dzi-) *cf Eng 'factory'*
familie lushaka (tshakha), muŋa (mi-)
familiebetrekking *cf bloedverwant*
Februarie Luhuh
fees (nw) (*seremonieel*) vhuŋambo (*mv selfde*);
 huweliks~: munyanya (mi-); *gewone* ~: tshimima (zwi-); oorwinnings~: muŋalo (mi-); (ww) ~vier: -ita munyanya
feil *cf opvee*
feit tshihumbulwa (zwi-); ngoho
fiets baisigira (dzi-) *cf Eng 'bicycle'*
filter muŋudo (mi-)
filtreer -ŋuda, -suda
finaliseer -fhedza
firma feme (dzi-) *cf Eng 'firm'*
fladder -babamela, -fhefhedza
flenter *cf toieg*
flikker (*aanflits*) -taidza; *cf blink, vonkel*
flink stap -hwenya
flonker *cf vonkel*
flou word -ŋoka
fluister -hevhedza

fluit (nw) ndwevha (dzi-), tshiŋiriri (zwi-); (*met mond*) muludzi (mi-), khombole (dzi-); (ww) -lidza ndwevha/tshiŋiriri/muludzi
flukse -shumesaho (ww *rel*)
fluksheid vhuŋhumesi (*abstr*), nungo (*kl dzi-*) *abstr*)
fondament muteo (mi-)
fondament lê -tea
fontanel thovuma (dzi-); *gesonke* ~ (*soos by siek babas*): ngoma (dzi-)
fontein tshisima (zwi-)
formeer -sika, -vhumba
forseer -kombetshedza; *pad oop* ~: -vhanyuludza
foto tshifanyiso (zwi-), tshinepe (zwi-) *cf Eng 'snap'*
fotografeer -fanyisa, -foda *cf Eng 'photo'*
fout khakho (dzi-), mulandu (mi-)
fouteer -khakha
foutvind -sola
Frankryk Fura
Frans Tshifura, Lufura
Fransman Mufura (Ma-)
frokkie vese (dzi-) *cf Eng 'vest'*, lugauswu (vhu-) *cf Afr 'kous'*
fynmeel *cf meelblom*

G

gaan -ya; *weg*~: -ŋuwa; (*reis*) -enda; *voort*~: -bvela phanŋa; *uit*~: -bva, -bvela nŋa; *uitmeaka* ~: -fhambana; *af*~: -tsa, -godima;

op~: -gonya; *vroeg* ~ *na*: -bubela, -fhindu-tshela; *reguit* ~ *na*: -livha; ~ in rigting van: -ŋutshela

gaap (nw) galamulo (ma-); (ww) -alamula
 gaar ((ryp) word) -vhibva
 gaarmaak -vhibvisa
 gaasdraad cf *sifdraad*
 gal ndulu (dzi-), nyongwe (dzi-)
 galagtig -vha na ndulu/nyongwe
 galblaas tshavhuŋungu (zwavhuŋungu)
 galbult bundu (mapundu)
 gans jixantsi (ma-) cf *Afr*
 gang phasedzhi (dzi-) cf *Eng* 'passage'
 garage giradzhi/garadzhi/giratshi (dzi-) cf *Afr*
 gare (garing) harane/harani (dzi-)
 garing cf *gare*
 gas mueni (vha-), mupfumba (vha-); gese (dzi-)
 cf *Eng* 'gas'; ~stoof: tshiŋofu tsha gese (zwi-)
 gaset cf *staatskoerant*
 gaslamp luvhone lwa gese (mbone dza-)
 gaspedaal cf *versneller*
 gasspreker muambi muhulwane (vha-)
 gasstoof tshiŋofu tsha gese (zwi-)
 gastehuis nndu ya vhaeni (dzi-)
 gat (in grond) mulindi (mi-); groot ~ in grond:
 dindi (ma-); klein ~, soos in klere: buli
 (ma-); klein ronde ~ in grond soos van
 muise: muina (mi-); (soos mynskag) mugodi
 (mi-)
 geaardheid (natuur van persoon of ding) nzulele
 (dzi-)
 gebed thabelo (dzi-), khumbelo (dzi-)
 gebeur -bvelela
 gebeurtenis tshiwo (zwi-), tshiitea (zwi-)
 gebied vhuipo (mv *selfde*), shango (ma-);
 grond ~: disi (ma-); cf *streek*
 gebod (wet) mulayo (mi-)
 geboorte (nw) mabebo (slegs mv) ~akte: tha-
 nziela ya mabebo (dzi-); ~bepערking: vhu-
 langambebo (abstr); ~dag/datum: dūvha la
 mabebo (maḍuvha a ...); ~grond/land (cf
tuissland): shangohaya (ma-); ~plek: vhu-
 bebwa (mv *selfde*); ~register: redzhiṣṣa ya
 mabebo/zwibebwa (dziredzhiṣṣa dza ...);
 (ww) ~ skenk: -beba
 gebou tshifhaṭo (zwi-)
 gebrek cf *armoede*
 gebrom muñoño (mi-)
 gebruik (nw) (van iets) mashumisele (slegs mv);
 (ww) -shumisa
 gebruiksaanwysing ndaedzo (dzi-)
 gedagte muhumbulo (mi-)
 gedeelte khethekanyo (dzi-), tshipiḍa (zwi-)
 gedierte tshivhanda (zwi-)
 gedig tshirendo (zwi-)
 gedra (jouself) -ḍifara
 gedrag vhuḍifari (abstr)
 geduld vhusifhelen:bilu (abstr)
 geduldig -sa lhela mbilu. -vha na mbilu ndapfu
 gedurig -ṭwa (hulpww). -dzula (hulpww)

gedy -bvelela, -bvela phanda, -aluwa
 gee -ṇea, -fha; boodskap ~: -laedza; naam ~:
 -ira, -rina
 geel (nw) (van eier) tshitswuku tsha gumba
 (zwi-)
 geel ṭaḍa (poss). tshirulwane (poss) eg wa/tsha/
 zwa/ya/dza ṭaḍa/tshirulwane
 geelwortel kherotse (dzi-) cf *Eng* 'carrots'
 gees muya (mimuya)
 geesdrif cf *entoesiasme*
 geestigheid cf *humor*
 gefluit (met lippe) muludzi (mi-); (met lip en
 tande) khombelo (dzi-)
 gegons cf *gebrom*
 gehalte vhuṇzani (abstr)
 geheim tshiphiri (zwi-)
 geheimhouding tshidzumbé (zwi-)
 geheue muhumbulo (mi-), nyelelwo (dzi-)
 gehoorsaam -thetshelesa
 gehoorsaamheid vhutshetshelesi (abstr). u the-
 tshesela (infini)
 gehuil tshililo (zwi-); mufhululu (mi-)
 geil groei -hula, -aluwa
 gejubel dakalo (ma-)
 gejuig dakalo (ma-)
 gek (nw) ḍabaḍaba (ma-), tsilu (ma-), danana
 (ma-)
 gekheid cf *malheid*
 gelag:maseo (net in mv, klas ma-)
 geld tshedele (dzi-) cf *Afr*, mali (slegs ekv n-)
 geldlaai thiḷi (dzi-) cf *Eng* 'till'
 geleentheid tshifhinga (zwi-)
 geleerde (vakkundige) muḍivhi (vha-), tshiko-
 lara (zwi-) cf *Eng* 'scholar'
 geleerdheid u funzwa (infini), u guda (infini)
 geleidelik nga vhuva/vhuṭuku/vhusele
 geliefde (nw) mufunwa (vha-); (kwali) -funwa-
 ho (ww rel)
 gelofte cf *eed*
 geloof lutendo (thendo); ~ in; cf *vertroue*
 gelowige mutendi (vha-); ~ se lewenswyse: tshi-
 tendi (geen mv)
 geluid mubvumo (mi-)
 geluk mashudu (abstr)
 gelyk -eḍana, -lingana; ~maak: -linganyisa,
 -eḍanyisa, -khura; (assimileer) -eleledza
 gelyke (spel) mavhambe (slegs mv)
 gelykenis tshifanyiso (zwi-), pfanyisedzo (dzi-)
 gelyktydig mazha, kathihi
 gemak vhu(ḍi)geḍi (abstr)
 gemaklik -ḍigeḍa
 gemeente tshivhidzo (zwi-)
 genade (nw) tshilidzi (kl tshi-, abstr), khathu-
 tshelo (slegs kl n-); (ww) ~ betoon: -khathu-
 tshela
 genadig -khathutshela, -vha na khathutshelo
 genees -lafha, -alafha, -fhodza

geneesheer maine (vhomaine), dokotela (ma-)
geneig (*wees tot*) -dowela
generaal dzhenerala (vho-) *cf Eng 'general'*
generasie (*geslag*) murafho (zwi-)
geniet -diphina
genoeg (*ww*) ~ *wees*: -eđana, -lingana; (*kwali*)
 -linganaho (*ww rel*), -eđanaho (*ww rel*)
genot dakalo (ma-)
geraas phosho (dzi-), lushada (*geen mv*), kha-
 khathi (dzi-)
gereëld misi yothe
Gereformeerde Tshandululo (*geen mv*)
geregistreerde (*aangetekende*) -redzhisiřariwaho
 (*ww rel*); *eg student*: -nwalisaho (*ww rel*)
geregshof *cf hof*
gerf khuřane (dzi-); *bondel gerwe* tshihule (zwi-)
gerief vhugeđi (*abstr*)
gerieflik -đigeđa
geringskat -nyadzea
gerug mavheevhee (*slegs kl* ma-) mavharivhari
 (*slegs kl* ma-)
gesaaide *cf oes*
gesang luimbo (nyimbo)
geseënde -shudufhadzwaho (*ww rel*)
gesels -amba, -haseleđna, -la mihani
gesig tshifhařuwo (zwi-); ~/*in* ~: khořheni *eg*
 khořheni hanga *my gesig/in my gesig*; u
 vhořa (*infini*); *swak* ~: luvhona (*geen mv*)
gesin muřa (mi-)
geskenk mpho (dzi-), tshifhiwa (zwi-); ~ *aan*
hoofman: nduvho (dzi-)
geskikte -fanelaho, -teaho (*ww rel*), -konaho
 (*ww rel*)
geskrif liřwalo (ma-)
geskiedenis đivhawzakale (dzi-), histiri (dzi-) *cf*
Eng 'history'
geslag (*geneties*) tsinde (ma-), *cf seks*
geslepe -řalifhaho (*ww rel*), -thany(es)aho (*ww*
rel)
gesond -takala; ~ *word*: -fhola; ~ *maak*: -fhodza
gesondheid mutakalo (mi-); *slegte* ~: vhuřořa
 (*abstr*)
gesondheidsleer *cf higiëne*
gesprek zwiambo (*slegs mv*), mihani (*slegs mv*)
gestuurde muruřwa (vha-)
geswel *cf sweer*
getal (*syfer*) nomboro (dzi-) *cf Eng 'number'*; *cf*
aantal
getuie řhanzi (dzi-)
getuienis (*nw*) vhuřanzi (*abstr*); (*ww*) ~ *aflê*:
 -řanziela
getuig -řanziela
geur muđifho (mi-)
geurig -đifha
gevaar khombo (dzi-)
gevangene tshivhotshwa (zwi-), tshibandidi
 (zwi-) *cf Afr 'bandiet'*

geveg nndwa (dzi-)
gevolg mvelelo (dzi-)
gevolglik ngauralo
gevolgtrekkings maak -pendela, -fhedza, -vuledza
gevorderd *cf modern*
gewas (*geswel*), bundu (mapundu); (*gesaaide*)
 tshiliřwa (zwi-)
geweer tshigidi (zwi-) *cf Afr 'skiet'*
gewig tshileme (zwi-)
gewoel nyavhanyavha (dzi-), pwanypwanye
 (dzi-), khakhathi (dzi-)
gewone (muthu) zwawe; (dzina) zwařo; (tshithu)
 zwatsho, *ens*
gewoonlik kanzhi (*byw*)
gewoonte ndowelo (dzi-), mukhwa (mi-), dzema
 (ma-)
gewrig (*hand-*) tshinungo (zwi-)
gholf golofo (dzi-) *cf Afr*
ghries (*nw*) giriři (dzi-) *cf Afr*; (*ww*) -giriřa *cf*
Afr, -đodza giriři
gids (*boek*) nyendedzi (dzi-), gaidi (dzi-) *cf Eng*
'guide'; (*persoon*) muendedzi (vha-); (*voor-*
werp) tshiendedzi (zwi-)
gierigaard řame (dzi-)
gif tshefu (dzi-), vhuřungu (*mv selfde*), tshi-
 tamba (zwi-), mulimo (mi-)
gil (*nw*) luzhambo (nzhambo), mukosi (mi-);
 (*ww*) -zhamba; *hard* ~/*alarm maak*: -řavha
 mukosi
gis -vhila
gister mulovha (*byw*)
gisteraand madekwe (*byw*)
gladheid (*glyerigheid*) vhuredzi (*geen mv*)
glad maak *cf skaaf*
glans lupenyó (phenyo)
glas (*drink*~) ngilasi (dzi-), (*die element*) ngilasi
 (dzi-) *cf Eng 'glass'*
glimlag -mwethuwař-uwethuwa, -mwemwelař
 -nwenwela
glinster *cf blink*
glo in (*verrou*) -fulufhelař-fulufhela, -fulufhe-
 dzař-fulufhedza; (*met godsdiensřige sřrek-*
king) -tenda
glorie vhureřa (*abstr*)
gly -suvha, -tseremuwa, -redzemuwa
glyerigheid *cf gladheid*
god (*gode*) mudzimu (mi-)
God Mudzimu (*geen mv*)
godsdiensoeëning thabelo (dzi-)
goed (*ww*) -luga; ~ *in karakter*: *cf* -vhuya (*adj*):
 (*byw*) zwavhuđi; (*uitroep*) ndi zwone!
goedere thundu (dzi-)
goedhartig -vha řa vhuřu
goedhartigheid vhuřu (*abstr*)
goedheid vhuđi (*abstr*)
goedkeur -themendela, -tendela
goedkeuring themendelo (dzi-), thendelo (dzi-),

goedkoop

khwaṭhisedzo (dzi-)
goedkoop (wees) -tshipa *cf* Eng 'cheap'
goeie -vhuya (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (mbuya), lu-, vhu-, ku-) *vir vbb* *cf* -vhuya (*adj*) in *Ve afd*; -vhuḍi (*geen mv*) *besitiskakel plus* -vhuḍi, *eg* muthu wavhuḍi 'n goeie persoon; vthathu vhavhuḍi goeie mense; mithshelo yavhuḍi goeie vrugte
golf gabelo (ma-)
gom (*van boom*) ṇonzhe (dzi-), donzhe (*kl* li-)
gons *cf* brom
gooi -posa
gordel (*vir vroue na bevaling*) muvhofho (mi-); (*vir vroulike persone*) ludede (ndede); (*vir manlike persone*) mugwarelo (mi-)
gordyn xaradeni (dzi-) *cf* Afr
gorrel -xaxadza
goud musuku (*geen mv*)
goumaak (ww) -ṭavhanya; (*hulpww*) -dzou
graaf tshipedi (zwi-) *cf* Eng 'spade', harafu (dzi-) *cf* Afr
graafstok phaṇa (dzi-)
graan muso (*geen mv*)
(graan)korrel (*soos van koring, mielies*) muso (*kl* mu-, *geen mv*); (*soos van sout, suiker, koring*) thoro (dzi-)
graanskuur ḍulu (ma-)
graansorghum makhaha (*slegs mv*)
graf tshidza (zwi-), tshalo (zwalo), livhiḍa (ma-), tshilaṭa/tshialaṭa (zwi-)
grafsteen tombo (ma-)
gram gramu (dzi-) *cf* Eng 'gram'
grammofoon gramafoni/giramafoni (dzi-) *cf* Eng 'gramophone'
granadilla *cf* grenadella
grap muswaswo (mi-), miḍai (*slegs mv*)
grapmaak -swaswa
gras hatsi (ma-)
grashalm lwatsi (hatsi)
grasland mudavhi (mi-)
graspol tshihunde (zwi-)
grawe (*in grond*) -bwa
grenadella/granadilla (*plant*) muvhungo (mi-), mufuranḍa (mi-); (*vrug*) lifuranḍa (ma-), giranadila (ma-) *cf* Afr, livhungo (ma-)
grens (*nw*) mukano (mi-), masakha (*slegs mv*), miledzo (*slegs mv*), mugumo (mi-); (*ww*) ~ aan: *cf* aangrens
gretig (wees) -tama, -vha na mafufufulu/dzangalelo; ~ wees *ten spyte van swaarkry*: -fungelela
gretigheid vhutami (*abstr*)
Griek Mugerika (Vha-)
Griekeland Gerika
Grieks Tshigerika, Lugerika
groei -mela, -hula

gunsteling

groen (*onryp*) -vhihi (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, n-/dzin- (mbisi)) *vir vbb* *cf* -vhihi in *Ve afd*; ~ *kleur*: -dala (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (dala), lu-, vhu-, ku-) *vir vbb* *cf* -dala in *Ve afd*; ~ *vrug*: gaga (ma-) (*nw*); (*nat*) *cf* -ṇu (*adj*)
groenboon ṇawa thethe (dzi-), bontshisi (dzi-) *cf* Afr 'boontjies'
groenheid (*onrypheid*) vhuvhisi *cf* -vhihi; (*van kleur*) vhudala (*abstr*) *cf* -dala
groenmieliekop tshikoli (zwi-)
groente muroho (mi-)
groenvoer furu (dzi-) *cf* Afr 'voer'
groep tshigwada (zwi-)
groepeer -vhekanya
groet -lumelisa, -vusa, -losha, -resha
groete (*nw*) ndumeliso (*slegs kl* dzi-); (*ww*) ~ *stuur*: -lumelisa
grond mavu (*slegs mv*)
grondbewerking ndimo (dzi-)
grondboon nḍuhu (dzi-)
groot (*volwasse*) -hulu/-hulwane (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (khulu), lu-, vhu-, hu-, ku-); *vir vbb* *cf* -hulu/-hulwane in *Ve afd*; *hoe* ~?: -ngafhani? (*adj*); *as antwoord op hoe* ~?: só ~, *dws so groot soos hierdie (hier naby)*; -ngafhano (*adj*); só ~, *dws so groot soos hierdie*; -ngafha (*adj*), só ~, *dws so groot soos daardie*; -ngafho (*adj*); só ~, *dws so groot soos doer-die*; -ngafhala (*adj*)
groothandel holosela (dzi-) *cf* Eng 'wholesale'
groothed vhuuhulwane/vhuuhulu (*abstr*)
grootliks (*byw*) nga maanḍa
grootmaak -alusa; *kind* ~: -lela
grootmens *cf* volwassene
grootmoeder makhulu (vho-)
grootouer makhulu (vho-)
grootpad gondo (ma-)
grootpens (*van dier*) gulu (ma-)
grootte saizi (dzi-) *cf* Eng 'size', vhuuhulu (*abstr*), tshiimo (zwi-)
groottoon gunwe (makunwe)
grootvader makhulu (vho-)
grootword -aluwa, -hula
grot bako (mapako)
gruis giravhulo (dzi-) *cf* Eng 'gravel'
gryp -fara, -zhuvhula; (*besit neem van*) -dzhia; *skielik/met geweld* ~: -dzhavhula
grys -setha (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (-tsetha), lu-, vhu-, ku-)
gulsig (*eet*) -roḍa; ~e: wa phangwa, wa mihovhi (*poss*)
gulsigaard phangwa (dzi-)
gulsigheid vhuupangwa (*abstr*), mihovhi (*abstr*)
gunsteling muswikeli (vha-)

haak -haka *cf* Afr
haakspeld haka (dzi-) *cf* Afr 'haak'
haakstok govho (ma-)
haan mukukulume (mi-)
haar (nw) (*van diere*) lang ~e: mamvele (*slegs mv*); kort ~e: vrukuse (*kollekt*); (*van mense*) op kop: vudzi/ivhudzi (mavhudzi); *enkele* ~ op kop: luvhudzi; op liggaam: li-haha (ma-); skaam ~e: makuse (*slegs mv*); *enkele* grys ~: luvi (*mmvi*)
haar (*selfst vnw*) *cf* hom; (*besitsvorm*) *cf* sy
haas (nw) vlak~: muvhudaa (mi-); groot vlak~: muvhudakhomu (mi-); rooi~: thulo (dzi-); groot rooi~: thulogutshi (dzi-); *personifika-sie van* ~: Sankambe (Vho-); spring~: kha-dzimuṭavha (dzi-); (*spoed*) u ṭavhanya (*infi-nit*); (ww) (*gou maak*) -ṭavhanya
haastig (*persoon*) ṭhavhanyedza (dzi-)
haat (nw) vengo (*slegs ekv li-*), luvhengo (mbengo); (ww) -vhenga
haatlik -vhifha
hael tshifhango (zwi-)
hakkel -kakamela
hakmes *cf* kapmes
hakskeen tshirethe (zwi-)
halfvol ~ houer soos pot, koppie, ens: denga (ma-); ~ houer soos sak, ens: gonyongo (ma-)
halsdoek *cf* serp
halssnoer vhlungu (*geen mv*), nekilesi (dzi-) *cf* Eng 'necklace'; ~ as towermiddel/italisman: tshitungulo (zwi-)
hamel thutha (dzi-)
hamer hamula (dzi-), nundo (dzi-)
hamerkop tshirukhwe (zwi-)
hand (arm) tshanda (zwaṇḁa)
handdoek thaula (dzi-) *cf* Eng 'towel'
handel (nw) mbambadzo (dzi-), vvhushavhi (*abstr*), makwevho (*slegs mv*); (*vak*) divha-vhuvhambadzi (*kl n-*); (ww) ~ dryf: -vha-mbadza, -rengisa
handelaar mushavhi (vha-), murengisi (vha-)
handeling nyito (dzi-), muito (mi-)
handgee -khaḁa
handgewrig *cf* gewrig
handkoffer *cf* reistas
handsak bege (dzi-) *cf* Eng 'bag'
handskrif tshanda (zwaṇḁa), munwalo (mi-)
handtekening tsaino (dzi-) *cf* Eng 'sign'
hang (af~) -nembelela (*intr*), -nembeledza (*tr*); (oor~) -fhahe; (uit~ om droog te word) -anea
hanteer -fara; *met sorg* ~: -tonda, -thusa, -fa-risa; (*masjien*) -shumisa

hard (ww) ~ wees: (*grond*) -oma; (*hout*) -khwa-ṭha; (*byw*) nga maanda
hardheid (*grond*) u oma (*infini*); (*hout*) u khwa-ṭha (*infini*)
hardloop -gidima; *koes-koes* ~: -dodoma
hardlywig (*maak*) -zwimbela
hardlywigheid muzwimbela (mi-)
hare (nw) *cf* haar; (ww) ~ sny: -gera *cf* Afr 'skêr'
hare (*besitsvorm*) *cf* syne
hark (nw) harika (dzi-); (ww) -harika *cf* Afr
harnas *cf* tuig
harpuis ṇonzhe (dzi-)
hars ṇonzhe (dzi-)
harsings vhluvhi (*geen mv*)
hart mbilu (dzi-)
hartklop (ping) mudivhitho (mi-)
Hebreër Muhevheru (Vha-)
Hebreeus Tshihevheru, Luhevheru
heeltemal (*byw*) tshoṭhe
heer nzinga (dzi-), ngamula (dzi-)
heerlikheid vhurena (*abstr*)
heet -pfi
hef (*handvatsel*) muhṭini (mi-)
heiden muhedeni (vha-) *cf* Afr
heidendom tshihedeni (*abstr*) *cf* Afr; vvhuhedeni (*abstr*) *cf* Afr
heildronk (nw) thosithi (dzi-) *cf* Eng 'toast'; (ww) ~ instel: -thositha
heilig -khethwa (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, ens)
heilige mukhethwa (vha-)
heiligebeen tshikondo (zwi-)
Heilige Gees Muyamukhethwa (*geen mv*)
heiligheid vkhethwa (*abstr*)
heining luhura (khura)
hek gethe (dzi-) *cf* Eng 'gate', heke (dzi-) *cf* Afr
hel hele (*lokat*) *cf* Afr
held muhali (vha-)
helder vhonadzaho (ww rel)
hele (*kwantit*) -ṭhe (*eg* tshoṭhe, yoṭhe)
helfte hafu (dzi-) *cf* Eng 'half' *eg* hafu ya vhana *die helfte van die kinders*; hafu mbili dza apula twee helftes van die appels
help -thusa, -farisa
helper mufarisi (vha-), muthusi (vha-)
hemel liṭaḁulu (ma-)
hemele denga, ṭadulu; *cf* uitspansel
hemelvaart thakhuwo (dzi-)
hemp hemembe (dzi-) *cf* Afr
hen phambo (dzi-)
herder mulisa (vha-)
Here (*die Here*) Murena (*slegs ekv*), Muṇe (Vhange)

herfs

herfs lutavula (geen mv): *laat* ~: tshifhefho (zwi-)

herhaal -dovha: voortdurend ~: -dovholola

herhaling ndovhololo (dzi-): cf **hersiening**

herhalingsoefening ndovhololo (dzi-)

herinner -humbudza, -eledza, -eletshedza

herinnering (nw) khumbudzo (dzi-): (ww) *in* ~ bring: -elelwa, -humbula

herken -divha, -galusa, -galukanya

herkenning ndivheo (dzi-)

herkoms cf **oorsprong**

herkou -dzeula

herlei -shandula

hernu -vusuludza

herroep -thelisa

hersien -sedzulusa, -dovholola

hersiening ndovhololo (dzi-)

herstel (nw) u thola (*infiniit*), nzivhuluwo (dzi-): (ww) (*van siekte*) -thola: (*voorwerp*) -lugisa

hervorm -khakhulula

hervorming khakhululo (dzi-)

het cf **besit**

heuning mutoli (mi-), gotshi (dzi-)

heuningkoek taha (ma-)

heup khundu (dzi-)

heupbeen thunzhi (dzi-)

heupgewrig khuli (dzi-)

heuvel muvhundu (mi-)

hiena (*gespikkelde*) phele (dzi-): (*bruin*) tshi-vhingwi (zwi-)

hier (byw) apha, fhano, hafha, henefha

hierdie ~ *hier*: uyu (mu-: muthu uyu ~ *mens hier*: muri uyu ~ *boom hier*): avha (vha-: vthathu avha ~ *mense hier*): iyi (mi-, n-: miri iyi ~ *home hier*; thama iyi ~ *riend hier*): ili (li-, di-: ito ili ~ *oog hier*; dithu ili ~ *monster hier*): aya (ma-: mafo aya ~ *oe hier*): itshi (tshi-: tshithu itshi ~ *ding hier*): izwi (zwi-: zwithu izwi ~ *dinge/goed hier*): idzi (dzi-: thama idzi ~ *riende hier*): ulu (lu-: luvhone ulu ~ *lamp hier*): uvhu (vhu-: vhuswa uvhu ~ *pap hier*): uhu (u-, vhu-: u sea uhu ~ *gelag hier*, dws ~ *soort gelag*; vhuswa uhu ~ *pap hier*, cf uvhu); uku (ku-: kuthu uku ~ *dingetjie hier*): ~ *hier naby*: uno (mu-: muthu uno ~ *mens hier naby*; muri uno ~ *boom hier naby*): vhuano (vha-: vthathu vhuano ~ *mense hier naby*): ino (mi-, n-: miri ino ~ *home hier naby*; thama ino ~ *riend hier naby*): lino (li-, di-: liivha lino ~ *duif hier naby*; dithu lino ~ *monster hier naby*): ano (ma-: maivha ano ~ *duiwe hier naby*; maivvha ano *dees-dae* (nie spesifieke dae) cf maivvha aya ~ *spesifieke dae soos genoem word*): tshino (tshi-: tshino tshithu ~ *ding hier naby*): zwino (zwi-: zwithu zwino ~ *goed ding hier* ~ *hy*): dzino (dzi-: mbudzi dzino ~ *bokke*

hoeveelheid

hier naby): luno (lu-: luvhone luno ~ *lamp hier naby*): vhuano (vhu-: vhuswa vhuano ~ *pap hier naby*): huno (u-: u sea huno ~ *soort gelag*, cf uhu wat soos huno baie selde voorkom omdat naamwoord wat omskryf word nie egte naamw is, maar infinitief); kuno (ku-, n-: heyi miri ~ *dingetjie hier naby*): ~ *einste*: hoyu (mu-: hoyu muthu ~ *einste mens*; hoyu muri ~ *einste boom*): havha (vha-: havha vthathu ~ *einste mense*): heyi (mi-, n-: heyi miri ~ *einste bome*; heyi thama ~ *einste vriend*): heli (li-, di-: heli ito ~ *einste oog*; heli dithu ~ *einste monster*): haya (ma-: mafo haya/haya mafo ~ *einste oe*): hetshi (tshi-: tshithu hetshi ~ *einste ding*): hezwi (zwi-: zwithu hezwi ~ *einste goed*): hedzi (dzi-: thama hedzi ~ *einste vriende*): holu (lu-: luvhone holu ~ *einste lamp*): hovhu (vhu-: vhuswa hovhu ~ *einste pap*): hohu (u-: u sea hohu ~ *einste gelag*): hoku (ku-: kuthu hoku ~ *einste dingetjie*)

hierheen (byw) ngeno

hiernatoe (byw) ngeno

higiene (*gesondheidsleer*) tsiravhulwadze (kl n-)

hik (nw) thikhwa (dzi-): (*by kinders*) mulisa (geen mv): (ww) -farwa nga thikhwa/mulisa

hinder -dina, -tambudza

hinderlaag ndalelo (dzi-)

hindernis cf **versperring**

hings berc ya nduna (dzi-)

hink -tudzaz

hitte muruhurela (mi-)

hoe? (byw) hani?: (*adj*) ~ groot? -ngafhani? (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (nngafhani?), lu-, vhu-, ku-) *vir vbb* cf -ngafhani? *in Ve afd*

hoed munadzi (mi-), nguwane (dzi-); (*konink-like taal*) murunzi (mi-)

hoef khwanda (dzi-)

hoek khone (dzi-) cf Eng 'corner'. khuda (dzi-)

hoekom cf **waarom**?

hoeftand cf **oogtand**

hoender khuhu (dzi-)

hoenderhaan mukukulume (mi-)

hoenderhen phambo (dzi-)

hoendervel tshiungu (geen mv)

hoendervleis nama ya khuhu (dzi-)

hoes (nw) luhotola (khotola): (ww) -hotola

hoeveel? (*telbaar*) -ngana? (*adj*) (vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin- (nngana?), vhu-) *vir vbb* cf -ngana? *in Ve afd*; (*geld*) vhugai? (*kopulat basis*) eg ndi vhugai? ~ is dit?/~ kos dit? ni na vhugai? ~ (*geld*) het jy julle? (*nie telbaar*) -ngafhani? (*adj*) (mu-, mi-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (nngafhani?), vhu-) *vir vbb* cf -ngafhani? *in Ve afd*; ~ maal?: (byw) lungana?

hoeveelheid tshivhalo (zwi-), hvunzhi (*slegs kl*

vhu-) **hoewe** (klein~) puloto (dzi-) *cf Eng 'plot'*
hoewel nangwe, naho
hof khoro (dzi-), khothe (dzi-) *cf Eng 'court'*
hofmaak (mekaar) -ambisa
hofsak tsengo (dzi-)
hok (vir varke, hoenders, bokke) tshitumba (zwi-)
hokkie (spel) hokhi (dzi-) *cf Afr*
hom (haar) (selfst vnw) ene; (vw sk) mu-
hommelby potshinduna (dzi-)
hond mmbwa (dzi-)
honderd dana (ma-)
honderdpoot luvhenzhelele (vhu-/mbenzhelele)
honger (nw) ndala (dzi-); (ww) ~ wees: -pfa ndala, -vha na ndala
hangersnood ndala (dzi-)
hoof (kop) thoho (dzi-); (van skool) thohoya-tshikolo (dzi-), prinsipala (ma-)
hoofman gota (ma-), mukoma (vha-), nduna (dzi-)
hoofmanskap vhukoma (abstr)
hoofposkantoor dzhiphio *cf Eng 'GPO'*
hoofpy -thoho (dzi-)
hoofstuk ndima (dzi-)
hoof -lapfu (adj) *cf lank*
hoogte (opdraende) tshivhanga (zwi-); *cf lengte*
hoogtoon khalan̄tha (dzi-)
hoop (nw) (klippe, ens) khokho (dzi-), tshīthopho (zwi-), (grond, sand, ens) thulwi (dzi-); thulufhelo/fulufhelo (ma-); (ww) -fulufhela/-fhulufhela
hoor -pfa
hoorbaar -pfala
horing lunanga (nanga)
horlosie watshi (dzi-) *cf Eng 'watch'*
hospitaal sibandela/tshibadela (zwibadela) *cf Afr*
hostel hos(i)̄tele (dzi-) *cf Afr*
hotel hodela (dzi-) *cf Afr*
hou (~ van) -funa
houer (van klei) mudzio (mi-)
hout (vuurmaak) khuni (dzi-); (enkele stuk) luhuni (khuni); **timmer**~: thanda (dzi-)
houtboorkewer tshifhēi (zwi-)
houtbord ndilo (dzi-)

houtkapper (voel) khokhonya (dzi-)
houtlepel lufo (mpfo)
houtschool sala (mahala)
houtsnywerk vhuvhadi (geen mv)
houtsplinter lulhanza (phanza)
houtwerk (nw) vhuvhadi (abstr), vhuvhadabu-lan̄ga (abstr); (ww) ~ doen: -vhadi
huil -lila
huis n̄du (dzi-)
huisdier tshifuwo (zwi-)
huisraad *cf meubels*
huisvrou mufaramuta (vha-)
huiwer -kana-kana
hulde *cf eerbetoon*
huldig -lulvha
hulle (selfst vnw) vhone, yone, one, zwone, dzone, hone; (basiese ow sk en vw sk) vha-, i-, a- (neg: ha-), zwi-, dzi-, vhu-; (voltooide tyd ow sk) vho-, yo-, o- (neg: ha/ho), zwo-, dzo-, ho-; (verhalende ow sk) vha-, ya-, a-, zwa-, dza-, ha-; (besitsvorm) besitskakele plus besistam: -vho-, -yo-, -wo-, -zwo-, -dzo-, -ho-, eg yavho, zwayo
hulle s'n *cf hulle* (besitsvorm)
hulp pfaris (dzi-), thuso (dzi-)
hulpwerkwoord litikedzi (ma-)
humeur vinnige ~: mbilwana (dzi-)
humor miswaswo (slegs mv), maqai/midai (slegs mv)
huppel (spring) -thamuwa
hurk -tumba
hut n̄du (dzi-); tydelike ~: thumba (dzi-), mutumba (mi-); verlate ~: dumba (matumba)
huur (nw) rennde (dzi-) *cf Eng 'rent'*; (ww) -hira *cf Afr*, -thola
huurleen (lewende hawe) -swiswa
huwelik mbingano (dzi-); ~sfees: munyanya (mi-), mutshato (mi-); ~sbeeste: thakha (dzi-); voorwerp vir ~ gegee: musho (mi-)
huweliksbeeste thakha (dzi-)
hy (sy) (selfst vnw) ene; (basiese ow sk) pos: u-, neg: ha-; (voltooide tyd ow sk) pos: o-, neg: ha-/ho-; (potensiale/partisipiale/subjunktiewelverhalende ow sk) pos en neg: a-hyg -swiswita

I

idee humbulo (mi-)
ideofoon linyanyu (ma-)
idiomatiese uitdrukking liambele (ma-)
idioom liambele (ma-), liidioma (ma-) *cf Afr*;
idiomatiese uitdrukking: liambele (ma-)
idiot buphuthu (ma-), dodo (ma-), phuphula (dzi-)

iets tshinwe tshithu (zwi-)
ignoreer -hangwa, -furalala, -sa londa, -sa dzhiela nzele; ~ op onvriendelike manier: -nyala
inag neem -humbula, -sedzesa
inboorling ngwaniwapo (vho-)
inbring (instel) -disa, -dzenisa

inderdaad ngoho
 Indie India
 indien (ww) -disa; (voegw) ngavhe, arali; cf as
 in diens neem cf huur
 Indier Mugula (Ma-)
 indoena mukoma (vha-), nduna (dzi-), gora
 (ma-)
 indraai -vhofha, -kurufela cf Afr 'skroef'
 indruk (mense in ruimte ~) -pwanyeledza
 induik cf duik
 ingaan -dzhenā
 ingang munango (mi-); (van stat) khorō (dzi-); cf
 poort
 ingewand jila (mala), lula (vhula)
 ingewyde mufumbi (vha-)
 ingooi -shela
 ingord (styf vasmaak) -phina
 ingryp -thithisa
 inhaal -fhirela
 inhaaligheid cf suinigheid
 inheemse -po (poss-stam, cf wapo, vhapo, yapo,
 tshapo, dzapo, ens)
 inisiasieskool ngoma (dzi-)
 inisieer (begin met) -thoma; cf inwy
 injaag -khadela
 ink ennge (dzi-) cf Afr
 inkap (pale in grond) -tōka
 inkomplek (agter in werf) tshivhana (zwi-)
 inkomste mbuelo (dzi-)
 inkomstebelasting muthelo wa mbuelo (mi-)
 inleiding marangaphanda (slegs mv), mathomo
 (slegs mv), mvulatswinga (dzi-), madzhenela
 (slegs mv)
 innemend -funeaho (ww rel)
 innemendheid u funea (infini)
 in plaas van vhudzuloni ha
 inryg -lunzhedza
 insak (intrek soos water in grond) -nwelela
 insameling khuvhanganyo (dzi-), kerk ~: zwi-
 fhiwa (slegs mv)
 insek tshikhokhonono (zwi-), tshidodo (zwi-)
 insig u pfesesa (infini), u vhona (infini)

insit -longa, -longela; (kers in blaker) -tōma
 inskink -shela
 inslaan (spyker) -ombela
 insluimer cf sluimer
 insluk -mila
 inspan (forseer) -ombesa; osse ~: -pana cf Afr
 'span'
 inspeksie tholo (dzi-), u tōla (infini), u ingamela
 (infini)
 inspekteer -ingamela, -tōla, -lavhelesa, -sedzesa,
 -pikiṭera cf Afr
 inspekteur sipikiṭere (zwipikiṭere) cf Eng 'in-
 spector', muingameli (vha-)
 inspuit -thavha, -thavhela, -haya
 inspuiting dzhekiseni (dzi-) cf Eng 'injection'
 instamp/indruk (in pot, ens) -fhanzhela, -gade-
 ledza; pale ~inslaan: -tōka
 insteek cf insit
 instel cf inbring
 instem -tenda
 instrukteur cf afrigter
 intap -shela
 intellek thalukanyo (kl n-, abstr), ndivho (kl n-,
 abstr), vhuṭali (abstr)
 intelligensie vhuṭali (abstr) cf intellek
 intelligensiekwasi IQ (dzi-) cf Eng 'IQ',
 phimo ya ndivho/vhuṭali/thalukanyo (dzi-)
 intelligent -thanya, -ṭalifha
 interpretasie thalutshedzo (dzi-)
 intimideer -tshutshudza, -shushedza
 intrek (soos water in spons) -nwelela
 intrige (knoop in letterkunde) mapfuṭele (slegs
 mv), puloto (dzi-) cf Eng 'plot'
 inval -ṭasela
 invloed thuthwedzo (dzi-), vhuṭfiwa (abstr),
 muya (mimuya)
 invryf -sikiṭedza, -ḍodza
 inwoner cf bewoner
 inwy iemand stuur vir ~ding: -fumbisa, -wedza;
 (ingewy wees) -fumba, -tshina
 isolasie khethekanyo (dzi-)
 isoleer -khetha

J

ja! (interj) ee!, ii!, iina!
 jaag (agtervolg) -gidimedza, -pandamedza;
 weg~ (ver~): -pandela, -thatha; hond
 weg~: -pfutsekisa cf Afr 'voertsek'; (vinnig
 beweeg) -ṭavhanyedza
 jaar nwaha (minwaha)
 jaarliks nwaha munwe na munwe, nwaha na
 nwaha
 jaart (lengtemaat) dzharaṭa (dzi-) cf Afr
 jag (nw) u zwima (infini), vhudzimba (mv

selfde), fulo (ma-); (ww) -zwima
 jagspinnekop dzwatwatswa (ma-)
 jagter muzwimi (vha-), mudzimba (vha-)
 jakkals phunguhwe/phungubwe (dzi-)
 jaloers -tshivha, -vhivha
 jaloese vivho (mavhivho)
 jammer (uitroep) pfarelo!; (ww) ~ voel: -pfa
 vhuṭungu; ~ kry: -pfela vhuṭungu
 janfiskaal cf laksman
 Januarie Phando

jas dzhasi (ma-)
jellie dzheli (dzi-) cf Eng 'jelly'
jeug/jeugdigheid vhuṭuku (abstr); die ~: vhaswa
(cf muswa 'n jong persoon – manlik of vrou-
lik)
jeuk -ṭhoṭhona
jeuksiekte phaḍi (dzi-)
jong/jonk (adj) -swa (slegs persone mu-, vha-);
ṭuku (adj) mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-,
n-/dzin- (ṭhukhu), lu-, vhu-, ku-) vir vbb cf
-ṭuku in Ve afd
jong (ww) (kleintjies kry) -ṭanza
jongby (in koek) zhana (ma-)
jongeling muswa (vha-)
jongman ṭiswuhana (ma-), muṭhannga (vha-)
jongmeisie/maagd khomba (dzi-), muswa (vha-)

jou (vw sk) u-; (besitsvorm) besitskakel plus
besistam -u, eg wau, ṭau, tshau, dzau
jonne cf jou (besitsvorm)
juk dzhogo (dzi-) cf Afr
(juk)skei tshikei (zwi-) cf Afr
Julie Fulwana
julle (selfs vnw) inwi; (basiese ow sk en vw sk)
ni-; (voltooide tyd ow sk) no-; (verhalende
ow sk) na-
julle s'n cf julle (besitsvorm)
Junie Fulwi
justisie vhlumukanyi (abstr)
jy (selfs vnw) (respekvorm cf julle) iwe; (ba-
siese ow sk) u-; (voltooide tyd ow sk) wo-;
(verhalende ow sk) wa-

K

kaal (nw) (persoon) bunyu (ma-); (pred) ~
wees: bunyu, fhedzi (as kopul basis) bv ndi
fhedzi/bunyu 'ek is kaal', ri mabunyu/fhedzi
'ons is kaal'
kaalkop (bles) phanda (dzi-)
kaalheid vhubunyu (abstr)
Kaapprovinsie Kapa cf Afr
kaart (speel~) garaṭa (ma-) cf Afr; (land~)
mapa (mimapa) cf Eng 'map'
kaartjie thikhithi (dzi-) cf Eng 'ticket'
kaf mungu (mimungu)
kakao khokho (dzi-) cf Eng 'cocoa'
kakebeen ṭutaha (ṭhaha)
kakkerlak bete (ma-)
kalander tshifheṭi (zwi-)
kalbas groot ~ met lae buik: tshikumbu (zwi-);
klein drink~: phaphana (dzi-), tshitemba
(zwi-); ~ met lang steel, oa vir bier skep:
khavho (dzi-); dubbelbuik~ oa as waterbot-
tel deur reisigers gebruik: ngoṭa (dzi-)
kalender khalenda (dzi-) cf Afr
kalf ṭivhoda/voda (mavhoda), ṇamana/ṇamane
(dzi-)
kalk galaga (dzi-) cf Afr
kalkoen galakuni (ma-) cf Afr
kalmeer -fhembeledza, -khuthadza, -rudza; cf
bedaar
kam (nw) (vir hare) gamu (dzi-) cf Afr; (van
hoender) mudzedze (mi-); (ww) -gama
kameelperd ṭhuḍwa/ṭhuda (dzi-)
kamer rurnu (dzi-) cf Eng 'room', kamara (dzi-)
cf Afr
kamera todo (dzi-) cf Eng 'photo', khamera
(dzi-) cf Eng 'camera'
kamp gammba (ma-)
kampioen ngweṇa (dzi-)

kan (nw) gani (ma-) cf Afr; (ww) -kona; (potens
format) nga
kannibaal ṭidyavhathu (ma-), ṭilema (ma-)
kannibalisme vhumela (abstr), vhudvavhathu
(abstr)
kano gungwa (ma-)
kanon ganunu (dzi-) cf Afr
kanselleer -thutha, -phumula: ~ in rekenkunde:
-khantsela cf Eng 'cancel'
kant (cf sy) thungo (dzi-)
kantel -kunama (intr), -kunamisa (tr)
kantien blik lulege (ndege); (drinkplek) kha-
nthini (dzi-) cf Afr
kantoor ofisi (dzi-) cf Eng 'office'
kap -rema; -pika, -lima; -kanda; stukkend ~
(met hamer): -kandekanya
kapmes ṭikhavha (ma-)
kapok gambogo (slegs kl n-) cf Afr
kaptein kapuṭeni (vho-) cf Afr; khosi (dzi-/ma-
hosi), vhafuwi (slegs mv), Thovhela (slegs
ekv)
kapteinseun murena (marena)
kapteinskop vuhosi (geen mv)
kapteinsvrou mufumakadzi (vha-)
karaktertrek tshivhumbambumbo (zwi-)
Karanga (persoon) Mukalanga (Vha-); (taal)
Tshikalanga, Lukalanga
karkatjie tshisimana (zwi-)
karos davhuha (ma-)
karring (nw) mutshini wa u gara (mi-); (ww)
-riitha, -gara cf Afr
kasregister ṭhiṭi (dzi-) cf Eng 'till'
kassie (koeldrank) kheisi (dzi-) cf Eng 'case'
kastreer -luvhedza, -thena, -fhahula
kat tshimange (zwi-)
kategismus katekisima (dzi-) cf Eng 'catechism'

katkisasie katekasasi (dzi-) *cf* Afr
katoen muḍali (mi-)
keel mukulo (mi-)
keer -thivha
keerwal tshipata (zwi-)
kelner hweṭa (vho-) *cf* Eng 'waiter'
ken (nw) tshiṭefu (zwi-); (ww) -ḡivha
kennis ngivho (dzi-)
kennisgee -ḡivhisa, -ḡivhadza, -nothisa *cf* Eng 'notice'
kennisgewing ngivhiso (dzi-), tshenzhemo (dzi-), ngivhadzo (dzi-)
kenteken tshiga (tsha khumbudzo) (zwi-)
kerel muthada (vha-)
kerk gereke/kereke (dzi-) *cf* Afr
kerkraad khoro ya kereke/gereke (dzi-)
kern -dziḡa, -gomela; -lila
kern (pit) (van boom) mbilu (dzi-); (van sweer) tshinwi (zwi-)
kerrie khere/kheri (dzi-) *cf* Afr
kers khandela (ma-) *cf* Eng 'candle'
Kersfees Khushumusi/Kh(i)risimusi (dzi-) *cf* Eng 'Christmas'
ketel geḡela (dzi-) *cf* Afr
ketting ngeḡane (dzi-) *cf* Afr, tshaini (dzi-)
kewer goṇoṇo (ma-)
keur -nanga
keuring munango (mi-)
keuse munango (mi-), khetho (dzi-)
Kgatla (persoon) Mukhaḡa (Vha-); (taal) Tshikhaḡa, Lukhaḡa
kiaatboom mutondo (mi-)
kielie -sengenḡda/-senengedza
kierie tshibonda (zwi-); **knop**~: thonga (dzi-)
kies (nw) shama (marama); (ww) -nanga, -ta, -khetha
kierstand dzeu (ma-); **voor**~/-valse ~: liṛanga-dzeu (ma-)
kilogram khilogramu (dzi-) *cf* Eng 'kilogram'
kiloliter khilolitha (dzi-) *cf* Eng 'kilolitre'
kilometer khilomitha (dzi-) *cf* Eng 'kilometre'
kind ṇwana (vhana)
kinderagtigheid hana (abstr)
kinderjare hana (kl vhu- abstr)
kinderoppasser muleli (vha-)
kindjie tshixele (zwi-), kwana (zwana)
kinkhoes tshikwaikwai (zwi-)
kla -lila, -vhilaela, -gungula
klaarblyklik -vha khagala
klaarkom (met mekaar) -pfana
klaarmaak -vuledza, -fhedza
klaarraak (van vrugte) -kuvha
klaer (geregtelik) muhweleli (vha-); muvhilaeli (vha-)
klag lē -vhika
klagte mbilaelo (dzi-)
klank mubvumo (mi-)

klap (nw) luvhanda (mbando), ~ *op oor met hand*: mpama (mipama); (ww) -vhanda, -pamudza; ~ *met sweep*: -zhambula; (*ideof van ~ met sweep*) tswipu!
klas kiḡasi/kiḡasi (dzi-) *cf* Afr
klaskamer kilasirumu (dzi-) *cf* Eng 'classroom'
kledingstof labi (ma-) *cf* Afr 'lap'
kleed tshiambaro (zwi-), tshifuko (zwi-)
kleef -nambatela
klei vumba (ma-)
kleihouer mudzio (mi-)
klein (jong) -ṭuku (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (ṭhukhu), lu-, vhu-, hu-, ku-) *vir vbb cf -ṭuku in Ve afd*
kleingeld tshintshi (dzi-) *cf* Eng 'change'
kleinheid vhuṭuku (abstr)
kleinhuisie *cf* latrine
kleinkind muḡuhulu (vha-)
kleinmaak -tshintsha *cf* Eng 'change'
kleintongetjie tshidikadika (zwi-)
kleintoontjie *cf* toon
kleipot *cf* pot
klem *cf* aksent
klep valavu (dzi-) *cf* Eng 'valve'
klere zwiambaro (slegs mv), zwifuko (slegs mv), nguvo (dzi-)
kleremaker murungi (vha-), theilara (dzi-) *cf* Eng 'tailor'
klerk mabalane (vho-)
kleur muvhala (mi-)
kleurkryt khirayoni (dzi-) *cf* Eng 'crayon'
klik (met tong) tsaṇwa (dzi-); (ww) -lidza tsaṇwa
klimopplant mutande (mi-)
kliniek kiliniki/kliniki (dzi-) *cf* Eng 'clinic'
klinker *cf* vokaal
klip toambo (ma-)
klipkoppie tshikwara (zwi-)
klipmuur mutsheto (mi-)
klipsalmander *cf* koggelmander
klipspringer ngululu (dzi-)
klitser (om pap te roer) lufheto (pheṭho)
klok tsimbi (dzi-)
klont (bloed~) govho (makovho)
kloof (middeldeur ~) -fhandula; (hout in stukke ~) -fhanza
klop (nw) (bons) mudivhitho (mi-); (ww) (bons) -divhitha; ~ *aan deur*: -khokhonya, -ombamba; *ideof van ~ aan deur*: khokhokho!
klou lwala/luṇala (ṇala)
klub kilabu (dzi-) *cf* Eng 'club'
kluis sefo (dzi-) *cf* Eng 'safe'
klusenaar tshienda-hongolo (zwi-) (*figuurlik*)
kluit ḡinga (ma-)
kneus -tsitsinyea
kneus (plek) tsitsinyeo (dzi-)
knibbel -kukuna, -rienza
knie (nw) gona (ma-); (ww) -suka

kniet -kotama, -gwadama
 knip (*met skêr/knipper*) -gera *cf* Afr 'skêr'
 knipoog (*wink*) -sinya; ~ *vir*: -sinyedza;
 (*refleksbeweging*) -poidza
 knoei -kima *cf* Eng 'scheme'
 knol khufhi (dzi-) *cf* Eng 'cold-drink';
 knoop (*nw*) gunubu (dzi-) *cf* Afr; pfundo (ma-);
 (*ww*) -pfunu
 knopkierie tshibonda (zwi-); *cf* kierie
 knyp -tota
 kode khoudu (dzi-) *cf* Eng 'code'
 koedoe tholo (dzi-)
 koeël gulu (dzi-) *cf* Afr
 koei kholomo (dzi-)
 koejawel gwavha (ma-) *cf* Eng 'guava'
 koek khekhe (dzi-) *cf* Eng 'cake'
 koeldrank kholodiringi (dzi-) *cf* Eng 'cold-drink';
 nyamunaithi (dzi-) *cf* Eng 'lemonade'
 koerant gurannda (dzi-) *cf* Afr
 koes -tinya
 koets *cf* koes
 koevert fulobo (dzi-) *cf* Eng 'envelope'
 koffie gofhi (dzi-) *cf* Afr
 koggelmander gwavhavha (makwavhavha)
 kok mubikeli/mubiki (vha-)
 kole malasha (*slegs mv*)
 kollege kholidzhi/kholishi (dzi-) *cf* Eng 'college'
 kollekte (*kerkinsameling*) zwifhiwa (*slegs mv*)
 kollekteer -kuvhanganya
 kolonel kolonele (vho-) *cf* Afr
 kom -da; ~ *van*: -bva; *in*~: -dzhenza; *nader*~:
 -sendela; *uit*~: -bva; *saam*~: -kuvhangana;
 ~ *vir*: -dela
 kombers nguvho (dzi-), bai (ma-), gumbese
 (ma-) *cf* Afr
 kombuis tshitanga (zwi-)
 komma khoma (dzi-) *cf* Eng 'comma'
 kommentaar thaluso (dzi-)
 kompensasie ndinganyiso (dzi-), ndifho (dzi-),
 mbadelo (dzi-)
 kompenseer (*vergoed*) -lifha, -linganyisa
 kompetisie mutajisano (mi-), mpikisano (mi-)
 komplot (*nw*) tshiphiri (zwi-), tshimbevha
 (zwi-), ndangano (dzi-); (*ww*) ~ *snee*:
 -langana
 komponeer -sika
 konfiskasie u dzhia (*infini*)
 konfiskeer -dzhia
 konfyt (*fyn*) dzhamu (dzi-) *cf* Eng 'jam'
 koning khosi (dzi-/mahosi)
 koningin khosi (dzi-), mufumakadzi (vha-)
 koninklikheid vuhosi (*abstr*)
 koninkryk *cf* regering
 konkord lipfanisi (ma-)
 konsonant themba (dzi-)
 kontant kheshe (dzi-) *cf* Eng 'cash'
 kontantlaai thili (dzi-) *cf* Eng 'till'

kontrak konjiraka (dzi-) *cf* Afr
 kontrakteer -ita konjiraka
 kontrakteur *cf* aanemer
 kontrole ndango (dzi-)
 kontroleer -laula, -langa
 kook -vhila (*intr*); -vhilisa (*tr*); -bika (*tr*); *oor*~:
 -fhufhuma
 kool (*groente*) khavhisi (dzi-) *cf* Eng 'cabbage';
 ~ *vuur*: simbe (ma-)
 koop -renga; *terug*~*verlos*: -rengulala
 koor khwairi (dzi-) *cf* Eng 'choir'
 koors mufhiso (mi-)
 kop ihoho (dzi-)
 kopbeen (*skedel*) dethe/dethele (ma-)
 kopdoek dugu (dzi-)
 koper (*metaal*) musina (*slegs ekv*); (*iemand wat koop*) murengi (vha-)
 kopie *cf* afskrif
 kopkussing tshisiamelo (zwi-), musiamelo (mi-)
 kopmaak (*mielieplant*) -pakata
 koppelaar kilatshi (dzi-) *cf* Eng 'clutch'
 koppie (*drinkding*) kopi (dzi-) *cf* Afr, khaphu
 (dzi-) *cf* Eng, komiki (dzi-) *cf* Afr 'kommetjie';
 (*heuwel*) muvhundu (mi-), ndunduma
 (dzi-)
 koppig vha na tshikhuna
 koppigheid swili (dzi-), tshipimbi (zwi-), tshikhuna
 (zwi-)
 korhaan musilisili (mi-)
 koring goroi (dzi-) *cf* Afr, muso (*geen mv*)
 korporaal koporala (vho-) *cf* Afr
 korrel (*nw*) *cf* graankorrel; (*ww*) *cf* aanle
 korrigeer -koreka *cf* Eng 'correct'
 kort -pfufhi (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-,
 zwi-, n-/dzin- (pfufhi), lu-, vhu-, ku-) *vir vbb*
cf -pfufhi *in Ve af*
 kortasem (*raak*) -fhiamelwa
 kortkom -jahela, -shaya
 kort-kort dzuli-dzuli (*ideof van ~ doen*)
 kortliks nga vhpufhi, nga tshikhau
 kortpad (*nw*) tshikhau (zwi-); (*ww*) ~ *steek*:
 -khauledza, -buḍa
 kortverhaal nganeapfufhi (dzi-)
 kos zwijlwa
 koste mutengo (mi-)
 kou -lafuna, -shenga; ('*n been* ~) -kukuna
 koud -rothola
 koue (*koudheid*) phepho (dzi-), murotho (mi-)
 kraai (*nw*) funguvhu (mahunguvhu); (*ww*) -lila
 kraal (*beeste*) danga (ma-); (*om nek*) vhlungu
 (*ekv en mv selfde*)
 kraan bommbi (dzi-) *cf* Afr 'pomp', thepe (dzi-)
cf Eng 'tap'
 krag nungo (dzi-), maanda (*slegs mv* ma-)
 kraletjie nungu (vhlungu)
 kramp tshivevhe (zwi-)
 kranksinnige mpengo (*kl* mu- *van* mu-/vha- *met*

mv kl mi-, dws mipengo)
kranksinnigheid *cf malheid*
krans *luwa (nngwa)*
krap (*nw*) dambatshekwa (ma-); (*ww*) -hwaya, -fhala, -kweta, -veta
kreatuur *cf skepsel*
kremetartboom *muvhuyu (mi-)*
kreun -dziḡa, -gomela; *cf kerm*
kreupel *cf lam*
kreupele tshihole (zwi-)
kriek ḡhonono (dzi-); (*groot soort*) dzenengu (ma-)
krieket khirikhethe (dzi-) *cf Eng 'cricket'*
krieketbaan kuvhange (zwi-)
kriewel -shanavhiḡa
krimp -hwetekana, -huma, -hwahwamala
krioel *cf wemel*
kritiek tsatsaladzo (dzi-); (*litterêr*) tsenguluso (dzi-)
kritiseer -sasaladza; (*literatuur*) ~: -sengulusa
croeg bara (dzi-) *cf Eng 'bar'*
krokodil ngweḡa (dzi-)
krom -kombama; (*persone*) -kotama
kroos *cf nageslag*
krop (*van voël*) dyelo (ma-)
kruip -kokovha
kruipseer *cf omloop*
kruis (*nw*) (*van mens se liggaam*) tshikondo (zwi-); (*van hout, ens*) tshifhambano (zwi-); ~paai: maḡhanda (*slegs mv*); (*ww*) -ḡhambana; 'n tjeḡ ~: -khorosa *cf Eng 'cross'*
kruisig -vhamba
kruisvra -ḡokisa
kruit (*bus*~) musili (*slegs ekv*)
kruwa girivhana (dzi-) *cf Afr, bara (dzi-) cf Eng 'barrow'*
krupel maak -holefhadza
kry -wana
kryt tshoko (dzi-) *cf Eng 'chalk'*
kudde (*veetrop*) sambi (miḡambi/maḡambi/

masambi)
kuier -dala
kuigas (*weg van huis*) mupfumba (vha-), mudali (vha-); (*by huis*) mueni (vhaeni)
kuiken khukhwana (dzi-), tshikukwana (zwi-), lukukwana (vhu-); voël~: fhondo (ma-)
kuil (*water*) dzivha (ma-)
kuip *cf vaatjie*
kul -fhura, -gula
kuns (*nw*) vhuḡonesi (*abstr*); ḡivhavhukonesi (*kl n-*); (*ww*) ~skilder: -ola
kunsgreep maano (*slegs mv*), vhuḡwila (*abstr*)
kunsie maano (*slegs mv*), vhuḡwila (*abstr*)
kunsmis manyoro (*slegs mv*) *cf Eng 'manure'*, mupfudze (mi-)
kunsskilder (*nw*) muoli (vha-); (*ww*) -ola
kursus khoso (dzi-) *cf Eng 'course'*
kus (*strand*) vhuḡabelo (*mv selfde*)
kussing (*kop*) tshisiamelo (zwi-), musiamelo (mi-); (*stoel*) khushini (dzi-) *cf Eng 'cushion'*
kwaad (*nw*) tshinyadzo (dzi-); *cf euwel*; (*kwalif*) -vhi (*adj*) *cf slegte*; (*ww*) ~ word: -sinyuwa, -kwata *cf Afr*
kwaai ya/tsha vuhali
kwaal vhuḡwadze (ma-)
kwalifikasie ndalukano (dzi-)
kwalifiseer (*vir betrekking*) -fusha, -tea; *nw of vnw* ~: -ḡalula
kwantitatiewe vnw ḡisalambalo (ma-)
kwart tshaiḡa (zwaḡa)
kwartaal kotara (dzi-) *cf Eng 'quarter'*
kwartel tshikungulu (zwi-)
Kwazulu Kwazulu
kwel -vhilaela, -dina
kwelling thambulo (dzi-), khanganee (dzi-)
kwetter -tswiridza
kwêvoël mukuwe (mi-)
kwitansie rasiti (dzi-) *cf Eng 'receipt'*
kyk -lavhelesa, -sedza
kyker *cf pupil*

L

laag (*nw*) luvhamba (mbemba); (*adj*) *cf kort*; wa/ya/tsha/dza fhasi. *ens* (*poss*)
laagtoon khalafhasi (dzi-)
laai (*nw*) dirowa (dzi-) *cf Eng 'drawer'*; (*ww*) -ḡaisa *cf Afr*; *geweer* ~: -ḡatela; *battery* ~: -tshadzha *cf Eng 'charge'*
laasjaar (*byw*) nḡwahoḡa, mahoḡa
laasnag madekwe
laaste wa/tsha/ya/dza u fhedza. *ens* (*poss*)
laat (*wees*) -lenga; ~ *opbly*: -dzedza
laat mielies (*laat geoes*) madzimba (*slegs mv*)
lafaard goswi (ma-), hwerepwere (ma-)

lafhartigheid vhuḡoswi (*abstr*)
lag -sea
laken lagane (ma-) *cf Afr*
laksman (*janfiskaal*) sukhwa (ma-)
lam (*nw*) ngwana (dzi-); (*ww*) -dzwala; ~ *wees*: -holefhala (*intr*); ~ *maak*: holefhadza (*tr*)
lamp lvhune (mbone), lamma (ma-) *cf Afr*
lampolie *cf paraffien*
land (*nw*) ~streek: shango (ma-); bewerkte ~: tsimu (masimu); *bewerkte* ~ *van hoofman*: dzunde (ma-); (*ww*) (*soos vliegtuig*) -kavha
landbou -vulimi (*mv selfde*)

landbou-beampte

landbou-beampte mulimisi (vha-), muofisi wa vhumili (vha-)
landboukalk galaga ya vhumili (*geen mv*)
landboukunde qivhavhumili (*kl n-*)
landboukool tshikolo tsha vhumili (zwi-)
landery tsimu (masimu); *cf* **tuin**
landkaart mapa (mimapa) *cf* Eng 'map'
lang *cf* **lank**
langs tsini ha
langsaa *cf* **stadig**
langsaan (*naby*) tsini
lank (*adj*) -lapfu (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (ndapfu), lu-, vhu-, hu-, ku-) *vir vbb cf -lapfu in Ve afd; (ww) ~ wees: -lapfa*
lankal (*lank gelede*) kale
lap (*nw*) labi (ma-) *cf* Afr, sila (ma-); (*op klerre*) tshinamo (zwi-), tshihawa (zwi-); (*op binneband*) phetsho (dzi-) *cf* Eng 'patch'; (*ww*) klerre ~: -nama, -haswela; *binneband ~: -phetsha cf Eng 'patch'*
larinks gulokulo (ma-)
larwe mbungu (dzi-)
las (*nw*) thanganyo (dzi-); (*voeg in houtwerk*) thumo (dzi-); (*ww*) -tanganya
lastige (*iets*) tshidini (zwi-)
lat (*vir dak opsit*) luvhalelo (mbalelo); (*vir slaan; cf straf*) thamu (dzi-)
later nga murahu (*byw*), nga vhuya (*byw*)
latrine (*kleinhuisie*) tshibudzi (zwi-), bunga (ma-), levhetiriri (dzi-) *cf* Eng 'lavatory'
latwerk maak -vhalela
lawaa bonyongo (ma-), phosho (dzi-), lushada (*geen mv*)
lê gaan ~: -dela, -lala; *op rug ~: -ganama; op maag ~: -shuvhama; eiers ~: -kudzela*
leed vhuungu (*abstr*)
leef tshila; *lank ~: -lalama*
leen -pamba; ~ *aan*: -pambwa (*passief van -pamba*); ~ *aan/van*: -adzima
leer (*nw*) mukumba (mi-); *trap* ~: leri (dzi-) *cf* Afr, vhumelo (*mv selfde*); (*dogma*) dogima (dzi-) *cf* Eng 'dogma', dokotirini (dzi-) *cf* Eng 'doctrine', pfunzo (dzi-); (*ww*) -guda, -difunza, -vhala
leër mmbi (dzi-)
lêr faela (dzi-) *cf* Eng 'file'
leerling mugudiswa (vha-)
leerplan silabasi (dzi-) *cf* Eng 'syllabus'
leerstelling dokotirini (dzi-) *cf* Eng 'doctrine', dogima (dzi-) *cf* Eng 'dogma', pfunzo (dzi-)
lees -vhala
leesboek bugu ya u vhala (dzi-)
leuu ndau (dzi-)
lei -ranga phanda, -endedza, -isa; ~ *in spel*: -fhira
leiding (*gee*) -endedza

liggaam

leier murangaphanda (vha-), phangami (dzi-)
leierskap vhurangaphanda (*abstr*)
lek (*met tong*) -nanzwa; ~ *van kraan, ens*: -bvu-
da
lekker (*nw*) legere (ma-); dzanga (ma-); (*ww*) -dihha; (*kwali*) -dihaho (*ww rel*)
lekkegoed legere (ma-) *cf* Afr
lekkerny dzanga (ma-)
lekker ruik -nukhelela
lelik (*adj*) *cf* slegte; (*ww*) -vhihha
lelikheid mbipo/mbifho (*abstr, kl n-*)
Lemba (*persoon*) Mulemba (Vha-); (*taal en kultuur*) Tshilemba
lemmetjie (*skeer*) luare (nyare)
lemoen swaramula (ma-) *cf* Afr 'suurlemoen', swiri (ma-) *cf* Afr 'suur'
lemoenboom muswiri (mi-)
lengte vhumelo (*mv selfde*)
lente tshimedzi (zwi-)
lepel lebulu (ma-/dzi-) *cf* Afr
leera mufunzi (vha-)
les (*nw*) pfunzo (dzi-), ngudo (dzi-); (*ww*) dors ~: -dzima, -dzimula
leser muvhali (vha-)
lesgee -anza
letter (*van alfabet*) ledere (ma-) *cf* Afr
lettergreep dundo (ma-)
letterkunde litheretsha (dzi-) *cf* Eng 'literature'
let wel *cf nota bene*
leuen mazwifhi (*in mv, kl ma-*)
leuenaar muzwifhi (vha-), mudziauzwifha (vha-)
leun ~ *teen* (*persoon*): -gogodela (*intr*), -dise-
ndeka (*intr*); *voorwerp laat ~ teen*: -sendeka
(*tr*); -gogodedza (*tr*)
Levuburivier Luvuvhu
lewe (*nw*) vhumelo (*abstr*); (*ww*) -tshila, -hanya; ~ *skenk*: (*mense*) -beba; (*diere*) -dzwala
lewende hawe zwifuwo (*slegs mv*)
lewenskrag maanda (*slegs mv*)
lewenswyse matshilele (*slegs mv*); ~ *van gelo-*
wige: tshitindi (*kl tshi-, abstr*)
lewer tshivhindi (zwi-)
liasseer -faela *cf* Eng 'file'
lid (*van liggaam of instansie*) murafo (mi-)
lidmaatskap vhumelo (*abstr*); ~ *kaart*: gara ya
vhumelo (dzi-)
lied ngosha (dzi-), luimbo (nyimbo)
liederebundel bugu ya nyimbo (dzi-)
liefde lufuno (*kl lu- abstr*)
liefhê -funa
liefing mufunwa (vha-)
lieg -zwifha
lieue -funwaho (*ww rel*)
lig (*nw*) tshedza (*veral in ekv; mv zwedza*); (*ww*) -leluwa
ligmaak -vhonea
liggaam muvhili (mi-)

likkewaan (land~) mbulu (dzi-); (water~) mbu-
iumadi (dzi-)
Limpoporivier Vhembe
liniaal rula (dzi-) *cf Eng 'ruler'*
linkerhand monde (mimonde), tshanda tsha
monde/tshisadzi (zwanja zwa-)
linkerkant *cf linkerhand*
links (byw) monde
lip mulomo (mi-); **bo~**: mulomo wa ntha; **on-**
der~: mulomo wa thasi
lisensie laisentsi (dzi-) *cf Eng 'licence'*, thendelo
(dzi-)
listige (arglistige) -thanyaho (ww *rel*)
lit (van *vingerriert*) dungo (ma-)
liter litha (dzi-) *cf Eng 'litre'*
litteken (lu)yhadzi jivhadzi (ma-)
lobola (nw) thakha (dzi-); (ww) ~ *betaal*: -mala,
-dzekisa
loer ~ *oor*: -todzimela; ~ *deur*: -tolela
loerie khurukhuru (dzi-); **grys~** (kwévoël) mu-
kuwe (mi-)
logboek bugu ya logo (dzi-), logobugu (dzi-) *cf*
Afr
lokatief libulafethu (ma-)
lokval mureo (mi-)
long -fhafhu (ma-)
lood mutobvu (mi-)
loods mutshimbidzafulaimatshini (vha-)
loof -renda
looi -suka
loon muholo (mi-)
loop (nw) (van *geweer*) lwobo (ndwobo)
loop (ww) -tshimbila, -enda; *struikelend* ~:
-lepa-lepa; *in enkel gelid* ~: -tevhékana;
skuifelend ~: -tsetsema; *vinning met lang tree*
~: -zanyuka
los (*laat vaar*) -litsha; (*nie styf*) -rembeqa
losdraai -vhofholola
losknoop -gunubula
loskoop -rengulula
loslaat *cf vrylaat*

losmaak -litshedza, -vhofholola; *dier* ~: -hu-
ngulula; *naaldwerk, ens.* ~ *antrek*: thatha-
mula; *knoop* ~: -tulula
losprys tshirengululi (zwi-)
losskroef -kurufulula *cf Afr 'skroef'*
lou -dudela
Louis Trichardt Tshitandani
lug muya (mi-)
lugfilter tshisefamuya (zwi-)
lughawe vhuimafulaimatshini (nw *selfde*),
vhukavhafulaimatshini (nw *selfde*)
lugpos poswo ya muyani (*geen mv*)
lugreis lwendo nga mulhe (nyendo ...), lwendo
lwa muyani (nyendo ...)
lugrem biriki ya muya (dzi-)
lugsuiveraar tshisefamuya (zwi-); *cf lugfilter*
lui (*klok*) -lidza (tr), -lila (intr); (*nie fluks*)
-bvafha
luiaard mubva (vha-)
luier leri (ma-) *cf Afr*
luiheid vhubva (*abstr*)
luiperd nngwe (dzi-)
luis nnda (dzi-); (*op honde/hoenders*) dzedze
(ma-)
luislang tharu (dzi-)
luislangdans domba (ma-)
luister (~ *na*) -thetshelesa
luisteraar muthetsheslesi (vha-)
luitenant letuthenennte (vho-) *cf Eng 'lieute-*
nant'
lusteloosheid gonobva (*kl ji*-)
ly -shengela, -tambula
lydende vorm (*passief*) maambwaitwa (*slegs kl*
ma-)
lyding thambulo (dzi-)
lyf *cf liggaam*
lyk tshitumbu (zwi-)
lym donzhe (*kl ji*-)
lyn (nw) (*streep*) mutalo (mi-); (*tond*) ludzi
(nnzi), thambo (dzi-); (ww) ~ *trek*: -tala
lynboot *cf skip*

M

maag thumbu (dzi-)
maagd khomba (dzi-)
maagwerking *cf diarree*
maaiër tshivhangu (zwi-), mbungu (dzi-)
maak -ita
maal (*op klip*) -kuya; (*in meul*) -gaya
maalklip guyo (ma-)
maaltand *cf kiestand*
maaltyd zwiliwa (*slegs mv*) **aand~**: tshilalelo
(zwi-); **middag~**: tshiswiutulo (zwi-)
maan riwedzi (miñwedzi), mwedzi (mimwedzi)

maand riwedzi/mwedzi (miñwedzi/mimwedzi)
Maandag Musumbuluwo
maandeliks riwedzi muñwe na muñwe, riwedzi
na riwedzi
maanhaar mamvele (*slegs mv*)
maanlig riwedzi (miñwedzi), riwedzi (mi-
mwedzi)
maanskyn *cf maanlig*
maar (*voegw*) fhedzi, matsina, hone, hafhu
(*slegs idiomaties, cf hafhu in Ve afd*)
Maart Thafamuhwe

maat muelo (mi-), tshielo (zwi-); (*vriend*) khonani (dzi-), thama (dzi-)
 maer (*word*) -onda, -zwa
 magistraat madzhisitarata (vho-) *cf* Afr
 majoor madzhorho (vho-) *cf* Afr, medzha (vho-) *cf* Eng 'major'
 maklik -sa konda, -leluwa
 makmaak (*tem*) -fuwa
 mal -penga
 malaria dali (ma-)
 malheid tshipengo (zwi-)
 malle mpengo (mipengo)
 mamba (*swart*) dyambila (ma-)
 man munna (vha-); (*ongetroude* ~: khombe (dzi-); *jong getroude* ~: muvhera (vha-); *klein ~netjie*: kuduna (zwi-); *ou* ~: mukalaha (vha-); *jong* ~: muthannga (vha-); *liswuhana* (ma-); *lang skraal* ~: luduna (vhu-)
 mandjie manngi (mimanggi) *cf* Afr; (*met deksel*) mufaro (mi-), tshitundwana (zwi-); (*groot* ~: tshirundu (zwi-)
 mangels thanga (dzi-)
 mango linngo (ma-) *cf* Afr
 manier ndila (dzi-); (*goeie ~e*) mukhwa (mi-); ~ *van doen*: maitele (*slegs mv*), kuitele (zwi-); ~ *van praat*: maambe (*slegs mv*), kuaambe (*geen mv*); ~ *van regeer*: mavhusele (*slegs mv*), kuvhusele (*geen mv*)
 mank (*loop*) -tjuda
 manlike (*dier*) tshiduna (zwi-)
 manlikheid vhunna (*abstr*)
 margarien madzharini/madzharina (*slegs in mv, klas ma-*) *cf* Afr
 mark makete (*ekv en mv selfde*; *cf* makete muthihi, makete minzhi)
 maroelaboom mufula (mi-)
 maroelavrug fula (ma-)
 marsjeer matsha *cf* Eng 'march'
 martel -shengedza, -pfisa vhuṭungu
 masels fumbu (*kl i*-, *slegs ekv*) tshifumbu (*slegs ekv*)
 masjen mutshini (mi-) *cf* Afr
 massa (*gewig*) tshileme (zwi-); *cf* veelheid
 massas mavhuthu (*slegs mv*)
 mat khaphethe (dzi-) *cf* Eng 'carpet'; (*slaap* ~) thovho (dzi-)
 materiaal sila (ma-), labi (ma-) *cf* Afr 'lap'
 matisis mathematiki (*kl n-*) *cf* Eng 'mathematics'
 matroos mualavhi (vha-)
 medalje medala (dzi-) *cf* Eng 'medal'
 mededinger jivhanga (ma-)
 medeklinker *cf* konsonant
 medelye (*nw*) khathutshelo (*abstr*), tshilidzi (*abstr*); (*ww*) ~ *betoon*: -pfela vhuṭungu, -khathutshela
 medepligtige muitanae (vha-)
 medisyne mushonga (mi-); (*met magiese krag*)

phamba (dzi-)
 mediteer -elekanya
 meedeel (*deelagtig maak*) -kanzwa, -nea; *wysheid* ~: -laya, -eletshedza, -humbudza
 meeding -tšatšana, -pikšana
 meel (*gestampte* ~) vhuṭkopfu (*geen mv*); (*ge-maalde* ~) mugayo (*geen mv*)
 meelblom fulauru (dzi-) *cf* Eng 'flour'
 meer dzivha (ma-), isha (maisha)
 inderderheid vhunzhi (*abstr*)
 meerkat lukhohe (khohe, vhuṭkhohe)
 meervoud vhunzhi (*abstr*)
 meesterbouwer tshifhaṭi (zwi-)
 meet -pima, -ela
 Mei Shundunthule
 meisie musidzana (vha-), nwananyana (vha-); hubare ~: khomba (dzi-)
 mejuffrou mufumakadzana (vha-)
 melk (*nw*) (*van diere*): mafhi (*slegs mv*), mukhaha (*geen mv*); *vars* ~: luvhisi (*geen mv*); *dik* ~: makhethe (*slegs mv*); *poeier* ~: mafhi a luvhanda (*slegs mv*); (*van mense*): mukando (mi-); (*ww*) -hama
 melker muhami (vha-)
 melkery deri (dzi-) *cf* Eng 'dairy'
 melkweg mulalavhungu (mi-)
 melodie (*wysie*) mutivho (mi-), tshuni (dzi-) *cf* Eng 'tune'
 meng -tanyanyisa, -vanga, -vanganyisa; *cf* aan-maak
 mengsel muvango (mi-)
 menigte (*mense*) gogo (ma-), mavhuthu (*slegs mv*)
 mens muthu (vha-)
 mensdom *cf* mensheid
 mensheid vthuthu (*slegs mv*)
 menslike tsha/zwa/ya vthuthu, ens (*poss*)
 menslike (*wese*) muthu (vha-)
 menslikheid vthuthu (*abstr*)
 merk (*nw*) lufayo (pfayo), luswayo (tswayo); maraga (dzi-) *cf* Eng 'mark'; (*ww*) *besittings* ~: -faya, -funga, -swaya; *eksamens, ens, ~*; -koreka *cf* Eng 'correct'
 merkie luswayo (tswayo)
 merrie bere ya tsadzi (dzi-)
 mes lufhanga (phanga); *groot* ~: banga (mapanga)
 messelaar mufhaṭi (vha-)
 messelwerk vhumeselane (*abstr*) *cf* Afr 'messe-laar', vhuṭhaṭi (*abstr*)
 met (*dmv*) nga; *saam* ~: na
 meter mitha (dzi-) *cf* Eng 'metre'
 meubels fanitsha (dzi-) *cf* Eng 'furniture'
 meul tshigayo (zwi-)
 meulenaar mugayi (vha-)
 mevrou mufumakadzi (vha-)
 middag masiri tshivhangalala (*byw*); *rondom*

~: masiari (byw)
middegate (nw) tshiswiṭulo (zwi-); (ww) ~ *nut-tig*: -swiṭula
middegmaal tshiswiṭulo (zwi-)
middeglaar mupfumedzi (vha-), mulamuli (vha-); Christ as ~: Mupfumedzi (geen mv)
middeglyf khundu (dzi-; geen ekv)
middegernag vhusikukati (byw)
middegiegif cf rooibloem
middegiemeel (gestampde) vhuḱopfu (mv selfde); (gemaalde) mugayo (geen mv)
middegielit thoro (dzi-)
middegielant livhele (ma-)
middegielies mavhele (slegs mv)
middegi sunzi (ma-); (taumlik groot) lisunzi (ma-); (klein) lusunzi (vhusunzi)
middegi shoop tshiulu (zwi-)
middegi vreter thagalu (dzi-)
middegi mik (van boom) phande (dzi-), phara (dzi-)
middegi punt cf doel
middegi milieu (dzi-) cf Afr. fhehuvhupo (lokat)
middegi liter mililitha (dzi-) cf Eng 'millilitre'
middegi meter milimitha (dzi-) cf Eng 'millimetre'
middegi milt lumende (vhu-)
middegi min gathi (slegs met neg si) eg vhaṭhu vha si gathi *min mense*; (cf klein) -ṭuku (adj) (vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin- (thukhu), vhu-) *vir vbb* cf -ṭuku in *Ve Afd*
middegi minag -nyadza
middegi nagting tshinyadzo (zwi-)
middegi minheid vhuṭuku (abstr) cf -ṭuku
middegi minister minisita (dzi-) (ekv in klas mu-) cf Afr
middegi minnaar (minnares) mufarekano (vha-/mi-)
middegi minsaam cf goedhartig
middegi minuut munithi (mimunithi) cf Eng 'minute'
middegi mis (kerklik) masi (dzi-); (kuns) manyoro (slegs mv) cf Eng 'manure'; (kraalmis) mupfudze (mi-); (vars kraalmis) vhutoko (geen mv); ~tipe weer: khuli (dzi-); (ww) teiken ~: -humpa, -bumpa
middegi misdaad vhuḱhakhi (abstr), vhutshinyi (abstr), mulandu (mi-)
middegi misdryf cf oortreding
middegi mishandeling tshengedzo (dzi-), thambudzo (dzi-)
middegi miskien (byw) khamusi, thaṅwe
middegi mislei -xedza; ~ wees: -xedzwa
middegi mislik -vha na ndulu/nyongwe, -silingwa
middegi mislikheid (naarheid) (nw) tsilingwane (dzi-); (ww) ~ veroorsaak -silingisa
middegi misluk -bala
middegi misreën (newel) khuli (dzi-)
middegi mits (voegw) tenda
middegi modder dun ~: matope (slegs mv); slymerige ~: lurofhe (slegs ekv); stuk/klont ~: dope (slegs ekv kl ji-); sagte ~: thophe (dzi-)
middegi modderskerm moḱorosikepe (mi-) cf Afr

mode feshem (dzi-) cf Eng 'fashion', muambaro (mi-); cf styl
modern -bvelelaho (ww rel); wa/vha/tsha/dza musalauno, ens (poss); ~e tye: musalauno (geen mv)
modus limudi (ma-) cf Eng 'mood'; **indikatief** ~: limudi la tsumbo; **partisipiale** ~: limuditsi-tevheli; **imperatief** ~: limudijilaeli; **subjunk-tief** ~: limudi la thendelo
moed tshivhindi (kl tshi-, abstr), vuhali (abstr)
moeder mme (vhomme)
moedig (dapper) -vha na tshivhindi/vuhali, -halifahoh (ww rel)
moeg -neta; ~maak: -netisa
moegheid maneto (abstr)
moelik -konḱa, -lemela; **ideof van** ~ wees: vhu-toto!
moelik -konḱaho (ww rel), -lemelaho (ww rel)
moelikheid (struikelblok) vhuleme (abstr), tshikundisi (zwi-), tshindini (zwi-); khakhathi (dzi-); (ww) ~ veroorsaak: -dina, -tambudza
moenie songo (bevelvorm se ontkennde element)
moer (van bout) nati (dzi-) cf Eng 'nut'
moeras luṅwegw (vhu-), matshafa (slegs mv), maroroma (slegs m.)
moes cf pulp
moet -fanela (hulpww)
mond mulomo (mi-); **groot** ~: dzomo (malomo); in die ~: hanwani
monster dithu (ma-)
mooi (byw) zwavhudi; (ww) -naka
moontlik -konea, -itea, -konadzea
moor -vhuḱaha/-vhuḱaya, -ponda
moord vhuḱvuhali (mv selfde), vhuḱpondi (mv selfde)
moordenaar muḱvuhali (vha-), phondi (dzi-)
mopanieboom mupani (mi-)
môre (byw) matshelo
môreaand (byw) madekwana a matshelo
mooreem cf voorrelement
mosie cf voorstel
motief tshiṭuṭwedzi (zwi-)
motivering cf dryfveer
motor moḱoro (mimoḱoro) cf Afr
motorfiets thuthuthu (dzi-)
motorhawe cf garage
motorhuis cf garage
motreën (nw) vhusuṭo (mv selfde); (ww) -suṭa
mou tsanḱa (zwanda)
muishond mbeveha (dzi-)
muishond stink ~: thuri (dzi-); **witstert** ~: mutsherere (mi-); **gestreepte** ~: tshihoho (zwi-); **rooi** ~: lukhohe (khohe, vhuḱkhohe)
munisipaliteit masipala (vhomasipala) cf Eng 'municipal'
munt mali (slegs ekv n-)

muntstuk (*silwer*) lisetha (ma-), lingwende (ma-)
 murasie dumba (ma-/matumba)
 murg mwongo (*mv selfde*, mu-/mi- *klasse*),
 nwongo (minwongo)
 museum muziamu (mi-) *cf Afr*
 musiek muzika (mi-) *cf Eng 'music'*
 muskeljaatkat tsimba (dzi-)

muskiel lunyunyu (vhu-)
 Mutalerivier Mutale
 muur luvhondo (mbondo)
 my (*selfst vrw*) nne; (*vw sk*) homorgane nasaal
 n/m/ny; (*poss*) besitskakeel plus besistam
 -nga eg wanga, yanga, dzanga, lwanga, ens
 myn (*mynskag*) mugodi (mi-)
 myne *cf my (poss)*

N

na nga murahu eg nga murahu ha minwaha mi-
 nzhi na baie jare
 na-aap -edzisa, -edza
 naaiwerk *cf* naaldwerk
 naak *cf* kaal
 naaktheid vhubunyu (*abstr*)
 naald nelele (dzi-) *cf Afr*
 naaldwerk (*nw*) murungo (mi-); (*as skoolvak*)
 divhamurungo (*kl n-*, *geen mv*); (*ww*) ~
 doen: -runga
 naam dzina (ma-)
 naamgee -rina, -ira, -redza
 naamwoord dzina (ma-)
 naar -silingwa
 naarheid *cf* mislikheid
 naas tsihi ha
 naas-eergister (*byw*) mbamulovha uja
 naas-oormore (*byw*) mbamphanda-igaho
 naas volgende jaar (*byw*) mbanwakani
 naboom mukonde (mi-)
 naboots -edza, -edzisa
 naby (*byw*) tsihi
 nadeel tshinyadzo (dzi-)
 naderkom -sendela
 nadors babalasi (*slegs kl n-*) *cf Afr 'bewerasing'*
 nael lwala (nala)
 naelstring mukovhori (mi-)
 naeltjie mukombo (mi-)
 nag vhusiku (*mv selfde*)
 nageslag (*kroos*) mbebo (*slegs ekv n-*)
 Nagmaal Tshilalelo Tshikhethwa (Zwilalelo
 Zwikhethwa), Tshilalelo (Zwi-)
 nakend *cf* kaal
 namaak *cf* naboots
 namiddag tshithu (*slegs ekv*); 4 tot 5 uur in ~:
 duvha li tshi shefha
 nasien -koreka *cf Eng 'correct'*
 nasionaliteit lushaka (tshakha)
 nat (*ww*) -nukala
 nat (*groen*) (*adj*) -nu (mu-, vha-, mi-, li-, ma-,
 tshi-, zwi-, n-/dzin- (npu), lu-, vhu-, ku-)
 Natal Natala *cf Afr*
 natheid (*groenheid*) vhuu (*abstr*); *cf* -nu (*adj*)
 natlei -sheledza

natmaak -nukadza; (*week*) -lovhea
 natspat (*natsprinkel*) (wasgoed) -shasha; (*water*
 gooi na) -hasha
 natsprinkel *cf* natspat
 natuur mupo (*slegs ekv mu-*)
 navolg -edza, -edzisa
 naweek wikiende (dzi-) *cf Eng 'weekend'*
 Ndebele (*persoon*) Mundevhele (Ma-); (*kultuur*)
 Tshindevhele; (*taal*) Lundevehele (*geen mv*).
 Tshindevehele (*geen mv*)
 nederig (*ww*) ~ wees: -tukufhadza; ~ word:
 -tukufhala; baie ~ wees: -luvhelele; (*kwalif*
 fik) wa/vha/a/tsha/dza vhlenda, ens (*poss*)
 nederigheid vhlenda (*abstr*)
 nedersetter musetelare (vha-) *cf Afr 'setlaar'*
 neel/o nee! evho! ebo! (*slegs vroue*); hai!
 neef (*niggie*) muzwala (vha-)
 neem -dzhia; ~ na: -isa
 neerdaal *cf* neerstryk
 neerlaag u kundwa (*infin*)
 neerlaat -tsitsa/-tsisa
 neerle (*betrekking*) -bvula, -kumedza
 neersit -vhea fhasi
 neerstryk (*neerdaal op*) -kavha
 neet gai (makai)
 neffie nwana (vhana) ~ muduhulu (vha-)
 nege ihahe/thanu-na-nqa
 negeer *cf* ignoreer
 negentien fumihae
 negentig futahe
 nek musinga (mi-)
 nekdoek *cf* serp
 nes tshihaha (zwi-)
 net mambule (*slegs mv*)
 netbal netibola (dzi-) *cf Eng 'netball'*
 netheid vhidele (*abstr*)
 netjiese -nakaho (*ww rel*). wa/tsha/zwa vhidele
 (*poss*)
 netnou (*byw*) zwino-zwino
 neus ningo (dzi-)
 newel khuli (dzi-)
 nier tswio (dzi-)
 nies -atsamula
 nietemin naho zwo ralo

niggie

niggie (*neef*) muzwala (vha-)
niggietjie nwana (vhana); muḏuhulu (vha-)
niks *neg plus* tshithu, *cf* ha na tshithu *hy/sy het niks*; a hu na tshithu *daar is niks*
njala nyala (dzi-)
nodige -ṭoḏeaho (*ww rel*)
noem *cf* **naamgee**
nog -tshee (*hulpww*), kha ḏi (*slegs pos*)
nog nie -tsha (*met neg ww element*), -athu
nogtans naho zwo ralo
nominasie muto (mi-)
nomineer *cf* **benoem**
nommer mbalo (dzi-), nomboro (dzi-) *cf* Eng 'number'; *cf* **grootte**
nood (*behoefte*) tshayo (dzi-), ṭhoḏea (dzi-); *cf* **ellende**
noodwiel tshipere (zwi-) *cf* Eng 'spare'
noot na kathihi
noorde devhula (*byw*). Vhukalanga (*byw*)
Noord-Sotho Tshisuthu tsha Devhula (*geen mv*)
noot (*papiergeld*) ṭari (ma-); ~ *in musiek*: noti (dzi-) *cf* Eng 'note'

ondergaan

normaal -misi (*poss stam*), -nomala (*poss stam*)
cf Afr, eg wa|a|tsha|zwa misi/nomala
nota bene (*let wel*) -dzhiela nzhele
notule maambiwa (*slegs mv*)
nou (*adj*) -sekene (mu-, mi-, n-/dzin- (*tsekene*)); (*byw*) zwino, zwezwino, zwenezwino; (*interj*-) izwo!
nouheid vhusekene (*abstr*) *cf* -sekene
November L̄ara
nut (*voordeel*) mushumo (mi-)
nutteloos -sa vha na mushumo
nuttig -vha na mushumo
nuus mafhungo (*slegs mv, klas ma-*), mafhungo-swa (*slegs mv, ma-*)
nuusblad gurannḏa (dzi-) *cf* Afr 'koerant'
nuut *cf* **nuwe**
nuutheid vhuswa (*abstr*) *cf* -swa
nuwe/nuut -swa (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (*ntswa*), lu-, vhu-, ku-) *vir vbb* *cf* -swa (*adj*) *in V e afd*
nuweling muswa (vha-)

O

objekteer -hana
oefen (*fisies*) -onyolosa; (*verstandelik*) -ḏowedza
oefening (*fisiese*) nyonyoloso (dzi-); (*geheue*~, *skoolwerk*) nḏowedzo (dzi-); vhubudisi (*abstr*)
oes (*nw*) khaṇo (dzi-); (*gesaai*) tshiliṭiwa (zwi-); (*ww*) -kaṇa
of (*voegw*) kana
offer (*nw*) **slag**~: tshithavhelo (zwi-); (*aanbod*) mpho (dzi-), tshithiwa (zwi-); (*ww*) -neke-dza; -ḏinekedza, -ḏikumedza; (*aanbied*) -gea, -fha
oggend (*byw*) in die ~: matsheloni; **môre**~: matshelo nga matsheloni; ~**skemer**: ma-ḏautsha (*byw*); ~**kraai**: mutsho (mi-)
Oktober Tshimedzi
olie (*nw*) mapfura (*slegs mv*), oili (dzi-) *cf* Eng 'oil', ole (dzi-) *cf* Afr; (*ww*) -oila *cf* Eng 'oil'
oliefilter tshisefaoli (zwi-)
olifant ṇḏou (dzi-)
Olifantsrivier Lumbelule
olifanttand luṇanga lwa ṇḏou (dzi-)
omdop soos *klere* (*binnekant na buite*) -shanda
omdraai (*draad*) -govhela, -tanda; (*verband*) -pomba; (*terugdraai*) -rembuluwa, -huma
omgaan (*om hoek*) -mona
omgang (*hê*) -konana
omgewing vhupo (*mv selfde*)
omhels -kuvhatedza
omkeer (*regie kant na buite, eg klere*) -shandu-

lula
omloop (*kruipseer*) mapazha (*slegs kl ma-*)
ompraat -ṭhembeledza
omring -tinga/-tanga
omroeper (*cf* **aankondiger**) muhashi (vha-), mu-ḏivhadzi (vha-)
omroepster *cf* **omroeper**
omrol (*soos van pyn*) -bidigama; (*soos donkie*) -bidiga; (*soos drom/stomp hout/donkie*) -phiguluwa (*intr*), -phigulusa (*tr*) -vhumbuluwa (*intr*), -vhumbulusa (*tr*), -mbulumbuwa (*intr*)
omsetting tshandukiso (dzi-)
omsien (*na*) -vhavhalcla, -ṭhogomela
omsingel (*na*), -ṭhathedza
omsit (*omwissel*) -shandukisa
omtrek (*cf* **aangaande**) nga, nga ha; nga vhaho, re heneṭha kha; malugana na
omwenteling mumono (mi-)
omwissel *cf* **omsit**
onbekommerd -sa dinaleiho (*ww rel*)
onbesorgd *cf* **onbekommerd**
onbevredigend -solisca
onder (*byw*) fhasi, fhasi ha ...; ~**kant**: dasi
onderbaadje tshinorobadzhi (zwi-) *cf* Afr
onderbreek ('*n handel*) -ṭhithisa; ('*n roe-spraak*) -dzheha haṇwani
onderdaan mulanda (vha-)
onderdompel -mbwandamedza, -lovhedza
ondergaan (*son*) -kovhela

ondermyn -nyadza

onderrig (nw) vhubudisi (abstr), u funza (infini-
nit); (ww) -funza, -gudisa, -dededza (oor-
spronklik: *kind leer om te loop, ens*) (kultu-
reel) -laya

onderskei -fhambanya

ondersoek (nw) tsenguluso (dzi-), tsenguludzo
(dzi-); (ww) -sedzesa, -sengulusa, -sengu-
ludza; (eksamineer) -linga; ~ *deur 'n dokter*:
-thathuvha, -sedza, -lavhelesa

ondersteun (soos 'n pilaar) -tika; (ondersteuning
invoeg) -tikedza

onderstreep -talela

ondervinding tshenzhemo (abstr, kl n-)

onderwerp (nw) (grammaties) nefhungo (vho-),
thoho; (ww) *jouself* ~: -dinekedza

onderwys pfunzo (dzi-)

onderwysberoep vhubudedzi (abstr)

Onderwysdepartement Muhasho wa Pfunzo
(Mihasho ya ...)

onderwyser thiishara (ma-) cf Eng 'teacher'; mu-
dedezi (vha-)

onderwyserskollege gudedzi (ma-)

ongeduldig -fhela mbilu

ongehoorsaam -swetha, -sa thetshesela

ongehoorsaamheid luswetho (abstr), tshipimbi
(abstr), vhusithetsheseli (abstr), tshikhuna
(zwi-)

ongeluk khombo (dzi-), mawela (slegs mv)

ongelukkig mashudumavhi (abstr)

ongesteld -lwala, -sa diphina

onkruid tshene (dzi-)

onnetheid vhuada (abstr)

ons (selfst vnw) riqe; (basiese ow sk en vw sk)
ri-; (voltooië tyd ow sk) ro-; (verhalende ow
sk) ra-; (poss) besitsakel plus besistam
-shu, eg washu, dzashu, hashu

onseker u sa vha na vhuțanzi/ngoho

Onse Vader (gebed) Thabelo ya Murena (slegs
ekv)

onsin vhuțafuțafu (abstr)

ontbied (byeenroep) -khura

ontbyt vhurangane (mv selfde)

ontduik -tinya

ontvrede -vhilaela

ontvredenheid mbilaelo (dzi-)

ontferm (oor) -khathutshela

ontferming khathutshelo (dzi-)

onthou (in herinnering bring) -elelwa, -humbula;
~ *van*: -dizdima

onthouding vhuțidzimi (abstr)

ontken -hana, -hanedza, -landula; -dilandula

ontkenning khanedzo (dzi-)

ontkiem -mela, -runga

ontkom (met lewe) -hanva

ontlas -nya (nie gebruiklik); (eufem) bvela nga
nnda (lett gaan aun buitekant), ya dakani (lett

gaan bos toe), -dithusa (lett *jouself help*)

ontleding tsenguluso (dzi-); **sins** ~: phendo (dzi-)

ontleed -sengulusa; 'n *sin* ~: -fhenda

ontmoet -țangana

ontneem -dzima, -hanela

ontslaan (uit hospitaal) -tshatsha cf Eng '(dis)-
charge'; (uit werk) -newa disitshatsha (ont-
slag gegee word), -pandelwa (mushumoni);
(van skuld) -vhofholola

ontslag (uit gevangenskap) mbofholowo (dzi-);
~ uit werk: disitshatsha (dzi-) cf Eng 'dis-
charge'

ontsnap -shavha; **lewendig** ~ uit gevaar: -ponyo-
ka, -ponya

ontspan -digađa

ontstaan -thoma, -bva

ontstel -thupha; ~d *wees*: -vhaisala, -thuphea

ontvang -țanganedza; **salaris** ~: -hola; **gaste** ~:
-swielela

ontvoer -țahisa (musadzi); -hwala

ontwortel -tupula

ontwrig -thira; ~ *wees*: -fhirea

onwaarheid mazwifhi (slegs mv)

oog ițo/ițo (mațo)

ooghaar cf **wimper**

oogmerk ndivho (dzi-)

oogtand (hoektand) dungambwa (ma-)

ooi ngu ya tsadzi (dzi-)

ooievaar liovhelwa (ma-)

ook na (konnektief); -vho (enklities) eg o ȧa-vho
hy het ook gekom

oom (moeder se broer) malume (vho-); (vader
se ouer broer) khotsimuhulu (vho-); (vader
se jonger broer) khotsimunene (vho-)

oond honndo (dzi-) cf Afr. oveni (dzi-) cf Eng
'oven'

oop -vulea; *pot, ens. wat ~ is*: -tibuwa; *oë wat ~
is*: -bonyolowa

oopak cf **kloof**

oopmaak -vula; *pot, ens. ~*: -tibula (tr); *mond
~*: -ațama; *oë ~*: -bonyolola; *oë wyd*

~/staar: -ruȧa (mațo)

ooprool (mat) -adza

oopsluit -khiuțula, -khiyulula

oopsprei -ala, -adza

oor ndevhe (dzi-)

oorblyfsel tsalela (masalela)

oordeel (nw) khațhulo (dzi-); (ww) -hațula

oordoen (vergroot) -itesa

oordryf -națisa, -engedzedza, -hudzedza

ooreenkam -fana; -pfana, -tendelana

ooreenstem -fana; -pfana, -anȧana, -tendelana

ooreet -țesa

oorgaan (oor rivier) -wela, -ambuwa

oorgang (oor rivier) ȧambuwo (ma-)

oorgee -dinekedza

oorgevoelig -tata

oorhaal -fhembeledza
oorhandig -kumedza, -ṅekedza/-ṅetshedza
oorhel -kunama, -sendama
oorkant -seli/seli na luja
oorkook -fhufhuma
oorlaai -lemedza
oorlede -lovha, -fa
oorledene mufu (vha-); *manlike* ~: munnawa-
 vhage (vho-), muṭahabvu (vha-); *vroulike* ~:
 musadziwavhane (vho-); *cf afgestorwene*
oorleef -ponya, -tshila
oorlewing u ponya (*infiniit*), u tshila (*infiniit*)
oorlog nndwa (dzi-), govholano (ma-)
oormore mbamatshelo (*byw*), mbamphanḁa
 (*byw*)
oorplant -simula
oorplasing tsudzuluso (dzi-)
oorreed *cf aanmoedig*
oorrompel -kunda; ~ *raak*: -kundwa
oorring tshigina/tshinina (zwi-)
oorsaak tshiitisi (zwi-), mveledzi (dzi-); *cf aanlei-*
dang
oorsee seli ha lwanzhe
oorsein -rathisa, -fhirisa
oorskadu *cf beskut*
oorskietkos (*vir volgende oggend*) muladza (mi-)
oorskryf *cf transkribeer*
oorslaan -pfuka; -siedza; *dag* ~: -fhidza
oorspring -fhufha
oorsprong vhubvo (*abstr*), mathomo (*abstr*)
oorspronklikheid vhubhomi (*abstr*)
oorsteek -wela, -wedza; *pad* ~: -pfuka
oorstroom -ḁala, -fhalala (*intr*); *laat* ~: -fhaladza
 (*tr*)
oortreder mupfuki (vha-), mukhakhi (vha-)
oortreding khakhelo (dzi-), tsinyuso (dzi-)
oortree (*wet*) -khakha, -pfuka
oortref (*verbygaan*) -fhira
oortrek -putela
oortreksel tshiputeli (zwi-), tshifukedzi (zwi-)
oorvloed muḁalo (mi-)
oorwas makunzwo (*slegs mv*)
oorweeg -humbula, -sedzesa
oorweging ngelelo (dzi-)
oorweldig -kunda; ~ *wees*: -kundwa
oorwin -kunda, -fhenya
oorwinning gundo (ma-)
oorwinningsfees muḁalo (mi-)
Ooste (*byw*) Vhubvaḁuvha
op kha (*byw element*, *bv kha* tshidulo *op die*
stoel); *nṅha* (*lokat*)
opblaas ('n *ballon*) -vhudzedza, -kukumusa
opbly (*laat* ~) -dzedza, -tshesa
opbrengs tshibveledza (zwi-)
opbring *cf oplewer*: **opgooi**
opdaag -ḁa
opdrag gee -laela

opdroog -xa
opeis -vhila
openbaar (*ww*) -bula, -dzumbulula, -ambulula;
 (*byw*) in die ~: khagala
operasie (*medies*) muaro (mi-)
operasionele gebied fhethu ha nndwa (*lokat*)
operateur mushumisi (vha-)
operd (*aanerd*) -shela
opereer -via, -ara
opgaar -vhulunga
opgee (*vir verlore*) -ḁovhowa
opgewondenheid *cf opwinding*
opgooi (*vomeer*) -ḁanza
ophang (*uihang oor*) -fhahea, -nembeledza; *in*
son ~: -anea; *iets vir iemand* ~ *om droog te*
word: -anetshela
ophef -fhelisa
ophelder -ḁalutshedza
ophemel *cf verhef*
ophoop -khokha; (*eg grond*, *as*) -thupha; (*eg*
klippe) -ḁhophpa, -kuvhanganya; *baie dinge*
op mekaar ~: -khokhekanya; **opgehoop**
wees: -khokhekana
ophou -guma; (*opraak*) -fhela; (~ *reën*) -tsha
opklim (*klim*) -namela, -gonya
opknop (*aan kant maak*) -nakisa
opkom (*son*) -bva
opkook -fhufhumisa
oplaai -ḁaisa *cf Afr 'laai'*
oplei -gudisa
opleiding vhubudisi (*abstr*)
oplek (*soos hond*) -kaswa
(op)lewer -bveledza, -aṅwa
oplig -imisa; (*kind op skoot tel*) -takula
opmerk -limuha/-limuwa
opmerking *cf aanmerking*
opneem -ḁanganedza; -rekhoda *cf Eng 'rekord'*
oppas! (*interj*) -basoba *cf Afr*
oppas (*ww*) (*vee*) -lisa; (*kind*) -lela
oppasser (*kinder* ~) tshixele (zwi-), muleli (vha-)
opperhoof khosi (dzi-/ma-); *vroulike* ~: khosi ya
 musadzi
oppervlak nyalo (dzi-)
oppik (*uit water*) -nula
opplak (*seël*) -nambatedza
oppomp -bommba *cf Afr 'pomp'*
opponeer -hanedza
opposisie (*in regering*) vhubangi (*abstr*); ~**party**:
 ḁihoro ḁikangi (mahoro makangi)
opraak -fhela
oproer pfiriri (dzi-), khakhathi (dzi-), muvutshe-
 lano (mi-)
oprol -peta; (*soos moue*) -finya; (*soos mat*)
 -adzulula
opset khole (dzi-)
opsiener muḁoli (vha-); mulangi (vha-); **eksa-**
men ~: mulavhelesi (vha-)

opsigter muṭhogomeli (vha-), mulindi (vha-), mulangi (vha-)
 opsit (*op vuur, eg pot*) -gadza
 opskep (*kos*) -avha
 opskort -imisa
 opskrif ṭhoho (dzi-), dzina (ma-)
 opskrik -karuwa
 opslaan (*van oë*) -liladza; (*'n tent*) -ṭoka
 opslaan-hut (*tydelike*) mutumba (mi-)
 opсны (*opkerf in klein stukkes*) -tshetshekanya
 opsom -nweledza, -samaraisa *cf Eng 'summarise'*
 opsomming manweledzo (*slegs mv*), samari (dzi-) *cf Eng 'summary'*, phaṭhekanyo (dzi-)
 opstaan -vuwa; *vroeg* ~: -buba, -fhinduwa; (*van siplek*) -takuya; (*uit dood*) -vuwa lufuni/vhafuni; (*uit slaap*) -karuwa
 opstand politieke ~: mvutshelano (dzi-)
 opstanding (*uit dood*) mvuwo (dzi-), mvuwa-vhafu (dzi-)
 opstapel -ṭhophā
 opsteek *cf aansteek*
 opstel (*nw*) maanea (*kl ma-, ekv en mv selfde*); (*ww*) *vraestel* ~: -setha *cf Eng 'set'*
 opstoker mukukumedzi (vha-)
 opstokery vhukukumedzi (*abstr*)
 opstook -kukumedza, -kuḡedza
 opswel -zwimba, -kukumuwa
 opsy thungo (*byw*); (*ww*) ~ *sit*: -vhetshelela
 opstel *cf bymekaartel*; ~ *op skoot*: -doba, -dobeda: *iemand iets op kop help tel*: -hwesa
 optrede vhuḡifari (*abstr*)
 optuig -pana *cf Afr 'inspan'*
 opvaar -gonya
 opvee (*dweil, feil*) -phumula, -fhuluṭa
 opvlam -duga
 opvoed -funza

opvoeding *cf onderwys*
 opvoedkunde ḡivhapfunzo (*kl n-*)
 opvolger mutevheli (vha-)
 opvryf *cf poleer*
 opwek (*uit dood*) -vusa lufuni/vhafuni
 opwen -wainda *cf Eng 'wind'*
 opwindende -nyanyulaho (*ww rel*)
 opwinding munyanyuwo (mi-)
 orals hoṭhe, hoṭhe-hoṭhe, huṭwe na huṭwe
 orkes bennde (dzi-) *cf Eng 'band'*
 os phulu (dzi-)
 oud (*adj*) -lala (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (ndala), lu-, vhu-, ku-) *vir vbb cf -lala in Ve afd*; (*ww*) ~ *word: cf verouder*
 ouderdom vhuḡale (*abstr*)
 ouderdomsgroep murele (mi-)
 ouderdomspensioen muholo (mi-), mundende (mi-)
 ouderling muhulwane (vha-)
 oudheid vhuḡala (*abstr*) *cf -lala*
 ouer mubebi (vha-); skoon ~: (*aan man se kant*) makhulu (vho-); (*aan vrou se kant*) mazwale (vho-)
 oujongkêrel khombe (dzi-)
 ouma makhulu (vho-)
 ou man mukalaha (vha-)
 oupa makhulu (vho-)
 uteur munwali (vha-)
 outomaties (*byw*) nga vhuitatshoga, nga vhuḡiitisi
 outatiese tshiḡiitisi (*poss*) *eg wa tshiḡiitisi*
 outyd tshiḡhinga tshilalala
 ou vrou mukegulu (vha-), tshikegulu (zwi-); *grootlelike* ~: gegulu (ma-)
 owerheid *cf regering*
 owerspel vhuḡombwe (*geen mv*)

P

pa baba (vho-), khotsi (vho-)
 paai -fhembeledza, -khuthadza, -fhumudza
 paaiery phembeledzo (dzi-)
 paal danda (matanda); thanda (dzi-), (*groot* ~) bango (mapango); (*dun* ~) lutanda (thanda)
 Paasfees *cf Opstanding*
 Paasvakansie holodeni ya Mvuwo (dzi-)
 pad nḡila (dzi-), bada (dzi-) *cf Afr*; *groot* ~: gondo (ma-); (*breë oopgetrapte* ~) gwala (ma-)
 padda ḡula (ma-), *groen water* ~: lutshele (vhu-)
 paddavis buluvhulu (ma-)
 padgee -bvela kule
 padkos mbuvha (dzi-)
 padwyser tshisumbandila (zwi-)
 pak (*nw*) (*loesing*) u rwa, u navhula, u napudza,

u napula (*infin*); (*ww*) ~ *gee*: -rwa, -navhula, -napula
 pak (*nw*) buto/buto (maputo/maputu); (*klere*) swuthu (dzi-) *cf Eng 'suit'*; (*ww*) -vhekanya, -paka *cf Afr*
 pakdier ḡingavha (ma-)
 pakkamer mbulungelo (dzi-), tshitolo (zwi-) *cf Eng 'store'*
 pakket phasela (dzi-) *cf Eng 'parcel'*
 pakos mbelesa (dzi-)
 pamperlang -fhembeledza, -rabeledza
 pampoene (*plant*) luranga (thanga), lufhuri (phuri); (*vrug*) furi (mafhuri)
 pampoentjies (*kindersiekte*) mawi (*slegs mv*)
 pan pani (dzi-) *cf Afr*
 pap vhuswa (maswa)

papaja bapawe (ma-) *cf* Afr
papier bammhiri (ma-) *cf* Afr; phepha (ma-) *cf* Eng 'paper'
paraffien pharafen (dzi-) *cf* Afr
paragraaf phara (dzi-) *cf* Eng 'paragraph', ndi-mana (dzi-)
park paka (dzi-) *cf* Eng 'park'
parkeer -paka *cf* Eng 'park'
parlement phalamennde (dzi-) *cf* Afr
parmantig/astrant -vha na swili
parmantigheid swili (dzi-), tshiambela (zwi-)
partikel kupida (zwi-), kupali (zwi-); ~ *in grammatika*: tshivhumbi (zwi-), livhumbi (ma-)
partisipiale modus limuditsitevheli (ma-)
party politieke ~: lihora (ma-); (fees) phathi (dzi-) *cf* Eng 'party'; *cf* ander
pas (nw) **berg**~: tshifhande (zwi-), nwavha (minwavha); (ww) -cedana, -fanela; *styf* ~: -tea
pasgetroude (man) muvhara (vha-); (vrou) mu-bvana (vha-)
pasient (sieke) mulwadze (vha-)
pasop! *cf* oppas!
passasie tshipida (zwi-)
passasier munamedzwa (vha-), munameli (vha-)
passief *cf* lydende vorm
pastorie nnglu ya mulunzi (dzi-)
patat murambo (mi-)
patrys khwali (dzi-)
pawiljoen phavilion (dzi-) *cf* Eng 'pavilion'
Peditaal Tshibeli (geen mv)
pen peni (dzi-) *cf* Afr
pens thumbu (dzi-)
pensioen phesheni (dzi-) *cf* Eng 'pension'
peper phiriphiri (dzi-)
perd bere (dzi-) *cf* Afr
perdeby libu (ma-)
perdevlieg phuvhe (dzi-)
perdry -gada
pêrel nungu (dzi-)
periode phiriodi (dzi-) *cf* Eng 'period'
permit thendelo (dzi-)
perron bulatifomo (dzi-) *cf* Eng 'platform'
pers (nw) khandiso (dzi-), gurannda (dzi-) *cf* Afr 'koerant'; (ww) *klere* ~: -aina *cf* Eng 'iron', -phuresa *cf* Eng 'press'; -pwanyedza, -tsi-keledza, -gada; *in*~ *in*: -gadedzela
perseel fhethu (lokat)
perske beregisi (ma-) *cf* Afr
personeel tshiatafu (zwi-) *cf* Eng 'staff'
personifikasie lifanyamuthu (ma-)
persoonlikheid vhumuthu (abstr)
petrol piñirola/petiñirola (dzi-) *cf* Afr
piering sosara (dzi-) *cf* Eng 'saucer'
piesang (beide boom en vrug) muomva (mi-)
Pietersburg Bulugwane
pik (nw) piki (dzi-) *cf* Eng 'pick'; (ww) (by, eg

'n slang) -luma, -huvhelwa; *kap met* ~: -pika *cf* Eng 'pick'
pil philisi (dzi-) *cf* Eng 'pills'
pilaar phuphu (dzi-)
pionier muzhakandila (vha-), lizhakandila (ma-), muphulandila (vha-)
pit (van vrug) thambo (dzi-); *cf* kern; (van boomstam) mbilu (dzi-); *mielie*~: thoro (dzi-)
pitsweer tshimota (zwi-), tshizwimbo (zwi-), tshitshimbili (zwi-)
pla -tambudza, -dina
plaas bulasi (dzi-) *cf* Afr
plaatyster baphathi (ma-)
plafon silini (dzi-) *cf* Eng 'ceiling'
plan (nw) nzudzanyo (dzi-); *slinkse* ~: maano (slegs mv); *bou*~: pulane (dzi-) *cf* Eng 'plan'
plank bulannga (ma-) *cf* Afr
plant (nw) tshimela (zwi-); (ww) *mielies*, *ens*, ~: -goba/-gobela, -rothedza; *bome*, *ens*, ~: -sima; *saad* ~: -tavha
plat (soos landskap) -welelaho (ww rel), -linga-naho (ww rel)
platdruk (jouself ~ teen) -vhandalala
platespeler tshitambarekhodo (zwi-)
plat lê -banda
platriem bannda (ma-/dzi-) *cf* Afr 'bund'
pleister (nw) pulasitele/bulasitele (dzi-) *cf* Eng 'plaster'; (ww) -pulasitela/-bulasitela *cf* Eng 'plaster'; -hulunga, -nama
pleit -humbela, -lurvelela, -lurveledza
plek fhethu (lokat); (waar iets staan) vhudzulo (mv selfde)
plesier (nw) dakaalo (ma-); ~ *hê*: *cf* 'geniet'
plig pfanelo (dzi-); (*funksie*) mushumo (mi-)
ploer mulimi (vha-)
ploeg (nw) dzembe (malembe); (ww) -lima
ploegland (stuk) ndima (dzi-), tsimu (masimu); (van kaptein) dzunde (ma-)
ploegtyd dzima (ma-)
pluk (vere) -thuvha; (vrugte) -fula; (*blomme*) -ka
plunder -thuba, -tangua
plus na (*konnekstief*)
poer luvhanda (mbanda); *seep*~: tshisibe tsha luvhanda (zwi-); *melk*~: mafhi a luvhanda (slegs kl ma-)
poel *cf* kuil
pofadder vuluvulu (ma-)
poging ndingedzo (dzi-)
pokke thomba (dzi-)
poleer -pholisha *cf* Eng 'polish'
polisie pholisa (ma-) *cf* Eng 'police'
polisiermag vupholisa (mv selfde)
polisierman pholisa (ma-) *cf* Eng 'police'
politiek politiki (slegs kl n- ekv) *cf* Afr
politoeer pholishi (dzi-) *cf* Eng 'polish'

pols (nw) tshinungo (zwi-); (ww) (*klop*) -divhi-tha
polsslag mudixhitho (mi-)
poly cf **hakskeen**
pomelo bambahosi (ma-) cf *Afr* 'pumpelmoes'
pomp (nw) **boorgat** ~: gwedzho (ma-); (*vir lug, olie, ens*) bomombo (dzi-); (ww) -bommba cf *Afr*
pond bonndo (dzi-) cf *Afr*
poort khoró (dzi-)
poot (*van dier*) shimba (marimba); (*van meubelstuk*) mulenzhe (mi-)
pootjie -pia
portret tshifanyiso (zwi-)
pos (nw) (*betrekking*) mushumo (mi-), poswo (dzi-) cf *Afr*; (*briewe, ens*) poswo/boswo (*slegs ekv*), marifhi (*slegs mv*) cf *Afr* 'brief'; (ww) in ~ *doen*: -posa cf *Afr*
posisie vhuimo (*abstr*), vhudzulo (*abstr*)
poskantoor posofisi (dzi-), poswo (dzi-) cf *Eng* 'post office'
poskode khoudu ya poswo (dzi-)
posmeester raposwo (vho-), posmasta (dzi-) cf *Eng* 'postmaster'
pot bodo (dzi-) cf *Afr*; **klei** ~: khali (dzi-); **groot bier** ~ *van klei*: nkho (dzi-); **groot kléi** ~: gali (makali); **klei** ~ *vir water*: mvuvhelo (dzi-)
potlood penisela (dzi-) cf *Eng* 'pencil'
pottebakker muvhumbi (vha-) cf -vhumba
pous mupapa (vha-) cf *Afr* 'paap' (*derogatief*)
praat -amba
predikant (cf *leraar*) mufunzi (vha-)
predikantsvrou vhomme (*eervorm*), dzhafurou (vho-) cf *Afr* 'jufvrou'
prediker muñanzieli (vha-), mupureki (vha-) cf *Afr*
preek (nw) pfunzo (dzi-), pureke (dzi-) cf *Afr*; (ww) -funza, -ñanziela
preekstoel tshiingamo (zwi-), purekesitulu (dzi-) cf *Afr*, phuluphiithi (dzi-) cf *Eng* 'pulpit'
prefiks thangi (dzi-)
prent cf **beeld**
present mpho (dzi-), tshifhiwa (zwi-); ~ *aan hoofman*: nduvho (dzi-)
pret tshitakadzi (zwi-)
Pretoria Tswane
priester tshifhe (vhotshifhe)
prikkel -nyanyula (*tr*); -nyanyuwa (*intr*)

prins/prinses mukololo (vha-)
prinsipaal prinsipaal (ma-) cf *Eng* 'principal' thoho ya tshikolo (dzi-)
prisonier cf **gevangene**
probeer (*poging aanwend*) -cdzisa; (*tempteer*) -linga, -lingedza
probleem thaidzo (dzi-), khakhathi (dzi-)
produkt tshibveledzwa (zwi-); ~ *van vermenigvuldiging*: nyandiselo (dzi-)
producent muveledzi (vha-)
proe -thetshela, -pfa
profeet muprofita (vha-) cf *Afr*
profesie vhumprofita (*abstr*)
profeteer -porofita cf *Afr*
profyt (nw) bindu (ma-), porofito (dzi-) cf *Eng* 'profit'; (ww) ~ *maak*: -bindula
program mbekanyamushumo (dzi-)
proklamasie mulcvho (mi-)
proklameer -divhisa, -vhca mulcvho
prokureur axennde (dzi-/ma-) cf *Afr* 'agent'
prosedure kuitele (ma-)
provinsie vundu (ma-)
prut -xaxara
prys (n) ~ *van artikel*: mutengo (mi-); (*belo-nig*) pfufho (dzi-); (ww) -renda
prysgee -litshedza
pryslied tshirendo (zwi-), tshikodo (zwi-)
psalm phisalema (dzi-) cf *Afr*
publiek (nw) vthathu (*slegs kl vha*-); ~ *e opinie*: muhumbulo wa vthathu (mi-)
publiseer (*boek*) -gandisa/-kandisa
pulp (*moes*) bwere (ma-), bwindi (ma-); ~ *van gekookte pampoer*: khobvu
punt (*punktuasie*) tshiawelo (zwi-), tshithoma (zwi-); ~ *van voorwerp*: thodzi (zwi-); ~ *op agenda*: tshiga (zwi-)
pupil (*van oog*) tshanga (dzi-)
put bidzi (dzi-) cf *Afr* 'put'
pyl musevhe (mi-)
pylkoker mukutu (mi-)
pylreguit (*ideef van ~ wees*) tswititi!
pyn (nw) vhuṭungu (*abstr*); (ww) -vhavha, -rema; ~ *veroorsaak*: -vhaisa, -remisa
pynappel tshihenge/tshienge (zwi-)
pynig -shengedza, -pfisa vhuṭungu
pyp (*rook*) bibi (dzi-) cf *Afr*; (*vir water, ens*) phaiphi (dzi-) cf *Eng* 'pipe' bommbi (dzi-) cf *Afr* 'pomp'

R

raad khoró (dzi-)
raadgee -cletshedza, -laya, -humbudza
raad-op -hanganea
raadslid gota (ma-), muraḡo (mi-)

raai cf **voorspel**
raaisel thai (dzi-)
raakskiet -goba
raam (nw) fureme (dzi-) cf *Eng* 'frame'; (ww)

-furema *cf* Eng 'frame'
raamwerk muhanga (mi-)
raas -ita phosho. -rasa *cf* Afr
radio radio (dzi-) *cf* Afr
radio omroeper muhashi (vha-)
rak raka/raga (dzi-) *cf* Afr
ram (skaap) khaba (dzi-)
ramp khombo (dzi-)
Rand Rannani (*lokut*): (*geldeenheid*) rannanda (dzi-)
rangskik (*in orde plaas*) -vhekanya
rankplant mutande (mi-)
rantjie *cf* koppie
rapport muvhigo (mi-). riphotho/ripoto (dzi-) *cf* Eng 'report'
rapporteer -vhudza, -divhadza: ~ *vir werk*: -divhika: 'n saak ~: -pota *cf* Eng 'report'
ras lushaka (tshakha). muralho (mi-)
rat gere (dzi-) *cf* Eng 'gear'
ratel tshisele (zwi-)
rebellier -vutshela
red -lamukisa. -tshidza: (*uit gevaarlike posisie*) -phulusa. -hanyisa
redder mulamukisi (vha-). mutshidzi (vha-). khanyisavhane (vho-)
redding *cf* verlossing
rede tshiitisi (zwi-)
rededeel thinwaipfi (dzi-)
redenaar muambi (vha-)
redeneer -tata
redetwis -vhanga. -tatisana
reeds -no (*ww element*)
reen (*nw*) mvula (dzi-); *sagteimistige* ~ (*dws mot*) ~ vhusuto (*geen mv*): wydverspreide ~: muhvumbi (mi-); **stort** ~ *wolkbreek*: tshirulu (zwi-); (*ww*) -na
reenboog musingavhadzimu (mi-)
reën bui vhusuto (*slegs vhu*-)
reën meter tshikalamvula (zwi-)
reën water mađi a mvula
reformasie khakhululo (dzi-)
reg (*nw*) pfanelo (dzi-)
reg (*ww*) -luga
regeer -vhusa
regeerder muvhusi (vha-)
regering muvhuso (mi-)
regiment vhuthu (*hh*) (*kl* |i-)
register (*bywonings*) ~ redzhisita(ra) (dzi-) *cf* Eng 'register'
registreer (*aanteken*) -redzhisitara *cf* Eng 'register': ~ *as student*: -riwalisa
regkom -kona
regkry -kona
regmaak -lugisa
regs (*cf regterkant*) tshaula
regsgeding *cf* hofsaak
regspreek -haŭula

regte -lulamaho (*ww rel*): -songo khakheaho (*ww rel*). -teaho (*ww rel*). -ya vhukuma/ngoho (*poss*)
regter muhaŭuli (vha-)
regterhand tshanda tsha u ŭa. tshanda tshinna. tshanda tshihulu
regterkant (*hyw*) tshaula
regtig *cf* werklik
reguit -lulama: ~ *appeil op*: -livha; *ideof van pylreguit wees*: tswititi!; ~ *maak*: -lulamisa
regverdige -lugaho (*ww rel*)
regverdigheid khaŭhulo kwayo (khaŭhulo kwadzo). u luga (*infiniit*)
reier ŭilulakhovhe (ma-)
reinig -tanza
reis (*nw*) lwendo (nyendo); (*ww*) -enda. -tshimbila: ~ *onderneem*: -fara lwendo. -tanga lwendo
reisdeken tshali (dzi-) *cf* Afr 'tjolie'
reisiger mutshimbili (vha-)
reistas -phuthumennde (dzi-) *cf* Afr 'portmantseu'
rekening akhaunthu (dzi-) *cf* Eng 'account'. mbalelano (dzi-). tsumbalandu (dzi-)
rekeningkunde divhambalelano (*kl* n-)
rekenkunde divhambalo (*slegs ek* n-)
rekord rekhodo (dzi-) *cf* Eng 'record'
rektor rekhiitha (dzi-) *cf* Eng 'rector'
relatiewe voornaamwoord lisala vhushaka (ma-)
rem (*nw*) biriki (dzi-) *cf* Afr 'briek'; (*ww*) -imisa. -vhofha
renoster (*wit*) ~ tshugulu (dzi-); (*swart*) ~ thema (dzi-)
reptiel tshikokovhi (zwi-)
republiek riphabuliki (dzi-) *cf* Eng 'republic'
resies mbambe (dzi-); *cf* wedloop
respek (*nw*) khuliso (dzi-). ŭhompho; (*ww*) ~ *betoon* (*respekteer*): -hulisa. -ŭhonifha
respekteer -hulisa. -ŭhonifha: *cf* vereer
resultaat mvelelo (dzi-)
retireer -humela murau
reuk aangenane ~: munukhelela (mi-); *slegte* ~ *istank*: munukho (mi-). lweŭha (nyefha)
reunhond khotso (dzi-)
revolusie (*omwenteling*) mumono (mi-); *poli-tieke* ~: mvutshelano (dzi-)
revolver volovololo (ma-. dzi-) *cf* Afr
ribbebeen luvhambu (mbabvu)
riem luzwa (nnzwa)
riet luŭanga (tŭhanga); (*dun* ~ *vir matte*) dzhesi (ma-)
rietbok dāvhu (ma-)
rietfluit nanga (dzi-)
rigting sia (masia); buđo (ma-)
rigtingaanwyser tshisumbabudo (zwi-)
ring rinngi (dzi-) *cf* Eng 'ring' oor ~: tshiŭina (zwi-). tshigina (zwi-)

ritme mutevhetsindo (mi-)
ritssluiter zipi (dzi-) *cf Eng 'zip'*
rivier mulambo (mi-); *klein* ~: kudambo (zwi-), kudambwana (zwi-)
rivieroewer philiphili (dzi-), khunzikhunzi (dzi-)
riivierwal khunzikhunzi (dzi-), philiphili (dzi-)
robot roboto (dzi-) *cf Eng 'robot'*
roem bvumo (ma-); phungo mbuya (dzi-); vhu-rena (*abstr*)
roep -vhidza; *hard* ~ *na*: -vhidzelela, -huwelela
roeping mbidzo (dzi-)
roer -ritha
roes (nw) vhumali (*geen mv*); (ww) -rusa *cf Afr*
roet tshinyai (zwi-)
roete ndila (dzi-)
rok rokho/rogo (dzi-) *cf Afr*
roker mudahi (vha-)
rol (nw) bele (dzi-) *cf Eng 'bale'*, rolo (dzi-) *cf Afr*; (ww) -phiguluwa, -kunguluwa
rolvark (*rolystervark*) tshiṭoni (zwi-)
Romein Muroma (Vha-)
romp tshikete (zwi-) *cf Eng 'skirt'*
rondswaal *cf dwaal*
ronde (*in boks, ens*) raundu (dzi-) *cf Eng 'round'*
rondloper mutendeleki (vha-)
rondskommel -kakatika/-kakarika
rondstrooi -balangana (*intr*), -balanganya (*tr*)
 -hasa, -hasekanya, -hasa, -lakatedza
rondswerf *cf swerf*
roof -jangula
roofdier tshilajama (zwi-), tshivhanda (zwi-)
rooi (*adj*) -tswuku (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (tswuku), lu-, vhu-, ku-) *vir vbb cf* -tswuku *in Ve afd*; (ww) ~ *maak*: -tswukisa
rooiblom (*mieliegif*) vhuri (*mv selfde*)
rooibok phala (dzi-)
rooibossie *cf rooi*blom
rooiheid (*ligheid van aanskyn*) vhu^{ts}swuku (*abstr*)
rooimuishond lukhohe (vhukhohe)
rook (nw) vhu^{ts}si/mu^{ts}si (*geen mv*); (ww) -daha: -bvisa vhu^{ts}si/mu^{ts}si
room luvhomba (*geen mv*)
rooster (*brood* ~) -thatha
roosterbrood (nw) saṭhe (ma-); (ww) ~ *maak*: -thatha
rotasie (*draaiing*) mudzunguluwo (mi-)

roteer -dzungulusa (*tr*), -dzunguluwa (*intr*)
rots dombo (matombo); *groot plat* ~: lutombo (thombo)
rou (nw) tshililo (zwi-); (ww) -lila
rou (*adj*) -vhi^{ts}si (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (mbisi), lu-, vhu-, ku-) *vir vbb cf* -vhi^{ts}si *in Ve afd*
rower vemu (ma-)
rowery vhu^{ve}mu (*abstr*)
rubber raba (dzi-) *cf Eng 'rubber'*
rug Muṭana (mi-)
rugby ragabii (dzi-) *cf Afr*
ruggraat mutshilitshili (mi-), muṭoḍo (mi-)
rug toekeer -furalala
ruik (nw) *cf reuk*; (ww) sleg ~: -nukha (*intr*); *lekker* ~: -nukhelela (*intr*); (*snuif aan*) ~nukhedza
ruilhandel (nw) thengiselano (dzi-); (ww) ~ *dryf*: -vhambadza, -renganyisa
ruiling *cf wisseling*
ruine (*van hut/huis*) dumba (ma-/matumba); (*van stat*) shubi (marubi)
ruineer -tshinyadza
rumoer *cf geraas, lawaai*
rus (nw) nyawelo (dzi-); (ww) -awela
Rus Murashia (Ma-)
rusbank sofa (ma-) *cf Eng 'sofa'*
rusie (nw) phosho (dzi-), khakhathi (dzi-); (ww) ~ *maak met mekaar*: -luṭana
Rusland Rashia
rusplek tshiawelo (zwi-), vhuawelo (*mv die-selfde*)
Russies Tshirashia, Lurashia
rustigheid vhuawelo (*abstr*)
ry (nw) muduba (mi-); (ww) -namela: 'n perd ~: -gada
ryk (*word*) -pfuma
rykdom lupfumo (*klas* lu-; *geen mv*)
ryke mupfumi (vha-)
rym pfanophelezo (dzi-)
ryp (nw) (*van koue*) mahada (*slegs mv*); (ww) ~ (*gaar*) *word*: -vhibva; (*vrugte*) -tswuka, -vhibva
rys raisi (*slegs kl n-*) *cf Eng 'rice'*, mpunga mupunga (*graan*: *slegs ekv mu-*; ~**plant**: *mv mi-*)
rysmier (*in miershoop*) dzhulu (ma-)
rytuig goloi (dzi-), tshiendisi (zwi-)

S

saad mbeu (dzi-)
saag (nw) saha (dzi-); (ww) -saha *cf Afr*
saai -zwala, -hasa

saailing mbwanana (dzi-)
saak thungo (ma-) (*gewoonlik mv*); mulandu (mi-)

saal (*van perd*) sale (dzi-) *cf* Afr; (*gebou*) holo (dzi-) *cf* Eng 'hall'

saam (*kwantii*) vhothe, yothē, othe, zwothe, *ens*

saamkom -tāngana; *cf* vergader

saammaak -paṭekanya

saamstel -kuvhanganya, -vhekanya

saamsweer -ita tshiphiri/tshimbvha

saamvoeg -tānganya; -tuma

saamwerk -shumisana, -aṇana, -farakana

Sabbat Savatha (dzi-) *cf* Afr

sabotasie vhusabothadzi (*abstr*) *cf* Eng 'sabotage', vhutshinyadzi (*abstr*)

saboteer -tshinyadza, -sabothedza *cf* Eng 'sabotage'

saggeaarde wa/vha/tsha vhulenda (*poss*)

sagmoedig wa/vha/la/tsha vhulenda (*poss*)

sagmoedigheid vhulenda (*abstr*)

sag(te) -tete (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (thethe), lu-, vhu-) *vir vbb cf* -tete in *Ve af*

sagtebal sofuthibola (dzi-) *cf* Eng 'softball'

sagtheid vhulenda (*abstr*), vhutete (*abstr*)

sak mukwama (mi-), saga (ma-), *cf* Afr khedzi (dzi-); (*in klere*) tshikwama (zwi-)

sakdoek sagaduku/saduku (dzi-) *cf* Afr

sakportefulje tshipatshi (zwi-)

sakrament sakaramente (dzi-) *cf* Afr

sal -ḡo (*toekomende tyd format*)

salaris (*nw*) malamba (*slegs nw*), muholo (mi-); (*ww*) ~ *ontvang*: -hola

salif (*nw*) tshigolo (zwi-); (*ww*) -ḡodza

saluer -resha, -losa, -salutha *cf* Eng 'salute'

saluut saluthi (dzi-) *cf* Eng 'salute'

salwing tshigolo (zwi-)

samesteller mukuvhunganyi (vha-), muvhekanyi (vha-)

samestelling *cf* versameling

sameswering (*komplot*) tshiphiri (zwi-), tshimbevha (zwi-)

samevatting -phaṭhekanayo (dzi-)

sampioen ngowa (dzi-); *giftige* ~; ngowa-mpengo (dzi-)

sand muṭavha (mi-)

sandaal phashane (dzi-), thovho (dzi-)

sanger(es) muimbhi (vha-)

sap sama: (*pulp van gekookte pampoen*) khobvu (dzi-)

sarkasme vhusoli (*abstr*), muhoyo {mi-}

satan saṭhane (vho-) *cf* Afr, diaboulo (vho-)

Saterdag Mugivhela (Mi-)

satire tsatsaladzo (dzi-)

sē -ri

sebra mbiḡli (dzi-)

sedert u tuwa, u bva

see lwanzhe (malwanzhe)

seekoei mvuvhu (dzi-)

seel tshitemmbe (zwi-) *cf* Eng 'stamp'

seën (*nw*) phathutshedzo (dzi-); (*ww*) -phaṭutshedza, -shudufhadza

seëning mashudu (*in mv, klas* ma-), *cf* seën

seep tshisibe (zwi-) *cf* fr; bad~: tshisibe tsha u ṭamba; was~: tshisibe tsha u kuvha; poeier~: tshisibe tsha luvhanda

seer (*nw*) tshilonda (zwi-); (*kwalif*) -vhavhaho; (*ww*) -vhavha

seerkry -huvhala

seermaak -huvhadza, -vhaisa; *gevoelens* ~; -sanda

seerplek tshilonda (zwi-)

seil (*nw*) seila (dzi-) *cf* Afr; (*ww*) -alavha

sein (*nw*) ngafhadzo (dzi-), (*ww*) -ita ngafhadzo

sekel lukwea (khwea), segere (dzi-) *cf* Afr

seker (*wees*) -vha na vhuṭanzi, -vha na ngoho

seker *cf* ander

sekerheid chuṭanzi (*abstr*), ngoho (dzi-)

Sekoekoenieland Hasikhukhuni (*lokat*)

sekretaris muṇwaleli (vha-)

sekretarisvoël thame (dzi-)

seks mbeu (dzi-)

seksie *cf* afdeling

sel (*biologies*) tsiki (dzi-); *cf* tronksel

self (*hyself/syself/hulleself, ens*) -ṇe (*relat uitgang*) eg ene muṇe *hyself/syself*, vhone vhaṇe *hulleself*

selfrespek u ḡithompha (*infini*)

sels -nou (*hulpww*)

sels as nangwe (*voegw*)

selfstandige voornaamwoord ḡisala vhuḡkuma (ma-)

Seloet Ziloto *cf* Eng 'Zealot'

semels mufumbu (mi-)

sement semennde (dzi-) *cf* Afr

semivokaal pḡalanyana (dzi-)

sendbrief epistola (dzi-)

sendeling mufunzirumwa (vha-)

sender tshirathisi (zwi-)

sending thumo (dzi-), vhurumiwa (*abstr*)

sendingstasie tshiḡasi (zwi-) *cf* Afr 'stasie'

sening mukala (mi-)

sensus sentasasi (dzi-) *cf* Afr, u vhalwa ha vhatu

sent (*geldeenheid*) sente (dzi-) *cf* Afr

sentimeter senthimitha (dzi-) *cf* Eng 'centimetre'

sentrale *cf* telefoonsentrale

senuweeaaṇval havhiya (dzi-)

September Khubvumedzi

seremoniemeester mutshimbizamushumo (vha-)

serp tshikafu (zwi-) *cf* Eng 'scarf'

serasent sedzheni (vho-ma-) *cf* Eng 'sergeant'

sertifikaat thanziela (dzi-)

ses rathi, ṭhanu-na-nthihi

sesde tsharathi

sestien fumarathi

sestig furathi

seun mutukana (vha-); ~ *van*: murwa (vha-)
 sewe sumbe, ʔhanu-na-mbili
 sewende tshasumbe
 sewentien fumisumbe
 sewentig fusumbe
 sfeer *cf* bol
 Shangaan Mutshangana (Vha-)
 Shona (*persoon*) Mukalanga (Vha-); (*taal*) Tshikalanga (*geen mv*), Lukalanga (*geen mv*)
 Sibasa Hatshivhasa, Gammabani, Sibasa
 siek (*word/wees*) -lwala
 sieklikheid vhuhoʔa (*abstr*)
 siekte vhumwade (ma-), munyanyavhalo (mi-), kudwade (zwi-)
 siel muya (mimuya); muthu (vha-)
 sien -vhona
 siener muporofita (vha-) *cf* Eng 'prophet', muvhoni (vha-)
 sif (*nw*) sefo (dzi-) *cf* Afr; (*ww*) -sefa *cf* Afr
 sifdraad ʔaraʔa ya sefo (dzi-), sefoʔaraʔa (dzi-) *cf* Afr
 sifilis thusula (dzi-)
 sigaret segete (dzi-) *cf* Eng 'cigarette'
 sigbaar -vhonala, -vhonea
 sigsagsew masombesombe, vhuikhonekhone
 sillabe dongo (ma-)
 sillabus *cf* leerplan
 silwer silivhere (dzi-) *cf* Afr; (*geld*) ʔiseʔtha (ma-)
 simbool tshiga (zwi-); *cf* teken
 simpatiseer -pʔela vhuʔungu
 sin fhungo
 sindelikheid vhumdele (*abstr*)
 sing -imba
 sink (*nw*) zenng (ma-) *cf* Afr; (*ww*) (*soos skip, onderduik*) -nupela; (*in* ~ *in/indui*) -nuphele; (*in* ~ (*in grond of water in spons*)) -nwelele; (*insak, soos bees in modder*) -phirimela
 sinode tshinodo (zwi-) *cf* Afr
 sinoniem ʔibulazwithihi (ma-)
 sintaksis -dvhafungo (*geen mv*)
 Sionis Muzioni (Vha-/Ma-) *cf* Eng 'Zionist'
 Sionisme Vhuzioni (*abstr*) *cf* Eng 'Zionism'
 sirkel mutengelele (mi-)
 sisteem *cf* stelsel
 sit (*gaan* ~) -dzula; (*laai regop* ~) -dzudza
 sitplek tshidzulo (zwi-). vhumdulo (*mv selfde*)
 sitting dzulo (ma-)
 situatiefmodus *cf* partisipiale modus
 sitvlak (*boud*) shaho (maraho)
 sjieling sheleni (dzi-/ma-)
 Sjina Tshaina
 Sjinees (*persoon*) Mutshaina (Ma-); (*taal*) Tshitshaina. Lutshaina
 skaaf (*nw*) musendo (mi-); (*ww*) (*tussen bene, per se rug onder saal, ens*) -sworoʔa/-swurʔa; (*hout met skaaf*) -senda
 skaafplek masworoʔa/masworoʔo/maswuruʔu

(*slegs mv*)
 skaafsel *cf* skil
 skaam -shona; ~ *maak*: -shonisa
 skaamte ʔhoni (dzi-)
 skaamteloosheid lunyadzo (*abstr*)
 skaap nngu (dzi-)
 skaapkraal tshitumba (zwi-)
 skaaplam ngwana (dzi-)
 skaapooi *cf* ooi
 skaapram khaba (dzi-)
 skaapskêr tshigero (zwi-) *cf* Afr 'skêr'
 skaapvleis nama ya nngu
 skaars -shaeaho (*ww rel*)
 skade -tshinyalo (dzi-), tshinyadzo (dzi-)
 skaduwee murunzi (mi-)
 skakel ʔipfanisi (ma-)
 skakelaar switshi (dzi-) *cf* Eng 'switch'
 skandaal vhumdizi (*abstr*)
 skande ʔhoni (dzi-)
 skat lupfumo (*geen mv*); mufunwa (vha-)
 skedel *cf* kopbeen
 skedule muengedzo (mi-); shedule (dzi-) *cf* Eng 'schedule'
 skeer -vhuela, -tshefa *cf* Eng 'shave'; *skape* ~: -gera *cf* Afr 'skêr'
 skei (*nw*) *cf* jukskei; (*ww*) (*verdeel*) -fhambanya, -fhambanyisa, -khethekanya; *cf* wan; (*eg-paar*) -ʔala, -ʔalana
 skeiding (*verdeling*) khethekanyo (dzi-), phampanyiso (dzi-)
 skeidsregter mutambisi (vha-), mulanguli (vha-)
 skeikunde *cf* chemie
 skelm *cf* skurk
 skema tshikimu (zwi-) *cf* Eng 'scheme'
 skemer (*aand* ~) lufhimavhaeni (*byw*); (*og-gend* ~) maʔautsha (*byw*)
 skenk -fha, -nea; lewe ~ (*mense*): -beba; (*diere*) -dzwala, -ʔanza
 skep (*water*) -ka; (*formeer*) -sika, -vhumba
 (skep)lepel (*van hout*) lufo (*mpfo*); ~ *vir bier*: khavho (dzi-)
 skepper musiki (vha-), muvhumbi (vha-); (*Skepper*) Musiki (*geen mv*), Muvhumbi (*geen mv*)
 skepping tsiko (dzi-)
 skepsel tshisikwa (zwi-), tshivhumhwa (zwi-)
 skêr tshigero (zwi-) *cf* Afr 'skêr'
 skerm tshitsiro (zwi-)
 skerp (*ww*) -fhira, -halifha
 skerpheid vhumhali (*abstr*)
 skerpioen phame (dzi-)
 skerpmaak -ʔuʔula (*mes*); -vhaʔa (*potlood*)
 skiet (*met pyl*) -pʔula; (*met vuurwapen*) -thuntsha
 skikking mudzudzo (mi-)
 skil (*nw*) ganda (makanda); (*ww*) -swotola; *cf* afskil

skild tshitangu (zwi-)
skilder *cf* **verf**
skilpad tshibode (zwi-); **berg~**: khamba (dzi-); (*personifikasie in diereverhale*) Sankambe (*geen mv*)
skinder -remba, -sola
skinderpraatjies zwitshele (*slegs mv*), zwiamba (*slegs mv*)
skinkbord tshifaredzi (zwi-), thirei (dzi-) *cf* **Eng** 'tray'
skip tshikepe (zwi-) *cf* **Afr**
skitter -penya, *cf* **blink**
skoenshienda (zwi-), thovho (dzi-)
skoenslapper tshisusu (zwi-)
skof tshifi (dzi-) *cf* **Eng** 'shift', diso (ma-)
skoffel -tahula
skoffelpik dzembe (malembe)
skok (nw) dzhenuwu (ma-); (ww) -mangadza, -tshenusa
skolier mugudiswa (vha-)
skommel (*kaarte*) -tshova *cf* **Eng** 'shove'
skool tshikolo (zwi-) *cf* **Afr**
skoolfooi tshikolofisi (zwi-) *cf* **Eng** 'school fees'
skoolhoof *cf* **prinsipaal**
skoonogter mazwale (vho-)
skoonfamilie (*van man*) makhulu (vho-); (*van vrou*) mazwale (vho-)
skoonheid lunako (*geen mv*)
skoonmaak -nakisa, -bvisa tshika, -kulumaga *cf* **Afr**; *land ~*: -hada, -hwivha
skoonmoeder (*vrou se moeder*) makhulutshisadzi (vho-); (*man se moeder*) mazwale (vho-)
skoonouer (*van man se kant*) makhulu (vhomakhulu); (*van vrou se kant*) mazwale (vho-)
skoonseun mukwasha (vha-), muquhulu (vha-)
skoonsuster (*vrou se ouer suster*) mmemuhulu (vho-); (*vrou se jonger suster/manspersoon se ouer broer se vrou*) mmane (vho-); (*manspersoon se jonger broer se vrou*) mazwale (vho-); (*vrouepersoon se broer se vrou*) muvhuye (vha-)
skoonvader (*vrou se vader*) makhulutshinna (vho-); (*man se vader*) mazwale (vho-)
skoonvee *cf* **afvee**
skoot marumbi (*slegs mv*); *cf* **shumbi**
skop -raha
skopgraaf fosholo (dzi-) *cf* **Eng** 'shovel'
skors -thatha, -pandela
skottel tshigodelo (zwi-) *cf* **Afr**; **ndishi** (dzi-) *cf* **Eng** 'dish', sambelo (ma-)
skou tano (ma-)
skouer shaga (mahaqa)
skouerblad famba (ma-)
skraal -sekene (*adj*) (mu-, vha-, tshi-, zwi-, lu-, vhu-, ku-) *vir vbh cf* -sekene *in* **Ve af**
skraalheid vhusekene (*geen mv*) *cf* -sekene

skrander *cf* **intelligent**
skrede liga (ma-)
skreeu -zhamba
skrif tshanga (zwanda), muhwalo (mi-); *die* -**Skrif**: Mañwalo (*slegs mv*); (*geskrewe dokument*) linwalo (ma-)
skrik (nw) dzhenuwu (ma-) (ww) -tshenusa (*intr*); **~maak**: -tshenusa (*tr*)
skrikmaak -shushedza, -tshenusa (*tr*); *cf* **afskrik**
skroef tshikurufu (zwi-) *cf* **Afr**
skroefdraad muru (mimuru) *cf* **Afr** 'moer', madaisi (*slegs mv*) *cf* **Eng** 'dies'
skroei -fhisa
skroewendraaier tshikurudiraiva (zwi-) *cf* **Eng** 'screw driver'
skrop -koropa *cf* **Afr**, -fhuluqa, -phumula; (*~ in grond*) -pala
skryf -nwala
skryfster *cf* **skrywer**
skrynwerk (nw) vhuvhadi (*abstr*); vhuvhadabulanga (*abstr*); (ww) -vhaqa
skrynwerker muvhadi (vha-), muvhadabulanga (vha-)
skrywer muñwali (vha-)
skud (*heen en weer*) -dzinginya (*tr*); -dzinginyea (*intr*); (*vloeistofkop*) -dzungudza
skudding mudzinginyo (mi-)
skuifel -tsetsema; -swenda
skuum bulo (mapulo)
skuins -sendamaho (ww *rel*), -tshingamaho (ww *rel*)
skuld (nw) mulandu (mi-); (*geldelik*) mulandu (mi-), tshikolodo (zwi-) *cf* **Afr**; (ww) -koloda *cf* **Afr**
skuldig -vthonwa/-wanwa mulandu; **~ bevind**: *cf* **veroordeel**
skulp khumba (dzi-)
skurk tshigevhenga (zwi-), lihwarahwara (ma-), tshikeleme (zwi-) *cf* **Afr** 'skelm'
skuur shede (dzi-) *cf* **Eng** 'shed'
skyf lupepelele (vhu-), tshilai (zwi-) *cf* **Eng** 'slice'
skyn -penya
slaaf phuli (dzi-)
slaag -kona, -bvelela; (*in eksamens, ens*) -phasa *cf* **Eng** 'pass'
slaai saladi (dzi-) *cf* **Eng** 'salad'; **krop~**: tshilai (zwi-) *cf* **Afr**
slaan -rwa, -dia; (*~ met sweep*) -tshaela; (*trom ~*) -omba, -lidza; (*vinnig ~ op trom*) -ombedza
slaap (nw) khofhe (*slegs dzi-*); (ww) *aan die ~/gaan ~*: -eqela, -lala
slaapmat thovho (dzi-)
slaapplek vhumalo (*mv selfde*)
slag -thavha, -via
slagaar ludivhitha (vhu-)

slaghuis silaha (dzi-) *cf* Afr 'slag'
 slagpale muvuwo/muvoni (mi-), silahapani (ma-)
cf Afr
 slagter mushidzhi (vha-)
 slagyster tshilibana (zwi-)
 slang n'owa (dzi-)
 slappap mukapu (mi-)
 slawerny vhpuli (*geen mv*)
 sleepwa goloi (dzi-)
 sleghheid vhuvi (*abstr cf* -vhi
 sleg(te) (*lelike*) -vhi (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-,
 ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (mmbi), lu-, vhu-,
 hu-, ku-) *vir vbb cf* -vhi in *Ve afd*
 slegs(*voegw*) fhedzi
 slegtigheid vhuvi (*abstr*)
 slenter(slag) maano (*slegs mv*) vhuwila (*abstr*)
 sleutel khoño (dzi-) khii/khiyi (dzi-) *cf* Eng 'key';
 moer~: tshipanere (zwi-) *cf* Eng 'spanner'
 slim -thanya, -t'alifha, *cf* intelligent
 slinter gatho (ma-)
 slinksheid maano (*slegs kl* ma-)
 sloot mugero (mi-); *diep* ~: mulonga (mi-)
 slordig *cf* sorgeloos
 slordigheid vhusilondi (*abstr*)
 slot (*end*) magumo (*slegs mv*), mathaphuwo
 (*slegs mv*), mafheledzo (*slegs mv*), mvuledzo
 (dzi-); *deur*~: loko (dzi-) *cf* Enf 'lock';
 hang~: ganzhe (ma-)
 slu *cf* geslepe
 sluimer in~ *vir* oomblik: -kumedza; (*dut, uiltje*
knip) -zhambula; *ideofoon van* ~: zhambu!
 sluip -nenga
 sluit -khina, -khiya *cf* Eng 'key', -hoña
 sluk -mila
 slukkie zwikadzwa (*slegs mv*)
 slurp (*olifant*) musingo (mi-)
 slym (*van reus*) maduda (*slegs mv*); (*modde-*
rige) lurofhe (*slegs ekv*)
 slyp -tutula
 slypsteen tshitufulo (zwi-)
 smaak (*geur*) muñifho (mi-), muthetshelo (mi-)
 smaaklik -qifha
 smart vhuñungu (*abstr*)
 smee (*yster*) -bea, -fula
 smeek -rabela, -rabeledza, -luvheledza, -luvhe-
 lela
 smeer (*met salf*) -qodza, -fhoma; (*met mis*)
 -shula
 smelt -noka, -nwa
 smid (*grof*~) mufuli (vha-), mufulatsimbi (vha-)
 smidswinkel shondo (dzi-)
 smoor -tshipa; *masjien* ~: -tshouka *cf* Eng
 'choke'
 smoorklep tshouku (dzi-) *cf* Eng 'choke'
 smous (*nw*) tshimauwu (zwi-) *cf* Afr; (*ww*)
 -vhambadza, -rengisa
 snags vhusiku

snawel mulomo (mi-)
 snoei -thena
 snoep (*te kort doen*) -dzima
 snork (*nw*) mahono (*slegs kl* ma-); (*ww*) -hona
 snuif (*nw*) fola (ma-); (*ww*) -nukhedza; -fe-
 mbedza, -daha
 snuifdosie khambana (dzi-)
 sny (*nw*) lpupelele (vhu-), tshilai (zwi-) *cf* Eng
 'slice'
 sny (*ww*) ~ *met mes*: -tshea; *uit*~ *lknip met*
skêr, ~ *met grassnyer*: -gera *cf* Afr 'skêr'; ~
met sekel: -hwivha, -haqa; ~ *in klein stuk-*
kies: -tshetshekanya (*tr*), -tshetshekana
 (*intr*), -tumukanya (*tr*), -tumukana (*intr*); ~
kort af (*toulyl*): -tumula (*tr*), -tumuwa
 (*intr*); ~ 'n (*bloed*)virt: -ara
 snyer *cf* kleremaker
 snytand dzembe (malembe)
 so -ralo
 sodat (*voegw*) uri
 soek -toqa
 soen (*nw*) khisi (dzi-) *cf* Eng 'kiss', u mamana
 (*infin*); (*ww*) -mamana, -khisa *cf* Eng 'kiss'
 so-en-so mugele (vho-), mukene (vho-)
 soetriet mphwe (dzi-)
 sokker *cf* voetbal
 sokkie swogisi (dzi-) *cf* Afr 'sokkies'
 soldaat jiswole (ma-)
 soldeer -swolodela *cf* Afr
 soldeersel mutobvu (mi-)
 solder *cf* plafon
 som (*in rekenkunde*) mbalo (dzi-); (*totaal*)
 thanganyelo (dzi-)
 somer tshilimo (zwi-)
 sommer maar *cf* slegs
 sommer net sokou
 sommige *cf* ander
 soms nga tshinwe tshifhinga
 son quvha (ma-)
 sondaar muitazwivhi (vha-)
 Sondag Swondaha
 sonde tshivhi (zwivhi)
 sonder nga n'nda ha, si na
 sondig -ita zwivhi, -tshinya, -khakha
 sondiging vhutshinyi (*abstr*)
 sone zouni (dzi-) *cf* Eng 'zone'
 sonneblom mulivhaquvha (mi-)
 sononder maorapfene, matotatombo; *teen* ~:
 quvha li tshi bva
 sonsopgang u bu ha quvha (*infin*); *met* ~:
 quvha li tshi bva
 sonstraal sasaladzi (ma-), lit'alazaza (ma-)
 soog -mamisa
 soogdier tshimama (zwi-)
 sooibrand tshingulela (zwi-)
 sool (*van skoen*) swole (dzi-) *cf* Afr
 soom (*nw*) murungo (mi-), lupendelo (phe-

ndelo); (ww) (*om*)~: -pendela
soort lushaka (tshakha)
soos (*vergelykings-element*) sa; (*voegw*) unga, vhunga
sop swobo (dzi-) *cf* *Afr*
so pas -bvou (*hulpwv*)
sorgeloos (*slordig, agtelosig*) -vha na vhusilondi
sorgeloosheid vhusilondi (*abstr*)
sorghum luvhele (*slegs ekv*)
Sotho Musuthu (Vha-)
sous muro (mi-), muthotho (mi-), soso (dzi-) *cf* *Eng* 'sauce'
sout (*nw*) mupo (*slegs ekv*); (ww) ~ *wordwees*: -dunga; ~ *byvoeg*: -lunga
souterigheid ludungela (*abstr*)
soveel (*antwoord op hoeveel? - nie telbaar*) ~ *soos hierdie* (*hier naby*): -ngafhano (*adj*); ~ *soos hierdie*: -ngafho (*adj*); ~ *soos doerdie*: -ngafhala (*adj*)
spaar (*geld*) -vhulunga, -vhca; (*lewe*) -tshidza
span (*osse*) tshipano (zwi-) *cf* *Afr*; (*sport*) thimu (dzi-) *cf* *Eng* 'team'
spannende *cf* *opwindende*
spantou muvhofho (mi-)
spat (*bespat*) -hasha
speaker mulangadzulo (vha-)
speek tshipoko (zwi-) *cf* *Eng* 'spoke'
speeksel mare (*slegs mv*)
speel -tamba; (*toneelspeel*) -tamba, -edza
speelding tshitambiswa (zwi-)
speelgrond mudavhi (mi-)
speelveld luvhande (mbande)
spen (*nw*) thungu (dzi-); (ww) -lumula
spek tshipeke (zwi-) *cf* *Afr*
spel (*nw*) mutambo (mi-); (ww) -peletsa *cf* *Eng* 'spelt'
speler mutambi (vha-)
spelling kupeletle (*geen mv*) *cf* *Eng* 'spelt'
spesialis mugudelcli (vha-)
spesie lushaka (tshakha)
speurder fogisi (ma-) *cf* *Eng* 'fox'
spieel tshivhoni (zwi-)
spier musipha (mi-)
spies pfumo (ma-/mafumo)
spiesgooi -pfula
spinassie tshipinitshi (zwi-) *cf* *Eng* 'spinach'
spinnepop buvhi (ma-)
spinnerak lubuvhi (vhu-)
spioeneer op -vhonolola, -tola
spit -lima
spits thoddi (dzi-)
spoed luvhilo (*geen mv*)
spoelsloot *cf* *donga*
spoor (*van wild*) vhuḷala (*mv selfde*)
spoorsny -londa
spoorweg raliwei (vho-) *dws gepersonifieer*

sportgrond luvhande (mbande), mudavhi wa mi-tambo (mi-)
spot *cf* *bespot*
sprekwoord murero (mi-)
spreker tshiambi (zwi-), muambi (vha-)
spring -fhufha; ~ *oor*: -pfuka; ~ *van oog*: -fula
springbok (tsepe (dzi-)
springhaas khadzimutavha (dzi-)
springtou khadi (dzi-)
sprinkaan (*etbaar*) nzic (dzi-); (*nie-etbaar*) *klein* ~: tshipanzi (zwi-); *stink* ~: silivhindi (ma-); *vlerklose* ~: bapu (ma-)
sprinkaanvoël liovhelwa (ma-)
sprinkel (*water*) -shasha; (*sout, ens*) -puḱedza
spruit (*van plant*) lutange (*geen mv*); (*van mienie*) mutomba (mi-); (*riivertjie*) kudambo/kudambwana (zwi-), ludambo (vhu-)
spuug (*nw*) mare (*slegs mv*); (ww) -pfa
spyker tshibigiri (zwi-) *cf* *Afr*
spysvertering tsukanyo (dzi-)
spyt vhuḱungu (*abstr*)
staak -tsercka *cf* *Eng* 'strike'
staal tshitili (zwi-) *cf* *Eng* 'steel'
staan -ima; ~ *teenoor*: -livhana
staanmaak -imisa
staar -ruḱa maḱo
staat shango (ma-); muvhuso (mi-)
staatskoerant gazete (dzi-) *cf* *Eng* 'gazette'
stad ḱorobo (dzi-) *cf* *Afr* 'dorp'
stadig (ww) ~ *doen*: -ongolowa; (*byw*) nga u ongolowa
stadion tshitediamu (zwi-) *cf* *Eng* 'stadium'
stadium liga (ma-)
staf lubaḱa (mbaḱa)
staking tshitereke (zwi-) *cf* *Eng* 'strike'
stal tshitale (zwi-) *cf* *Afr*
stam (*van boom*) tsinde (ma-); (*clan*) lushaka (tshakha), tshitshavha (zwi-)
stamp (*eg met motor*) -thula; ~ *teen*: -kuḱa, -gekha; *graan* ~: -tshola; -sinda
stampblok mutuli (mi-)
stamper musi (misi)
stampmielies mashosho (*slegs kl* ma-), tshidamba (zwi-) *cf* *Afr* 'stamp'
stamvader *cf* *voorvadergees*
stamverwant shaka (ma-)
stamverwantskap vhusshaka (*abstr*)
standaard tshilinganyo (zwi-)
standaardiseer -linganyisa
standerd (*skool*~) murole (mi-)
standplaas tshitande (zwi-) *cf* *Eng* 'stand'
standpunt (*nw*) (*in argument*) tshiga (zwi-); (ww) ~ *stel*: -amba tshiga
stap *cf* *loop*; *flink* ~: -hwenya
stapel (*nw*) tshithopho (zwi-); (ww) (*op*)~: -thopha, -kuvhanganya
stasie tshiqitshi (zwi-) *cf* *Afr*

stat (*van kaptein*) musanda (mi-); (*gewone*) mudji (mi-)
statuur tshiimo (zwi-)
steek (*nw*) luvholela (mbolela); (*ww*) -luma, -runga; (*doring*) -vaya; ~ *na/ooop*~ (*soos verstoep pyp*) -fhuja
steel (*nw*) (*handvatsel*) mufhini (mi-)
steel (*ww*) -tswa
steen tshidina (zwi-) *cf* Afr; ~ *seep*: mukonde was tshisibe (mi-)
steenbok phuluvhulu (dzi-)
steenkool malasha (*slegs in mv, klas ma*)
steenoond honondo (dzi-) *cf* Afr 'oond'
steenvorm foromo (dzi-) *cf* Afr 'vorm'
steier -dedeleka, -lepalepa
stel (*nw*) sethe (dzi-) *cf* Eng 'set', mutavha (mi-); (*ww*) -lugisa; -setha *cf* Eng 'set', -stela *cf* Afr
stelery vhubhava (*abstr*), vhubobvu (*abstr*)
stelsel maitete (*slegs mv*), sisteme (dzi-) *cf* Eng 'system'
stelwerk (*opstel*) maanea (*slegs mv*)
stem (*nw*) ipfi (ma-); voto (dzi-) *cf* Eng 'vote', khetho (dzi-); (*ww*) -vota *cf* Eng 'vote', -khe-tha
stemhebbende -ipfi (*poss*); ~ *konsonant*: themba ya ipfi (dzi-)
stemlose -tshayaipfi (*poss*); ~ *konsonant*: the-mba (ya) tshayaipfi (dzi-)
stempel tshitembe (zwi-) *cf* Eng 'stamp'
ster neledzi/naledzi (dzi-)
sterf -lovha; (*dood van*) -fa
sterfgevalle Lufu (m)
sterk (*stewig*) -khwaṭha
stert mutshila (mi-)
steur (*pla*) -dina
steurnis u dina (*infini*)
stewel butswu (dzi-) *cf* Eng 'boots'
stewig (*sterk*) -khwaṭha
stilbly -fhumula; (*ideof van stil wees*) tshete!
stilmaak (*laat bedaar*) -fhembeledza, -rudza -fhumudza
stink -nukha
stippel tshithoma (zwi-)
stoei (*nw*) tsimbe (dzi-); (*ww*) -ita tsimbe, -tshi-pana
stoel tshidulo (zwi-), tshidzulo (zwi-)
stoep tshitupo (zwi-) *cf* Afr, guḁa (ma-); **pri-vaat**~ van hoofman se slaaphut: lukumbi (khumbi)
stof buse (ma-)
stok thanda (dzi-), lutanda (thanda); ṭhamu (dzi-)
stokdweil mopo (mimopo) *cf* Eng 'mop'
stokfeil *cf* stokdweil
stol -gega, -khaṭha
stolling mugego (mi-); u khaṭha (*infini*)
stomme mbevhvhe (dzi-), tshimuma (zwi-)

stomp (*nw*) tshitanda (zwi-), tshiguthe (zwi-); ~ *van tand*: ḱikonyotsheli (ma-); (*ww*) ~ *wees*: u sa thira; ~ *word*: -gomala
stoof tshitofu (zwi-) *cf* Afr
stoom tshitimu (zwi-) *cf* Eng 'steam'
stoombot *cf* skip
stoer tshitolo (zwi-) *cf* Eng 'stoer'
stoot -sukumedza, -kharamedza, -khurumedza; *kruiva* ~: -tshova; ~ *met horings*: -ṭhavha
stop (*ophou*) -imisa (*tr*), -ima (*intr*); -guma; (*ophou van reën*) -tsha eg mvula yo tsha die reën het opgehoo
stopstraat tshitaratāirwa (zwi-)
stopteken luswayo lwa tshitopo (tswayo dza ...), tshiga tsha tshitopo (zwiga zwa ...)
storie nganea (dzi-)
storm ḱdumbu (ma-)
stormwind *cf* storm
stort -tevhuḁa (*tr*), -tevhuwa (*intr*); (*mors*) -ta-mbisa; *cf* stortbad
stortbad (*nw*) shawara (dzi-) *cf* Eng 'shower'; (*ww*) -ṭamba
stout -levhaho (*ww rel*), -silingaho (*ww rel*)
straal (*lig*~) ḱisasaladzi (ma-), ḱilalazaza (ma-)
straat tshitarāṭa (zwi-) *cf* Afr: mukoto (mi-)
straf (*nw*) ṭhamu (dzi-), tshitarafu (zwi-) *cf* Afr, phanishimennde (dzi-) *cf* Eng 'punishment'; (*ww*) -ṭarafa *cf* Afr, -phanisha *cf* Eng 'punish'
strand *cf* kus
strawwe -vhavhaho (*ww rel*), -halithaho (*ww rel*)
streek (*gebied*) dzingu (ma-), tshīṭiriki (zwi-) *cf* Afr
streep tshīṭerepe (zwi-) *cf* Afr; vala (mavhala)
strek (*soos tou*) -akha; (*soos arms*) -ṭharamudza; (*soos nat vel met penne*) -vhamba
streng wa vhutevheleli, tsha vhutevheleli, *ens* (*poss*)
strengheid vhutevheleli (*abstr*)
strik (*nw*) mureo (mi-), gwekwe (ma-), tshi-
kwekwe (zwi-); ~ *vir klein wild*: tshifu (zwi-); (*ww*) ~ *stel*: -rea
stronk ṭanga (ma-), mukonyi (mi-)
strooi *cf* rondstrooi
strook tshipiḱa (zwi-); (*papier*) lumvelo (vhu-); (*land*) ludima (vhu-)
stroombed mulonga (mi-)
stroop (*nw*) sirapu (dzi-) *cf* Eng 'syrup', mutoli (mi-); (*ww*) -ṭasela
strop (*vir osse*) tshīṭoropo (zwi-) *cf* Afr; bannda (ma-/dzi-) *cf* Afr 'band'
strottehoof gulokulo (ma-)
struik tshiri (zwi-)
struikel *laat* ~: -khukhula; ~ *oor*: -khukhulwa
struikelblok tshithithisi (zwi-), tshikondisi (zwi-) *cf* moelikheid
struikgewas tshīṭaka (zwi-)
struktuur tshivhumbeo (zwi-), mbumbo (dzi-);

(*bouwerk*) tshifhaŋwa (zwi-)
stry (eg oor *kapteinskap*) -vhanga; -ŋaŋa; -hana
stryd mufhirifhiri (mi-)
strydbyl tsanga (dzi-)
stryk -aina cf Eng 'iron'
strykplank (*van messelaar*) fuloutu (dzi-) cf Eng 'float'
strykwerk muaino (mi-)
strykyster aini (dzi-) cf Eng 'iron'
studeer -vhala, -guda
student tshishudeni (zwi-), litshudeni (ma-), mutshudeni (vha-), cf Eng 'student', muḡigu-disi (vha-)
stui/meel muvula (*geen mv*)
stuipe (*stuiptrekkings*) misho (*slegs mv*)
stukk (*seep*) tshipiḡa (zwi-); (*pap/brood*) mukonde (mi-)
stut (nw) thikho (dzi-); (ww) -tikedza
stuur -isa, -ruma
styl tshitaela (zwi-) cf Eng 'style'
subsidie mutikedzelo (mi-)
subsidieer -tikedzela
suffiks mutshila (mi-)
Suid-Afrika A furika-Tshipembe
Suide Tshipembe
suig (*baba aan moeder*) -mama; (*met riet/iel strooitjie*) -tswonzwa; 'n *lekker* ~: -muna
suigling tshixele (zwi-); *baie klein* ~: lutshetshe (vhu-); *lushie* (vhu-); *jong ~ omtrent drie maande oud*: tshidalatshanda (zwi-)
suiker swigiri (dzi-) cf Afr, tshugela (dzi-) cf Eng 'sugar'
suikerriet n̄wovha (min̄wovha)
suinig -dzima
suinigheid ludzimo (*abstr*), vhutshivha (*abstr*)
suiwer (ww) -ŋanzwa cf *filter*; (*byw*) vhu-kuma
sukkel -tambula, -shengela
sukkses mvelelo (dzi-)
sukksesvolle -konaho, -wanaho, -bvelelaho (ww *rel*)
sulke -raliho, -raloho (ww *rel*)
superintendent mulavhelesi (vha-)
suster (*van manlike persoon, ook broer van vroulike persoon*) khaladzi (dzi-); ~ *aan vaderskant/kaptein se* ~: makhadzi (vho-); *jonger ~ van vroulike persoon*: murathu (vha-); *ouer ~ van vroulike persoon*: mukomana (vha-)
suur (nw) dungi (ma-); (ww) ~ *wees*: -vhavha; (*kwalif*) -vhavhaho (ww *rel*)
suurdeeg mbilisa/mbiliso (dzi-)
suurlemoen (*vrug*) tshikavhavhe (zwi-); (*boom*) mukavhavhe (mi-)
suur pap mutuku (mi-)
suurpruim (*boom*) muŋanzwa (mi-); (*vrug*)

ŋanzwa (dzi-)
swaai (nw) dembutete/dembetiti (ma-); (ww) -levhudza, -dembetela; *stert* ~: -dzungudza
swaar -lemela
swaard banga (mapanga)
swaarheid vhuleme (*abstr*)
swaarkry -tambula
swaeltjie ŋambamaḡi/ŋambelamaḡi (dzi-)
swaer (*vrou se broer*) malume (vho-), mulamu (vha-); (*suster se man*) mukwasha (vha-), muḡuhulu (vha-)
swanger (*wees*) -vhifha muvhilini, -ḡihwala
swangerskap vhu-kole (*abstr*), vhuimana (*abstr*)
swart -rema/-tswu (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (ntswu/thema), lu-, vhu-, ku-) *vir vbb* cf -rema/-tswu in *Ve afd*; (ww) ~ *maak*: -swifhadza
Swarte Murema (Vha-)
swartheid vhurema (*abstr*), vhu-tswu (*abstr*)
swartwitpens phalaphala (dzi-)
Swazi (*persoon*) Muswazi (Ma-); (*taal*) Tshiswazi, Luswazi (*geen mv*) (*kultuur en taal*) Tshiswazi (*geen mv*)
Swaziland Swazini
sweep tshimebi/tshimibi' (zwi-); ~ *van parlement*: mutshaeli (vha-)
swear (nw) (*abses*) n̄watela (min̄watela); *groot* ~: tshizwimbo (zwi-), tshitshimbili (zwi-); *klein* ~: tshimota (zwi-)
sweer (ww) -ana
sweet (nw) biko (ma-); (ww) -bva biko
sweis -welela cf Eng 'weld'
swaiswerk vhuweledi (*abstr*) cf Eng 'weld'
swem -bambela, -tala
swembad bambelo (ma-)
swenk -swaya cf Afr 'swaai'
swerf (*rond*) -vhimbila, -buḡa-buḡa
swerm (*bye*) guma (ma-); (*voëls*) murivha (mi-); (*sprinkane*) gole (makole); (*insekte*) mu-shinzhi (mi-)
swerwer mutendeleki (vha-)
swoeg -shumesa
sy (nw) (*van liggaam*) lurumbu (*geen mv*); ~*stof*: siliga (dzi-) cf Eng 'silk'; (*kant*) thungo (dzi-), sia (ma-)
sy (*selfst vnw, vroulik*) ene, cf **hy**
sy (*poss, manlik*) besitsakel plus besistam eg -we, -wo, -yo, -lo, -tsho, -lwo, *ens*, cf wawe, tshawe, dzawe, wawo, tshaŋo, yatsho, *ens*
syfer sifhere (dzi-) cf Afr
sylyn (*syspoor*) kotishi (dzi-)
syne besitsakel plus besistam -we eg wawe, tshawe, zwawe, *ens*
syspoor cf **sylyn**
sywaarts (*byw*) thungo

taak mushumo (mi-)
taal luambo (nyambo/ngambo)
tabak fola (ma-)
tabelleer/tabuleer -ita mbekanya
tabellering mbekanya (dzi-)
taboe (nw) tshiila (zwi-), tshiiledzwa (zwi-), (ww) ~ wees: -ila
tabulering cf tabellering
tafel dafula/tafula (dzi-) cf *Afr*
tagtig fumalo
tak davhi (matavhi)
talent talente (dzi-) (*Bybels*) cf *Eng* 'talent'
talm -mona-mona
tamatie (plant) mutamaŋisi (mi-); (vrug) ŋamaŋisi (ma-) cf *Afr* 'tamaties'
tand iŋo/iŋo (maŋo); (kies~/maal~) dzeu (ma-); (voor-kies~) ŋirangadzeu (ma-); oog~: dungambwa (ma-); sny~: dzembe (malembe)
tandeborsel bulatsho ya maŋo (dzi-)
tandvleis marinini (*slegs mv*)
tang lumano (vhu-), phuleiri (dzi-) cf *Eng* 'pliers'
tante (vader se suster) makhadzi (vho-); (moeder se ouer suster) mmemuhulu (vho-); (moeder se jonger suster) mmane (vho-)
tapyt ŋapiŋa (dzi-) cf *Afr*
tarentaal khanga (dzi-)
tarra tshileme (zwi-)
taxi thekhisi (dzi-) cf *Eng* 'taxi'
TB cftering
tee tie (dzi-) cf *Afr*
teef mmbwa ya tsadzi (dzi-)
teel (vee) -fuwa
teël thaila (dzi-) cf *Eng* 'tile'; **dak~**: tshileithi (zwi-) cf *Eng* 'slate'
teenoor sit/staan ~ mekaar: -livhana; ~ mekaar wees: cf -livha
teenoorgestelde (nw) liŋhambanyi (ma-); (ww) -fhambana
teenstaan cf weerstaan
teenwoordig hone
teepot thiphotho (dzi-) cf *Eng* 'teapot'
teer (nw) tshigonŋiri (zwi-) cf *Afr* 'koolteer'; (ww) -shela tshigonŋiri
teewater maŋi a tie
teister -dina
teken (nw) merk~: luswayo (tswayo); (*simbool*, *eg stop~*) tshiga (zwi-); (*sein*) ngafhadzo (dzi-); (ww) ~ met kryt, ens: -fanyisa, -ola; naam ~: -saina cf *Eng* 'sign'
tekening figara (dzi-) cf *Eng* 'figure', nyolo (dzi-), tshifanyiso (zwi-)
tekenkryt cf kleurkryt

tel -vhala
telefoneer -rwa thelefoni/luŋingo
telefoon thelefoni (dzi-) cf *Afr*, luŋingo (ŋingo)
telefoonsentrale vhuŋumathingo (*mv selfde*)
telegram thelegiramu (dzi-) cf *Eng*
teleurstel -pfisa vhuŋungu, -shonisa, -vhilaela
televisie thelevishini (dzi-) cf *Eng* 'television'
telling mbalo (dzi-) cf 'syfer'
tem cf mak maak
temperatuur thempheretsha (dzi-) cf *Eng* 'temperature'
tempteer cf uittart
tennis thenisi (dzi-) cf *Eng* 'tennis'
tent dennde (dzi-) cf *Afr*
tepel thungu (dzi-)
teregwys -kaidza; -sema
terg -lunga
tering thiibii (*geen mv*), lufhiha (*geen mv*), luhoŋola (khoŋhola)
term (*in taal*) teo (dzi-), ipfi (maipfi); (*in wiskunde*) theme (dzi-) cf *Eng* 'term'; (*voorwaardes*) milayo (*slegs mv*)
termiet (werker) mutshenzhe (*kollekt*), mutwa (*kollekt*); (*soldaat*) dzhulu (ma-); *klein vlieënde* ~: nemeŋeme (dzi-); *groot vlieënde* ~: nŋhwa (dzi-)
termometer themometa (dzi-) cf *Afr*
termyn (skool~) kotara (dzi-) cf *Eng* 'quarter'
terrein (skool~) cf *erf*
terroris litherorisi (ma-), cf *Afr*; tshifheŋashango (zwi-)
terroriseer -tambudza, -shengedza
terrorisme vuhtherorisi (*abstr*) cf *Eng* 'terrorism'; vhuheŋashango (*abstr*)
terugbesorg -humisa
teruggaan (*op jou woord*) -gwineal-gwineha
terugkeer -vhuya, -huma; (*in aand*) -orowa
terugkoop -rengulula
terugkry -dzhiulula
terugplaas -vhuwedzedza
terugslag tshithithisi (zwi-)
terugtrek -humela murau
terugval (*afvallig word*) -guneal-gwineal-gwineha; (*kerklik*) -khelewa
terwyl (*voegw*) vhunga, musi
tesourie gwama (*slegs kl li*)
tesourier mufara-gwama (vha-)
tevergeefs zwe vhutoto
tevoorskyn haal (*van versteekte voorwerp*) -dzu-mbulula
tevrede -pfelela, -rula; (~ *gestel wees*) -fushea
tien fumi (mahumi)
tiende tshafumi (zwa-)
tier (*luiperd*) nngwe (dzi-)

tik -thaipha *cf Eng 'type'*
 tikmasjien khonwali (dzi-), thaiphiraita (dzi-) *cf Eng 'typewriter'*
 tikskrif (*vak*) khonwalo (*kl n*-)
 tikster muthaiphi (vha-)
 timmerhout thanda (dzi-), mabulannga (*slegs mv*) *cf Afr 'plank'*
 timmerwerk *cf houtwerk*
 tipe lushaka (tshakha)
 titel thoho (dzi-), dzina (ma-)
 tjalie tshalana (dzi-) *dimin van tshali*
 tjek tsheke (dzi-) *cf Eng 'cheque'*
 tjilp *cf kwetter*
 toedraai -putela
 toegang (*nw*) thanganedzo (dzi-), thendelo (dzi-); (*ww*) ~ *verleen*: -thanganedza, -tendela
 toekenning mpho (dzi-)
 toelaat -tendela
 toemaak (*deur*) -vala; *met deksel* ~: -tiba; *oë* ~: -bonya; (*wolke*) -thivha
 toepas -shumisa
 toepaslik *cf geskik*
 toer lwendo (nyendo)
 toesig (*nw*) ndavheleso (dzi-); (*ww*) ~ *hou*: -langa, -lavhelesa
 toeskouer muvhoni (vha-)
 toesluit *cf sluit*
 toespraak (*nw*) tshipitshi (zwi-) *cf Eng 'speech'*; (*ww*) ~ *maak*: -nea tshipitshi
 toespraak (*vergadering*) -amba na, -nea/ita tshipitshi
 toestel thusedzi (dzi-), tshishumiswa (zwi-)
 toestop -thivha
 toeswel (*oë*) -swinga
 toeter (*nw*) bele (dzi-) *cf Eng 'bell'*; (*ww*) -lidza bele
 toets (*nw*) mulingo (mi-); (*ww*) -linga
 toevlugsoord vhusavhelo (*mv selfde*)
 toewens -tamela
 (toe)wy -dikumedza, -dinekedza
 toewyding vhuḍikumedzi (*abstr*), vhuḍinekedzi (*abstr*)
 tog (*voegw*) itali
 toing (*flechter*) iiaakhanthana (ma-), dzanganda (ma-)
 toilet thoietha (dzi-) *cf Afr*
 tol (*speelding*) thendele (dzi-)
 tolk (*nw*) ḡologi (dzi-) *cf Afr*, muḡalutshedzi (vha-); (*ww*) -ḡologa
 ton thani (dzi-) *cf Eng 'ton'*
 toneel (*in drama*) bono (ma-)
 toneelstuk litanwa (ma-)
 tong lulimi (ndimi)
 tonnel thanele (dzi-) *cf Eng 'tunnel'*
 toon (*van stem*) khalo (dzi-), thoni (dzi-) *cf Eng 'tone'*; (*aan voet*) tshikunwana/e (zwi-)

toonhoogte khalo (dzi-), tshikalakhalo (zwi-)
 toonset -sika
 toor -lowa/-loya
 toordokter nanga (dzi-)
 toordoktersfooi tshidzimu (*geen mv*)
 tor *cf kwever*
 toring thawa (dzi-) *cf Eng 'tower'*
 totaal thanganyelo (dzi-); *cf absoluut*
 totdat u swikela
 totemgroep-naam mutupo (mi-)
 totsien sē -onesana
 tou (*mense*) muduba (mi-); (*lyn*) ludzi (nnzi), thambo (dzi-), lutambo (vhu-)
 toudoek mopo (mimopo) *cf Eng 'mop'*
 touspring -fhufha khadi
 toestaan -dubekana, -rwa muduba
 toenaar muloi (vha-)
 toenares muloi (vha-)
 towerkuns (*toorkuns*) manditi/mandithi (*slegs mv*), masilamusu (*slegs mv*); *bose* ~: vbuloi (*abstr*)
 towery vbuloi (*abstr*)
 traan muḡodzi (mi-/ma-)
 tradisie sialala; maitete (*slegs mv*)
 trag *cf probeer*
 tragedie likhathulambulu (ma-)
 Transkei Transkei *cf Afr*
 transkribeer -nwalulula, -kopa *cf Eng 'copy'*
 transkripsie munwalululo (mi-)
 Transvaal Transifala *cf Afr*
 trap (*nw*) tshiḡepisi (zwi-) *cf Eng 'steps'*; *fiets* ~: ḡirapa (dzi-) *cf Afr*; (*ww*) -kanda; *fiets* ~: -tshova
 trapleer leri (dzi-) *cf Afr 'leer'*
 trapvloer *cf dorsvloer*
 tree lḡa (ma-)
 tref (*kol met geweer*) -goba; *voorwerp* ~: -nenga/-ninga
 tregeter tshishelo (zwi-)
 trein tshidimela (zwi-) *cf Eng 'steam'*
 trek (*nw*) mupfuluwo (mi-), mururo (mi-); (*ww*) *wa* ~: -kokodza, -hoha; (*verhuis*) -goda, -pfuluwa, -rura; *lyn/streep* ~: -tala; ~ *van tee*: -ḡereka *cf Afr*; *vuurhoujie* ~: -pferula
 trekker ḡereḡere (dzi-) *cf Afr*
 treur -lila
 treurig (*voel*) -ḡungufhala
 troep (*soldate*) gomane (dzi-) *cf Afr 'kommando'*
 trofee (*beker*) khaphu (dzi-) *cf Eng 'cup'*
 troffel thorofolo (dzi-) *cf Afr*
 trok thiraka (dzi-) *cf Eng 'truck'*
 trom ngoma (dzi-)
 trompet (*beuel*) porompiḡa (dzi-) *cf Afr*
 tronk dzhele (dzi-) *cf Eng 'jail'*, ḡironngo (dzi-) *cf Afr*, khotthoni (dzi-)
 tronksel tshḡokisi (zwi-)

troon khulugoni (dzi-)
 troos (nw) phumudzo (dzi-), khuthadzo (dzi-);
 (ww) -fhumudza, -khuthadza
 trop (*diere*) sambi (ma-/maṭambi)
 trots (nw) vhuḍikukumusi (*abstr*), u ḍihudza
 (*infin*); (ww) ~ wees: -ḍihudza, -ḍikuku-
 musa
 trotseer (*koue*) -konḑelela
 trou -tshata; (*man*: *bruidskat betaal*) -mala,
 -dzea; (*vrou*) -malwa, -dzewa; *jou bruid huis*
toe bring: -vHINGA; *huistoe gebring word*
 (*vrou*): -vHINGWA
 troue(ry) mbingano (dzi-), mutshato (mi-); *cf*
 huwelik
 trui dzhesi (dzi-) *cf Eng 'jersey'*
 tsetsevlieg mmo (dzi-)
 tsotsi tsotsi/tswotswi (ma-)
 tuberkulose *cf* tering
 tug *cf* tugtiging
 tugtiging ndayo (dzi-)
 tuig lhanisi (ma-) *cf Eng 'harness'*
 tuin tsimu (masimu), ngade (dzi-) *cf Eng 'gar-*
den'
 tuinskêr tshigero (zwi-) *cf Afr 'skêr'*
 tuis hayani (*byw*)

tuisland shangohaya (ma-) (*cf geboortegrond*)
 tuiste haya (ma-)
 turksy muḑoro (mi-)
 tussen vhuḑati ha . . .
 tussenbeide tree -lamula
 tussenin (*byw*) vhuḑati
 tussenpersoon nḑḑila (vho-)
 twaalf fumimbili
 twee -vhili (*adj*) (vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin-
 (mbili), vhu-) *vir vbb cf -vhili in Ve afd*
 tweede vhuvhili eg gere ya vhuvhili *die tweede*
rat
 tweedens (*byw*) tsha vhuvhili *cf -vhili*
 tweeling liffhaṭa (ma-)
 tweemaal (*byw*) luvhili/kavhili
 twintig fumbili
 twis (nw) tsemano (dzi-); (ww) -semana;
 -sinyutshelana
 twyfel (nw) thimothimo (dzi-); (ww) -timatima,
 -kanakana
 tyd tshifhinga (zwi-), musi (misi)
 tydenoot (*van selfde ouderdomsgroep*) thanga
 (dzi-)
 tydskrifmagazini (dzi-) *cf Eng 'magazine'*, dzhe-
 nala (dzi-) *cf Eng 'journal'*

U

ui nyala (dzi-)
 uier ḑamu (ma-)
 uil gwitha (makhwitha)
 uitbreek (*soos beeste*) -ṭaha
 uitbroei (*insekte*) -sima; (*pluimvee*) -thothonya
 uitdeel -kovhekanya; mildadig ~: -phakha;
kaarte ~: -phakhela
 uitdeling *cf* verdeling
 uitdoof -dzima
 uitdop *cf* afdop
 uitdroog -omisa (*tr*); -oma (*intr*); (*stadig droog*
word) -rafhuwa; (*weefstof*) -hamula
 uitdruk (*vloeistof*) -hamula
 uiteengaan -balangana
 uiteinde *cf* end
 uiter -bula
 uitgaan -bva
 uitgawe khandiso (dzi-), nzudzano (dzi-)
 uitgebleik (*raak*) *cf* verbleek
 uitgegroeide *cf* volwasse; -hulwane (*adj*), *vir vbb*
cf -hulwane in Ve afd
 uitgestorwe -sa tsha wanala
 uitgestrek (*wees*) (*land*) -ḑiadza
 uitgewer mukandisi/mugandisi (vha-)
 uitgooi -tevhula, -shulula
 uithaal -ṭomola, -bvisa; (*heuning* ~) -rafha
 uithang (*oor*) *cf* ophang

uithangbord tshisumbandila (zwi-)
 uithou -konḑelela
 uitkoggel *cf* bespot
 uitkom -bva
 uitlaftpyp ekezo (dzi-) *cf Eng 'exhaust'*
 uitlander (*buitelander*) mutsinda (vha-)
 uitlê -ṭalutshedza
 uitleg *cf* interpretasie
 uitlok (*tot ongeldige argument*) -pikisa
 uitmekaargaan -balangana, -phaḑalala
 uitnooi -ramba
 uitpers *cf* uitdruk
 uitput -netisa
 uitputting khuleanungo (*kl n-, abstr*), maneto
 (*abstr*)
 uitroei -fhelisa, -thutha; *cf vernietig, ontwortel*
 uitroeiing mutupulo (mi-); *cf* uitwissing
 uitroep (*vir aandag trek*) nandi!; (*van verbasing*)
 khezwi? (*vraagw*)
 uitsaai -hasha
 uitsend -rathisa, -fhirisa
 uitsetting u pandelwa (*infin*), u thathwa (*infi-*
n)
 uitsig bederf -tsira
 uitsit -thatha, -pandela
 uitskakel -bvisa, -ṭusa
 uitskel -kaidza, -sema

uitskep (soos meel uit stamper) -fhahula
 uitskink cf uitoogooi
 uitskot malaŋwa (slegs mv)
 uitskraap (aanbrandsels uitpot) -kokota
 uitskud (stof) -ukhutha
 uitslag mvelelo (dzi-)
 uitsoek -nanga, -khetha
 uitspan -panulula cf Afr '(in)span'
 uitspansel lutombo (geen mv)
 uitspoel (wasgoed) -ŋukisa
 uitspraak mubulo (mi-); khaŋhulo (dzi-)
 uitsprei (soos 'n mat) -adza, -ala
 uitspruit -runga, -mela
 uitstal cf vertoon
 uitstalling ŋano (ma-)
 uitstrek (soos nat vel met penne) -vhamba
 uitstart (uitlok) -ŋunga, -linga
 uittrek (klere) -bvula; naaldwerk, ens, ~: -ŋha-
 ŋhamula; (bome ontwortel) -tupula, -ŋomola;

tand ~: -kula
 uittreksel tshiŋumbulwa (zwi-)
 uitvee (met bēsem) -swiela; (met uitveër) -phunya, -thutha, -phumula
 uitveër raba (dzi-) cf Eng 'rubber'
 uitverkoop thengiso (dzi-), sele (dzi-) cf Eng 'sale'; mutshipiso (mi-) cf Eng 'cheap'
 uitvoer -vhambadzaseli; cf vervul
 uitvoerbaar -iteaho (ww rel), -koneaho (ww rel)
 uitvoering khunyeledzo (dzi-), phetho (dzi-)
 uitwis -thutha, -phumula
 uitwissing phedzo (dzi-), pheliso (dzi-)
 universiteit yunivesithi (dzi-) cf Eng 'university'
 urine murundo (mi-)
 urineer -runda; (eufemisties) -ŋambuwa, -ŋambu-
 luwa
 uur iri (dzi-) cf Afr, awara (dzi-) cf Eng 'hour'
 uvula tshidikadika (zwi-)

V

vaak (wees) -vha na khoŋhe, -kumedza
 Vaalrivier ǁigwa
 vaardigheid vhukoni (abstr)
 vaarwel (sê) -onesana
 vaatjie fagi (ma-) cf Afr
 vader khotso (vho-), baba (vho-)
 vadoek fadugu (dzi-) cf Afr
 vak (op skool, ens) thero (dzi-)
 vakansie holodeni (dzi-) cf Eng 'holiday'
 vakant -si na tshithu
 vakature vhuimo (abstr), tholelo (dzi-)
 vakkundige cf geleerde
 vakman mutsila (vha-)
 vakmanskap vhuitsila (abstr)
 val (nw) (strik) tshifu (zwi-)
 val (ww) -wa; laat ~: -wisa
 valk lurwanzhivha (vhu-)
 valleij govha (ma-)
 vallende siekte cf epilepsie
 valsheid mazwifhi (slegs mv)
 van (nw) tshifani (zwi-) cf Afr
 van (poss skakel) wa-, vha-, ya-, la-, a-, tsha-,
 zwa-, dza-, lwa-, ha- (vir kl vhu-, u-en lokat)
 vandag (byw) ŋamusi, naasi, ŋaasi
 vang -fara; met hande klein insekte ~: -bata;
 diere/visse ~: -fasha
 vanjaar (byw) ŋanwaha
 vark nguluvhe (dzi-)
 varkhok tshitumba (zwi-)
 varkvleis nama ya nguluvhe
 vars cf nuut
 vars melk luvhisi (geen mv)
 vas (onthou van voedsel) -ŋidzima

vasbind -vhofha
 vasbout -baudela cf Afr 'bout'
 vasdraai -vhofha
 vasdruk (in stoei) -gadeledza; (teen muur, ens)
 -pwanyeledza
 vasheg cf aanheg
 vashou -fara; ~ aan: -farelela
 vasklem cf kleef
 vasknyp (met eg tang) -pata
 vaslym -nambatedza, -mametshedza/-mome-
 tshedza/-momekedza
 vasmaak -vhofha, -ŋanganya; styf ~: -phina/
 -fhiga, -shamula, -nzhwanzhwamedza;
 bokke, ens ~: -hunga
 vasplak cf vaslym
 vat -fara
 vee (nw) (klein~, groot~ en pluim~) tshifuwa
 (zwi-), tshifuwo (zwi-); (ww) cf uitvee
 veearts mulafhazwifuwo (vha-)
 veeartsenykunde vhudivhavhulafhazwifuwo
 (abstr)
 veeboer muwuvi (vha-)
 veel cf baie
 veelheid vhunzhi (abstr)
 veer (voël) muthenga (mi-); (voertuig, horlosie,
 ens) tshipirringi (zwi-) cf Eng 'spring'
 veertien fumiiga
 veertig fuiga, mahumi maŋa
 veeteelt vhuŋuwi (geen mv)
 veetrop (skape, beeste, ens) sambi (ma-, maŋa-
 mbi, miŋambi)
 veevoer cf voer
 veewagter mulisa (vha-)

veg

veg -lwa

vegter mulwi (vha-)

veilige -ponyaho (ww *rel*), -vhulungwaho (ww *rel*)

veiligheid tsira (dzi-), vhuponyi (*abstr*), tsireledzo (dzi-)

vel (eg bees~) mukumba (mi-); (*van mens*) lukanda (khanda); *groot* ~: ganda (ma-)

veld ḡaka (majaka)

velkometers *cf* karos

Venda (*persoon*) Muvenda (Vha-); (*land*) Venda; (*taal*) Luvenda, Tshivenda; (*kultuur*) Tshivenda; *dialektiese variasies*: sentrale ~: Tshiphani; *noordoostelike* ~: Tshimbedzi; *westelike* ~: Tshiilafuri; *suidoostelike* ~: Tshironga

venster fasiṡere (dzi-) *cf* Afr

venynig -levha

ver (byw) kule

verafsku -vhenga

verag -nyadza

veral (byw) nga maanda, zwiuhuluhulu

veranda guḡa (ma-), vurannḡa (dzi-) *cf* Afr

verander -shanduka/-shanduwa/-shandukisa; *cf* wysig

verandering tshanduko/tshandukiso (dzi-), thembuluso (dzi-)

verbaas (wees) -mangala, -kanuka

verbasing nyakhamadzo (dzi-)

verban -thatha

verband bandishi (dzi-) *cf* Eng 'bandage'

verbeel -humbulela, -fanyisa, -anganya

verbeelding khumbulelo (dzi-), nganganyo (dzi-)

verberg -tsira

verbeter -khakhulula, -khwinisa, -lulamisa; *cf* hervorm

verbetering khakhululo (dzi-), ndulamiso (dzi-); *cf* hervorming

verbeurd verklaar -dzhia

verbied -thivha, -thivhela, -hanisa, -dzivhisa

verbind (*wond*) -pomba, -bandisha *cf* Eng 'bandage'; -ṡanganya, -paṡekanya

verbinding tshinambatedzwa (zwi-)

verbleek -haluluwa

verbleik -haluluwa

verblind -swingisa; (*son, stof, ens*) -kombodza; ~ *word*: -kombodzala

verbly -takadza

verblyfplek vhudzulo (ma-), haya (ma-)

verbod thivhelo (dzi-)

verbond pfano (dzi-)

verbrand -fhisa

verbreed -aṡamisa

verbrou -khakha

verbygaan -fhira

verbyganger muḡhiri wa gondo (vha-)

verdaag -awela, -imiswa

vergoeding

verdamp *cf* opdroog

verdedig -lamulela, -lwela, -tsiredledza, -pilela; 'n saak ~: -ime(ḡe)la, -ambe(ḡe)la

verdeel -kovha; *tussen mekaar* ~: -kovhelana; *cf* skei

verdelging mutupulo (mi-)

verdeling khovhekanyo (dzi-); *cf* skeiding

verdenking u humbulela (*infiniṡ*), u fhima (*infiniṡ*)

verdien -hola

verdieping tshititzi (zwi-) *cf* Eng 'stairs'

verdik *cf* stol

verdikking *cf* stolling

verdink -fhima, -humbula

verdoḡ (*ligte*) -rivhisa

verdonker *cf* verduister

verdra -konḡelela

verdraai -shanda; *cf* verwring

verdriet vhuṡungu (*abstr*)

verdrink -nwa/-nwela khothe, -fa tshinwi

verduidelik -ṡalutshedza, -ṡalusa

verduideliking ṡalusu (dzi-), ṡalutshedzo (dzi-)

verduister -swifhadza, -tsira

verduistering mutshakavhili (mi-)

verduur -konḡelela

verdwyn -ngalangala, -nyamalala, -dimela, -sunguvhela, -phinyela

vereenvoudig -leludza

vereer -hulisa, -ṡhomphe

vereffen ('n rekening) -lifha

vereiste *cf* benodigtheid

verenig (*saamvoeg*) -ṡanganya

verf (nw) pennde (dzi-); (ww) -pennda *cf* Eng 'paint'

verfoei -vhenga

verfris -phulusa, -netulusa, -dzivhulusa

vergader -kuvhangana (*intr*), -vuthana (*intr*), -khunyelela

vergadering muṡangano (mi-), khuvhangano (dzi-); ~ *by hoofman (of regerende persoon) se plek*: tshivhidzo (zwi-), khunyeleli (dzi-)

vergeef -hangwela, -farela

vergeet -hangwa, -livhala

vergeetagtig -vha na khangwa

vergeetagtigheid khangwa (dzi-)

vergelding mulifho (mi-), ndifhedzo (dzi-)

vergelyk -vhambedza; ~ *mer*: -fanyisa, -fanyi-sedza

vergelyking lifanyisi (ma-)

vergesel -fhelekedza/-fheletshedza

vergiet (*bloed*) -shulula

vergifnis khangwelo (dzi-)

vergiftig -shela/-shelela tshefu/mulimo/tshigtamba

vergissing khakho (dzi-), vhuḡhakhi (*abstr*)

vergoed *cf* kompenseer

vergoeding ndinganyiso (dzi-), ndifho (dzi-),

mbadelo (dzi-), badela (dzi-), tshedele (dzi-); ~ *aan medisyneman*: tshidzimu (geen mv)

vergroot -nānisa, -engedzedza, -hudza, -hudzedza, -titledza

verhaal (nw) nganetshelo (dzi-), mafhungo (slegs mv), nganca (dzi-), lungano (ngano); (ww) -anetshela, -hanelela, -toolola

verheerlik -penyisa

verheerliking (*van Christus*) phenyiso (dzi-)

verhef -hulisa

verhelder (water) -dzika

verheug -takadza (tr); ~ *wees*: -takala (intr); ~ *wees oor*: -takalela

verhinder -dzivhisa

verhoed -tinya

verhoging muengedzo wa muholo (mi-)

verhoog tshideidzhi (zwi-) cf Eng 'stage', tshiā-ndavhathu (zwi-)

verhoor (nw) tsengo (dzi-); (ww) -sengisa; ~ *word*: -senga

verhouding (*van getalle, ratio*) ndivhanele (dzi-); *menslike* ~: vhuandani (*abstr*)

verhuis -pfuluwa; cf **trek**

verjaag cf **wegjaag**

verjaardag dūvha la mabebo (ma-)

verkeer vhuendi (kl vhu-)

verkeerd ~ *doen*: -khakha; ~ *wees*: -khakhea; ~ *laat doen*: -khakhisa, -thithisa

verkeersbeampte sipitikopo (zipitikopo) cf Eng 'speed cop'

verkies -tama, -funa cf **kies**

verkiesing khetho (dzi-)

verkieslike -tameaho (ww *rel*)

verklaar -tanziela; cf **proklameer**

verklaring tshitatimennde (zwi-) cf Eng 'statement'

verklein -tūkufhadza

verkleurmannetjie luaviavi (nyaviavi/vhuaviavi)

verkoop -rengisa; (*te koop aanbied/smous*) -vhambadza

verkoper (*handelaar*) murengisi (vha-)

verkoop mbambadzo (dzi-), thengiso (dzi-); uit ~: sele (dzi-) cf Eng 'sale'

verkort -pfufhifhadza

verkoue duda (ma-)

verkry -wana

verkrygbaar -wanala

verlaag -tsitsa, -tūkufhadza

verlaat -tala, -tutshela

verlam -holefhadza

verlang (*na iemand*) -tūvha, -tūlutshelwa, -tūlutshela

verlange tshituvho (zwi-)

verleë (*maak*) -shonisa

verlei -kunga, -uunga, -khukhulisa; ~ *word*: -xedzwa, -khukhulwa

verlies tshinyalelo (dzi-), ndozwo (dzi-)

verlig -vhoneetshela; -fhungudza; -thusa

verligting thuso (dzi-)

verlof [ivi (dzi-) cf Eng 'leave']; -thendelo (dzi-)

verloor (*wedstryd* ~, *dws oorwin word*) -kundwa; (*laat wegraak*) -xedza

verlore raak -lovha; *laat* ~: -lozwa

verlos -tshidza, -phulusa, -hanyisa, -rengulula

verlosser mutshidzi (vha-), muphulusi (vha-)

verlossing thengululo (dzi-), phuluso (dzi-), tshidzo (dzi-), vuphulusi (*abstr*)

verlossingsdaad (*iets wat verlos*) tshidzo (dzi-)

vermaak (nw) tshitakadzi (zwi-); (ww) -takadza

vermeerder -anda, -nāna

vermeerdering muengedzo (mi-)

vermenigvuldig -andisa

verminder -fhungudza (tr), -fhungudzea (*intr*), -shandula; (*pyn*) -dzika

vermoë cf **bekwaamheid**

vermoei (*moeg maak*) -netisa; ~ *word*: -neta

vermom -thivhedza

vermors -tambisa, -laṭa, -tshinya

vernaamlik (*byw*) zwiuhululu

verneder -tūkufhadza, -tsitsa; ~ *word*: -tūkufhadza; *jouself* ~: -tūkufhadza

verniel -tshinya(dza), -thutha

vernieling tshinyadzo (dzi-)

vernietig -thutha, -phusukanya, -phunya, -tshinyadza

verontskuldig -farela

veroordeel -haṭula; -wana mulandu

veroorzaak -itisa, -bveledza, -vhanga

verootmoedig (*jouself*) -tūkufhadza

verouder (*vrou*) -kegula; (*man*) -kalaha; (*enig-iets*) -tāhala

verouderd -sa tsha shumiswa, -laṭwa

verplaas -sudzulusa

verplant -simula

verplasing tsudzuluso (dzi-)

verpleeg -onga

verpleeginrigting vhuongelo (*mv selfde*)

verpleegster nese (dzi-/ma-) cf Eng 'nurse', muongi (vha-)

verplig -kombetshedza; ~ *wees*: -fanela

verpligting pfanelo (dzi-)

verraad vhuvhanga (*abstr*)

verraai -fheṭa

verraaier tshifheṭi (zwi-)

verras -mangadza (tr); ~ *wees*: -mangala (*intr*), -kanuka, -akhamala (*intr*), -akhamadza (tr)

verrassing tshimangadzo (zwi-)

verrot -sina

verryk -pfumisa

vers ndimana (dzi-), vese (dzi-) cf Eng 'verse', fereze (dzi-) cf Afr 'vers'; ~ *kalf*: tsholana (dzi-)

versadig -fusha; ~ *wees*: -fura, -pfelela

versamel

versamel -kumbela; *hout* ~: -reḡa; *cf* saamstel
 versamelaar *cf* samesteller
 versameling mutavha (mi-), sethe (dzi-) *cf* Eng
 'set'; (*kompilasie*) mbekanyo (dzi-)
 verseker -khwaṭhisa
 versien -sevisa *cf* Eng 'service'
 versier -nakisa, -khavhisa
 versiering khavhiso (dzi-), nakiso (dzi-)
 versigtig nga vhlondl
 versigtigheid vhlondl (*abstr*)
 versin -khavhanga; 'n *plan* ~: -luka maano
 verskaffing zwiḡisedzwa (*slegs mv*)
 verskans -thivhela
 verskeie -fhambanaho (*ww rel*)
 verskil (*nw*) phambano (dzi-); (*ww*) -fhambana,
 -sa aḡana, -sa pfana, -sa tendelana, -hane-
 dzana; ~ *opper*: -vhangisa
 verskillende -fhambanaho (*ww rel*)
 verskoning (*nw*) pfarelo (dzi-); (*ww*) ~ *vra*:
 -humbela pfarelo
 verskoon -farela
 verskriklike -ofhisaho (*ww rel*), -shushaho (*ww*
rel)
 verskuif -sudzulusa (*tr*), -sudzuluwa (*intr*)
 verskyn -bvelela; *skielik* ~: -dzumbuluwa
 verskyning u bvelela (*infini*)
 verskynsel tshiwo (zwi-), tshiitea (zwi-)
 verslaan -fhenya, -kunda
 verslaap -tshelwa
 verslag (*nw*) muvhigo (mi-), maanea (*slegs mv*),
 riphoto/ripoto (dzi-) *cf* Eng 'report'; (*ww*)
 -vhudza, -ḡivhadza
 versneller ek(i)selerita (dzi-) *cf* Eng 'accelera-
 tor'
 versoek (*nw*) khumbelo (dzi-); (*ww*) -humbela;
 (*uitart*) -linga
 versoeker mulingi (vha-)
 versoeking mulingo (mi-)
 versoen (*twee partye*) -pfumedzana (*intr*); -pfu-
 medzanya (*tr*)
 versoening vhpumedzanyi (*abstr*)
 versool (*bande*) -bika mathaela
 versorg (*goed*) -tonda
 versper (*uitsig*) -tsira; (*opening/deurgang*)
 -thivha, -thivhela
 versperring luswinga (tswana)
 verspil -tambisa, -laṭa, -tshinya
 verstaan -pfa
 verstaanbaar -pfala
 verstaanbare -pfalaho (*ww rel*)
 versterk -khwaṭhisa
 verstop (*hardlywig maak*) -zwimbela
 verstopping muzwimbelo (mi-)
 verstuit *cf* ontwrig
 verstuiting tshinyalo (zwi-), tsiḡeo (dzi-)
 versuim -lenga, -mona-mona
 verswik *cf* ontwrig

verworpeling

vertaal -pindulela, -ṭalutshedzela
 vertaler mupinduleli (vha-), muṭalutshedzeli
 (vha-)
 vertaling phindulelo (dzi-), ṭalutshedzo (dzi-)
 verteenwoordig -imela
 verteenwoordiger muimeli (vha-)
 verteenwoordiging vhuimeli (*abstr*)
 verteer -sukanya
 vertel -vhudza, -hanelela, -anetshela, -toolola
 vertelling nganetshelo (dzi-), mafhungo (*slegs*
mv), nganea (dzi-)
 vertoef -lenga
 vertolk *cf* tolk
 vertolking *cf* interpretasie
 vertoning ṭano (ma-)
 vertoon -ṭana, -sumbedza
 vertoon -sinyusa
 vertraag -lengisa
 vertrek -ṭuwa
 vertroos -lilisa
 vertroosting phumudzo (dzi-), khuthadzo (dzi-)
 vertroou -ṭhulufhela/fulufhela/ṭhulufhedza/fulufhedza
 vertroue (*nw*) fulufhelo/ṭhulufhelo (ma-); vhu-
 fela (*abstr*); (*ww*) ~ *stel*, *eg in gevaar*: -pika
 vervaardig *cf* maak
 vervang -thivha vhudzulo
 vervanging mbuedzedzo (dzi-)
 vervel -ḡuvhudza
 versersings zwiḡivhulusi (*slegs mv*)
 vervoer (*nw*) vhuendedzi (*mv. selfde*); (*ww*)
 -huala, -endedza
 vervolg -tovhola
 vervolging mutovholo (mi-)
 vervul -khunyeledza, -phetha, -fhedza
 verwar -vilingana (*intr*), -vilinganya (*tr*); -ṭanga-
 na ṭohoho (*intr*), -ṭanganya ṭohoho (*tr*), -kha-
 khisa
 verwarring vilinga (ma-)
 verweer (*tot niet gaan*) -ṭahala
 verweerder muhwelelwa (vha-)
 verwek (*baar*) -beba
 verwelk -puta
 verwelkom -ṭanganedza
 verwer mapendane (vho-) *cf* Eng 'painter'
 verwerf -wana
 verwerp -nyadza
 verwesenlik -bveledza (*tr*), -bvelela (*intr*)
 verwittig -ḡivhisa, -ḡivhadza; 'n *meerdere* ~:
 -suma
 verwoes -tshinyadza, -thutha
 verwoesting tshinyadzo (dzi-)
 verwonder -mangadza, -akhamadza
 verwonder (*aan*) -kanuka, -mangala
 verwonderd (*wees*) -akhamala
 verwondering nyakhamadzo (dzi-)
 verworpeling munyadzea (vha-), munyadziwa

(vha-)
verwring (*verdraai*) -somba, -songa
verwurg -tshipa
verwyder -bvisa, -tusa
verwys -laedza
verwysing *met ~ na: cf aangaande*
verwyte -homela
vestiging (*van kolonie*) setelemeende (dzi-) *cf Eng 'settlement'*
vesting tshidzivhaswina (zwi-)
vet (nw) mapfura (*net in mv*): (ww) -nona, -khwaṭha
vier -ṇa (*adj*) (vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin- (ṇṇa), vhu-) *vir vbh cf -ṇa in Ve afd*
vierde vhuṇa (nw) *cf -ṇa eg gerc ya vhuṇa die vierde rat; (cf kwari) tshaiṇa (zwaiṇa) cf -ṇa vir vb, cf tshaiṇa, in Ve afd*
vierdens (byw) tsha vhuṇa *cf -ṇa*
viermaal (byw) luṇa, kaṇa
vim (*wasmiddel*) vimu (dzi-) *cf Afr*
vind -wana
vinger munwe (mi-)
vingerafdruk (nw) munwe (mi-); (ww) ~ *neem*: -gaṇḍisa munwe/gunwe/minwe
vingergiers muḥhoḥo (mi-)
vingerring *cf ooring*
vinnig (byw) nga u ṭavhanya
vint *cf bloedvin(t)*
vis khovhe (dzi-)
vishoek tshihuka (zwi-) *cf Eng 'hook'*, tshinzho- vho/tshinzhovhi (zwi-)
visier iṭo/iṭo (maṭo)
visioen bono (ma-)
visvang -rea
visvanger (voël) ṭhungununu (dzi-)
vitaliteit maanda (*slegs mv*)
vlag fulaha (dzi-) *cf Afr*
vlak -songo tsesaho (*ww rel, ontkenneend*)
vlakte (*hoofsaaklik met mopaniebome bedek*) bani (mapani); luvhale (ma-), bale (mavhale)
vlakvark phangwa (dzi-)
vlam (nw) khavhu (dzi-), mudugo (mi-); (ww) -duga
vleg -luka
vlei (nw) matyafa/maṭafa (*slegs mv*); (ww) -fhe- mbeledza, -rabeledza, -fhuredza nga u naki- sedza
vleis nama (dzi-); *ingemaakte ~: khombisi (dzi-) cf Eng 'corned beef'*
vlek dondo (ma-)
vlerek lufhatha (phapha)
vlermuis mulemalema (mi-), nyamulemalema (vho-)
vlieënier mutshimbizafulaimatshini (vha-)
vlieg (nw) thunzi (dzi-); (ww) -fhufha
vliegtuig fulamatshini (dzi-) *cf Eng 'fly ma-*

chine', eropuleni (dzi-) *cf Eng 'aeroplane'*
vloei -ela/-elela
vloeistof luḍi (*slegs ekv*), tshiluḍi (zwi-)
vloed muḍalo (mi-)
vloek (nw) samba (maṭamba); (ww) -sema
vloer fuloro (dzi-), fhasi (*lokat*)
vlooi thatha (dzi-); **sand** ~: dzedze (ma-)
vlot tshiveki (zwi-)
vlug (nw) (*in vrees*) mushavho (mi-); (*per vliegtuig*) u fhufha (*infiniit*); (ww) -shavha
vlugteling tshavhi (dzi-), mushavhi (vha-)
vlyt vhuṭsila (*abstr*)
voed (*kos gee*) -ḷisa, -kanzwa
voedselware *cf eetware*
voegwoord ṭitanganyi (ma-)
voel -pfa
voel tshinoni (zwi-)
voelkuiken fhondo (ma-)
voelilym vhumimbo (*mv selfde*)
voer (nw) **vee** ~: furu (dzi-) *cf Afr*; tshifusha- thakha (zwi-), pfushazwifuwo (dzi-); (ww) -ḷisa
voering furu (dzi-) *cf Afr*
voertuig goloi (dzi-), tshindisi (zwi-)
veet lwayo (ṇayo)
voetbal (*sokker*) futhibola (*as spel, geen mv*) *cf Eng 'football'*
voetpad ṇḍila (dzi-); **breë** ~: gondo (ma-), gwala (ma-)
voetring (*enkelring*) lukunda (vhu-/ma-)
voetspoor vhuṭala (*mv selfde*); (*slegs menslike*) lwayo (ṇayo), vuhukando (khando)
voetsap mutsindo (mi-)
vogtige *cf nat*
vogtigheid vhuṇu (*abstr*) *cf -ṇu*
vokaal pfala (dzi-), pfalandotha (dzi-)
vokalisasie tsikaipfi (*kl n-*)
vol ~ *word*: -ḍala, ~**maak**: -ḍadza; *half-vol*: denga; *ideof van ~ wees*: pha!
volbring *cf vervul*
voldoende -eḍanaho, -linganaho (*ww rel*)
volg -tevhela
volgende -tevhelaho (*ww rel*), -ḍaho (*ww rel*)
volgende jaar ishaho, ṇwakani/mwakani; *jaar na ~: mbaishaho, mbaishwakani/mbamwakani*
volgens u ya nga, u tevhedza, nga hune
volg op -tevhela
volgorde thevhekano (dzi-)
volhard -kongelela, -omelela
volharding vuhukongeleli (*abstr*)
volk lushaka (tshakha)
volksverhaal (lu)ngano (dzi-)
volmaak -ḍadza
volstruis mphwe (dzi-)
voltooi -fhedzisa
voltooiing *cf uitvoering*
volwasse (*groot*) *cf belangrike* -hulwane (*adj*)

(mu-, vha-, *ens cf* -hulu vir vbb)
volwassene muhulwane (vha-), mualuwa (vha-)
vomeer -tanza
vonk thase (dzi-)
vonkel (*flonker, flikker*) -penya, -nzhenzhema, -vhengema, -vhaima
vonkprop pulaka (dzi-) *cf Eng 'plug'*
vonnis (nw) khaṭhulo (dzi-); (ww) ~ *fel*: -haṭula
voor (nw) mugero (mi-), ligero (ma-); (*byw*) phanda (ha); (*hulpww*) sa athu
voorarm mukoṇwo (mi-)
voorbeeld tsumbo (dzi-), tsumbedzo (dzi-)
voorberei -lugisa, -vhekanya, -dzudzanya
voorbereiding ndugiselo (dzi-)
voorbok khunzi (dzi-)
voordeel (nw) mbuelo (dzi-), thakho (dzi-), tshivhuya (zwi-); (ww) ~ *trek (baat)* -vhuelwa, -wana
voorkom (*gebeur*) -bvelela
voorkom (*verhoed*) -dzivhisa, -dzivha, -thivhela, -thivha
voorkoming vthuthivha (*abstr*)
voorkoms tshiwo (zwi-), tshiitea (zwi-); (*aan-skyn*) tshifhaṭuwo (zwi-)
voorkop phanda (dzi-)
voorlaasjaar (*byw*) mbamahoṭa
voortlê -lalela
voornaamwoord lisala (ma-); *absolute* ~: lisala vhumka (ma-); *aanwysende (demonstr)* ~: lisala lisumbi (ma-); *relatiewe* ~: lisala vhu-shaka (ma-); *kwantitatiewe* ~: lisalambalo (ma-).
voornemens (*wees*) ṭoda u...
voorouer makhulukuku (vho-)
voorraad tshiṭoko (zwi-) *cf Eng 'stock'*
voorsien -fha, -ṇea, -ḡisa
voorsiener muḡisedzi (vha-)
voorsitter mudzulaphanda (vha-), mudzulatshidzulo (vha-)
voorskoot fasikoti (dzi-) *cf Afr*
voorskot mbadelophanda (dzi-)
voorskrif ndaela (dzi-)
voorspel *eg reën* -bvumba; *weer* ~: -bvumba mutsho
voorspeller (*waarsêr*) mubvumbi (vha-)
voorspraak (*maak*) (*namens iemand wat gefouteer het*) -pfumelela
voorstel (*mosie*) (nw) likumedzwa (ma-); (ww) (*stel voor*) -dzinginya; *iemand* ~: -swikisa, ḡgijhadza
voorstelling (*bekendstelling*) tswikiso (dzi-), ndijhadzano (dzi-); (*deur tekening, ens*) tshifanyiso (zwi-)
voortgaan -ya/-isa/-bvela phanda
voortrek -ṭalula
voortrekkery tshiṭalula (zwi-)
voortspuit -thoma, -bva

voortuitgaan -bvela phanda
voortuitgang mvelaphanda (dzi-)
voortuit stoot -sukumedza
voorvader makhulukuku (vho-)
voorvadergees mudzimu (mi-)
voorvinger musumbavhaloi (mi-)
voorvoegsel *cf* **prefix**
voorwerp tshithu (zwi-); *grammatiese* : tshiitwa (zwi-)
voorwoord maswikisi (*slegs kl* ma-)
vorige -fhiraho (ww *rel*)
vorm (nw) ~ *van 'n voorwerp*; tshivhumbeo (zwi-); ~ *om in te vul*: fomo (dzi-) *cf Eng 'form'*; (ww) -vhumba
vormelement tshivhumbi (zwi-), livhumbi (ma-)
vorming mbumbo (dzi-), tsiko (dzi-)
vou (nw) lupeto (phetho); (ww) -peta
vra (*versoek rig*) -humbela; *vraag* ~: -vhudzisa
vraag mbudziso (dzi-)
vraagteken tshivhudzisi (zwi-)
vraagwoord livhudzisi (ma-)
vraat phangwa (dzi-)
vraatsug *cf gulsigheid*
vraestel phepha (ma-) *cf Eng 'paper'*
vrag muhwalu (mi-)
vragmotor ṭori (dzi-/ma-) *cf Eng 'lorry'*
vrattjie phopho (dzi-)
vrede mulalo (mi-)
vreedsaam (*ideof van* ~) dududu!
vreemde -sili (*egte rel*) (*skakels selfde as basiese ow sk*)
vreemdeling mutsinda (vha-)
vrees (nw) nyofho (dzi-); (ww) -ofha
vrek *cf gierigaard*
vreugde dakalo (ma-)
vriend khonani (dzi-), ṭhama (dzi-)
vriendelik wa/vha/tsha vhlenda, *ens* (*poss*)
vriendelikheid vhlenda (*abstr*), vhuhwavho (*abstr*)
vriendin *cf* **vriend**
vriendskap (nw) vhuṭama (*abstr*), vhuḡonani (*abstr*); (ww) ~ *betoon*: -ita vhuṭama
vries -gega
vroeg (ww) ~ *wees*: -vhlula; ~ *opstaan*: -buba, -ḡhinda; ~ *gaan na*: bubela; (*kwaliif*) (*vroë*) -vhlulaho (ww *rel*)
vroegmiddag masiari (*byw*)
vrot -sina
vrou musadzi (vha-); *jong getroude* ~ *met een kind*: mubvana (vha-); *ou* ~: mukegulu (vha-); *lelike ou* ~: gegulu (ma-)
vrouemaniere tshisadzi (*geen mv*)
vroulike tshikadzi (zwi-)
vroulikheid vhusadzi (*abstr*)
vrug mutshelo (mi-); *groen* ~: gaga (ma-)
vrugbaar -nona, -vhibvela
vrugbare -vhibvelaho (ww *rel*), -nonaho (ww

(rel)

vrugte dra (*plante en bome*) -apwa

vry cf hofmaak

Vrydag L.avhulanu

vryf (oë) -tsikinyedza; (vloer) -firifa cf Afr

vrygesel khombe (dzi-)

vrygewigheid mathakho (*slegs mv*). mafunda (*slegs mv*)

vryheid mbofholowo (dzi-)

vrylaat -vhofholola. -litsha

Vrystaat Fureisitata cf Afr

vrystel cf vrylaat

vuil -tswuka

vuilgoed thukhwi (*slegs kl dzi-*). mathukhwi (*slegs kl ma-*)vuilmaak (*slegs babas*) -fhambuwa

vuilsiekte thusula (dzi-)

vuilsmeer -tswukisa

vuis vili (ma-)

vuismaak -puta

vullis tshika/tshikha (dzi-). malaṭwa (*slegs mv*). cf vuilgoed

vullishoop daleḍale (ma-)

vurk forogo (dzi-) cf Eng 'fork'

vuur mulilo (mi-)

vuurherd tshivhašo (zwi-)

vuurhoutjie lutanda lwa mulilo (thanda dza), mulilo (*mv selfde*)

vuurhoutjiedoos forogisi (ma-) cf Afr 'vuurhoutjies'

vuurmaak (*vuur opmaak*) -vhasa. -honza

vuurmaakhout khuni (dzi-)

vuurvliegje tshinainai/tshitaitai (zwi-)

vuurwapen tshigidi (zwi-) cf Afr 'skiet'

vy fuyu (mahuyu)

vyand swina (ma-)

vyandigheid vhuswina (*abstr*)vyandskap vhuswina (*abstr*)

veboom muhuyu (mi-)

vyf -ṭanu (*adj*) (vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin- (ṭhanu). vhu-) vir vbb cf -ṭanu in *Ve afd*vyfde vhuṭanu (*nw*) cf -ṭanu. eg gere ya vhuṭanu die vyfde rat; tshaṭanu (zwaṭanu) cf tshaṭanu tsha tshede 'n vyfde van die geld

vyfdens (byw) tsha vhuṭanu cf) -ṭanu

vyftien fumiṭhanu

vyftig fuṭhanu

vyl (*nw*) feila (dzi-) cf Afr; (ww) -feila cf Afr

W

wa goloi (dzi-)

waad (*deur rivier*) -ambuwawaai (*wind*) -vhudzulawaaier (*beestert*) tshovha (ma-dzi-)waar dit is ~: ndi ngoho (*kopulat*)waar? (*vraagw*) ngathi?waarom? (*vraagw*) ndi ngani? (*verkort van nga mini?*)

waardeer -pfesesa. -takalela

waarheen? (*vraagw*) ngathi?

waarheid ngoho (dzi-)

waarin? (*vraagw*) kha mini? (khani?)waarmee? (*vraagw*) ngani? (*verkort van nga mini?*)waarneem (*met oë*) -vhonawaarnemende -farelaha (*ww rel*)

waarnemer muvhoni (vha-)

waarneming u kavhelesa (*infinit*). u vhona (*infinit*). u sedza (*infinit*)waarom? (*vraagw*) ndi ngani? (*verkort van nga mini?*)waarop? (*vraagw*) kha mini? (khani?)

waarsê -laula. -bvumba

waarsêr muhvumbi (vha-)

waarsku -kaidza. -sevha. -eletshedza

waarskuwing khaidzo (dzi-). tsevhō (dzi-). ngeletshedzo (dzi-)

waatlemoen bvani (ma-)

wag (*nw*) mulindi (vha-); (ww) ~ vir: -lindela.

-imela

waghō -linda

wagter (*vee*) mulisa (vha-)wakker (*word/wees*) -karuwa. -fhaṭuwa. -vuwa

wakkermaak -vusa. -karusa. -fhaṭusa

waks cf politoer

walg (*aan*) -nengwawalging (*veroorsaak*) -nengisawan (*skei*) -fhefhera. -ṭungula. -sela. -pea

wandel -tshimbila-tshimbila

wandelstok lubaḍa (vhu-). tshiṭiki (zwi-) cf Eng 'stick'

wandluis cf weeluis

wang shama (marama)

wanhoop (*nw*) fhulufhuwa/fulufhuwa (ma-);

(ww) -fhulufhuwa/fulufhuwa; ~ veroorsaak:

-ṭovhosa. -ṭovhōwa; laat ~: -fhulufhudzai

-fulufhudza; in ~ wees: -dinala

wanmandjie luselo (tsele)

wanneer (*voegw*) musi. misi; (as) zwila; (*vraagw*) lini?want (*voegw*) ngauri. ngau

wapen tshihali (zwi-)

wapper -fhefheḍa

ware wa'tsha/zwa/dza ngoho (*poss*)

warm -thisa. -dudela

warmbron tshipise (zwi-)

warmmaak -dudedza; jouself ~ by vuuri'n son:

-ora

warmte vhududo (*abstr*)

warrelwind tshidumbumukwe (zwi-)

was (*nw*) phula (dzi-); (*ww*) *ietsliemand anders*~: -tanzwa; *jouself* ~: -tamba; *klere* ~:

-kuvha

wasbaki-kom sambelo (ma-), sanzwele (ma-)

wasem (*damp*) luqimuya (*geen mv*), mutsiqi (mi-)waskamer londoria (dzi-) *cf Eng 'laundry'*, sanzwo (ma-)

wasseep tshisibe tsha u kuvha

wat? (*vraagw*) mini?water maqi (*slegs mv klas ma-*); bad~: maqi a utamba; *besproeiings*~: maqi a tsheledzo,maqi a mugero; *drink*~: maqi a u nwa;

reën~: maqi a mvula; tee~: maqi a tie

waterbessie nthu (dzi-)

waterbessieboom mutu (mi-)

waterdraer *cf hommelby*

waterhoender khuhumulambo (dzi-)

waterpas vaterepasi (dzi-) *cf Afr*waterpokkies maruda (*slegs mv*)watertrek (*son*) -fhefha

waterval guvhukuvhu (ma-)

watte dzudzu (ma-)

water? -fhio? (*egte relat*) *eg* vthathu vthafhio? ~*mense?* ~ *kleur?* -nzani (*adj*) *vir vbb cf*-nzani? *in Ve afd; ~ soort?* -de? (*enklitiese**format*) *eg* ndi muthu-de? ~ *soort mens is**dit?*

wedloop mbambe (dzi-)

wedstryd metshe (mimetshe) *cf Eng 'match'*

weduwee tshilikadzi (dzi-), mutuolo (vha-)

wedywer -tatisana, -pikisana

weef -runge, -wiva *cf Eng 'weave'*weeg -kala *cf Afr 'skaal'*week (*nw*) vhege (dzi-) *cf Afr 'week'*; (*ww*)

-lovhea

weekliks vhege inwe, vhege na vhege

weeluis tsikidzi (dzi-)

weens *cf aanleiding (na ~ van)*weer (*nw*) mutsho (*geen mv*), matshele (*geen**ekv*); (*byw*) hafhu

weerhou van -dzima

weerstaan -omelela, -hana

weerstand nungo (dzi-), maanda (*slegs kl ma-*),~ *van liggaam teen siekte*; khondelo (dzi-)

weervoorspeller mubvumbi wa mutsho (vha-)

weervoorspelling mvumbo ya mutsho (dzi-)

weerwraak ndifhedzo (dzi-)

wees -vha

weeskind musiwana (vha-), tshisiwana (zwi-)

weet -divha

weggaan -tuwa

weggooi -laqa, -xedza

weggryp -zhuvhula

weghardloop -shavha

wegjaag (*verjaag*) -pandela, -thatha; *hond* ~:-pfutsekisa *cf Afr 'voertsek'*

wegkruip -dzumbama

wegkruipertjie (*spel*) mudzumbamo (mi-)wegkruipplek vhudzumbamo (*mv selfde*)weglaat *cf oorslaan*wegloop (*vrou/meisie*) -taha; ~ *met man*: -tabela

weggraak -xela, -xedza

wegskur -zhuvhula

wegsluip (*ongemerkt*) -nenga

wegsteek -dzumba, -swita

wegstuur -rumela

wegwyser *cf padwyser*wei (*nw*) (*dikmelkwater*) mutuore (mi-); (*ww*)

-fula

weiding -pfulo (mafulo)

weier -hana, -lamba, -landula

weifel *cf twyfel*

weiland mudavhi (mi-)

weiveld mafuloni (*slegs mv*)wek *cf wakkermaak*

wekker watshi ya u lila (dzi-)

weldoener mutondi (vha-)

welsyn vhlondavhathu (*abstr*)wemel (*krioel*) -andesa, -dasesawen (*nw*) gundo (ma-); (*ww*) -wina *cf Eng 'win'*;

-kunda, -fhanya

wenk *cf aanmaning*wens (*nw*) lutamo (*net in ekv*); (*ww*) -tamawenslik -tameaho (*ww rel*)

wentel -mona, -mona-mona

wêreld shango (ma-), lifhasi (ma-)

werf mutu (mi-), dzharata (dzi-) *cf Eng 'yard'*,matalani (*slegs mv*)werk (*nw*) mushumo (mi-); ~ *vir hoofman*:dzunde (ma-); (*ww*) -shuma

werker mushumi (vha-)

werkgegewe mushumelwa (vha-), mutholi (vha-)

werklik (*byw*) ngangohowerklik (*interj*) ina/iina!werklike (*byw*) vhekuma

werknemer mushumi (vha-)

werksman mushumi (vha-)

werkswinkel tshapo (dzi-) *cf Eng 'shop'*

werktuig tshishumiswa (zwi-)

werkwoord liiti (ma-)

werkwoordrelatief liitiqitaluli (ma-)

werkwoordstam tsinde la liiti (ma-)

werwelkolom *cf ruggraat*werwelwind *cf warrelwind*

Weste Vhukovhela

wet mulayo (mi-)

wetenskap saintsi (*kl n-*) *cf Eng 'science'*wetenskaplike musaintsi (vha-) *cf Eng 'science'*

wetsbepaling thendelo (dzi-)

wewenaar mutuolowadzi (vha-)

wewenaar(sgras) mushidzhi (mi-)
wie? nnyi? (vhonnyi?)
wiel vhili (ma-) *cf* Afr, mulinga (mi-), lilinga (ma-)
wil iemand *se* ~: lutamo (*slegs* *ekv*)
wildebees khongoni (dzi-)
wildedier phukha (dzi-)
wildekaf phaha (dzi-)
wildernis (*woesteny*) soga (ma-), thovholo (dzi-)
wildevy (*vrug*) fuyu (mahuyu); nyumo (dzi-); (*boom*) muhuyu (mi-); muumo (mi-)
wildsvleis nama ya phukha
wimper lusie (tsie)
wind muya (mimuya)
windbuis tshigidi tsha zwiṓoni (zwi-)
windjie (*ligte*) lumuya (*geen* *mv*), lufhefha (*geen* *mv*)
wind opbreek -zwa
wingerdstok *cf* wynstok
wink *cf* knipoog
winkel vhengele (ma-) *cf* Afr, tshitolo (zwi-) *cf* Eng 'store', shopho (dzi-/ma-) *cf* Eng 'shop'
winkelier ramavhengele (vho-) *cf* Afr 'winkel'
wins (*nw*) bindu (ma-), mbuelo (dzi-); (*ww*) ~ *maak*: -bindula
winter vhuriha (ma-)
wip (*nw*) tshifu (zwi-); (*ww*) ~ *stel*: -rea
wiskunde mathematiki (*kl n-*) *cf* Eng 'mathematics'
wissel (*geld*) -tshintsha *cf* Eng 'change', -khesha *cf* Eng 'cash'
wisseling murenganyiso (mi-), thengiselano (dzi-)
wisseltrofee khaphuthendeleki (dzi-)
wit -tshena (*adj*) (mu-, vha-, mi-, ji-, ma-, tshi-, zwi-) *vir vbb* *cf* -tshena in *Ve afd*
witheid vhutshena (*abstr*) *cf* -tshena
witmens iikhuwa (ma-), mutshena (vha-)
witreier *cf* bosluivoel
woede vuhali (*abstr*), mbiti (*slegs* dzi- *abstr*), tsinyuwo (dzi-)
woedend maak *cf* vertoorn
woel -shanavhiḡa
Woensdag ḡavhuraru
woes -halifha
woestyn phanga (dzi-), thovholo (dzi-)
wol (*breiwol*) wulu (*nei in* *ekv*) *cf* Eng 'wool';

(skeer~) vhuḡuse (*mv selfde*)
wolf (*hiēna*) phele (dzi-)
wolk gole (makole)
wolkbreek tshirulu (zwi-)
wond (*nw*) tshilonda (zwi-); *vars* ~: mbonzhe (dzi-), ntho (dzi-); (*ww*) -huvhadza
wonder (*nw*) ḡembe (ma-); (*ww*) -kanuka
wonderwerk vhuḡolo (*abstr*), maḡembe (*slegs* *mv*) *cf* ḡembe
woning vhudzulo (ma-)
woon -dzula
woonplek vhudzulo (*mv selfde*), haya (ma-)
woonstel fuletse (dzi-) *cf* Eng 'flats', fulaḡa (dzi-) *cf* Eng 'flat'
woord ipfi (maipfi), fhungo (mafhungo)
woordeboek ḡalusamaipfi (dzi-)
word *cf* wees
worstel -tambula, -kakarika, -lwa, -ombana
worsteling muombano (mi-)
wortel (*van boom*) mudzi (mi-); (*groente*) khe-rotsi (dzi-) *cf* Eng 'carrots'
woud ḡaka (maḡaka)
wraak (*nw*) ndifhedzo (dzi-); (*ww*) ~ *neem*: -lifhedza, -lifhedzela
wreed (*wees*) -vha na tshiḡuhu
wreedheid tshiḡuhu (zwi-)
wreck -lifhedza, -lifhedzela
wring -somba
wrok luvhengelambiluni (*abstr*)
wuif (*hand*) -imisa tshanda
wurm (*soos op verrotte voorwerp*) tshivhungu (zwi-); (*gewoon*) mbungu (dzi-); *ingewands* ~: ḡowana (dzi-)
wyd -aḡama
wydsbeen (*sir*) -tandaḡhala
wyde vphupara (*mv selfde*)
wye -aḡamaho (*ww rel*)
wyfie tsadzi (dzi-), ḡisadzi (ma-)
wyle (*rukkie*) tshifhinganyana (zwi-)
wyn veini (dzi-) *cf* Afr; waini (dzi-) *cf* Eng 'wine'
wynstok muḡirivhe (mi-) *cf* Afr 'druive'
wys -sumba
wyse -ḡalifhaho (*ww rel*); *cf* *modus*
wysheid vhuḡali (*abstr*)
wysie tshuni (dzi-) *cf* Eng 'tune' mutivho (mi-)
wysig -engedza, -shandukisa, -khwinisa
wysiging *cf* verandering

X

Xhosa (*persoon*) Muthoza (Ma-): (*taal*) Tshi-thoza. Luthoza

xilofoon mbila (dzi-), mbilamutondo (dzi-)
X-raal ek(i)sirei (dzi-) *cf* Eng 'X-ray'

Y

ys muxwatu (<i>geen mv</i>); aisi (<i>slegs kl n-</i>) <i>cf Eng</i> 'ice'	yster tsimbi (dzi-)
yskas tshixwatusi (zwi-), firidzhi (dzi-) <i>cf Eng</i> 'fridge'	ystervark nungu (dzi-)
yskoud (<i>wees/word</i>) -xwatuwa; <i>ideof van ~</i> : goo!	ywer vhufuteleli (<i>abstr</i>), mafulufulu (<i>slegs mv</i>); <i>cf fluksheid</i>
	ywerig -tama, -vha na mafulufulu, -vha na dzangalelo

Z

zero zero *cf Afr*
Zoeloeland/Zululand Hazulu

Zoeloepersoon/Zulupersoon Muzulu (Ma-)
Zoeloetaal/Zulutaal Luzulu/Tshizulu

For the user

This dictionary is divided into three parts, namely:

PART 1: Venda-Afrikaans-English:

PART 2: Afrikaans-Venda;

PART 3: English-Venda.

The alphabetic order is the normal one and does not require further explanation, except in the following instances where use has been made of diacritic symbols to extend the Roman alphabet:

The dental symbols *ǀ*, *ǁ*, *ǁ* and *ǀ* precede the normal *d*, *l*, *n* and *t*, while the velar *ǁ* in its turn follows the normal *n*.

This implies that words which, for example, commence with *ǀ* are listed first and separately from words commencing with *d*.

Venda words belonging to the primary two word classes viz *nouns* and *verbs*, are left unidentified except for those instances where misunderstanding may arise in which instances nouns are identified by (n) and verb stems by (vb). Otherwise verbs are entered as stems only, preceded by a hyphen to indicate that they are stems with the infinitive prefix *u-* left out. All the secondary word classes are identified in brackets, eg adverbs by (adv); adjectives by (adj), etc.

Nouns are entered with the plural prefixes (where they exist) given in brackets, eg *muthu* (*vha-*) from which may be derived that *muthu* is a noun with plural form *vhathu*.

It is therefore also possible to look up plural forms under singular entries by making the simple adjustment of replacing the plural prefix by its regular singular form. So a noun like *vhatakana* will be looked up under *mutukana*.

In those instances where such an adjustment cannot be made mechanically because of sound changes, both singular and plural forms are entered alphabetically. This mainly applies to nouns of classes *ǀi-/ma-* and classes *lu-/dzi(n)-*, eg

gole (**makole**) wolk | cloud

with a separate plural entry

makole cf **gole**

because it is impossible to arrive at the singular form just by replacing *ma-* with the singular prefix *ǀi-*;

luvhavvu (**mbabvu**) ribbebeen | rib

with a separate plural entry

mbabvu cf **luvhavvu**

because in the case of *mbabvu* the nasal of the class prefix *dzi(n)-* causes the initial consonant of the stem *-vhavvu* to be subject to sound change.

Instances where the prefix (*dzi-*) follows on entries need special attention: Here it does not imply that the plural form must necessarily commence with *dzi-*. Although *dzi-* may be used, it is normally left out, eg *kholomo* (*dzi-*) where *kholomo* may have both singular and plural meaning (although *dzikholomo* also is a possible plural form) and the *dzi-* then only acts as plural 'marker' showing to which class the specific noun belongs. In such instances the distinction between singular and plural is indicated by the concords which link other words in the utterance to such nouns, eg

kholomo yanga i dangani 'my cow is in the kraal'
kholomo dzunga dzi dangani 'my cows are in the kraal'

Also adjectives which qualify nouns of classes *n-/dzi(n)-* are subject to similar sound changes. They can therefore not be looked up mechanically and are entered separately, eg

-rema (*adj*) swart | black

but then also

-thema (*adj kl | cl n-/dzi(n)-*) cf **-rema**

The following examples illustrate this clearly:

tshimange tshanga tshirema 'my black cat'

but

mmbwa yanga thema 'my black dog'
(dzi)mmbwa dzanga thema 'my black dogs'

Nouns which belong to class *vhu-*, may be treated in three different ways:

- (i) by indicating that the plural is in class *ma-*, eg
vhuriha (*ma-*), ie with plural *maruha*
- (ii) by indicating that the plural is the same, eg
vhusiku (pl same), ie *vhusiku* may mean 'night' or 'nights'
- (iii) by indicating that the noun has an abstract content, eg
vhubva (abstr), ie the abstract concept 'laziness' does not have a singular or plural content.

Musical tone which forms an important part of the sound system of Venda, is normally not indicated in this edition. It is not considered to be essential for such a 'pocket' edition and then for the following reasons:

Tone marking as it appears in the original edition, must be seen as basic tone only, ie when words are pronounced in isolation purely as lexical items. Such tones are liable to drastic changes within context. Because such tone changes are subject to complicated tone rules, it is not necessary to include it in a practical work like this one. The non-Venda speaker will not be able to apply these rules without help from a speaker of the language. Such a person will benefit more by mimicking what he perceives by ear. Venda speakers, on the other hand, do not have a problem with the tone of the language.

Tone is therefore only indicated in those instances where pairs of words are distinguished only by difference in tone, eg

thoho (dzi-) (hh) kop | head
thoho (dzi-) (lh) aap | monkey, ape

The three tones are therefore indicated as follows in brackets:

high: (*h*)
low: (*l*)
falling: (*f*)

There is one orthographic symbol which needs special attention, viz *l*. Originally this symbol had a single phonetic reference, namely that of a tap sound which is pronounced with the tip of the tongue tapping once against the alveolus as in *-lila* 'cry'. Recently this symbol obtained a second phonetic reference, namely as a lateral continuant, ie like the *l* in 'long' of English. This sound occurs in borrowings of recent origin where the original language contains this sound in the word borrowed, eg

alimanaka : Afr almanak
hositele : Afr hostel
khalenda : Afr kalender
eropuleni : Eng aeroplane
litha : Eng litre

There is, however, no consistency in this and the / may retain its tap sound reference in such borrowings, eg

lagane: Afr laken

Here / has no lateral quality.

Symbols and abbreviations

Most of the symbols and abbreviations used, are obvious, but the following need mentioning to prevent misunderstanding:

	: to separate Afrikaans and English entries
/	: to separate alternative forms, eg <i>poswolboswo</i>
~	: represents the keyword
adj	: adjective
adv	: adverb
collect	: collective
conj	: conjunctive
cf	: compare (preference is given to this abbreviation because it can be used for both Afrikaans and English)
demonstr	: demonstrative
eg	: for example
intr	: intransitive
interr	: interrogative
lit	: literal
n	: noun
neg	: negative
obj conc	: subject concord
pl	: plural
pos	: positive
poss	: possessive
pred	: predicative
qualif	: qualificative
quantit	: quantitative
rel	: relative
sing	: singular
subj conc	: subject concord
tr	: transitive
vb	: verb
viz	: namely

aback (vb) *taken* ~: -mangadza, -akhamadza; (adv) murahu
abandon (n) ~ed hut: dumba (matumba); (vb) -litshedza, -sia, -laŭa
abase -tsitsa, -ŭkufhadza
abash -shonisa, -mangadza, -akhamadza
abate -dzika *eg* muya wo dzika *the wind has abated*
abattoir silahapani (ma-) *cf* Afr 'slagpale', muvuwo/muvoni (mi-)
abbreviate -khaula, -pfufhifhadza
abbreviation khaulo (dzi-), pfufhifhadzo (dzi-)
abdicate -bvula (vuhosi), -kumedza (vuhosi)
abdomen thumbu (dzi-)
abduct -ŭahisa (musadzi); -hwala
abet -kuŭedza
abhor -vhenga
abhorrent *be* ~: -vhifha
abide -ŭivhofha (nga milayo); -dzula
ability vhukoni (*abstr*)
abject (n) munyadziwa (vha-), munyadzea (vha-); (*qualif*) -nyadzeaho (vb *rel*)
ablactate *cf* wean
ablaze -swa
able *be* ~: -kona
abnegate (deny) -landula; -ŭilandula
abnormal -si wa misi, -si a misi, -si tsha misi, -si ha misi, *etc*; wa abunomala, tsha abunomala, dza abunomala, *etc*, *cf* Eng (*poss*); ~ *load*: muhwalo wo kalulaho (mi-)
abode vhudzulo (ma-), haya (ma-)
abolish -fhelisa
abominable -sa takadziho (vb *rel*), -vhifhaho (vb *rel*)
aborigine ngwaniwapo (vho-)
about nga, nga ha; nga vhaho, re heneŭha kha above (*on top of*) nŭha (*adv*)
abridge -pfufhifhadza
abscess (*small*) tshimota (zwi-); (*big*) tshitshimbili (zwi-)
absence phidza (dzi-)
absent (*skip a day*) -fhidza
absolute (*real*) vhukuma; *intensive form of* ~: vhukumakuma
absolute pronoun ŭisala vhukuma (ma-)
absolutely quiet (*ideoph of being* ~ ~) hwii!, noo!
absorb *be* ~ed -nwelela; ~ *moisture*: -nwa, -vhuelwa, -nukala
abstain -ŭidzima
abstinence vhuŭidzimi (*abstr*)
abundance muŭalo (mi-)
abundant *cf* plentiful
abuse (n) samba (maŭamba); (vb) (*curse*) -sema

acacia (*family of thorn trees*) muunga (mi-)
accelerator ekiselereita (dzi-) *cf* Eng
accent tshileme (zwi-), khalo (dzi-)
accentuate -lemedza, -khwahisa
accept (*receive*) -ŭanganedza
acceptable -ŭanganedzeaho (vb *rel*)
accident (n) khombo (dzi-), mawela (*pl only*); (vb) *have an* ~: u welwa nga khombo
accompany -fhelekedza
accomplice muitanae (vha-)
accomplish -khunyeledza, -phetha, -fhedza
accomplishment khunyeledzo (dzi-), phetho (dzi-)
according to u ya nga, u tevhedza, nga hune
accouchement vhudzadze (*abstr*)
account mbalelano (dzi-), akhaunthu (dzi-) *cf* Eng
accountancy ŭivhambalelano (*cl n*-)
accuse (*charge*) -vhea mulandu, -hwesa mulandu
accused muhwelwa (vha-), *cf* defendant
accustom -ŭowedza; ~ *oneself*: -ŭidowedza
ache (n) vhuŭungu (*abstr*); (vb) -rema, -vhaveha; *cause to* ~: -vhaisa, -remisa
acid dungi (ma-)
acknowledge -tenda
acquire -ŭiwanela, -wana
acquit *cf* discharge (vb)
acquittal *cf* discharge (n)
act (n) (*deed*) nyito (dzi-); ~ *in play*: luŭa (nŭha); ~ *in law*: mulayo (mi-); (vb) -edza, -tamba
acting -farelaho (vb *rel*)
action muito (mi-)
active -ŭalaho mafufufulu
active voice maambwaita (*pl only*)
activity khakhathi (dzi-), vhuŭitwa (*abstr*), mu-shumo (mi-)
actor mutambi (vha-), muedza (vha-)
adam's apple gulokulo (ma-)
add -engedza; ~ *some more*: -engedzedza; ~ *up* (*figures*): -ŭanganya; ~ *to* (*lengthen*): -ŭuma
addendum (appendix) ŭumetshedzo (dzi-)
address (n) ŭiresi (dzi-) *cf* Afr 'adres', kherefo (dzi-) *cf* Eng 'care of'; (vb) *put on* ~: -kherefa *cf* Eng 'care of'; ~ *a meeting*: -amba na, -neal-ita tshipitshi
adequate (*which is* ~) -linganaho (vb *rel*), -eŭanaho (vb *rel*)
adjective ŭitaluli (ma-)
adjoin -awela, -nimiswa
administrate -laula
administration ndaulo (dzi-), vhuvhusi (*no pl*)
admire -takalela; -tama
admission ŭanganedzo (dzi-), thendelo (dzi-)
admit (*a charge*) -tenda (mulandu); ~ *in hospi-*

tal, etc.: -tanganedza; ~ to premises: -tendela
admonish (give advice) -laya; (warn of thing) -sevha; (remind) -humbudza
adopt (a child) -nwanakisa
adopted child muñwanakiswa (vha-)
adult (n) muhulwane (vha-), mualuwa (vha-); (adj) -hulwane cf *Ve section*
adulterer phombwe (dzi-)
adultery vhubombwe (*abstr*)
advance (n) mvelaphanda (dzi-); ~ of money: mbadelophanda (dzi-); (vb) -isa phanda, -bvela phanda
advanced (which is ~) -bvelelaho (vb *rel*)
advantage tshivhuya (zwi-); mbuelo (dzi-)
adverb liqadzi (ma-)
advice ndaela (dzi-)
advise -eletshedza, -laya, -humbudza
advocate (n) muimeleli (vha-), muambeli (vha-), axennde (dzi-, maaxennde) cf *Afr* 'agent'; (vb) -ambelela, -imelela
aeroplane eropuleni (dzi-) cf *Eng*, fulaimatshini (dzi-) cf *Eng* 'fly-machine'
affair mafhungo (usually in pl, cf *sing* fhungo)
affirm cf *emphasize*
afraid -ofha
Africa Afurika
Afrikaans Luvhuru (no pl); ~ language and culture: Tshivhuru (no pl)
Afrikaner Mufurukane (Vha-) cf *Afr*, Muvhuru (Ma-) cf *Afr* 'boer'
after (*prep*) nga murahu
after all itali (*conj*) eg itali vha sa mu funi ~ they do not like him
afternoon (early ~; during the day) masiari (*adv*): late ~: tshithu (no pl); 4 to 5 o'clock in ~: quvha li tshi fhefha
afterwards ngavhuya (*conj*); nga murahu (*adv*)
again hafhu (*adv*)
age (n) vhukale (no pl); (vb) grow old (women): -kegula; (men): -kalaha
age group (individual of same ~) thanga (dzi-), murole (mi-)
agent zhendedzi (ma-)
agree -tenda; -pfana, -andana, -tendelana
agreeable -takadzaho (vb *rel*)
agreement thendelo (dzi-), pfano (dzi-)
agricultural department cf *department of agriculture*
agricultural lime galaga ya vhulimi (*class n*)
agricultural officer mulimisi (vha-), muofisi wa vhulimi (vha-)
agricultural school tshikolo tsha vhulimi (zwi-)
agriculture vhulimi (*pl same*)
agricultural science divhavhulimi (*cl n*)
aid (n) thuso (dzi-); (vb) -thusa
ailment munyanyavhalo (mi-), kudwadze (zwi-)
aim (n) ndivho (dzi-); (vb) -korola cf *Afr* 'korrel'

air muya (mi-)
air brake biriki ya muya (dzi-)
air cleaner (-filter) tshisefamuya (zwi-)
air-filter tshisefamuya (zwi-)
airgun tshigidi tsha zwiñoni (zwi-)
airmail poswo ya muyani (no pl)
airport vhuimafulaimatshini (no pl), vhuikavha-fulaimatshini (no pl)
air-travel lwendo nga mufhe (nyendo nga ...), lwendo lwa muyani (nyendo dza ...)
alarm (n) mukosi (mi-), tshisevhi (zwi-); war ~: maaladadza (*pl only*); ~clock: watshi ya u lila (dzi-); (vb) give the ~: -vhea mukosi, -sevha
alcohol alikoholi (dzi-) cf *Eng*
alcoholic drink tshikambi (zwi-)
alight -tsa
all vhothe (*cl* vha-), dzothe (*cl* dzi-), othe (*cl* ma-), etc cf *quantitative in grammar*
alliance pfano (dzi-)
allow -tendela
Almighty Ramaandaothe/Ramannqaothe
almost toqou (*aux vb*) eg o toqou wa he ~/nearly fell
aloe tshikhopho (zwi-)
alone ethe (*cl* mu- of mu-/vha-), vhothe (*cl* vha-), wothe (*cl* mu- of mu-/mi-), othe (*cl* ma-), dzothe (*cl* dzin-), etc (*quantitative*)
already -no (*aux vb*) eg ro no fhedza mushumo washu we have ~ finished our work, arali ro no fhedza ... if we have ~ finished ...
alteration thembuluso (dzi-), tshandukiso (dzi-)
also na (*connective*): (vho-) (*enclitic*) eg o qa-vho he ~ came
altar alitare (dzi-) cf *Afr* 'altaar'
alter -shandukisa
although naho (*conj*), nangwe (*conj*)
altogether tshothe (*adv*)
always nga musi/nga misi
amaze cf *surprise*
ambassador muambasada (vha-) cf *Eng*
ambush (n) ndalelo (dzi-); (vb) -lalela
amend -engedza, -shandukisa, -khwinisa
amiability u funea (*infin*)
amiable -tameaho (vb *rel*)
among vhukati ha ...
amputate -tumula, -thukhula
amuse -takadza
amusement tshitakadzi (zwi-)
analyse -sengulusa; (a sentence) -fhenda
analysis tsenguluso (dzi-); phendo (dzi-)
ancestor (remote) makhulukuku (vho-), mudzimu (mi-)
ancestral spirit mudzimu (mi-)
ancient times tshifhinga tshilalalala (*adv*)
and na eg munna na musadzi man and wife
angel murunwa (vha-), muangelo (vha-) cf *Eng*

anger (n) tsinyuwo (dzi-); (vb) -sinyusa
angry be/become ~: -sinyuwa, -kwata cf Afr 'kwaad'; *enrage/make* ~: -sinyusa, -kwatisa
animal wild ~: phukha (dzi-); ~ *of prey*: tshiḷa-gama (zwi-); *domestic* ~: tshifuwo (zwi-), tshifuwiwa (zwi-); *small* ~: tshipuka (zwi-)
animal husbandry vhuḷuwi (no pl)
ankle tshinungo tsha lwayo (zwi-)
annihilate -thutha, -phusukanya
announce -ḡivhisa, -ḡivhadza; ~ *a person*: -ḡivhisa, -swikisa; (*broadcast*) -hasha
announcement nḡivhiso (dzi-), nḡivhadzo (dzi-)
announcer muḡivhisi (vha-) muḡivhadzi (vha-) *radio* ~: muhashi (vha-)
annoy -dina, -ḡhupha; *be ~ed*: -ḡhuphea, -dinwa
annoyance u dina, u ḡhupha (*infin*)
anoint -ḡodza
anointment tshiḡolo (zwi-)
another (*certain*) -nwe (*adj*) (mu-, li-, tshi-, n-: inwe, lu-, hu-, ku-)
answer (n) phindulo (dzi-); ~ *in arithmetic*: thekenelo (dzi-); (vb) -ḡhindula; *answer/respond with a call*: -aravha
ant sunzi (ma-); *fairly large* ~: lisunzi (ma-); *small* ~: lusunzi (vhu-)
ant-bear (ant-eater) thagalula (dzi-)
ant-eater cf ant-bear
ant-heap tshiulu (zwiulu)
anus tshivhunu (zwi-)
anvil betshelo (ma-)
anybody nnyi na nnyi
anywhere huriwe na huriwe
ape (n) (*monkey*) ḡhoho (dzi-); (vb) -edzisa
apologize -humbela pfarelo
apology pfarelo (dzi-)
apostle muapostola (vha-) cf Eng
appear -bvelela; ~ *suddenly*: -dzumbuluwa
appearance (*act of appearing*) u bvelela (*infin*)
appease -fhembeledza, -khuthadza
appeasement phumudzo (dzi-), khuthadzo (dzi-), phembeledzo (dzi-)
appendix cf addendum
apple apula (ma-) cf Afr 'appel'
applicant muhumbeli (vha-)
application (*for post*) khumbelo (dzi-); ~ *form*: fomo ya khumbelo (dzi-)
apply (*for post*) -humbela, -apulaya cf Eng; ~ *a rule, etc*: -shumisa
appoint -vhea, -thola
appointment (n) (*in post*) mbeo (dzi-); (*engagement*) ndangano (dzi-); (vb) make ~: -langana
appreciate -takalela
approach -sendela; ~ *towards*: -sendelela
approaching (*following*) -ḡaho (vb rel). -tevhe-laho (vb rel); (*oncoming*) -sendelaho (vb rel)
appropriate which is ~: -fanelaho (vb rel).

-teaho (vb rel)
approval themendelo (dzi-), thendelo (dzi-)
approve -tendela, -themendela
apricot apulakoswo (ma-) cf Afr 'appelkoos'
April Lambamai
apron fasikoḡi (dzi-) cf Afr 'voorskoot'
Arab (*person*) Muaraba (Vha-)
arable which is ~: -limeaho (vb rel)
architect mufhaḡi (vha-)
architecture vhuḷhaḡi (*abstr*)
area (*in arithmetic*) nyalo (dzi-); (*region*) vhuḡo (pl same), shango (ma-)
argue -ḡana, -ḡaḡa, -hanedzana
argument khani (dzi-)
arise (*wake up*) -vuwa; ~ *from sleep*: -karuwa; ~ *from seat*: -takuwa; ~ *very early from sleep*: -ḡhinduwa, -buba
arithmetic ḡivhambalo (*sing n- only*)
arm tshanḡa (zwandḡa); *upper* ~: tshishas'ḡa (zwi-); *fore* ~: mukonwo (mi-)
armpit gopwa (magopwa/makopwa)
army mmbi (dzi-)
arouse cf awaken
arrange -vhekanya
arrest -fara
arrival muswiko (mi-); u swika (*infin*)
arrive -swika; *bring someone to his destination*: -swikisa
arrow musevhe (mi-)
art vhuḡonesi (*abstr*); ḡivhāvhuḡonesi (*cl n-*)
artery ludivhiḡa (vhu-)
artisan mutsila (vha-)
artist muoli (vha-)
as sa, vhunga/unga
asbestos lihevudzi (ma-)
ascend ~ *mountain*: -gonya; ~ *vehicle*: -namela
ascension thakhuwo (dzi-)
ash milora (*sing mulora not common*); miora (*variant form*); ~-heap: ḡaledḡale (ma-)
ashamed be ~: -shona
aside thungo (*adv*)
ask (*a question*) -vhudzisa; ~ *on behalf of*: -vhudzisela; (*beg, request*) -humbela; ~ *for*: cf request
asleep -eḡela
ass mbongola (dzi-), donngi (dzi-) cf Eng 'donkey'
assault u rwa (*infin*) eg mulandu wa u rwa (*case of assault*; (vb) -rwa
assegai pfumo (mafumo/ma-)
assemble -kuvhangana (*intr*), -kuvhanganya (*tr*), -vhuḡa (*tr*), -vhuḡhana (*intr*), -khunyelela (*intr*)
assembly kuvhangano (dzi-), khunyeleli (dzi-), tshivhidzo (zwi-), mutangano (mi-)
assent (n) thendelo (dzi-); (vb) -tenda
assimilate -eleledza

assist (*help*) -thusa, -farisa; ~ *each other*: -thusana, -farisana
associate with -konana, -tshimbilelana
assure -kwaṭhisa
astonish -mangadza, -akhamadza
astonishment nyakhamadzo (dzi-)
astray be led ~: -xedzwa
athlete cf player
athletics zwipotso (*pl only*) *cf Eng 'sports'*
attach -nambatedza; *be ~ed to*: -nambatela
attachment tshinambatedzwa (zwi-)
attack -dia
attain -wana; ~ *maturity*: -hula
attempt -nedingedzo (dzi-); (*vb*) -lingedza, -edzisa
attend (*a meeting, school*) -dzhenha
attendant pheletshedzi (dzi-); mushumeli (vha-)
attention (*n*) tshenzhemo (dzi-), ṭhogomelo (dzi-); (*vb*) pay ~: -dzhiela tshenzhemo/nzhele, -ṭhogomela, -sedza
attentively (*adv*) nga ṭhogomelo
attorney axennde (dzi-/ma-) *cf Afr 'agent'*, rami-layo (vho-)
attract -kokodza, -kunga, -unga
attractive -kungaho (*vb rel*), -ungaho (*vb rel*), -nakaho (*vb rel*)
attractiveness vhuungi (*abstr*), vhuungi (*abstr*); (*charm*) vhunaki (*abstr*), lunako (*abstr*)

audible -pfala
augment -titilidza
August Ṭhangule
aunt (*father's sister*) makhadzi (vho-); (*mother's elder sister*) mmemuhulu (vho-); (*mother's younger sister*) mmame (vho-)
author muṭwali (vha-)
authority *cf government*
automatic tshidiitiisi (*poss*), eg wa tshidiitiisi
automatically nga vhuḍitiisi (*adv*), nga vhuitatshoga (*adv*)
autumn luṭavula (*no pl*); *late* ~: tshifhefho (zwi-)
auxiliary verb (deficient verb) ṭitikedzi (ma-)
avenge -lifhedzela
aviator (*pilot*) mutshimbidzafulaimatshini (vha-)
avocado ṭiafukhada (ma-) *cf Afr 'avokado'*
avoid -tinya
await -lindela
awake -karuwa, -fhaṭuwa
awaken -karuwa, -fhaṭuwa; (*wake up somebody*) -karusa, -fhaṭusa
award (*n*) mpho (dzi-); (*vb*) -fha, -ṇea
awful *cf ugly*
awl lunzhi (ṇunzhi/nyunzhi)
axe (*hatchet*) mbaḍo (dzi-); *battle* ~: tsanga (dzi-)
axle asi (dzi-) *cf Afr 'as'*

B

baboon pfeṇe (ma-); *small* ~: kupfeṇe (zwi-)
baby (*new born*) lushie (vhushe/tshie)
bachelor khombe (dzi-)
back muṭana (mi-)
back-bite *cf slander*
backbone (*spine*) muṭoḍo (mi-)
background (*of person*) siangane (dzi-)
backslide -gwineal-guneal-gwineha
backwards murahu (*adv*)
bacon tshipeke (zwi-) *cf Afr 'spek'*
bad (*adj*) -vhi (mu-, vha-, mi-, ṭi-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin- (mmbi), lu-, vhu-, hu-, ku-); (*vb*) *be* ~: -vhiṭha
badger (*ratel*) tshisele (zwi-)
badness vhuvi (*abstr*)
baffle *cf puzzle*
bag khedzi (dzi-), mukwama (mi-), saga (ma-) *cf Afr 'sak'*
bake -baga *cf Afr 'bak'*
bakery bekhari (dzi-) *cf Eng*
bald crown (*of head*) phanda (dzi-)
ball bola (dzi-) *cf Eng*
balloon baloni (ma-) *cf Afr 'ballon'*
banana (*tree and fruit*) muomva (mi-)

band (*music*) bennde (dzi-) *cf Eng*
bandage bandishi (dzi-) *cf Eng*; (*vb*) -pomba, -bandisha; *wind* ~ *tightly around*: -pombedza
bangle lukunda (vhu-/ma-), bengele (ma-) *cf Eng*
banish -thatha
bank (*n*) (*money*) bannga (dzi-) *cf Afr 'bank'*; *river* ~: khunzikhunzi (dzi-); (*vb*) -bannga, -vhumunga, -diphositha
bank balance masalelabanngani (*pl only*)
Bantu Murema (Vha-)
Bantu area ha Vharema (*adv*)
baobab tree muvhuyu (mi-)
baptism ndovhedzo (dzi-)
baptist mulovhedzi (vha-)
baptize (*christen*) -lovhedza
bar bara (dzi-) *cf Eng*; ~ *of soap*: mukonde wa tshisibe (mi-)
bark (*n*) ~ *of tree*: gwati (makwati); ~ *of dog*: uhuvha (*infinit*); (*vb*) -huvha
barrel (*container*) fagi (ma-) *cf Afr 'vaatjie'*; ~ *of gun*: lwobo (ndwobo) *cf Afr 'loop'*
barricade (*vb*) -thivhela

barrier luswinga (tswana)
barrow cf **wheelbarrow**
barter (n) thengiselano (dzi-); (vb) -vhambadza, -renganyisa
basin sambelo (ma-)
bask (in sun or at fire) -ora eg -ora quvha *bask in sun*; -ora mulilo *bask/warm up at fire*
basket manngi (mimanggi) cf *Afr 'mandjie'*; (with lid) mufaro (mi-), tshitundwana (zwi-); large ~: tshirundu (zwi-)
bat (insectivorous) mulemalema (mi-), nyamulemalema (vho-)
bath (n) bafu (ma-) cf *Eng*; (vb) -tamba
bathe cf **swim**
bathroom bafurumu (dzi-) cf *Eng*
bath-soap tshisibe tsha u tamba
bath-water mači a u tamba
battle ndwa (dzi-), govholano (ma-)
be -vha (*copulat vb*)
bead nungu (vhulungu)
beak (bird) mulomo (mi-)
beans nawa (*only in pl dzi-*)
bear (of human being) -beba; *be born*: -bebwa; (of animals) -dzwala, -tanza; ~ *fruit*: -aṅwa; ~ *cobs (maize)*: -pakata
beard lulebvu (ndeavu)
beast (cattle kholomo (dzi-); ~ *of prey*: tshivhanda (zwi-)
beat -rwa, -dia; ~ *drum*: -omba, -lidza; ~ (knock) repeatedly: -omba-omba; ~ *fast on drum*: -ombedza; ~ (knock) in, eg *nail*: -ombela; (defeat) -kunda, -fhenya
beautiful (good) *be* ~: -naka; (make ~) -nakisa
beauty lunako (*abstr*)
because (since) ngauri (*conj*)
become (be) -vha (*copulat vb*) eg u ḡo vha mude-dedzi *he will be a teacher*
bed mmbete (mimbete) cf *Eng*
bedbug tsikidzi (dzi-)
bedding malalo (*pl only*), zwiadzwa (*pl only*)
bee ṅotshi (dzi-); *swarm of* ~s: guma (ma-); young ~ *in comb*: zhana (ma-)
beef nāma ya kholomo
beehive tshango (dzi-)
beer halwa (mahalwa) (*sing class vhu-*) eg halwa vhu a ḡifha *beer is nice*
beetle goṅoṅo (ma-)
before phanda (ha), sa athu (*aux vb*)
befriend -ita vhuṭama
beg -humbela; (*request*) -renda
beget cf **bear**
begin -thoma, -ranga
beginning mathomo (*pl only*)
behave (oneself) -ḡifara
behaviour vhuḡifari (*abstr*)
behind murahu/murau (*adv*)
being u vha (*infinit*) eg u vha hawe fhano *his*

being here
belch -zwa, -boḡa
belief cf **faith**
believe (trust) -fulufhela/-fhulufhela, -fhulu-fhedza/-fulufhedza; (*religious connotation*) -tenda
believer mutendi (vha-) ~'s way of life: tshitendi (*no pl*)
bell tsimbi (dzi-)
bellow -kuma
belly thumbu (dzi-)
beloved (n) mufunwa (vha-); (*qualif*) -funwaho (*vb rel*)
below (underneath) ḡasi (*adv*), fhasi (*adv*)
belt bannda (dzi-/ma-) cf *Afr 'band'*
bench bannga (dzi-) (*without back rest*) cf *Afr 'bank'*, banngasitulu (dzi-) cf *Afr 'bank, stoel'*
bend -pida, -kombamisa; *be bent* -kombama; ~ down -kotama
beneath cf **below**
benefactor mutondi (vha-)
benefit (n) mbuelo (dzi-), thakho (dzi-); (vb) -vhuella, -wana
benevolence cf **humanity**
beseed -raledza, -luvhedza
beside tsini ha
besides nga nṅdani ha
besiege -govhela
betray -fheṭa
better khwine eg ndi khwine *it is* ~
between in ~: vhubati (*adv*)
bewitch -lowa/-loya
beyond seli (ha mulambo), murahu (ha thavha)
Bible Bivhili (dzi-) cf *Afr 'Bybel'*
Biblical studies ḡivhavihili (*cl n*)
bicycle baisigira (dzi-) cf *Eng*
big (large, adult, important) -hulu/-hulwane (*adj*) (mu-, vha-, mi-, ḡi-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: khulu/khulwane, lu-, vhu-, ku-); *how* ~/*much*? -ngafhani? (*adj, for concords cf -hulu/-hulwane (n-/dzin-: ngafhani?)*); so ~/*much, ie as big/much as here nearby*: -ngafhano (*adj, for concords cf -hulu/-hulwane (n-/dzin-: ngafhano)*); so ~/*much, ie as big/much as this*: -ngafha (*adj, for concords cf -hulu/-hulwane (n-/dzin-: ngafha)*); so ~/*much, ie as big/much as that*: -ngafho (*adj, for concords cf -hulu/-hulwane (n-/dzin-: ngafho)*); so ~/*much, ie as big/much as yonder*: -ngafhaḡa (*adj, for concords cf -hulu/-hulwane (n-/dzin-: ngafhaḡa)*)
bile ndulu (dzi-), nyongwe (dzi-)
bilharzia tshifunga (*no pl*)
bilious -vha na ndulu/nyongwe
billy-can lulege (ndege) cf *Afr 'blik'*
billy-goat bokoḡo (ma-), mbokoḡo (dzi-)

biltong mukoki (mi-), muhwaba (mi-)
bind -vhofha, -gasha; ~ *a book*: -bainda *cf Eng*
biology qivhavhutshilo (cl n-), baolodzhi (cl n-)
cf Eng
bioscope bais(i)kopo (dzi-) *cf Eng*
bird tshinoni (zwi-); *young of* ~: fhondo (ma-)
birdlime vhumbo (pl same)
birth mabebo (pl only); ~ *certificate*: thanziela
 ya mabebo (dzi-); ~ *control*: ndangambebo
 (dzi-), vhumlangambebo (no pl); *date of*
 ~/*day*: quvha la mabebo (ma-); ~*place*:
 vhubebwa (pl same); ~ *register/register of*
 ~s: redzishia ya mabebo (dzi-)
birthday quvha la mabebo (ma-)
bitch mmbwa ya tsadzi (dzi-)
bite -luma; *be bitten by snake*: -huvhelwa
bitter (sour) -vhavha
black -rema/-tswu (adj) (mu-, li-, ma-, tshi-,
 zwi-, n-/dzin-: thema/ntswu, lu-, vhu-, ku-)
Black (person) Murema (Vha-)
blacken -swifhadza
black-jack mushidzhi (mi-)
blackness vhurema (abstr), vhwutswu (abstr)
blacksmith mufuli (vha-), mufulatsimbi (vha-)
bladder dundelo (ma-)
blade razor ~: luare (nyare)
blame -vhea mulandu
blanket nguvho (dzi-), bai (ma-), gumbese (ma-)
cf Afr 'kombers'
blaze -duga
bleach -halulusa (tr); *become* ~ed: -haluluwa
 (intr)
bleed -tswitswima, -bva malofha
bless -fhatutshedza, -shudufhadza
blessed -shudufhadzwaho (vb rel)
blessing fhatutshedzo (dzi-)
blind (n) bofu (ma-); (vb) *become* ~: -swinga,
 -pofula; *as with the sun, dust, etc*: -kombodza;
be ~ed: -kombodzala
blindness vhwupofu (abstr)
blink -poidza
blister pone (ma-)
blockhead *cf fool*
blood malofha (pl only)
blood-clot govho (makovho)
blossom (n) dzuvha (maluvha); (vb) -fhufhuma,
 -fhufhumisa
blow (wind) -vhudzula; ~ *oui lamp*: -dzima; ~
trumpet: -lidza; ~ *nose*: -fumula; ~ *fire*:
 -vhudzeda, -pfuredza; ~ *fire with bellows cf*
forge iron
blowlamp pfururedzi (dzi-)
blowpipe luvhudzuleli (mbudzuleli)
blue (n) lutombo (no pl) *eg* bugu ya lutombo *a*
blue book
blunt (vb) *be* ~: u sa fhira *ie not to be sharp*;
become ~ (*eg knife*): -gomala; (*qualif*)

-gomalaho (vb rel), -sa fhiriho (vb rel)
boa constrictor tharu (dzi-)
boat (liner) tshikepe (zwi-) *cf Afr 'skip'*; (*canoe*)
 gungwa (ma-)
body muvhili (mi-)
Boer Muvhuru (Ma-), Livhuru (Ma-) (*deroga-*
tive connotation) *cf Afr 'Boer'*, Mufuruka-
 nene (Ma-) *cf Afr 'Afrikaner'*
boil (n) tshimota (zwi-), tshitshimbili (zwi-),
 tshizwimbo (zwi-); (vb) -vhila; ~ *over*: -fhuf-
 fuma; ~ *up*: -fhufhumisa
bolt (n) baudu (dzi-) *cf Afr 'bout'*; (vb) -baudela
cf Afr 'bout'
bomb bombo (dzi-) *cf Afr 'bom'*
bone shambo (marambo)
book bugu (dzi-) *cf Eng*
bookshop vhengele la bugu (mavhengele a...)
boot (shoe) butswu (dzi-) *cf Eng*; ~ *of car*: butu
 (dzi-) *cf Eng*, tshipango (zwi-)
border (n) mukano (mi-), masakha (pl only),
 miledzo (pl only); (vb) ~ *on*: -kanukana, -ita
 masakha
bordering -kanukanaho (vb rel), -itaho masakha
 (vb rel)
bore (n) boro (dzi-), vhoru (dzi-); (vb) -bora,
 -vhora *cf Eng*
born *be* ~: -bebwa
borrow/lend -pamba, -adzima
boss vhasa (vho-) *cf Afr 'baas'*
botany qivhamela (cl n-), bothani (cl n-) *cf Eng*
both vhuvhili ha... *eg* vhuvhili hashu ~ *of us*
bottle boḡelo (ma-) *cf Afr 'boute'*
bottle-store vhengele la halwa (mavhengele
 a...), boḡelotshitolo (dzi-) *cf Eng*
bottom (n) tshiraho (zwi-)
boundary (end) mukano (mi-), masakha (pl
 only); mugumo (mi-)
bow vhura (pl same)
bowel lula (vhu-/ma-)
bowl tshidongo (zwi-)
box (n) bogisi (ma-) *cf Eng*; (vb) -vilidza, -rwa
 nga vili
boxer ramavili (vho-), mudiafeisi (vha-) *cf Afr*
'vuis'
boxing mavili (pl only), feisi (ma-) *cf Afr 'vuis'*,
 musangwe (mi-)
boy mutukana (vha-); *small* ~: tshitukana
 (zwi-); *strong* ~ (*disparagingly*): dukana
 (ma-)
bracelet (bangle) lukunda (vhu-/ma-)
braid *cf plait*
brain vhumvhi (no pl)
brake (n) biriki (dzi-) *cf Afr 'briek'*; (vb) -imisa,
 -vhofha
bran mufumbu (mi-)
branch davhi (matavhi)
brand -swaya; -funga

brandy buranndi (dzi-) *cf Eng*

brave (qualif) -halifhaho (vb rel); (vb) -kondelela

bravery vuhali (abstr), tshivhindi (cl tshi-, abstr)

breed vhuorotho (ma-) *cf Afr 'brood'*

breadth vuphara (pl same)

break (arm, leg, stick, etc) -vunda; ~ arm, etc in pieces: -vundekana (intr), -vundekanya (tr); (glass, pot, etc) -pwasha; ~ glass, etc in pieces: -pwashekana (intr), -pwashekanya (tr); (rope, string, etc) -khaula, -thukhula; ~ rope, etc in pieces: -thukhukana (intr), -thukhukanya (tr); (chalk, stick, etc) -konyola; (chalk, etc in pieces: -konyokana (intr), -konyokanya (tr); ~ down (demolish): -phunya, -thutha; ~ out (as cattle) -jaha

breakable -vhundea; -pwashea; -thukhuwa; -konyowa

break down (scaffolding, etc) -thaṭhamula

breakfast vhurangane (pl same)

breast ḍamu (ma-)

breath (n) mufemo (mi-); (vb) get short of ~: -fhihamelwa

breathe -fema; ~ for: -femela eg u femela ngomu na nṇda to ~ in and out, ie for inside and for outside

breathing u fema (infinit), mufemo (mi-)

breed (n) lushaka (tshakha); (vb) (livestock) -fuwa; (insects/locusts) -sima

breeze light ~: lumuya (no pl), lufhefha (no pl)

brick tshidina (zwi-) *cf Afr 'steen'*

brick-kiln honndo (dzi-) *cf Afr 'oond'*

bricklayer mufhaṭi (vha-)

bricklaying vhumeselane (abstr) *cf Afr 'messe-laar', vuhfhaṭi (abstr)*

brickmould foromo (dzi-) *cf Afr 'vorm'*

bridal mbingano (dzi-), mutshato (mi-)

bride muselwa (vha-)

bridegroom mukwasha (vha-), muḍuhulu (vha-), muhwe (vha-)

bridge boroho (dzi-) *cf Afr 'brug', muratho (mi-)*

briefcase tshikwama (zwi-), birifikheisi (dzi-) *cf Eng*

briefly nga vupufufhi, nga tshikhau

brigadier mubirigadia (vha-) *cf Eng*

bring -ḍisa; ~ up *cf rear*; ~ to an end *cf finish*

bring down -tsitsa

broad -aṭamaho (vb rel)

broadcast (n) khasho (dzi-); (vb) -hasha; -zwala (seeds only)

broaden -aṭamisa

brood -alamela

broom luswielo (tswiolo)

brother elder ~ of male: mukomana (vha-); younger ~ of male: murathu (vha-); ~ of

female person: khaladzi (dzi-); ~in-law: mukwasha (vha-), muḍuhulu (vha-), muhwe (vha-); mulamu (vha-)

brother-in-law (wife's brother) malume (vho-), mulamu (vha-); (sister's husband) mukwasha (vha-), muḍuhulu (vha-), muhwe (vha-)

bruise (n) tsitsinyeo (dzi-); (vb) -tsitsinyea

brush (n) bulatsho (dzi-) *cf Eng (vb) -bulatsha cf Eng*

buck *cf venison*; phukha (dzi-)

bucket bakete (ma-) *cf Eng*, emere (dzi-) *cf Afr 'emmer'*

buffalo nari (dzi-)

bugle (trumpet) lufhalafhala (phalaphala), khwatha (dzi-)

build (n) tshiimo (zwi-), tshivhumbeo (zwi-), kuvhumbelwe (zwi-); (vb) -fhaṭa

builder mufhaṭi (vha-)

building tshifhaṭo (zwi-)

bull mboho (dzi-)

bullet gulu (dzi-) *cf Afr 'koeël'*

bully khunzi (dzi-)

bump (n) khudano (dzi-), mugekho (mi-); (vb) -kuḍa(na), -gekha; ~ with car: -thula

bundle (clothes, etc) butu (maputu) (also buto)

burden *cf load*

burial mbulungo (dzi-)

burn -swa, -fhisa; ~ with flame: -duga

bursary basari (dzi-) *cf Eng*

burst -balea

bury -vhumunga, -swiṭa

bus basi/bisi (dzi-) *cf Eng*; ~ stop: tshimabisi (zwi-)

bush (shrub) tshiṭaka (zwi-); (forest) ḍaka (ma-ṭaka); in the ~: ḍakani

Bushman Murwa (Vha-)

bush-tick tshievhe (zwi-), gufha (ma-)

bustard *cf korhaan*

bustle nyavhanyavha (dzi-), pwanyepwanyep (dzi-)

business bisimusi (dzi-) *cf Eng*, makwevho (pl only), bindu (ma-)

busy be very ~: -kakatika/-kakarika

but (conj) fhedzi, matsina, hone, hafhu (idiom usage only, *cf* hafhu in *Ve* section)

butcher mushidzhi (vha-)

butcher-bird sukhwa (ma-)

butchery silaha (dzi-) *cf Afr 'slag'*

butter boḍoro (dzi-) *cf Afr 'botter'*

butterfly tshisusu (zwi-)

buttock shaho (maraho)

button (n) gunubu (dzi-) *cf Afr 'knoop'; (vb) ~up: -gunubedza; un~: -gunubula*

buy orenga

buyer murengi (vha-)

by (with, ~ means of) nga (instrum)

cabbage khavhishi (dzi-) *cf Eng*
cactus *cf prickly pear*
cake kheke (dzi-) *cf Eng*; ~ *of soap*: mukonde (mi-)
calabash large low-bellied ~: tshikumbu (zwi-); small ~ *used as drinking vessel*: phaphana (dzi-), tshitamba (zwi-); ~ *with long tapering end used eg as beer ladle*: khavho (dzi-); double-bellied ~ *used as traveller's water-bottle*: ngoṭa (dzi-)
calendar al(i)manaka (dzi-) *cf Afr 'almanak'*, khalenda (dzi-) *cf Afr 'kalender'*
calf ṅamane/ṅamana (dzi-), livhoda (ma-), voḍa (mavhoda)
call (summon) -vhidza; ~ *out loudly (cf shout)*: -vhidzelela; *is ~ed (is said)*: -pfi (passive of -ri) *cf hu pfi ... it is said ...*; *eg u pfi nnyi? what is he called? ie what is his name?*
calling mbidzo (dzi-)
callosity pone (ma-)
calm down -fhembeledza, -rudza (mbilu), -dzika
camera fodo (dzi-) *cf Eng 'photo'*, khamera (dzi-) *cf Eng*
camp gammba (dzi-) *cf Afr 'kamp'*; *in the ~*: gamm bani; *cf Gamm bani at Sibasa*
can (n) gani (ma-) *cf Afr 'kan'*; (vb) -kona; (potential elem) -nga-
cancel -thutha, -phumula; ~ *in arithm*: -khan tse-la *cf Eng*
candle *cf Eng* khandela (ma-)
cane (sugar-) ṅwovha (minwovha)
canine dungambwa (ma-)
canned meat *cf corned beef*
cannibal lidyavhathu (ma-) jilema (ma-)
cannibalism vhulema (*abstr*), vhudayvathu (*abstr*)
cannon ganunu (dzi-) *cf Afr 'kanon'*
canoe *cf boat*
canteen kxanthini (dzi-) *cf Afr 'kantien'*
capable -konaho (vb rel)
Cape Province Kapa *cf Afr 'KaaP'*
capital (chief's village) musanda (mi-)
captain kapuṭeni (vho-) *cf Afr 'kaptein'*
car moḍoro (mimoḍoro *cf Afr 'motor'* eg mo-ḍoro wanga u hone my ~ *is here*
card garaṭa (dzi-) *cf Afr 'kaari'*
care (n) vhlondl (*abstr*); (vb) ~ *for*: -vhavha-lela, -thogomela
carefree -sa dinaleih (*vb rel*)
careful be ~: *cf look out*
carefully nga vhlondl
carefulness vhlondl (*abstr*)
careless -vha na vhusilondl
carelessness vhusilondl (*abstr*)

caretaker mulindi (vha-), muṭhogomeli (vha-)
carpenter muvhaḍi (vha-), muvhaḍabulannga (vha-)
carpentry (n) vhu vhaḍi (*abstr*), vhu vhaḍabu-lannga (*abstr*); (vb) *do ~*: -vhaḍa
carpet (lino) ṭapiṭa (dzi-) *cf Afr 'tapyt'*; (woven) khaphethe (dzi-) *cf Eng*
carriage goloi (dzi-)
carrier muhwali (vha-); tshihwali (zwi-)
carrot kherotse (dzi-) *cf Eng*
carry -hwala, -takula; ~ *on back*: -heba
carve wood (*do carpentry*) -vhaḍa
carving vhu vhaḍi (*abstr*)
case mulandu (mi-); (box) bogisi (ma-), kheisi (dzi-) *cf Eng*
cash kheshe (dzi-) *cf Eng* (vb) ~ *a cheque*: -khesha *cf Eng*
cash register (check-till) thiḷi (dzi-) *cf Eng 'till'*
cast (skin) -ḍuvhudza; (spear) -pfula
castrate -luvhedza, -thena, -f'hahula
cat (domesticated) tshimange (zwi-); (wild) phaha (dzi-)
catch -lara; ~ *small insects, etc with hands*: -bata; ~ *fish or animals*: -fasha; ~ *red-handed*: -khakhedza, -wanedza
catechism ka:ekasasi (dzi-) *cf Afr 'katkisasie'*; (publication) katekisima (dzi-) *cf Eng*
cattle (head of ~) kholomo (dzi-); ~-rearer: mufuwi (vha-); ~-track: mulila (mi-); herd of ~: sambu (masambu/maṭambu/miṭambu); ~-fold: danga (ma-); ~-post: muraga (mi-)
cattle-egret ḷihamakholomo (ma-)
cause (n) tshiitisi (zwi-), mveledzi (dzi-), tshibeledzi (zwi-); tshivhang (zwi-); (vb) -itisa, -bveledza, -vhanga
cave bako (mapako)
ceiling silini (dzi-) *cf Eng*
cell (prison) tshiḱokisi (zwi-); (biological) tsiki (dzi-)
cement semennde (dzi-) *cf Eng*
census u vhalwa vha vhatu, sentasasi (dzi-) *cf Eng*
cent (money) sente (dzi-) *cf Eng*
centimetre senthimitha (dzi-) *cf Eng*
centipede luvhenzhelele (vhu-/mbenzhelele)
centre vhu kati (*pl same*); *in the ~*: vhu kati (*adv*); *in ~/middle of*: vhu kati ha
certain (vb) to be ~: u vha na vhuṭanzi/ngoho to be with certainty/truth; (*adj*) *cf another*
certainty vhuṭanzi (*abstr*), ngoho (dzi-)
certificate ṭhanziela (dzi-)
certify -ṭanziela
chafe (n) masworoṭa/masworoṭo/maswuruṭu (*pl only*); (vb) -sworoṭa/-swuruṭa
chaff mungu (mimungu)

chain ngedane (dzi-) *cf* Afr 'ketting', tshaini (dzi-) *cf* Eng
chair (seat) tshidzulo (zwi-), tshidulo (zwi-)
chairman mudzulaphanda (vha-), mudzulatshidzulo (vha-)
chalk tshoko (dzi-) *cf* Eng
chameleon luaviavi (nyaviavi/vhuaviavi)
champion ngwenja (dzi-)
change (n) tshanduko (dzi-); (money) tshintshi (dzi-) *cf* Eng; (vb) -shanduka/-shanduwa (also one's mind/opinion); (money) -tshintsha *cf* Eng
chap muthada (vha-)
chapter ndima (dzi-)
charcoal sala (mahala)
charge (n) mulandu (mi-); ~ office: tshatshaofisi (dzi-) *cf* Eng; (vb) lay a ~: -hwelela; ~ a battery: -tshatsha *cf* Eng
charity *cf* goodwill
charm (n) *cf* attractiveness; nyungeledzo (dzi-); (vb) -ungeledza, -tswa muhumbulo
charming *cf* attractive
chase -pandamedza, -gidimedza; ~ away: -pandela, -thatha; ~ away dog: -pfutsekisa *cf* Afr 'voertsek'
chat -la mihani, -haseledza, -amba
chatter -amba-amba
cheap -tshipa *cf* Eng
cheat (n) mufhuri (vha-); (vb) -fhura, -gula
cheating vuhfura (abstr)
cheek shama (marama); swili (dzi-)
cheekiness swili (dzi-)
cheeky to be ~: u vha na swili
chemist khemisi (dzi-) *cf* Eng
chemistry qivhakhemiki (cl n-), khemisitiri (cl n-) *cf* Eng
cheque tsheke (dzi-) *cf* Eng
chest khana (dzi-)
chew -lafuna, -shenga
chick ~ of bird: fhondo (ma-)
chicken (fowl) kuhu (dzi-); (young of fowl) khukhwana (dzi-), tshikukwana (zwi-), lukukwana (vhu-); (meat) nana ya kuhu (dzi-)
chickenpox maruḁa (pl only)
chief khosi (mahosi/dzi-) (cf (dzi)khosi (individuals), mahosi (group of ~s)); vhafuwi (pl only), vhamusanda (pl onl); paramount ~: khosikhulu (dzi-)
chieftainness khosi ya musadzi (dzi-/ma-)
chieftainship vuhosi (abstr)
child nwana (vhana); small ~: kwana (zwana), tshixele (zwi-)
childhood hana (vhu- abstr)
childishness hana (vhu- abstr)
children vhana (sing nwana)
chill *cf* cool

chilliness *cf* cold
chilly be ~: -rothola
chin tshitefu (zwi-)
China Tshaina
Chinese (person) Mutshaina (Ma-); (language) Tshitshaina, Lutshaina
chirp -tswiridza
choir khwairi (dzi-) *cf* Eng
choke (n) tshouku (dzi-) *cf* Eng; (vb) -tshipa; ~ a car: -tshouka *cf* Eng
choose -nanga; (eliminate) -khetha; ~ for: -khetshela, -ta
chop (~ down) -rema
Christ Khristo *cf* Eng
christen *cf* baptize
Christian (believer) Mutendi (vha-), Mukhriste (vha-) *cf* Afr 'Christen'; ~ rites: Tshikhriste (no pl)
Christianity Vhukhriste (abstr), Vhutendi (abstr)
Christmas Kh(i)risimusi/Khushumusi (dzi-) *cf* Eng
church kereke (dzi-) *cf* Afr 'kerk'
church council khoro ya kereke (dzi-)
churn (n) mutshini wa u gara (mi-); (vb) -ritha, -gara *cf* Afr 'karring'
cigarette segereṭe/sigareṭe (dzi-) *cf* Eng
circle mutengelele (mi-)
circumcision u ruba (*infin*it), u fumba (*infin*it); ~ school: murundu (mi-)
circumcise be ~d: -ruba, -fumba; cause to be ~d: -rubisa, -fumbisa
city dorobo (dzi-) *cf* Afr 'dorp'
civilization vhutshilotsheḁa (abstr)
claim -vhila
clan lushaka (tshakha), lusese (tsetse)
clarify (liquid) -dzika; (statement) -ṭalutshedza
clash (n) kuḁano (dzi-), mugekho (mi-); (vb) -kuḁa(na), -gekha
class kilasi/kilasi (dzi-) *cf* Eng
claw lwala/lwala (ḁala)
clay vumba (ma-)
clay pot (for cooking) khali (dzi-); large ~ for beer: nkho (dzi-); (for water) mvuvhelo (dzi-)
clean -nakisa; (remove dirt) -bvisa tshikha, -kulumaga *cf* Afr 'skoonmaak'; ~ off *cf* wipe off
cleanliness vhudle (abstr)
cleanse -ṭanzwa
clear (vb) -haḁa, -hwiṭvha; ~ a table: -dekulula (reversive of -deka); (qualif) -pfalaho (vb rel), -vhonadzaho (vb rel)
cleave (cut/split in half) -fhandula
clerk mabalane (vho-)
clever be ~: -thanya; be very ~: -thanyesa; (intelligent) -ṭalifha

click (n) *lateral with tongue*: tsañwa; (vb) -lidza tsañwa (*click with tongue in annoyance*)
cliff luwa (nngwa)
climb (mount, ascend) -namela eg u namela bisi to get on/climb on a bus
climber (plant) mutande (mi-)
cling -nambatela
clinic kiliniki/kliniki (dzi-) cf Eng
clock watshi (dzi-) cf Eng 'watch'; alarm ~: watshi ya u lila (dzi-)
clod dinga (ma-)
close (vb) -vala; ~ up as clouds: -thivha; ~ with lid: -tiba; ~ eyes: -bonya; (adv) ~ to: tsini
closefistedness cf niggardliness
clot govho (makovho); blood ~: govho (makovho)
cloth (handkerchief) dugu (dzi-), labi (ma-) cf Afr 'lap'; sila (ma-)
clothe -ambara, -ambadza
clothes zwiambaro (pl only), zwifuko (pl only), nguvho (dzi-)
clothing tshiambaro (zwi-)
cloud gole (makole)
cloudburst tshirulu (zwi-)
clout (smack) (n) luvhando (mbando); ~/box on ear: mpama (mipama); (vb) -vhanda
club (n) kilabu (dzi-) cf Eng; (kierie) thonga (dzi-); (vb) ~ together: -patekanya
clutch (n) kilatshi (dzi-) cf Eng; (vb) -zhuvhula
coach (in sport) mugudisi (vha-)
coagulate -gega; -khatsha
coagulation mugego (mi-); u khatsha (infini)
coal malasha (pl only)
coat badzhi (dzi-) cf Afr 'baadjie'
coax -fhembeledza, -rabeledza; ~ away: -khe-lusa
cock mukukulume (mi-)
cockroach bete (ma-)
cocoa khokho (dzi-) cf Eng
code khoudu (dzi-) cf Eng
coffee kofi/gofhi (dzi-) cf Eng
coin (silver) lisetha (ma-), lingwende (ma-)
cold (n) ailment: duda (ma-); chilliness: phepho (dzi-), murotho (no pl); (vb) -rothola
coldness murotho (no pl)
collect -kuvhanganya (tr); ~ firewood: -reḑa (call for, fetch) -dzhia
collection kuvhanganyo (dzi-); church ~: zwi-fhiwa (pl only)
college kholidzhi/kholishi (dzi-) cf Eng
collide -kuḑa, -gekha
colonel kolonele (vho-) cf Afr 'kolonel'
colour muvhala (mi-)
comb (n) (for hair) gamu (dzi-) cf Afr 'kam'; (of fowl) mudzedze (mi-); (vb) -gama
come -ḑa; ~ from: -bva; ~ in: -dzhena; ~ nearer: -sendela; ~ out: -bva; ~ together:

-kuvhangana; ~ for: -ḑela
comfort (n) vhugeḑi (abstr); phumudzo (dzi-); (vb) -fhumudza
comfortable be ~: -ḑigeḑa
comma khoma (dzi-) cf Eng
command (n) ndaela (dzi-); (vb) -laya, -ḡea ndaela
commandment mulayo (mi-)
comment (n) muhumbulo (mi-); (vb) -ḡea muhumbulo
commentary thaluso (dzi-)
commerce mbambadzo (dzi-), vhusavhi (abstr), makwevho (pl only); (subject) ḑivhavhu-vhambadzi (cl n-)
commotion bonyongo (ma-)
Communion Holy ~: Tshilalelo (Tshikhethwa) (Zwi-)
compare -vhambadza; ~ with: -fanyisa, -fanyisedza
compel -kombetshedza
compensate -lifha, -linganyisa
compensation ndifho (dzi-), ndinganyiso (dzi-), mbadelo (dzi-)
compete -ḑaḑisana, -pikisana
competition muḑaḑisano (mi-), mpikisano (mi-)
compilation kuvhanganyo (dzi-), mbekanyo (dzi-)
compile -kuvhanganya, -vhekanya
compiler mukuvhanganyi (vha-), muvhekanyi (vha-)
complain -lila, -vhilaela
complainant (in law) muhweleli (vha-); muvhilaeli (vha-)
complaint mbilalelo (dzi-)
complete -fhedza; (make an end toldo for last time) -fhedzisa
compose -sika
composition maanea (pl only)
comradeship vhuḑama (abstr)
concerning nga ha, malugana na
conclude -fhedza, -vuledza, -pendela
conclusion magumo (pl only), maḑaphuwo (pl only), maḑheledzo (pl only), mvuledzo (dzi-)
concord lipfanisi (ma-)
concrete khonkhela (dzi-), khonkhirithi (dzi-) cf Eng
concubine mufarekano (vha-/mi-)
conduct (n) vhuḑifari (abstr); (vb) -ḑifara; ~ choir: -laula; ~ lesson: -funza
confess -bula, -ḑisola
confession dupo (ma-) eg u bala dupo la vhatendi lit to confess the ~ of the believers; ~ of sin u ḑisola (infini)
confined woman (recently) mudzadze (vha-)
confinement vhudzadze (abstr)
confirm -khwaḑhisa; be ~ed (in church): -ḑanga-nedzwa

confirmation khwaṭhisedzo (dzi-); ~ *in church*: u ṭanganedzwa (*infini*), konforomasi (dzi-) *cf* Afr 'konfirmasie'

confiscate -dzhia

confiscation u dzhia (*infini*)

confuse -vilingana (*intr*), -vilinganya (*tr*); -ṭanganya ṭhoho (*tr*), -ṭangana ṭhoho (*intr*), -kha-khisa

confusion vilinga (ma-)

congregation tshivhidzo (zwi-)

conjunction ṭṭanganyi (ma-)

connect -ṭanganya, -paṭekanya, -ṭuma

connection ṭṭanganyo (dzi-)

conquer (*overcome*) -kunda, -fhenya; *be ~ed*, *ie lose*, *eg a match*: -kundwa, -fhenyiwa

consequence mvelelo (dzi-)

consequently ngauralo

consider -humbula, -sedzesa; ~ *carefully*: *cf* **inspect**

consideration ngelelo (dzi-)

consolation phumudzo (dzi-), khuthadzo (dzi-), phembeledzo (dzi-)

console -fhembeledza, -khuthadza, -fhumudza, -lilisa

conspiracy (*plot*) tshiphiri (zwi-), tshimbevha (zwi-)

conspire -ita tshiphiri/tshimbevha

constipate -zwimbela

constipation muzwimbelo (mi-)

contented *be ~*: -rula

continually *do ~*: -ṭwa (*aux vb*) *eg u ṭwa a tshi lenga he comes late ~*; -ḡi (*verbal element*) *eg u ḡi vhuya nga madekwana he always/comes back in the evening*; -dzula (*aux vb*) *eg u dzula nga u lwala he is ~ ill*

continue -isa phanda, -ya phanda

continuous (*running*) -sa tumuwi (*vb*); *sa tumuwiho* (*vb rel*)

contract (*n*) konṭiraka (dzi-) *cf* Afr 'kontrak'; (*vb*) -ita konṭiraka

contractor mukonṭiraka (vha-)

contravene -pfuka

contribution *cf* gift

control (*n*) ndango (dzi-); (*vb*) -langa, -laula

conversation mihani (*pl only*)

conversion tshandukiso (dzi-); thembuluwo (dzi-)

convert -shandukisa; -rembulusa; *be ~ed*: -rembuluwa

convict (*n*) tshivhotshwa (zwi-), tshibandidi (zwi-); (*vb*) -wana mulandu

convulsions misho (*pl only*)

cook (*n*) mubiki (vha-), mubikeli (vha-); (*vb*) -bika

cooking hut tshiṭanga (zwi-)

cool -fhola, -rothola; *make ~*: -rothodza, -fho-dzisa

co-operate -shumisana, -andana

copper musina (*no pl*)

copulate (*of animals*) -dia

copy khophi (dzi-) *cf* Eng

coral tree muvhale (mi-)

core (*as of tree*) mbilu (dzi-); ~ *of boil*: tshinwi (zwi-)

corn goroi (dzi-) *cf* Afr 'koring', muso (*no pl*)

corned beef khombisi (dzi-) *cf* Eng

corner (*n*) khone (dzi-) *cf* Eng; khuda (dzi-); (*vb*) *go round ~*: -mona, -khona *cf* Eng

corporal koporala (vho-) *cf* Afr 'korporaal'

corpse tshitumbu (zwi-)

correct -khakhulula (*tr*), -lulamisa (*tr*); -luga (*intr*)

correction khakhululo (dzi-), ndulamiso (dzi-)

corrugated iron zenenge (ma-) *cf* Eng 'zinc', *ma-lege* (*pl only*)

cost mutengo (mi-); *what is the ~?* ndi vhubai?

cotton muḡali (mi-); ~ *thread*: harane/harani (dzi-) *cf* Afr 'garing'

cotton-wool dzudzu (ma-)

cough (*n*) luhoṭola (khoṭhola); (*vb*) -hoṭola

council khoro (dzi-)

councillor gota (ma-)

count -vhalu; *be ~ed*: -vhaliva

countenance tshifhaṭuwo (zwi-), khofheni (*locat*)

country (*state*) shango (ma-)

courage tshivhindi (*cl* tshi-, *abstr*), vuhali (*abstr*)

courageous -vha na tshivhindi, -vha na vuhali, -halifhaho (*vb rel*)

courageousness vuhali (*abstr*)

course (*of instruction*) khoso (dzi-) *cf* Eng

court (*n*) khoro (dzi-), khothe (dzi-); (*vb*) (*try to win person's affection*) -ambisa

court-case tsengo (dzi-)

courtyard muṭa (mi-)

cousin (*cross-~*) muzwala (vha-)

cover (*vb*) ~ *oneself with blanket*: -fuka; ~ *something else*: -fukedza, -putela; ~ *of animals*: -dia

covet -emula

cow kholomo (dzi-)

coward goswi (ma-), bwerepwe (ma-)

cowardice vhusoswi (*abstr*)

crab ḡambatshekwa (ma-)

crack/strike (*a whip*) -zhambula; *ideoph of ~ing a whip*: zhambu!

craft *cf* craftsmanship

craftsmanship vhusila (*abstr*)

craftsman *cf* artisan

cramp tshivhevhe (zwi-)

crave (*yearn*) -funesa, -tama

crawl -kokovha

crayon khirayoni (dzi-) *cf* Eng

craziness *cf* madness

crazy *cf* mad
cream luvhomba (*no pl*)
create -sika, -vhumba
creation tsiko (*dzi*-)
Creator Musiki (*no pl*), Muvhumbi (*no pl*)
creature tshisikwa (*zwi*-), tshivhumbwa (*zwi*-)
cricket game of ~: khirikhethe (*dzi*-) *cf* Eng; (*insect*) !thonono (*dzi*-); (*large species*) dzenengu (*ma*-)
crime mulandu (*mi*-), vhukhakhi (*abstr*), vhutshinyi (*abstr*)
cripple (*n*) tshihole (*zwi*-); (*vb*) -holefhadza
criticize -sasaladza; (*literature*) -sengulusa
criticism tsatsaladzo (*dzi*-); *literary* ~: tsenguluso (*dzi*-)
crocodile ngwenä (*dzi*-)
crooked be ~: -kombama; *make* ~: -kombamisa
crook(stick) govho (*ma*-)
crop (*agriculture*) tshiliñwa (*zwi*-); ~ *of* bird: dyelo (*ma*-)
cross (*n*) tshifhambano (*zwi*-); ~roads/~ing: mafhande (*pl only*); (*vb*) ~ *over*: -wela; *let* ~ *over*: -wedza; ~ *a road*: -pfuka; ~ *on way*: -fhambana; ~ *a cheque*: -khorosa *cf* Eng; *bel become* ~: -sinyuwa, -kwata *cf* Afr 'kwaad'
cross-cousin *cf* cousin
crossing (*over river*) *cf* drift
cross-question -jokisa
crow (*n*) funguvhu (*mahunguvhu*); (*vb*) -lila
crowd mavhuthu (*pl only*), gogo ('*na*-)

crucify -vhamba
cruel -vha na tshìhuu
cruelty tshìhuu (*zwi*-)
crush *cf* stamp
crust (*left over in cooking pot*) lukoko (*vhu*-)
cry (*n*) ~/-ing: tshililo (*zwi*-); (*vb*) (*sound, as bell*) -lila; *cause to* ~/*sound*: -lidza
cultivate -lima; ~ *a habit*: -dowedza
cultivated land/garden tsimu (*masimu*)
cunning -thanyaho (*vb rel*)
cup (*drinking*) khaphu (*dzi*-) *cf* Eng, kopi (*dzi*-) *cf* Afr 'koppie', komiki (*dzi*-) *cf* Afr 'kom-metjie'
curdled milk magege (*pl only*), makhethe (*pl only*)
cure -fhodza
curry (*n*) kheri/khere (*dzi*-), *cf* Afr 'kerrie'; (*vb*) ~ *leather*: -suka
curse (*n*) samba (mañamba); (*vb*) -sema; *cf* abuse
curtain xaradeni (*dzi*-) *cf* Afr 'gordyn'
cushion tshisiamele (*zwi*-), khushini (*dzi*-) *cf* Eng
custom mukhwa (*mi*-)
cut ~ *with knife*: -tshea; ~ *with scissors/mower*: clipper: -gera *cf* Afr 'skër'; ~ *with sickle*: -hwivha, -haða; ~ *in small pieces*: -tshetshekanya (*tr*), -tshetshekana (*intr*), -tumukanya (*tr*), -tumukana (*intr*); ~ *off short (rope)*: -tumula (*tr*), -tumuwa (*intr*); ~ *a boil*: -ara

D

daddy baba (*vho*-) *cf* khotsi
dagga mbanzhe (*dzi*-)
daily ðuvha jiriwe na jiriwe; ðuvha na ðuvha
dairy deri (*dzi*-) *cf* Eng
dam (*for storing water*) damu (*ma*-) *cf* Afr 'dam'
damage (*n*) tshinyalo (*dzi*-), tshinyadzo (*dzi*-); (*vb*) -tshinya, -tshinyadza
damp *cf* wet
dampness vhuñu (*abstr*)
dance (*n*) dantsi (*dzi*-); ~ *with singing*: malende (*slegs mv*); (*vb*) -tshina, -dantsa
dancer mutshini (*vha*-), mudantsi (*vha*-), ñambi (*dzi*-)
danger khombo (*dzi*-), phanzi (*dzi*-)
dare -linga
dark be/become ~: -swifhala; *ideoph of being quite* ~: nzwii!, nzwii-nzwii!, kongongo!
darkness swiswi (*ma*-)
darling mufunwa (*vha*-)
date datumu (*dzi*-) *cf* Afr 'datum', ðuvha (*ma*-); ~ *of birth*: ðuvha !a mabebo (*ma*-)
daughter ñwana wa musidzana (*vha*-); ~ *of*

chief: mukololo (*vha*-)
daughter-in-law mazwale (*vho*-)
dawn (*vb*) (*become day*) -tsha; (*adv*) maðau-tsha, mutsho
day ðuvha (*ma*-); ~ *after tomorrow*: mbamatshelo (*adv*); *second* ~ *after tomorrow*: mbampanða (*adv*); ~ *before yesterday*: mbamulovha (*adv*); *two* ~ *s before yesterday*: mbamulovhaua (*adv*); musi (*mi*-) *eg* musi wa mvula 'on a rainy ~'
daytime masiari (*adv*)
deacon mudiakoni (*vha*-) *cf* Afr 'diaken', mudiakoni (*vha*-) *cf* Eng
dead (*n*) mufu (*vha*-); (*qualif*) -faho (*vb rel*), -lovhaho (*vb rel*)
deaf (*n*) dzingandevhe (*ma*-); (*vb*) *belbecome* ~: -zinga
deafness vhudzingandevhe (*abstr*)
deal ~ *cards*: -phakhela
dealer mushavhi (*vha*-)
dear (*qualif*) -funwaho (*vb rel*)
death lufu (*mpfu*), luvhi (*abstr*)

debate (n) khanedzano (dzi-), dibeithi (dzi-) cf Eng; (vb) -dzhia khani, -taṭisana
debt tshikolodo (zwi-) cf Afr 'skuld', mulandu (mi-)
decay (rot) -sina
deceased mufu (vha-)
deceit vhuḥfura (abstr)
deceive -fhura
deceiver muḥfuri (vha-)
December Nyendavhusiku
decide ~ in consultation with others: -langana; ~ alone: -humbula; -tshea mafhungo
decision phetho (dzi-), tsheo (dzi-)
decorate -nakisa, -khavhisa
decoration khavhiso (dzi-), nakiso (dzi-)
decrease -fhungudza, -fhungudzea
deed (action) nyito (dzi-); (act in law or document) tsumbavhūne (dzi-)
deep (vb) be ~: -tsa; (qualif) -tsaho (vb rel); ~ in the night vhuḥatikati ha vhusiku
defeat (n) u kundwa (infinif); (vb) -kunda, -fhe-nya
defecate (infants only) -fhambuwa
defend (losing side) -lamulela, -lwela; ~ a case: -ambela, -imela
defendant muhwelelwa (vha-)
deficient verb (auxiliary verb) litikedzi (ma-)
defy -nyadza
delay (be late) -lenga (intr), -lengisa (tr)
deliberately nga khole
delicacy dzanga (ma-)
delicate cf soft
delicious -difhaho (vb rel)
delight -takadza
deliver (save) -phulusa; ~ goods: -isa, -isedza, -ḡisa, -ḡisedza; ~ a speech: -ṇea tshipitshi
deliverance phuluso (dzi-)
delivery vhuisedzi (abstr); ~ charges: mbadela-ṇḡisedzo (dzi-)
demand (claim) -vhila
demolish (break down) -phunya, -thutha
demonstrative lisumbi (ma-)
denial khanedzo (dzi-)
dent (n) mbodo (dzi-), libodetshelo (ma-), bovhele (ma-); (vb) -boda
deny -hana, -landula
depart -ṭuwa
department (state administration) muhasho (mi-); ~ of agriculture: muhasho wa vhumili (mi-)
depict -fanyisa, -ola
deplore -lidza, -pfisa vhuṭungu, -ṭungufhadza
deplorable -lidzaho (vb rel), -pfisaho vhuṭungu (vb rel), -ṭungufhadzaho (vb rel)
deposit (n) dipositi/diposito (dzi-) cf Eng, mbulungo (dzi-); (vb) -vhuḥlunga, -diposita; -bannga cf Eng 'bank'

deprive -dzima, -hanela
depth vhudziva (abstr), vhungolo (abstr)
derivation mbumbo (dzi-), tsiko (dzi-)
derive -vhumba, -sika
descend -tsa, -godima; (alight upon) -kavha
descendant mbebo (sing only, n-)
desert (n) phanga (dzi-), thovholo (dzi-); (vb) -ṭala, -ṭutshela; ~ one's church: -kkeluwa
designate -ta
desirable -tameaho (vb rel)
desire (n) lutamo (sing only), nyemulo (dzi-); (vb) -funa, -tama; ~ for: -tamela
despair (n) fhulufhuwo/fulufhuwo (ma-); (vb) -fulufhuwa/-fulufhuwa; cause ~: -ṭovhosa, -ṭovhova; cause to ~: -fulufhudza/-fhulu-fhudza; be in ~: -dinalea
despise -nyadza
destroy -tshinyadza, -thutha
destruction tshinyadzo (dzi-)
detain -valela
detainee muvalelwa (vha-)
detainment u valelwa (infinif)
detective fogisi (ma-) cf Eng 'fox'
detention u valelwa (infinif)
deteriorate (perishables) -tshinyala; -vhifha
determine -wana
detest -vhenga
deviate -kkeluwa, -pambuwa
device thusedzi (dzi-), tshishumiswa (zwi-)
devil's thorn museṭo/museṭho (mi-)
devise -kavhanga; ~ a plan: -luka maano
devote -ḡikumedza, -ḡiṇekedza
devotion vhuḡikumedzi (abstr), vhuḡiṇekedzi (abstr); (prayers) thabelo (dzi-)
dew ṇwando (mi-)
diarrhoea (with calves) lugubo (ngubo); (with humans) thumbuni, u shela (infinif); slimy ~: dzala (cl li-, no pl)
dictionary ṭhalusamaipfi (dzi-)
die (n) daisi (ma-) cf Eng pl 'dice'
die (vb) -fa; pass away (humans): -lovha
differ -fhambana
difference (of opinion) phambano (dzi-)
different -fhambanaho (vb rel)
differentiate -fhambanya
difficult (vb) -konḡa; (qualif) -konḡaho (vb rel), -lemelaho (vb rel); ideoph of being ~: vhu-toto!
difficulty vhumeme (abstr), tshikundisi (zwi-)
dig (see plough) -bwa; ~ with pick: -pika cf Afr 'pik'
digest -sukanya
digestion tsukanyo (dzi-)
digging stick phana (dzi-)
diligence vhumumesi (abstr), nungo (cl dzi-, abstr)
diligent -shumesaho (vb rel)

dim (*lights of car*) -rivhisa
diminish -fhungudza
din phosho (dzi-), lushada (*no pl*)
dip in sauce -thotha
direct (*a person*) -laedza
direction (*for use*) ndaecdzo (dzi-); (*course taken*) buḏo (ma-); ~ *indicator*: tshisumba-buḏo (zwi-)
dirt tshikha/tshika (dzi-)
dirty (*soil*) (vb) -tswukisa; (*qualif*) -tswukahō (vb rel)
disagree -fhambana, -sa pfana, -sa anḏana, -sa tendelana, -hanedzana
disagreement phambano (dzi-)
disappear -phinyela, -sunguvhela
disappoint -pfisa vhuṭungu, -shonisa, -vhilaela
discard -laṭa
discharge (n) ~ *of battery*: tshadzuluwo (dzi-); ~ *from work*: disitshatsha (dzi-) cf Eng; ~ *from guilt*: mbofholowo (dzi-); (vb) ~ *from work*: -ḡewa disitshatsha, -pandelwa (mushumoni); ~ *from hospital*: -tshatsha cf Eng '(dis)charge'; ~ *from guilt (acquit)*: -vhoṭholola
disclose -ambulula, -bula
discuss -amba, -rera
discussion therisano (dzi-), murerisano (mi-), murero (mi-)
disease vhlwadze (ma-)
disgrace thoni (dzi-)
disguise -thivhedza
disgust cause ~: -nengisa; *be ~ed*: -nengwa
dish (n) ndishi (dzi-) cf Eng, tshigoḑelo (zwi-) cf Afr, 'skottel'; ~-cloth: fadugu (dzi-) cf Afr 'vadoek'
dislocate -fhira; *be ~d*: -fhirca
dislocation (*of joint*) tsiḑeo (dzi-)
dismount (*get down from, descend*) -tṣa eg u tṣa nṭha ha thavha *to get down from a mountain*, u tṣa tshidimelani *to get off a train*, u tṣa nṭha ha bere *to ~ a horse*
disobedience luswetho (*abstr*), tshipimbi (*abstr*), vhusithetshesesi (*abstr*), tshikhuna (zwi-)
disobey -swetha, -sa thetshesesa
disperse -balangana, -balanganya, -phaḑalala, -phaḑaladza
display (n) ṭano (ma-); (vb) -ṭana, -sumbedza
dispute (n) mbanigano (dzi-), phambano (dzi-); (vb) -vhanga, -ṭaṭisana
disrespect tshinyadzo (zwi-)
dissatisfaction mbilaelo (dzi-)
dissatisfy -vhilaela (*intr*), -vhilaela (*tr*)
distance vhlukule (*no pl*), tshikhala (zwi-)
distinguish -ṭalukanya, -fhambanya
distort -shanda
distress (n) thambudzo (dzi-), khanganeco (dzi-); (vb) -hanganeā

distribute (*give generously*) -phakha, -kovhekanya
distribution khovhekanyo (dzi-)
disturb -dina
disturbance u dina (*infin*)
ditch (*deep ~*) mulonga (mi-)
dive -ita tshinwi; ~ *under water*: -ṭupela; ~ *down into*: -ṭuvhela
diver muitatshinwi (vha-)
divide -kovha; ~ *for*: -kovhela
diviner (*rain predictor*) mubvumbi (vha-)
divining die (*bone*) ṭhangu (dzi-)
divorce (n) muṭalano (mi-); (vb) -ṭala; ~ *each other*: -ṭalana
dizziness dzungu (*cl li-, abstr*)
do (*make*) -ita; **un~**: -itululu; ~ *slowly*: -ongo-
lowa; **over~**: -itesa
doctor (n) dokotela (ma-/vho-) cf Eng, maine (vho-); ṅanga (dzi-); (vb) -alafha
doctrine pfunzo (dzi-), dokotirini (dzi-) cf Eng, dogima (dzi-), cf Eng 'dogma'
document ṭinwalo (ma-)
dodge -tinya
dog mmbwa (dzi-); *male ~*: kotho (dzi-)
dogma cf doctrine
domestic animal tshifuwo (zwi-)
domesticate -ṭuwa
donga godi (ma-), gumbululo (ma-)
donkey donngi (dzi-) cf Afr 'donkie', mbongola (dzi-)
don't songo (*neg format*) eg ni songo tṣwa! ~ *steal!*
door (*not the opening*) vothi (mahothi); *the opening (ie doorway)*: muṅango (mi-)
doubt (n) thimothimo (dzi-); (vb) -timatima, -kanakana
dough suko (ma-)
dove (*pigeon*) ṭiivha (ma-), nzhiivha (dzi-), tshiivha (zwi-)
dowry thakha (dzi-), dzeḑiso (ma-)
doze -zhambula; *ideophone of ~*: zhambu!
drama ḑirama (dzi-) cf Afr
draw (*as map*) -ola; ~ *water*: -ka; ~ *a line*: -tala; (*haul*) -kokodza; ~ *of tea*: -ṭereka cf Afr 'trek'; ~ *a cheque*: -khesha cf Eng 'cash'
drawer ḑirowa (dzi-) cf Eng
dream (n) muloro (mi-); (vb) -lora
dreamer mulori (vha-)
dress (n) tshiambaro (zwi-), tshifuko (zwi-); rokho/rogo (dzi-) cf Afr 'rok'; *evening ~*: rokho/rogo ya madekwana (dzi-); (vb) -ambara; ~ *a skin/hide*: -suka; ~ *a wound*: -pomba, -bandisha cf Eng 'bandage'
dressmaker murungi (vha-)
drift ḑambuwo (ma-)
drill (n) boro/vhoro (dzi-) cf Afr 'boor'; *military ~*: mufolo (mi-); (*by repetition*) ndovhololo

drink

(dzi-); (vb) -bora/-vhora *cf* Afr 'boor'; (military) -fola
drink (n) tshinwiwa (zwi-); *alcoholic* ~: halwa (mahalwa, *sing in cl* vhu-), tshikambi (zwi-); *soft* ~: kholodiringi (dzi-) *cf* Eng 'cold drink', nyamunaithi (dzi-) *cf* Eng 'lemonade'; (vb) -nwa, ~ *tot of beer*: -zhambula
drip -rotha, -phopha
drive (a car, etc) -tshimbidza, -reila *cf* Afr 'ry', -qiraiva *cf* Eng; ~ *animals*: -khada, -swoga; ~ *into kraal, etc*: -khadela; ~ *off/out*: -pandela
driver mutshimbidzi (vha-), mureili (vha-), qiraiva (*sing belongs to class mu-* *cf* qiraiva uyu; *pl class* ma-); ~ *of oxen (with whip)*: mutshaeli (vha-)
drizzle (n) vhusufo (*pl same*); (vb) -suṭa
drone (n) (bee) ṛotshinduna (dzi-); (*deep humming sound*) muṇoṇo (mi-); (vb) -bvuma
drop (n) shotha (marotha); (vb) -wa (*intr*), -wisa (*tr*); *cf* drip
drought gomelelo (ma-)
drown -nwa/-nwela khothe; -fa tshinwi

emphasize

drugs (*with magical power*) phamba (dzi-)
drum (*traditional*) ngoma (dzi-); (*container*) fagi (ma-) *cf* Afr 'vaatjie', qirumu (ma-) *cf* Afr 'drom'
drunk be ~ (*of liquor*): -kambwa; *make* ~: -kamba
drunkard tshidakwa (zwi-)
dry become ~/*away*: -oma; *run* ~: -xa; *wipe* ~: -phumula; ~ *slowly (eg soil after rain)*: -rafhuwa
duck sekwa (ma-)
duiker ntsa (dzi-)
dumb person tshimuma (zwi-), mbevehvehe (dzi-)
dung fresh cattle ~: vhutoko (*no pl*)
dusk lufhimavhaeni
dust (n) buse (ma-); (vb) *wipe off* ~: -fhufhura
duty pfanelo (dzi-); (*function*) mushumo (mi-)
dwel -dzula
dweller mudzuli (vha-)
dwelling (*house*) nṇḍu (dzi-); ~ *place*: vhudzulo (*pl same*), haya (ma-)

E

each muṇwe na muṇwe, tshiṇwe na tshiṇwe, inwe na inwe, etc
eager -tama, -vha na mafufufulu, -vha na dzangalelo; *be* ~ *in spite of hardships*: -fungelela
eagerness vhutami (*abstr*)
eagle goni (ma-)
ear nḍevhe (dzi-); ~ *of corn* ṭhotshe (dzi-)
early (vb) *be* ~: -vhilula; (*qualif*) -vhilulaho (*vb rel*)
earn -hola
ear-ring tshiṇina/tshigina (zwi-)
earth shango (ma-); (*Biblical*) liḥfasi (*no pl*); (*soil*) mavu (*livu in sing*)
earthenware pot (*for cooking*) khali (dzi-)
earthquake (-tremor) mudzinginyo (wa shango) (mi-), mureremelo (wa shango) (mi-)
earth-shock mutsekiso (wa shango) (mi-)
earth-tremor mureremelo (wa shango) (mi-)
earth up -shela
ear-wax makunzvu (*pl only*)
ease vhubgedi (*abstr*)
east vhubvaḍuvha (*adv*)
Easter Mvuwo (dzi-); ~ *holiday*: holodeni ya Mvuwo (dzi-)
easy -sa koḍa, -leluwaho (*vb rel*)
eat -ḷa; *over* ~: -ḷesa; ~ *greedily*: -roḍa
eater muḷi (vha-)
eclipse (n) mutshakavhili (mi-); (vb) -swifhadza,

-tsira
economics ekonomi (*cl n-*) *cf* Afr 'ekonomie'
edible -ḷea; -ḷeaho (*vb rel*)
edition khandiso (dzi-), nzudzanyo (dzi-)
educate -funza
education pfunzo (dzi-); (*subject*) qivhapfunzo (*cl n-*)
efficiency vhuḱoni (*abstr*)
egg gumba (makumba)
egret (cattle~) lihamakholomo (ma-)
eight malo, ṭhanu-na-ntharu
eighteen fumimalo
eighty fumalo
eland phofu (dzi-)
elbow lukuḍavhavha (khuḍavhavha)
elder (n) church ~: muhulwane; (*adj*) *cf* adult
elect -khetha, -nanga
election khetho (dzi-)
elephant nḍou (dzi-)
elephant tusk luṇanga lwa nḍou ((dzi-)ṇanga dza nḍou)
eleven fumithihi
eliminate -bvisa
elope (*girl/woman*) -ṭaha; ~ *with man*: -ṭahela
elsewhere huṇwe
ember simbe (ma-)
embrace -kuvhatedza
emerge -bva
emphasize -ombedzela, -khwaṭhisa

employ

employ -thola
employee mushumi (vha-)
employer mushumelwa (vha-), mutholi (vha-)
encircle -tinga/-tanga
encourage -khwaṭhisa, -ṭuṭuwedza
encouragement ṭhuṭhewedzo (dzi-)
end (n) magumo (*pl only*); (*vb*) *come to an* ~: -fhela, -guma
enemy swina (ma-)
engaged *be* ~ (*so as to be unable to attend to other urgent matters*): -farakanea
engagement *cf* **appointment**
English Tshiisimane, Luisimane *cf* Eng 'Englishman'
Englishman L̄isimane (Ma-) *cf* Eng, Muisimane (Ma-) *cf* Eng
enjoy -ḡiphiṇa
enlarge -hudzedza, -engedzedza, -hudza
enmity vhuswina (*abstr*)
enough (*vb*) *be* ~: -lingana; (*qualif*) -linganaho (*vb rel*)
enrage *cf* **angry**
enrich -pfumisa
enter -dzhenā
enthusiasm mafufufulu (*abstr*), vhusweleli (*abstr*)
enthusiastic *be* ~: -futelela
entice -kunga, -unga
entrails vhula (*pl same*)
entrance muṇango (mi-); *narrow* ~ *at back of village enclosure*: tshivhana (zwi-)
envelope fulobo (dzi-) *cf* Eng
envious -tamaho (*vb rel*)
envy -tama
epidemic dwadze (malwadze)
epilepsy tshifakhole (zwi-), tshiivha(na) (zwi-)
equal (*vb*) *be* ~ *to*: -eqāna, -lingana
eradicate (*uproot*) -tupula
eradication mutupulo (mi-)
erase -thutha, -phumula
err (*sin, do wrong*) -tshinya, -khakha
error khakho (dzi-), vkhakhhi (*abstr*)
escape -shavha; ~ *alive from danger*: -ponyoka, -ponya
especially zwiuhuhulu (*adv*)
essay maanea (*sing & pl same, ie in class* ma-)
European Mutshena (Vha-), L̄ikhuwa/Mukhuwa (Ma-)
evaluate -anganya; ~ *a piece of written art*: -sengulusa
evangelist muevangeli (vha-) *cf* Afr 'evangelie'
even (*vb*) *make* ~: -linganyisa, -eqanyisa; (*conj*) ~ *if/though*: naho, nangwe
even if (*although*) nangwe (*conj*), naho (*conj*)
evening madekwana (*adv*); *tomorrow* ~: madekwana a matshelo (*adv*); ~ *dress*: rokhol

eyelash

rogo ya madekwana (dzi-); ~ *paper*: guranṇa ya madekwana; ~ *service*: thabelo ya madekwana (dzi-)
ever tshifhinga tshoṭhe, misi yoṭhe; *for* ~ *and* ~: lini-na-lini (*adv*)
everlasting -sa gumiho, -sa fheliho (*vb rel*)
every riwe na -riwe; ~ *body*: vhoṭhe, muṇwe na muṇwe; ~ *thing*: zwoṭhe, tshiṇwe na tshiṇwe; ~ *where*: hoṭhe, hoṭhe-hoṭhe, huṇwe na huṇwe
everywhere hoṭhe-hoṭhe (*adv*), hoṭhe (*adv*)
evidence vhuṭanzi (*no pl*)
evident -vha khagala
evil (n) vuvhi (*abstr*); (*qualif*) -vhi (*adj*) *cf* **bad**
ewe ngu ya tsadi (dzi-)
exaggerate -engedzedza, -ṇaṇisa, -hudzedza
exalt -hulisa
examination mulingo (mi-)
examine -linga; ~ *by a doctor*: -ṭhaṭhuvha, -sedza, -lavhelesa
examiner mulingi (vha-)
example tsumbo (dzi-), tsumbedzo (dzi-)
except nga ṇdani ha... *eg* vho ḡa vhoṭhe nga ṇdani ha malume *they all came* ~ *for uncle*
exchange (n) murenganyiso (mi-), thengiselano (dzi-); *telephone* ~: vhuṭumaṭhingo (*pl same*); (*vb*) -renganyisa, -rengiselana, -rengisadzana
excite -nyanyula (*tr*), -nyanyuwa (*intr*)
exciting -nyanyulaho (*vb rel*)
excitement munyanyuwo (mi-)
excommunicate -khaula
excuse (n) pfarelo (dzi-); (*vb*) -farela
exercise (n) physical ~: nyonyoloso (dzi-); *mental* ~: ṇḡowedzo (dzi-); (*vb*) ~ *physically*: -onyolosa; ~ *mentally*: -ḡowedza
exhaust (n) (*of engine*) ekezozo (dzi-) *cf* Eng; (*vb*) -netisa
exhaustion khuleanungo (n-, *abstr*), maneto (*abstr*)
expel -thatha, -pandela
expensive -ḡura; *be very* ~: -ḡuresa *cf* Afr 'duur'
experience tshenzhemo (*cl n*-)
explain -ṭalutshedza, -ṭalisa
explanation ṭhaluso (dzi-), ṭhalutshedzo (dzi-)
export -vhambadzasi
expulsion u pandelwa (*infinit*), uthathwa (*infinit*)
extend -hudza, -hudzedza
exterminate -fhelisa
extermination -phedzo (dzi-), pheliso (dzi-)
extinct -sa tsha wanala
extinguish (*fire or flame*) -dzima
extract (n) tshijambulwa (zwi-); (*vb*) ~ *a tooth*: -kula; (*uproot*) -tupula
eye ṭo/ṭito (maṭo)
eyelash lusie (tsie)

F

fable lungano (ngano)
face (n) in/on the ~: tshifha^uwo (zwi-); khofhe-
 ni eg kha vha jambe khofheni! wash your ~!;
 (vb) ~ each other: -livhana
fact tshihumbulwa (zwi-); (reality) ngoho
factory i^{ma}ga (ma-) cf Afr 'maak', faburiki
 (dzi-) cf Afr 'fabriek', fekhithiri (dzi-) cf Eng
fade (lose colour) -haluluwa; (disappear gra-
 dually) -phinyela nga zwi^utuku; ~ing of
 sound: -sa tsha pfalesa
fail -feila cf Eng; ~ to do: -bala, -balelwa,
 -kundwa
faint -noka
faith lutendo (thendo), fulufhelo/fhulufhelo
 (ma-)
fall -wa
false be ~: -si ngoho (neg copul)
falsehood mazwifhi (pl only)
fame bvumo (ma-); phungo mbuya (dzi-)
family mu^{ja} (mi-); in wider sense: lushaka
 (tshakha)
famine ndala (dzi-)
famous -divheaho (vb rel), wa/tsha/la bvumo/
 phungo mbuya (poss)
far kule (adv)
farewell (n) nyonesano (dzi-); (vb) say ~: -onesa
farm (n) bulasi (dzi-) cf Afr 'plaas'; (vb) -lima,
 -fuwa
farmer rabulasi (vho-)
farming vhu^{fu}wi (pl same), vhumili (pl same)
fashion muambaro (mi-), fesheni (dzi-) cf Eng
fast dolgo ~: -javhanya; dolgo ~er: -javha-
 nyedza; observe a ~: -qidzima
fasten -vhofha
fat (n) (oil) mapfura (pl only); (vb) be ~: -nona,
 -khwatha
father khotsi (vho-), baba (vho-)
father-in-law (husband's father) mazwale (vho-);
 (wife's father) makhulu-tshinna (vho-)
fault (n) mulandu (mi-), khakho (dzi-); (vb) be
 at ~: -khakha; find ~: -sola
favour -jalula, -funa, -takalela
favourite mufunwa (vha-), muswikeli (vha-)
favouritism tshi^{ja}lula (zwi-)
fear (n) nyofho (dzi-); (vb) -ofha
fearful -ofhisaho (vb rel), -shushaho (vb rel)
feasible -iteaho (vb rel), -koneaho (vb rel)
feast (n) tshimima (zwi-); ceremonial ~: vhu-
 jambo (pl same); marriage festival: munya-
 nya (mi-); ~ after victory: mu^qalo (mi-); (vb)
 -ita munyanya
feather muthenga (mi-)
February Luhuhi
fee badela (dzi-), mbadelo (dzi-), tshelede (dzi-);

~ for treatment by medicine man: tshidzimu
 (no pl)
feed -lisa, -kanzwa
feel -pfa eg u pfa vhu^ungungu to feel pain/to be
 painful; ~ all over: -phuphuledza
female tshikadzi (zwi-); ~ animal: tsadzi (dzi-);
 ~ nature: tshisadzi (no pl)
femininity vhusadzi (abstr)
femininity/femininity cf femininity
fence luhura (khura)
ferment -vhila
fertile (vb) be ~: -nona, -vhibvela; (qualif)
 -vhibvelaho (vb rel), -nonaho (vb rel)
fertilize (agricultural) -nyora cf Eng 'manure';
 (biological) -sima, -andedza
fertilizer manyoro (pl only) cf Eng 'manure',
 mupfudze (mi-)
fetch -dzhia
fever mufhiso (mi-); malaria ~: dali (ma-)
few gathi (only with neg si-) eg v^hathu vha si
 gathi few people; (small) -juku (adj) (vha-
 mi-, ma-, zwi-, dzin-: jhukhu, vhu-)
fewness vhu^utuku (abstr)
field tsimu (masimu); chiefs ~: dzunde (ma-);
 sports ~: luvhan^{de} (mban^{de}), mudavhi wa
 mitambo (mi-)
fierce be ~: -halifha
fifteen fumithanu
fifth vhu^utanu (n) eg gere ya vhu^utanu the fifth
 gear; tsha^utanu (zwa^utanu) eg tsha^utanu tsha
 tshede a fifth of the money
fifthly (adv) tsha vhu^utanu
fifty futhanu
fig wild ~ fruit: fuyu (mahuyu); nyumo (dzi-); ~
 tree: mu^huyu (mi-), mu^umo (mi-)
fight (n) (war) nndwa (dzi-); (vb) -lwa
fighter mulwi (vha-)
figure (build) tshivhumbeo (zwi-); (in drawing)
 figura (dzi-) cf Eng, nyolo (dzi-); (a numeral)
 sifhere (dzi-) cf Afr 'syfer'
file (n) faela (dzi-) cf Eng, feila (dzi-) cf Afr 'vyl';
 (vb) ~ documents: -faela; (smooth/reduce
 surface with ~) -feila
fill -qadza; let ~ up: -qadzisa; ~ in hole with
 earth: -fukedza
filter (n) mu^uqodo (mi-); (vb) -fu^uda, -su^uda
final wa u fhedza, vha u fhedza, tsha u fhedza,
 etc (poss)
find (obtain) -wana, -wanala
fine (n) ndifhiso (dzi-), mulifho (mi-); (vb)
 -lifhisa
finger munwe (mi-)
fingerprint (n) munwe (mi-); (vb) take ~:
 -gan^udisa munwe/minwe/gunwe

finish

finish -fhela (*intr*); -fhedza, -vuledza (*tr*)
fire (*n*) mulilo (mi-); (*vb*) ~ *a gun*: -thuntsha
firearm tshigidi (zwi-) *cf* Afr 'skiet'
firefly tshinainai/tshitaitai (zwi-)
fireplace tshivhaso (zwi-)
firewood khuni (dzi-); *single piece of* ~: luhuni
firm (*n*) feme (dzi-) *cf* Eng; (*vb*) -khwayha
firmament lutombo (*no pl*)
firmly nga u khwayha, nga maanda
first u thoma/u ranga (*in finit*)
first-born tanzhe (ma-)
firstly (*adv*) tsha u thoma
fish (*n*) khovhe (dzi-); (*vb*) -rea
fish-hook tshihuka (zwi-) *cf* Eng 'hook',
 tshinzhovho/tshinzhovhi (zwi-)
fist (*n*) vili (ma-), feisi (*sing n*-, *pl* ma-) *cf* Afr
 'vuis'; (*vb*) *make* ~: -puta
fit -tea; -edana, -lingana
five -janu (*adj*) (vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin-:
 thanu, vhu-)
fix -lugisa
flag fulaha (dzi-) *cf* Afr 'vlag'
flame (*n*) khavhu (dzi-), mudugo (mi-); (*vb*)
 -duga
flare up -duga
flash -penya
flat (*n*) fuletse (dzi-) *cf* Eng, fulaṭa (dzi-) *cf* Eng;
 (*qualif*) (*as of country*): -welelaho, -linga-
 naho (*vb rel*); (*vb*) *lie* ~: -banda
flatten -linganya, -bandedza; ~ *oneself against*:
 -vhandalala
flatter -fhuredza nga u nakisedza
flavour (*n*) muḍifho (mi-); (*vb*) -difhisa
flea thatha (dzi-); **sand** ~: dzedze (ma-)
flee (*run away, escape*) -shavha
flicker (flash) -taidza, -penya
flight (*in fear*) mushavho (mi-); (*by plane*) u
 fhufha (*in finit*)
float (*n*) (*building tool*) fuloutu (dzi-) *cf* Eng;
 (*raft*) tshiveki (zwi-); (*vb*) -papamala, -tenga-
 ma; ~ *quietly/smoothly*: -veka
floating trophy khaphuthendeleki (dzi-)
flock sambi (ma-); **cf herd**
flood (*n*) muḍalo (mi-); (*vb*) -ḡala
floor fuloro (dzi-), fhasi (*locat*); *storey of build-*
ing: tshitizi (zwi-) *cf* Eng 'stairs'
flour flauru (dzi-) *cf* Eng; *maize* ~: vhuḡopfu
 (*pl same*)
flow (*of river*) -ela, -elela
flower liluvha/dzuvha (maluvha)
flutter -babamela (*bird*); -fhefheda (*flag*)
fly (*n*) thunzi (dzi-); (*vb*) -fhufha; ~ *over* (*jump*
on): -fhufhela
foam bulo (mapulo)
fodder (*fresh*) furu (dzi-) *cf* Afr 'voer'; (*d-y*)
 tshifushathakha (zwi-), pfushazwifuwo (dzi-)
fog khuli (dzi-)

fountain

fold (*n*) lupeto (phetho); *sheep* ~: tshitumba
 (zwi-); (*vb*) -peta
folk tale lungano ((dzi-)ngano)
follow ~ *each other*: -tevhela; ~ *in single file*:
 -tevhekana
following -tevhelaho, -ḡaho (*vb rel*)
fontanelle thovuma (dzi-); *sunken* ~ (*as of sick*
babies): ngoma (dzi-)
food zwiliwa (*pl only*); *left-over* ~ *for following*
morning: muladza (mi-)
foodstuffs majiwa (*pl only*)
fool (*blockhead*) tsilu (ma-), ḡabagaba (ma-),
 danana (ma-)
foolishness vhuṡsilu (*abstr*), vhuḡabagaba
 (*abstr*), vhudanana (*abstr*)
foot lwayo (ṡayo)
football (*soccer*) futhibola (*no pl*) *cf* Eng
footpath (way) ṡila (dzi-)
footprint vhuṡala (*pl same*), vhuḡando
 (khando); *human* ~: lwayo (ṡayo)
footstep mutsindo (mi-)
forbid -thivha, -thivhela, -dzivhisa
force (*n*) nungo (dzi-, *abstr*), maanda (*abstr*);
 (*vb*) (*urge*) -kombetshedza; ~ *one's way*
through: -vhanyuludza
ford (*n*) ḡambuwo (ma-); (*vb*) -wela, -ambuwa
fore-arm mukonwo (mi-)
forecast (*n*) mvumbo (dzi-); (*vb*) -bvumba
forecaster mubvumbi (vha-); *weather* ~: mubvu-
 mbi wa mutsho (vha-)
fore-father makhulukiku (vho-)
forefinger musumbavhaloi (mi-)
forehead phanda (dzi-)
foreign -sili (*true rel*) (*concord*s same as *basic*
subj conc)
foreigner mutsinda (vha-)
forest ḡaka (maṡaka)
foretell -bvumba
foreteller mubvumbi (vha-)
forge (*n*) shondo (dzi-); (*vb*) ~ *iron*: -fula, -bea
forget -hangwa, -livhala
forgetful -vha na khangwa
forgetfulness khangwa (dzi-)
forgive -hangwela, -farela
forgiveness khangwelo (dzi-)
fork (*garden and house*) forogo (dzi-) *cf* Eng; ~
in branches: phande (dzi-), phara (dzi-)
form (*n*) (*shape*) tshivhumbeo (zwi-); fomo
 (dzi-) *cf* Eng; (*vb*) -vhumba, -sika
formation mbumbo (dzi-), tsiko (dzi-)
formative tshivhumbi (zwi-), livhumbi (ma-)
forsake -litshedza
fortress tshidzivhaswina (zwi-)
fortune mashudu (*cf* ma-, *abstr*)
forty fuiṡa, mahumi maṡa
foundation muteo (mi-)
fountain tshisima (zwi-)

four -*na* (*adj*) (vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin-: *nna*, vhu-); ~ *times*: *luṇa* (*adv*)
fourteen *fumiṇa*
fourth *vhuṇa* (*n*) *eg* gere ya vhuṇa *the fourth gear*; (*cf quarter*) tsha iṇa (*zwa iṇa*)
fourthly (*adv*) tsha vhuṇa
fowl *khuhu* (*dzi-*); ~ *pen*: tshitumba (*zwi-*)
frame (*n*) *fureme* (*dzi-*) *cf Eng*; (*vb*) -*furema cf Eng*
framework *muhanga* (*mi-*)
France *Fura*
fraud *vuhfura* (*abstr*)
free -*vhofholola* (*tr*), -*vhofholowa* (*intr*)
freedom *mbhofholowo* (*dzi-*)
freeze -*gega*
French *Tshifura*, *Lufura*
Frenchman *Mufura* (*Ma-*)
fresh -*swa* (*adj*) *cf new*
Friday *ḽavhuṭanu*
fridge *tshixwatusi* (*zwi-*), *firidzhi* (*dzi-*) *cf Eng*

friend (*n*) *khonani* (*dzi-*), *ṭhama* (*dzi-*); (*vb*) *be* ~s: -*konana*
friendship *vhuḽkonani* (*abstr*), *vhuṭama* (*abstr*)
fright *dzhenuwu* (*ma-*)
frighten -*shushedza*, -*ofhisa*
frog *ḽula* (*ma-*); *green water* ~: *lutshela* (*vhu-*)
front (*in* ~) *phanḽa* (*adv*)
frost *mahaḽa* (*pl only*)
frozen *belbecome* ~: -*xwatuwa*
fruit *mutshelo* (*mi-*); *unripe* ~: *gaga* (*ma-*)
fry -*hadzinga*/-*kadzinga*
fugitive *mushavhi* (*vha-*)
full (*become* ~) -*ḽala*
full stop *tshiawelo* (*zwi-*), *tshithoma* (*zwi-*)
funeral *mbulungo* (*dzi-*)
funnel *tshishelo* (*zwi-*)
furniture *fanitsha* (*dzi-*) *cf Eng*
furrow (*for water*) *mugero* (*mi-*), *ḽigero* (*ma-*)
furthermore *nahone* (*conj*), *futhi* (*conj*), *nga nṭha ha-*, *habe* (*conj*)
fury *mbiti* (*dzi- only, abstr*)

G

gain (*n*) *bindu* (*ma-*), *mbuelo* (*dzi-*); (*vb*) -*wana*, -*vhuelwa*, -*bindula*
gale *dumbu* (*ma-*)
gall (*bile*) *ndulu* (*dzi-*), *nyongwe* (*dzi-*); ~ *bladder*: *tshavhuṭungu* (*zwa-*)
game (*play*) *mutambo* (*mi-*); (*animals*) *phukha* (*dzi-*)
gaol (*jail*) *ṭironngo* (*dzi-*) *cf Afr 'tronk'*, *dzhele* (*dzi-*) *cf Eng*, *khothoni* (*dzi-*)
gape (*mouth or other opening*) -*aṭama*
garage *garadzhi*/giratshi/giradzhi (*dzi-*) *cf Eng*
garden *ngade* (*dzi-*) *cf Eng*, *muse* (*mi-*)
gargle -*xaxadza*
garment *tshiambaro* (*zwi-*), *tshifuko* (*zwi-*)
gas *gese* (*dzi-*) *cf Eng*
gas-lamp *luvhone lwa gese* (*mbone dza . . .*)
gas-stove *tshiṭofu tsha gese* (*zwi-*)
gate *gethe* (*dzi-*) *cf Eng*, *heke* (*dzi-*) *cf Afr 'hek'*
gateway *khoro* (*dzi-*)
gather -*vhuṭhana*, -*kuvhangana* (*intr*), -*kuvhanganya* (*tr*), -*kunyelela*; ~ *with hands*: -*kumba*; ~ *firewood*: -*reḽa*
gathering (*assembly*) *khuvhangano* (*dzi-*), *muṭangano* (*mi-*), *tshivhidzo* (*zwi-*), *khunyeleli* (*dzi-*)
gazette *gazete* (*dzi-*) *cf Eng*
gear *gere* (*dzi-*) *cf Eng*
general (*n*) *dzhenerala* (*vho-*) *cf Eng*; ~ *knowledge*: *nḽivho nyangaredzi*, *nḽivho zwayo*; ~ *rule*: *ndayo nyangaredzi*; ~ *post office*: *dziphio cf Eng GPO*

generation *muraḽho* (*mi-*)
generosity *mathakho* (*pl only*), *mafunda* (*pl only*)
genet *tsimba* (*dzi-*)
gentle *wa vhuḽenda*, *vha vhuḽenda*, *tsha vhuḽenda*, *etc* (*poss*)
gentleman *nzhinga* (*dzi-*), *ngamula* (*dzi-*)
gentleness *vhuḽenda* (*abstr*)
gently *nga vhuḽenda*
geography *ḽivhashango* (*cl n-*)
German (*person*) *Mudzheremane* (*Ma-*); (*language*) *Tshidzheremane*, *Ludzheremane*
Germany *Dzheremane*
germinate (*grow*) -*mela*
get -*wana*
giddiness *dzungu* (*cl ḽi-, abstr*)
gift *tshifhiwa* (*zwi-*), *mpho* (*dzi-*)
giraffe *ṭhuḽwa* (*dzi-*), *ṭhuḽa* (*dzi-*)
girdle (*for confined woman*) *muṭvohfo* (*mi-*); (*for females*) *ludedede* (*ndede*); (*for males*) *mugwarelo* (*mi-*)
girl *musidzana* (*vha-*); (*from Sotho*) *nwananyana* (*vhananyana*); ~ *of marriageable age*: *khomba* (*dzi-*)
give -*ṇea*, -*fha*; ~ *birth*: -*beba*; ~ *message*: -*laedza*; ~ *name*: -*ira*, -*rina*
give up (*for lost*) -*ṭovhowa*
glad *be* ~: -*takala* (*intr*)
gladden (*make glad, please, delight*) -*takadza* (*tr*)
gladness *dakalo* (*ma-*)

glass

glass (*substance*) ngilasi (dzi-); *cf* **tumbler, spectacles**
glitter -penya, -khanya, -vhengema, -nzhenzhe-ma
glory vhurena (*abstr*)
gloy *cf* **glue**
glue (n) dōnzhe (cl li-); (vb) -nambatedza, -mametshedza/-mometschedza/-momekedza
glutton phangwa (dzi-)
gluttony vhumangwa (*abstr*), mihovhi (cl mi-, *abstr*)
gnaw (at bone) -kukuna
go -ya; ~ away: -tūwa; (*journey, walk*) -enda; ~ ahead: -bvela phanda; ~ out: -bva; ~ apart: -fhambana; ~ outside: -bvela nnda; ~ down (*descend*): -tsa, godima; ~ up (*ascend*): -gonya; ~ early to: -bubela, -fhindutshela
goat mbudzi (dzi-); **he**~: mbokofo (dzi-); **she**~: phambala (dzi-); ~ *kraal*: tshitumba (zwi-)
goat's meat nama ya mbudzi
goblet bigiri (dzi-) *cf* **Afr** 'beker', dzhege (dzi-) *cf* **Eng** 'jug'
God (only true ~) Mudzimu (no pl); **god** (*ancestral spirit*) mudzimu (mi-)
gold (*substance*) musuku (no pl)
golf gololo (dzi-) *cf* **Eng**
good (n) ~ *person*: muvhuya (vha-); ~ *fortune*: mashadu (pl only); (vb) (*be in order*) -luga; (*adj*) -vhuja (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: mbuya, lu-, vhu-, ku-); (*poss*) wavhudi, yavhudi, etc
goodness vhuḍi (*abstr*)
goods thundu (dzi-)
goodwill (*charity*) vhuthu (no pl)
goose iixantsi (ma-), *cf* **Afr** 'gans'
goose-flesh tshitungu (no pl)
gospel evangeli (dzi-) *cf* **Afr** 'evangelie'; mafhungo maḍifha/mavhuya (pl only)
gossip (n) zwiambo (pl only), zwitshela (pl only); (vb) -remba, -sola
gourd (*calabash*) (large low-bellied calabash) tshikumbu (zwi-); (*small calabash used as drinking vessel*) phaphana (dzi-), tshitumba (zwi-)
govern -vhusa
government muvhuso (mi-)
go'way/go-away bird (*grey lourie*) mukuwe (mi-)
grace tshilidzi (cl tshi-, *abstr*)
gradually nga vhuja/vhuḍuku/vhusele
grain (*as of wheat, maize, etc*) muso (*collective, no pl*); ~ *of salt, wheat, sugar, etc*: thoro (dzi-)
gram gramu (dzi-) *cf* **Eng**
gramophone gramofoni (dzi-), giramafoni (dzi-) *cf* **Eng**
granary qulu (ma-)

ground

grandchild muḍuhulu (vha-)
grandfather makhulu (vho-)
grandmother makhulu (vho-)
grandparent makhulu (vho-)
grape ndirivhe (dzi-) *cf* **Afr** 'druive'
grapefruit bambahosi (ma-) *cf* **Afr** 'pampelmoes'
grasp -fara
grass hatsi (*class vhu- collective, mahatsi*) *eg* hatsi vhumzhi much grass; *blade of* ~: lwatsi (hatsi)
grasshopper *cf* **locust**
grateful *be* ~: -livhuha
gratefulness ndivhuho (cl dzi-, *abstr*)
gratitude ndivhuho (cl dzi-, *abstr*)
grave tshidza (zwi-), tshalo (zwalo), livhiḍa (ma-), tshilaḷa/tshialaḷa (zwi-)
gravel giravhulo (dzi-) *cf* **Eng**
graveyard mavhidiḱani (*locat*), zwalani (*locat*); ~ *of chiefs*: tshiendeulu (zwi-)
gravy muthotho (mi-), muro (mi-)
graze -fula
grazing area mafulononi (*locat*)
grease (n) girisi (dzi-) *cf* **Eng**; (vb) -girisa *cf* **Eng**; -ḱodza girisi
greatly nga maanḱa (*adv*)
greatness vvhuhulu/vhuhulwane (*abstr*)
Greece Gerika
greediness vhumangwa (*abstr*), mihovhi (cl mi-, *abstr*)
greedy wa phangwa, wa mihovhi (*poss*)
Greek (*person*) Mugerika (Vha-); (*language*) Tshigerika, Lugerika
green (n) (*unripe fruit*) gaga (ma-)
green (*colour*) -dala (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: dala, lu-, vhu-, ku-); -ḱu (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: ḱu, lu-, vhu-, ku-)
green bean ḱawa thethe (dzi-), bontshisi (dzi-) *cf* **Afr** 'boontjies'
greenness (*of colour*) vhudala (*abstr*)
greet (*humbly by clapping hands*) -losha; (*rouse*) -resha; -ludemisa, -vusa
greetings (n) ndumeliso (dzi-); (vb) *send* ~: -lu-melisa
grenadilla/granadilla ~ *plant*: muvhungo (mi-), mufuranḱa (mi-); ~ *fruit*: lifuranḱa (ma-), giranadila (ma-) *cf* **Eng**, livhungo (ma-)
grey -seḱa (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: tseḱa, lu-, vhu-, ku-)
grief vhuḱungu (*abstr*)
grieve -ḱungufhala (*intr*), -ḱungufhadza (*tr*), -vhaisa, -ḱhavha mbilu
grind (*on stone*) -kuya; (*in mill*) -gaya
grinding stone guyo (*ma*)
groan dziḱa, -gomela
ground (*earth*) mavu (*pl only*); **play**~: mudavhi (mi-); fhasi (*locat*)

group

group (n) tshigwada (zwi-); (vb) -vhekanya
grow (attain maturity) -hula, -aluwa; *increase in size*: -hudza (tr), -hula (intr); ~ *up*: -aluwa; ~ *tall*: -lapfa
grudge luvhengelambiluni (abstr)
grumble -gungula
guard *be on* ~: -linda
guava gwavha (ma-) cf Eng
guess -bvumba
guest mueni (vha-), mupfumba (vha-)
guest-house nndu ya vhaeni (dzi-)

healthy

guest speaker muambi muhulwane (vha-)
guide (n) (book) nyendedzi (dzi-), gaidi (dzi-) cf Eng; (object) tshindedzi (zwi-); (person) muendedzi (vha-); (vb) -endedza
guilt mulandu (mi-)
guilty *be* ~: -vhonwa/-wanwa mulandu
guineafowl khanga (dzi-)
gum (~s of teeth) marinini (pl only); ~ *of tree*: nonzhe (dzi-)
gun tshigidi (zwi-) cf Afr 'skiet'
gunpowder musili (sing only)

H

habit ndowelo (dzi-), dzema (ma-), mukhwa (mi-)
haft mufhiqi (mi-)
hail tshifhango (zwi-)
hair (animal long ~: mamvele (pl only); short ~: vhukuse (collective only); (human) on head: vudzi/livhudzi (mavhudzi); single ~ of head: luvhudzi; on body: lihaha (ma-); pubic ~: makuse (pl only); single grey ~: luvu (mmvi)
half hafu (dzi-) cf Eng
half-full (~ container like pot, cup, etc) denga, gonyongo (ma-)
hall holo (dzi-) cf Eng
hammer (n) nundo (dzi-), hamula (dzi-) cf Afr 'hamer'; (vb) -kanda; ~ *to pieces*: -kandekeanya
hammerhead tshirukhwe (zwi-)
hand tshanda (zwanda); *right* ~: tshanda tsha u la, tshanda tshinna, tshanda tshihulu; *left* ~: tshanda tsha monde, tshanda tshisadzi
handbag bege (dzi-) cf Eng 'bag'
handkerchief dugu (dzi-), sagaduku/saduku (dzi-) cf Afr 'sakdoek'
handle (of hoe, etc) mufhiqi (mi-)
hand over -kumedza
handwriting muñwalo (mi-), tshanda (zwanda)
hang (~ down) -nembelela (intr), -nembeledza (tr); ~ *over*: -fhahea; ~ *out to dry*: -anea
hangover babalasi (cl n- only) cf Afr 'bewerasie'
happen -bvelela
happiness dakalo (ma-)
happy -takala
harass -dina
hard (vb) *be* ~: (soil) -oma; (wood) -khwaṭha; (work) -konda, -lemela; (adv) nga maanda
hardness (soil) u oma (infin); (wood) u khwaṭha (infin); (work) vhuleme (abstr), u konda (infin)
hare plains ~ (grey ~): muvhuḍa (mi-); *large grey* ~: muvhuḍakhomu (mi-); *red* ~: ṭhulo

(dzi-); *large red* ~: ṭhulogutshi (dzi-); **spring** ~: khadzimuṭavha (dzi-); *personification of* ~: Sankambe (Vho-)
harm (n) tshinyadzo (dzi-); (vb) -huvhadza, -vhaisa
harness (n) lihanisi (ma-) cf Eng; (vb) -pana cf Afr 'inspan'
harrow (n) exe (dzi-) cf Afr 'eg', thwelamaṅga (dzi-); (vb) -exa, -rwela maṅga
harvest (n) khaṇo (dzi-); (vb) -kaṇa
haste (n) u ṭavhanya (infin); (vb) *make* ~: -ṭavhanya
hasten -ṭavhanya
hat muñadzi (mi-), nguwane (dzi-); (royal language) murunzi (mi-)
hatch -thothonya
hatchet cf axe
hate -vhenga
hatred vengo (sing li- only), luvhengo (mbengo)
have (possess) -vha na, eg u vha na kholomo to have/own/possess cattle
hawk (n) lurwanzhivha (vhu-); (vb) -vhambadza, -rengisa
hawker tshimauswu (zwi-) cf Afr 'smous'
he (she) (abs pron) ene; (basic subj conc) pos: u-, neg: ha-; (perfect subj conc) pos: o-, neg: ha-/ho-; potential, participial, subjunctive, narrative subj conc: a- (pos & neg)
head ṭhoho (dzi-)
headache ṭhoho (dzi-) eg ndi na ṭhoho I have a ~
headdress cf headgear
heading ṭhoho (dzi-)
headman gota (ma-), mukoma (vha-), nduna (dzi-)
headmanship vhukoma (abstr)
headmaster ṭhoho-ya-tshikolo (dzi-), prinsipala (ma-/dzi-) cf Eng 'principal'
headrest (pillow) tshisiamelo (zwi-)
heal -fhodza
health mutakalo (mi-)
healthy *be* ~: -takala

heap (*n*) (*as of earth*) thulwi (dzi-); (*as of stones*) khokho (dzi-), tshithopho (zwi-); (*vb*) -thophapha (stones), -kuvhanganya (soil, stones, etc)
hear -pfa; (*be audible*) -pfala; ~ *a court case*: -senga
heart mbilu (dzi-)
hearth tshivhaso (zwi-)
heartburn tshiungulela (zwi-)
heat muruhurela (mi-), mufhiso (mi-)
heathen muhedeni (vha-) *cf* Afr 'heiden'
heathenism vuhedeni (*abstr*) *cf* Afr 'heiden'
heaven liṭaḍulu (*no pl*); *in* ~ *above*: ṭaḍulu (*adv*)
heavens liṭaḍulu (*no pl*), denga (*no pl*); (*blue sky*) lutombo (*no pl*)
heaviness vhuleme (*abstr*)
heavy *be* ~ (*weigh down upon*): -lemela; (*overburden*) -lemedza
Hebrew (*person*) Muhevheru (Vha-); (*language*) Tshihevheru, Luhevheru
hedge luhura (khura)
hedghog tshiṭoni (zwi-)
heel tshirethe (zwi-)
he-goat bokoṭo (ma-), mbokoṭo (dzi-) *cf* Afr 'bok'
heifer ṭholana (dzi-)
height (*length*) vhlupfu (*abstr*)
heir (*successor*) muṭaifa (vha-)
hell hele (*locat*) *cf* Eng
help (*n*) pfariso (dzi-), thuso (dzi-); (*vb*) (*assist*) -farisa, -thusa
helper muthusi (vha-), mufarisi (vha-)
hem (*n*) lupendelo (phendelo); (*vb*) -pendela
hen phambo (dzi-)
her *cf* his; him
herd (*n*) ~ *of cattle*: sambu (maṭambi/masambu/maṭambi) *note different plural forms*: *cf* sambu ja ... herd of ...; maṭambi a ... masambu a ... herds of ...; mitambi ya ... (*vb*) ~ *cattle, etc*: -lisa
herdboy/herdsman mulisa (vha-)
here aḥa (*adv*); *just* ~: ḥano (*adv*), ḥaḥa (*adv*); (*this way*) ngeno (*adv*), ḥenefha (*adv*)
hermit tshiendahongolo (zwi-) (*figurative*)
hero muhali (vha-)
heron liṭulakhovhe (ma-)
hers *cf* his
hesitate -timatima, -kanakana
hiccup/hiccough (*n*) thikhwa (dzi-); (*children*) mulisa (*no pl*); (*vb*) -farwa nga thikhwa/mulisa
hide (*n*) mukumba (mi-); *largely* thick ~: ganda (makanda); (*vb*) -dzumba; ~ *oneself*: -dzumbama
hide-and-seek mudzumbamo (mi-)
hide-out vhudzumbamo (*pl same*)

hiding (*hide-out*) vhudzumbamo (*pl same*); (*beating*) u rwa, u navhula, u napudza, u napula (*infin*)
high (*long*) (*adj*) -lapfu (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: ndapfu, lu-, vhu-, hu-, ku-)
hill (*hillock*) ndunduma (dzi-), muvhundu (mi-); *stony* ~: tshikwara (zwi-)
hillock *cf* hill
him (*her*) (*abs pron*) ene; (*obj conc*) mu-
himself ene muge
hindleg (*of animal*) tshizwa (zwi-)
hip khundu (dzi-)
hipbone thunzhi (dzi-)
hippopotamus mvuvhu (dzi-)
hire -hira *cf* Afr 'huur'
his (*her, hers*) *poss conc plus poss stem* -we, eg wawe, tshawe, dzawe
history histiri (dzi-) *cf* Eng, ḡivhazwakale (dzi-)
hit (*beat*) -rwa, -dia; ~ *mark with gun, etc*: -goba; ~ *object*: -nengal-ninga
hither (*here*) ngeno (*adv*)
hive (*beehive*) ṭhango (dzi-)
hockey hokhi (dzi-) *cf* Eng
hoe (*n*) dzembe (malembe); (*vb*) -lima; (*remove weed*) -ṭahula
hold -fara; ~ *onto*: -farelela; ~ *firmly*: -omba
hole (*in ground*) mulindi (mi-); *big* ~ *in ground*: dindi (ma-); *small* ~ *as in cloth*: buli (ma-); *small round* ~ *in ground as of mice*: muina (mi-)
holiday holodeni (dzi-) *cf* Eng
holiness vkhukethwa (*abstr*)
holy -khethwa (*adj*), *cf* sacred
Holy Communion Tshilalelo (tshikhethwa)
Holy Spirit Muyamukhethwa (*no pl*)
homage (*n*) *token of* ~: nduvho (dzi-); (*vb*) *do* ~ *to*: -lulwa
home haya (ma-) *eg* haya hanga *my home*; *at* ~: hayani (*adv*); *at our* ~: ha hashu; *at your* ~: ha haṭu; *woman's new* ~ *with husband*: vhu-hadzi (*pl same*)
homecraft ḡivhazwahaya (*cl n*)
homeland shangohaya (ma-)
honest -fhlufhedzeaho/-fulufhedzeaho (*vb rel*)
honesty vhuḥfhlufhedzei (*abstr*)
honey mutoli (mi-); ~ *comb*: ṭaha (ma-)
honour (*n*) khuliso (dzi-), ṭhomphe (dzi-); (*vb*) -hulisa, -ṭhomphe
hoof khwanda (dzi-)
hook (*n*) *fish* ~: tshihuka (zwi-) *cf* Eng 'hook', tshinzhovho/tshinzhovhi (zwi-); (*vb*) -haka *cf* Afr 'haak'
hooping/whooping cough tshikwaikwai (zwi-)
hoot -lidza bele
hooter (*of car*) bele (dzi-)
hop -thamuwa

hope

hope (n) fhulufhelo/fulufhelo (ma-); (vb) -fhu-lufhela/-fulufhela
horn luqanga (qanga); ~ of vehicle: bele (dzi-) cf Eng 'bell'
hornbill trumpeter ~: ilidzavhana (ma-)
horse bere (dzi-) cf Afr 'perd'
horsefly phuvhe (dzi-)
hospital sibadela/tshibadela (zwi-) cf Afr 'hospitaal'
hostel hos(i)tele (dzi-) cf Eng
hostility vhuswina (abstr)
hot (vb) -fhisa; (qualif) -fhisahlo (vb rel)
hotel hodela (dzi-) cf Afr 'hotel'
hour iri (dzi-) cf Afr 'uur', awara (dzi-) cf Eng
house nndu (dzi-)
household muja (mi-)
housewife mufaramu (vha-)
how? hani? (interrog); ~ big/much?: -ngafhani? (adj) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: nngafhani?, lu-, vhu-, ku-); ~ much (money)? : vuhgai? (copulat base) eg ndi vuhgai? how much is it (costing)?; ~ many?: -ngana? (adj) (vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin-: nngana?, vhu-)
how often lungana (adv)
hubbub cf commotion
human (n) muthu (vha-); (qualif) tsha vhathu, zwa vhathu, ya vhathu, etc (poss)
human being muthu (vha-)

important

humanity (benevolence) vhuthu (abstr); (human race) vhathu (pl only)
humble -tshukufhadza; become ~: -tshukufhala; ~ oneself: -ditiukufhadza; to be very ~: -lufhelela
humour miswaswo (pl only), maḡai/miḡai (pl only)
hump thunda (dzi-)
hundred ḡana (ma-)
hunger (famine) ḡdala (dzi-)
hungry -vha na ḡdala, -pfa ḡdala
hunt (n) u zwima (infinit), vhudzimba (cl vhu-only), fulo (ma-); (vb) -zwima
hunter mudzimba (vha-), muzwimi (vha-)
hunting spider dzwatswatswa (ma-)
hurry (n) (one who hurries) tshavhanyedza (dzi-); (vb) -tshavhanya; ~ to and fro: -kaka-tika/kakarika
hurt -huvhadza, -vhaisa; ~ one's feelings: -sanda
husband munna (vha-)
hut (house) nndu (dzi-); temporary ~: tumba (dzi-), mutumba (mi-)
hyena (spotted) phele (dzi-); (brown) tshivhi-ngwi (zwi-)
hygiene tsiravhulwadze (cl n-)
hymn (song) luimbo (nyimbo)
hymnbook/hymnal bugu ya nyimbo
hysterics havhiya (dzi-)

I

I (abs pron) nge; (basic subj conc) pos: ndi-, neg: thi-; (perfect subj conc) pos: ndo-, neg: tho-; (narrative subj conc) nda- (pos & neg)
ice muxwatu (no pl); aisi (cl n-only) cf Eng
icecold (ideoph) goo!
idea muhumbulo (mi-)
ideophone jinyanyu (ma-)
idiom liambele (ma-), liidioma (ma-) cf Eng
idiomatic expression maambebe (pl only)
idiot buphuthu (ma-), dodo (ma-), phuphula (dzi-)
idol mudzimu usili (mi-), tshifanyisamudzimu (zwi-)
if arali (conj), ngavhe (conj)
ignore -sa londa, -hangwa, -furalala, -sa dzhiela nzhele; ~ in unfriendly fashion: -nyala
iguana (land ~) mbulu (dzi-); water ~: mbulu-maḡi (dzi-)
ill be ~: -lwala
ill-health vhuhoḡa (abstr)
illness (disease) vhumwadze (no pl)
ill-treat -shengedza, -tambudza
ill-treatment (n) tshengedzo (dzi-), thambudzo

(dzi-); (vb) suffer ~: -shengela
illuminate -vhonea, -vhonekshela
image tshifanyiso (zwi-)
imagery zwifanyiso (zwa muhumbulo) (pl only)
imagination khumbulelo (dzi-), nganganyo (dzi-)
imagine -humbulela, -fanyisa, -anganya
imitate -edza, -edzisa
immediately -mbo ḡi (aux verb) eg a tshi vhona mbava o mbo ḡi vhidza mapholisa when he saw the thief, he ~ called the police; nga u tshavhanya, na zwenezwo
immerse/immerge -mbwandamedza, -lovhedza
impala antelope phala (dzi-)
impart -kanzwa, -ḡea; ~ wisdom; -laya, -eletshedza, -humbudza
impatient -fhela mbilu
impertinence tshiambela (zwi-), swili (dzi-)
implore -rabela, -rabeledza, -lufheledza, -lufhelela
importance vhumulwane (abstr)
important (big) -hulwane (adj) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: khulwane, lu-,

vhu-, ku-)
improve -khwinisa
improvement *cf* **reform**
impudence lunyadzo (*abstr*)
inborn -mamela (*poss qualificat*) *eg* vhwadze ha u mamela *inborn disease*
incentive tshituwedi (zwi-)
incisor dzembe (malembe)
incite -kukumedza
incline -kunama, -sendama; *be ~d to*: -dowela
income mbuelo (dzi-); *~ tax*: muthelo wa mbuelo (mi-)
increase (n) muengedzo (mi-); (*vb*) -anda; *c use to ~ in quantity*: -andisa, -anza; *become worse*: -nana *eg* phepho i khou nana ma-dvha ano the cold is becoming worse these days
increment muengedzo wa muholo (mi-)
indeed ngoho
India India
Indian Mugula (Ma-)
indicate -sumba, -sumbedza
indication tsumbo (dzi-), tsumbedzo (dzi-), tshisumbi (zwi-)
indicator (*direction ~*) tshisumbabudo (zwi-)
induna mukoma (vha-), nduna (dzi-), gota (ma-)
infant tshixele (zwi-); very small ~: lutshe (vhu-), lushie (vhu-); young ~ about three months old: tshidlatshanda (zwi-)
inflate -bommba *cf* *Afr* 'pomp'; ~ a balloon: -vhudzedza, -kukumusa
influence (n) tshuhwedzo (dzi-), vhwupfiwa (*abstr*), muya (mimuya); (*vb*) -tshuhwedza, -dzhenisa muya
inform -divhisa, -divhadza; ~ a superior: -suma
infuriate -sinyusa
inherit -ja ifa
inheritance ifa (mafa), vhufo (mafa)
initiate (n) mufumbi (vha-); (*vb*) *send someone to be ~d*: -fumbisa, -wedza; *be ~d*: -fumba, -tshina; (*begin with*) -thoma
initiation school ngoma (dzi-)
inject -thavha
injection dzhekiseni (dzi-) *cf* *Eng*
injure -huvhadza (*tr*); *be ~d*: -huvhala (*intr*); ~ someone with stone: -kovhola
injury fuvhalo (ma-)
ink enge (dzi-) *cf* *Afr* 'ink'
in-law (*of husband*) makhulu (vho-); (*of wife*) mazwale (vho-)
insect tshikhokhonono (zwi-), tshidodo (zwi-)
inside (*adv*) ngomu; (*vb*) *turn ~ out, like clothes*: -shanda
insight u pfesesa (*infin*), u vbona (*infin*)
insist -omelela, -khwaṭhisa, -kombetshedza
insistance khombetshedzo (dzi-)
inspan -pana *cf* *Afr* 'span'

inspect -ingamela, -tola, -lavhelesa, -sedzesa, -pikiṭera *cf* *Afr* 'inspekteer'
inspection u tola (*infin*), tsholo (dzi-), u ingamela (*infin*)
inspector muingameli (vha-), sipikiṭere (zipikiṭere)
instead vhwuzuloni ha...
instigate -kukumedza
instigation vhwukumedzi (*abstr*)
instigator mukukumedzi (vha-)
instruct (*give command*) -laya, -laela; (*teach*) -funza, -gudisa
instruction (*command*) ndaela (dzi-), ndayo (dzi-); (*teaching*) vhwugudisi (*abstr*), u funza (*infin*); ~ for use: ndaedzo (dzi-)
insult (n) tshinyadzo (zwi-), samba (maṭamba); (*vb*) -nyadza, -sema
intellect (*intelligence*) tshulukanyo (*cl n-*, *abstr*)
 ndivho (*cl n-*, *abstr*), vhuṭali (*abstr*)
intelligence *cf* *intellect*
intelligence-quotient phimo ya ndivho (dzi-), phimo ya vhuṭali (dzi-), phimo ya tshulukanyo (dzi-), IQ (dzi-) *cf* *Eng*
intelligent *be ~*: -thanya, -ṭalifha
intelligible -pfalaho (*vb rel*)
intend -toda u...
intercede -pfumelela
interfere -thithisa
intermediary nendila (vho-)
intermediation vhwuphila (*abstr*)
interpret -qolola *cf* *Afr* 'tolk'; ~ dream, etc: -ṭalutshedza
interpretation tshalutshedzo (dzi-)
interpreter qololi (dzi-) *cf* *Afr* 'tolk', muṭalutshedzi (vha-)
interrogative livhudzisi (ma-)
interrupt ~ an action: -thithisa; ~ speech: -dzhenisa hawani
intestine lula (vhuṭa); great ~: lila (ma-)
intimidate -shushedza, -tshutshudza
intoxicate -kamba; *be drunk/intoxicated*: -kambiwa
introduce -divhadza, -swikisa; -ḍisa, -dzhenisa
introduction marangaphanda (*pl only*), mathomo (*pl only*), mvulatswinga (dzi-), madzhenela (*pl only*); tswikiso, ndivhadzano (dzi-)
investigate -sengulusa, -senguludza, -sedzesa
investigation tsenguloso (dzi-), tsenguludzo (dzi-)
invigilator mulavhelesi (vha-)
invite (*call together*) -ramba
iron (n) (*metal*) tsimbi (dzi-); (*instrument*) aini (dzi-) *cf* *Eng*; (*vb*) -aina *cf* *Eng*
ironing muaino (mi-), u aina (*infin*)
irrigate -sheledza
irrigation tshiledzo (dzi-); ~ water: maḍi a tshe-

isolate

ledzo, mađi a mugero

isolate -khetha

isolation khethekanyo (dzi-)

it (*abs pron*) wone, lone, tshone, yone, lwone, hone, kwone; (*basic subj conc & obj conc*) u-, li-, tshi-, i-, lu-, vhu-, hu-, ku-; (*perfect*

kinship

subj conc) wo-, lo-, tsho-, yo-, lwo-, ho-, kwo-; (*narrative subj conc*) wa-, la-, tsha-, ya-, lwa-, ha-, kwa-

itch -thoŋhona

its (*poss conc plus poss stem*) -wo-, -lo-, -tsho-, -yo-, -lwo-, -ho-, -kwo-, eg wawo, tshaŋo, zwatsho

J

jack dzhege (dzi-) *cf Eng*, domukiri (dzi-) *cf Afr 'domkrag'*, ngagađeli (dzi-)

jackal phungubwe (dzi-), phunguhwe (dzi-)

jacket badzhi (dzi-) *cf Afr 'baadjie'*

jail tironngo (dzi-) *cf Afr 'tronk'*, dzhele (dzi-) *cf Eng*, kothoni (dzi-)

jam dzhamu (dzi-) *cf Eng*

January Phando

jaw/jawbone luŋaha (ŋhaha)

jealous *be ~ of*: -vhivha, -tshivha

jealousy vivho (mavhivho)

jelly dzheli (dzi-) *cf Eng*

jersey dzhesi (dzi-) *cf Eng*

job mushumo (mi-)

join -ŋanganya; *~ in carpentry for example*: -ŋuma

joint ŋhanganyo (dzi-); *~ in carpentry*: ŋhomo (dzi-); *~ in anatomy*: tshinungo (zwi-); *~ of finger*: dundo (ma-)

joke (n) muswaswo (mi-), miđai (*pl only*); (*vb*) *crack a ~*: -swaswa

journal dzhenala (dzi-) *cf Eng*

journey (n) lwendo (nyendo); (*vb*) -enda, -tshimbila; *undertake a ~*: -fara lwendo, -ŋanga lwendo

joy dakalo (ma-)

jubilation dakalo (ma-)

judge (n) muhaŋuli (vha-); (*vb*) -haŋula

judgement khaŋhulo (dzi-)

jug bigiri (dzi-) *cf Afr 'beker'*, dzhege (dzi-) *cf Eng*

juice sama

July Fulwana

jump -fhufha; *~ over*: -pfuka

June Fulwi

just -bvou (*aux verb*) *eg ri kha ɖi tou bvou fhedza mushumo we have only ~ finished the work*

justice (*fairness*) khaŋhulo kwayo (khaŋhulo kwadzo); (*as state department*) vhumukanyo (*abstr*)

just now zwenezwino/zwezwinu (*adv*), -ŋuwa (*aux verb*) *eg ndi ɖo ŋuwa ndi tshi ni rwa I will beat you ~*

K

Karanga (*person*) Mukalanga (Vha-); (*language*) Tshikalanga, Lukalanga

kaross davhuha (ma-)

keen -tama, -vha na mafufufulu, -vha na dzangalelo; *be ~ in spite of hardships*: -fungelela, -futelela

keep -fara, -vhea; *~ domesticated animals*: -fuwa

keepsake (*souvenir*) tshihumbudzi (zwi-), tshieletshedzi (zwi-), tshiga (tsha khumbudzo) (zwi-)

kernel (*of tree*) mbilu (dzi-)

kerrie *cf kierre*

kettle gedela (dzi-) *cf Afr 'ketel'*

key khoŋo (dzi-), khii/khiyi *cf Eng*

Kgatla (*person*) Mukhađa (Vha-); (*language*) Tshikhađa, Lukhađa

kiaat tree mutondo (mi-)

kick -raha

kidney tswio (dzi-)

kierie (*kerrie*) tshibonda (zwi-); **knob**~: thonga (dzi-)

kill (*murder*) -vuhala/vhulaya

kiln (*for bricks*) honndo (dzi-) *cf Afr 'oond'*

kilogram khilogramu (dzi-) *cf Eng*

kilolitre khilolitha (dzi-) *cf Eng*

kilometre khilomitha (dzi-) *cf Eng*

kind (n) lushaka (tshakha); (*qualif*) wa vhu-lenda, vha vhulenda, tsha vhulenda, etc (*poss*)

kind-hearted -vha na vthuthu

kind-heartedness vthuthu (*abstr*)

kindle ~ a fire: -vhasa, -honza

kindness vhulenda (*abstr*), vuhwawho (*abstr*)

king khosi (dzi-/mahosi)

kingdom muvhuso (mi-)

kingfisher (*bird*) ŋhungununu (dzi-)

kinship vhusaka (*abstr*)

kinsman shaka (ma-)
 kiss (n) khisi (dzi-) *cf Eng*, u mamana (*infinit*);
 (vb) -mamana, -khisa *cf Eng*
 kitchen tshiṭanga (zwi-)
 klipspringer ngululu (dzi-)
 knead -suka
 knee gona (ma-)
 kneel -kotama, -gwadama
 nibble -kukuna
 knife lufhanga (phanga); *big* ~; banga (ma-
 panga)
 knit -luka, -nita *cf Eng*
 knobkierie (knobkerrie) thonga (dzi-)

knock at -khokhonya; *ideophone of ~ing at door*: khokhokho
 knot (n) pfundo (ma-); (vb) -pfuṇa
 know -ḡivha; *make ~n to introduce*: -ḡivhadza;
be ~n: -ḡivhea
 knowledge ḡivho (*abstr*)
 koodoo (kudu) tholo (dzi-)
 korhaan musilisili (mi-)
 kraal (village) muḡi (mi-); *cattle* ~: danga (ma-)
 krantz luwa (nngwa)
 kudu (koodoo) tholo (dzi-)
 Kwazulu Kwazulu
 kwē-voel (*grey lourie*) mukuwe (mi-)

L

labour (n) mushumo (mi-); ~ *performed for chief*: dzunde (ma-); (vb) -shuma
 labourer mushumi (vha-)
 lack (need) -shaya, -ṭahela
 lad mutukana (vha-)
 ladder vhunamelo (*pl same*), leri (dzi-) *cf Afr 'leer'*
 ladle lufo (mpfo); *beer* ~: khavho (dzi-)
 lady mufumakadzi (vha-)
 lake dzivha (ma-), isha (maisha)
 lamb (n) ngwana (dzi-); (vb) -dzwala
 lame (n) tshihole (zwi-); (vb) -holefhalā (*intr*).
 -holefhalā (*tr*)
 lamp luvhōne (mbone), lammba (ma-) *cf Afr 'lamp'*
 land (n) (country) shango (ma-); *cultivated* ~:
 tsimu (masimu); *cultivated ~ of chief*:
 dzunde (ma-); (vb) (as of aeroplane) -kavha
 language luambo (nyambo/ngambo), lulimi
 (ndimi)
 lap (n) marumbi (*pl only*); *cf* shumbi; (vb) ~ *up as dog*: -kaswa
 large *cf big*
 largeness vuhulu (*abstr*)
 larva mbungu (dzi-)
 larynx gulokulo (ma-)
 lass musidzanyana (vha-)
 last (vb) -fhedza; (*qualif*) wa u fhedza, ya u
 fhedza, tsha u fhedza, etc (*poss*); (*adv*) ~
 night: madekwe; ~ *year*: mwahoḷa/riwahoḷa/
 mahoḷa
 last night *cf night*
 last year mwahoḷa (*adv*), riwahoḷa (*adv*), mahoḷa
 (*adv*)
 late (n) ~ *person*: mufu (vha-); ~ *male person*:
 munnawavhane (vho-), muṭahabvu (vha-); ~
 female person: musadziwavhane (vho-); (vb)
be ~ (delay): -lenga
 later (*later on, afterwards*) nga murahu (*adv*).

nga vhuya (*adv*)
 lath luvhalelo (mbalelo)
 Latin Tshilatini, I uiatini
 latrine (lavatory) tshibudzi (zwi-), bunga (ma-),
 levhethirii (dzi-) *cf Eng 'lavatory'*
 laugh -sea
 laughter masco (*pl only*), tshiseo (zwi-)
 laundry ḷandoria (dzi-) *cf Eng*, sanzwo (ma-)
 lavatory (latrine) tshibudzi (zwi-), bunga (ma-),
 levhethirii (dzi-) *cf Eng*
 law mulayo (mi-)
 lawyer avennḡe (ma-/dzi-) *cf Afr 'agent'*, rami-
 layo (vho-)
 lay (eggs) -kudzela; ~ *foundation*: -tea; ~ *table*:
 -deka *cf Afr 'dek'*; ~ *complaints*: -vhika (mu-
 landu)
 layer luvhemba (mbemba)
 lay-out theo (dzi-)
 laziness vhubva (*abstr*)
 lazy (n) ~ *person*: mubva (vha-); (vb) *be* ~:
 -bvafha
 lead (n) muṭobvu (mi-); (vb) -ranga phanda,
 -isa, -endedza; ~ *in game*: -fhira; ~ *astray*:
 -xeda
 leader murangaphanda (vha-), phangami (dzi-)
 leadership vhurangaphanda (*abstr*)
 leaf ṭari (ma-)
 leak -bvuda
 lean *become* ~: -onda; ~ *against (person)*:
 -gogodela (*intr*), -ḡisendeka (*intr*); ~ *object against*: -gogodedza (*tr*), -sendeka (*tr*)
 lean-to tala (ma-)
 learn -gudā, -ḡifunza (*ie teach oneself*)
 learning u funzwa (*infinit*), u guda (*infinit*)
 lease-lend (livestock) -swiswa
 leather mukumba (mi-)
 leave (n) livi (dzi-) *cf Eng*, (vb) -ṭuwa; (*go away from*) -ṭutshela; ~ *behind*: -sia; ~ *alone*:
 -litsha

lecturer *cf* **speaker****left** *monde* (*adv*)**left-hand** tshanda tsha monde (zwanḡa zwa...), tshanda tsha tshisadzi (zwanḡa zwa...), monde (mimonde)**leftwards** mondeni (*locat*)**leg** (*foot*) mulenzhe (mi-); *upper* ~: tshirumbi (zwi-)**Lemba** (*person*) Mulemba (Vha-); (*language/culture*) Tshilemba (*no pl*)**lemon** tshikavhavhe (zwi-)**lemon tree** mukavhavhe (mi-)**lend/borrow** -pamba, -adzima; *be lent*: -pambwa**length** vhuḡapfu (*abstr*)**lessen** -fhungudza**lesson** ngudo (dzi-); (*sermon*) pfunzo (dzi-)**let** ~ *go*: -litsha, -vhoḡholola**letter** luriwalo (ma-), vhurifhi (ma-) *cf* *Afr* 'brief'; ~ *of alphabet*: leḡere (ma-) *cf* *Afr* 'letter'; ~ *of recommendation*: luriwalo lwa themendelo (ma-), vhurifhi ha themendelo (ma-)**lettuce** tshilai (zwi-) *cf* *Afr* 'slaai'**level** (*n*) (*instrument*) vaḡerepasi (dzi-) *cf* *Afr* 'waterpas'; (*qualif*) -eḡanaho (*vb rel*); (*vb*) (*scrape a road*) -khura; *make* ~: -linganyisa**Levubu River** Luvuvhu**liar** muzwifhi (vha-), mudziauzwifha (vha-)**librarian** muḡaiburari (vha-)**library** ḡaiburari (dzi-) *cf* *Eng***library science** vhuḡivhaḡaiburari (*cl* vhu-), nḡi-vhaḡaiburari (*cl* n-)**licence** thendelo (dzi-), laisentsi (dzi-), *cf* *Eng***lick** -ḡanzwa**lid** tshitibo (zwi-), mutibo (mi-); ~ *of European pot*: dekesela (dzi-) *cf* *Afr* 'deksel'**lie** (*n*) mazwifhi (*pl only*); (*vb*) (*tell a ~/be false*) -zwifha; ~ *down*: -lala, -eḡela; ~ *on one's back*: -ḡanama; ~ *on one's stomach*: -shuvhama**lieutenant** lefuthenente (vho-) *cf* *Eng***life** vhutshilo (*no pl*)**lift** (*onto head*) -hwesa; ~ *up/away*: -takula; ~ *off* (*something hanging high*): -fhahulula; ~ *up one's eyes*: -liladza**light** (*n*) tshedza (zwedza); (*vb*) ~ *a fire*: -vhasa, -honza; ~ *a lamp*: -funga; *be* ~ *in weight*: -leluwa**lightning** lupenyo (phenyo)**like** (*love*) (*vb*) -funa; *be* ~ *cf* *imitate*; -nga sa; (*adv element of comparison*) sa eḡu khou lila sa ḡwana he is crying ~ *a child***liken** -fanyisa**likeness** tshifanyiso (zwi-)**limb** muraḡo (mi-)**lime** galaga (*sing n- only*) *cf* *Afr* 'kalk'**limp** -ḡudza**Limpopo River** Vhembe**line** (*stripe*) mutalo (mi-)**liner** (*ship*) tshikepe (zwi-) *cf* *Afr* 'skip'**linger** -mona-mona**lining** (*of clothes*) furu (dzi-) *cf* *Afr* 'voering'**link** -ḡuma, -ḡanganya**lion** ndau (dzi-)**lip** mulomo (mi-); *upper* ~: mulomo wa ḡha; *lower* ~: mulomo wa fhasi**liquid** luḡi (*sing only*), tshiluḡi (zwi-); *cf* *maḡi***liquor** tshikambi (zwi-), tshinwiwa (zwi-)**listen** to -tshetshesela**listener** muthetsheseli (vha-)**listlessness** gonobva (*class* ḡi-)**literature** litheretsha (dzi-) *cf* *Eng***litre** litha (dzi-) *cf* *Eng***litter** -ḡanza, -lakatedza**little** *cf* *small***live** -tshila, -hanya; *let* ~, *ie save*: -tshidza; ~ *long*: -lalama; ~ *at/stay*: -dzula**liver** tshivhindi (zwi-)**livestock** zwifuwo (*pl only*)**lizard** tswina (dzi-); **rock** ~: ḡwavhavha (ma-kwavhavha)**load** (*n*) muhwa (mi-); (*vb*) -ḡaisa *cf* *Afr* 'laai'; ~ *a gun*: -ḡaḡela; *un* ~: -ḡaisulula**loathsome** *be* ~: -nengisa**locality** (*place*) fhethu (*locat*)**locative** ḡibulafethu (ma-)**lock** (*n*) loko (dzi-) *cf* *Eng*; **pad** ~: ḡanzhe (ma-); (*vb*) -hoḡa, -khḡa, -khiya *cf* *Eng*; *un* ~: -khiḡulula, -khiyulula**locust** *general name for edible* ~: -ḡzie (dzi-); *small* ~: tshipanzi (zwi-); *smelling* ~: sili-vhindi (ma-); *wingless* ~: bapu (ma-)**log** tshitanda (zwi-)**log-book** bugu ya logo (dzi-), logobugu (dzi-) *cf* *Eng***loggerheads** *be at* ~ *with someone*: -luḡana**loit** ~ *about*: -mona-mona**loneliness** vhumvumvu (*abstr*), vhuḡudu (*abstr*)**long** (*vb*) *be* ~: -lapfa; ~ *for*: -ḡulutshela, -ḡulutshelwa; ~ *after*: -ḡuvha**long** (*tall*) (*adj*) -lapfu (mu-, vha-, mi-, ḡi-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: ndapfu, lu-, vhu-, hu-, ku-)**long ago** kale (*adv*)**look** -lavhelesa, -sedza; ~ *after livestock*: -lisa; ~ *after* (*take care of*): -lavhelesa, -ḡhogomela, -londola; ~ *for*: -ḡoḡa; ~ *out*: -sedzesa, -basoba *cf* *Afr* 'pasop!'**look like** -nga sa eḡ tshithu tshi no nga sa itshi *something that looks like this*; -fana na**loose** *be* ~: -rembeḡa**loosen** -vhoḡholola**lord** (*Lord*) mune (*vhaḡe*) *cf* *mune washu our lord*, *Mune washu our Lord*, *mune wangu*

Lord's supper

my lord/father; (the Lord) Murena (no pl)
Lord's supper (*Holy Communion*) tshilalelo (zwi-)
lorry lori (dzi-/ma-) *cf Eng eg lori yanga (sing), lori dzanga (pl), majori anga (pl)*
lose -xedza; *get lost*: -xela; *cause to get lost*: -lozwa, -xedza; *~ in a game*: -kundwa, -ba-lelwa, -fhenyiwa; *~ leaves*: -fhufhurea
loss tshinyalelo (dzi-), ndozwo (dzi-)
Louis Trichardt Tshitandani
lourie purple crested ~: khurukhuru (dzi-); *grey* ~: mukuwe (mi-)
louse nnda (dzi-); *~ on dog/fowl* dzedze (ma-)
lovable -funea
love (n) lufuno (*sing only*); (vb) -funa

masculinity

low cf short; wa fhasi, ya fhasi, tsha fhasi, dza fhasi, etc (*poss*)
lower -tsitsa/-tsisa; -fhungudza
luck mashudu (*abstr*); *bad* ~: mhashudumavhi (*abstr*)
luggage muhwalo (mi-)
lukewarm -dudela
lunatic mpengo (*class mu- with pl cl mi-, ie mipengo*)
lunch (n) tshiswiṭulo (zwi-); (vb) -swiṭula
lung fhafhu (ma-)
lump (ball of clay) porridge formed with hand mbumbwa (dzi-); *~ on skin*: bundu (ma-pundu)

M

machine mutshini (mi-) *cf Eng*
mad *belbecome* ~: -penga
madam(e) mufumakadzi (vha-)
madness (*craziness*) tshipengo (zwi-)
magazine magazini (dzi-) *cf Eng*
maggot tshivhangu (zwi-), mbungu (dzi-)
magic manditi/mandithi (*pl only*), masilamusu (*pl only*); *evil* ~: vhuoi (*abstr*)
magistrate madzhisiṭaraṭa (vho-) *cf Afr 'magistraat'*
mail poswo/boswo (*class n- only*) *cf Afr 'pos', marifhi (pl only) cf Afr 'brief'*
maize (*mealies*) mavhele (*pl only*)
major madzhoro (vho-) *cf Afr 'majoor', medzha (vho-) cf Eng; as adj cf big*
majority vhumzhi (*abstr*)
make -ita; ~ *noise*: -ita phosho; ~ *sin, ie sin*: -ita zwivhi; ~ *mistake*: -khakha; ~ *correction*: -khakhulula; ~ *an end to*: -tumula, -khaula, -khauledza; *be made end to*: -khaukana
malaria dali (ma-)
male (*of animal*) tshiduna (zwi-)
mamba (*black*) dyambila (ma-)
mammal tshimama (zwi-)
man munna (vha-); *unmarried* ~: khombe (dzi-); *young married* ~: muvhara (vha-); *little* ~: kuduna (zwi-); *old* ~: mukalaha (vha-); *young* ~: muṭhannga (vha-), liswuhana (ma-); *tall slender* ~: luduna (vhu-)
manage -langa; -kona
manager (*overseer*) mulangi (vha-)
mane mamvele (*pl only*)
mango linngo (ma-) *cf Eng*
manhood vhumna (*abstr*)
mankind vhathu (*pl only*)
manner mukhwa (mi-); ~ *of doing*: maitete (*pl only*); ~ *of speaking*: maambebe (*pl only*).

kuambebe (*no pl*); ~ *of ruling*: mavhusele (*pl only*), kuvhusele (*no pl*)
manufacture -ita
manure manyoro (*pl only*) *cf Eng, mupfudze (only sing mu-)*
many (*much*) -nzhi (*adj*) (vha-, mi-, ma-, zwi-, n-/dzin-: nnzhi, vhu-); *how* ~?: -ngana? (*adj*) (vha-, mi-, ma-, zwi-, n-/dzin-: nngana?, vhu-)
map mapa (*sing cl mu-, pl cl mi-*) *cf Eng eg mapu uyu ndi wa Afurika this ~ of Africa*
march -matsha *cf Eng*
March Ṭhafamuhwe
mare bere ya tsadzi (dzi-)
margarine madzharini/madzharina (*pl only*) *cf Eng*
mark (n) lufayo (pfayo), luswayo (tswayo); *maraga* (dzi-) *cf Eng*; (vb) ~ *property*: -faya, -swaya; ~ *examination*: -koreka *cf Eng 'correct'*
market makete (*sing ci mu- pl cl mi-*) *cf Eng, eg makete muthihi one market, makete minzhi many markets*
marriage mbingano (dzi-); ~ *festival*: munyanya (mi-), mutshato (mi-); ~ *cattle*: thakha (dzi-); ~ *object given*: musho (mi-)
marrow mwongo (*pl same, mu-/mi- classes*), ṇwongo (minwongo)
marry -tshata; (*man*) (*pay dowry*) -mala, -dzea; (*woman*) -malwa, -dzewa; *bring one's bride home*: -vhinga; *be brought home (woman)*: -vhingwa
marsh cf vle
marula (*tree*) mufula (mi-); (*fruit*) fula (ma-)
marvel (n) ḑembe (ma-); (vb) ~ *at*: -kanuka, -mangala
masculinity vhumna (*abstr*)

mason *cf* bricklayer

mass (*numbers of people*) mavhuthu (*pl only*); (*quantity*) vhunzhi (*abstr*); (*religion*) masi (*dzi-*) *cf* Eng; (*weight*) tshileme (*zwi-*)

master (*n*) munge (*vha-*); ~ *of ceremonies*: mutshimbizamushumo (*vha-*); (*vb*) -kona

masterbuilder tshifhaṭi (*zwi-*)

mat *sleeping* ~: thovho (*dzi-*)

match (*fire*) lutanda lwa mulilo (thandadza...), mulilo (*no pl*); (*game*) metshe (mimetshe) *cf* Eng

match-box forogisi (*ma-*) *cf* Afr 'vuurhoutjies'

matchet likhavha (*ma-*)

mate (*friend*) khonani (*dzi-*), ṭhama (*dzi-*)

material -sila (*ma-*), labi (*ma-*) *cf* Afr 'lap'

materialize -bveledza (*tr*), -bvelela (*intr*)

mathematics matematiki (*cl n-*) *cf* Eng

matter fhungo (*ma-*); (*pus*) vhulwa (*pl same*)

mature (*vb*) -vhibva; (*qualif*) -hulwane (*adj*); -vhিববাহো (*vb rel*), -hulaho (*vb rel*)

may -nga- (*potential format*)

May Shundunthule

me (*abs pron*) *cf* I; (*obj conc*) homorganic nasal n/m/ny

meadow mudavhi (*mi-*)

meal (*food*) zwiṭiwa (*pl only*); *evening* ~: tshilalelo (*zwi-*); *midday* ~: tshiswiṭulo (*zwi-*); *stamped mealie* ~: vkhukhopfu (*no pl*); *mealie* ~ *ground in mill*: mugayo (*no pl*)

mealie-grain thoro (*dzi-*)

mealie plant livhele (*ma-*)

mealies mavhele (*pl only*); (*harvested late*) ma-dzimba; (*mealie-cobs, green*) tshikoli (*zwi-*)

mean -amba

meaning ṭhalutshedzo (*dzi-*)

measles fumbu (*cl ṭi-*), tshifumbu (*cl tshi-*)

measure (*n*) tshielo (*zwi-*), muelo (*mi-*); (*vb*) -ela, -pima

measurement muelo (*mi-*)

meat ṇama (*dzi-*)

medal medala (*dzi-*) *cf* Eng

mediator mupfumedzi (*vha-*), mulamuli (*vha-*); *cf* Christ as ~: Mupfumedzi (*no pl*)

medicine mushonga (*mi-*)

medicine-man ṇanga (*dzi-*); *art of* ~: vhuṇanga (*abstr*)

meditate -elekanya

meek wa vhlenda, vha vhlenda, tsha vhlenda, etc (*poss*)

meekness vhlenda (*abstr*)

meerkat lukhohe (*khohe, vkhukhohe*)

meet -ṭangana

meeting muṭangano (*mi-*), khuvhangano (*dzi-*); ~ *at chiefs or other governing officer's place*: tshivhidzo (*zwi-*), khunyeleli (*dzi-*)

melody mutivho (*mi-*), tshuni (*dzi-*) *cf* Eng 'tune'

melt -noka

member (*of body or instance*) muraḍo (*mi-*); ~ *of council*: muraḍo wa khoro (*mi-*)

membership vhuṛaḍo (*abstr*); ~ *card*: garaṭa ya vhuṛaḍo (*dzi-*)

memory (*n*) muhumbulo (*mi-*), nyelelwo (*dzi-*); (*vb*) *keep in* ~: -humbula, -elelwa

merciful be ~: -vha na khathutshelo

mercy (*n*) khathutshelo (*class n-*); (*vb*) *have* ~: khathutshela

merely (*but*) fhedzi (*conj*)

message mafhungo (*pl only*), mulaedza (*mi-*)

messenger muḍiṇḍa (*vha-*), murumiwa (*vha-*); ~ *sent on evil errand*: thuṇwa (*dzi-*)

meter mitha (*dzi-*) *cf* Eng

midday (*adv*) masiari tshivhangelala; *around* ~: masiari

midday meal (*n*) tshiswiṭulo (*zwi-*); (*vb*) *have one's* ~: -swiṭula

middle vhukati (*adv*)

midnight vhusikukati (*adv*)

migrate -pfuluwa

milieu fhethuhupo (*locat*), milieu (*dzi-*) *cf* Eng

milk (*n*) (*of animals*): mafhi (*pl only*), mukhaha (*no pl*); *fresh* ~: luvhisi (*no pl*); *curdled* ~: makheṭhe (*pl only*); *powder* ~: mafhi a luvhanda (*pl only*); (*of humans*) mukando (*mi-*); (*vb*) -hama

milker muhami (*vha-*)

milking-rope/-strap muvhofho (*mi-*)

milky way mulalavhungu (*mi-*)

mill flour ~: tshigayo (*zwi-*)

miller mugayi (*vha-*)

millet finger ~ (*of ancient Venda origin used for sacrificial beer*): muṭhoho (*mi-*); *bulrush* ~: luvhele (*mbele*); *sorghum* ~: matulwi (*pl only*), maliba (*pl only*), makhaha (*pl only*); *sorghum* ~ (*with ear hanging down, ie variety of makhaha*): tshikota (*zwi-*)

millilitre mililitha (*dzi-*) *cf* Eng

millimetre milimitha (*dzi-*) *cf* Eng

millipede ḡongololo (*ma-*)

mimic -edzisa

mimosa species muunga (*mi-*)

mine (*n*) ~(*shaft*) mugodi (*mi-*); (*poss*) *cf* my

minister minisita (*dzi-*) *cf* minisita o ṭuwa (*ie sing in cl mu-*) *the* ~ *has left*; minisita dzo ṭuwa *the* ~s *have left*; ~ *of religion*: mufunzi (*vha-*); *wife of* ~ *of religion*: dzhafurou (*vho-*) *cf* Afr 'juffrou', vhomme (*honorific*)

minute (*time*) munithi (*mimunithi*); ~s *of meeting*: maambiwa (*pl only*)

miracle vhuṭelo (*abstr*), maḍembe (*pl only, cf sing: ḡembe a wonder or a marvel*)

mirror tshivhoni (*zwi-*)

mischievous (*n*) tshinyadzo (*zwi-*); (*vb*) *do* ~: -tshinyadza

mischievous -tshinyadzaho (*vb rel*)

miser nāme (dzi-)
misfortune khombo (dzi-)
misinterpret -shanda
mislead -khakhisa, -xedza; *be misled*: -khakhiswa, -xedzwa
miss (*a target*) -humpa, -bumpa
miss (*title of unmarried woman*) mufumakadzana (vha-)
missing -sa vhonehalaho (*vb rel*), -xelaho (*vb rel*)
mission thumo (dzi-), vhurumiwa (*abstr*)
missionary mufunziruṅwa/mufunzirumwa (vha-)
mission station tshiṭasi (zwi-) *cf* Afr 'stasie'
missis/missus mufumakadzi (vha-)
mist khuli (dzi-)
mistake khakho (dzi-)
Mister (*Sir*) murena (Vha-)
mistress mufarekano (vha-/mi-)
mix -ṭanganyisa, -vanga, -vanganya (*tr*), -vanganisa; *get ~ed up*: -vangana (*intr*)
mixture muvango (mi-)
moan (*n*) tshililo (zwi-); -dziḍa, -gomela; (*lament*) -lila; (*as of river*) -ungal-uunga
mock -hoya -holedza, -gwara, -gaela
mockery u hoyā(*infin*), kholedzo (dzi-)
modern (*n*) ~ *times*: musalauno (*no pl*), wa musalauno, tsha musalauno, dza musalauno, *etc* (*poss*)
modest *be* ~: -ḍiṭukufhadza, -ḍinyadza
modesty vhuḍiṭukufhadzi (*abstr*), ṭhoni (*pl dzi-only*)
moist *cf* wet
moisten -ṅukadza
moistness vhuṅu (*no pl*)
molar dzeu (ma-)
Monday Musumbuluwo
money tshелеde (dzi-) *cf* Afr 'geld', mali (*sing n-only*)
mongoose *cf* mongoose
monkey (*ape*) ṭhoho (dzi-)
monkey-nut nduhu (dzi-)
monster ḍithu (maḍithu)
month riwedzi (miṅwedzi), mwedzi (mimwedzi)
monthly riwedzi muṅwe na muṅwe/riwedzi na riwedzi
mood (*conjugation of verb*) ṭimudi (ma-) *cf* Eng; *indicative* ~: ṭimudi ṭa tsumbo; *participial* ~: ṭimuditiṭhevheli; *imperative* ~: ṭimudiliṭaeli; *subjunctive* ~: ṭimudi ṭa thendelo
moon riwedzi (miṅwedzi), mwedzi (mimwedzi)
moonlight riwedzi (miṅwedzi), mwedzi (mi-mwedzi)
moonshine *cf* moonlight
mop *cf* swab
mopani tree mupani (mi-)
morning (*in the* ~) matsheloni (*adv*); *tomorrow* ~: matshelo nga matsheloni (*adv*)
morpheme *cf* formative

mortar mutuli (mi-)
mosquito lunyunyu (vhu-)
mother mme (vhomme)
mother-in-law (*husband's mother*) mazwale (vho-); (*wife's mother*) makhulu-tshisadzi (vho-)
motion *cf* proposal
motive *cf* incentive, cause
motorbike thuthuthu (dzi-)
motorcar moḍoro (mimoḍoro) *cf* Afr 'motor'
motorcycle thuthuthu (dzi-)
mould (*create*) -vhumba; ~/*form bricks*: -fo-roma zwidina *cf* Afr 'vorm'
mount -namela
mountain thavha (dzi-)
mountain-pass riwavha wa thavha (miṅwāvha ya ...), tshifhande (zwi-)
mountain-tortoise khamba (dzi-)
mourn -lila
mourning tshililo (zwi-)
mouse mbevhā (dzi-)
mouth mulomo (mi-); *big* ~: dzomo (malomo); *in the* ~: haṅwani
move (*shift*) -sudzulusa (*tr*), -sudzuluwa (*intr*); ~ *closer*: -sendela (*intr*), -sendedza (*tr*); -pfululusa (*tr*), -pfuluwa (*intr*)
movement musudzuluwo (mi-); ~ *of grass, etc*: thitho (dzi-)
much (*adv*) *cf* greatly; (*adj*) *how* ~? *cf* big; *how big!* ~?: so ~ *cf* so big! ~; *cf* many
mucus (*nasal*) maduda (*pl only*)
mud *soft* ~: matope (*pl only*), thophe (*in pl dzi-only*); *mass of soft* ~: dope (*sing ḷi-only*); *muddy slime*: lurofo (*no pl*)
mudguard moḍorosikepe (mi-) *cf* Afr 'modder-skerm'
mug bigiri (dzi-) *cf* Afr 'beker'
multiply -andisa
mumps mawi (*pl only*)
mongoose (mongoose) *white-tailed* ~: mutshe-rere (mi-); *banded* ~: tshihoho (zwi-); *slender* ~ (rooi-muikhond) : lukhohe (khohe, vhuKhohe)
municipality masipala (vhomasipala) *cf* Eng 'municipal'
murder (*n*) vhupondi (*pl same*), vhuvhulahi (*pl same*); (*vb*) -ponda, -vhuLaha
murderer muvhulahi (vha-), muvhulai (vha-), phondi (dzi-)
muscle musipha (mi-)
museum muziamu (mi-) *cf* Eng
music muzika (mi-) *cf* Eng
mushroom ngowa (dzi-); *poisonous* ~: ngowampengo (dzi-)
must -fanela (*aux vb*)
Mutale River Mutale

mutter -ñununa
mutton ñama ya nngu

my *poss conc plus poss stem* -nga, eg wanga, tshanga, zwanga

N

naboom mukonde (mi-)
nail (*of fingers and toes*) lwala (ñala); (*for carpentry*) tshibigiri (zwi-) *cf* Afr 'spyker'
naked (n) (person) bunyu (ma-); (*pred*) be ~: bunyu/fhedzi (*copul base*) eg ndi bunyu/fhedzi *I am naked*; ri mabunya/fhedzi *we are naked*
nakedness vhubunyu (*abstr*)
name (n) dzina (ma-); (*vb*) -rina, -ira, -redza
nap (n) vhuokofhe (*pl same*); (*ideoph*) *of taking a* ~: zhambu!
napkin leri (ma-) *cf* Afr 'luier'
narrate (*relate*) -anetshela, -hancela, -toolola
narration nganetshelo (dzi-), mafhungo (*mv selfde*), nganea (dzi-)
narrative mafhungo (*pl only*), nganea (dzi-), nganetshelo (dzi-)
narrow -sekene (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: tsekene, lu-, vhu-, ku-)
narrowness vhusikene (*abstr*)
Natal Natala *cf* Afr 'Natal'
nation lushaka (tshakha)
nationality lushaka (tshakha)
native -po (*poss, eg wapo, vhapo, yapo, tshapo, zwapo, etc*)
nature mupo (*sing mu- only*); ~ *of a thing or person*: nzulele (dzi-)
naughty -levhaho (*vb rel*), -silingaho (*vb rel*)
nausea (n) tsilingwane (dzi-); (*vb*) *cause* ~: -silingisa; *have* ~: -silingwa
navel mukombo (mi-)
Ndebele (person) Mundevhele (Ma-); (*culture*) Tshindevehele (*no pl*); (*language*) Lundevehele (*no pl*), Tshindevehele (*no pl*)
near (nearby) tsini (*adv*)
nearly loḍou (*aux verb*) eg o loḍou wa *he nearly fell*
neat -vhudele (*poss*) eg wa vhudele, tsha vhu-dele, dza vhudele, *etc*
neatness vhudele (*abstr*)
necessary -loḍeaho (*vb rel*)
neck mutsinga (mi-)
necklace vhumungu (*no pl*), nekilesi (dzi-) *cf* Eng; (*as talisman*) tshitungulo (zwi-)
need (n) tshayo (dzi-), ihodea (dzi-); (*vb*) -shaya, -lahela
needle nelete (dzi-) *cf* Afr 'naald'
needlework (n) murungo (mi-); (*as school subject*) divhamurungo (*cl n-, no pl*); (*vb*) *do* ~: -runga

neighbour muhaḥisani (vha-), muhura (vha-)
nephew muḍuhulu (vha-); ñwana (vhana)
nest tshiḥaha (zwi-)
net mambule (*pl only*)
netball netibola (dzi-) *cf* Eng
never na kathihi
nevertheless naho zwo ralo
new -swa (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: ntswa, lu-, vhu-, ku-)
newcomer muswa (vha-)
newness vhuswa (*abstr*)
news mafhungo (*pl only*)
newspaper gurannḍa (dzi-) *cf* Afr 'koerant'
next (*vb rel*) -ḍaho, -tevhelaho; (*adv*) ~ *to*: tsini; ~ *year*: ñwakani, mwakani, ishaho; *year after* ~ *year*: mbanwakani, mbaishaho
nibble -nzenza
nice -vhuḍi (*poss eg wavhuḍi, vhavhuḍi, tshavhuḍi, yavhuḍi, dzavhuḍi, etc*)
nicely zwavhuḍi (*adv*)
niece muḍuhulu (vha-); ñwana (vhana)
niggardliness vhutshimba (*no pl*)
night vhusiku (*pl same*); *at* ~: vhusiku (*adv*); *last* ~: madekwe (*adv*)
nine ṭahe, ṭhanu-na-nḡa
nineteen fumiṭahe
ninety fuṭahe
nipple (*of mammals*) ṭhungu; (*mechanical*) nipulu (dzi-) *cf* Eng
nit gai (makai)
no! (*interj*) hai!; (*women only*) evho! ebo!
node dungo (ma-)
noise phosho (dzi-), lushada (*no pl*)
no longer (*neg format*) -tsha eg a ri tsha fhedza *we have not yet finished*, ha tsha funa u ṭa vhuswa *he no longer wants to eat porridge*; *cf* kha ḍi *as positive of negat element* -tsha
nominate -ta
nomination muto (mi-)
nonsense vhuṭafuṭafu (*abstr*)
noon *cf* midday
normal -misi, -nomala *cf* Eng eg wa/tsha/dza misi/nomala, *etc* (*poss*)
north (*adv*) vhuakalanga, devhula (*adv*)
Northern Sotho Tshisuthu tsha Devhula (*no pl*)
nose ningo (dzi-)
not (*negat formatives*) a, a si, songo, sa, a . . . ngo, a . . . nga, si; ~ *yet*: athu, eg a thi athu fhedza *I have not yet finished*
nota bene (NB) -dzhiela nzhele

note

note (n) (*paper money*) țari (ma-); (*short letter*) luñwalo (ma-); *written* ~: notsi (dzi-) cf Eng; ~ *in music*: noti (dzi-) cf Eng; (vb) -limuha; -ñwala
notebook bugu ya notsi (dzi-), notibugu (dzi-) cf Eng
nothing neg plus tshithu, eg ha na tshithu *he/she has nothing*; a hu na tshithu *there is nothing*
notice (n) ngdivhiso (dzi-), tshenzhemo (dzi-); (vb) -vhona; *give* ~; -qivhisa, -qivhadza, -no-thisa cf Eng
notify -qivhadza, -qivhisa
noun dzina (ma-)
November Ľara

operation

now zwino (adv)
nowadays (*these days*) maquvha ano (adv)
now then! cf thus!
number (*figure*) mbalo (dzi-); (*quantity*) tshi-vhalo (zwi-)
numerous become ~: cf increase
nurse (n) (*of children*) muleli (vha-), tshixele (zwi-); (*of sick persons*) nese (dzi-/ma-) cf Eng, muongi (vha-); (vb) -onga
nursing home vhuongelo (*pl same*)
nut (*ground*~) nduhu (dzi-); ~ *of bolt*: nati (dzi-) cf Eng
nyala (*buck*) nyala (dzi-)

O

oath (n) muano (mi-); (vb) *take an* ~: -ana
obedience vthutsheslesi (*abstr*), u thetsheslesi (*infin*)
obey -thetsheslesi
object (n) tshithu (zwi-); *grammatical* ~: tshiitwa (zwi-); (vb) -hana
objective ndivho (dzi-)
obligation pfanelo (dzi-)
oblige -fanela; *be* ~d: -fanela
obscure -tsira
observation u lavhelesa (*infin*), u vhona (*infin*), u sedza (*infin*)
observe -sedza, -lavhelesa, -vhona
observer muvhoni (vha-)
obsolete -sa tsha shumiswa, -laŵa
obstinacy swili (dzi-), tshipimbi (zwi-), tshikhuna (zwi-)
obstinate *be* ~: -vha na tshikhuna
obstruct (*view*) -tsira; (*passage*) -thivha, -thivhe-la
obtain -wana; ~able: -wanala
occupation mushumo (mi-); ~ *of enemy territory*: ngalelo (dzi-)
occupy -dzula; ~ *territory*: -thuba, -dzhia
occur -bvelela
occurrence tshiwo (zwi-), tshiitea (zwi-)
October Tshimedzi
of (*possessive concord*) wa-, vha-, ya-, la-, a-, tsha-, zwa-, dza-, lwa-, ha- (*for cl* vhu-, u- and locat)
offence (n) khakhelo (dzi-), tsinyuso (dzi-); (vb) *give* ~: -khakhela, -sinyusa, -dina; *take* ~: -sinyuwa, -dinwa
offend -khakhela, -sinyusa, -dina, -shishimisa, -nengisa
offensive (*qualif*) -shishimisaho (*vb rel*), -nengisaho (*vb rel*), -shonisaho (*vb rel*); (vb) *be* ~: -shishimisa, -nengisa, -shonisa

offer (n) mpho (dzi-), tshifhiwa (zwi-), ~ *in auction*: gemo (ma-); (vb) -fha, -nea; ~ *a sacrifice*: -nekedza
offering tshithavhelo (zwi-)
office ofisi (dzi-) cf Eng; *charge* ~: tshatshaofisi (dzi-) cf Eng
officer muofisiri (vha-) cf Afr 'offisier'
official (n) muofisi (vha-) cf Eng 'office', mushumeli (vha-)
off-load -laisulula cf unload
offspring mbebo (*sing only*, n-)
often kanzhi (adv), lunzhi (adv); *how* ~? lunga-na? (adv)
oil (n) mapfura (*pl only*), oili (dzi-) cf Eng, ole (dzi-) cf Afr 'olie'; (vb) -oila cf Eng
oil-filter tshisefaoli (zwi-)
ointment tshidolo (zwi-)
old (adj) -lala (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin: ndala, lu-, vhu-, ku-); (vb) *become* ~ (*woman*): -kegula, (*man*): -kalaha
old age vhlala (*no pl*)
oldness vhlala (*no pl*)
Olifants River Lumbelule
omasus tshiuthwane (zwi-)
on kha (*adv element*), eg kha tshidulo *on the chair*
once luthihi (adv), kañwe (adv), kathihi (adv)
one -thihi (adj) (mu-, li-, tshi-, n-: nthihi, lu-, vhu-, ku-)
onion nyala (dzi-)
only fhedzi (adv)
open -vula (tr); -vulea (intr); *remove lid of pot*, etc: -tibula (tr); *be/become removed*: -ti-buwa; ~ *one's mouth*: -aŵama; ~ *one's eyes*: -bonyolola/-bonyolowa; ~ *one's eyes wide/stare*: -ruḁa (maŵo)
operate (*medically*) -ara; ~ *a machine*: -shumisa
operation (*medical*) muaro (mi-)

operational area

operational area fhethu ha nndwa (*locat*)
operator (*of machine*) mushumisi (vha-)
opportunity tshifhinga (zwi-)
oppose -hanedza
opposite (n) lifhambanyi (ma-); (*qualif*) -fhambanaho (*vb rel*)
opposition (*in parliament*) vhukangi (*abstr*); ~ *party*: lihora likangi (mahoro makangi)
or kana (*conj*)
orange (*fruit*) swaramula (ma-) *cf* Afr 'suurle-moen', swiri (ma-) *cf* Afr 'suur'; (*tree*) mu-swiri (mi-)
Orange Free State Fureisitata *cf* Afr 'Vrystaat'
orator muambi (vha-)
order (n) (*instruction*) ndaela (dzi-); ~ *for supplying goods*: oda (dzi-) *cf* Eng; (*sequence*) thevhekano (dzi-); (*vb*) (*instruct*) -nea ndaela; ~ *goods*: -hoda *cf* Eng; *be in* ~: zwo luga
ordinary (muthu) zwawe; (muri) zwawo; (tshithu) zwatsho; (dzina) zwafo, *etc*
origin mathomo (*abstr*), vhubvo (*abstr*)
originality vuthomi (*abstr*)
originate -thoma, -bva
orphan musiwana (vha-), tshisiwana (zwi-)
ostrich mphwe (dzi-)
other (some) -riwe (*adj*) (vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin-: dziriwe, vhu-)
other side (*opposite side*) seli na luja/lila (*adv*);

party

~ *of mountain*: murahu (*adv*)
ought -fanela (*aux vb*)
our poss conc plus poss stem -shu, *eg* washu, dzashu, hashu
ours *cf* **our**
outside nnda (*adv*)
outspan -panulula *cf* Afr '(in)span'
oven honndo (dzi-) *cf* Afr 'oond', oveni (dzi-) *cf* Eng
overburden -lemedza
overcoat dzhasi (ma-) *cf* Afr 'jas'
overcome -kunda
overdo -itesa
overeat -lesa
overflow -fhalala (*intr*); *cause to* ~: -fhaladza (*tr*)
overseas seli (ha lwanzhe) *eg* Maisimane o bva seli (ha lwanzhe) *The Englishmen came from overseas*
overseer mulangi (vha-)
oversleep -tshelwa
overtake -fhirela
overwhelm -kunda; *be* ~ed: -kundwa
owe -koloda *cf* Afr 'skuld'
owl gwitha (makhwitha)
own -vha na
owner (*master*) muṇe (vhaṇe); (*master of house*) ṇemuḍi (vho-)
ox phulu (dzi-)
ox-hide mukumba (mi-)

P

pace liga (ma-)
pacify -fhembeledza, -khuthadza, -fhumudza, -rudza
pack (n) buto (ma-); (*vb*) -vhekanya, -paka *cf* Afr 'pak'
pack-animal lingavha (ma-)
pack-ox mbelesa (dzi-)
padlock ganzhe (ma-)
pagan muhedeni (vha-) *cf* Afr 'heiden'
paganism tshihedeni (*abstr*) *cf* Afr 'heiden'
page siafari (ma-)
pail emere (dzi-) *cf* Afr 'emmer', bakete (ma-) *cf* Eng 'bucket'; *milk* ~: khamelo (dzi-)
pain vhuṭungu (*abstr*)
paint (n) pennde (dzi-) *cf* Eng; (*vb*) -pennda, *cf* Eng: -ola
painter mapendane (vho-) *cf* Eng, mupenndi (vha-) *cf* Eng; muoli (vha-),
pale become ~: -haluluwa
palpitate -divhitha
palpitation mudivhitho (mi-)
pan pani (dzi-) *cf* Afr 'pan'
paper bammbiri (ma-) *cf* Afr 'papier', phepha

(ma-) *cf* Eng
parable tshifanyiso (zwi-), pfanyisedzo (dzi-)
paraffin parafeni (dzi-) *cf* Afr 'paraffien'
paragraph phara (dzi-) *cf* Eng, ndimana (dzi-)
parcel phasela (dzi-) *cf* Eng
pardon pfarelo (dzi-)
pare -swotola
parent mubebi (vha-); ~in-law *from husband's side*: makhulu (vho-); ~in-law *from wife's side*: mazwale (vho-)
parent-in-law (*wife's side*) mazwale (vho-); (*husband's side*) makhulu (vho-)
park (n) paka (dzi-) *cf* Eng; (*vb*) -paka *cf* Eng
parliament phalamennde (dzi-) *cf* Afr 'parliament'
parson mufunzi (vha-)
parsonage nnda ya mufunzi (dzi-)
part (n) tshipiḁa (zwi-); (*vb*) -fhambana
participial mood limuditshitevheli (ma-)
particle kupiḁa (zwi-), kupali (zwi-); ~ *in grammar*: tshivhumbi (zwi-), livhumbi (ma-)
partridge khwali (dzi-)
party political ~: lihora (ma-); (*feast*) phathi

(dzi-) *cf Eng*
pass (n) (of mountain) tshifhande (zwi-),
 nwavha (minwavyha); (in examination) u
 phasa (infinit); (permission in writing) the-
 ndelo (dzi-); (vb) ~ on way: -fhira; ~ object
 to someone: -nekedza, -fhirisa; (succeed in
 examination) -phasa *cf Eng*
passage (from book) tshipiḁa (zwi-); (corridor)
 phasedzhi (dzi-) *cf Eng*
passenger munamedzwa (vha-), munameli
 (vha-)
passer-by muvhiri wa gondo (vha-)
passive voice maambwaitwa (pl only)
pass water (urine) -runda; (euph) -ṭambuwa,
 -ṭambuluwa
pasture mafuloni (pl only)
pasturage (grazing) pfulo (mafulo)
patch (n) tshinamo (zwi-), tshihasha (zwi-);
 phetsho (dzi-) *cf Eng*; (vb) (clothing) -nama,
 -haswela; (tube) -phetsha *cf Eng*
path (broad track) gondo (ma-); (broad trail/
 track) gwalu (ma-); foot: -ndila (dzi-)
patience vhusifhelembilu (abstr)
patient (n) mulwadza (vha-); (vb) be ~: -sa fhela
 mbilu, -vha na mbilu ndapfu
paunch (of animals) gulu (ma-)
pauper mululi (vha-), musingili (vha-), mutshi-
 nyali (vha-), mushai (vha-)
pavillion phavilioni (dzi-) *cf Eng*
paw shimba (marimba)
pawpaw bapawe (ma-) *cf Afr 'papaja'*
pay (n) muholo (mi-), malamba (pl only); -ba-
 dela *cf Afr 'betaal'*; ~ a debt: -lifha; ~ tax:
 -thela; ~ dowry: -mala; ~ dowry for son:
 -dzekisa; ~ attention: -dzhiela nzhele/tshe-
 nzhemu, -ṭhogomela
payment ndifho (dzi-), mhadelo (dzi-)
pea eregisi (dzi-) *cf Afr 'ertjies'*
peace mulalo (mi-)
peach beregisi (ma-) *cf Afr 'perske'*
peanut nduhu (dzi-)
pearl nungu (dzi-)
pedal ṭirapa (dzi-) *cf Afr 'trap'*
Pedi language Tshibeli (no pl)
peel (n) ganda (makanda); (vb) -swotola
peep ~ over: -ṭodzimela; ~ through: -ṭolela
pen (for writing) peni (dzi-) *cf Eng*; (for animals)
 tshitumba (zwi-)
pencil penisela (dzi-) *cf Eng*
pension phesheni (dzi-) *cf Eng*; old age ~: mu-
 holo (mi-), mundende (mi-)
people vthathu (pl only)
pepper phiriphiri (dzi-)
perceive with sense organs (eyes excluded): -pfa
perch (as person) -dzula; (as bird) -kavha
perhaps khamusi (adv)
period (on timetable) phiriodi (dzi-) *cf Eng*

periodical *cf journal*
perish -lovha; *cause to* ~: -lozwa
permission thendelo (dzi-)
permit (n) thendelo (dzi-); (vb) -tendela
persecute -tovhola
persecution mutovholo (mi-)
perseverance vhuondoleli (abstr)
persevere -kondḁelela
persist -omelela
person muthu (vha-)
personality vhumuthu (abstr)
personification lifanyamuthu (ma-)
perspiration (sweat) biko (ma-)
perspire -bva biko
persuade -fhembeledza
pestle musi (misi)
petrol piṭirolo (no pl), peṭiroli (no pl) *cf Eng*
pharmacy *cf chemist*
photo (graph) (n) (picture) tshifanyiso (zwi-),
 tshinepe (zwi-) *cf Eng 'snap'*; (vb) take ~:
 -fanyisa, -foda *cf Eng 'photo'*
physics fisika (cl n-) *cf Afr 'fisika'*
physiology ḁivhamuvhili (cl n-), fisiolodzhi (cl
 n-) *cf Eng*
pick (n) piki (dzi-) *cf Eng*; (vb) ~ fruit: -fula,
 -ka; ~ up: -doba; ~ up lot of things: -do-
 bedza
picture tshifanyiso (zwi-)
piece (soap, bread) tshipiḁa (zwi-)
pierce -phula, -runga, ṭhavha
Pietersburg Bulugwane
pig nguluvhe (dzi-)
pig-sty tshitumba (zwi-)
pile (n) (disease of lower rectum) murutshu
 (mi-), vhuzwimbatsingatshivhununi (no pl);
 (heap as of earth) thulwi (dzi-); (heap as of
 stones) tshiṭhopho (zwi-); (vb) -ṭhophu,
 -kuvhanganya, -khokha, -thupha
pill philisi (dzi-) *cf Eng*
pillar phuphu (dzi-)
pillow tshisiamelo (zwi-), musiamelo (mi-)
pilot mutshimbizafulaimatshini (vha-)
pincers lumano (vhu-)
pinch -tota
pineapple tshihenge (zwi-), tshienge (zwi-)
pioneer muzhakanḁila (vha-), muphulanḁila
 (vha-), lizhakanḁila (ma-)
pip (as of fruit) thambo (dzi-)
pipe (for smoking) bibi (dzi-) *cf Afr 'pyp'*; (for
 water, etc) phaiphi (dzi-), bommbi (dzi-) *cf*
Afr 'pomp'
pit (shaft) (cf well) mugodi (mi-)
pitch (n) (on cricket field) kuvhande (zwi-);
 (music) khalo (dzi-), tshikalakhalo (zwi-);
 (vb) ~ a tent: -ṭoka
pity (n) khathutshelo (abstr), tshilidzi (abstr);
 (vb) -pfela vhuṭungu, -khathutshela

place

place fhethu (*locat*)
plain (*treeless*) bale (mavhale), luvhula (ma-); ~ covered mostly with mopani trees: bani (ma-pani); *treeless grassy* ~: mudavhi (mi-)
plaintiff muhweleli (vha-), muvhilaeli (vha-)
plait (*knit*) -luka
plan (*n*) (*of building*) pulane (dzi-) *cf Eng*: nzudzanyo (dzi-); (*cunning, plans*) maano (*pl only*); (*vb*) -dzudzanya; *make* ~: -vhamba/-luka maano
plane (*n*) musendo (mi-); (*vb*) (*smoothen*) -senda
plank bulannga (ma-) *cf Afr* 'plank'
plans maano (*pl only*)
plant (*n*) tshimela (zwi-); (*vb*) ~ *mealies, etc.*: -rothedza, -goba/-gobela; ~ *trees, etc.*: -sima; ~ *seeds*: -tāvha
plaster (*n*) pulasitele/bulasitele (dzi-) *cf Eng*: (*vb*) -pulasitela/-bulasitela *cf Eng*, -hulunga
plate (*platter*) boroṭo (dzi-) *cf Afr* 'bord', phulethi (dzi-) *cf Eng*; *wooden* ~: ndilo (dzi-)
platform (*on station*) bulatifomo (dzi-) *cf Eng*; (*stage*) tshiteidzhi (dzi-) *cf Eng*, tshiṭancāvathu (zwi-)
platter *cf plate*
play (*n*) mutambo (mi-), liṭanwa (ma-); (*vb*) -tamba; ~ *musical instrument*: -lidza
player mutambi (vha-)
playground (*clearance*) luvhānde (mbande) mudavhi (mi-)
plead -humbela, -luvhelela, -luvheledza
pleasant -takadzaho (*vb rel*); (*ideoph*) *of being* ~: khithi!
please -takadza
pleasing *cf pleasing*
pleasure dakalo (ma-)
Pleiades tshilimela (*no pl*)
plentiful *be* ~: -ḡala, -anda
pliers lumano (vhu-), phuleiri (dzi-) *cf Eng*
plot (*n*) (*conspiracy*) tshiphiri (zwi-), tshimbevha (zwi-); ~ *of land*: puloto (dzi-) *cf Eng*; ~ *in literature*: mapfunele (*pl only*), puloto (dzi-) *cf Eng*; (*vb*) (*conspire*) -ita tshiphiri/tshimbevha; (*scheme*) -langana
plough (*n*) dzembe (malembe); (*vb*) (*dig*) -lima
ploughed land (*piece of*) ndima (dzi-)
ploughing time dzima (ma-)
ploughman mulimi (vha-)
pluck ~ *feathers*: -tḡuvha; ~ *fruit*: -fula; ~ *flowers*: -ka
plug (*prevent from coming out*) -thivha
plunder -thuba
plural vhunzhi (*abstr*)
plus na (*connective*)
pocket *large* ~: mukwama (mi-); *ordinary* ~: tshikwama (zwi-)
poem tshirendo (zwi-)

pound

poet murendi (vha-)
poetry vhurendi (*abstr*)
point (*n*) (*tip of object*) tḡodzi (dzi-); (*small dot*) tshithoma; ~ *in argument*: tshiga (zwi-); *cf* 'mark'; (*vb*) ~ *at*: -sumba; *make a* ~: -amba tshiga
poison (*n*) tshefu (dzi-) *cf Afr* 'ḡif', tshitamba (zwi-), mulimo (mi-); vḡuṭungu (*pl same*); (*vb*) -shela/-shelela tshefu/mulimo/tshitamba
poke at/into (*as into fire*) -fḡuṭa
pole thanda (dzi-); *big* ~: danda (matanda); *thin* ~: lutanda (thanda); *big* ~ *used to bar gate-way*: bango (mapango), liṭongoro (ma-)
polecat thuri (dzi-)
police(man) pholisa (ma-)
police force vḡupholisa (*pl same*)
polish (*n*) pholishi (dzi-) *cf Eng*; (*vb*) -pholisha
politics politiki (*sing cl n - only*) *cf Afr* 'politiek'
pollen muvula (*no pl*)
pomelo bambahosi (ma-) *cf Afr* 'pampelmoes'
ponder -elekanya
pool (*in river*) dzivha (ma-)
poor (*n*) musiwana (vha-), tshisiwana (zwi-), mushayi (vha-), mushai (vha-); (*vb*) *be* ~: -shaya
pope mupapa (vha-) *cf Eng* 'papal' or *Afr* 'paap' (*derogative*)
population vḡathu (*pl only*)
porcupine nungu (dzi-)
pork ṇama ya nguluvhe
porridge vḡuswa (maswa); *thin* ~: mukapu (mi-); *sour* ~: mutuku (mi-); ~ *ladled out in flat strips*: mukonde (mi-)
portion (*share*) mukovhe (mi-); (*piece*) tshipiḡa (zwi-)
portrait tshifanyiso (zwi-)
position (*seat*) vḡudzulo (*pl same*); ~ *in terms of achievement*: vḡuimo (ma-)
possess *cf have*
possessions (*cattle*) thakha (dzi-); thundu (dzi-)
possible *be* ~: -itea, -konea, -konadzea
post (*n*) (*occupational*) mushumo (mi-); (*letters, mail*) poswo/boswo (*sing only*) *cf Afr* 'pos', marifhi (*pl only*) *cf Afr* 'brief'; (*vb*) -posa *cf Afr* 'pos'
postal code khoudu ya poswo (dzi-)
postmaster raposwo (vho-), posmasta (dzi-) *cf Eng*
post office posofisi (dzi-), poswo (dzi-) *cf Eng*
pot (*clay* ~) khali (dzi-); *large clay beer* ~: nkho (dzi-); *large clay* ~: ḡali (makali); *clay* ~ *for water*: mvuvhelo (dzi-); *cooking* ~ (*metal*): bodo (dzi-) *cf Afr* 'pot'
potato ḡabula (ma-) *cf Afr* 'aartappel'
potter muvhumbi (vha-)
pound (*n*) bonndo (dzi-) *cf Afr* 'pond'; (*vb*) -siṇḡa; ~ *a floor*: -kupa

pour (~ *in*) -shela; ~ *out*: -tevhula, -shulula
poverty (*want*) vhusai (*abstr*)
powder luvhanda (mbanda); ~ *soap*: tshisibe tsha luvhanda (zwi-); ~ *milk*: mafhi a luvhanda (*pl only*)
power maan̄a (*pl only*)
praise -renda, -khōa
praise-name cf **praise-poem**
praise-poem tshirendo (zwi-), tshikhogo (zwi-)
pray -rabela; (*beseech earnestly*) -rabeledza
prayer thabelo (dzi-), khumbelo (dzi-); *Lord's* ~: Thabelo ya Murena (*no pl*)
prayer meeting thabelo (dzi-)
preach -t̄anziela, -funza
preacher mutanzieli (vha-), mupureki (vha-) cf *Afr 'preek'*
precipice (*cliff*) luwa (nngwa)
predict (*eg rain*) -bvumba
preface maswikisi (*pl only*), marangaphanda (*pl only*)
prefer -tama, -funa
preferable -tameaho (*vb rel*)
prefix thangi (dzi-)
pregnancy vhukole (*abstr*), vhuimana (*abstr*)
pregnant (*be* ~) -vhiha muvhilini, -d̄ihwala
premolar jirangadzeu (ma-)
preparation ndugiselo (dzi-)
prepare -lugisa, -vhekanya, -dzudzanya
prescribe (*books, etc*) -randela; (*medicine*) -vhudza mushonga
prescription ndaela (dzi-)
present (*n*) mpho (dzi-), tshifihiwa (zwi-); ~ *to chief*: nduvho (dzi-); (*vb*) -fha, -̄nea; (*adv*) hone eg ri hone *we are present*
preserve -vhulunga
press (*n*) khandiso (dzi-), gurann̄a (dzi-) cf *Afr 'koerant'*; (*vb*) ~ *clothes*: -aina cf *Eng 'iron'*; -phuresa cf *Eng*; -pwanyeledsa, -tsikeledza, -gada; ~ *down into*: -gadedzela
Pretoria Tswane
prevent -thivha; -thivhela, -dzivha; -dzivhisa
prevention vthuthiva (*abstr*)
previous -fhiraho (*vb rel*)
price mutengo (mi-)
prick (*thorn*) -vaya; -t̄havha
prickly pear (*cactus, all kinds*) mūdoro (mi-) cf *Afr 'turksvy'*
pride vhūdikukumusi (*abstr*), u d̄ihudza (*infinit*)
priest tshifhe (vhotshifhe)
prince mukololo (vha-)
princess mukololo (vha-)
principal prinsipala (ma-) cf *Eng*, t̄hoho-ya-tshikolo (dzi-)
print (*n*) khandiso (dzi-), mugandiso (mi-); (*vb*) -gandisa, -kan̄disa; (*writing*) -n̄wala
printer mukandisi (vha-)
printing-ink ennge ya u gandisa (dzi-)

printing-press gandiso/khandiso (dzi-)
prison dzehe (dzi-) cf *Eng 'jail'*, t̄ironngo (dzi-) cf *Afr 'ironk'*, kthothoni (dzi-)
prisoner tshivhotshwa (zwi-), tshibandidi (zwi-) cf *Afr 'bandiet'*
prize pfufho (dzi-)
problem thaidzo (dzi-), khakhathi (dzi-)
procedure kuitele (ma-)
proceed -isa phanda, -bvela phanda
proclaim -d̄ivhisa, -vhea mulevho
proclamation ndivhiso (dzi-), mulevho (mi-)
produce (*n*) tshibveledza (zwi-); (*vb*) -bvisa; -bveledza
producer muveledzi (vha-)
product tshibveledza (zwi-); ~ *of multiplication*: nyandiselo (dzi-)
profess -bula
profession ~ *of sins*: u bula (*infinit*); (*occupation*) mushumo(gudwa) (mi-)
profit (*n*) bindu (ma-), mbuelo (dzi-), porofito (dzi-) cf *Eng*; (*vb*) -bindula
programme mbekanyamushumo (dzi-); (*vb*) -bvela phanda; ~ *in health*: -vha khwine
prohibit -thivha, -thivhela, -hanisa, -dzivhisa
prohibition thivhelo (dzi-)
promise (*n*) fulufhedziso/fhulufhedziso (ma-); (*vb*) -fulufhedzisa/fhulufhedzisa
pronoun lisala (ma-); *absolute* ~: lisala vhu-kuma (ma-); *demonstrative* ~: lisala lisumbi (ma-); *relative* ~: lisala vhusaka (ma-); *quantitative* ~: lisalambalo (ma-)
pronounce -bula
pronunciation mubulo (mi-)
proof vhūtanz̄i (*pl same*), tsumbo (dzi-)
prop (*n*) mine ~: thikho (dzi-); (*vb*) ~ *up*: -tike-dza
prophecy vhūporofita (*abstr*)
prophecy -porofita cf *Afr 'profeteer'*
prophet muprofita (vha-) cf *Eng*
proposal (*motion*) likumedzwa (ma-)
propose (*move*) -dzinginya; ~ *on a girl, ie court*: -ambisa
prosecutor mutshutshisi (vha-)
protect -tsireledza
protection tsireledzo (dzi-)
proud *be* ~ (*be too big for one's boots*): -d̄ihudza, -d̄ikukumusa
prove -sumbedza, -t̄anziela
proverb murero (mi-)
provide -fha, -̄nea
provided (*conj*) tenda
province vundu (ma-)
provision (*for journey*) mbuvha (dzi-); (*in legal terms*) thendelo (dzi-)
provoke -t̄unga; ~ *invalid argument*: -pikisa
prune -thena
psalm phisalema (dzi-) cf *Eng*

public

public (n) vhathu (cl vha- only); ~ *opinion*: muhumbulo wa vhathu (mi-); (adv) in ~: khagala
publish ~ *books*: -kandisa/-gandisa; (announce) -dihvadza
publisher mugandisi (vha-)
puff-adder vuluvulu (ma-)
pull -kokodza, -hoha; ~ *out (as thorn)*: -tōmola, (as axe handle) -kula; ~ *off (pluck feathers)*: -thuvha
pulp bwere (ma-), bwindi (ma-); ~ *of cooked pumpkin*: khobvu (dzi-)
pulpit tshiingamo (zwi-), purekesitulu (dzi-) cf Afr 'preekstoel', phuluphithi (dzi-) cf Eng
pump (n) (on bore hole) gwedzho (ma-); (for oil, air, etc) bombo (dzi-) cf Afr 'pomp'; (vb) -bommba cf Afr 'pomp'
pumpkin ~ *plant*: luranga ((dzi-)thanga), lufhuri ((dzi-)phuri); *fruit of ~ plant*: furi (ma-fhuri)

ratel

punish -tārafa cf Afr 'straf', -phanisha cf Eng
punishment thamu (dzi-), tshiṭarafu (zwi-) cf Afr 'straf', phanishimennde (dzi-) cf Eng
pupil mugudiswa (vha-); ~ *of eye*: tshanga (dzi-)
puppy mbwanana (dzi-)
purchase (n) thengo (dzi-); (vb) cf buy
pure vhukuma
purlin luvhalelo (mbalelo)
purse tshipatshi (zwi-), tshikwama (zwi-), phese (dzi-) cf Eng, tshiranda (zwi-)
pursue -pandamedza, -tovhola
pus vhumwa (cl vhu-)
push (object) -sukumedza; (a person) -kharamedza
put -vhea; ~ *down*: -vhea fhasi; ~ *into*: -longa, -longela; ~ *on fire/stove*: -gadza, -vhea; ~ *to bed*: -ladza; ~ *on lid*: -tiba; ~ *together*: -vhekanya; ~ *right*: -lugisa, -khakhulula
puzzle (n) khanganyiso (dzi-); (vb) -kanganyisa
python tharu (dzi-)

Q

quail tshikungulu (zwi-)
quake -reremela, -dzingingeya
qualification ndalukano (dzi-)
qualify ~ *for post*: -fusha, -tea; ~ *a noun or pronoun*: -tālula
quality vhumzani (abstr)
quantitative ~ *pronoun*: lisalambalo (ma-)
quantity (cf number) tshivhalo (zwi-), vhumzhi (pl same)
quarrel (n) tsemano (dzi-); (vb) -semana
quarter (quantity) tshaiṇa (zwaiṇa); (in time) kotara (dzi-) cf Eng
queen khosi (dzi-), mufumakadzi (vha-)

quench -dzima, -dzimula
question (n) mbudziso (dzi-); (vb) -vhudzisa
question mark tshivhudzisi (zwi-)
queue (n) muduba (mi-); (vb) -dubekana, -rwa muduba
quickly nga u ṭavhanya (adv)
quiet ideoph of being ~: tshete!, noo!
quiver (n) mukutu (mi-); (vb) -tetemela
quotation khothesheni (dzi-) cf Eng, muredzo (mi-)
quotation marks zwiḍevhe (pl only)
quote -khoutha cf Eng, -redza

R

race (in athletics) mbambe (dzi-); (of people) lushaka (tshakha), murafho (mi-); (genetic) tsinde (ma-)
radio radio (dzi-) cf Eng
raft tshiveki (zwi-)
rag (for cleaning) labi (ma-); cf Afr 'lap'; (worn cloth) dzadza (ma-)
rage mbiti (dzi- only, abstr)
raid -ṭasela
railway raliwei (vho-) ie personified
rain (n) mvula (dzi-); soft/misty ~/drizzle: vhusuto (no pl); widespread ~: mubvumbi (mi-); heavy ~/cloudburst: tshirulu (zwi-); (vb) -na

rainbow musingavhadzimu (mi-)
rain-gauge tshikalamvula (zwi-)
rain-water maḍi a mvula
raise (lift up) -imisa; ~ *cattle, etc*: -fuwa
rake (n) harika (dzi-) cf Afr 'hark'; (vb) -harika cf Afr 'hark'
ram (n) (male sheep) khaba (dzi-); (vb) -fhanzela; ~ *in (poles in ground)*: -ṭoka; ~ *down*: -gadedzela, -gadedza
rand (money) rannda (dzi-)
Rand (Reef) Ranndani (locat)
ransom (n) tshirengululi (zwi-); (vb) (redeem) -rengulula
ratel (badger) tshisele (zwi-)

ratio (*of numbers*) ndivhanele (dzi-)
 raw -vhisi (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: mbisi, lu-, vhu-, ku-)
 ray lisasaladzi (ma-), liṭalazaza (ma-)
 reach -swika, -swikela
 read -vhala
 reader (*book*) bugu ya u vhala (dzi-); (*person*) muvhali (vha-)
 real vhukuma
 realise -limuwa, -limuha, -vhona, -ṭalukanya
 really ngoho (*adv*)
 reap (*harvest*) -kapa
 rear (*children*) -alusa; -lela; (*animals*) -fuwa
 reason (*n*) tshiitisi (zwi-); (*vb*) (*argue*) -ṭaṭa
 rebuke -sema, -kaidza
 receipt rasiṭi (dzi-) *cf Eng*
 receive -ṭanganedza; ~ salary: -hola; ~ guests: -swielela
 recognise (*identify*) -ḍivha, -ṭalusa; (*acknowledge*) -tenda
 recognition nḍivheo (dzi-)
 recollect -elelwa
 recommend -themendela
 recommendation themendelo (dzi-)
 reconcile (*two parties*) -pfumedzan(ya)
 reconciliation vhpufumedzanyi (*abstr*)
 record (*n*) rekhodo (dzi-) *cf Eng*; (*vb*) -rekhoda *cf Eng*
 record-player tshitambarekhodo (zwi-)
 recover (*from illness*) -fhola; ~ one's senses: -dzivhuluwa; ~ (*eg stolen*) goods: -dzihlulula
 recovery u fhola (*infinit*), nzivhuluwo (dzi-)
 rector rekhiṭha (dzi-) *cf Eng*
 recuperate -fhola
 red -tswuku (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: tswuku, lu-, vhu-, ku-)
 reddened -tswukisa
 redeem -rengulula, -phulusa, -tshidza
 redemption thengululo (dzi-), phuluso (dzi-), tshidzo (dzi-), vhpululusi (*abstr*)
 redness vhtswuku (*abstr*)
 reduce -fhungudza; -shandula
 reed luṭanga (ṭhanga)
 reedbuck ḍavhu (ma-)
 reed flute nanga (dzi-)
 refer -laedza
 referee mutambisi (vha-), mulanguli (vha-)
 reference ndaedzo (dzi-), ndaulo (dzi-)
 reform (*n*) khakhululo (dzi-); (*vb*) -khakhulula
 reformation khakhululo (dzi-)
 Reformed Church Kereke ya Tshandululo
 refresh -phulusa, -netulusa, -dzivhulusa
 refreshments zwidzivhulusi (*pl only*)
 refuge place of ~: vhusavhelo (*pl same*)
 refugee tshavhi (dzi-)
 refuse (*n*) tshikha (dzi-), malaṭwa (*pl only*); (*vb*) -lamba, -landula, -hana; ~ to admit: -ha-

nedza
 regard -dzhia, -vhona
 regarding *cf* concerning; malugana na ..., hu tshi humbulwa
 regards (*n*) ndumeliso (*cl dzi- only*); (*vb*) send ~: -lumelisa
 regiment vhuṭhu (*hh*) (*cl li-*)
 region dzingu (ma-), tshiṭiriki (zwi-) *cf Afr 'streek'*
 register (*n*) redzhisiṭara (dzi-); (*vb*) ~ an article: -redzhisiṭara *cf Eng*; ~ as student: -ḥwalisa; (*qualif*) ~ed article: -redzhisiṭariwaho (*vb rel*); ~ed student: -riwalisaho (*vb rel*)
 regret -ḍisola
 regular ya/dza/tsha misi yoṭhe (*poss*)
 reign (*n*) muvhuso (mi-); (*vb*) -vhusa
 rejoice -takala; ~ over: -takalela
 relate -anetshela, -hanelela, -toolola
 relation(ship) vhuandani (*abstr*) *eg* vhuandani na khonani dzawe relation with his/her friends; blood ~-ship: vhusaka (*abstr*)
 relative shaka (ma-); ~ pronoun: ṭisala vhusaka (ma-)
 relax -ḍigedza
 release -vhoḥolola, -liṭsha
 reliable (*vb*) -fhulufhedza/-fulufhedza; (*vb rel*) -fhulufhedzeaho/-fulufhedzeaho
 relief thuso (dzi-)
 relieve -thusa; -fhungudza; ~ nature: -nya; ~ oneself: -nya; (*euphemistic*) bvela nga nḍa lit go outside
 relish tshisevho (zwi-)
 rely -fulufhedza/-fhulufhedza, -fulufhela/-fhulufhela; ~ on in case of trouble: -pika
 remain -sala
 remains tsalela (masalela)
 remark muhumbulo (mi-)
 remember -elelwa; (*recollect*) -humbula
 remembrance khumbudzo (dzi-)
 remind -eletshedza, -humbudza
 reminder nyeletshedzo (dzi-)
 remove -bvisa; (*take off, eg hat*) -bvula; ~ lid (*from pot*): -tibula; ~ leaves (*from branch*): -thatha; ~ load (*from head*): -rula; ~ pot *from fire*: -fula
 renew -vusuludza
 rent (*n*) rennde (dzi-) *cf Eng*; (*vb*) -hira *cf Afr 'huur'*
 renumeration malamba (*cl ma- only*)
 repair (*n*) ndugiso (dzi-); (*vb*) -lugisa
 repeat (*do again*) -dovha, -dovholola; ~ continuously: -dovholola
 repent -ḍisola, -ḍirovhedza
 repentance vhuḍisoli (*abstr*), vhuḍirovhedzi (*abstr*)
 repetition *cf* revision; ndovhololo (dzi-)
 replace -vhuedzedza; -thivha vhudzulo

replacement mbuedzedzō (dzi-)
 reply (n) phindulo (dzi-); (vb) -fhindula
 report (n) muvhigo (mi-); ripoto/riphotho (dzi-)
cf Eng: (vb) -vhudza, -dīvhadza; ~ for work: -dīvhika; ~ a case: -pota cf Eng, -hwelela
 repose -awela
 represent -imela
 representative muimeli (vha-)
 representation vhuimeleli (abstr)
 reprimand -sema, -kaidza
 reproach -sema, -kaidza
 reptile tshikokovhi (zwi-)
 republic riphabuliki (dzi-) *cf Eng*
 reputation phungo (dzi-)
 request (n) khumbelo (dzi-); (vb) -humbela
 require -toda, -funa
 requirement thodea (dzi-)
 rescue -lamukisa, -tshidza
 rescuer mulamukisi (vha-), mutshidzi (vha-),
 khanyisavhanwe (vho-)
 resemble -fana
 reserve -vhaledza
 reside -dzula
 residence vhudzulo (ma-)
 resign -tsiruwa, -litsha mushumo
 resignation tsiruwo (dzi-)
 resin nonzhe (dzi-)
 resist -hana
 resistance nungo (dzi-), maanda (cl ma- only);
 (of body against disease) khondelo (dzi-)
 respect (n) khuliso (dzi-), thompho (dzi-); (vb)
 -hulisa, -thonifha
 respond (with a call) -aravha
 rest (n) nyawelo (dzi-); (vb) -awela
 restfulness vhuawelo (abstr)
 resting place (place of rest) tshiawelo (dzi-),
 vhuawela (pl same)
 result (n) mvelelo (dzi-); (vb) -bvelela, -bvele-
 dza
 resurrect (raise from dead) -vusa lufuni/vhafuni
 resurrection mvuwo (dzi-), mvuavwahafu (dzi-)
 retaliation -lifhedza, -lifhedzela
 retaliation ndifhedzo (dzi-)
 retire -notha *cf Eng 'notice'*
 retread -bika mathaela
 retreat -humela murau
 retribution mulifho (mi-)
 return -vhuya, -huma; ~ in evening (cattle):
 -orowa
 reveal (something hidden) -dzumbulula; -ambu-
 lula, -bula
 revenge (n) ndifhedzo (dzi-); (vb) -lifhedza
 reverend mufunzi (vha-)
 revenue mbuelo (dzi-); ~ tax: muthelo wa
 mbuelo (mi-)
 reverse (n) phambano (dzi-), rivese (dzi-) *cf*
Eng: (vb) -huma; ~ a car: -rivesa cf Eng

revise -sedzulusa, -dovholola
 revision ndovhololo (dzi-)
 revolt (n) mvutshelano (dzi-); (vb) -vutshela
 revolution mumono (mi-); political ~: mvutshe-
 lano (dzi-)
 revolve -mona
 revolver volovolo (ma-, dzi-) *cf Eng*
 reward malamba (cl ma- only)
 rhinoceros (black) thema (dzi-); (white) tshu-
 gulu (dzi-)
 rhyme pfanopheledzo (dzi-)
 rhythm mutevhetsindo (mi-)
 rib luvhavu (mbabvu)
 rice raisi (cl n- only) *cf Eng*, mpunga/mupunga
 (grain: sing mu- only; plant: mi- in pl)
 rich (n) ~ person: mupfumi (vha-); (vb) -pfuma;
 (vb rel) -pfumaho
 riches (wealth) lupfumo (no pl)
 riddle thai (dzi-)
 ride -namela; ~ a horse: -gada
 ridge ~ of hills: muduthwa (mi-); (mound of soil
 for planting) mavhumbuḁu (pl only)
 ridicule *cf mock* -sea, -holedza, -hoya
 ridiculous -seisaho (vb rel), -sa pfalesi, -sa pfa-
 liho (vb rel)
 riem luzwa (nnzwa)
 rifle (with grooved barrel) tshigidi (zwi-) *cf Afr*
 'skiet'
 right (n) pfanelo (dzi-); (qualif) (not wrong)
 -lulamaho (vb rel), -songo khakheaho (vb
 rel), -teaho (vb rel); -ya vhumama/ngoho
 (poss)
 righteous -lugaho (vb rel)
 righteousness u luga (infinit)
 right hand tshanḁa tsha u la, tshanḁa tshinna,
 tshanḁa tshihulu
 righthand side tshauja
 ring (n) rinngi (dzi-) *cf Eng*; ear-~: tshiniḁa
 (zwi-), tshigina (zwi-); (vb) -lila (intr), -lidza
 (tr)
 ringleader khunzi (dzi-)
 ringworm mapazha (cl ma- only)
 rinse (washing) -tuka; (mouth) -kulukusha
 ripe *be/become ~ ripen*: -vhibva
 rise (of sun) -bva; ~ from sleep: -vuwa; ~ very
 early from sleep: -buba, -fhinduwa; ~ from
 seat: -takuwa; (ascend) -gonya; ~ from
 dead: -vuwa lufuni/vhafuni
 rival livhanga (ma-)
 river mulambo (mi-)
 river-bank kunzikhunzi (dzi-), philiphili (dzi-)
 rivulet kudambo (zwi-), kudambwana (zwi-)
 road bada (dzi-) *cf Afr 'pad'*, gondo (ma-)
 roam -vhimbila, -buḁa-buḁa
 roar -vhomba, -bvuma; ~ as of river: -unga/
 -uunga
 roast (on open fire) -tḁaḁa, -otsha/-gotsha; ~

dry in pot: -kanga, -hadzinga
rob -tāngula
robber vemu (ma-)
robbery vhuvevu (*abstr*)
robot roboto (dzi-) *cf Eng*
rock dombo (matombo); *large flat* ~: lutombo (thombo)
rock-rabbit (*dassie*) mbila (dzi-)
rogue tshigevhenga (zwi-), lihwarahwara (ma-), tshikeleme (zwi-) *cf Afr* 'skelm'
roll (n) bele (dzi-) *cf Eng* 'bale', rolo (dzi-) *cf Afr* 'rol'; (vb) ~ *down*: -kunguluwa (*intr*), -kungulusa (*tr*); ~ *over as donkey*: -bidiga; ~ *over as log/donkey/stone*: -phiguluwa (*intr*), -phigulusa (*tr*), -vhumbuluwa (*intr*), -vhumbulusa (*tr*), -mbulumbuwa; ~ *over as of pain*: -bidigama; ~ *up*: -peta; (*as of sleeve*) -finya; (*as of mat*) -adzulula
Roman Muroma (Vha-)
roof thanga (dzi-)
rooibok phala (dzi-)
rooi-muishond lukhohe (khohe/vhukhohe)
room rumu (dzi-) *cf Eng*, kamara (dzi-) *cf Afr* 'kamer'
rooster mukukulume (mi-)
root (n) mudzi (mi-); (vb) **up**~: -tupula
rope thambo (dzi-)
rot -sina
rotate -dzungulusa (*tr*), -dzunguluwa (*intr*), -mona
rotation mudzunguluwu (mi-)
round (*as in boxing*) raundu (dzi-) *cf Eng*
roud up -thivha, -tanga
rouse -vusa, -karusa
route nqila (dzi-)
row muduba (mi-); (*noise*) phosho (dzi-), kha-

khathi (dzi-)
royalty (*glory*) vhurena (*abstr*), vuhushi (*abstr*)
rub -siki'edza; ~ *in*: -dodza; ~ *out* (*erase*): -thutha, -phumula; ~ *eye*: -tsikinyedza; ~ *floor*: -firifa *cf Afr* 'vryf'
rubber raba (dzi-) *cf Eng*
rubbish thukhwi (dzi- *only*), mathukhwi (ma- *only*)
rubbish-heap daledale (ma-)
rug tshali (dzi-) *cf Afr* 'tjalie'
rugby ragabii (dzi-) *cf Eng*
ruin (n) (*of village*) shubi (marubi); ~ *of old hut*: dumba (matumba/madumba); (vb) -tshinyadza
rule (n) muvhuso (mi-); mulayo (mi-), ndayo (dzi-); ruḽa (dzi-) *cf Eng* 'ruler'; (vb) -vhuseruler muvhusi (vha-); ruḽa (dzi-) *cf Eng*
rumble -bvuma
rumbling mubvumo (mi-)
rumen gulu (ma-)
ruminant -dzeula
rumour mavheevhee (ma- *only*), mavharivhari (ma- *only*)
rump khondo (dzi-)
run -gidima; ~ *dodgingly*: -dodoma; ~ *away*: -shavha
runnel kudambwana (zwi-)
running *cf continuous*
runway vhuḽavhelo (*no pl*), bada ya fulaimatshini (bada dza . . .)
rush (n) *thick* ~: mudulu (mi-); (vb) -ṭavhanyal-ṭavhanyedza
Russia Rashia
Russian (*person*) Murashia (Ma-); (*language*) Tshirashia, Lurashia
rust (n) vhlulali (*pl same*); (vb) -rusa *cf Afr* 'roes'

S

Sabbath Savhatha (dzi-) *cf Eng*
sable antelope phalaphala (dzi-)
sabotage (n) vhusabothadzhi (*abstr*) *cf Eng*, vhutshinyadzi (*abstr*); (vb) -sabothedzha *cf Eng*, -tshinyadza
sack (n) khedzi (dzi-); (vb) -pandela, -thatha
sacrament sakaramente (dzi-) *cf Eng*
sacred -khethwa (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, etc)
sacrifice (n) tshidzimu (zwi-), tshikumedzwa (zwi-); (vb) -kumedzela, -ṅekedza; (*as offering*) -ita-ṅekedza tshidzimu
sacrum tshikondo (zwi-)
sad *become* ~: -ṭungufhala; *make* ~/*grieve* *sadden*: -ṭungufhadza
saddle sale (dzi-) *cf Afr* 'saal'

sadness vhuṭungu (*abstr*)
safe (n) sefo (dzi-) *cf Eng*; (*qualif*) -ponyaho (vb *rel*), -vhulungwaho (vb *rel*)
safety tsira (dzi-), vhuṭonyi (*abstr*)
safety-pin haka (dzi-) *cf Afr* 'haak'
sail (n) seila (dzi-) *cf Eng*; (vb) -alavha
sailor mualavhi (vha-)
saint mukhethwa (vha-)
salad saladi (dzi-) *cf Eng*
salary muholo (mi-), malamba (*pl only*)
sale thengiso (dzi-), sele (dzi-) *cf Eng*, mutshipiso (mi-) *cf Eng* 'cheap', mbambadzo (dzi-)
salesman murengisi (vha-)
saliva mare (*pl only*)
salt (n) muṅo (*no pl*); (vb) -lunga
saltiness ludungela (*abstr*)

salty

salty *belbecome* ~: -dunga
salutation theshano (dzi-)
salute (n) saluthi (dzi-) *cf Eng*: (vb) -resha, -lo-sha, -salutha *cf Eng*
salvation (*redemption*) tshidzo (dzi-)
samp mashoshos (*pl only*), tshidamba (zwi-) *cf Afr 'stamp'*
sand mutavha (mi-)
sandal phashane (dzi-), thovho (dzi-)
sane *ideoph of being* ~: khithi!
sarcasm vhusoli (*abstr*), muhoyo (mi-)
Satan Sathane (vho-) *cf Afr 'Satan'*, diaboulo (vho-)
satiare -fusha; *be* ~d: -fura, -pfelela
satiare tsatsaladzo (dzi-)
satisfy -fusha, -pfelela
Saturday Mugivhela (Mi-)
sauce muthotho (mi-), muro (mi-), soso (dzi-) *cf Eng*
saucer sosara (dzi-) *cf Eng*
save ~ *money*: -vhulunga; ~ *life*: -tshidza, -phulusa, -hanyisa, -rengulula; ~ *out of dangerous position*: -phulusa, -hanyisa
saviour mutshidzi (vha-), muphulusi (vha-)
savour muḍifho (mi-)
savory tshisevho (zwi-)
saw (n) saha (dzi-) *cf Afr 'saag'*; (vb) -saha *cf Afr 'saag'*
say -ri; *be said*: -pfi (*passive of -ri*)
scabies phaḍi (dzi-)
scandal vhuḍudzi (*abstr*)
scar livhadzi/luvhadzi (ma-)
scarce -shaeaho (*vb rel*)
scare -shushedza
scarf tshikafu (zwi-) *cf Eng*
scatter -balangana (*intr*), -balanganya (*tr*), -hasa (*tr*), -hasekanya (*tr*), -hasha (*tr*)
scene bono (ma-)
schedule shedulu (dzi-) *cf Eng*; muengedzo (mi-)
scheme (n) tshikimu (zwi-) *cf Eng*; (vb) -kima *cf Eng*; -luka maano
scholar (*pupil*) mugudiswa (vha-); (*expert*) muḍivhi (vha-), tshikolara (zwi-) *cf Eng*
school tshikolo (zwi-) *cf Afr 'skool'*
school fees tshikolofisi (zwi-) *cf Eng*
science saintsi (*cl n*) *cf Eng*
scientist musaintsi (vha-) *cf Eng*
scissors pair of ~: tshigero (zwi-) *cf Afr 'skēr'*
scold -sema, -kaidza
scoop out (*like meal from mortar*) -fhahula
scorch (*burn*) -fhisa
scorpion phame (dzi-)
scrape -fhala; ~ *out crusts from pot*: -kokota
scratch -veta, -pala, -hwaya, -kweta
scream (n) luzhambo (nzhambo), mukosi (mi-); (vb) -zhamba; ~ *loudly*: -ḱavha mukosi
screen (n) tshitsiro (zwi-); (vb) from view: -tsira

service

screw (n) tshikurufu (zwi-) *cf Afr 'skroef'*; (vb) ~ *in*: -kurufela, -vhofa
screwdriver tshikuruḱiraiva (zwi-) *cf Eng*
Scriptures Manwalo (*pl of lunwalo*)
scrub -koropa *cf Afr 'skrop'*
sea lwanzhe (malwanzhe)
seam murungo (mi-)
search for -ḱoda
seat tshidzulo (zwi-)
second vhuvhili *eg gere ya vhuvhili the second gear*
secondly (*adv*) tsha vhuvhili
secrecy tshidzumbe (zwi-)
secret tshiphiri (zwi-)
secretary muḱwaleli (vha-)
secretary-bird thame (dzi-)
section khethekanyo (dzi-), sia (ma-), tshipiḱa (zwi-)
security tsireledzo (dzi-)
see -vhona
seed mbeu/mbehu (dzi-)
seedling mbwanana (dzi-)
seeing (*that*) hufha (*conj*), vhunga (*conj*)
seek -ḱoda
seer muporofita (vha-) *cf Eng 'prophet'*
seize -fara; (*take possession of*) -dzhia; (*lay hold of forcibly/suddenly*) -dzhavhula
Sekukuniland Hasikhukhuni (*locat*)
select -nanga, -khetha
selection munango (mi-), khetho (dzi-)
self (*himself, herself, etc*) -ḱe (*relat suff*) *eg ene muḱe himself, vhone vhone themselves*
self-respect u ḱithompha (*infinit*)
sell -rengisa; (*offer for sale/barter/hawk*) -vhambaza
semi-vowel pfalanyana (dzi-)
send -ruma; ~ *away*: -rumela
senility *cf old age*
sensitive -tata
sentence (n) fhungo (ma-); (*judgement*) khatshulo (dzi-); (vb) *pass* ~: -haḱula
sentinel (*on high point*) tsevi (dzi-)
separate -fhambanya, -fhambanyisa, -khethekanyanya
separation khethekanyo (dzi-), phambanyiso (dzi-)
September Khubvumedzi
sergeant sedzheni (vho-/ma-) *cf Eng*
sermon pureke (dzi-) *cf Afr 'preek'*, pfunzo (dzi-)
servant mushumeli (vha-), mulana (vha-)
serve -shuma, -shumela; ~ *up food*: -avha; ~ *in tennis*: -seva *cf Eng*
service (n) tshumelo (dzi-), mushumo (mi-); *church* ~: thabelo (dzi-); (*in tennis/maintenance of car*) sevisi (dzi-) *cf Eng*; (vb) ~ *vehicle*: -sevisa *cf Eng*

session dzulo (ma-)
set (n) sethe (dzi-) *cf Eng*, mutavha (mi-); (vb) ~ down load: -rula; ~ alight: -funga; ~ free: -vhofoholola; ~ aside: -vhetshelela; ~ questions: -setha *cf Eng*; ~ table: (*cf lay table*); ~ a machine: -sehta *cf Eng*, -stela *cf Afr 'stel'*; ~ of sun: -kovhela
set-back tshithithisi (zwi-)
settle -dzula; (a case) -haŭula; (an account) -li-fha; (*finalise*) -fhedza
settlement mudzudzo (mi-); (of colony) setele-mennde (dzi-) *cf Eng*
settler musetelare (vha-) *cf Afr 'setlaar'*
seven sumbe, thanu-na-mbili
seventeen fumisumbe
seventh tshasumbe
seventy fusumbe
sever -fhandekana, -fhandekanya, -fhambana, -fhambanya, -khethekanya
several -fhambanaho (vb rel)
severe -vhavhaho (vb rel), -halifhaho (vb rel)
severely nga maanŭa (adv)
sew (on) -runga
sex mbeu (dzi-)
shade (n) murunzi (mi-); (vb) -tsira, -tivedza, -tiba
shadow murunzi (mi-)
shake ~ to and fro: -dzinginya (tr), -dzinginyea (intr); ~ out/off dust: -ukhutha; ~ hands: -khaŭa; ~ liquid/head: -dzungudza; (quake) -dzinginya (tr); -dzinginyea (intr)
shaking mudzinginyo (mi-)
shaky -tepaho (vb rel)
shall (will) ŭo (*aux vb*)
shallow -songo tsesaho (vb rel, neg)
shame (n) ŭhoni (dzi-); (vb) be a~d: -shona
Shangaan Mutshangana (Ma-)
shape (well moulded) mbumbo (dzi-), tshivhumbeo (zwi-)
share (n) mukovhe (mi-); ~ on stock exchange: shere (dzi-) *cf Eng*; (vb) -kovha
shareholder mufare(mu)kovhe (vha-)
sharp be ~: -fhira, -halifha
sharpen -ŭuŭula (axe); -vhaŭa (pencil)
sharpness vuhali (abstr)
shatter (break) -pwasha; ~ to pieces -pwashekanya (tr), -pwashekana (intr)
shave -vheula, -tshefa *cf Eng*
shawl tshalana (dzi-) *dimin of tshali*
she *cf he*
she-goat phambala (dzi-)
sheaf khulane (dzi-); *bundle of sheaves*: tshihule (zwi-)
shears tshigero (zwi-) *cf Afr 'skêr'*
shed (n) shede (dzi-) *cf Eng*; (vb) -zuza, -wisa; ~ blood: -shulula; ~ tears: -rothisa miŭodzi
sheep nngu (dzi-)

sheet (bedding) lagane (ma-) *cf Afr 'laken'*; (metal) baphathi (ma-)
sheet-iron baphathi (ma-)
shelf raka/raga (dzi-) *cf Afr 'rak'*
shell (n) khumba (dzi-); ~ of nut/egg/pod/oyster, etc: ganda (makanda); (vb) -thothonya, -devha, -fhula
shelter (n) vhuikhudo (*pl same*); (vb) -khuda
shepherd mulisa (vha-)
shield (n) tshiŭangu (zwi-); (vb) -pilela, -tsireledza, -khuda
shift (n) (turn) diso (ma-), tshifi (dzi-) *cf Eng*; (vb) -sudzulusa (tr), -sudzulawa (intr)
shilling (10 cent coin) sheleni (dzi-; ma- for amount)
shine (glitter) -penya, -khanya, -vhengama
ship tshikepe (zwi-) *cf Afr 'skip'*
shirt hembe (dzi-) *cf Afr 'hemp'*
shiver -tetemela, -khura
shock (n) dzhenuwu (ma-); (vb) -mangadza, -tshenusa
shoe tshienda (zwi-)
Shona (person) Mukalanga (Vha-); (language) Tshikalanga (*no pl*), Lukalanga (*no pl*)
shoot (n) (bud) lurere (*no pl*); (vb) (with arrow) -pŭla; (with gun) -thuntsha; ~ leaves: -ŭuma lurere
shop (n) vhengele (ma-) *cf Afr 'winkel'*, tshitolo (zwi-) *cf Eng 'store'*, shopho (dzi-/ma-) *cf Eng*; (vb) -renga
shopkeeper ramavhengele (vho-)
shore vhubabelo (*pl same*)
short -pŭfufhi (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: pŭfufhi, lu-, vhu-, ku-)
short cut (n) tshikhau (zwi-); (vb) take ~: khauledza, -buŭa
shorten -pŭfufhihadza
shortly hu si kale (*adv*)
short story nganeapŭfufhi (dzi-)
shoulder shaŭa (mahaŭa)
shoulder-blade famba (ma-)
shout (call loudly) -huwelela, -zhamba
shove -sukumedza
shovel fosholo (dzi-) *cf Eng*
show (n) ŭano (ma-); (vb) -sumba, -sumbedza
shower (n) shawara (dzi-) *cf Eng*; ~ of rain: vhusuŭo (vhu- only); (vb) -ŭamba
shriek (n) luzhambo (nzhambo), mukosi (mi-); (vb) -zhamba; ~ loudly: -ŭavha mukosi
shrink -hwetekana, -huma, -hwahwamala
shrub tshiri (zwi-)
shuffle (cards) -tshova *cf Eng 'shove'*; ~ (walk): -tsetsema
shut -vala
Sibasa Hatshivhasa, Sibasa
sick -lwala
sickle lukwea (khwea), segere (dzi-) *cf Afr*

'sekel'

sickness vhumwadze (ma-)

side ~ of (alongside): thungo (dzi-/matungo); on this ~: seli na luno; on that ~: seli na luja; ~ (of body): lurumbu (no pl)

side dish tshisevho (zwi-)

siding railway ~: kotishi (dzi-)

siege mugovhelo (mi-)

sieve (n) sefo (dzi-) cf Afr 'sif'; (vb) -sefa cf Afr 'sif'

sift -sefa cf Afr 'sif'

sight u vhona (infinit); poor ~: luvhonela (no pl); ~ of gun: liito/iito (maṭo)

sign (n) (mark) luswayo (tswayo); (symbol) tshiga (zwi-); stop ~: tshiga tsha tshitopu (zwi-); (vb) -saina cf Eng

signal (n) ngafhadzo (dzi-); (vb) -ita ngafhadzo

signature tsaino (dzi-) cf Eng 'sign'

signpost tshisumbanjila (zwi-)

silent be ~: -fhumula

silk siliga (dzi-) cf Eng

silver silivhere (dzi-) cf Eng

similar (be ~ to) -fana

simile lifanyisi (ma-)

simmer -xaxara

simplify -leludza

simply sokou (aux verb) eg o sokou ḡa he simply came

simultaneously mazha, kathihi

sin (n) (bad deed) tshivhi (zwi-), vhutshinyi (abstr); (vb) -tshinya, -khakha, -ita zwiwhi

since vhunga (conj), hufha (conj): u ṭuwa, u bva

sineu mukala (mi-)

sing -imba

singer muimbi (vha-)

singular vhumthihi (abstr)

sink (n) sanzwele (ma-); (vb) ~ into (like water in soil): -ṅwelela; ~ away into (as in mud): -phirimela

sinner muitazwivhi (vha-)

sinning vhumthinyi (abstr)

sip (n) zwikadzwa (pl only); (vb) ~ with straw: -tswonzwa

sister ~ of mail person (also brother of female person): khaladzi; ~ on father's side/chiefs ~: makhadzi (vho-); younger ~ of female person: murathu (vha-); elder ~ of female person: mukomana (vha-); ~-in-law: mmemuhulu (vho-), mmame (vho-), mazwale (vho-), muvhuye (vha-)

sister-in-law (wife's elder sister) mmemuhulu (vho-); (wife's younger sister or male person's elder brother's wife) mmame (vho-); (male person's younger brother's wife) mazwale (vho-); (female person's brother's wife) muvhuye (vha-)

sit down -dzula; ~ with legs apart: -tandavhala

site fhethu (locat)

six rathi, ṭhanu-na-nthihi

sixteen fumirathi

sixth tsharathi, tshavhuṭanu-na-vhumthihi

sixty furathi

size saizi (dzi-) cf Eng, vhumulu (abstr)

skill vhumtsila (abstr), vhumkoni (abstr)

skim -ungula

skin (n) lukanda (khanda); (vb) -via, -sutula

skip -pfuka; ~ a day: -fhidza; (jump) -thamuwa;

~ with rope: -fhufha khadi

skipping-rope khadi (dzi-)

skirt tshikete (zwi-) cf Eng

skull dethe/dethele (ma-)

sky lutombo (no pl)

slander (back-bite) -remba

slant -sendama, -tshingama

slanting -sendamaho (vb rel), -tshingamaho (vb rel)

slaughter -ṭhavha

slave phuli (dzi-)

slavery vhumupuli (abstr)

sleep (n) khofhe (dzi-); (vb) -eḡela, -lala;

(slumber for moment) -zhambula

sleeping place vhumlalo (pl same)

sleepy be ~: -kumedza

sleeve tshanḡa (zwanda)

slender -sekene (adj) (mu-, vha-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: tsekene, lu-, vhu-, ku-)

slenderness vhumsekene (abstr)

slice (n) lupepelele (vhu-), tshilai (zwi-) cf Eng; (vb) -swadza, -tshea

slight -nyana (dimin suff)

slightly (a little) zwiṭuku (adv); very ~: zwiṭuku-ṭuku (adv)

slime lurofhe (no pl)

sling gathu (ma-)

slip -tseremuwa, -suvha, -redzemuwa; ~ away/ off unobtrusively: -ṅenga

slipperiness vhumredzi (abstr)

slippery -redza

slit throat -shidzha

slope tshivhanga (zwi-)

slow -ongolowaho (vb rel)

slowly (vb) do ~: -ongolowa; (adv) nga u ongolowa

sluggard mubva (vha-)

slumber -kumedza; ideoph of ~: zhambu!

sly -ṭalifhaho (vb rel), -thanyesaho (vb rel)

smack (n) cf clout; (vb) -pamudza

small (young, little) -ṭuku (adj) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: ṭhukhu, lu-, vhu-, hu-, ku-)

small become ~: -ṭukufhala; make ~: -ṭuku-fhadza

smallness vhumṭuku (abstr)

smallpox thomba (dzi-)

smash

smash -pwasha
smear -dola, -dodza, -fhoma, -shata
smell (n) *bad* ~ (stench): munukho (mi-), lwefha (nyefha); *good* ~: munukhelela (mi-); (vb) ~ *badly*: -nukha; ~ *nicely*: -nukhelela
smelt -noka, -nwa
smile -mwethuwa/-riwethuwa, -mwemwela/-nweriwela
smith mufuli (vha-), mufulatsimbi (vha-)
smithy cf **forge**
smoke (n) vhutsi (*pl same*), mutsi (mi-); (vb) -daha; -bvisa vhutsi/mutsi
smoker mudahi (vha-)
snail khumba (dzi-)
snake nowa (dzi-)
snare mureo (mi-), gwekwe (ma-), tshikwekwe (zwi-)
snatch away -zhuvhula
sneak off -nenga
sneeze -atsamula
sniff (snuff) -nukhedza, -fembedza
snore (n) mahono (*cf* ma- *only*); (vb) -hona
snow gambogo (*class n- only*) cf Afr 'kapok'
snuff (n) fola (ma-); (vb) cf sniff; take ~: -daha, -fembedza
snuff-box khambana (dzi-)
soak (in water) -lovhea
so-and-so mugele (vho-), mukene (vho-)
soap tshisibe (zwi-) cf Afr 'seep'; bath-~: tshisibe tsha u tamba; wash-~: tshisibe tsha u kuvha; powder ~: tshisibe tsha luvhanda
soccer cf **football**
sock swogisi (dzi-) cf Afr 'sokkies'
sofa sofa (ma-) cf Eng
soft -tete (*adj*) (mu-, mi-, ji-, ma-, tshi-, zwi-, n/-dzin-: thethe, lu-, vhu-)
softball sofuthibola (dzi-) cf Eng
softness vhutete (*abstr*)
soil (n) mavu (*pl only*); (vb) (*dirty*) -tswukisa
solder (n) mutobvu (mi-); (vb) -swolodela cf Afr 'soldeer'
soldier liswole (ma-) cf Afr 'soldaat'
sole (of shoe) swole (dzi-) cf Eng
solicitor (attorney) axennde (maaxennde) cf Afr 'agent'
some cf **other**
something tshinwe tshithu (zwi-)
sometimes nga tshinwe tshifhinga
son murwa (vha-); ~ of chief: mukololo (vha-)
song ngosha (dzi-), luimbo (nyimbo)
son-in-law mukwasha (vha-), muquhula (vha-), muhwe (vha-)
soot tshinyai (zwi-)
soothsayer mubvumbi (vha-)
sorcerer muloi (vha-)
sorceress muloi (vha-)
sorcery vhuoi (*abstr*)

splinter

soon (shortly) hu si kale (*adv*)
sore (n) tshilonda (zwi-); (*qualif*) -vhavhaho (vb *rel*)
sorghum (millet) makhaha (*pl only*)
sorrow vhuṭungu (*abstr*)
sorry (interj) pfarelo!; (vb) feel ~: -pfa vhu-ṭungu
Sotho (person) Musuthu (Vha-)
soul muya (mimuya); muthu (vha-)
sound (n) mubvumo (mi-); (vb) -lila
soup swobo (dzi-) cf Afr 'sop'
sour (vb) be ~: -vhavha; (*qualif*) -vhavhaho (vb *rel*)
source tshisima (zwi-); vhubvo (*pl same*)
sour plum (tree) muṭanzwa (mi-); (*fruit*) ṭanzwa (dzi-)
south tshipembe
South Africa Afurika-Tshipembe
sow (by hand) -zwala, -hasha
spade harafu (dzi-) cf Afr 'graaf', tshipeidi (zwi-) cf Eng
span (of oxen) tshipano (zwi-) cf Afr 'span'
spanner tshipanere (zwi-) cf Eng
spare (save) -vhulunga, -vhea
spare wheel tshipere (zwi-) cf Eng
spark ṭhase (dzi-)
sparkle -penya, -nzhenzhema, -vhengema, -vhaima
spark plug pulaka (dzi-) cf Eng 'plug'
speak (talk) -amba
speaker muambi (vha-), tshiambi (zwi-); ~ of house of Parliament: mulangadzulo (vha-)
spear pfumo (mafumo)
species lushaka (tshakha)
specialist mugudeleli (vha-)
spectacles (glasses) ngilasi (dzi-) cf Eng 'glass'
spectator muvhoni (vha-)
speech tshipitshi (zwi-) cf Eng; part of ~: thinwaipfi (dzi-)
speed (n) luvhilo (*no pl*); (vb) -ṭavhanyedza
spell -peleṭa cf Eng 'spelt'
spelling kupeleṭele (*no pl*) cf Eng 'spelt'
spend ~ the day: -ṭwa; ~ money: -shumisa tshelēde; -fhedza
sphere khungulu (dzi-), tshipulumbu (zwi-)
spider buvhi (ma-)
spill -tevhuḷa (*tr*), -tevhuwa (*intr*)
spinach tshipinitshi (zwi-) cf Eng
spinal column mutshilitshili (mi-), muṭoḍo (mi-)
spine muṭoḍo (mi-), mutshilitshili (mi-)
spirit muya (mimuya); Holy ~: Muyamu-khethwa
spirit level cf **level**
spit -pfa
splash (water) -hasha
spleen lumende (vhu-)
splinter (of wood) lufhanza (phanza)

split (*wood into pieces*) -fhanza (khuni)
 spoil -tshinya; ~ *chances*: -tshinyadza; ~ *a child*:
 -lema; *become* ~ed: -tshinyala
 spoke tshipoko (zwi-) cf Eng
 spoon lebulu (ma-/dzi-) cf Afr 'lepel'; wooden ~:
 lufo (mpfo)
 sportsfield luvhange (mbande), mudavhi wa mi-
 tambo (mi-)
 spouse mufarisi (vha-)
 sprain tshinyalo (zwi-)
 spray -fafadzela
 spread out (*as mat*) -ala, -adza
 spring (n) (*of vehicle/watch, etc*) tshipirringi
 (zwi-) cf Eng; (*fountain*) tshisima (zwi-); *hot*
 ~: tshipise (zwi-); (*season*) tshilimo (zwi-),
 tshimedzi (zwi-); (vb) -fhufha, -thamuwa
 springbuck tsepe (dzi-)
 springhare khadzimuṭavha (dzi-)
 springtime tshimedzi (zwi-)
 sprinkle (*water*) -shasha; (*salt, etc*) -ṇapedza
 sprout (n) luntange (*no pl*); (*of mealies*) mu-
 tomba (mi-); (vb) -runga, -mela
 spruit kudambwana/kudambo (zwi-), ludambo
 (vhu-)
 spy on -vhonolola, -ṭola
 squat -tumba
 squeeze -hamula; -pwanyeledza
 stab -ṭhavha; ~ *with horns/spear*: -runga
 stable tshitale (zwi-) cf Afr 'stal'
 stack (n) tshiṭhopho (zwi-); (vb) -ṭhophā
 stadium tshitediamu (zwi-) cf Eng
 staff lubaḍa (mbaḍa); tshiṭafu (zwi-) cf Eng
 stage tshitedzi (zwi-) cf Eng, tshiṭandavhathu
 (zwi-); ḷiga (ma-)
 stagger -dedeleka; -lepalepa
 stain dono (ma-)
 stalk (n) ṭanga (ma-); mukonyi (mi-); (vb) -do-
 dela
 stalk-borer luvhungu (*collective, pl same*)
 stallion bere ya nduna (dzi-)
 stammer -kakamela
 stamp (n) (*for letters*) tshiṭemmba (zwi-); *re-
 venue* ~: tshiṭemmba tsha mbuelo (zwi-);
 (*instrument or mark*) gando (dzi-), tshi-
 ṭemmba (zwi-); (vb) ~ *grain*: -sinḍa
 stand (n) (*plot*) tshitannde (zwi-) cf Eng; (*pavil-
 lion*) phavilioni (dzi-) cf Eng; (vb) -ima
 standard tshilinganyo (zwi-); *school* ~: murole
 (mi-)
 standardise -linganyisa
 star ṇaledzi/ṇeledzi (dzi-)
 stare (*with wide open eyes*) -ruḍa maṭo
 start (n) mathomo (*pl only*); (vb) -thoma; ~ *a
 song*: -sima
 starting-point mathomo (*pl only*), madzheni (*pl
 only*)
 startle -tshenusu (tr); *be* ~d: -tshenuwa (intr).

-tshuwa
 state (n) shango (ma-), muvhuso (mi-); (vb)
 -bula
 statement (*of account*) tsumbalandu (dzi-); (*of
 police, etc*) tshitatimennde (zwi-) cf Eng
 station tshiṭitshi (zwi-) cf Afr 'stasie'
 stature (*size*) tshiimo (zwi-)
 stay -dzula; ~ *up late*: -dzedza, -tshesa
 steal -tswa; ~ *upon* cf stalk
 steam tshitimu (zwi-) cf Eng
 steel tshitili (zwi-) cf Eng
 steenbok phuluvhulu (dzi-)
 stem tsinda (ma-)
 stench lwehfa (nyefha), munukho (mi-)
 step (n) ḷiga (ma-); tshiṭepisi (zwi-) cf Eng
 'steps'; (vb) -kanda
 sternum tshiakha (zwi-)
 stick (n) thanda (dzi-), lutanda (thanda); ṭhamu
 (dzi-); (vb) ~ *into (as candle)*: -ṭoma; ~ *to*:
 -nambatela (intr), -nambatedza (tr)
 still kha ḍi eg u kha ḍi shuma *he is still working*;
 tshee (*aux vb*) eg u tshee o eḍela *he is still
 asleep*
 sting (n) luvholela (mbolela); (vb) -luma
 stinginess ludzimo (*abstr*)
 stingy *be* ~: -dzima
 stint (*keep back from*) -dzima
 stir -ritsha
 stirring cf thrilling
 stock tshiṭoko (zwi-) cf Eng
 stock exchange mbambadzelano ya mikovhe
 (dzi-)
 stoep tshitupu (zwi-) cf Eng, guḍa (ma-)
 stomach thumbu (dzi-); ~ *of bird*: tshikhwikhwi
 stone tombo (ma-)
 stonewall mutsheṭo (mi-)
 stoop -kotama
 stop -ima (intr), -imisa (tr); -guma; ~ping *of
 rain*: -tsha eg mvula yo tsha *the rain has
 stopped*
 stop sign luswayo lwa tshitopo (tswayo dza . . .),
 tshiga tsha tshitopo (zwi-)
 stop street tshiṭaraṭainwa (zwi-)
 store (n) vhengele (ma-) cf Afr 'winkel'; (vb)
 -vhumunga
 store-keeper ramavhengele (vho-) cf Afr 'winkel'
 store-room mbulungelo (dzi-), tshitolo (zwi-) cf
 Eng 'store'
 storey tshiti (zwi-) cf Eng 'stairs'
 stork ḷiovhelwa (ma-)
 storm ḍumbu (ma-)
 story nganea (dzi-)
 stove tshiṭofu (zwi-) cf Afr 'stoof'
 straight *be* ~: -lulama; *make* ~ *for*: -livha;
ideoph of being absolutely ~: tswititi!
 straighten -lulamisa
 strain (*filter*) -ṭuḍa, -suḍa; ~ *over task*: -ombesa

strange

strange -sili (*true rel*)
stranger mutsinda (vha-)
strangle -tshipa
strap bannda (ma-/dzi-) *cf* Afr 'band'
street tshiṭaraṭa (zwi-) *cf* Afr 'straat'. mukoto (mi-)
strength maanda/manṇa (*pl only*). nungo (dzi-)
strengthen -khwaṭhisa
stretch (*as rope*) -akha; (*as arms/wings*) -ṭhara-mudza; (*as wet hide with pegs*) -vhamba
strict wa vhutevheleli. tsha vhutevheleli. *etc* (*poss*)
strictness vhutevheleli (*abstr*)
strife mufhirifhiri (mi-)
strike (n) tshiṭereke (zwi-) *cf* Eng; (vb) -ṭereka *cf* Eng; -rwa; ~ *against*: -gekha; ~ *a match*: -pferula
string (n) ludzi (nnzi); lutambo (vhu-); (vb) -lunzhedza
strip (n) tshipiḱa (zwi-); ~ *of paper*: lumvelo (vhu-); ~ *of land*: ludima (vhu-); (vb) ~ *clothes*: -bvula; (*plunder*) -ṭangula; ~ *bark*: -kwatula
stripe tshiṭerepe (zwi-) *cf* Afr 'streepe'; vala (ma-vhala)
stroll -tshimbila-tshimbila
strong (vb) *be* ~: -khwaṭha; (*qualif*) -khwaṭhaho (*vb rel*). wa/ya/tsha maanda. *etc* (*poss*)
strop (*for oxen*) tshiṭoropo (zwi-) *cf* Eng
structure tshivhumbeo (zwi-). mbumbo (dzi-); tshifhaṭwa (zwi-)
struggle (n) muombano (mi-); (vb) -tambula. -kakarika. -lwa. -ombana
stubbornness swili (dzi-). tshipimbi (zwi-)
student mutshudeni (vha-/ma-) *cf* Eng. tshitshudeni (zwi-). liṭshudeni (ma-) *cf* Eng. muḱigudisi (vha-)
study -guda. -vhala
stumble *cause to* ~: -khukhula; ~ *over*: -khu-khulwa
stumbling-block tshithithisi (zwi-). tshikonḱisi (zwi-)
stump {*log*} tshitanda (zwi-); tshiguthe (zwi-); ~ *of tooth*: liḱonyotsheli (ma-)
stupid *be* ~: -tsilufhala
stupidity vhutsilu (*abstr*)
stutter -kakamela
sty (*on eyelid, also stye*) tshisimana (zwi-); pig~: tshitumba (zwi-)
style *cf* sty
style tshitaela (zwi-) *cf* Eng
subject school ~: thero (dzi-); *grammatical* ~: nefhungo (vho-); (*one ruled over*) mulanda (vha-)
submerge -nupela
submit -ḱinekedza; -ḱisa
subsidize -tikedzela

surname

subsidy mutikedzelo (mi-)
subtract -ṭusa. -ṭhungudza
succeed -kona. -bvela; -tevhela
success mvelelo (dzi-)
successful -konaho. -wanaho. -bvelelaho (*vb rel*)
successor mutevheli (vha-)
such -raliho. -raloho (*vb rel*)
suck (*as infant*) -mama; ~ *a sweet*: -muṇa
suckle -mamisa
suffer (*be harassed*) -tambula
suffering thambulo (dzi-)
sufficient -eḱanaho. -linganaho (*vb rel*)
suffix mutshila (mi-)
sugar tshugela (dzi-) *cf* Eng. swigiri (dzi-) *cf* Afr 'suiker'
sugarcane ṇwovha (miṇwovha)
suit (n) swuthu (dzi-) *cf* Eng; (vb) -eḱana. -tea
suitable -fanelaho. -teaho (*vb rel*)
suitcase phuthumennde (dzi-) *cf* Afr 'portman-teau'
sum (*in arithmetic*) mbalo (dzi-); (*total of*) ṭhanganyelo (dzi-)
summarise -nweledza. -samaraisa *cf* Eng
summary phaṭhekanyo (dzi-). manwecedzo (*pl only*)
summer tshilimo (zwi-)
summon -vhidza. -ramba; (*collect people*) -khu-ra
summons (n) dagafala (dzi-) *cf* Afr 'dagvaar'; (vb) -dagafala *cf* Afr 'dagvaar'
sun ḱuvha (ma-)
sunbeam sasaladzi (ma-). liṭalazaza (ma-)
Sunday Swondaha (dzi-)
sunflower mulivhaḱuvha (mi-)
sunrise u bva ha ḱuvha (*infinir*); *at* ~: ḱuvha li tshi bva
sunset maorapfene. matotatombo; *at* ~: ḱuvha li tshi kovhela
superintendent mulavhelesi (vha-)
supervise -lavhelesa. -langa
supervision ndavheleso (dzi-)
supervisor muṭoli (vha-). mulavhelesi (vha-)
supper (n) tshilalelo (zwi-). *hence Holy Communion*: Tshilalelo (tshikhethwa); (vb) -lalela
supplement (n) muengedzo (mi-); (vb) -inga. -engedza. -ḱadzisa
supplier muḱisedzi (vha-)
supply (n) zwiḱisedza (*pl only*); (*stock*) tshiṭoko (zwi-) *cf* Eng; (vb) -ṇca. -ḱisa
support (n) thikho (dzi-); (vb) -tika. -tikedza
supporter mutikedzi (vha-)
suppurate -siṭa
sure *be* ~: -vha na ngoho
surely ngoho (*adv*)
surgeon dokotela (vho-/ma-). muari (vha-)
surname tshifani (zwi-) *cf* Afr 'van'

surpass -fhira
surprise (n) tshimangadzo (zwi-); (vb) -manga-dza; *be* ~d: -mangala; *be taken by* ~: -akhamala; *take by* ~: -akhamadza
surrender (*give oneself up*) -ḍiŋekedza; (*hand over*) -ŋekedza
surround -tanga; -thathedza
surrounding vhuipo (*pl same*)
survival u ponya (*infin*), u tshila (*infin*)
survive -ponya, -tshila
suspect -humbulela, -fhima
suspend -nembeledza; -imisa
suspicion u humbulela (*infin*), u fhima (*infin*)
swab (n) dzudzu (ma-); mopo (mimopo) *cf Eng* 'mop'; (vb) -phumula, -fhuluṭa
swallow (n) (*bird*) ṭhambamaḍi/ṭhambelamaḍi (dzi-); (vb) -mila; ~ *powderish substance*: -guma
swamp luṇweṇwe (vhu-), matshafa (*pl only*), maroroma (*pl only*); *cf vle*
swarm (*of bees*) guma (ma-); (*of birds*) murivha (mi-); (*of locusts*) gole (makole); (*of insects*) mushinzhi (mi-)
Swazi (*person*) Muswazi (Ma-); (*language*) Tshiswazi, Luswazi (*no pl*); (*language and culture*) Tshiswazi (*no pl*)
Swaziland Swazini
swear (*take oath*) -ana; (*scold*) -sema

sweat (n) biko (mabiko); (vb) -bva biko
sweep -swiela
sweet (n) legere (ma-) *cf Afr* 'lekker'; (vb) *be* ~: -ḍifha
sweet potato murambo (mi-)
sweet sorghum mphwe (dzi-)
swell up -zwimba, -kukumuwa
swerve -swaya *cf Afr* 'swaai'
swim -bambela, -tala
swimming pool bambelo (ma-)
swing (n) dembutete/dembetiti (ma-); (vb) -le-vhudza, -dembelela
switch (n) (*for beating*) ṭhamu (dzi-); (*electric*) switshi (dzi-) *cf Eng*; (vb) ~ *on*: -switsha *cf Eng*, -funga
sword banga (mapanga)
syllable dungo (ma-)
syllabus silabasi (dzi-) *cf Eng*
symbol tshiga (zwi-); *cf* 'sign'
sympathise -pfela vhuṭungu
sympathy vhuṭungu (*abstr*)
synod tshinodo (zwi-) *cf Afr* 'sinode'
synonym ḽibulazwithihi (ma-)
syntax ḍivhafhungo (*no pl*)
syphilis thusula (dzi-)
syrup sirapu (dzi-) *cf Eng*
system maitele (*pl only*), sisteme (dzi-) *cf Eng*

T

table ḍafula/ṭafula (dzi-) *cf Afr* 'tafel'
taboo (tabu) (n) tshiila (zwi-), tshiiledza (zwi-); (vb) -ila
tabulate -ita mbekanya
tabulation mbekanya (dzi-)
tackle (*in a group*) -thathedza
tadpole buluvhulu (ma-)
tail mutshila (mi-)
tailor theilara (dzi-) *cf Eng*, murungi (vha-)
take -dzhia; ~ *out honey*: -rafha; ~ *hold of*: -fara; ~ *off hat/clothes*: -bvula; ~ *off lid*: -tibula; ~ *down something hanging*: -fhahulula; ~ *out of water, eg fish*: -ṇula; ~ *to*: -isa
tale lungano ((dzi)ngano)
talent (*biblical*) talente (dzi-) *cf Eng*; (*gift*) mpho (dzi-)
talk (n) tshipitshi (zwi-) *cf Eng* 'speech'; (vb) -amba
tall *cf long*
tan (*leather*) -suka
tap (*water*) bommbi (dzi-) *cf Afr* 'pomp', thepe (dzi-) *cf Eng*
tar (n) tshigonṭiri (zwi-) *cf Afr* 'koolteer'; (vb) -shela tshigonṭiri

tare tshileme (zwi-)
tarry -lenga, -mona-mona
task mushumo (mi-)
taste (n) muthetshelo (mi-); (vb) -thetshela
tasty -ḍifhaho (*vb rel*)
tatter ḽilakhanṭhana (ma-), dzanganda (ma-)
tax (*taxation*) muthelo (mi-); *revenue* ~: muthelo wa mbuelo (mi-)
taxi thekhisi (dzi-) *cf Eng*
tea tie (dzi-) *cf Eng*
teach -funza, -gudisa
teacher mudededzi (vha-), thitshara (ma-) *cf Eng*
teacher training college gudedzi (ma-)
teaching profession vhubededzi (*abstr*)
teak mutondo (mi-)
team (*of oxen*) tshipano (zwi-) *cf Afr* 'span'; (*sports*) thimu (dzi-) *cf Eng*
teapot thiphotho (dzi-) *cf Eng*
tear (n) muṭodzi (mi-/ma-); (vb) ~ *away*: -zhu-vhula
tease -ḽunga
teat ṭhungu (dzi-)
tea-water maḍi a tie

teem

teem -andesá, -ǵalesa

telegram thelegiramu (dzi-) *cf Eng*

telephone (n) luŋingo (thingo), thelefoni (dzi-) *cf*

Eng; (vb) -rwa luŋingo, -rwa thelefoni

television thelevishini (dzi-) *cf Eng*

tell -vhudza; ~ *fortunes* -bvumba

temper mbilwana (dzi-)

temperature themperetsha (dzi-) *cf Eng*

tempt -linga

temptation mulingo (mi-)

tempter mulingi (vha-)

tempting *cf attractive*

ten fumi (mahumi)

tennis thenisi (dzi-) *cf Eng*

tent dennde (dzi-) *cf Afr 'tent'*

tenth tshafumi (zwa-)

term *school* ~: kotara (dzi-) *cf Eng 'quarter'; (limited period) tshifhinga tsho tiwaho (zwi-); (~ in language) teo (dzi-), ipfi (maipfi); (in maths) theme (dzi-); (conditions) milayo (pl only)*

terminate -fhedza, -guma

termite mutshenzhe (*collective*), mutwa (*collective*); *flying* ~ (*small*); nemeŋeme (dzi-), (*large*) nthwa (dzi-); *soldier* ~: dzhulu (ma-)

territory ǵisi (ma-)

terrorise -tambudza, -shengedza

terrorism vhuŋhetashango (*abstr*), vhutherorisi (*abstr*) *cf Eng*

terrorist tshifhetashango (zwi-), litherorisi (ma-) *cf Eng*

test (n) mulingo (mi-); (vb) -linga

testify -tanziala

thank -livhuhá

thanks ndivhuho (*cl dzi-, abstr*)

that (those) (*demonstr*) uyo (mu-, muthu uyo ~ *person*; muri uyo/uyo muri ~ *tree*); avho (vha-, vhatu avho ~ *people*); iyo (mi-, n-, miri iyo/iyo miri ~ *trees*; tshama iyo *that friend*); ilo (li-, ǵi-, iyo ilo ~ *eye*; ǵithu ilo ~ *monster*); ayo (ma-, maŋo ayo ~ *eyes*); itsho (tshi-, tshithu itsho ~ *thing*); izwo (zwi-, zwithu izwo ~ *things*); idzo (dzi-, tshama idzo ~ *friends*); ulwo (lu-, luvhone ulwo ~ *lamp*); uvho (vhu-, vhuswa uvho ~ *porridge*); uho (u-, vhu-, u sea uho ~ *kind of laughter*; vhuswa uho ~ *porridge, cf uvho*); ukwo (ku-, kuthu ukwo ~ *little thing*); ~ *very*: hoyo (mu-, hoyo muthu ~ *very person*; hoyo muri ~ *very tree*); havho (vha-, havho vhatu ~ *very people*); heyo (mi-, n-, heyo miri ~ *very trees*; heyo tshama ~ *very friend*); heŋo (li-, ǵi-, heŋo liŋo ~ *very eye*; heŋo ǵithu ~ *very monster*); hayo (ma-, hayo maŋo ~ *very eyes*); hetsho (tshi-, hetsho tshithu ~ *very thing*); hezwo (zwi-, hezwo zwithu ~ *very things*); hedzo (dzi-, hedzo tshama ~ *very*

this

friends); holwo (lu-, holwo luvhone ~ *very lamp*); hovho (vhu-, hovho vhuswa ~ *very porridge*); hoho (vhu-, u-, hoho vhuswa ~ *very porridge cf hovho* ...; u sea hoho ~ *very laughter*); hokwo (ku-, kuthu hokwo ~ *very little thing*); (*conj*) zwauro, uri

thatch -fulela

theft vhuvhava (*abstr*), vhufovu (*abstr*)

their *poss conc plus poss stem* -vho, -yo, -o, -zwo, -dzo, -ho, eg yavho, wayo, zwadzo

theirs *cf their*

them (*abs pron*) *cf they*; (*obj conc*) vha-, i-, a-, zwi-, dzi-, vhu-

then ndi hone; *enclitic element* -ha

there aho (*demonstr*); hangei (*demonstr*)

thereafter nga murahu (*adv*)

therefore ngauralo (*conj*)

thereof (of it) (*possessive conc plus poss stem, eg wawo, waŋo, watsho, tshawo, tshaŋo, tshatsho*)

thermometer themometa (dzi-) *cf Eng*

these *cf this*

they (*abs pron*) vhone, yone, one, zwone, dzone, hone; (*basic subj conc*) vha-, i-, a-, (*neg ha-*), zwi-, dzi-, vhu-; (*perfect subj conc*) vho-, yo-, o-, (*neg ha-/ho-*), zwo-, dzo-, ho-, (*narrative subj conc*) vha-, ya, a-, zwa-, dza-, ha-

thick -denya (*adj*) (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: ndenya, lu-, vhu-, ku-)

thickness vhudenya (*abstr*)

thief mbava (dzi-), fobvu (ma-), hokoko (ma-), mutswi (vha-)

thieving vhuvhava (*abstr*), vhufovu (*abstr*)

thigh shumbi (marumbi), tshirumbi (zwi-)

thigh joint khuli (dzi-)

thin (*adj*) -sekene (mu-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: tsekene, lu-, vhu-, ku-); (*vb*) *be-come* ~: -onda, -sekene; *get ~ner-* -zwa

thing (*object*) tshithu (zwi-)

think -humbula

thinness vhusekene (*abstr*)

third (*one* ~) tshararu (zwararu); (*in order of rank*) vhuraru (n); (~ *person in gramm*) muambiwa (vha-); ~ *party*: musizwawe (vha-), tshireldzo ya wa vhuraru (dzi-)

thirdly (*adv*) tsha vhuraru

thirst (n) ǵora (ma-); (*vb*) *be* ~y: -pfa ǵora, -vha na ǵora; *quench* ~: -dzimula ǵora

thirsty *be* ~: -vha na ǵora, -pfa ǵora

thirteen fumiraru

thirty furaru

this (these) ~ *here*: uyu (mu-, muthu uyu ~ *person here*; muri uyu/uyu muri ~ *tree here*); avha (vha-, vhatu avha ~ *people here*); iyi (mi-, n-, miri iyi/iyi miri ~ *trees here*; tshama iyi *this friend here*); ili (li-, ǵi-,

ito ili/ili ito ~ eye here; dithu ili *this monster here*; aya (ma-, maŋo aya/aya maŋo ~ eyes here); itshi (tshi-, tshiithu itshi ~ thing here); izwi (zwi-, zwithu izwi ~ things here); idzi (dzi-, thama idzi ~ friends here); ulu (lu-, luvhone ulu ~ lamp here); uvhu (vhu-, vhuswa uvhu ~ porridge here); uhu (u-, vhu-, u sea uhu ~ laughter here, ie *this kind of laughter*; vhuswa uhu ~ porridge here, cf uvhu); uku (ku-, kuthu uku ~ little thing here); ~ here nearby: uno (mu-, muthu uno ~ person here nearby; muri uno/uno muri ~ tree here nearby); vhanu (vha-, vthathu vhanu ~ people here nearby); ino (mi-, n-, miri ino/ino miri ~ trees here nearby; thama ino ~ friend here nearby); lino (li-, di-, liivha lino ~ dove here nearby; dithu lino ~ monster here nearby); ano (ma-, maivha ano ~ doves here nearby; maŋuvha ano ~ days (not specific days) cf maŋuvha aya ~ specific days as mentioned); tshino (tshi-, tshino tshiithu ~ thing here nearby); zwino (zwi-, zwithu zwino ~ things here nearby); dzino (dzi-, mbudzi dzino ~ goats here nearby); luno (lu-, luvhone luno ~ lamp here nearby); vhu-no (vhu-, vhuswa vhu-no ~ porridge here nearby); huno (u-, u sea huno ~ kind of laughter, cf uhu which, like huno, is used very seldom because the noun described is an infinitive and not a real noun); kuno (ku-, kuthu kuno ~ little thing here nearby); ~ very: hoyu (mu-, muthu hoyu/hoyu muthu ~ very person; hoyu muri ~ very tree); havha (vha-, havha vthathu ~ very people); heyi (mi-, n-, heyi miri ~ very trees; heyi thama *this very friend*); heli (li-, di-, heli ito/ito heli ~ very eye; heli dithu ~ very monster); haya (ma-, maŋo haya/haya maŋo ~ very eyes); he-tshi (tshi-, tshiithu hetshi ~ very thing); hezwi (zwi-, zwithu hezwi ~ very things); hedzi (dzi-, thama hedzi ~ very friends); holu (lu-, luvhone holu ~ very lamp); hovhu (vhu-, vhuswa hovhu ~ very porridge); hohu (u-, u sea hohu ~ very laughter); hoku (ku-, kuthu hoku ~ very thing)

thither (*there*) ngeo (*adv*) eg iyani ngeo! go *thither*; henengeo (*adv*)

thong (*riem*) luzwa (nnzwa)

thorn mupfa (mi-)

thoroughfare ndila (dzi-), gondo (ma-), bada (dzi-) cf Afr 'pad'

those cf *that*

thought muhumbulo (mi-)

thousand (tshi)gidi (zwi-)

thrash -fhula; -rwa

thrashing floor (threshing floor) luvhata (mbata/mbate)

thread harane (dzi-) cf Afr 'garing'; ~ on bolt muru (mimuru) cf Afr 'moer'. madaisi (*pl only*) cf Eng 'dies'

threaten -shushedza

three -raru (*adj*) (Mu-; for *Trinity only*, vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin-: tharu, vhu-)

thresh (thrash) -fhula

threshing floor luvhata (mbate/mbata)

threshold tshiukhuvha (zwi-)

thrice luraru (*adv*). kararu (*adv*)

thrilling (touching) -rithaho (*vb rel*). -kwamaho (*vb rel*)

thrive (*prosper*) -bvelela. -bvela phanda. -aluwa; (*grow*) -hula, -aluwa

throat mukulo (mi-)

throb (*n*) mudivhitho (mi-); (*vb*) -divhitha

throne khulunoni (dzi-)

throw -posa; ~ away: -laŋa

thumb gunwe (ma-)

thunder (*n*) mubvumo (mi-); (*vb*) -bvuma; (*as of river*) -unga-uunga

thunderbolt mubvumo (mi-)

thundercloud mvumi (dzi-)

thundershower tshirulu tsha mibvumbi (zwi-)

thunderstorm mvula ya mibvumo (dzi-)

Thursday Lavhuna

thus (*like this*) ngaurali (*adv*); (*like that*) ngauralo (*adv*); **thus!** izwo! (*interj*)

tick (*n*) (bush-tick) tshievhe (zwi-); (*mark*) luswayo (tswayo); (*vb*) -swaya

tick-bite fever mugalane (mi-)

ticket thikhithi (dzi-) cf Eng

tickles -sengenedza/-sengenedza

tidiness vhudele (*abstr*)

tidy (*vb*) -nakisa; (*qualif*) -nakaho (*vb rel*). wa/tsha/zwa vhudele. etc (*poss*)

tie (*n*) neck ~: thai (dzi-); ~ in competition: mavhambe (*pl only*); (*vb*) -vhofha. -ŋaŋa-nya; ~ tightly: -phiga, -fhiiga, -shamula, -nzhwanzhamedza; ~ up, eg goats: -hunga

tiger cf leopard

tighten (*fasten*) -vhofha

tile thaila (dzi-) cf Eng: roof ~: tshileithi (zwi-) cf Eng 'slate'

till (*n*) for money thili (dzi-); (*vb*) -lima; (*conj*) cf until

tillage ndimo (dzi-)

tilt -kunama (*intr*); -kunamisa (*tr*)

timber thanda (dzi-), mabulannga (*pl only*) cf Afr 'plank'

time tshifhinga (zwi-)

tin thini (dzi-) cf Eng: big ~: gokoko (ma-)

tip thodzi (dzi-)

tire -netisa; *become* ~d: -neta

tiredness maneto (*abstr*)

tithe tshafumi

title ihoho (dzi-), dzina (ma-)

toast

toast (n) thosithi (dzi-) *cf Eng: (of bread) saŋhe* (ma-); (vb) -thositha *cf Eng: ~ bread: -ŋha-ŋha*
tobacco (snuff) fola (ma-)
today ŋamusi (adv), ŋaasi (adv), naasi (adv)
toe tshikunwanē (zwi-); *big ~: gunwe* (ma-)
together (quantit) vhoŋhe, yoŋhe, oŋhe, zwoŋhe, etc
toil -shumesa
toilet thoilethe (dzi-) *cf Eng*
token tshiga (zwi-)
tolerate -konŋelela
tomato (plant) muŋamaŋisi (mi-); (fruit) ŋamaŋisi (ma-) *cf Afr 'tamaties'*
tomb livhiga (ma-)
tomb stone tombo (ma-)
tomorrow matshelo (adv)
ton thani (dzi-) *cf Eng*
tone khalo (dzi-), thoni (dzi-) *cf Eng: low ~: khalafhasi* (dzi-); *high ~: khalanŋha* (dzi-)
tongs lumano (vhu-)
tongue lulimi (ndimi)
tonsils thanga (dzi-)
tool tshishumiswa (zwi-)
tooth iŋo/linō (maŋo); (molar) dzeu (ma-); (pre-molar) lirangadzeu (ma-); (canine) dungammbwa (ma-); (incisor) dzembe (malembe)
tooth-brush bulatsho ya maŋo (dzi-)
top (n) (toy) thendele (dzi-); (adv) nŋha (locat)
topic ŋoho (dzi-)
torment -shengedza, -pfisa vhuŋungu
tortoise tshibode (zwi-); *mountain ~: khamba* (dzi-); *personification in animal stories: Sankambe* (no pl)
torture -shengedza, -pfisa vhuŋungu
total (n) ŋhanganyelo (dzi-); (vb) -ŋanganyisa
totem (group name) mutupo (mi-)
touch (n) game of ~: bune (ma-); (vb) -kwama; *play game of ~: -swaŋha*
touching *cf thrilling*
towel thaula (dzi-) *cf Eng*
tower thawa (dzi-) *cf Eng*
town (city) dorobo (dzi-) *cf Afr 'dorp'*
toy tshitambiswa (zwi-)
track (n) (footprint) vhuŋala (pl same); (in sports) ŋhrekhe *cf Eng*; (vb) (follow a spoor) -londa
tractor ŋereŋere (dzi-) *cf Afr 'trekker'*
trade (n) mbambadzo (dzi-), vhuŋavhi (pl same); (occupation) mushumo(gudwa) (mi-); (vb) -vhambadza, -rengisa
trader muŋavhi (vha-), murengisi (vha-)
tradition salala; maitele (pl only)
traffic vhuendi (cl vhu-); ~ *inspector: sipitikopo* (zwi-); *speed cop': ~ officer: tshipitikopo* (zwi-)
tragedy likhathulambulu (ma-)

trophy

trailer goloi (dzi-)
train (n) tshidimela (zwi-) *cf Eng 'steam':* (vb) -gudisa
trainer mugudisi (vha-)
training vhuŋudisi (abstr)
trait tshivhumbamvumbo (zwi-)
traitor tshifheŋi (zwi-)
trample -kanda
transcribe -nwalulula, -kopa *cf Eng 'copy'*
transcription muŋwalululo (mi-)
transfer (n) tsudzuloso (dzi-); (vb) -sudzulosa
transfiguration (of Christ) phenyiso (dzi-)
transfigure -penyisa
Transkei Transkei *cf Eng*
translate -pindulela, -ŋalutshedzela
translation phindulelo (dzi-), ŋalutshedzo (dzi-)
translator mupinduleli (vha-), muŋalutshedzeli (vha-)
transmit -rathisa, -fhirisa
transmitter tshirathisi (zwi-)
transparent -vhoŋadzaho (vb rel)
transplant -simula
transport (n) vhuendedzi (pl same); (vb) -hwala, -endedza
Transvaal Transfala *cf Afr 'Transvaal'*
trap (n) mureo (mi-); ~ *for small animals: tshifu* (zwi-); (vb) -rea; *spring ~: tshilibana* (zwi-)
travel -tshimbila
traveller mutshimbili (vha-)
tray tshifaredzi (zwi-), ŋhrei (dzi-) *cf Eng*
tread -kanda
treason vhuvhanga (abstr)
treasure lupfumo (no pl)
treasurer mufaragwama (vha-)
treasury gwama (class [i- only])
treat -fara; ~ *with care: -tonda, -thusa, -farisa: ~ with medicine: -alafha, -lafha*
tree muri (mi-)
trek (n) mupfuluwo (mi-), mururo (mi-); (vb) (draw/pull of ox) -kokodza; (move/migrate) -pfuluwa, -goda, -rura
tremble -reremela; ~ *of cold/fear: -tetemela, -khura*
trembling mureremelo (mi-)
tremor *cf shaking*
trespass (of law) -khakha, -pfuka; (make unlawful intrusion) -pfuka
trespasser mupfuki (vha-), mukhaki (vha-)
trail tsengo (dzi-)
tribe tshitshava (zwi-)
trick maano (pl only), vhuŋwila (abstr)
Trinity Mudzimumuraru (no pl), Vhuraruthihi (no pl)
trip (n) lwendo (nyendo); (vb) -pia
troop (of soldiers) gomane (dzi-) *cf Afr 'kom-mando'; (of animals) sambu* (ma-/maŋambi)
trophy khaphu (dzi-) *cf Eng 'cup'*

trouble (*n*) tshidini (zwi-); khakhathi (dzi-); (*vb*) -dina, -tambudza; *he* ~d: -dinalea, -vhilaela
trouser (*pair of* ~s) vhurukhu (ma-) *cf* Afr 'broek'
trowel thorofolo (dzi-) *cf* Afr 'troffel'
truck thiraka (dzi-) *cf* Eng
true (*qualif*) wa/tsha/zwa/dza ngoho, *etc* (*poss*): (*copul*) it is ~: ndi ngoho
truly (*adv*) ngoho, ngangoho; (*interj*) *cf* yes!
trumpet porompiṭa (dzi-) *cf* Afr 'trompet'
trunk (*of elephant*) musingo (mi-); (*of tree*) tsinde (ma-)
trust (*n*) fulufhelo/fhulufhelo (ma-); vhufareli (*abstr*); (*vb*) -fulufhela/-fhulufhela/-fulufhedza/-fhulufhedza
trustworthy *be* ~: -fhulufhedzea/-fulufhedzea
truth ngoho (dzi-)
try (*attempt*) -edzisa; (*tempt*) -linga; ~ *a case*: -sengisa
tsetse (*fly*) mmbo (dzi-)
tsotsi tsotsi/tswotswi (ma-)
tube tshupu (dzi-) *cf* Eng, lithumbu (ma-)
tuber khufhi (dzi-)
tuberculosis (TB) thiihii (*no pl*), lufhiha (*no pl*), luhoṭola (khoṭhola)
Tuesday Lavhuvhili
tuft tshihunde (zwi-)
tumbler (*drinking glass*) ngilasi (dzi-) *cf* Eng 'glass'

tumour bundu (mapundu)
tune tshuni (dzi-) *cf* Eng, mutivho (mi-); *cf* melody
turkey galakani (ma-) *cf* Afr 'kalkoen'
turn (*n*) diso (ma-); khone (dzi-) *cf* Eng 'corner'; (*vb*) take a ~: -khona *cf* Eng 'corner'; ~ back: -huma; ~ roundlover: -rembuluwa (*intr*), -rembulusa (*tr*); ~ one's back upon: -furala; ~ inside out: -shanda
tusk *cf* elephant tusk
twelve fumimbili
twenty fumbili
twice luvhili (*adv*), kavhili (*adv*)
twig lutavhi (vhu-)
twilight (*evening* ~) lufhimavhaeni (*adv of time*)
twin liṭhaṭa (ma-)
twine (*string*) ludzi (nnzi), lutambo (vhu-)
twist -somba, -songa
twiṭch (*of eye*) -fula
two -vhili (*adj*) (vha-, mi-, ma-, zwi-, dzin-, mbili, vhu-)
type (*n*) lushaka (tshakha); (*vb*) -thaipha *cf* Eng
typewriter khonwali (dzi-), thaiphiraita (dzi-) *cf* Eng
typewriting khoṇwalo (*cl n*)
typist muthaiphi (vha-) *cf* Eng
tunnel thanele (dzi-) *cf* Eng
tyre thaela (ma-) *cf* Eng

U

udder ḡamu (ma-)
ugliness mbipo/mbifho (*abstr, cl n*)
ugly (*adj*) *cf* bad; (*vb*) *be* ~: -vhifha
ulcer nwatela (miṇwatela); big ~: tshizwimbo (zwi-), tshitshimbili (zwi-); small ~: tshimota (zwi-)
ululate -fhululedza
ululation mufhululu (mi-)
umbilical cord mukovhori (mi-)
unbutton -gunubula
uncle (*mother's brother*) malume (vho-); (*father's elder brother*) khotsimuhulu (vho-); (*father's younger brother*) khotsimunene (vho-)
unclothe -bvula
unconscious *be* ~: -dzidzivhala
unconsciousness mudzidzivhalo (*abstr*), nzinzi-vhalo (*abstr*)
uncover -fukula, -khurumula
under fhasi ha ...
underestimate -nyadza
undergrowth tshiṭaka (zwi-)
underline -talela

undermine -nyadza
underneath nga fhasi ha ...
understand -pfa; *be* ~able: -pfala
undo -itulula; ~ seam of needlework, *etc*: -thathamula
undress -bvula
unfortunately mashudu mavhi
unite -ṭanganya
unity vhuṭhihi (*abstr*), mbofano (dzi-)
university yunivesithi (dzi-) *cf* Eng
unload -ṭaisulula *cf* Afr 'laai'
unlock -khiṇulula *cf* Eng 'key'
unripe (*fruit*) gaga (ma-)
unroll (*mat*) -adza; *cf* unwind
unscrew -kurufulula *cf* Afr 'skroef', -vhoṭholola
untidiness vhuḡaḡa (*abstr*)
untie -vhoṭholola
until u swikela
untruth mazwifhi (*pl only*)
unwell *be* ~: -ṭwala, -sa ḡiphiḡa
unwind -pombolowa
unyoke -panulula *cf* Afr '(in)span'
up nṭha (*locat*)

upper

upper arm tshishasha (zwi-)
upper leg tshirumbi (zwi-)
uproar pfiriri (dzi-), khakhathi (dzi-)
uproot (*extract*) -tupula
urge (n) u fhisea (*infinit*); (vb) -kulumedza, -kukumedza, -tuṭuwedza; ~ *dog*: -sasamedza
urinate -runda; (*euphemistic*) -ṭambuwa, -ṭambuluwa
urine murundo (mi-)
us (*abs pron*) cf *we*: (*obj conc*) ri-

waist

use (n) (*of something*) mashumisele (*pl only*); (*work*) mushumo (mi-); (vb) -shumisa; *get ~d to*: -ḡowela
useful *be* ~: -vha na mushumo
useless *be* ~: -sa vha na mushumo
usually kanzhi (*adv*)
utensil tshishumiswa (zwi-)
utter -bula
uvula tshidikadika (zwi-)

V

Vaal River Ligwa

vacancy vhuimo (*abstr*), tholelo (dzi-)
vacant -si na tshithu
vaccinate -haya
vagabond mutendeleki (vha-)
vagrant mutendeleki (vha-)
valley govha (ma-)
value ndeme (dzi-); *money* ~: mutengo (mi-)
valve valavu (dzi-) cf *Eng*
van veni (dzi-) cf *Eng*, ṭorana (dzi-) cf *Eng* 'lorry'
vanish -ngalangala, -nyamalala, -dimela
vapour mutsiḡi (mi-), luḡimuya (*no pl*)
vegetables muroho (mi-)
vehicle tshiendisi (zwi-)
vein lutsinga (tsinga)
Venda (*person*) Muvenda (Vha-); (*country*) Venda; (*language*) Luvenda, Tshivenda; (*culture*) Tshivenda; (*dialectical variations*): (*central*) Tshiphani, (*north-east*) Tshimbedzi, (*west*) Tshiilafuri, (*south-east*) Tshironga
venison ṇama ya phukha
verandah (*private verandah*) guḡa (ma-), vuranṇa (dzi-) cf *Eng*; (*chiefs sleeping hut*) lukumbi (khumbi)
verb ṭiiti (ma-)
verbal relative ṭiitiṭṭaluli (ma-)
verb stem tsinde ṭa ṭiiti (ma-)
verdict khaṭhulo (dzi-)
verse vese (dzi-) cf *Eng*, ferese (dzi-) cf *Afr* 'vers', ndimana (dzi-)
vertebral column muṭoḡo (mi-), mutshilitshili (mi-)

very nga maanḡa (*adv*)
vessel (*earthenware*) mudzio (mi-)
vest vese (dzi-) cf *Eng*, lugauswu (vhu-) cf *Afr* 'kous'
veterinary mulafhazwifuwo (vha-)
veterinary science vhuḡivhavhulafhazwifuwo (*abstr*)
vicious *be* ~: ya/tsha vuhali
victory gundo (ma-)
village (*african*) muḡi (mi-)
vim maanḡa (*abstr*); (*cleaning agent*) vimu (dzi-) cf *Eng*
vine muḡirivhe (mi-) cf *Afr* 'druive'
vinegar viniga (dzi-) cf *Eng*
violate -tshinya, -khakha, -pfuka
visible *be* ~: -vhonala, -vhonea
vision bono (ma-)
visit (*call upon*) -dala; *bring a ~ to*: -dalela; ~ *patients*: -ṭola
visitor mudali (vha-). (*guest*) mueni (vha-)
vitality maanḡa (*pl only*)
vlei matyafa/maṭafa (*pl only*)
vocalization tsikaipfi (*cl n*-)
voice (*word*) ipfi/lipfi (maipfi)
voiced -ipfi (*poss*); ~ *consonant*: themba ya ipfi (dzi-) .
voiceless -tshayaipfi (*poss*); ~ *consonant*: themba (ya) tshayaipfi (dzi-)
vomit -ṭanza
vote (n) khetho (dzi-), voto (dzi-) cf *Eng*; (vb) -khetha, -vota cf *Eng*
vow (n) muano (mi-); (vb) -ana
vowel pfala (dzi-), pfalandoṭhe (dzi-)
vulture ṭianga (ma-)

W

wade through -ambuwa, -wela
wag ~ *tail*: -dzungudza
wage muholo (mi-)

waggon goloi (dzi-)
wait khundu (*no sing*) eg khundu dzanga *my waist*

waistcoat tshigorobadzhi (zwi-) *cf* Afr 'onderbaadjie'
waiter hweṭa (vho-) *cf* Eng
wait upon -imela, -lindela
wake up -karuwa (*intr*); ~ *somebody* (*waken*): -karusa (*tr*)
walk (n) mutshimbili (mi-); (*vb*) -tshimbila, -enda; ~ *stumbling*: -lepa-lepa; ~ *fast with long strides*: -zanyuka; ~ *briskly*: -hwenya
walking stick lubaḡa (vhu-), tshiṭiki (zwi-) *cf* Eng 'stick'
wall (as of hut) luvhondo (mbondo)
wallet tshipatshi (zwi-)
wander -vhimbila, -buḡa-buḡa, -tendeleka, -pafula
want (n) vhushai (*abstr*); (*vb*) -funa, -ṭoḡa
war nndwa (dzi-)
ward off -pila
warm *belbecome* ~: -dudela; ~ *up*: -dudedza; ~ *oneself at fire/in sun*: -ora
warmth vhududo (*abstr*)
warn -kaidza, -sevha, -eletshedza
warning khaidzo (dzi-), tsevho (dzi-), ngeletshedzo (dzi-)
wart phopho (dzi-)
wart-hog phangwa (dzi-)
wash (*one-self*) -ṭamba; ~ *clothes*: -kuvha; ~ *someone else*: -ṭanzwa; ~ *away (like river)*: -kumba
wash-soap tshisibe tsha u kuvha
wasp libu (ma-)
waste (n) malaṭwa (*pl only*); (*vb*) -tambisa, -laṭa, -tshinya
watch (n) watshi (dzi-) *cf* Eng; (*vb*) -linda, -sedzesa
watchman mulindi (vha-)
water (n) maḡi (*pl only, cl ma-*); *bath* ~: maḡi a u ṭamba; *irrigation* ~: maḡi a tsheledzo/mugero; *drinking* ~: maḡi a u nwa; *rain* ~: maḡi a mvula; *tea* ~: maḡi a tie; (*vb*) -sheledza
waterberry (*plant*) muṭu (mi-); (*fruit*) nṭhu (dzi-)
watercourse mulonga (mi-)
waterfall guvhukuvhu (ma-)
waterfowl *species of* ~: khuhumulambo (dzi-)
watermelon bvani (ma-)
wattle -vhalela
wave (n) gabelo (ma-); (*vb*) -imisa tshanda
wax phula (dzi-); **ear** ~ makunzvu (*pl only*)
way nḡila (dzi-); ~ *of doing*: kuitele (ma-); ~ *of living*: matshilele (*pl only*)
waylay -lalela
we (*abs pron*) riṇe; (*basic subj conc*) ri-; (*perfect subj conc*) ro-; (*narrative subj conc*) ra-
weakness vhuhoṭa (*abstr*)
wealth lupfumo (*abstr*)
wealthy *become* ~: -pfuma
wean (ablactate) -lumula

weapon tshihali (zwi-)
wear (n) *cf* weir; (*vb*) -ambara; ~ *out*: -ṭahala (*intr*), -ṭahadza (*tr*)
weariness maneto (*abstr*)
weary -neta (*intr*); -netisa (*tr*)
weather mutsho (*no pl*), matshela (*no sing*); ~ *forecaster*: mubvumbi wa mutsho (vha-)
weather forecast mvumbo ya mutsho (dzi-)
weave -runga, -wiva *cf* Eng
web lubuvhi (vhu-)
wed -tshata
wedding mbingano (dzi-); ~ *feast*: mutshato (mi-)
Wednesday Lavhuraru
weed (n) tshene (dzi-); (*vb*) -ṭahula
week vhege (dzi-) *cf* Afr 'week'
weekend wikeinde (dzi-) *cf* Eng
weekly vhege inwe na inwe/vhege na vhege
weep -lila
weeping tshililo (zwi-)
weevil tshifheṭi (zwi-)
weigh -kala *cf* Afr 'skaal'
weigh down -lemela
weight tshileme (zwi-)
weir/wear tshipata (zwi-)
welcome -ṭanganedza
weld -weleda *cf* Eng
welding vhuweledi (*abstr*) *cf* Eng
welfare vhlondavhathu (*abstr*)
well (n) (*spring*) tshisima (zwi-); (*shaft sunk for water*) bidzi (ma-); (*vb*) *be* ~: -takala; (*adv*) zwavhuḡi
west vhu kovhela
wet (*adj*) (*green*) -ṇu (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: nṇu, lu-, vhu-, ku-); (*vb*) -ṇukadza
wether thutha (dzi-)
wetness vhuṇu (*abstr*)
what? (*interr*) mini?; *in/on/at* ~?: kha mini?, khani?; *by* ~?: ngani? (nga mini?); (*adj*) ~ *colour?*: -nzani? *cf* Ve section for examples
what's name mukene (*sing only*), nakudze (vho-), namudze (vho-)
wheat goroi (dzi-) *cf* Afr 'koring'
wheel vholi (ma-) *cf* Eng, mulinga (mi-), lilinga (ma-)
wheelbarrow bara (dzi-) *cf* Eng 'barrow', giri-vhana (dzi-) *cf* Afr 'kruwiwa'
wheeze -swiswiṭa
when (*if*) (*conj*) musi, misi, zwila; (*aux vb*) -ri eg o ri u vha vhona a shavha *when he saw them, he ran away*
when? (*interr*) lini?
where? (*interr*) ngafhi?
whereas vhunga (*conj*)
whet -ṭuṭula
whether (*or*) kana (*conj*)

whetstone tshituṭulo (zwi-)
whew muṭore (mi-)
which? -fhio? (*rel*)
while (*n*) tshifhinganyana (zwi-); (*conj*) musi
whip (*n*) tshimebi/tshimibi (zwi-); ~ *of parliament*: mutshaeli (vha-); (*vb*) -tshaela, -rwa
whirlwind tshidumbumukwe (zwi-)
whisk (*for stirring porridge*) lufheṭo (pheṭho); (*to flap away flies*) tshovha (ma-/dzi-)
whisper -hevhedza
whistle (*n*) ndwevha (dzi-); tshitiṛiri (zwi-); (*by mouth*) muludzi (mi-); khombole (dzi-); (*vb*) -lidza ndwevha/tshitiṛiri/muludzi
whistling (*labial*) muludzi (mi-); (*labio-dental*) khombole (dzi-)
White Mutshena (Vha-)
white -tshena (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: tshena, lu-, vhu-, u-) *white ant* (*in antheap*) dzhulu (ma-)
whiteness vhutshena (*abstr*)
whitewash (*n*) galaga (dzi-) *cf Afr* 'kalk'; (*vb*) -galaga *cf Afr* 'kalk'
who? nnyi? (vhonnyi?)
whole (*quantit*) -the (*eg* tshoṭhe, yoṭhe)
wholesale holosela (dzi-) *cf Eng*
whooping/hooping cough tshikwaikwai (zwi-)
why? ngani?/nga mini?
wide be ~: -aṭama
widen -aṭamisa
widow tshilikadzi (dzi-), muṭolo (vha-)
widower muṭolowadzi (vha-)
width vhuṭhara (*pl same*)
wife musadzi (vha-); ~ *of chief*: mufumakadzi (vha-)
wildebeest khongoni (dzi-)
wilderness sogā (ma-), thovholo (dzi-)
will (*n*) lutamo (*sing only*), lufuno (*sing only*)
will (*shall*) -ḑo (*future tense format*)
win (*n*) gundo (ma-); (*vb*) (*obtain in competition*) -wina *cf Eng*; (*overcome*) -kunda, -fhenya
wind muya (mimuya)
wind around (*wire*) -govhela, -tanda; (*bandage*) -pomba
window fasiṭere (ma-) *cf Afr* 'venster'
wind-up (*as a watch*) -wainda *cf Eng*
wine waini (dzi-) *cf Eng*, veini (dzi-) *cf Afr* 'wyn'
wing lufhafha (phapha)
wink -sinya; ~ *at*: -sinyedza
winnow -fhefhera, -ṭungula, -sela, -pea
wonnowing basket luselo (tselo)
winter vhuriha (ma-)
wipe off -fhuluṭa, -phumula
wire lurale (thale), ḑaraṭa (dzi-) *cf Afr* 'draad'; ~ *mesh*: seḑoḑaraṭa (dzi-) *cf Afr* 'sifdraad'
wisdom vhuṭali (*abstr*)

wise -ṭalifhaho (*vb rel*)
wish -tama, -funa
witch muloi (vha-)
witchcraft vhuloi (*abstr*)
witch-doctor nanga (dzi-)
witchweed vhuri (*pl same*)
with (*by means of*) nga; *together* ~: na
wither -puta
without nga nṅda ha, -si na
witness (*n*) (*in court*) ṭhanzi (dzi-); (*vb*) -ṭanzie-la; -vhona
wizard muloi (vha-)
wolf phele (dzi-)
woman musadzi (vha-); *newly married* ~ *with one child*: mubvana (vha-); *old* ~: mukegulu (vha-); *ugly old* ~: gegulu (ma-)
womb muḑi (mi-), mbumbelo (dzi-)
wonder (*n*) ḑembe (*sing li- only*); (*vb*) -kanuka
woo -ambisa
wood fire ~: khuni (dzi-); *piece of fire* ~: luhuni (khuni); (*bush*) ḑaka (maṭaka); (*timber*) thanda (dzi-)
wood-borer tshifheṭi (zwi-)
woodpecker khokhonya (dzi-)
woodwork vhuṭhadi (*pl same*)
wool (*for knitting*) wulu (*sing n- only*) *cf Eng*; *fleece of sheep*: vuhukuse (*pl same*)
word ipfi (maipfi)
work (*n*) mushumo (mi-); ~ *for chief*: dzunde (ma-); (*vb*) -shuma
worker mushumi (vha-)
workshop tshapo (dzi-) *cf Eng* 'shop'
world shango (ma-), liḑhasi (ma-)
worm (*larva*) mbungu (dzi-), tshivhungu (zwi-); *round intestinal* ~: ḡwana (dzi-)
worry (*n*) tshidini (zwi-); (*vb*) -ṭhupha, -dina; (*be worried*) -ṭhuphea, -dinalea
worship (*n*) murerelo (mi-); (*vb*) -rerela, -gwa-damela, -lulvha, -rabela
wound (*n*) tshilonda (zwi-); *fresh* ~: mbonzhe (dzi-), ntho (dzi-); (*vb*) -huvhadza
wrap -ḑutela
wrestle -ita tsimbe, -tshipana
wrestling tsimbe (dzi-)
wriggle -shanavhiḑa
wring -somba; ~ *clothes*: -hamula
wrist tshinungo (zwi-)
write -nwala
writer munwali (vha-)
writing tshandā (zwandā), munwalo (mi-); (*written document*) liṇwalo (ma-)
writhe -shanavhiḑa
wrong (*n*) vuhukakhi (*abstr*); (*vb*) be ~: -kha-khea; *do* ~: -khakha; ~ *a person*: -khakhela; (*qualif*) -si ngoho (*neg copul*), -khakheaho (*vb rel*)

X

Xhosa (*person*) Muthoza (Ma-); (*language*) Tshihoza, Luthoza

X-ray ekisirei (dzi-) *cf Eng*

xylophone mbila (dzi-); mbilamutondo (dzi-)

Y

yard (*measure*) dzharaṭa (dzi-) *cf Afr* 'jaart'; (*enclosed ground*) matalani (*locat*), dzharaṭa (dzi-) *cf Afr* 'jaart'

yarn mutswule (mi-)

yawn (n) galamulo (ma-); (*vb*) -alamula

year nwaha (mi-); *this* ~: ṇanwaha (*adv*); *next* ~: mwakani/nwakani (*adv*); *last* ~: mahola/nwahoḷa (*adv*); ~ *before last*: mbamahola/mbanwahoḷa (*adv*); ~ *after next*: mbamwakani/mbanwakani (*adv*)

yearly nwaha munwe na munwe/nwaha na nwaha

yearn -ṭuvha; ~ *for*: -ṭulutshelwa

yearning tshṭuvho (zwi-)

yeast mbilisa/mbiliso (dzi-)

yell (n) luzhambo (nzhambo), mukosi (mi-); (*vb*) -zhamba; ~ *loudly*: -ṭavha mukosi

yellow ṭaḍa (*poss*), tshirulwane (*poss*) eg wa/tsha/zwa/dza ṭaḍa/tshirulwane

yes! ii! (*interj*), iina! (*interj*), ina! (*interj*), ee! (*interj*)

yesterday mulovha (*adv*); *day before* ~: mba-mulovha (*adv*)

yet (*nevertheless*) naho zwo ralo

yield -bveledza, -aṇwa

yoke (n) dzhogo (dzi-) *cf Afr* 'juk', ~ *pin*: tshikei (zwi-) *cf Afr* 'skei'; (*vb*) -pana *cf Afr* '(in)span'

yolk tshiitwuku tsha gumba (zwi-)

yonder (*ie there far away in distance or remote in time as referred to before*) uḷa (mu-, muthu uḷa ~ *person there far away or one referred to previously*; muri uḷa ~ *tree*); vhaḷa (vha-, vhathu vhaḷa ~ *people*); iḷa (mi-, n-, miri iḷa ~ *trees*; ṭhama iḷa ~ *friend*); liḷa (li-, di-, liṭo liḷa ~ *eye*; diṭhu liḷa ~ *monster*); aḷa (ma-, maṭo aḷa ~ *eyes*); tshiḷa (tshi-, tshithu tshiḷa ~ *thing*); zwiḷa (zwi-, zwithu zwiḷa ~ *things*); dziḷa (dzi-, ṭhama dziḷa ~ *friends*); luḷa (lu-, luvhone luḷa ~ *lamp*); vhuḷa (vhu-, vhuḷa vhuswa ~ *porridge*); huḷa (u-, u sea huḷa ~ *kind of laughter*); kuḷa (ku-, kuthu kuḷa ~ *little thing*)

you (*abs pron*) iwe (*sing*), inwi (*sing & pl*); (*basic subj conc*): u- (*sing*), ni- (*sing & pl*); (*perfect subj conc*) wo- (*sing*), no- (*sing & pl*); (*narrative subj conc*) wa- (*sing*), na- (*sing & pl*); (*obj conc*) u- (*sing*), ni- (*sing & pl*)

young -swa (*adj*) (*persons only*; mu-, vha-); -ṭuku (*adj*) (mu-, vha-, mi-, li-, ma-, tshi-, zwi-, n-/dzin-: ṭhukhu, lu-, vhu-, ku-)

your *poss conc plus stem* -u (*sing*) or -ṇu (*sing or pl*), eg yau, tshau, yaṇu, zwaṇu

yours *cf your*

youth/youthfulness vhuṭuku (*abstr*), vhuswa (*abstr*); a ~ (*male or female*): muswa (vha-); *the* ~: vhaswa (*pl only*)

Z

zeal vhubuteleli (*abstr*), mafufufulu (*pl only*)

zealot mukaluli (vha-), musweleli (vha-); (*sect*)

Ziloto *cf Eng*

zebra mbiḍi (dzi-)

zero zero *cf Eng*

zigsag masombesombe, vkhukhonekhone

Zionism Vhuzioni (*abstr*) *cf Eng*

Zionist Muzioni (Vha-/Ma-) *cf Eng*

zip-fastener zipi (dzi-) *cf Eng*

zombi ḍukwane/ṭukwane (maṭukwane)

zone zouni (dzi-) *cf Eng*

zoo zuu (dzi-) *cf Eng*

Zulu (*person*) Muzulu (Ma-); (*language*) Tshi-zulu, Luzulu

Zululand Hazulu